Dioġluim Dána

L. Mac Cionnaiṫ, S.J.

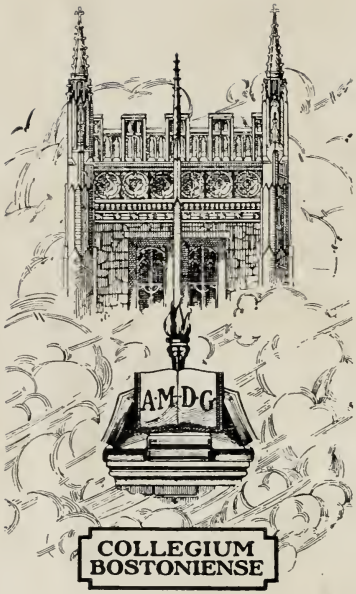
A·M·D·G
COLLEGIUM
BOSTONIENSE

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Boston Library Consortium Member Libraries

https://archive.org/details/diogluimdana00mcke

Dogium Dana

Measta ag an Roinn Oideachais i gcóir foilsiúcháin fá'n nGum chun cabhruighte le foilsiú leabhar i nGaeðilg atá oireamhnach mar théacs-leabhra ins na Meán-scoileanna.

FOILSIGHEADH DE'N CÉAD UAIR, 1938

le ceannach díreach ó
OIFIG DÍOLTA FOILLSEACHÁIN RIALTAIS
3-4 Sráid an Chaisleáin, Baile Átha Cliath
nó tré aon díoltóir leabhar

Dioğluim Dána

Láimḃeapṫaċ Mac Cionnaiṫ, S.J.
do ċuir i n-eagar

BOSTON COLLEGE LIBRARY
CHESTNUT HILL, MASS.

Oifig an tSoláṫair
Baile Áṫa Cliaṫ

Tug Ó Concobair Donn, i. Eogan mac Cathail, iasacht dá leabar dam. Fuaras ón Athair Seaán Mac Giolla Eáin tamall de chóip an láimsgríbinn a-tá i gColáiste Stoneyhurst. Do cheadaig an t-Ollam Osborn Bergin dam na fuirmeacha, 7c. atá ar na leathanachaib 635-640 do baint ó na Irish Grammatical Tracts. Ní tearc an comhairle 7 an congnam tug an ingean Eilionoir Knott dam.

Do na daoinib fiala so beirim mo buidheachas ó chroidhe.

PB1351
.M3

159089

CLÁR

leaḋ.

RÉAMHRÁḊ 1

ḊUANA:

1. A ḋoṁnain ḋuṫsat an bás—Ó Ḋálaiġ Fionn 7
2. A ḋroiḋ Ḋé ḋéana mo leiġeas—Taḋg mac Ḋáire Mac Bruaideaḋa 9
3. Ar n-oide múinte mac Dé 10
4. A ṡaoġail ón a ṡaoġail—Fear Feasa Ó'n Ċáinte 14
5. A-táid trí comhruiġ im ḋionn—Taḋg Óg Ó hUiginn .. 16
6. A-tám i n-easbaiḋ aṁoirc 19
7. Blát an maċuire Muire 23
8. Bréagaċ sin a ḃean—Anluan Mac Aoḋagáin 27
9. Ḃuime tríar máṫair ṁic Dé—Donnċaḋ Mór Ó Ḋálaiġ .. 29
10. Ceiṫearn coilleaḋ clann Áḋaiṁ 30
11. Cia do ṗéaċfaḋ ar m'éigin 34
12. Cia le gcoiseontar m'anam ?—Ó Ḋálaiġ Fionn (?) .. 38
13. Cionnus ḋíolfaḋ mo luaċ leiġis ?—Aonġus Fionn Ó Ḋálaiġ 40
14. Creiḋim duit a aḃlann uasal 41
15. Creiḋim mar ċreiḋeas an eaglais 43
16. Cúig cáis as mó le Moire—Donnċaḋ Mór Ó Ḋálaiġ .. 46
17. Déanaḋ go suḃaċ síol Áḋaiṁ—Taḋg mac Ḋáire Mac Bruaideaḋa 47
18. Dia do ḃeaṫa-sa a Mhuire—Giolla Briġde Ó hEoġusa .. 50
18a. Dia do ḃeaṫa-sa a Muire—Donnċaḋ Mór Ó Ḋálaiġ .. 51
19. Dia do ḃeaṫa a Moire mór—Aonġus Fionn Ó Ḋálaiġ .. 51
20. Dliġe, a ḋuine déanaṁ lóin—Fearġal Óg Mac an Ḃaird 53
21. Do briseaḋ cunnraḋ ar cáċ 58
21a. Do ċaḋail ar ḃfear faire 61
22. Do-ní duine dia ḋá ṁaoin—Donnċaḋ Mór Ó Ḋálaiġ .. 64
23. Droiċeaḋ na bpeacṫaċ páis Dé 66
24. Éanlá coinne aġ cloinn Áḋaiṁ 69
25. Éisd rem ṗuiġliḃ, a Aṫair—Eoġan Mac Craiṫ 73
25a. Éisd rem ṗaoisiḋin, a Íosa—Donnċaḋ Mór Ó Ḋálaiġ (?). 74
26. Fada deoraiḋeaċd na noaoine 78
27. Féaċ do ḋeiread, a ḋuine 81
27a. "Fearr beaġán cloinne ná clann" 83
28. Fuaras mian, ón, fuaras mian—Donnċaḋ Mór Ó Ḋálaiġ 86
29. Garḃ éiriġe ioḋan bráṫa—Donnċaḋ Mór Ó Ḋálaiġ. .. 86
30. Íocaḋ Críost cumaoin a ṁáṫar 91
31. Iomḋa páṫ aġ feirg an Ċoimḋeaḋ—Fearġal Óg Mac an Ḃaird 94
32. Iomḋa fear suiriġe aġ San Mairġréag 97

CLÁR

	Ouana:	leat.
33.	Lám inoiu im ċionnsgnaṁ, a Ċríonóiro—Sofraiḋ mac Briain Mac an Ḃaird	102
34.	[Mair . . .]ċungnaṁ lem ċairoiḃ	102
35.	Mairg beireas oíġa dá ḋeoin—Fearġal Óg Mac an Ḃaird	106
36.	Mairg dar compánaċ an ċolann—Aṫairne mac Eoġain	108
37.	Mairg mheallas muirn an tsaoġail—Sofraiḋ Fionn Ó Dálaiġ	109
38.	Mairg naċ dionsnaḋ dán do Dia—Fearġal Óg Mac an Ḃaird	114
39.	Mairg naċ doirteann a ḋéara—Fearġal Óg Mac an Ḃaird	117
40.	Mairg ċéiro tar toil a aṫar—Cormac mac Taiḋg Ballaiġ Ó Dálaiġ	121
41.	Marṫain duit, a ċroċ an Coimḋeaḋ—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ (?)	124
42.	Meiṫeal do bí ag Dia na nóul—Giolla Brighde Ó heoġusa (?)	129
43.	Ná ḋéana díomas, a ḋuine— Aonġus Fionn Ó Dálaiġ (?).	134
44.	Náma m'anma an ċalann ċriaḋ—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ	135
45.	Ní díol gráḋa gleann na nḋeor—Fearġal Óg Mac an Ḃaird	137
46.	Ní maiṫ altuiġim m'anáir—Fearġal Óg Mac an Ḃaird ..	139
47.	Ní rí fíre acṫ flaiṫ nime—Fearġal Óg Mac an Ḃaird ..	145
48.	Olc íocṫar ar luaġ leiġeas—Fearġal mac Domnaill Ruaiḋ Mac an Ḃaird	145
49.	Ór na mban bainċeann nime—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ	149
50.	Ort do ġeiseaċt, a ġaoġail—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ ..	151
51.	Roġa gaċ beaṫaḋ beiṫ boċt—Taiḋg mac Dáire (?)	153
52.	Rugaḋ báire ar an mboċtaċt—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ	155
53.	Saoġalta sin, a ġaoġail—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ (?) ..	159
54.	Sḃéacláir na cruinne an ċroċ naoṁ—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ (?)..	162
55.	Seaċt n-inġeana 'gon uṁla	165
56.	Sguir doo díomas, a ḋuine—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ ..	167
57.	Táiniġ ceo tar an gcreiṫiṁ—Eoċaiḋ Ó heoġusa (?) ..	168
58.	Teine ar n-a paḋáġ fearg Dé—Pilip Boċt Ó hUiginn (?)	172
59.	Toġaim Aibisoin mar aiġne	176
60.	Trí gluine geinealaċ Dé—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ (?) ..	180
61.	Uaiḋe féin do ġás íosa—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ (?) ..	184
62.	Urra ar leiġis Dia na ngrás—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ	187
63.	A bráiġe tá i dtoir Lonndon—Eoġan Ruaḋ Mac an Ḃaird	188
64.	A ċnuic ċoir re taoiḃ Galla—Sofraiḋ Fionn Ó Dálaiġ ..	192
65.	A ċros ċall ar an dtulaiġ—Sofraiḋ Fionn Ó Dálaiġ ..	196
66.	A fir ċéiro i dTír Conaill—Sofraiḋ Fionn Ó Dálaiġ ..	200
67.	A Ġearóid, déana mo ḋáil—Sofraiḋ Fionn Ó Dálaiġ ..	201
68.	An tú ar gcéadaiṫne, a Carraig—Eoċaiḋ Ó heoġusa ..	207
69.	Ar iasaċt fuaras Aonġus—Donnċaḋ Mór Ó Dálaiġ ..	211
70.	A-tám i gcás eidir ḋá comairle—Eoċaiḋ Ó heoġusa ..	215
71.	A-tá sunn seanċas Muáin—Giolla Brighde Mac Con Midhe	217

CLÁR

Duana:		Leaċ.
72.	A ṫeaċtaire ṫig ón Rómh—Fiolla Briġde Mac Con Midhe	220
73.	Dean dá ċumadh críoċ Ealla—Fear Feasa Ó'n Ċáimte	223
74.	Deir eolas dúinn, a Dhomhnuill—Fogradh Fionn Ó Dálaiġ	228
75.	Díoḋ aire ag Ultaiḃ ar Aoḋ—Eoċaiḋ Ó hEoġusa ..	236
76.	Cia do-ġéabainn go Gráinne—Taḋg Óg Ó hUiginn ..	241
77.	Dá bráġaid uainn i nInis—Taḋg Óg Ó hUiginn	243
78.	Dairt sonn dá seolaḋ go Taḋg—Fogradh mac Briain Mac an Bhaird	246
79.	Dealg aṫálaiḋ oċras Taiḋg—Eoċaiḋ Ó hEoġusa	249
80.	Dliġidh ollamh urraim ríoġ—Seaán Duibhe Mac Bhruaideaḋa	252
81.	Do báidh teine Tír Conuill—Fearġal Óg Mac an Bhaird ..	257
82.	Do bhriseas bearnaidh ar Bhrian—Maol Seaċluinn na nUirsġéal Ó hUiginn	261
83.	Doirbh don ċéidṡeal cinneamhuin tairnġeartaiġ—Fogradh mac Briain Mac an Bhaird	266
84.	Dorn idir dán is dásaċt—Seaán Ó Clumháin	269
85.	Do tógbadh meirge Murċaidh—Fogradh Fionn Ó Dálaiġ	274
86.	Do ċuir meirge caṫa Cuinn	279
87.	Duine deiġmhisnigh Dái-bhíoċ—Domhnall Mac Taiḋg Ó Dálaiġ (?)	283
88.	Eaċ gan araḋadh an fhearg—Maol Seaċluinn na nUirsġéal Ó hUiginn	286
89.	Éireannaiġ féin Fionnloċlannaiġ—Fear Flaṫa Ó Gnímh ..	290
90.	Éisd rem éagnaċ, a fir ġráidh—Fearġal Óg Mac an Bhaird	293
91.	Fa ngníomhraidh measdar meic ríoġ—Fogradh Fionn Ó Dálaiġ	296
92.	Fód codarsna críoċ Banba—Eoċaiḋ Ó hEoġusa	302
93.	Fogus furtaċt don tír ċuaidh—Fearġal Óg Mac an Bhaird	307
94.	Foillsiġ do mhíorbuile, a Mhuire—Taḋg Óg Ó hUiginn ..	312
95.	Fóiridh mo leisge, a leaṫ Cuinn—Taḋg mac Dáire Mac Bhruaideaḋa	314
96.	Foraire Uladh ar Aoḋ—Maol Seaċluinn na nUirsġéal Ó hUiginn	317
97.	Fuiriġ go fóill, a Éire—Fogradh Fionn Ó Dálaiġ ..	321
98.	Gaċ éan mar a aṫa—Taḋg Mór Ó hUiginn	325
99.	Gaois Ailbe i n-inġin Domhnuill—Fogradh Fionn Ó Dálaiġ	330
100.	Iomḋa uaisle ar iaṫ Laiġean—Eoġan Mac Craiṫ (an t-Óirḋidh)	335
101.	Iongaidh tú orm, a Iarla—Fogradh Fionn Ó Dálaiġ ..	338
102.	Leannáin fileaḋ síol Suibhne—Eoġan Mac an Bhaird ..	344
103.	Le héamhnaoi cuirtear clú ban—Aoḋ mac Diarmuda Mac an Bhaird	349
104.	Mairg ċaiteas dlús re ḋalta—Maolmhuire Mac Craiṫ	352
105.	Maiṫ an loċt airdríoġ óige—Fogradh Fionn Ó Dálaiġ ..	355
106.	Miḃid creideamh do ċloinn Néill—Eoġan Mac Craiṫ	359
107.	Mór an luċt arḃraiġ Éire—Fearġal Óg Mac an Bhaird	363
108.	Ní dliġim aiṫfear ar feirg—Eoċaiḋ Ó hEoġusa	368

CLÁR

	Duana:	leaṫ.
109.	Ní fada ón fóola a táṫ a dtuaidéamain—Fearġal Óg Mac an Baird	370
110.	Ní tráṫ aiṫreaċais d'fuil Conaill—Fearġal Óg Mac an Baird	373
111.	Rannam le ċéile, a ċlann Uilliam	379
112.	Rí con Éireann Ábartaċ—Brian Ó Corcrán	387
113.	Roġa na cloinne Conall—Giolla Brigde Mac Con Midhe	390
114.	Slán fad folcaḋ—Taḋg Mór Ó hUiginn	394
115.	Tairnig éigse Fuinn Gaoideal—Fear Flaṫa Ó Gnímh ..	398
116.	Teaċ carad do-ċiu folaṁ—Gofraid Fionn Ó Dálaiġ ..	400
117.	Teallaċ eimiġ iaṫ Laiġean—Eoċaid Ó hEoġusa	402
118.	Teasda easgcara an fiaḋaiġ—Fearġal Óg Mac an Baird	408
119.	Tomus múir Cruaċna i gCluain Fraoiġ—Aonġus mac Cearbaill Duibe Ó Dálaiġ..	411
120.	Tosaċ féile fairsinge—Aod Ollaḃar Ó Carrċoid (?) ..	415
121.	Turnamh ṫóċais tíoṫ muirne—Fearġal Óg Mac an Baird	419
122.	Uaigneaċ a-taoi, a ċeaċ na mbráṫar—Loċlann Óg Ó Tálaiġ	423
	Coimgain	427
	Nótaí	429
	Il-lêaġma	484
	Foclóir	511
	Filiḋ do ċum na Duana so	624
	Daoine, com, eiċ	625
	Áiteanna	630
	Fuirmeaċa ainm	635
	Fuirmeaċa na Gnáiṫ-Bréiṫre	641
	Meadar	642

Réamrádh

Duana, laoide, éigse, dán, dán díreach, &c. do goirtí den tsaghas filidheachta a-tá san leabhar-so; agus filidh, draoidhe, aos dána, luchd, &c. ealadhna, luchd, &c. eolais, ollamhain, cliar, dámh, &c. do goirtí de na daoinibh do chumaidhis í. Sidh gur gnáthadh na focail "Bards," "Bardic Poetry," &c. i mBéarla, ní hionann an ciall atá le "bard" agus le "file" san bhfilidheacht-so. Duine uasal do bí i bhfilidh, agus do bhíodh buidhean bheag aige ag déanamh comhluadair leis agus ag friothál air. Bard nó reacaire do b'eadh duine den buidhin sin agus cruitire duine eile dhi. Ní chumadh an bard aon filidheacht; is í an obair do bhíodh air duana an fileadh d'aithris. Saghas cantaine (nó *recitative*) do b'eadh an aithriseoireacht sain, agus do bhíodh cruitire an fileadh ag déanamh coim-cheoil leis an nduain do bhíodh gá haithris.

Cia mhadh na filidh seo? Dá léigheadh duine liosta fileadh na hÉireann—cuir i gcás i "Primer of Irish Metrics," Kuno Meyer—do thabharfadh sé fá deara nach líomhar na sloinnte atá le faghail ann. Ní fuighead sé acht Clann Uighinn, Clann Eoghusa, Clann Craith, Clann Ruanadha, Clann an Bhaird, Clann Con Midhe, Clann Bhruidheadha, Clann Ipearnáin, Clann Duinnín, Clann Maolchonaire, Clann Chumhain, Clann Richbeartaigh, agus roinnt beag sloinneadh eile. Is iad na cinidh filidha iad so, is é sin, na cinidh ó dtáinig formhór na bhfileadh. I dtaobh gach aon chinidh acu is féidir a rádh go mbíodh gnáth-bainte aige leis an bhflaith do bí i gceannas áite comhnuidhe an chinidh; ó Chloinn Eoghusa do thigeadh ollamhain Méig Uidhir, ó Chloinn Bhruidheadha do thigeadh ollamhain Í Bhriain, agus mar sin dóibh uile. Ní

mhontuighe as sonn go raibh cosg ar aonduine dá raibh taobh amuigh de na cineadaibh filidheachta dul le ceird na filidheachta agus grádh (.i. céim, tiodhal, 7c.) filidh d'fagháil dó féin. Dá comhardha sain do sgríobh Robert Mac Artur, O.S.F., Brian Óg Mac Diarmuda, Toirdhealbhach Ó Briain, agus Aodh Óg Ó Domhnaill duana i mBomarbhaigh na bhFilidh; agus is doichighe ná a chéile go raibh grádh ollamhan ag Gearóid Mac Gearailt, Iarla Cille Dara (1397).

I sgoileannaibh filidheachta (nó dámh-sgolaibh) is eadh fuair na filidh a n-oidheachas. Ní fios dúinn go cruinn cé méid sgoileanna filidheachta do bí ann, ná cá rabhadar. I nduain a 93 tá tráchd ar "cúig sgola na hÉireann," agus tá a fios againn go raibh a leithéid sin de sgoil ag Cloinn Craith (104 3), ag Cloinn Uighinn (i gCill Cluaine, TD x 12 n), ag Cloinn Dálaigh i ndúthaigh Ealla (73), ag Cloinn an Bhaird i dTir Conaill, agus ag Cloinn Maolchonaire, agus do réir gach cosamhlachta do bí san seisead deas mórán sgoileanna eile ar fud na tíre.

Ó na cineadaibh filidheachta is eadh do thánig furmhór na bhfilidh, acht ní gádh a rádh nárbh fhile gach duine de na cineadaibh sin, acht amháin daoine a raibh éirim iomnta chun na filidheachta. Fé bhuachaillí óga den chinead ar mhian leo dul le n-a gceird dúthchais do chuiread maighistir na sgoile ("oide" nó "saoi" nó "ollamh") fa sgrúdughadh iad, ag féachaint an raibh cuimhne mhaith acu, agus an rabhadar oilte ar an nGaedhilg do léigheamh agus do sgríobhadh. Tar éis gabháil dóibh thríd an sgrúdughadh do glactaí isteach iad san dámh-sgoil mar adhbharaibh ("sgoláiribh," "foghlacánaibh," "foghlaintidhibh").

Do b'é an chéad-adhbar léighinn ná a chéile do bí le foghluim aca gramatach agus meadar na Gaedhilge. Obair chruaidh do b'eadh í seo mar is léir dúinn ó láimh-sgríbeannaibh mar RIA 24 P 8, C ii 3 i n-a bhfuil riaghlacha an dána dírigh curtha

síos i gcomhair na sgol. D'fan na riaglaca i n-a sein-riocht gan aon acrugad do ceacht orra ar fead cúig gcéad mbliadan, 's é sin ón mbl. 1200 nó mar sin go dtí an bl. 1650. Dá gcuirfí duan ós comhair duine ní féadfad sé ó foirm na bfocal ná ó mheadar na rann aon tuairim do tabairt do dáta na duaine ná dá háit dúnaid; ní féadfad sé a rád cé acu i nÉirinn nó i nAlbain, ná cé acu san tríomhad haois déag nó san seachtmhad haois déag do cumad í.

Taob amuigh den teangaid, do bí d'fiacaib ar an sgoláire craobh gcinealaigh agus sein-sgéalta na nGaoidheal d'foghlum de glan-meabair. Do bí roinnt eolais ag na filidhibh—nó ag cuid acu 'pé sgéal é—ar an litridheacht romainseamhail ar a raib tóir mhór ar fud na hEorpa san seanaimsir, acht ní féadtar a rád gur sna sgoileannaib filidheachta fuaradar an t-eolas-sin.

Tá cúpla leabhar le fagáil againn i n-a bfuil tuarasgabháil ar an saghas beatha do bí ag adhbharaib na ndámh-sgol.* Do bíodh cillín nó "bothóg" ar leith ag gach sgoláire, seomrán gan fuinneoig agus gan trosgán acht amáin leabaid agus cathaoir. Gach tráthnóna do bailighdís le chéile chun céadta d'fagáil ón oide sgoile, agus i n-a diaidh sin d'imthighdís, gach duine acu go dtí a chillín féin, agus d'fanaidís ann i n-a luighe "ar a leabthaibh bog" ag machtnamh ar an gcéacht, agus ag déanamh taithighe ar dhuanaib do chumadh dóibh féin. I bfad amach san tráthnóna do-bheireadh seirbíseach coimhle isteach cuca, agus do sgríobaidís síos an méid filidheachta do bí ceapta aca. Ar maidin lae ar n-a mhárach do thighdís le chéile aris chun breith an oide d'fagáil ar a gcuid oibre.

Pé áit a raib dámh-sgoil ba mhór an tsuim do chuireadh na plaithe agus na daoine saibhre innte; nior leo do b'failligh gan gach cóir bíodh agus

* "Memoirs of the Marquis of Clanrickarde," pub. 1722; "Description of Western Islands of Scotland," Martin, pub. 1703.

dighe do chur ag triall uirre sar a mbeadh aon costas ar na sgoláiribh; agus d'fearaidís fáilte fíor-chaoin rompa Dia Satairn agus Dia Domhnaigh i ngach seachtmain, gá nglacadh isteach i n-a dtigthibh féin. Ó Féile Michíl go dtí lá Féile Muire san Earrach do bíodh an sgoil ar osgailt. Ar sgur don sgoil d'imthigthís na hadhbair agus teastas ón oide aca, ní hamháin ar an iomchar do bí fúca ar fead an téarma, acht ar an méid eolais do bí faghalta acu. Is minic bíos caint sna duanaibh ar "seacht ngrádha na filidheachta," 's é sin is dócha "Focluacán," "Fuirmidh," "Dos," "Cana," "Cli," "Anradh," "Ollamh." D'féidir gurab iad sin na grádha dó beiread an t-oide ar a adhbaraibh i ndeiread gach bliadhna de na seacht bliadhnaibh, acht ní fios dúinn cadain d'imthigh na tiodail sin as taithighe.

Nuair do bí na seacht mbliadhna curtha isteach aige agus na seacht ngrádha bainte amach aige do bí an file óg ullamh chum a cheirde do chleachtadh. D'imthigheadh sé ag triall ar flaith éigin—flaith a dúthche féin nó flaith eile—ag taisbeaint dó sampla dá chuid filidheachta agus ag iarraidh air é féin do ghlacadh mar ollamh nó "fear grádha."

Gach flaith nó rí a raibh cumacht mór aige agus dúthaigh leathan fa n-a smacht ba ghnáth leis ollamh nó a dhó do bheith aige i measg a lucht leanamhna chum caithimh aimsire do thabairt dó féin agus dá mhuintir, agus chum a ghlóire féin agus glóire a fine d'ardughadh. Do b'é dualghas ollamh caithréim agus éachta a ríogh féin d'aithris, a uaisleacht, a féile, agus a dheighthréithe eile d'admholadh, agus duan do cheapadh ar ócáid breithe nó báis nó cleamhnais aondhuine den mhuintir ríoghdha. Ba ghnáth leis na ríoghaibh na duana so do chur le chéile i bhfoirm leabhair. "Duanaire" do bí ar a leithéid sin de leabhar, agus tá cuid acu i n-ar seilbh againn inniu fós, mar atá: Leabhar Cloinne Aodha Buidhe, Leabhar Méig Shamradháin, an Leabhar Breathach, Leabhar Méig Uidhir, srl.

Ba mór an meas do bíod ag na flaithib ar an aos dána, agus ba fial fairsing do díolaidís iad, ag bronnad eac agus bó agus talmhan agus óir agus airgid orra. Acht do bí fád eile ag na flaithib beith ag "díol dámh." Níorb aon dóigh do ríg file do beith gá aorad agus gá imdeargad, "gá cosnam agus gá cnáimh-gearrad" ós comair an pobail. Teanga nimneach do bí ag na fileadaib, agus do bí cuid acu an-choilgneach an-bruigneach, agus ba mhinic dóib beith ag borrad le neart uabair agus díomais. Sna duanaib seo thíos do-chímid cuid acu ag imreas go géar le n-a bflaith féin, ag tabairt masla dó, agus san deiread ag imteacht chun gabáil le flaith eile.

Ní bíod de ceangal ar an filid fanacht i gcomhnuide i bfochair a ríog féin. Ó am go ham do téigead sé ag taisteal na tíre, ag tabairt cuairte ar flaithib eile. Do chuiread gach flaith fáilte roimhe, ag bronnad duas air i ndíol na nduan do cearad an file i n-a onóir. I n-a leithéid sin de dhuanaib ba ghnáth leis an bfilid rann nó a dó do chur isteach ag molad a flatha dúthchais.*

*Don léaghthóir ar mian leis tuillead feasa d'faghail ar na fileadaib moltar na leabair seo: "Bardic Poems of Tadhg Dall O hUiginn," Miss E. Knott (Ir. Texts Soc.); "Journal of Ivernian Society," 1913, Article by Professor O. Bergin.

1

Ó Dálaiġ Fionn ecc

1 A Colann cuġat an bás,
tuiġ féin go bfuil ann uaċbás;
ní dáil cosmail naċ cás lat
an bás san orsain aġat.

2 Creid naċ fada uait an t-éaġ;
bí a Colann ar do coimhéad;
ná creid don tsaoġal aċd seal;
a ċaoibaid deid ní diġċear.

3 Ós éigin duit duil i bfad
féaċ id diaid is féaċ romad
féaċ faoib is féaċ ós do cionn
féaċ ar ġaċ taoib id timcioll.

4 Féaċ an óige iar n-imċeaċt uaib,
a Cromm an duille diombuain,
mór n-amġar id Cionn do cuir;
dar liom ní haibar uaibair.

5 Imċeaċt do cos lúċ do lámh
féaċ do ċéadfada ar ġclaoċlád;
cuimniġ ar doille na ndearc
moille ar t'fuiġlib 's ar t'éisdeaċt.

6 Féaċ ar ċorad ċiġ a-maċ
asad, a Colann ċiontaċ;
do ċamra d'féaċain ret ais
féaċaid an damna diomais.

7 Féaċ na fiacla féaċ an rosġ
—ní ġlic naċ ġaibann teaġosġ;
ó tá a bféaġaim deid i ndán
creid do sgéalaib an sgáċán.

8 Déana ó ċarla mar taoi-se
sgáċán dot fior aonaoise
dá braiċteá a ċneas 's a ċruiċ
ní feas an mairfeá a-máraċ.

9 Ós imtè as éigean duit dul
féach an uaig ar n-a hosglaḋ;
truag an maise méaḋ [doḋ] gráin;
féag na taise ar n-a dtógbáil.

10 Féach a-ris—is raḋarc tinn—
pian an anma i n-uaim Ifrinn;
móide as cás an t-anam ann,
bás ní fagann i nlofrann.

11 Féach na teaḋma tá ar do ċionn
ag díogailt t-uilc i nIfrionn;
ní biaḋ fortacht ar ċ'olc ann;
ort do ċonntracht, a ċolainn.

12 Ní ċuireann ort guais ná gráin
roḃaḋ gach aonlá d'fagail;
ní gaḃann tú roḃaḋ riaṁ,
a ċnú folaṁ na n-ainṁian.

13 Iarraim ar eolaċ na naoṁ,
Micéal aingeal an t-aroṁaor,
mo ḃreiṫ ar long naoṁ nime
maor na nḋeiċ n-ord n-ainglide.

14 Dom ċur réiḋ re rig nime
máṫair ṁic na maigdine
díon m'anaim dí gid docar
tagaim i dom anacal.

15 Saoḃ nach aiṫnige ort féin
nach tráṫ duit dul ar díċéill;
luga sa ċáċ bríog do ball,
do bláṫ do ċrion, a ċolainn.

16 Allus fola Mic Muire
Micéal—maiṫ an teaċtaire—
rug ar neaṁ uaiḋ an t-allus;
mo ċean fuair an feaḋmannas.

17 Ní ḋeaċaiḋ corp naoṁmná ar neaṁ
aċd aonċorp Muire Maigdean
gid iomḋa bean 'n-a hóig ann;
ar neaṁ do-ċóiḋ a colann.

A ċolainn.

2

TADG MAC DÁIRE MAC BRUAIDEADA ecc.

1 A ċroċ Dé déana mo leigeas,
lus na sláinte sirid dam;
do maidbarr fa caom a ċéadoaċ,
a naomċrann saor gégaċ glan.

2 Congain liom ag leigeas m'anma;
mad áil leat fóir mo ċorp;
ar nDul i gcli san teag triallaim;
neam re ngaċ ní iarraim ort.

3 Dom ċrosgad tánag-sa ċugad,
a ċroċ Íosa fóireas mé;
doid rodalta ní dú a dímeas,
tú banaltra díleas Dé.

4 Tú d'altrom éinmic ar seatar
sluag an beada beanfas loċt;
fir 's mná na cruinne fad ċios-sa
a-tá bruinne Íosa it uċt.

5 Duit as marcaċ mac na hóige,
a eo corcraċ na gcaor ndearg,
bias san brát ar muin do marcaig;
trát sguir ba fortail bar bfearg.

6 A aball na n-uball gcumra,
a ċrann tortaid na dtrí mblát,
do fóiread leat lán na talman,
a ċlár breac ler caibrad cáċ.

7 Créad an ċúis fa gcantar aball
ret fiodbaid ċorcra, a ċroċ naom?
congain liom go leanar t'foras,
a mionn leabar solas saor.

8 A gráinne áluinn d'fiod Parrtais,
peacad talman [tú do] sás;
ba geall a ċlann ris an gcánaid
crann tar ceann n-Ádaim do fás.

9 Is é an crann-soin, a ċroċ Íosa,
t'adbar-sa—más fíor don sdair;
fa dearg an crann do ċrú a oċta,
is tú an call corcra fa ċnaid.

10 Abhall oile ón uball Éaba
do orduigh Críosd, a Chroch naoimh;
ammanna cáich uile t'ubla,
a mhuime bláith chumra chaoimh.

11 Is iomdat do doirt an Dúileamh
deiread Carghais —cródha an mhúich—
fuil a chridhe ar cuaird dar gcosnamh,
a bhile suairc dosglan dlúith.

12 Muir gorm do-ghéanta don talamh,
talamh don mhuir magh don tráigh,
's do-ghéanta péine, a Chroch chéasda,
roch ghréine is éasga madh áil.

13 Lá álainn don oidhche gheimhridh
do-ghéanta cheana, a Chroch Dé;
do-ghéanta trá [eadh dot aghaidh]
lá geal gémadh adhaigh é.

14 Ó chéadlá chruithighthe an bheatha
dá mbeinn dod luadh go ló an bhráith
gémadh mír do ghníomh ní [ghealfam]
do ríomh, a mhín [bheannchrann] bláith.

15 A Chroch dhearg i ndeachaidh Íosa
d'fhághail báis nachar bhás dó
don mhac Saor do bhí ar do bhruinne
do fhaomh rí na cruinne a chró.

A Chroch.

3

1 Ar n-oide múinte mac Dé,
oide múinte as mhac don mhaoi,
ar dtoil do thát re toil nDé
—ní hé soin re chách—a chaoi.

2 [Dáil] an scriptúir ó Dia dúin
cia nach iontnúidh res an eol
deocha millse as gá n-ól
deocha as mhillse blas i mbeol.

3 An ġlóir ċall ní cuillfir leo
an rann dá mhuinntir as mó
neaċ [ó] mharbha díoḃ ag Día
lia dá síol naċ dalta dó.

4 Roċrom do-ġabaid a ġrád
a ċaraid —ní comhċrom sion;
a luaġ oilithrina hé uam
mé do ċuar roidiomda an ríoġ.

5 Ón ngábaḋ do-ċiam 'n-a ċionn
ar [an] gcráḃaḋ do biaḋ barr
a scríḃeann dá sgaġta leam,
an ceann dalta as fírfearr ann.

6 Do ġaḃ sé romuiḃ an raon;
do sgoluiḃ Dé ní buḋ dual
neamhaḋraḋ do reaċt an ríoġ;
tearc díoḃ naċ deaġaḋḃar duaḋ.

7 Ní dá ċoil cartair an cion;
ní foil gan marċam 's ní mar
neaċ nar hoileaḋ a crú a ċneaḋ;
neamh an t-oirear as dú daṁ.

8 Olc an fulang naoṁ do-niaḋ;
caol gin gur cuimhng an róḋ
cuid ríoġ na talmhan don tréad
re a méad díoḃ as aḋḃar óg.

9 Cá beag daoiḃ re huċt a fiaċ
an t-uċt do sgaoil ar ḃar sgáth?
do ḋearmaid ar n-oide a fíoċ
naċ síoṫ broide ċeanglaid cáċ.

10 Do ḃí siad i n-easḃaiḋ iuil
na heasḃail 's ní hiad a-mháṁ;
cóir a n-altrom d'eagla an tuiriḋ
do mhúin eagna daġclann dáiḃ.

11 Do-ḃeir an té do oil inn
ó sgoil Dé mar do-ġeiḃ geall
dá dteagmhaḋ cás amhan ann
barr grás don aḋḃar as fearr.

12 Dá measda an méad dliġtear díoḃ
do ḋliġfeaḋ an tréad dá dtám
ḃeiṫ sgaġta ó ġnioṁ is ó ġlór;
is mór dalta ríoġ re ráḋ.

13 Ní fuide uann ainm a mná,
Gairm ar n-oide as duail do Dia;
Gid lán an cruinne dá clú
is dú ar mbuime do rád ria.

14 [Fionnar ó a] codlad 'n-a curp
dá dtograd d'iomad ar n-olc
go ndiongna rí an cruinne ceart
ar eact do bí [a] buime boct.

15 Gid iomda cinead do claoi
a diodba ná sinead sé
—ní bud dóig antabaig hí—
cóir dá mbí ar daltadaib Dé.

16 Crocad m'oide cáinig críom
's a loige a-táimid dá cúr;
mo martra d'fulang nac ál
cumang an grád dalta dún.

17 [Ní b]iad crádad ós a cionn,
Gid cian do-cámar 'n-a ceann,
sligе Dé d'imteact 'n-a nam;
an t-indleact mall is é as fearr.

18 [Mo] beit gan toirse dá cúr
's an toil-se do breit go buan
dom oide ní hanáir lán
grád gan loige d'fagáil uam.

19 Deacair cor i n-agaid Eoin;
tagaid mar do cog an fáid,
éantoga ar ab anta daoib,
dalta an tsaoir céadcara cáig.

20 Tarla ar gac cinead dá cloinn
go ndligead gan labra linn
cairt aga bás druim ar druim
a tuinn na ngrás gur failc inn.

21 Do reacad an fled ar luac
dar bpeacad do bean a blácht;
deoc searb do b'foircenn dá fíoc
do dealb síoc coitcenn re các.

22 Mar fuair ar síol Adaim am
—nocar slánuig díob act dream—
is uime do-cí sa cramn
'n-ar crom rí na cruinne a ceann.

23 Níor ċás pian acht pian gan ċúis,
ní 'n-a bás do bíadh a sbéis;
pian ar n-oide i n-uair an báis
ní loige an páis uaimn dá héis.
24 Fuair diúltadh as m'óige uam;
a míriar is móide as nár
gan é 'n-a soċar dá síol
crocadh an ríogh is sé slán.
25 Ní don anam glan a gut
an ċalann do ċar a-mach
dá n-aomadh Dia a ċeaċta im ċeadh;
cia an neaċ dá bud reacta a rad.
26 Gach ní do ċeilis don ċóir
bí, munar leigis do liaig,
ar do ċorp go gcuire péin
ort féin, a duine, 'n-a diaidh.
27 Cóir ó ċeas gráid a rád ria
an láim deas do dáil a crú:
"treadh m'fearann le [céadt] an ċló
créadt as mó le [dtreabam] tú."
28 Is dulta dóib uile ar t'iodt;
an Cóir gé ċuire 'n-a todt
is dual do dreiteamh deit ceart;
teadt fad dreit dud feiteamh ort.
29 Do pian, acht gin gur feit iad,
do mian ar mbeit mar nach díod
do ċuidigh [ar gcor i] méad
cuidigh don tréad ar ndol díod.
30 Docair gach cás don dá ċéim,
do bás dar lotuib gid liaig,
cuisle donnfola an deilg mhaoil
tromfola an taoib deirg 'n-a diaidh.
31 Truag iad ad ċaomhtach ar ċnoc,
a naomhráth, is siad ar sioc;
mine agus gile a dá glac
nír dac dinn-ne a rige riot.
32 [Ag] codal 'n-á dtoil gé a-tád,
ar gach bpobal dá bfoil fúd
racaid gairm fairsing ón éag;
bréag as ainm don aisling úd.

33 . . . . . Muire a deala daoib
Eaba 's gac duine 'n-a deoigh;
Ionann cré duid-se agus dáib,
foighse ná cnáimh é don fheoil.

34 Uair fa mbia cáċ ar crioċ
sa brát dia luaim 'n-a dá leaċ
an tslat ċall dá dtuga a-maċ
uċ! ní hann as buga an breaċ.

35 [Is creidte] 's a bás rem béal
san ċás gomad beitte bríogh;
re breiteamh ċeart Dia cóir taob
gaol don ċóir re reaċt an ríogh.

36 [Tréigeam] feasda ar bpeirg 's ar bpíoċ
—dá ċeird do bud [cheasda fuaċ]—
an lorg do gabas do gnáċ;
bord gaċ áit blagas a bruaċ.

37 Is é as reaċt don uile fíor
duine ag teaċt is duine ag dul;
gé a-tá an gnás i gcéill dá ċar
ní léir dam an bás im dun.

38 [. . . . a fala 's a loinn]
an bior ar naċ raba rinn
is baogal dún ar ar ndruim
súgh an buinn ler saoraḋ sinn.

39 An dile ar n-a dortaḋ dún
dine acht oċtar naċar b'ál
do báid muir gaċ duine dioḃ
a síol gur ċuir uile i n-ár.

Ar

4

Fear feasa ó'n Ċáinte ect

1 A ṡaoghail ón a ṡaoghail,
ó 'd-ċím do doirse baoghail
ar ndéamaḿ cruiḋ is ciste
nár mealladar mi-se a ṡaoghail.

2 A bhréagaigh ón a bhréagaigh
Gid sáime beit dot fhéagaim
is [tu-sa] an mhéirbheach mheangach
mairg do mealladh leo bhréagaibh.

3 A mheangaigh ón a mheangaigh,
Gid lór feabhas do gheallaid
ar Dhia nár dhearmar m'aimhleas
ar saidhbreas óir ná eallaigh.

4 A chealgaigh ón a chealgaigh,
Gid ait le cách do leanmhain
is tu-sa an sgáthán bhréige;
do chréidhe is mairg do mheabhruigh.

5 A chleasaigh ón a chleasaigh,
Gion go bfuilingim t'easbaidh
is lámh fa chaoidh nach cromann
beit reidh cumann, a chleasaigh.

6 A bhrionnaigh ón a bhrionnaigh
do-ní cumann an tsionnaigh
uait-se gach olc do mhéadhuigh,
a shaoghail bhréagaigh bhrionnaigh.

7 A mheablaigh ón a mheablaigh,
do chréidhe is mairg do mheabhruigh
go brách mi-se nár meallair,
a shaoghail mheangaigh mheablaigh

8 A lúbaigh ón a lúbaigh,
Gid tearc duit-se nar umluigh
ó Dhia ghlórmhar nior gheallad
nach meallfar fear do chumhdaigh.

9 A bhaoghlaigh ón a bhaoghlaigh,
do chor-sa is adhbar aonaigh
ó thaoi go cealgach umam
as do chumann, a shaoghail.

A shaoghail.

5

TAOG ÓG Ó hUIGINN ecc.

1 A-TÁID TRÍ COṀRUIG IM ĊIONN
FÁ NDLIG MÉ MEANMA ÍSIOLL;
DÚINNE BUD TRÁT DÁ DTUIGSIN
NÚIDE A-ĊÁĊ NA COṀRUIG-SIN.

2 NÍ DAṀ NAĊ DOIRB AN OBAIR
TEAĊT Ó NA TRÍ COṀROGAIB;
NÍ SIA AR RÉI-NE NÁ A RÉ SIN
AR RÉ LE ĊÉILE ĊAITIR.

3 GIB BÉ DO BEIT AR A DTÍ
AN LUĊT COṀRUIC-SE AD-ĊLUINTÍ
Ó GLEO AN TRÍR-SE NÍ ĊIOCFA
BEO ACT LE HÍSLE AIGIONTA.

4 COSG ÉANLÁ NÍ HEAD BUD LAT
IS A N-ARM ACA AR IOMLAT;
LÁ DOT AIMSIR GIRR NÁ GAD
IS RINN NA N-AIRM-SIN IONNAD.

5 GAN MO LIAIG DO LÉIGIN UAIM
RE HEAD LAOI D'UAIN NÓ [D'ANUAIN]
CÓIR DAṀ GO BFIONNAM AN BFUIL
BLAG IONNAM DO NA HARMUIB.

6 AN ĊALANN AG COṀRAG RIOM
'S AN TIGEARNA TÁ I N-IFRIONN
'S AN SAOGAL SEISE AR GCOLLA
ṀEI-SE IM AONAR EATORRA.

7 DOCAIR DON ANAM IODAN
DUL UAĊA GAN AIMSIOGAD;
A-TÁID TRÍ BIODBAID 'N-A BUN
AR TÍ IONNLAIG AN ANMAN.

8 AN T-ANAM IS UAIGNEAĊ DÍ
'N-A HAONAR GAN FIOR FÁIRTE;
AR GCLÍ-NE 'S A CÁRAID GAOIL
A NÁṀUID FÍRE D'ÉANTAOIB.

9 A-TÁID TRIÚR NAĊ TUALAING MÉ
DO ĊOSG DÍOM—DIA DO ĊOIRRSE—
AN ĊOLANN-SA BIAS DOM BRAT
'S A DIAS ĊOṀFALLSA ĊUMTAĊ.

10 A-tá roṁam bearn Baoġail
bréaġ Diombuan an drocṡaoġail;
is ġearr má ḋeaċ don doṁan
go ndeaċ ceann na gcatoġaḋ.

11 Siriḋ ṁ'aonta ó aois leiniḃ
teaġlaċ tiġe Lúisifir;
ar gcoiṁéiḋ-ne is beaġ a broiḋ
ceaḋ foiréigne ó naċ faġoiḋ.

12 Giḋ lá do ḃeiṫ ceaḋ an ċuirp
agam fa féaġaiṁ d'iarmuirt
caiṫfiḋ mé aiṫċeaḋ d'faġáil
nó caiṫfeaḋ hé d'ionsaḃáil.

13 An bonn do bí fan oċar
dom ċaoiṁna ar an gcatoċaḋ
's an dearna do bí fan mbior
na trí feaḋma go bfuilngior.

14 Dia Aṫar nior foláir ḋaṁ
do ṫeaċt ċuġam dom ċosnaṁ;
muna tí a dtámuiḋ i ngioll
dá náṁuiḋ nó a trí im ṫimċioll.

15 Do b'áil liom—leaṫtrom an cor—
go deaċam ó Dia Aṫor;
do b'áil leam don leiṫ oile
beiṫ teann as a ṫróicoire.

16 Ní ḋligim gé a-deirim so
gan doiġ agam a hÍoso
gé beiṫ lá gan réiḋe riom,
ar gcréi-ne a-tá 'n-a ṫimċioll.

17 Go mbia liom lá na breiṫe
Mac na hÓiġe d'áiriṫe
Sion go ndeaċaḋ saor aċt sinn
ó ġaol mo ṡeaṫar ṡaoilim.

18 Bean Áḋaiṁ an uair do ṫuill
fearg Dé fan deaċmaḋ aḃuill
a ġaol rinn-ne ní roiḃe
's do-rinne ṫaom tróicoire.

19 Bean Áḋaiṁ noċar áil di
coiṁéad aḃla na haiṫne;
fa-rior nior b'áil le hÁḋaiṁ
cáin an Rioġ do friotálaṁ.

Ní sirfead éaraic eile
orra ar-aon acht aithrige;
briseadh aitheadh Dé don dís
do mhaithfeadh sé acht go sirdís
A intinn Sion gur aithris
móide a aithbir iomaithbir
re freagra d'fagáil do an
do gabáil eagla d'Ádam.
Táinig crithe cinn na ndúl
air acht go n-aomadh iompúdh;
do rádh Dia: "I ndóigh a mhaithme
cia do-chóidh fam chomairce?"
"An t-uball far fás rinn-ne
lasair feirge t'inntinne
ní mé do bean, gá daoi dam;
lean ar an mnaoi é" ar Ádam.
Do-chuaidh d'agallaim Éabha
Mac Dé i ndóigh na haithméala;
do bí Éabha as a haithle
ar tí séana a sáraithe.
Do b'é rún Ríogh na n-uile
mar táinig a thócuire
beith léi-se ar lot na habla
's do loc d'éise a hagallma.
Do cheileadar a sciontа;
do chuig Íosa a n-aisiontа;
dul saor nochar dheachair dáibh
's a bpeacaidh ar-aon d'admáil.
Do ordaigh dóibh Spér Doirbh lais
a gcur ó chrannaibh Parrthais
dul ar eachtra leath ar leath
ar son gan teachta ar taithleach.
Do chaithfinn crithe toirrseach
[i-né] ar m'intinn amhoirseach;
narab ionann é is Éabha
mé i n-ionam na haithméala.
Iarrmuid síoth ar son ar loch;
ionmhuin le hÍosa an umhloch;
a-tá ar tí riaraighe rith
dar mianaibh-ne Rí an ríchidh.

30 As so suas dá seachnadh mé
na neithe do-ninn roime
a n-aithior an uighe sinn;
duilghe an t-aitheion im intinn.
31 Is é ceard na gceachta ndúil
—córaide ar n-aigneadh d'iompúdh—
an té do bí 's an té tá
agus is é an tí theastá.

Atáid.

6

1 A-tám i n-easbaidh mhoirc
ar gcaitheamh mo théadradhoirc;
sriam do chaithfinn ris an gcorp
ó mbiadh aithrinn ar m'amhorc.
2 Tuigim mo dhíoth mhoirc as
nach móide iarraim eolas
gan éantroigh ar a haghaidh
ag céadfaidh dom théadfadaidh.
3 So n-aithnighim orum fém
móide as oirdhios a haimhréir
nach foil roirinn ar mo rosg;
doibhinn lem choil a teagosg.
4 Dá mbeinn i gcogadh rem chorp
ní bhiadh easbaidh ar m'amhorc;
tug síoth do thabairt dom choil
dhíoth amairc ar an anmoin.
5 Ní cosmhail nach mealladh mé
mo náma i n-aimsir m'óige
's go saoilim go bhfoighbe fadh
oirn-ne i gcaoileirr an chéadh.
6 Nach faicfe sinn ó so a-mach
aithnim ar m'aigneadh ndíomsach,
gé theasda ón radharc a rinn,
d'amhorc feasda acht a bhfaicim,

7 AR NDUL Ó AR DTÍR FÉIN I BFAD
TUGAD LINN—LÓR DO DEARMAD—
DO BRÍG AR NDEARC DO DALLAD
SEARC DON TÍR I DTÁNGAMAR.

8 DO BARR AR BUAIN NA HABLA
DO CUIR D'ÉIS A HAGALLMA
MAR DO COILL ÉADA AN AITHE
SÉANA CROINN NA COMAIRCE.

9 OIDHE DÉ LER DÚINEAD NEAMH
DO BAOI GO CEANN CÓIG N-AIMSEAR
NAR ROINN SÉ A GLÓIR RE A GAOLTAIB,
AN CÓIR IS É D'ÉANAONTAID.

10 FUAIR AONTA AN ATAR NEAMHDA
GUR B'Í TOIL AN TIGEARNA
TEACT I DTRUAILL CUMAING AN CUIRP
TRE BUAIN AN UBAILL ORRDUIRC.

11 DO CEAD NA CÚIRTE MÓIRE
TÁINIG I MBROINN BANÓIGE;
AN COMAIRLE AS AR LUIG LEIS
DÁR NGONAIB-NE IS LUIB LEIGIS.

12 ACT ÉAD AR AN SEANÓIR SAOIR
FAN MAC NAR CUILL A TATAOIR,
D'FOILÉIM MAR DO-CUAID 'N-A CORP
TOIBÉIM NÍ FUAIR A HÓGACT.

13 DO B'IONANN AGUS A ÉAG
A TEACT I GCORP DÁR GCOIMÉAD;
DÁ BÁS DO BÍ 'N-A FIOGAIR
RÍ NA NGRÁS DO GIMIOMAIN.

14 BEATA CRÍOST GUR CAITEAD RIB
FEAD ÉANUAIRE DÁ AIMSIR
GO LÁ A BÁIS NÍ BÍOT GAN PÉIN;
PÁIS DO BUD ÉRIOC DÁ CAITRÉIM.

15 MÉ DÁMAD MAC DÍLEAS DÓ
AN CROC FAR CUIREAD ÍOSO
DO RACAD AR DÉARAIB DAIM
FÉAGAIN M'ATAR GÁ HIOMCAR.

16 NÍ BEAG AN DEARBAD DOILLE
MAR FOLAIGTEAR ORAINN-NE
NA RÓID DO NOCTAD GO NEAMH
LE SGOLTAD A CÓIG GCROIDEAD.

17 [Do] dúnad ar an teach tall,
ní raibe iadta ar Iorrann;
an bas do chosgair an clóg
glas nír osgail i n-éanló.

18 Do ling an t-anam gan fios
a corp Dé—díochra an cairdeas;
do bí a caithréim ós aird ann,
do airg don aitléim Iorrann.

19 Dá fichid lá isteach go dtug
do fuirigh—fa cuaird cáruid—
ar dtoacht a chinid re a chois
ar sligid go port Patrois.

20 Nach deachaid ar a dheis féin
go bfuair aontaid gach fíréin
do an-san—nior beag an báid—
re cead na n-aspal d'fagáil.

21 Na grása ler imthigh uainn
ní thiobra Íosa an athair
cumrad saor díob don duine;
ná bíom taob re a thrócaire.

22 An bratach le mbrispe cath
do-géana acht go dtí an tobach
ga seolad le sluagh nimhe
leogan don uan aingidhe.

23 Do thabairt impide air
ní racha naomh dá naomhaib;
ar Dia nach trácht dá tabairt
ní bia cách 'n-a chontabairt.

24 A osglad ar a agaid
pian don duine diúltpadair;
is cnead glúin nó cnead choide
súil ar teagh na trócaire.

25 Gan a fuathachad air féin
dar lat is lór do mhéill,
gin go mbeath m'easgara ann,
teach na heasbada Iorrann.

26 Don chur-sa cloinne hEaba
cúis eagla na hairrdeana,
na pianna 'n-a dtuile ag teacht
's na miana uile ag imteacht.

27 Go lá an bráid nach bia san corp
a-tá fós aige d'furtocht;
fuigeall builleann an anam ann
gan calann uime i nglórann.

28 Ní buí móide mo meanma
mo chonnluicce óm cigearna
a gcar go léir ar mo láimh
dámad léir dam a ndíogbáil.

29 An corp cig do nim a-nall
diadacht Iosa 's a anam
ranáir don tí nach tuigfead
fagáil na dtrí dtionnluiceadh.

30 Do geallad Glóir Dé dam-sa
an cuing do-cóid oram-sa
dá bfuilingeam go buan 'n-a bun;
is dual cuingeall i gcumrad.

31 Ní fuil easbaid ar m'ichr
nach féadfaide d'fóirithin;
mór gcré nach tabair torad
go bfagair lé leasogad.

32 A-tá 'n-a cnoc ard rem ucht
an díomas do dall m'anmarc;
tairgsim mo lot do leigeas
an cnoc aird-sin isligeas.

33 Ní bí dá caisgid im choil
rún as aimleas don anmoin
i n-uair caointe mo cheana
nach faoicfe a thruaill caisgeadha.

34 Ó nar caitheas rinn mo rosg
san aimsir tall re ceasasg
do riaglad céadfad an cuirp
déantar le hiarmar m'anmarc.

35 Im laithib do-cuaid caithim;
biaid m'aimsear 'n-a héanlaithib
ag dul coram go dtí an t-éag;
bí, a colann, ar do coimhéad.

36 Fa deireadh don doman mór
lá an báis—ní beag an claochlódh—
do-ní, a duine, doman beag
a torad uile d'aiseag.

37 Is cúiteacáid 'n-a cheadaib
cuimhne ar mo chríc ndéideanaig;
lá an báis act nach bí ar m'aire
a páis ní hí as eaglaige.
38 Nach léir dam gurab tríom tug
uan Muire i measg a náma
a slán fa cheasgain a cuirp
a-tám i n-easbaid amuirc. Atám.
39 A n-éisteacht tar ceann mo cheann
dá ndiultá an mac, a maigdean,
a Muire, ná faillig féin
guide an aingil 's an fíréin.
40 Ní fríoc ar fead an domain
do chorp iomraic ógamail
nó gur himleadh a lion lais
a díol d'innbear it éagmais.
41 Go ndeachaid síos ar a son
do bréag t'umla 'n-a héanar;
rí na n-uile i gcéin cuca
fa réim duine deorata.

Atám.

7

1 Blácht an machuire Muire.
a dhaoine, [nach diultfuidh]:
ní fuil agaib fácht fuirig;
an blácht abaid iomsuigid.
2 Ón lá cáinig i dtalamh
rí an domain fa deagbalad
a-tá [a] luib cabra ag cácht
garrda 'n-ar cuir fa comácht.
3 Córaide a meas re Muire
is béas dom blácht machuire
ar nach bí gabáil 'n-a glac
act a fagáil dom ti dogfas.

4 A DUASA MÓRA MINCE
GÉ A-TÁID ORUIB IMMILLTE
RACAID CORUIB TRÁC OILE
BLÁC TORUID NA TRÓCOIRE.

5 MÓR N-ADBAR ARAB EAGAIL
GO MBIA I N-UAIR AN AIRTEAGAIL
GIB LÁN DO CORAD AN TRÁIG
MO LÁM FOLAM DÁ HAGÁIL.

6 CEAD A BUANA Ó BÁS A-MAC
NÍ CIOBRA CRÍOSD AR CEANNAC;
SAOR A-BOS BLÁC NA FAIGTE,
A-NOS TRÁC A CIOMSAIGTE.

7 GIB IOMDA DÁ HAOS GRÁDA
DÓIB AG DEILB NA SIOCCÁNA,
IS LÓR DON UILE A HEINEAC
AR MUIRE ÓG D'IMPIDEAC.

8 DO [BIAD] AIGE AR BLÁC NA MBAN
'S A CÚL DO CUR RE PEACAD
ANNSACT NA MBEAC AR AN MBLÁC
GAC NEAC DÁ ANNSACT D'ÓGLÁC.

9 GO GCOISGEANN DIOMDA A DALTA
NOCTAR DO DRUIM DÚTRACTA
CÍCE AR MNÁ GAOIL GÁ GUIDE;
FA SGAOIL A-TÁ AN TRÓCUIRE.

10 A GRÁSAIB MUIRE MÓIRE
DÚINN NÍ DAMNA MIODÓIGE
AN BRÁGA DAR BEAN A GLAS
BEAN DO BU DÁNA DÓCAS.

11 DO DÁILEAD A-NUAS DO NIM
DON MNAOI LE MÉAD A CREIDIM
—DÓIG NA MNÁ-SA NÍR MEACAD—
GRÁSA AS CÓIR DO CUIMNEACAD.

12 RESIN MBRÁGAID DO BÍ I LÁM
DO COGAIR GEALL DO GABÁIL;
MAIT SÉAN AN GILL DO GABAD
SGÉAL BUD LINN DO LEASAGAD.

13 DO-CUAID DÁ FAICSIN 'N-A HUCT
GEALB MUIRE—GÁR MÓ GUASOCT—
GUR BUING DON DEILB A DALTA
'N-A SEILB DO DRUIM DÁNACTA.

14 "Do míriar Sió deacair dam"
do ráð re Muire máċar:
"beiċ dod réir ní dóiȝ dam-sa
mo ċóir féin go bfaȝar-sa.

15 "Má ċarla aindliȝe ann
Saḃar sgáċ m'aimḃis aȝam
breiċ na deilḃe leam i láim
mar ȝeall rem eiḋre d'faȝáil.

16 "Mo mac—ní dó a-ḃáin do ḃeinn—
go lá m'éaȝa is eað ċuiȝim
aċd muna sgaoile Dia dé
naċ bia ar Scaoin-ne re a ċéile."

17 Tuȝ Muire ȝur maol a ȝoim
aiseaȝ a mic don máċair;
fuair síoċ an té dá dtuȝað
is fríoċ é ȝan fuasluȝað.

18 Le a luaċa tuȝ a ċoraḋ
do bíċi dá ḃreaċnoȝað
a haiċle an ȝill do ȝaḃáil
nar mill aiċne an uaċdaráin.

19 Ní meaḃraiȝċear ar Muire,
Sió minic a míorḃuile
bráiȝe do ḃuain a ȝeimil
as áille fuair fóireiḋm.

20 Do bí ar an mnaoi Sá dám dí
—díom féin do beanað bráiȝe,
ní luȝa m'éiȝin dá héis—
cuma naċ éiḋir d'faisnéis.

21 Dom anmain is eað ḃeanas
an mac do bí i mbraiȝdeanas;
fan sgéal do ċráð a criḋe
dál mo ḋéar do dliȝfiḋe.

22 A-tá rem fiaċaiḃ uaim-se
—fan mac ȝér mó a hanḃuain-se—
go dtráiȝe mo ċuile loċt
bráiȝe naċ fuiȝe furtoċt.

23 Naċ ionann an t-aḋḃar déar
—crioċ fáȝḃuim ar an uirsgéal—
an cás dar ȝaḃomar ȝreim
is cás anollam ifrinn.

24 Suil dheas meas ar méad mo cheann
ní fóghnann dam dom dídean
a ghell dá ngabha mi-se
acht cara teann tairise.

25 Ní mhonghnadh d'fior mo dhoibheart
—bíd guasacht san ghealltoidheacht—
a chaomhna ar ghell do ghlacadh;
fearr go haobhdha m'anacal.

26 Ní bláth garradha as ghoirthe dí,
luibh an mhacaire Muire;
lán don bláth tarla an talamh;
is tráth m'anma d'fuasgalad.

27 Gér áibseach maitheas Muire
i súilibh na sochuide
beith do réir an Dúilimh dí
'n-a súilibh féin ní faicthe.

28 Chadáil do-ghéibthear ['n-a] gar
bean toighe na dtrí bpearsan;
gearr ó gach duine a dheighteach
ceann Guide na n-oileithreach.

29 Go ndearna ar siur éigean air;
grádh don chóir chuig ar dtosaigh;
do thréig a mhian do Muire
sriain nach téid re a thrócuire.

30 Bean déanta na ndaoine dí,
bean dar buidheach Dia is duine,
bean nar threabh le tuinn meanma,
cuing leir threabh a tighearna.

31 Iocshláinte fóireas gach nimh,
béal do b'foirbthe i n-aois leinibh,
crithe nach gabann fa ghrádh,
nighe na n-anam n-easlán.

32 Bean chúitigeas ar gceana,
ríoghan as mó muinteara,
bean thoibhgeas toil na gcroidheadh,
's ga bfuil saidhbreas sochuidheadh.

33 Leag lóghmar as lia buadha,
cruithneacht abaidh ionbuana,
comhurtha an tunna nach tráigh,
urra coburtha a compáin.

34 Bean do chuir na folta i bráid,
bean do thaoch neart a náimhid,
sód feichme na bfear ngrádha,
bean teichme na teagmhála.
35 Bean folaig an adhar mhóir,
bean do shaothadh re seanóir,
bean nach admhadh a fear féin,
bean nar hagradh i n-éinchéim.
36 Ní mionghnáth gráth d'fagáil as;
"fasaidh daonnacht tre dúthchas."
móide an t-álgas fuair an bean
uaim mar thángas 'n-a timcheal.
37 Do b'airrdheana dísle dí
ón dá thaob táinig uimpe,
a haobdacht is a humhlacht
a maordacht 's a measardacht.
38 Toil a mheanman dá [mhogaidh]
tug Críost mar do-chualabair
gur fuluing a gcion don gha
[ó choir] ubaill na habla.

Blát.

8

Amhran mac Aodhagáin ecc

1 Bréagach sin a bean,
ní beag seal don baois;
smachduig t'aigneadh óg
a bfuil ród dot aois.
2 Aimic tú ar an éag;
cuimnigh, a ghéag ghlan,
blát an domhain dhaoir
nach sealbh dhaoibh nó dhamh.
3 As do bhais mheir mhaoith
ná déin bhaois, a bean;
gidh bé as buaime ré
ní mhairfe sé acht seal.

4 Ná déin eisdiu uaill
Gearr san uaig go mbiad
na lúba ar lí an óir,
ná tug dot óid iad.
5 Bíod t'aire ar an uaig,
ná sill an gruaid geal;
san tsúil mairb glais mhuill
ná cuir suim ná sead.
6 San troig rocruim réid
ná fag-sa féin fonn;
taob as taise clúmh
tuig nach tú do chom.
7 Biaid mar blácht an fiaig
—i gcriaid ní cóir team—
snuad t'ochta mar aol,
do bruinne saor seang.
8 I dtalmhain—tuar leoin—
smuain fa deoig do dul;
biaid a gné mar gual
an béal go snuad sub.
9 Ar ndul duit i gcré
mi-se gid mé ann
ní chiobrainn riot taob,
a chúl na gcraob gcam.
10 Ret fhaicsin, a folt fiar,
do-chuaid mo chiall uaim;
duit, a bruinneall bán,
bad aithreach lá an luain.
11 Tuirseach dam 'n-a ndeoig
briathra do beoil binn;
do glór síde sáimh
ní mé a-mháin do mhill.
12 Ná bí baoth do gnáth
cummig cách ag éag;
an folt fleasgach fann
ní fuil ann acht bréag.

Bréag.

9

DOMHCAD MÓR Ó DÁLAIG ECT

1 Duime trír mátair mhic Dé;
go roib linn i ló an fhinné
a radalta [an] rí neamhda
banaltra trí dtigearna.

2 A n-altrom nír dheacair dí
trí branáin chláir na cruinne
aoibda an triar a trí dalta
dá riar do bí an banaltra.

3 Duime an trír-sin Muire mór
dá n-altrom do bí an banógh
triur i n-aoncholainn amh-áin
nó gur aonchroibaing [anbáil]

4 Ag ingin an fuilt leabair
maith do uair a oileamhain
a hathair i n-uchd Muire
athaid i gcurp choluibe.

5 An mac do b'fhearr-de i-se
dá oileamhain aicei-se;
an rí caránta ar a cíg
baránta í don airdríg.

6 An treas chú don chroibaing glan
teachtaire a huchd an Athar
fa hé [a] ionad a huicht-se
Spiorad Dé ar a diadaicht-se

7 Toircheas na hóige is é an fáid
aice do fuair a chógbáil;
ag so an tí do fóir oraind
trí cno óir a haonchroibaing.

8 Triur as goire gaol di-se,
triur do hoilead aicei-se,
trí leanmáin ler luig Muire
beangáin fuil a haonmhuine.

9 Triur i n-a dtrí daltaib di
trí meic ochta na hóige;
gach rí dib ruinn-ne dá roinn
trí ríg na cruinne an chroibuing.

10 Trí heochraca múir Muire,
trí tobair na trócuire,
rí 'n-a aonduine ós gach fíor,
trí aoguire dom feitheamh.
11 Trí dalta Muire móire
toirchéas bronn na banóige;
an tí tharla ar úrd gach fir
trí gabla dúm an Dúilimh.
12 An triur-soin ón tig neamhda
an Trionóid, ar dtigearna;
neach do bí 'n-a brátair di
is í a máthair 's a muime.

Duime.

10

1 Ceithearn coilleadh clann Ádhamh,
clann Ler coilleadh a riaghail;
buain re crann as a gcánadh
clann Ádhamh [uaidh] ar iarraidh.
2 Cé tá Dia ag díon gach peacthaigh
dá síol cia nachar chontaigh?
is truaigh an tráth fá dtuigtir:
tuitfidh cách uaibh 'n-a gciontaibh.
3 Gan seilbh an ubhaill d'Éadha
níor fhulamh—gér feidhm dána;
dá cloinn do bean a mbuadha
bean bhuana chroinn na cána.
4 Crann na haithne tré iomadh
—a aithne is ann do cailleadh—
do chuir sé mhaoi thar milleadh
do bhaoi i gcinneadh hé d'aingeal.
5 Seal péine ar chorp an Choimdeadh
tre ar bpém-ne i bport a bhíodhbadh
ar loit sinn más é a adhbar
damnadh Dé inn ro b'iongnadh.

6 Do fulaing beit fa a mbreathaib
do leit ubaill a fachain;
sé i n-uaig gan fear 'n-a fochair
teag ochair fuair ar n-athair.

7 Cuir, a duine, re a déanamh,
guidh ar Muire reo mínadh;
doilge deit é ná a déanamh
[sealadh] Meic Dé gan dúnadh.

8 Re fead diomdha Dé, a duine,
do biodba is é t'fear faire;
biaidh sé ort 'n-a dá eire
an t-olc reimhe is é ar t'aire.

9 Nocha bí act ar brú baoghail
san ní nach dú do déanamh
biodba Dé ar t'olc 'n-a fiadhain
gidh diamair é ort ar féaghain.

10 Saor na cruinne ó nar chrais
ní chuille an t-aob [ór] ailis;
fuath do reacht Dé níor dligis,
milis é re dteacht dhaibhis.

11 Foghnamh go bás dó dlighe;
mó sa mhó an gras do-gheibhe;
má tá ar-aon re Mac Muire
cuire lat gach aon eile.

12 Céim deacair dul ó a falaidh
gan cur peacaigh i bpudair;
gidh suairc bim fa mbí im dheaghaidh
dleaghair dinn ní ó a-nuraidh

13 Lámh linn níor féadh an uile,
is lán inn do mhéadh meanma;
níor faomh mé diol a diomdha
biodba Dé diom go nderna.

14 Mé an gort nach tig a thoradh;
tig gach gort mar a gheamhar;
is mé an siol nar gabh gliadh
ní taradh glan diom dleaghar.

15 Saor sinn ar falaidh t'ochair,
sinn it aghaidh re hathaidh;
[nír] faomh mé an corp do chaithimh,
braithidh sé ar m'olc, a athair.

16 Síol Ádaim is síol sligeadh
síol dá nach tárair toradh;
dá cloinn do chuit a dtaradh
coill falaim duit an domhan.

17 Tre ar fás gach laoi d'feirg t'ochair,
a leinb do bhaoi sa Deicil,
breith ar cách uaib, a Athair,
rachaid uair nach trát teicid.

18 Fa-rior is olc dot iarraid
gach olc do sior im shúilib;
múin do réir dúinn do déimhin
réidigh fein dúinn, a Dúilimh.

19 Nior lór deit gach dál eile
gan an ngrádh, a Meic Muire,
mo chrad tar ceann a nolige;
fag cride [i ngeall do] guide.

20 Maith mo dhíon ann ar aoibneas
fad dhíon an dann do-chuadas;
car red réir má do-rineas
díleas dam fein a bfuaras.

21 A bfuil reamhuin-ne id rídig
dar bfearainn-ne a bfuil fúchaib;
brátair duid mé ód mháthair
druid brátair Dé red dúthaig.

22 T'fearg, a rí, um ceann do chloinne
re searg dí bu fearr inn-ne;
do shíodh, a cinn na cruinne,
buime an Ríog rinn do-rinne.

23 Do bí raon dod rád roimhe
do bu caol re cách uile;
súg a cíg is a cride
slighe síd go múr Muire.

24 Do síoch re cách do ceangladh
bar bfíoch an trát do toirneadh;
breith t'fhine duit ó an damnadh
adbar luit cride an Choimdeadh.

25 Tú it aonar fuair a n-eire
do saoradh uaib an uile;
dul sa leacht clé dod cride
slighe i dteach n'Dé gun duine

26 Do ċeaċta ón ċóir 'n-ar gcoinne
is eaċtra do fóir inn-ne;
ón lán do bíod 'n-a bruinne
's ó buime an ríog is slán sinn-ne.

27 Tréan tú ar gaċ éinní eile
is tú éinrí na n-uile;
ort, a rí, go ria ar n-aire
caide an ní as Dia don duine.

28 Diomda ag uan Dé 'n-a deagaid
is truag don té naċ airig
grád do Dia an tann naċ tabair;
cia as cabair ann 'n-a aigid ?

29 An crann do-ċóid 'n-a ċroide
is ann do fóir ar n-eire;
gid feidm dó deilb na n-uile
mó ná an duine a feidm eile.

30 Rí an luain ag breiċ an báire
do-ċuaid ar gcreiċ na cróine;
iomda a bruar d'ulc san Aoine
aoige i bpurt fuar na hóige

31 Aigneas ag maor na meide
fa ċaom ċaidleas ar gcride
[dú] seal dí dá gaċ duine
mead na n-uile is sí ar slige.

32 A síod ní head do oileas
neam do síor gé do sireas;
is tearc aċt an té caġas
gabas reaċt Dé mar dligeas.

33 Cur re teaċta i dteag nime
ná lean ar eaċtra eile;
fognaid sí deit, a duine
guide is í ar n-a reic reime.

34 Dom deagail re dáil ċeana
'n-a deagaid nior ċáir cuma;
críoċ ar do ré ní raga
dá brага síoċ Dé ar ndula.

35 An fear len mian mo múnad
triall i n-a ċeag go dtúirear;
gid mór n-almsa dó do dáilead
mó as dáileam dam-sa an Dúileam.

36 Éiric álaḋ Dé im ḋeaghaiḋ
mé i ngábaḋ ó na gonaiḃ;
gaol na craoiḃe ḋar gcaḃair,
craoḃ ṫaraiḋ ḋaoine an ḋomain.
37 Ní glac sé maiṫ naċ millfe
giḋ bé ḋo ċaiṫ re caiḃṫe;
giḋ bé ag a mbí bean ċoiḃċe
an teagh ḋoirċe is í a fáirċe.
38 Gaol Muire maiṫ an ċoimḋe
do ċáċ ar ċréaċḋ na sleighe;
mór gcás far ċóir na huile
gan ghrás Muire ar [óiḋ] eile.
39 Miorḃuile máṫar Íosa
iomḋa fear fuair a n-aiṫne;
—fios a sgéal cia naċ cluinfe?—
lia uirṫe ná féar faiṫċe.
40 Mór ḋtáim ar tí ar mbáiḋṫe,
bás m'anma eagail linne;
ó ḃaoghal beoil na tuinne
Eoin Bruinne saoraḋ sinne.
41 Rinn lasraċ leice lfrinn
iomḋaḋ uaighe i n-am loiṫe
cás truagh téagaḋ na leice
ḋéanaṁ seice as tuar toice.

11

1 Cia ḋo féaċfaḋ ar m'éigin?
tarla a lán ḋom leiṫéiḋiḃ
san glas i ḋtámaiḋ gan tail
naċ tánaig as gan eoċair.
2 An glas do liaḃaḋ oirne
d'osglaḋ muna féaḋoim-ne
ná fuilngeaḋ sé ar n-osnaiḋ air
an té as cosṁail ḋár gcoḃair.

3 Fear is dáil cobra cuige
méad a éigne is usaide;
gníom nó go ndearna fa deoid
mo díon ar meanma Mícheoil.

4 Mo chion do-chuaid i roimhéad
gomad obair m'iomchoimhéad;
mise is m'óige re holcaib
móide an treise ar dtarochtain.

5 Ar m'fhognamh ní huair chaide,
anois trát ar dteasairg-ne;
an lá as goire as fearr m'feicheamh
m'oire ós 'n-a ceann cuirfichear.

6 Ní hé a díoch áirmhim uile
Dia dá ndiulta a cheachtoire;
dam-sa muna coisge tréan
doilge a masla do Mhícéal.

7 Ó bias liom lá na tiomna
maor tobaig an tigiorna
créad acht éara deise dó
mise dá n-éara íoso ?

8 Ní dligfead gan mo dearad
brát díreach an Dúileamhan;
dá mbeat m'éag 'n-a éag imill
an bread créad nach cuimnigim.

9 Ag coill reachta ríog nime
a-tú ó chús m'aimsire;
do caithfide ar sgát mo sgeoil
blát ar maithmige Mícheoil.

10 Leis do díolfaide a diomda
beith do choil an tigiorna;
a síod a-raon do-roigne
maor an ríog dá riaroim-ne.

11 Ní áiréamhainn m'éara féin
acht Dia do diultad Mícéil;
ní bud comnáir dam-sa is dó
masla d'fhogbáil ó íoso.

12 D'éanfuil is usaide ar ndíon
mise is máthair an airdrioġ,
Muire i n-ar seilb gach ré seal
gan m'feidm uile ar an aingeal.

13 D'fhior m'éigne is adbar diomda
ar ceacdaire an tigiorna
—ní caitheann do-chóid 'n-a tréan—
an chóir dá maitheadh Mícheál.

14 "'N-a fhíoch dá brásadh fuinneann"
m'fuigheall ris an arcaingeal
"suidigh sinn ar saor nimhe
ná taobh inn re himpidhe."

15 A réadla iuil na n-uile,
bean a truaill don trócuire;
tairg trát mo locht do leigheas
blát ar n-olc sul aibgigheas.

16 Gé tám ag tuar do diomda
cia tu-sa acht mo tigiorna?
ní tuilltir é mar budh eol
mé dod mhuintir, a Mhícheoil.

17 Ionnsaig an uaim as neasa,
mitid cuimhne an chairdeasa
—ag sin an brát ag bagar—
nó sir trát dar dteasraghadh.

18 Ga cur a-ris 'n-a riocht fein
i ló an mheasraighte, a Mhícheil,
cré a [chéile i gcách] ní chuirfe
ar gcréi-ne an trát tiomsuighte.

19 Cuma gan t'aitheartrach ann,
a chroinn fosgaidh na n-anam;
gá seise ar budh déanta id dheoidh
dá séanta mei-se, a Mhícheoil.

20 Tabair m'éigean dot aire;
laimhtar [thart id] trócaire;
an chóir is a rinn riom-sa
fóir inn as an éigion-sa,

21 Mo locta i ló na breithe
ar deoir liom ní leigfeithe;
lá ar ndaorthai-ne ag cramn an chís
ní ham maothchroidhe, a Mhichil.

22 Don anmain nó go n-ionnla
gadh dreise ar do tigiorna;
ar sal do gabáil glanta
fag i n-anáir t'umlachta.

23 Mitid mo cosg do cionntaib,
do-cuaid tort mo táirrioctain;
is treise dúin-ne fa deoid
gé múine mei-se, a Míceoil.

24 Tair dá n-adad im ionad
gona doimne an Dúilioman;
an taob dearg dá ndúine dam
searg is a úire an t-álad.

25 Ní fognann act 'n-a am féin;
cuir-se ar múnad, a Míceil;
biaid lá bus cás ar gcoimde
an grás gé tá ar táboirne.

26 Feiteam m'anma ós díot dleagar,
a maoir meic an Dúileamain,
féacar cia do héarad ann
Dia muna fágad oram.

27 An té tarla ar mo leas-sa
dá raib leam lá an aigneasa
do cóir gé adma an t-aingeal
ní dóig agra an t-arcaingeal.

28 Gin go maiteam do maor Dé
gan cur liom i ló an finné
fuair ar mbiodba d'át oirn-ne
nac fát diomda ar ndiultaid-ne.

29 Fa céile noca coimde
mei-se is maor an meadaigde;
dam-sa a-tá mar nar tuillead
an lá annsa an t-arcaingeal.

30 Créad act toibéim dá treise
Dia dá ndiultad m'oircis-se?
maor Dé, dá ndearnad ar gcóir,
nac bearnad é dá anóir?

31 Luac m'foganta d'fagáil dam
ionann dó agus mo dearad;
nac géadba act gun té do tuill
is é m'éara go háluinn.

32 Maor Dé do díon an uile
ullma iná do hiarrfuide;
re cabair d'iarraid ní an;
triallaid i n-agaid m'anman.

33 A aitearrac mar aigne
it agaid ní iarrfaim-ne;
cia a-béarta do díol mo cean
fa siod dá n-éarta an t-aingeal?
34 Goin an croinn ro cíoc deas-sa
gémaid fácain faitceasa
beag m'eagla fa crú an croide
dá bfreagra tú ar dteactaire.
35 A-tá an t-aigne im ionad
rem ceanaib dá gcúirtiogad;
teact ro teag muna tuillear
lean t'eact ar an arcaingeal.
36 A-tá do thuime ar n-éigne
's gan im corp dar gcoimhéid-ne
go gcaitfide a rinn reimpe
maithmige ar gcinn coimirce.

12

Ó DÁLAIG FIONN ecc (?)

1 Cia le gcoiseomtar m'anam?
cia éisdeas [rem] uragall?
díon m'anman—gá cruaide ceisd?—
[mo thruaige] an t-adbar aiteisg.
2 Eagal dam nach dionsna acd cóir
breitheamh ceart Sléibe Si-óin
lá na comme an trát tiocfa
cáid 'n-a coinne ar cuideachta.
3 Ar an sliab i gcomme cáid
tiocfa breitheamh laoi an luanbráit;
bread do-béara dóib ón dligead
mo sgéala as cóir creidfidear.
4 Ann do-cífear an cros doinn
—lá a taobaid a-tá romam—
ar an luig cealg ar gcionad
is fuil dearg an Dúilliomán.

5 Fóir dia luain lá na deagla
d'eagla feirge an tigearna
ar nguais-ne, a mhaoir na meirde,
do chaoid t'uaisle is t'impeirde.

6 Go hÍosa an lá do bí i mbraid
ón Adair is tú Chánaig;
an lá do sil crú a croidhe
a nim fa tú an teachtaire.

7 Neamh d'fagháil fa ní do-nim
ó nach fiu mi-se, a Mhicíl,
cóir fleadh d'fagháil it ainm-se
neamh it anáir iarraim-se.

8 M'anam chuas dá chur i gcion
i nglóir airdríogh na n-aingeal,
fagar tú mar dhuais dána
ó tú i nguais mo ghabála.

9 Déin ar síodh a Aingil finn
re mac ingine laichim;
mo cheann charla i dtréan t'itche
re béal m'anma ar imirce.

10 Iarrfaidh éiric ann for-íor
oram do mheas mo mhíghníomh
[labhradh] san luan ar a páis,
mo-nuar, is adhbar uachtáis.

11 Biaidh lá na breithe buaine
—mór an t-adhbar anbuaine—
a chion ar comhair gach fir
omhain don fíor nach airigh.

12 Muna fuilnge Íosa ar m'oilc
cara éigin dom furtocht
mairg a-tá ag teacht im eolas
a cheart an lá laidheoras.

13 A-tá 's ní feitheamh fallsa
cara m'anma agam-sa
gach aon [dá] dhogairm fa chréan
darab comhainm maor Micéal.

14 Biom 'n-a leith i ló an bhrátha
dom dhíon ar eagla an urghátha;
an maor [do] char dom choimhde
dam ní thaoi re tollairbe.

15 Do bualadh séala mun sídh,
a mhaoir na meirbe, a Mhicíl,
is tú caghaim, a chú chroibe,
gabhaim tú mar cheachtaire.

Cia re.

13

AONGUS FIONN O DÁLAIGH ecc

1 Cionnus díolfadh mo luach leighis?
An liaigh neamhda is é rom fóir;
radharc sinn do dhíon ar ndocra
dá dhíol do rinn moltha mhóir.

2 Tuilleadh ré dá ndáile dham-sa
díoghrais moltha as mhó ina so
an liaigh neamhda do-ní ar bhféaghain
is í ar meanma a déanamh dhó.

3 Ní d'iarraidh cruidh ná cuach n-órda,
ní d'iarraidh airgid ná óir,
do-ní ar bhfreagrai-ne i ndáil docra
fáidh eaghnaidhe an mholta mhóir.

4 Annsa leis-sean leachtann moltha
ná maith bhréighe an bheatha bhuain;
labhra chaoin is croibe fialchar
ní maoin oile iarrtar uaidh.

5 Fóir, a liaigh chabhra na cruimne,
an corp fuar-sa ar a bhfuil sgís;
a sháoi leagha an leighis amhra
leighis cneadha m'anma ar-ís.

6 A n-imtheacht ní dhamna doilghis
an déadh daithgheal ná an dearc mhall;
ní dhíol uaille an chalann chneasbán
thruaighe an t-anam easlán ann.

7 Ós é sire mar luach leighis
ní leasg leam-sa cur do chlú;
a liaigh mo chridhe as cóir d'adhradh,
glóir nimhe is talmhan tú.

8 Tú an Dia gan deireadh gan tosach
tú an ceard do chruthuigh gach dúil
a Rí na n-uile is na n-aingeal
do guidhe is í as dainghean dúinn.
9 I mbroinn na hóighe is tú tháinig
tú do cheannaigh cách leo chrú,
tú an taitneamh as sia soilse,
Dia ar nach faigtear tuirse tú.
10 Tú mhínigeas an mhuir anfaidh
is arduigeas an muir mhín;
a liaigh do theilg fuil an oícha
ní fuil ceird as docra díbh.
11 Do-géabh óm liaigh luach a mholta
mac na hóighe as airde duas
dar a dheilbhe ar na gaoibh goile
eidhre saoir an toighe chuas.
12 Dá dtáir mise anuair eile
ón éag cinnte tá ar mo chí
bíodh mo bhás is bíodh mo beatha
fa ghrás ríogh an bheatha bhí.
13 Deir, a Mhichíl, mé ar do buidhin
beag do-nim acht beart bun 's cionn
caithfead trá dhíla ar do dhílse
ó tá fola [óm] ríghse riom.

Cionn.

14

1 Creidim duit, a abhlann uasal,
far snámhadh ar saoradh,
it fuil it fheoil id dhiadhacht,
duid fá dheoigh 's doo dhaonnacht.
2 Creidim mar chreideas an eaglas,
ó nach creideamh cumang
creideamh mar as cóir do chaitheamh,
cóir creideamh do chumacht.

3 Creidim mar Dia duit im intinn,
mo ċiall is duit dearḃaim,
creidim tú it fíon is it aḃlainn,
is tú as Críost i gceardcaill.

4 Creidim tú, a aráin gan ainiṁ,
a ċaḃáin gaċ creidiṁ,
gaḃaim tú mar ḃiaḋ mar ḃeaċaiḋ,
is tú Dia go deiṁin.

5 Creidim deit i n-ainm an Aṫar
's i n-ainm an Mheic moltar;
creidim tú, a Sbioraḋ naoṁ neartmar,
do ṡaor iomaḋ m'folaḋ.

6 Creidim, a urraḋ gaċ aonċáis,
gurab tusa an Tríonóid;
creidim duit, a Coimḋe ċéillréiḋ,
it oiḋre 'gun fíoróig.

7 Do ḃraṫ go deiṁin dia Céadaoin
creidim—is ciall iulċáir—
ar ndéanaṁ glóir meaḃlaig maoṫcruaiḋ
le póig fealltaig Iudáis

8 Creidim dia Dar-daoin do gaḃáil
—ciall gaċ aoin [ní hainċéim];
bíoḋ naċ dingneam creideaṁ coṁċóir
ní ċeileam do ċaiṫréim.

9 [Is ar fríoṫ] gan aṁras uaiḃ-se
do ḋoċar dia hAoine;
creidim do ṗeannaiḋ do ṗáise
dá deacair 's dá daoirse.

10 Creidim tú, a Coimḋe, do croċad,
giḋ tuar toirse a creideaṁ;
creidim tú re clár do ċeangal
má tá naċ tú ṫuilleas.

11 Creidim dula san croic céasta
duit ar son ar saorḋa;
creidim tú tar ais it Íosa,
a flaiṫ na nḋúl ndaonna.

12 Creidim do ċor fa lia lánṁór,
glas ar naċ bia béalrún;
gan ċeaḋ doḋ luṫt fairre fraoċlán
's do ḋul aisde ar éalúḋ.

13 Creidim dot éirge dia Dhomhnaig
—ní ciall déanamh dearmaid—
go bfríoth leat le buain dod bíodhbaidh
creach as cruaidh do ceannchais.

14 Ar deis t'athar suas go seolta
le cruas gasda gníomha
creidim breith creiche na Cásga
deit, a eidhre, a Íosa.

15 Creidim duit—ní freagra faille—
do theacht, a mheic Muire,
a-nuas a-ris do bhreith bhreithe;
ag sein chríoch an chluiche.

16 Caithir-íonla liom ag labhairt
ar feirg Íosa d'feichimh
lá na breithe 'gun óig iodhain
dod threise is cóir creidimh.

Creidim.

15

1 Creidim mar chreideas an eaglais;
a fhir nach leanann lorg Dhé,
seol do mheanmain go múr nimhe,
meabhraigh do rún chridhe an chré.

2 Do bhíodhbaidh ó bheith 'gud leanmhain
go lá an bháis—ní beag an ruaig—
ar a roimhéad théid i dtarbha
ná léig coimhéad t'anma uaid.

3 Cré na n-asbal an t-iúl fhíre
ar fead do laoi ná léig chort;
maith an leigeas í ar an aimhios,
is í cheileas t'aimleas ort.

4 Gurab i n-aoindia a-tá an Trionóid
tuig, a dhuine, a-deir an chré;
creid uaim gurab í do riaghail,
ná bí ag buain re diamhair nDé.

5 I nDIA ACHAR IS EADH CHREIDIM;
IS CÓIR ADHRADH DON IÚL GLAN
MÁS ÁL GÉARACHADH AN GHRÁDHA
GHRÁDH M'ÉANACHAR DÁLA DHAM.

6 'N-A DIAIDH DO CHRUTHUIGH AN CHRUINNE,
DO CHUM NEAMH—GÁ NEART AS MÓ?
A NDUBHART DO DHEARBH AN LEABHAR,
SEALBH 'N-A CHUMHACHT DLEAGHAR DÓ.

7 CREIDIM I N-ÉAMHAC AN ACHAR
IOSA CRÍOSTH ÓR GHEIN GACH MAITH
GO MBÍ RE NGACH DUINE DÍN-NE;
DON UILE IS RÍ FÍRE AN FLAITH.

8 GABHAIS TOIRCHEAS ÓN TREAS PEARSAIN;
A PÓR NA NGRÁS DO GHEIN SÉ
GAN FEAR DO BHUAIN RIS AN MBANÓIGH;
NÍ FUAIR BEAN ANÓIR MAR É.

9 DRUIM AR TOSACH TUGH RE A CHINEADH
AR CÓIR NDÉ GO NDEACHAIDH BRATH;
TUGH A AGHAIDH RES AN UILE
AN ADHAIGH RUGH MUIRE MAC.

10 FUAIR FA PHONS PIOLÁTH PÁIS CROICHE,
CÁIN AN CHROINN DO CHÚITIGH SÍ;
GUR IOC A BÁS COIR A CHLOINNE
TOIL NA NGRÁS DO-ROINNE AN RÍ.

11 DO LUIGH SAN UAIGH, DO AIRGH IFREANN,
DO ÉIRIGH AISDE AN TREAS TRÁTH;
DLIGHIDH SEADH DO CHUR SA CHREIDEAMH,
A DHUL AR NEAMH CREIDEADH CÁCH.

12 A ACHAIR NA N-UILE CHUMHACHT
—NÍ CEANNAS NAR CHÚITIGH SÉ—
AN FÁIDH AGH A BHFUIL AR DTREISE
DO SHUIDH DOM LÁIMH DHEIS-SE, A DHÉ.

13 DÉARAIDH AN LÁ BHIAS 'N-A BHREITHEAMH
BREATH NA MARBH IS BREATH NA MBEO;
GACH NEACH LE NGABHAIR A GHRÁSA
NAGHAIDH BREATH AN LÁ-SA LEO.

14 CREIDIM SA SBIORADH NAOMH NEAMHDHA
DO-NÍ INNEALL DON IÚL CHAON;
A IONADH GOMADH HÉ AN CRIDHE
SBIORADH DÉ NIMHE NA NAOMH

15 An eaglas Catoilgeac creidim
cia agaid nacar oil sí ?
olc bean fa dalta do damnad;
sread glanta na n-anman í.

16 [. . . .] ceanglad cumann
a gcuing crábaid ná cuir díot;
do-béara an flait duid, a duine,
cuid dá mait uile 'n-a íoc.

17 Dá mbeat an aitrige iomlán
ar m'anmain ní fúigfead sal;
gabar síod ar son an peacaid
a cor díom ní deacair dam.

18 I bparrtas nó i bpianaib Iffrinn
d'éis na breithe beid 'n-a ndís;
racaid fan anmain uair eile
truaill don talmain reime a-rís.

19 Ní cuigid mar táid gá meallad;
mairg do créigfead teac na ngrás
ar seal ngearr do gloir an beatha;
do b'fearr dóib beatha gan bás.

20 Ós éigean dúinn dul i n-umla,
d'éisteact an ceoil a-tá tuas
leag do seol, a fir an uabair;
ceol mar sin ní cualaid cluas.

21 Do na loctaib nocar leigeas
i ló meadaigthe mór Dé
—ní céaltar an loct as luga—
corp dá ndéantar cruma is cré.

Cre.

22 Mír creid riam go raibe an saogal
San fhoinnséis ler fuilngead broid
act mar tuile ag teact re fánaid;
tearc duine crábaid do croid.

Creidim.

16

DOMHCAD MÓR O DÁLAIG ecc

1 Cúig cáis as mó le Moire
dar fuiling rí an ríogdoige
tiocfa trát as tuar toirse
gid fuar các sna cásaib-se.

2 Fios báis a haoinmic don óig
mar dair tarngaire Simóin
fiu a doilge do bí fan mbás;
ní ní gan cuimne an céadcás.

3 An dara cás—cruaid an sdair—
sé ar seachrán re trí tráthaib
mar mnaoi buile do bí sam
Muire agus í dá iarraid.

4 An treas cás do imthig air
—a fios mar fuair a máthair
gné do acruig dá hagaid—
gabthair é le hIosalaib.

5 Ar bfaicsin Críost i gcruth báis,
a óg, ba adbar uathbáis
t'oidre dod comair san chrann
go ngonaib doimne dearnann.

6 An ceathramad cás—'s é sam
saorfas mé ar péin an peacaid—
tre n-a croide do-chuaid sin
Muire san uaig dá faicsin.

7 Go raib Muire uair m'éigne
ort, a Chríost, dar gcoimhéid-ne
's na cúig cáis ag labra leam
's gach páis dá dtarla id timcheall.

8 An ga do cuiread id chíog
le ceilg, a oidre an airdríogh,
cuir leo grásaib leis an nga
luib leis na cásaib céadna.

Cúig

17

TADG MAC DÁIRE MAC BRUADEADA ECT

1 Déanaḋ go subaċ síol Ádaiṁ!
san oiḋċe a-réir ruig ar siur
mac Ler beanaḋ ḋíṁ ar ndoirċe,
leanaḃ cíg ó n-oigċe an t-iul.

2 Tógḃaim-ne an la-so lá Nodlag,
nuaċlann Éaḃa ó ṁór go mion,
ar gcroiḋe suas le méiḋ meanma
don ġéig go gcnuas neaṁḋa a-nioġ.

3 Oirċeas daoiḃ déanaṁ go subaċ;
suairc an torad ċáiniġ ḋínn,
leanḃ aoḃḋa do ṗóir ar ndoġruing
ó óig ṁaorḋa ṁongḋuinn ṁín.

4 Inneosad daoiḃ maḋ áil éisdeaċt
iomċús beirċe deigṁic Dé;
ní coiscéim ná léim tar line
aċd réim soisgéil ṗíre é.

5 Do ḃí an uair-sin—is é a ḋosaċ—
troimċíos Séasair ar sliaḋ ṗíor
dá ḋíol ag gaċ aon don uile;
ní saor do ḃíoḃ duine ḋíoḃ.

6 D'ioc an ċíosa i gcaṫair Dáiḃí
—diaḋa an turas—ċáiniġ sí,
Muire óg is í re n-iondaiḃ;
óg do ḃí gan iomḋaiḋ í.

7 Ṗuair Io-seṗ ar súr na caṫraċ
ar ċionn oiḋċe dá huċt slim
áit i ndiġ éanḋaiṁ is asail
don réaḋlain ġil ṗasaiḋ ṗinn.

8 Deiris Muire ar meaḋón oiḋċe
d'éis a haisdir éanṁac Dé
gé do ḃí uaṫaḋ ṗan aim-sin
uaṫaḋ ní nar ṗaillsiġ é.

9 Tug an daṁ [trá] tug an t-asal
aiṫne ar an ríġ rugaḋ ann
[ó] ċuaird ḃúiḋ ċaiḋliġ an tige
ag aingliḃ múir niṁe a-nall.

10 Tug an talam, tug an t-ai-éar
aithne i n-éinfeacht ar Uan Dé;
tearc, gé do bí i n-adbaid falaim,
ní ar talmain nar adair é.

11 Do foillsigh an réalta ríogda
do na ríogaib ón rann toir
an chéim-se fa chéim saorta
[. . .] céim naomhta a-noir.

12 Luchd coimhéadta cruid na cathrach
do-chí-sean [chuice] i gcruth neoil
an aimnear i n-uair a thuismid
sluagh aingeal go gcuirfidh ceol.

13 Do bí an néal-sain 'n-a néal soluis
—nior soillse gné imá a gné sin—
oidche neamhdub dóib go ndearna
dealram an tslóigh neamhda ó nimh.

14 Labrais riu neach as an néal-sain
dar nocht an sgéal nar sgéal rúin;
ar chan a gnúis neamhda ó néallaib
cúis meanma do déanamh dúinn.

15 "Ná bíodh sgáth ná uamhan oraib"
ar an t-aingeal d'aitheasg chaoin
"do-béar don labhrad dá leanaim
sgéal bus adbhar deasgfuinn daoib.

16 "Rugadh slánuigtheoir sluagh domhain
daoib a-niodh mar naoidin mbig
i gcathair Dái-bhioch—dáil oircheas;
láinsíoch cáigh don toirchess tig."

17 An mac rugadh do ráidh sei-sean
ós é Críosd ní cóir a chleith,
fear feithme gach aoin don uile
beirthe daoib a buidhe a bhreith.

18 Canuid na haingil an uair-sin
aointiuin ceoil nach cuala cluas
samhail a bhfuinn sin ná a sligh
ag druing ó tig nimhe a-nuas.

19 "Glóir do Dhia is dá dhiongnaib ardda"
do b'é labhrá luchd an neoil
"síodh do luchd daghaile an domhain"
luchd achlaimhe ar choraib ceoil.

20 Mar sin do foillsigh an t-aingeal
ar uair a beirtè breit Dé;
teacht don blát neamhda mar naoidin
fát meanma gach aonfir é.

21 Adbar meanman an mac ruig-se
ó fréimh Adaimh d'ioc ar gcion
gein sin do cotuig an cruinne
gein socair don uile fior.

22 Táirteamar do chaob an toircis
[a-tá ó rug ní ré as sia]
gnátaid agá gairm a guidhe
brátair mar ainm duine ar Dia.

23 Táirteamar don toircheas chéadna,
a chlann Adaimh—ard an cion—
rí dín is fear dar dhine
'n-a rígh ar teagh nimhe a-nioth.

24 Táirteamar do chaoib an leinibh;
i lá a beirtei-sean—báidh linn;
do leanb mar é is obar chéillidh—
cogadh Dé do réidhigh rinn.

25 Táirteamar fós—is fát meanma—
don mhac chéadna ar gcrann ós fiodh;
an dún ór fosdadh ar dhine
do hosglaidh múr nimhe a-nioth.

26 Táirteamar de do dhruim toirbirt;
tugsad aingil—ard an bríogh—
ar bhás d'fiodh chumra na cruinne
umhla a-nioth do dhuine dhonn.

27 Táirteamar de i ndiaidh ar seachráin,
sliocht Éadha na n-aincion dtrom;
do mhún dá gach aon dá fine
an raon go múr nimhe a-nonn.

28 Gá dú, ní féadfainn a n-áreamh
iomad na dtoirbheart tug dúinn
an mac do [sás] ógh an uair-se
pór na ngrás do b'uaisle úir.

29 Má do-chítei-se, a chlann Adaimh,
gurb adbar meanma a maoith mé
lúth i ngach éantoigh rer n-aoigidh
déantair do rún aonfir é.

30 I lóʼ a beirbe bíom go faoilíḋ,
féasda ʼn-a ainm dealḃtar dúinn,
bíoḋ gaḃáil uainn ris gach n-aoigíḋ
dʼanáir dá gruaiḋ faoilíḋ úir.

31 Canam molta don mac oirrḋearc
éisdeam briatra beoil an ríoġ;
oirḃeas dúnn mun am-sa uile
rún almsa aġ gach duine díonn.

32 Ní craos ní huaḃar ní himirt
ní huaill meanman molaim liḋ;
beanaiḋ an ċéill ʼs fearr as mʼfuiġliḋ
más dream go méin suilḃir sib.

33 Caiṫeam san ċruṫ-sa—cás molta—
maiṫ diombuan an domain cé
do śúil re hanáir nach aṫraiġ
dʼfaġáil dúinn i ndaġtaiġ Dé.

Déanaḋ.

18

Giolla Briġde o Heoġusa ecc

1 Dia do beaṫa-sa, a Muire,
a ṫuile lán do grásaiḃ,
a-tá an tigearna it fochair,
a ġein śoċair clann nÁḋaiṁ.

2 Beannuiġṫe tu-sa tarsa
daġmná na talman uile
ʼs is beannuiġṫe an ġein ríoḋa
losa toraḋ do bruinne.

3 A naommáṫair Dé, a Muire,
a buime mar an gcéadna,
guiḋ orainn-ne na peacaiġ
ʼn-ar mbeaṫaiḋ ʼs i n-am éaga.

Amen.

18A

DOMHCAD MÓR Ó DÁLAIG ecc

1 Dia do beatha-sa, a Muire ;
fada tá do charthaire
tú do thocht dar [mbéim a braid]
san bpéil a-nocht im Nodlaig.
2 Oidche Nodlag—naomhtha an tSeoin—
do rugadh [tú a rí an ríchid],
a rí an bheatha as Dia damh-sa;
dia beatha mo bhráthar-sa.
3 Dia beatha mic do mháthar
fóireas cách ón tSeanbhádadh ;
rí an bheatha go mbí ar do thoil
dia [a] beatha i tSeli dar tSabhair.
4 Dia do beatha ós dá reic ruib
i ngeall reo bhreith do [bháthair]
id dhia, id dhuine, a chú chride,
i [mbrú] Muire Maighdine.
5 Dia [a] beatha i mBeithil [dá] bhreith
do rug ar n-athair d'aimleith,
do-ní dhíon gach duine dí;
ar Muire bhoth a bhuidhe.

Dia.

19

AONGUS FIONN Ó DÁLAIG ecc

1 Dia do beatha, a Mhoire mhór,
a bheatha as gloine ná an grian;
Dia do beatha, a shúilmhall saor,
a chraobh beatha, a úrbharr fiar
2 Dia do beatha, a bhuime an ríogh
im sheasamh im shuidhe im shuan;
Dia do beatha, a fabhra úr,
a rún m'anma, a bheatha bhuan.

3 Dia do beatha, a folt mar ór,
Dia do beatha, a bos mar aol,
Dia do beatha, a blát na n-óg,
Dia beatha a lón [gnát] doo gaol.

4 Dia do beatha, a gruad mar gréin,
do buad ní measda do mnáib;
slige m'anma is déanta id deoig,
a réalta eoil cabra cáig.

5 Dia do beatha, a béal mar rós,
Dia do beatha, a géag na ngrás,
Dia do beatha, a chaob go gcnuas,
doo gaol suas beatha gan bás.

6 Dia do beatha, a mílla mín,
a ré lán le mbearar buaid;
Dia do beatha i n-am an eoil,
a chrann seoil an beatha buain.

7 Dia do beatha a déidgeal donn,
éinbean ní curtha ós do cionn
ar combáig do mongsúl mall
fa barr chom[úr] follám fionn.

8 Dia do beatha, a bruinneall saor
ler tuillead beatha gan biad,
a gnúis ródbán cneisgeal caom
a [deisbean] saor ógnár fial.

9 Fáilte uaim doo malaig mín
rer samail snátha seang sróill,
nó taoib ruainne cíorduib caoil
far sgaoil buaile d'íornaib óir.

10 Fáilte uaim doo mongsúil moill,
's doo gruaid donnúir fáiltig finn,
's doo céid gníomartaig tais chruim,
's doo bais gcuirr síodsocruid slim.

11 Fáilte uaim doo brágaid báin
ránaig buaid fáilte gac aoin
's doo súil glais forfáiltig féil
's doo bais réid corrfáintig caoin.

12 Fáilte uaim doo malaig mín,
do chuc t'aigde 's dot ucht séimh,
doo croigid slaitleabair saoir
dtaitneamaig gcaoimh roigil réid.

13 Fáilte romat tú máthair mheic
—fáilte ón dá chás as cóir duit—
sibh it óigh ar meas do mheic;
cóir a reic red chneas mar chuip.
14 Tú an fhíoróg gan righe riot,
an Trionóid ar lighe leat
tú ar ndainghean ar guim a ghlac;
aingeal ód mhac ruib do reac.
15 Tú urra cobartha cáigh;
do rodalta—is curtha i gcéill,
is tú an chraob do fás dar n-úir—
do ghrás dúinn i n-a raon réid.
16 Is tú glaingrian nimhe a-nú,
tú an bainliaigh gan righe ria,
iomda ní [le a] gcuire a chlú,
tú do-ní duine do Dia.

Dia do.

20

Fearghal óg mac an Baird ect

1 Dlighe, a dhuine, déanamh lóin;
éirghe amach go Sliabh Si-óin
ort, a chruaigh—gá deachra dál?
smuain ar t'eachtra gan iompádh.
2 Eachtra bhaoghlach bhios roichinn
leat ní háil a hoirichill;
do b'fhearr an chlann ceangal lóin
's do ghealladh go Sliabh Si-óin.
3 Dá lón as fhearr dot aitghin
o'fhios an aonaigh anaithnidh
an abhonn rod chuir i gcéim
's a hannlonn o'fhuil an fhéin.
4 Beir mar lón go Mac Muire
déirc is aoine is urnuighe,
ó nach fuil aitheachtra ort,
's na haitheanta tre umhlocht.

5 Beir fós soillse leat mar lón;
eadrod agus Sliab Si-óin
is iomda gleann doirce dub
agus beann foirbthe uathmar.

6 Ag toigeacht gus an tulaig
glóir an tige thuas-amain
go mba hí bar soillse sin;
bí le toirrse dá tuillim.

7 Searc Íosa na n-álad dtinn
go mba hé t'arm 'n-a n-oircill;
lucht do diomda ar gach rian róib
is iomda go Sliab Si-óin.

8 Do lucht éinleabtha is iad soin
na peacaid go n-a bpréamaib;
gér lib iad gus an am-so
ná bir iad don aonach-so.

9 Go comhál na gceasd ndeacair
ná beir leat fiú an éinpeacaid;
do guais ríog an tige thuas
bíod do chride leo cogus.

10 Lúisifear an lá do-chuaid
go teagdais Ifirinn adhuair
gé fuair go daor a deacar
smuain nar faoin act éinpeacad.

11 Ní mó do aontuig Éadba
act éinpeacad uaithnéala
laithe a dioghbóid druim tar ais
as ar coill priomglóir Parrdais.

12 Ré cúig n-aimsear—dál deacair—
do-chuaid ar aoi an éinpeacaid
lucht na cruinne—gér chreach chrom—
fa seach uile go hIofronn.

13 Mór an guais iomad na n-olc;
a-táid uile tre éanlocht
aingle an uabair—gid dáil doirb—
i láimh i n-uamaid Iofoirn.

14 Mé dá díol a-niod go nua
—mar sin bias m'ua agus m'iarmua
mairg gaolluct dan séala gain—
aonlocht Éadba agus Ádaimh.

15 Do-nim trát iomarcaid olc,
níor smuain m'adair act aonloct;
d'fuil Ádaimh inn is giúd ead
do sáraig sinn ar sinnsear.

16 Dá nglanainn go hannamh inn
do biad an t-aitéeo ar m'intinn;
ní gabaim fo-rior roibad
díom ní fagaim m'urdoibad.

17 Mó t'annsa imá an uile olc,
mó do grád imá ar nguasoct;
act gé tá clú treud croide
dá mó trá do crócaire.

18 Fóir ar guais sinne mar soin;
feact n-aon i bfoitrib fásaig
iolar slóig, a chú croide,
do fóir tú leo crócoire.

19 Do-chuadais feact ar fásac
i measg foitread n-uacbásac
a racal do bí id ballaib
ar tí t'adar d'agallaimh.

20 San uaigneas soin iar ndul duit
cúig míle ó a dtigtib teagaid
dá sgrios ó gac uile olc
dot fios uile tre umloct.

21 Do-rónais tre dúthract noil
seanmóir búid breithre an Dúilimh
dod lucht gaoil d'aithle a n-eactra
daoib iar n-aithne a n-imteacta.

22 Do na miltib trá tre cal
gé tug sib sásad briathar
i gceann gac neit nior lór lib
gan lón do beit fa a mbruinnib.

23 Fuarais ag duine san dáil
dá iasg chorcra is cúig arán;
an proinn-se do flúr séanta
níor thúr toirrse a taisbéanta.

24 An tan-sain gá dtámaid ris
i gcóirchuibreann do chuiris
taob re taob uille ar uille
an cuire naomh neamduide.

25 Na cúig ráin is dá iasg
leathuigid fead na brinnriasg
—i ndeoid cáig re [cais] teasar—
tre bais cáid dá gcoisreagad.

26 Le beagán do sásad séim
tugais a ndaoitin doib-sein,
a cara ar ar claon an biot,
's ní raba aon gan fuigliod.

27 Na sácramainte is sí an proinn,
an cruinne an t-uaigneas áluinn;
uc, is rathuag sinn mar sain,
is inn atsluag an fásaig.

28 Cúig míle do muin toile
do sás tú leo trócaire;
beitte ar tí ar sásaid mar sin
leo grásaib, a rí an ríchid.

29 An tí tug san fásach uaid
an sásad cumra an céaduair
urra ar sásaid-ne is sé sin
mo grásoidre Dé Dúilig.

30 Ní do proinn talmuide tám;
cuir, a Trionóid, le teasgrád
teachta ar mo ceann dá roinn rum
an proinn bus fearr dom anam.

31 Proinn na n-anmann is sí soin,
mar deir an canóin cuboid,
a corp do caitheam dá cloinn
maitheam ar n-olc san abloinn.

32 A fagáil nior b'fiú sinne
corp flatha na firinne
do-géabha mé maitheam m'olc
dá gcaitear é tre annsocht.

33 Muna raib an annsa ann
Rí nime na sé saorclann
bud nim a corp do caitheam;
ag sin an t-olc iocfaitear.

34 Gé caitim a corp miolla
i ndeoid déanta doigniomha,
rí nar comuill dá craide
oruinn go dtí a trócaire!

35 Ní cás damh-sa cur chuige
má tú ag iarraid fochraige;
mó a thorad gras ina ġoimh
tamhan do fás gan fachain
36 Ní hé Críosd do dhúltfad dam,
mé féin trá tá dom dhúltad;
do mhaith folta a ġlac ngonta
mac ochta na humhlochta.
37 Gras maithmeach [as] mhaith sochair
Sbiorad naomh is naomhathair
Mac do iongnuis an uile
slat d'fhiodbaid na hionmhuine.
38 Flaith tá agus bias is do baoi,
grian órda deiridh deaghlaoi,
bas do nig an uile fear,
duine dil agus Dúileamh.
39 Do éirig ón lia luige
—ní bás acht bás siorduide;
do bí dá áis crann 'n-a churp
iar bpáis nior chall a cumhacht.
40 Tar mo cheann do-chuaid dá ġoin
—dó ní dionġnuinn a urdail
gid ionann fuil dúinn is dó—
do luig san úir is do iompó.
41 An rí rom bean a bádad
do-chuaid tre chlí a naomhmáthar
an crann do-chuaid 'n-a chroide
barr uaid ar a heolchuire.
42 Nior throma dó ina dí-se
an liog comhthrom chloichi-se;
do bí an oil ar muin Muire
far loig tuir na trócaire.
43 Maith an fiach fuair i n-a crádh;
a-tá ar neamh na naoi naoimġrádh
a hiomdad mar as dual di;
tuar a diomdad ní dlige. Dlige.
44 Fuair flaitheas sior ar a son
na déara do doirt Peadar;
do comhsnoid cruaid a chride
thromġoin an uain ainġlide Dlige.

21

1 Do bríseadh cumhradh ar cách,
an cumhradh 'n-a bríseadh bíoth ;
an corr do ceangladh re cách
fáth meanman a dhol do dhíoth.

2 Ar ndol fa reachd n'Diabhail dúinn
ar riaghail tar éeart do-chuaidh;
do rad bean ubhall dá hóidh
ler bean an chóir . . .

3 Do-rinne ar náimha rann rinn
crann na cána nó gur chaill ;
an uaisle do-chuaidh ó cloinn;
ar mbuain an chroinn fuair-se ar bhaill

4 [A] éara ní fuair ón mhnaoi
—ar Éabha dá bhuain do bí
neimheagla as ar mealladh mé—
sé ar ngealladh deigheagna dí.

5 [Don] tuigse ar ar tréigeadh neamh
an céadsheal mar chuig-se toil
—mince as aimhleas dí ná dhamh—
ainbeas do ghabh sí ar a son.

6 An glóir ó do grádaigh súd
fan gcánaidh sul do-chóidh siad
do cealg [bean] uachaibh tre éad;
tréad gan bhuachail do b'eadh iad.

7 Bíoth 'n-a umhla buadh ál leis;
gan a chumhna is nár a-nois
aingeal Dé gé a-dubhradh ris
do bhris sé an cumhradh re a chois.

8 A-tá fala ar gach droing díbh;
don chloinn nach raibha dá réir
do-[bir] an dreichéamh beith cóir
ar bhreith dhóibh nó a bhfeitheamh féin

9 Táinig [a] ghábadh fa ghnaoi
Adhamh mar ráinig an rí
is cara ler haghradh é
fala Dé dá n-adhmadh hí.

10 Abáll na cána gur ceil
's a náma d'fulang 'n-a fail
iomarbaó dá síol ó Soin
gach coir díob d'iomardaó air.

11 Truag, a Éaba, is goire ar ngaoil
—séama ar gcoire nír dual dúinn—
narb ionann méin deit is dáib
—méin do na mnáib reic a rúin.

12 Ní diongnaó díot bud díot leis
síot ar mbiodbaó sul do bris;
oruinn ó do-cáid 'n-a [croiS]
toguim a-nois an fáid fis.

13 Do cuir Éaba ór fás gach teidm
séala ar bar gcás—ní cás soirb;
is tearc nach tánaig fan ngairm
snaidm rer náman mar eacht oirn.

14 Tualaing gach neach nige a cean;
dá mbeat ar mo chride [ag] cur
sealb an anma ó Dia do dol
an cor snadma ní bia ar bun.

15 [Moch] as a n-ucht léigtior leam
—gá dulc—an céidcion im cionn
—a-tá an baogal gid ead ann—
crann is bean ler saoraó sionn.

16 Is í le céile is an croch
is géire do bí dar mbrat;
liaide duine ag dul 'n-a teach
cor na gcreach ar Muire a-mach.

17 Grás Dé, gid radána a rád,
sás gabála na sé slóg
do himleaó le rig na riog;
díol an lín d'innbear an óg.

18 Bean dá ránaig grás is gnaoi
ní tlás re náman do-ní;
ar ioncuib mná dála Dé
dána don té a-tá ar mo cí.

19 Le ar dtagra go mbearar buaid
dleagar [a] agra ar an óig
gur buing bean an dúdaig díb
neam do bud tír dúdaig dóib.

20 Cia eile bud daingean dam
Muire [gar] caillead [an car];
a gealladh ó bhos n-a bun
gealladh dol sios ar ar son.

21 An cumradh nocar cead daoib
cungnam gur cead dá bar siair
cor le a cairdib ins an gcóir
cóir don maigdin dol 'n-a diaid.

22 Ar gceangal dá bfeagtaoi faoi
a-déardaoi gur mealladh mé;
do tréigead san fosadh hí
crosadh sí más éidear é.

23 Fuair eidreacht tre ghníom a gaoil
do dhíol ar seinsliocht re ar siair;
gach socar dá ndingne dóib
cóir d'imme docar 'n-a diaid.

24 An cóir dá mádair do marb
mo brádair nó gur fóir orm;
an uair fa rugad lé an leanb
tugad sealb Uain Dé 'n-a dorn.

25 Gar dá céile ar bfuil 's ar bfeoil
ní uil ar gcré-ne act dá criaid;
maith ar gceart ar Moire mór
gid tearc cóir duine 'n-a diaid.

26 Fuair nós ar a humla ón fíor
is le humla ar dtós do threab;
Moire gin gur chuaill a tol
ní har a gloine fuair fear.

27 Le ar siair chride is doilta dúnn
slighe na bocta ar a mbiod;
do gab reamaib—ní [réim] claon;
leanaid a gaor féin an fíon.

28 [Monad] olc do bud olc lé;
i dtalamh gid bocht do baoi
tug gach maith fa deireadh dí;
deighfear do-ní maith don mnaoi.

29 Do-cóid an fala ar a hais;
a ghlóir noca rabha ris
go rug an leanb céim san chois;
réid a-nois an bearn do bris.

Ó FRÍOT LAT CRÉACTA AN CLÓ
CRÉACTA NAC FRÍOT LE MAC MNÁ
NÍR FÁS GO NÉAG CEO AR DO CLÚ,
A CNÚ BEO DON TRÉAD DÁ DTÁ.

Do briseadh.

21A

1 Do cadail ar bfear faire;
ní husaide m'iongaire
gan mo coil-se ar tí a feicfinn
toirse 'n-a cli [comhicig].
2 Is éigin go dtiocfa as-teac
a biodba nó Dia dúileac;
mo teag do b'adba folamh
fead an adra d'osgolad.
3 A náimaid dá rab reime
móide adbar oirbire,
teacht don toig i mbí a biodba
nac ní toil an tigiorna.
4 An réasún aga raibe
cumas m'anma d'iongaire,
do leag uille ar an anmain
nac beag truime a cionnabraid.
5 Bíd a caraid diomdac díom
bíd easgcaraid an airdrígh;
ar n-iompád ó Dia dam-sa
cia nac iompann oram-sa.
6 A imteacht as a ionad
m'oibrigthe dá follsiugad;
croide díosg riam ní roibe
i mbiad Críost i gcomnaide.
7 Tréigean a mic móide as náir
ná bud urusa a admáil
ar fear éintige oile
go dtréigfide a teachtaire

8 Gur beannaḋ grása Dé ḋe,
an réasún ar ḃfear faire,
ar an anmain mar fríoṫ faill
a ċríoċ is amlaiḋ fágḃaim.

9 Cia an cara dá díste ḋam
: n-éagmais oiḋre ar seaṫar
ar ḃfás d'eiṫe lúiḋ mo loċt
as creiḋe ḋúinn dar ndúsoċt.

10 Do-géabam feasda ar ḃfaire;
a-tá i n-oirċill m'iongaire,
m'fairei-se gíḋ dál deacraċ,
lám ṫairise toirḃeartaċ.

11 Lám a carad do ċabair,
lám as ḃorḃ re bioḋḃaḋaiḃ,
lám naċ teagaim aċt re tréan,
lám naċ eagail don fíréan.

12 Iomċraiḋ sí an doman 'n-a ḋurn,
iomċraiḋ neam, iomċraiḋ lofann,
lám arab iomḋa aire,
clár tiomna na trócaire.

13 Moluiḋ ar-aon a heineaċ
an cara 's an coimḋeaċ
lám do ċuir ár an emig,
lám i ḃfuil ar ḃfóiriḋin.

14 Lám as comċrom dá cineaḋ,
lám fuilngeas ar n-aindligeaḋ,
coimḋeas a gráḋ dá gaoltaiḃ
lám foilngeas ar n-easaontaiḋ.

15 Gaḃaiḋ na ḋúile a nduan féin,
gaḃaiḋ éanlaiṫ an aí-éir;
molaiḋ an tráġ 's an tuile
lám ṫoḃaiġ na trócuire.

16 Lám ṫréan ara tréan cara,
minic fóireas m'easḃaḋa
ag claonaḋ gé a-tám ó a toil;
lám naċ baogal dá biḋḃaiḋ.

17 Do ḃuail builleaḃ as ḃaogal dam
re linn oíleann do ḋortaḋ;
lám ḃuailte an dara builleaḃ
dál a cuairte ċugainn-ne.

18 Dá cosg ar cionn na breithe
cia hoile re n-éisdfidhe
lámh gan naomhuidhe ar a neart
naomhMuire is nach ál d'éisdeacht.

19 Dar ngaol nach géabaidh re hais
tiocfa lá, a luicht an díomais;
an uair fa bhféachfaidhear sibh
féachfaidhear cruaidh a choidhimh.

20 An lámh do loit an tairnge
go raibh Críost dá comairle
gur fás sí air as ar n-ucht;
nochar mhair dhí acht a diadhacht.

21 Corp íosa d'éis a leachta
fan óig re huicht n-imtheachta
fuair ó gcuin báis 'n-a bais-se,
páis ar a bhfuil fiadhnaise.

22 [A chara nochar] chronuigh
[a] buain eisde d'íobholuibh
an deaslámh do dhol dá halt
ar son na n-easlán d'fhurtocht.

23 A-tá ar cumas a cóig méar
dá ngabhar leo mo leithscéal
iul an ródh do dhíorgadh dhamh
[tar gníomhradh . . . . . .]

24 Do bhudh eagail ar n-éara
—d'éis báis ní huair aithméala—
muna beith tús aice ón éag;
dhús as caithte re ar gcoimhéadh.

25 Ní fuil i gcomhthrom rem chion
foghnamh m'anma ó aois naoidhion;
beag nar thogaibh an mheadh mé;
do chodhail ar bhfear faire.

Do chaoidh.

22

DOMHNACH MÓR Ó DÁLAIGH etc.

1 Do-ní duine dia dá mhaoin;
ní fuil ann acht dia díomhaoin
tar Mac Dé na n-uile fear;
ní duine an té nach tuigfeadh.

2 Dia dá mhaoin is mairg do-ní;
cealg im Dhia níor b'fiu aoinní;
Mac Dé bí le hóigh gan fíor
do b'é an rí dar cóir creideamh.

3 Creideadh gach duine dá dhia féin;
creidim-se d'oidhre an Fhírein,
Mac Dé dar mháthair Muire
bráthair na sé socuidhe.

4 Eagail dóibh dá ndeachaidh so
i n-éadóchas ar Íosa
gach neach daidhbir dá mbí ar bioth
nó gach rí saidhbir sáitheach.

5 Guais don dís a-deirim féin
go mbeidh is Íosa aimhréidh,
díol toile don té gá mbí
's gidh bé nach oige aoinní.

6 Ní háil le neach saidhbir slán
Mac Dé d'fhaicsin ná d'iomráidh;
Rí na n-uile is na n-óg ris
is lón do duine an daidhbhris.

7 Muire 's a Mac maille ris
bíd aige i n-ioc a dhaidhbhris;
fearr sin ná saidhbreas eile
daidhbreas fir na haithrige.

8 Duine do-geibh lán a lámh
eagail dó dul ar seachrán;
is í an lámh falamh as fearr
leir b'ál anadh ó Ífearnn.

9 Cuid na gcomursan—cúis trom—
biaidh dá hagra ar an anam;
biaidh an calann 'n-a cruimhidh
's an t-anam ag osnadhaigh.

10 A-tá an corp dá cur i gcéill
go bfuil 's an t-anam aimréid;
tarla fíoc éigin orra
síoc nac éidir eatorra.

11 Ná tréig neamh ar ní nac lat;
ní leat féin a bfuil agat;
bíod t'aire ar a n-abair sinn;
caide agaib acht aistinn?

12 Gearr mhaireas [mlád] na hóige,
ná tréig teac na Trionóide;
Grás Muire ní céid i dtráig,
ná tréig ar Dhuille an domhain.

13 A dhuine chreideas dá chrod
nó do dhia eile d'adrad,
ní leat an teag tall go brát,
's ní head an clann ná an conác.

14 Ní leat an t-airgead 's an t-ór,
ní leat an rígteac romhór,
ní leat do céile cubuid,
's ní leat féine a bfuaradair.

15 Tuigtear lib nac lib na ba,
ní lib an t-ionnmhus iomda,
ní leat 's ní lat an graig,
ní leat an mac ná a máthair.

16 Ní leat an baile 'n-a mbí,
ní leat an fonn i bfuilti,
ní leat an brat i mbí an corp,
do-cí nac lat an lubgort.

17 A fir shanntaig ar a shon,
ar chomsuig tú san tsaogal,
ní mó ná an brá lín as lib
no má tá brís sa brait-sin.

18 Dá mbeinn ag seanmóir mar sin
daoib go deiread an domain
ní fiu an corp a léigir leis,
ní héidir a olc d'aithris.

19 Seachain mé ar gach olc eile
rem ré, a Mheic na maigdeine;
seachain mo ghnús ar baos ban,
ar chraos, ar dhrús do dhéanamh.

20 A Mheic Mhuire, seachain sinn
ar deas is ar fuacht Iffrinn;
seachain mé ar ceilg ón chrídhe,
's rem ré ar feirg gan aithrighe.
21 Nír thuill tu-sa—ní tú a-mháin—
grás Dé let óige d'fhághail;
grás na maighdine sir so
a fír aingidhe aosdo.

Do-ní.

23

1 Droichead na bpeacthach páis Dé
ród coitchionn—is cruaidh finné;
dá mbeith Dia ag cuma fa ceart
cia dus urra re h-imtheacht.
2 Siol Adhaimh ní iomdha díobh
nach briseann aithne an airdríogh;
bríogh 'n-a aithneadhaibh ní fuil
ag siol aithreamhail Adhaimh.
3 Nior fiú Adhamh go n-a chloinn
a bhuair Dia d'ioc an uboill
más é an t-uball fo-dearna
sé d'fhulang a oigeadha.
4 Gin gur ísligh a fhearg ruinn
go dtáinig Críosd i gcolainn
gar a ghaol don uile fhear
don taobh 'n-ar dhuine an Dúileamh.
5 Ar cuairt ón gcomhairle móir
táinig Críosd ar cionn tionóil;
tug síde a hucht an Athar
's a lucht tighe ar dtearcadhadh.
6 Mar táinig a-nall do nimh
le briathraibh óighe is aingil
do thogaibh ceo don chruinne
eo tobair na trócuire.

7 Iomdha rioċd 'n-a ndeaċaid Dia
nar ċubaid re Mac Maria;
sé saor an droiċid dar ndóin
saob an oifig ón Airdrigh.

8 Do ċuir ciseal fa gach ċeann
don droiċead ler airg Ifreann;
bia trát is bud damna déar;
cia fát cabra an dá ciseal.

9 A ċloċad an uair do b'áil
Domnaċ Páise an Priomfáid
gur ċeannaig sé an uile fear
ní duine an té naċ tuigfead.

10 Na cloċa-so mar do ċuir
'n-a gcéidċiseal fan gcrannghail
tug síoċ Dé fa gach duine
fríoċ é mar naċ iarrfuide.

11 'N-a ciseal fa ċeann eile
do ċuir aonċloċ d'áiride;
do bí 'n-a luige fan lia
rí na n-uile 's ar n-aoinDia.

12 Ceithre croinn do ċoisrig Dia
sailge droiċid Mic Maria;
droiċead é 's na sailge sain
daingne hé ná gach obair.

13 I sgéalaib na gceithre gcrann
iomda uirsgéal naċ ionann;
d'iomad sgéal n-iongnad orra
do-géan m'ionnram eatorra.

14 Lán do ċarċaib gé tá a-bus
an crann dar ċomainm Pressus
mó ná soin ċall a dorad
crann gá broil ar bruasgolad.

15 Ann sin do sáitead an ċroċ
i ndeaċaid Críosd dar gceannaċ
torċa uaisle i ngaċ am air
crann as uaisle don fiodbaid.

16 Móide mo mhuineaċad as
an crann séanta Si-pressus;
do-ċím an-ois é ar m'aghaid
sé fan gcrois 'n-a ċolamhuin.

17 An crann tarsna a-tá ar an gcrois
do ċiseal failme Pharraois
tugaḋ ann leigeas ar loċt;
ní crann ċeileas a ċumoċt.

18 Crann uasal re n-abar failm,
crann na mbuaḋ is é a foraimm,
crann gléasda na cruinne an crann,
féasda na n-uile anam.

19 Crann na hola an uair do ċuir
le síoṫċáin go síol Ádaimh
do maiṫ sé a fíoċ 's a falaiḋ
síoṫ Dé munar diúltaḋair.

20 M'anam ar comairce an ċroinn
do ċuir Dia d'íoc an uḃoill;
dul ar a sgáṫ is dion dam
maḋ síoṫ do ċáċ maḋ cosgaḋ.

21 Miorḃuile croinn na croiċe
a n-áireamh ní féadfuiṫe;
níor féad riamh neaċ gus a-nios
a leaṫ nó a dtrian do ċuiriom.

22 Na croinn far doirt Íosa a fuil
fa ċéad is móide a miorḃuil
—dul 'n-a gcaomhċaċ is dion dam—
aonċroċ díoḃ ar n-a déanamh.

23 Do ċruṫuigh gaċ ní fa nimh
d'fosgnamh do dís do daoinib;
mó an obair ar [fear] dá fuil;
do cosgaiḃ [neamh] ós néalluiḃ.

24 Le fiaċaḋ gnás agus gaoil,
don Choimdiḋ gin gur ċomaoin,
do ṫeilg sé a ċlár dá ċroide
do gnáḋ na sé socuide.

25 Na cóig doirse [ór] doirt a fuil
do ċeannaċ cloinne hÁdaimh
sleaḃ 'n-a ċíg, clóṫ 'n-a bonnaiḃ,
's a dó díḃ 'n-a dearnannaiḃ.

26 Ar sgoltaḋ a cóig gcroide
do dúisig Dia a ṫrócoire;
do ċuir sé an cóir 'n-a coillaḋ
is dóig mé dá mosgolaḋ.

27 Níor thogaibh an tóir a ceann
Mac Dé nó gur airg Ifreann;
cia as tóir ar fearaibh dá fuil?
Dleagair cóir i n-a chréachtaibh.

28 Rí na cruinne ad-chuala mé
gur b'í a theoch d'éis a oibre
domblas aoi d'fagáil mar dhíg;
níor b'farái caoi dá chloisdin.

29 Ar sgarthain cáich ré céile
—mór an t-adhbar aighéile—
a-tá lá cúirte 'n-ar gcionn
is lá nach fúigfe fuighioll.

30 Éaraic páise Mhic Muire
cia ionnmus re n-iocfuidhe
muna díol créachta do chuirp
[is] síoth an éachta orrdhuirc.

31 Slighe choitchionn na gcóig sruth
páis Dé dhroichead na bpeacthach;
dhroichead hí don uile fear
go dtí an duine fa dheireadh.

32 An dhroichead a-dubhairt sionn
do cháth gidh conair choitchionn
aon do chéad gér chomha bheag
ad-féad duine is an dhroichead.

Dhroichead.

24

1 Éanlá coinne ag cloinn Adhaimh
dá chloinn as coinne bhaoghail;
acht gidh gnáth an ghairm sluaghaidh
fáth uamhain an t-aimm aonaigh.

2 'N-a dháil goirfidh a ghaolta
'n-a bhfoichnibh ar ndáil dhúichta
ní hé a sluagh an sluagh séanta
thruagh gan chréachta Dé dhúnta.

3 Dligtir an dóig mar saoiltir;
sirfid cóir i n-a créactaib
gud faoibrac é gé [iocfair]
iocfaid aongud Dé a ndéantair.

4 Cóir Dé mar dligtir d'iarraid
sirfid ar na sé limib;
dá leat díob ar n-a déanaim
béaraid breat ríog dá-ríribh.

5 Cuid dá cloinn 'n-a gcloinn isil
ar mboing re cuid dá gcúisib
ar léig sé leo ar an lá-sain
ceo ar grásaib Dé do dúisig.

6 An lá-so lá na dála
an trát-so ní trát séana;
mar do tuil an trát nóna
ní trát córa d'fuil Éaba.

7 Tug cuiread do cloinn Adaim
don cloinn as cuiread uaim;
gid bé criot i n-a gcéimib
riot éinfir hé as a n-uagaib.

8 [Ga] mbia dá feirg re a fine
ar an leirg bus lia duine
dar lat nac mátair Moire
bráthair oile mac Muire.

9 Fearg an athar bud iongnad
ní fearg athar gan adbar;
a mbia do láim clé an Coimdead
coimmead Dé dáib a ndamnad.

10 Cáth ag déacain 'n-a ndeagaid
féacain as crád ó croidib
súil nach bia súil a samail
súil sgaraid re Dia as doilig.

11 Tiocfa an brát gid dál deacair
an trát nach trát an friotail
a bfuair mé do seal socair
focail Dé ar fead a bfriotail

12 . . . mar do cuiread
an óg másа lé a leanab
a-muig ní hé go n-anab
anad fuil Dé dá déarad.

13 An neac diúltar don domhan
as diúltaid go teac dteineadh
truag dom óig ós lé a leanadh
dearad Dé dóib fa deireadh.

14 Ictir na n-uile dtaraid
—mictid Muire do molad—
sgoc an túir nó go dtreabhar
treabaid troc dúin an domhan.

15 Ná leanam don uan aosda,
freagram an cuan 's an cósda;
do-beir sí ar [nguide] a grásda
Muire a dtrásda is í ar n-ósda.

16 Dagaigne ní agus ugdar
ar gcabair-ne is í an airdbean;
go các uile ar an ardmhag
margaid gnáth Muire maigdean.

17 . . . . . go raibe
sé 'n-a Dia agus 'n-a duine
fan leic do b'anba an t-oire;
lamba toige a meic Muire.

18 Ní gnát cairde ar a crictib;
a grád ní ar cairde cuirtir
nac bí cás i n-a cartam;
acraid sí an grás sul guidtir.

19 Muire ó nac treabann taramn
leanam uile go himill
—ní feas gá cáil don choluinn—
gcéin beas romuinn tráig cirim.

20 An trát-sa um ceart na colla
a neart ní grásta ganna;
re Dia nac dingnead cuma
cia an urra act ingean Anna.

21 Ar n-iúl [gé séid] a síorlot
ná léig, a siúr, a saorslat,
cur am ceann do crú a gléaglac;
tú an préamhslat as fearr aonmac.

22 A Moire tar dom tocbáil,
ó croide glan mo groidméin
a-nois is am dá eadráin
teagmáil tall reo bois mboigréid.

23 Mo ḃreiċ—gá náire as neasa?—
do leiṫ do láiṁe deise
mé, a Ḋé, is-toiġ agus tu-sa;
a Ḋé an usa a-moiġ mei-se?

24 Má tagrair rinn dá-ríriḃ
ná hagair inn sa gcánaiḋ
muna ḟuil t'ḟearg re a dioġuil
síoḋuiġ mar leanb ḟuil ċ'álaiḋ.

25 Do ḟáis giḋ óg re a haiṫḃir
ar ḟóḋ an ḃáis sul beirṫir
—níor ċuiġ mé ar ċríon dom ċriċriḃ—
doligṫir ḋíom, a Ḋé, deiṫḃir.

26 Ní hé m'iúl-sa dá ríriḃ
giḋ bé ċ'iúl-sa, a Ḋé ḋúiliġ;
ní hiúl glan acṫ iúl eolaiġ;
seolaiḋ iúl dam a Ḋúiliṁ.

27 Ḟiana móra i ndíol doliġṫe
síol na córa ó nač cuirṫe;
truag an teag i n-a [dtarṫaoi],
ḟeaḋ aṫlaoi uaḋ ní ḟuiġṫe.

28 Tinḟiḋ an bás re beagán
m'iṫir ar ar ḟás ḟaiḋḟéar
duille an ḃeaṫa ċé [ar gcaḋóg]
ḟaḋóḋ ceaṫa hé um aiġéan.

29 Óg do-ḃir gairm an ġráḋa;
mó ná sin a snaiḋm síoḋa
giḋ mór braiṫṫir a buaḋa
Caitir ċuamma óg Ḟíona.

30 Dia do ṫag naoṁ go nuaiḋeol
dam i n-a maor mar Míċéal;
gion go glan mo sgáṫ sgáṫán
gnáṫḟál dam sgáṫ a sgíṫéan.

Éan.

25

Eoghan mac Craith ccc

1 Éisd rem fuighlidh, a Athair,
cuir inn tar eol mearáidh;
suil leanas sé an álann úil
go mbé an t-anam ar t'ionáidh.

2 A Athair an Meic mhuirnigh,
iarraim ort an aithinghidh
mar theagh i n-anáir t'oidhre
neamh d'fhaghail dar n-anaim-ne.

3 A Athair Críosd cumhdaigh mé,
as do láim ná léig sinne,
's a Meic do-chuaidh tar ar gceann
do ghleic i n-uaigh 's i nifearn.

4 Ná léig sinn tar an slighidh,
lidh-se is éidir m'fhóiridhin;
dá n-agra coir 'n-ar gcoinne
tagra ní foil againn-ne.

5 [Athair Mac is Spiorad Naomh]
Trionóid is trí dheighearsain,
is creidemh dóidh mar dhleaghair
creidemh dar cóir creidemhain

6 Gach pearsa ar leith 'n-a Dia dílh
's 'n-a rígh ard ós gach éinrígh
triur as lia iul is aithne
's an triur 'n-a Dia dhearsnaighthe.

7 Is Éindia an t-Athair neamhda
's an Mac d'fhiodhbaidh fíneamhna
mór n-ionad [. . . . . .]
's an Spiorad neartmhar neamhda.

8 Ionann iadh d'aois is d'fhoghuim
triur fóireas gach aondoghruinn;
ionann iul dóidh a-dearair
an triur dan cóir creidemhain.

9 Ionnta féin fuaradar sain
dheith ó thús 'n-a dtrí taimhaidh
triur as lia ó bhroighdhe fios
['n-a] Dia foirdhe gan foilchios.

10 Ní mé do thuill teacht ón tig
ó dtugsad inn ar éigin,
acht fearta an té do chreoruig
mé ón eachtra aineolaig.

11 Créad as tús ná as deireadh dáib
ní héidir a fios d'fagáil,
gid iad féin a úrréamha sain,
a sgéala go léir dá leantair.

12 Sé féin is fréamh don Athair
's don Mac rí gan fréamhfacain;
don Spiorad Naomh iad mar-aon,
is iad a-raon 'n-a ríoghnaomh.

13 Ag so a-mháin maiceas an ceirt
trí pearsain aoindia oirrdeirc
an tí ó dtoilltear gach teisd
rí ó sloinntear gach saoiceisd.

14 Agaill, a óg, t'oirdre féin;
dom breit-se don úrug soiléir
ón mbruidin i mbí an péisd
guidid an rí agus ro-éisd.

Eisd.

25A

DONNCHADH MÓR Ó DÁLAIG cct (?)

1 Éisd rem faoisidin, a Íosa;
re n-áireamh is áibseach liom
mo peacaid i gcionn a céile;
deacair fa a gcionn réidhe riom.

2 Ó aois leinibh ag lot m'anma
níor anas fós—fada an ruaig;
tug dot óid, a Dé, mo dhocracht
gion gur cóir mé d'fortacht uaid.

3 Féach oram, a Athair gradhaig;
gabh m'faoisidin go mór mion;
a mheic Dé, is deacrach mo leigeas;
peacthach mé ceileas a cion.

4 Na seacht bpeacaid go n-a bpréamaib
peactach díom go ndearna siad
—crío nach fuigim grás dod guide—
cuirim i gcás uile iad.

5 Na hoct gcoire mar an gcéadna,
gé do car sinn saob an breat;
grád an dá ceathar im chride
do beanfad clár nime ar neac.

6 Na deic n-aicneada is ead brisim;
brisead saoire is sé mo mian;
gid bé ní nach ní dom anam
is é do-ní an calann criad.

7 Deachmad m'eallaig agus m'arda
gid olc díolaim, a Dé dí,
luga an deachmad cnú don croidhmig;
do leanfad tú oruinn í.

8 Fuil do ball agus do bruinne
ní díonn lá nach laidheann sinn;
a fir do cuit agus céarnó,
do luit sin gach éanló inn.

9 Dím ag iomrád m'fir cumuinn,
rem comhursain ní caoin dím;
díol id díomda gion go ndearnad
iomda gnioth neamhglan do-nim.

10 Brisim aoine i n-aimsir troisgte,
tréigim trátha ar comhól corrn;
gid beag mo lón lá na tagra
mór a-tá re a agra orm.

11 Ar m'anmuin—is adbar tuirse—
a-tá agaib mad áil lib
molad bréige, a Dé, re a díoguilt,
's ní hé féige ar sioruilc sin.

12 Cuid é dom faoistin beatad
béal cráibteach is croide díosg;
bud aithreach liom lá na comne
a-tá i gcionn a cloinne ag Críost.

13 I ndóig do thócuire, a Thríonóid,
do tocht oram—olc an ciall—
níor sguireas, a Dé, dom doighiom,
's níor cuireas é i roibrioghaim.

14 Níor iarras m'fhaoisidin oraibh
D'éisdeacht uaim d'éis gach uilc,
A Dhein shocair na sé líne,
Gur mhochuig mé chríne an churp.

15 Ciontuigim dhuit inn, a Íosa,
Agus don óig ór fhás sibh,
Im chiontaibh, a chinn an bheatha;
Ná ciontaig sinn seacha sin.

16 Absolóid, a Athair neamhda,
Is neamh re a cois chuingim ort;
Do lámh ós mo chionn dá gcuire
Budh slán sionn ón uile olc.

17 A-tá agam d'éis mo chionadh
Codladh fada, fhachain guil
—A-tá a shlocht mon-uar ar m'anam—
Suan ar t'iocht, a chalann chuil.

18 Tugas an choiscéim-se chugadh;
Gidh cóir m'obadh ná hob sinn;
Cuimnig ar ngaol ó fuil Adhaimh;
Cuir do thaobh an álaidh inn.

19 Cuimnig an comhaltas mbunaidh
's an mbráithreas dhamh, a Dhé bí,
Ó shin dodh réir gion go radha,
Is sibh fhéin dar gcara i gclí.

20 Tú fhéin do chum is do chruthuig
's do cheannuig mé—mairg nach tuig;
Ná diultadh mé gidh créadh mo cheana,
A Dhé, 's méadh mo dhealadh duit.

21 T'óglaoch dúthchasa ní dlighe
Do dhiultadh, a rí na ríogh;
Re neamh a-dearam ar ndúthaig
Ná bean m'fhearann ndúthaig dhíom.

22 Do neamh ar dtús táinig mé-se
I measg bréag an bheatha ché;
Dligim súil re naomhbruig nime,
Ní gaolmhar dhúinn slighe acht sé.

23 Beir leat sinn sa sligh gcéadna
I gcomne cáich gidh cuin tís;
Dom anmain gomadh léim loighe
Céim san adhbaidh romhe a-ríst.

24 Anois aithim an t-iul díreach
—déanaim sít, a Dé, bus dleacht
má rugas céim tarsna toruib—
's nar léir dam-sa an conair cheart.

25 Do bí mé—níor mhaith an creideamh,
cuid dom fhaoistin 's eadh é—
gus a-nocht ag cleith mo cheana;
tocht id leith gur mheala mé.

26 Máthair Íosa go n-a hógaib
dom anacal ar fheirg n'Dé
fhearg re a brátair ná bíodh uirre,
máthair ríogh na cruinne cé.

27 Micéal aingeal go n-a ainglib
m'fhaoistin go n-éisde siad,
mac Dé go gcuire dar gcabair;
nar chuire mé im aghaidh iad.

28 Sheasán mairtir go n-a mhuinntir
maith do chaithfinn cur re a ndíol,
níor dhligh mé a martra do dhearmad;
dalta Dé go ndearnad díom.

29 Go raib liom do leigheas m'anma
impide an dá easbal ndéag;
dá dtoighinn is tráth dá nguidhe
's do-chluinim cách uile ag éag.

30 Lá na breithe go mbeid liom-sa
Lúcas Marcus Matha 's Eoin;
uaim-se gémadh ór an almsa
is uaisle a lógh dam-sa im dheoidh.

31 Naomh agus bannaomha an bheatha
—beith dá muinntir mór bus fiu—
go dteagaid linn i lá bágha
mar tá sinn dá rádha riu.

32 Córaidhe dam dul id chumann
—a chroch Íosa ainic mé—
nach raibe liom loise t'fheirge,
a mhionn croise deirge Dé.

33 Éisdidh re molad meic Alphruinn,
éarlam as oirrdhearca teisd
ní fhéadh cách tuiream a theasda;
ní chuireadh fáth ceasda i gceisd. Éisd.

26

1 Fada deoraidheacht na ndaoine;
déanaid iompóid ar iul cóir,
cid bé do bean dílis an dúthaigh
neamh do bu tír dúthaigh dóilis.

2 Truagh mar thángadar a Parrthas
peacadh Ádhaimh do b'é a thós;
is cian ó dhol 'n-a ndúthaigh
an cor do-chiam fúthaibh fós.

3 Imtheacht uile d'éis [dar] gcuarta,
a chlann Éadha, is é dus lis;
d'anamhain ní neadh do-chuadhair;
daramhail fear sluaghaid sis.

4 Ag teasgasg dá dtug an Coimdhe,
a chlann Ádhaimh, nír an sídh
do aithin sé [dá] dhar síolad
caithir Dé do lionadh lith.

5 Táinig fairge ar fud an talmhan
tugadh i n-ioc feirge Dé;
an chuairt timchil tug a dhíle,
do imthigh, rug line lé.

6 Smacht an Choimdeadh do chionn uabhaill
uch, a Mhuire, mairg do bhris;
cionnus lat tré chraoibh na cána
mac an tsaoir do rádha ris.

7 Féach a thruaigh mar théid an domhan
díoch carad ná cuir i mbrígh;
rachaid na daoine d'éag uile,
créad fa gcaoine duine dílis.

8 An saoghal—ní slighe ghrádha—
gearr go mbia mar do bí ar dtós,
deireadh bárdadh Dé ar an domhan;
nír fágbadh é folamh fós.

9 Anmhain ort an uair do saoilead
ag sin a thrát, tig do ré
do leagadh do sheol, a saoghail;
leagadh i mbeol aonaigh é.

10 Racaid maiteas muighe an tadaill
mar téid blát do barraibh crann;
is eagal dún dál a conáigh,
lámh ar gcúl nír foláir ann.

11 Go dtiobhruinn roinn do ríogh nime
dá ní féin ní foláir uaim;
créad fa dtabhair don té caiteas
i n-aghaidh Dé an flaitheas fuair.

12 Téid uadha gan fios a díola
deireadh bhréige an bheatha cé;
ní cóir don talamh go dtiobhra
taradh dóibh tar diomdha Dé.

13 Mar leaghann an lá fa deireadh
déanaidh tapadh sul tí an bhráth;
tiocfa sgéala ann bus eagail,
a chlann Éadha, [teaghair] thráth.

14 Dá dtí cách i gcomhne an Athar
aithnidh dhamh dearadh a síl;
gearr ar gcuimhnei-ne ar ar gceanaibh
fearr cuimhnighe a ndleaghair dhín.

15 Iomdha aghat adhbar feirge
fadha é ó fochain bhig;
do riar a Dhé muna dhearnam
is é ciall na dteadhmann thig.

16 Lá éigin re huchd an bhrátha
biaidh fuil ag fearthain 'n-a ciothe,
biaidh teine uaibh ar a n-áitibh;
uair eile báidhtir an bhiothe.

17 Clódh na boise, bior na troighead,
trom an aghra iadh 'n-a ndís;
do chlann ní hionchora ón eire;
iomchora an crann reimhe a-rís.

18 Mo leigin uait d'éis a ndearnais
a Dhia Athar ionghnadh liom;
cia dhaoi san chrois ag ar gcoimhde
má thaoi a-nois, a Choimhde, im chionn.

19 A-tá ar bhreith dhúinn dul i n-Ifreann,
a Uaim Dé, nó dul i dtúr;
is sibh ar gcara nó ar náimha
—ag sin ragha dála dhún.

20 Tugais blát tre barr an fheadha
d'éis a bláta do-beire chú
táir is soillse sligi m'anman
coimse nime is talman tú.

21 Cion na mná do mill an lubgort;
leanaim ort—ní hagra réid:
"cia dara goire gaol Éadba,
a laog Moire, féagha féin."

22 Don comrád do can an t-aingeal
do fás mac ó Muire óig
do féad sé teachta mar táinig,
fearta Dé gá dtámaid dóib.

23 Dá oigid i n-ioc ar gceana
cionnus linn an lá do-chuaid;
i n-agaid meabla mná Adaim
a-tá dearna an álaid uain.

24 Ionmuin bas [ner] bean an t-álad
ionmuin troig a-tá ar n-a goin;
braon a chroide tar mo cheann-sa
laog oige ceannsa do chuir.

25 Cionnus liub, a luct an beatha,
beag do sochact do sir sé;
ní re lige ar leabtaib clúime
leantair sligi dúinn-ne Dé.

26 A-tá a ndearnais i ndiaid t'anma
ó aois leinib—lór a méad;
cionnus tiocfa díot, a duine,
ioc do cionta uile ar n-éag.

27 Ar do comairce, a chuirp daonna,
dá ndeach mé ní maith an tarm;
a cholann, bud truag do theasda
oram luan measda na marb.

28 Tar go humal d'iarraid grás;
glan 'n-a coinne an croide díosg;
gul 'n-a leith ní maith do molfuinn
ná caith re breith comchruim Críosd.

29 Tig chugam i gcrodaib fallsa
fear mo mealltha, a máthair Dé;
tiocfa mo náma ní as goire;
sul tí, tárra, a Moire, mé

30 Dia Áţar i n-uċt a ḃuime
do ḃí aġ teiċeaḋ—truaġ na ċuir:
ġo n-íoca mé d'eiriḃ oile
eiḋir Dé, a Ṁoire, ar do ṁuin.
31 Leantar máţair Mic an Áţar;
íoc an leinḃ do luiġ fa a ḃrat
—aġ sin congnaṁ uaim don uile—
ar ḋonnraḋ fuair Muire mac.
32 A ṫrí Muire, maiṫ do ċaiṫfinn
congnaṁ liom fam leiġin suas;
ná tréigiḋ mé, a naoṁa nime,
a ċré ḋaonna an tiġe ċuas.
33 Le ċéile ġur ċaiṫeas m'aimsir
aṁlaiḋ a-táim—truaġ an braḋ—
ġan lá do ġuiḋe Dé ḋaṁ-sa;
mo ré uile is fallsa ar faḋ.
34 Faḋa a-táiḋ ġan toil a seaṫar
síol Ádaiṁ—ní hoirċios ḋáiḃ,
ni fuil cúl [ḋíona] aġ an ḋuine
aċd súġ [cioġa] Muire a-ṁáin.
35 Gá n-iarraiḋ, an uair naċ teaġaiḋ,
a-tá Muire—mór an braḋ;
ní ḃí sí tráṫ ar a ḋteiċeaḋ
sí ar cáċ aġ feiṫeaṁ i ḃfaḋ.

Faḋa.

27

1 Féaċ do ḋeireaḋ, a ḋuine,
ní faḋa go ḃféaċfaiḋe;
ní fuil fúḋ aċd fóḋ beaṫar,
ní fóḋ súḋ naċ soileaġṫar.
2 Féaċ ar ḋeireaḋ an ḋoṁain
féaċ ar ṫús mar ṫángaḃair;
ġearr go ḋtair am an feiṫme,
ní foil ann aċd imeirċe.

3 A Duine Diombuain eile,
cáit ar ɣaḃ do ɣuaillirde?
do-ní don té as doilɣe duid
do-roiɣne cré dod ċaraid.

4 Sinead t'foilt bánaḋ do ḃeoil
cuiṁniɣ orra dot aiṁdeoin;
cuir 'n-a leiċ do ċosɣ do ċeann
an rosɣ do ḃeiṫ aɣ briseaḋ.

5 An déad aɣ dul i mbáine
's an aɣaiḋ ɣan iomáille
's na ɣruaiḋe aɣ dul i ndiuḃe
aɣ cur t'uaille i n-eolċuire.

6 Caiṫfiḋ tú a ɣcur re ċéile
an uaiɣ is an aisléine;
fuaraḋ na mball leaṫ ar leaṫ
an t-uaḃar ann ba aiṫreaṫ.

7 Caiṫfe imṫeaṫt dá éis sain,
caiṫfe éiɾɣe dia Domnaiɣ,
a ṫruaiɣ, dámaḋ í t'anmain
smuain ar na trí toɣarmaiḃ.

8 Mairɣ naċ tuiɣeann mar tá sin,
féaċ mar támaid 'n-ar dtoirrċim,
féaɣ an ciot i n-ar ɣcoinne,
riot aɣ an éaɣ orainn-ne.

9 Féaṫtar liḃ an lán mara;
naċ é am an iomraṁa?
a-tá dáil an anfaiḋ ann;
ní faɣṫair tráiɣ aċo tamall.

10 Deir ar port sul ṫí an tuile
—ní fóireas ɣaċ aonduine;
ná biod sɣáṫ re n-éiɣean ort
an tráṫ ḃus éidear t'furtoċt.

11 Tiocfa Críost i n-ar ɣcoinne
'n-a ḃreiṫeaṁ ċeart ċuɣainn-ne;
ní diongna Muire dóiɣ de
ɣuide dá ċóir ní ċuirfe.

féaċ.

27A

1 "Fearr beagán cloinne ná clann";
na sinnsir dá ráð roimham
an glór do gab a ionað
is lór dam do dáingniogað.

2 A aithris ní heagail dam,
an seanóir is é m'ughdar;
coiðce ní tiacar tairse
briacar foirðe an ughdair-se.

3 Tig fiadnaise an leabair lais
dá ndeacam d'iarraið eolais,
iul oile nach iarrta dúinn
acht briatra sgoile an sgriptúir.

4 An cóir do-cuaið 'n-ar n-agaið
ríogan don fréim Ioðalaig
go rug ingin do b'fiu cloinn:
ní ðiu rer imðig oroinn.

5 Lucht an tnúth tug dá n-aire
a toice 's a trócaire
dá clú go ndearnadar díoth
cnú do deagmogal Dáiðíth.

6 Do soillsig Dia fa deireað
—ní comaoin nar cúitigeað—
siad ga réir do rún croiðe
dá glún don fréim ríogroiðe.

7 Do-rinneað eatorra ar-aon
an [cluiteað] gur cuir d'éantaoð
dias nar mealladh re mianaið
ceangal ðias gan ðaoithiamhair.

8 Mar a ðlát ðíos gach torað;
nír féadað a ðfuasgolað
na clanna dar labrað linn
[gur] snaðmað Anna is laithim.

9 Do-beirðis do no boctaið
a mbíoð acu d'iomarcaið;
iongantach mar aimleas dáið
saiðbreas iomarcach d'fagbáil,

10 A ghabáil san aois arsaid
do-rigeas i dtrát éagcasmail
do chloinn do-cóid a n-aire
dóib gur choill a dtrócaire.

11 Do soillsigead a sluaige
riamh ar fead a n-aimsire,
acht dubad cecta ós a gcionn,
a mbeatha umal is isiol.

12 A mbeith gan cloinn fa cúis dí
fuair gach duine don dís-se
náire tar an ngaol dar gin
a-raon gan [. . . . .]

13 D'éis a [. . .] d'obad
mistoe an rioct i robodar
fios a n-uaisle aca féin
na slata uaisle a héinfréimh.

14 Fan tarcaisne tugad dáib
fóiridin uada d'fagbáil
a nglas do fóir an t-aingeal;
a ndóig as do b'éadaingean.

15 Do b'iad dá dhuais na deise
i n-éaraic a n-aitise,
grád gach aonduine orta,
naomh Muire do fás eatorta.

16 Do pósad re seanóir saoir
an ingean-so i n-aois macaoimh
Muire nó gur cealg i gcorp
cearb na n-uile ar a humloct.

17 Mac an tsaoir dá ráda ris
do-geibead uainn mar aitis;
nír saor a hóige iomlán
laogh na hóige ar itiomrád.

18 Do bí uaide féin i bfad
gá caomhna ar ceilg náimad
a mac i n-iomdaid folaig
slat don fiodbaid íodalaig.

19 A-bus i mbun an tréada
do an 'n-a fior coiméada
oidre Dé d'ais an Adar
a fáis gur hé a hullmacad.

20 A-tá lem tosach ag teacht
páis Críost gur ceannuig m'oiréacht
[nocair] fuil [fúd] sa bfocal
an fuil úd dar n-anacal.

21 Doirrse na mball nír bac de
d'osglad tar éis a céile
ón céadchroide dá chrídh
go bféadfaide ar bfóiridim.

22 Do bí Muire—gár mó broid!
guin an taoib truag an farraid—
ag buain sgéal an álaid d'Eoin
gur sáruig déar a doirseoir.

23 Oidre nimhe ar nochtad de
dá déaraib do dóirt Muire
a freasdal nach fuair a dearc
[ar n-uair] na n-easbal d'imtheacht.

24 Do chruinnig uime an ealdha
do chruaige dá tigearna
mar rug léim luige fan lic;
fa géim na hoige [má heilit].

25 Dar leat gur chuit 'n-a tachaim;
do chréig Muire a mothachad
[ar ngoid] a croide ós a cionn;
a braid oile ní áirmhiom.

26 Ag labairt re a dalta dí
uisge a dearc do dóirt Muire;
geall caithme ar fuil an adhra
do chuir d'aithle a hagallma.

27 An trát do dúin a dearca
do chait re huacht n-imtheachta
friochnam agus rográd ris
do comrád mhodhar mhilis.

28 Gach uair do saoilte dol dí
do-geibthí anam innte;
móide an cás méad a martra
a bás gur éag iasachta.

29 Saothar oirrdeirc na hAoine
is mó an t-adhbar éagcaoine
an clann dar dual dola ar neamh
ag tuar a fola d'aithfear. Fearr.

28

DONNCAD MÓR Ó DÁLAIG ecc.

1 Fuaras mian, ón, fuaras mian,
rí saidbir agus é fial,
file mi-se ag iarraid grás
mar dleagtair gach dáin do riar.

2 Fuaras neart, ón, fuaras neart,
rí láidir agus é cert,
rí éisdeas bille na mbocht,
rí nach olc do-rinne a reacht

3 Mo rí mór, ón, mo rí mór,
rí nach cuireann suim i stór;
ag so an rí díolas gach neach
don uile idir beag is mór.

4 Mo rí féin, ón, mo rí féin,
rí nach diultann neach fan ngréin;
ós é as fearr díolfas mo dán
molfad tar cách mo rí féin.

5 Leigeam dóib, ón, leigeam dóib
táinte slóig an bheatha buain;
molaim feasda rí na ríog,
is é Críost as fearr fa dhuain.

6 Micéal maor, ón, Micéal maor,
nar leig mé as an raon riamh,
molfaid mi-se aingeal Dé
ós dó féin fuaras mo mhian.

Fuaras.

29

DONNCAD MÓR Ó DÁLAIG ecc.

1 Garb éirge iodan bráta
ní bu hanfad aontráta;
gach síon mar do róig reime
do sgríob go cóir Cirine.

2 Cirine is cáċ dá ṡaighiḋ
fuair a bḟios ag Eaḃraighiḃ;
sgéala laoi an Luain re leanmhain
fuair an saoi sna seinleaḃraiḃ.

3 Do fágaiḃ Cirine ag cáċ
cúig lá déag rias an ndianḃráċ
plágha troma do ċoigeaċt
tonna tráġa ag teaċtaireaċt.

4 A-tá ar an mbráċ [sonn] slighe
naċ fríoṫ go bḟuair Cirine;
más fíor Cirine is ceart soin
tearc ar sligheibh ag seanċoiḋ.

5 Dá fiċiḋ cubat ceart dó
fuair Cirine san ċéadló
go mbí an fairge ós gaċ eisgir,
is í a hairde innistir.

6 Tráigfiḋ muir ar n-a mháraċ
go hiongantaċ iolḋánaċ
go ró gaċ bánuisge a bun
san ló ċánuisde ar dtráġaḋ.

7 An treas lá lionfaiḋ gaċ áṫ
ar dteaċt na maidne i moċtráṫ
go mbí an fairge 'n-a hionaḋ
gan airde gan ísliogaḋ.

8 Búirfiḋ gaċ péisd sa muir mhóir
an ceaṫramaḋ lá lánċóir
naċ fidir neaċ an ní a-deir
aċt Rí na mDreaṫ, Rí an ríċiḋ.

9 An cúigeaḋ laiṫe buḋ lán
d'uisge gaċ claḋ 's gaċ caḃán;
báḋfaiḋ glasmhuir ruaḋ gaċ rinn
lasfaiḋ gaċ cuan mar ċoinnill.

10 An seiseaḋ lá buḋ lán d'fuil
gaċ ní ċiocfas tré ṫalmhuin;
ní ḃia craoḃ ná cora claċ
gan ḃraon fola gá ḃfolaċ.

11 An seaċtmaḋ lá—lór d'aimhn—
buḋ hé an lá-sain leagfaiḋir
na cloċa arda eagair;
anba an foṫa foirċeadail.

12 An c-ochtmhadh lá—lór do dhoirr-
do-níd na cloca comhroimh
do-ní gan cairde agus croid
trí cairrge dá gach carraig.
13 Troidfid gach trian rer-oile
mar budh cloca ciallaighe;
roighe agus budh teo ná te
gleo gach cloighe re céile.
14 An naomhadh lá cian ó ad-clos
géisfidh an talamh tonnglas,
tiocfa fan mbiodh torann tréan
criodh oram ris an uirsgéal.
15 An deachmhadh lá léigtear de
múirfidhear cnuic na cruinne
gan fán fan gcruinne gan céim
gan uille acht 'n-a clár comhréidh.
16 An t-aonmhadh lá déag a-droigh
cách a huamhaibh 's a hallaibh
's a mbéal re lár an lá-soin
le hár is le uachásaibh.
17 Tuitfid sin uile d'éag de
réaltanna is reanna nime
tuitim dá gabhlaibh don ghréin
go talmhain gcnucfinn gcomhréidh.
18 Ní urmhais neach ní do rádh
acht beith ar sraon 's ar seachrán;
gé deach ar aghaidh gach fir
ní labhair neach re naoidhin.
19 Sgarfar gach fear re mnaoi a-muigh,
sgarfar gach mac re máthair,
noca bia dias ar domhan
bias ó Dia gan dealoghadh.
9a Truagh bar dtoisg ar an dtalmhain,
a chlann Adhaimh éadtarbhaigh;
a sluagh déarach an domhain,
truagh an féarach fuarobhair.
20 An treas lá déag—doirbh an dáil—
marbhtar cách uile d'aonláimh;
nocan ria duine dearmaid
nach bia uile i n-aointreabhlaidh.

21 An ceathramhadh lá déag a-dhoigh
comhard airde re n-uaigidh;
ní ceil fear taise nach tig
i mbéal gach claise i gcuiridh.

22 An cúigeadh lá déag don dáil
laspaidh talamh mar cheannáil;
do ria an mhrát ar n-a mháraċ
ó mbia cáċ go ciuláinaċ.

23 Cuirfidh Dia a dheaghMhac dia luain
do mheasrughadh an mhórsluaigh
luanċar Dé do mheas na marbh;
buidh é an treas uathmhar aċgarbh.

24 Do-béara Críosd—cruaidh an airc—
dúin-ne an t-aċmhusán orrdairc;
Rí na ndúl a-déara riom
a éara dúin tre dhoiċioll.

25 "Cuin do bí againn t'éara"
cantar uainn tre aimhéala
"duit do-bhéarmaois dhú ar sealbha
dá bhféagmaois tú, a Chigearna."

26 "Mé an boċt do bí san doras
i n-iotain 's i n-ocaras
gan luag ar mhir ná ar dhigh dhamh
do bhinn is sibh go seasgar.

27 "Mé gach fear do bí go boċt,
mé an bhansgál do bí tárnoċt,
mé gach aonbhoċt do b'fhior dháibh
do bhiodh caobhnoċt gan tógbháil.

28 "A luċt rom fheith amhlaidh saim
téigidh i dteaghdais nDiabhail
is caiċidh mar as cubaidh
an ċaiċir do ċeannċubhair."

29 Budh miomdha ann soin gáir guil
ag luċt dealuighthe Diabhail;
truagh, is diabhail gá ndeagail,
nuall an fiallaigh imneadhaigh.

30 Mairg ċeannċas a ċur san mbeirn
i gcathraigh uathmhair lfeirn;
ní cumang luċt an lis-sin
a bhfulung d'olc d'innisin.

31 A ċuR ón gcaṫaIR neaṁDa
maIRg ċuaRas, a-Tigearna;
maIRg sgaRṫaIR—náR sgaRṫaIR sInn—
RIs an gcaṫraIg n-aIRD n-aoIḃInn.

32 A-DéaRa CRíosD ċongmas smaċT
"TIgID Do bRíg na mbeannaċT,
a Dream-sa naċ DeaċaID uaIm,
leam-sa san mbeaṫaID mbIoṫḃuaIn.

33 "Gaċ aon Do fágaIḃ a fleID
Im onóIR" aR Rí an RíċID
"Do-géaḃa TeaG n-óIl ḃus fearR
aR naċ RóIg feaD nó foIRċeann."

34 OIsgeolaID ḋóIḃ na DoIRRse
aInsIl geala gRuaDsoIllse;
buD feIDm aIṫne aR an ngRéIn ngIl
TaR néIm aIgṫe gaċ aInsIl.

35 Lánamna Is óga Is feaDḃa
suIDID suas fan TIgearna
'n-a DTRí naoImsReaṫaIḃ aR nIm
aR aoInḃeaṫaID le haInsliḃ.

36 MáṫaIR CRíosD 'n-a colainn féIn
aR nIm Do ċáċ Is coImléIR;
Do-ċíṫIR I gclí Duine
Rí an RíċID 'n-a RIogsuIDe.

37 [SoraID] Don luċT béaRas bás
RIa n-a gcIonnaIḃ Don ċéaDfás;
saogal Don uIc ó naċ an
baogal Don luċT Dá leagaR. Gaḃ.

38 PeaDaR Pápa na Róma
soIgID DRonga DIomóRa
cáċ fa seaċ Do sóIg PeaDaR
maR ṫeaċ [óIR] gá oIReagaR.

Gaḃ.

30

1 Iocaḋ Críost cumaoin a máṫar
máṁ re a ḋíol a ndearna sí;
an ċíoċ asa teann ar ḋtagra
gearr ó fríoṫ re hagra hí.

2 Measfaiḋ cumaoin cíċ a máṫar,
measaḋ sam a n-uair ḋá ulc;
naoi míosa do bí 'n-a bruinne
Iosa ní as uille 'n-a huṫt.

3 A beiṫ n-a hóig d'éis a toircis
fa tualaing saor na sé gclann;
teaṫt i gcli d'oiḋre na hóige
do bí coimḋe a hóige ann.

4 Tar éis ar fear d'fuil an ċriḋe
cneaḋ an taoiḃ fa tobar díosg;
go rug an bás céim 'n-a ċoinne
a gras féin fa ċoille ar Críosḋ.

5 Ní ḋiongna Día an díċeall céaḋna
do ċloinn Éaḃa—is aḋḃar sgís;
tús an duḃaiḋ a-tá ag teaṫta
gan lá turaiḋ reampa a-ris.

6 Cia naċ daor ó na deiċ n-aiṫniḃ
uan Muire dá maiṫe an fáis;
a dtéid liom go lá na deagla
a-tá im ċionn ar bearna an báis.

7 An mac do méaduig a huaisle
óige a máṫar nír mill sé;
a glún dá heiḋir do b'iomḋaḋ
gur ḋún geimil diomḋaḋ Dé.

8 Do ċeannaig—fa cumraḋ soċair—
síoṫ a ḋalta ar a deoir ndeirg
go bfuair féin croiḋe dar gcoimḋeaḋ
Moire ag béin foigéag dá ferg.

9 Mar fuair an lot do long-inus
grása Dé re ndul fan lia
ní as tinne ná mo luṫt leasa
do-rinne an t-uṫt deas-sa ar Día.

10 A-TÁ AG AN ÓIG ÚR NA SLIGEAD
DÁ SEACHNA AN COIMDE CUR LINN;
GRÁSA AR SEACHAR SEOL AN ARCHAIG
EACHAR I MBEOL ANFAID INN.

11 GUIN AN CLÓ DO-CUAID 'N-A CHROIGID,
TROM RE HÍOC I N-AICE AR NGNÍOM;
NÍ HURRA AN CLÍ RIS NA CEANAIB
IS CUMA DÍ A NDLEAGAIR DÍOM.

12 A ADBAR D'IOMCHAR NA CROICE
I GCOIMNE AN BÁIS DO BÍ AG DRUD;
DO BÍ TEAS NA NGRÁS 'GA GARAD
BÁS DON TREAS TAMHAN GO DTUG.

13 DÁ MBEINN SAOR Ó NA SEACHT BPEACHTAIB
PÁIS AN MHEIC DO MHAITHEAD SÉ;
LUACH AN DEILGE DÓ DÁ NDEARNAINN
DO B'FHEIRRDE CLÓ I NDEARNAINN DÉ.

14 GO DTIOCFA MAR TÁINIG ROIMHE
RÁD GACH EOLAIG—NÍ HIÚL CAM;
BIAID DOD SGÁTH AR NA SÉ SLUAGAIB
NACH É AN TRÁTH AS UAMHAIN ANN.

15 MITID LIOM LEANMHAIN A ÉARCA
ÁLAD AN CHROINN DO-CUAID TRÍB;
DO CHONN A MHAITHE, A DÉ, DAM-SA
NÍ MHAITHE MÉ AN CRANN-SA IO CÍG.

16 GÉ TUGAIS LINN DO LÁ BÁGA
BEAG AN ÉARAIC IARRFA IO GUIN;
NÍ MÓIDE DÍOL T'FHALA A HUAISLE
DÁ BHFAGA SIOD UAIM-SE IT FHUIL.

17 DO CHEADA DOIMHNE, A DÉ ATAR,
EIDREACHT CÁIG DO CHEANNAIG SIAD;
CEANNCAID CRÚ T'ÁLAID AN UILE
'S NÍR SLÁNUIG TÚ UILE IAD.

18 A-TÁ 'N-A TOSD AR TÍ AR MEALLTA
MÓIDE AN BAOGAL BEIT 'N-A FAIL;
NOCHAR AN TU-SA AR AN TALAMH
AN USA DAMH ANAD AIR ?

19 DO MHÁTHAIR NÍR MHAOL A CUMA
AN CÍOC GONTA GUR GAB TÁT
GUR B' UISGE IONNLAID DÍ A DEORA;
DO BÍ AR T'IOMDAID TEORA TRÁT.

20 Do ċaoin an óg d'fuil a croíde
cneaḋ an ḃuinn do ḃí fan ċló;
ní i n-aisgiḋ do ḃí ga bosaiḃ
t'fáigsin, a rí, id ċosair ċró.

21 Eigean dúinn déanaṁ 'n-a éagmais
gid é an cruinne cartar linn;
a-tám a-moig fead na fáilte
goir go teag na sláinte sinn.

22 Do gaḃ Muire Mag-da-léana
leat, a Dé—gár ḋeacra ar gclóḋ?
dar leat do buḋ usa ṁ'feacaḋ
do feac tu-sa ón peacaḋ ḟóil.

23 Gér ṁó martra meic na hóige
is ionráiḋ re hearla noċt;
"bás do ḃráṫar duid gér ḋoilig
cuid máṫar dá oigiḋ ort."

24 Ceilt an ṁeic i measg a náṁad
do-ní an óg fa hiseal soair;
do b'eagail lé teaċta ċairsiḃ
fearta Dé nar fáillsig air.

25 Long an anma d'éis a seolta
—seol an arċraig buḋ í an páis—
is baoglaċ mo leabaiḋ luinge;
eagail saoḃṡruṫ buinne an báis.

26 Ní mó ná beo do ḃí an rioġan;
rí an talṁan gér ċruime a pian
a goin fa martra le Muire;
nír oil dalta roiṁe riaṁ.

27 Do ḃí an diomḋa ag padóg púiṫe
fearg an ṁeic gur maolaḋ lé;
soguiḋe an rí tres an rioġain
sí ag forfaire ar díogail n'Dé.

28 Gin go mbeaṫ liom lá na breiṫe
buime múinte ṁeic an rioġ
a-tá a grás 'ga ċar 'n-a ċriċriḃ
nad cás daṁ a ndligṫir díom.

29 Tig 'n-a luige ar leic a dalta
i ndiaiḋ losa d'éirge ón uaig;
do ċreid Moire a teaċt ó talaṁ;
croíde ón feart falaṁ ní uair.

30 Nír fulaing ar eagla a gonta
Grása Dé do dul i ndíosg;
mac na hóige i gcli gur cuireadh
do bí a hóige ag cuireadh Críosd.

31 Do cloinn Ádaim gid é as comhéadh
créachta an duinn—ní beag an tóir—
is í a páis do chách dus conair
áit an báis mad domain dóib.

32 A fir nach adaim a ceana,
ceilt an uilc ní head bud dú
—féach an corp a-tá 'n-a taisib—
t'olc an lá do taisig tú.

33 A hosnaid re huct na croice
cnead a meic fa móide a nim;
fuair do martra is í 'n-a focair
dí nar dalta socair sin.

34 Do íoc ar gcuid do cion Eadha
oidhre Dé do dhúl a cíoch;
nús a duime a-tá 'ga tairmeasg
ruinn-ne an lá as aimleasg a fíoch. Íoc.

35 A Mhicíl, a mhaoir an Dúilimh,
díol mo cheana ná cuir díot;
ó tagi ar mo sgát id sgiath daingean
is trát m'fiach, a aingeal, d'íoc.

Íoc.

31 Book Ocmor Dun

FEARGAL Óg MAC AN BAIRD ecc.

1 Iomda fáth ag feirg an Choimdeadh
cúis a nadanta fuair sí;
ní cig lá nach iomda a nadhar
más diomda tá ar adnadh í.

2 Lúisifear nar loc a aimleas,
an t-aingeal do b'áilne gné,
do cuill mo-nuar feirg ón Athair;
níor ceilg uadh gan fachain é.

3 Le Lúisfear lá na deagla
An deachmad ord ar aoi a gcealg
Do cuiread mon-uar i nIfreann,
bruidean fuar na noricleann ndearg.
4 Do chur anma i n-áit gach aingil
dar imdig ó oidhre Dé
do smuaintig sonn deilb an duine
feidm leir com an chruinne cé.
5 Ní mionann is aingle an uabhar
Éabha is Ádhamh—anba an bhuaidh;
do chruthuig sin iad ner-oile
ní chiad dá thig oile uaidh.
6 So haithgeabh tar éis a ndéanta
an diabh-sain dar dháil a thail
gér chlann fhíre iad don airdrig
do-rine siad fairbrig air.
7 I bParrthas na mbileadh dtoirteach
tiomna Críost nior chomuill siad;
do-niad cailg abla na haithne
mairg tamhna dar b' aithre iad.
8 Ag sin an dara páth feirge
fuair tigearna na dtrí sluag
fogail chuais na craoibhe corcra
daoine i nguais obtha uadh.
9 Céadpáth feirge fuair ó dhosaig
thúth na n-aingeal—anba an call;
an dara páth coill na cánadh
ar cháth do choill Ádhamh ann.
10 An treas páth ag feirg an Dúilimh
do dhoirt Cái-in—creidim súd—
fuil a bhráthar le cnáimh cámhaill
báthadh gráidh an áthaill úd.
11 Do thuill Naoi fós feirg an Athar
ón áirc an tan thánig sé
tug a úidh don fhion do b'uaisle;
nior dhiol rúin an uair-se é.
12 D'fhorann iar ndol i ndeoidh Maoise
san Muir Ruadh na róideadh nglas,
nior thuill sé fholadh gan adhbar;
rogaimh Dé do nadhnadh as.

13 Gan luag ar a leabaid céasta,
Gan cuimhne ar a cur i n-uaig,
Gan labra ar diomda na deilge,
iomda damna feirge fuair.

14 Ó síol Ádaimh d'adbar feirge
ní háiréamhtair a n-uair sé
áireamh go ndeac ar an duille ;
breac na bráidead uile é.

15 Fearg an Coimdead créad fár cuillseam?
tig uada le hintinn soirb
sul do-cuaid i gcli dá cneasgoim
gac ní dá bfuair d'easbaid oirn.

16 Muir is talamh tug dá comgaol
's an cúirt naomhda 's gac ní ad-ciad ;
acd gid fuar beirid a buide
do-geibid uad uile iad.

17 Fuil a croide agus crú a dearnann
's dealb a aigte—anba an buaid—
's a teas gráid ['s a síod] fa séala
do dáil do síol Éaba uaid.

18 Ní dar dtoirbeart do criad oile
do fuluing Críost—cruaid an sdair—
a guin iar dtabairt a coile ;
raguirt do luig m'oire air.

19 Ní dar gcur i gcarcair náimad
do noct an Coimde a cneas búid ;
ní raibe a coil ar ti ar ndeagla
ní foil ní nac dearna dúinn.

20 Do sgaoil an tréad nar créad ceinil
ó codnac na cúirte call
a dá láimh gur leac dá ngabáil ;
breac báid ní ba faláirann.

21 Dá craoib eolais d'fios an ríchid
róib, a deibléana Dé bi,
do sgaoil a dá ríogbais romuib
daoib nír díograis foluig í.

22 Luct an feadma i n-am na heagla
ar na hardaib éirgeas siad;
rí nar coill ar a cloinn ionnuim
i mbarr croinn do iongnuir iad.

23 Do ċlaon an Coimḋe a ċeann dúinn-ne
[ba] dian a ṗáis—puḋar ċinn;
do ṗaoṁ an uṁla do ḋligṗeaḋ
craoḃ ċumra le sirċear sinn.

24 Na flaiṫe eile acṫ Uan Muire
milse corna ċleaċtaiḋ so;
ní tug fuaṫ go dearḃ dá ḋáileaṁ
gíḋ cuaċ searḃ do ḋáileaḋ dó.

25 Do ioc na holca do-rónsam
rí na glóire—goirt an sdair;
fuair a gum tre uille an uaḋair
do luig truime ar n-ualaig air.

26 Guiḋim tuas bainċeann na mbanóg
fam breiṫ is-teaċ do ṫoil Dé
acṫ gíḋ iomḋa cealg im ċroiḋe;
bioḋḃa do leanb Moire mé.

27 Guais go gcuirfe an ċoir naċ seaċnaim
sruṫ an ċíg ós ċionn a ḃrúig
dá dtí tuile i n-áṫ an oċta
ar sgáṫ Muire is doilta dúinn.

28 Sí 'n-a máṫair is 'n-a maigdin
Muire ḃúiḋ na mbaċall ḃfionn
fagaḋ síoṫ ḋam tar mo ḋoiṁéin
go raḃ fan gcíoċ roiréiḋ riom. Iomḋa

29 Ag dúsaċt diomḋaḋ an Dúilinn
gaċ díomas dá ndearna sionn
eagal fa-ríor go mba ragairt;
bíoḋ Peadar ag labairt liom.

Iomḋa.

32

1 Iomḋa fear suirge ag San Mairgréag
a muinntir do ṁéaduig sí;
diallaiḋ re gaċ fear dá ḃfagann;
bean fiaḋaig na n-anam hí.

2 D'éis a héaga is fearr do bhaogal
an bean dar ceisd cosg an uilc;
'n-a beathaidh níor bean re suirge
bean i ndeachaidh cuimhne a cuirp.

3 Is é as ciontach ris an gcumann
—comhthrom uainn ní fhagann sí—
an fear le ndiultar a déimeamh;
bean nach diúltadh éinfhear hí.

4 An lá as cumain liom mo locta
ar leas m'anma is ann do bhiadh;
is í ar suirge re San Mairgréag
cuimhne dhamh ar aimhéadh m'fhiach.

5 Grádh tairise do thaobh cumainn
créad an fáth nach fuige sí?
bean nach tug náire dá naomhthacht
rug báire ar gach aonlocht hí.

6 Ní mhongnadh gomadh í an bhanógh
do bhéaradh d'fhear amhsacht lán
bean do bha chuibhe mar chéile
[don] fhear suirge as géire grádh.

7 Sealbh na humhlochta ó aois leimhbh
go lá an bháis níor beanadh dhí;
do cheangail síoth re méad meamman
díoth go héagh nach dearnadh dhí.

8 Bean dá ráinig rogha anma
adhbhar dhon amm do ráidh ria
a mhéad do mhaith do-ní an néamhann
maith gach ní dá ndéanann Dia.

9 Dá héis is iomdha 'n-a beathaidh
—gá beag uirche d'adhbhar grádh—
cloch líoghmhar an anma uasail
mhíorbhal charla i gcluasaibh cáigh.

10 A Dhé, ní dheachaidh it aghaidh
gion gur eol dhí dhul id ghar;
sul do chreidh an óg it aimm-se
mór do leigh tairse [dá] tal.

11 Iúl nochan fuair ar an gcreidheamh
an chéadchuid gur chaith dá ré;
d'éis a baisde do bhaoi a náma
i ngaisde ag mnaoi dhála Dhé.

11 Cosg [mo] náṁad naisgim uirre
ós í roiṁe rug a buaid;
ní téid ar fead iadaid m'fabra
fear fiadaig an anma uaim.
13 Is móide cuirim i gcoṁrád
an coṁrag ner [caiteis] dús;
buain rem furtocht gomad usa
a docracht fuair tu-sa a cús.
14 Má leig eadrom is m'fear cogaid;
do cladhais ceana—trom an clú,
iomcuir a-ris oire m'anma—
dís roiṁe re dtarla tú.
15 Don tromdáiṁ táimig a hifearn
dá aingeal do b'í do cuid
do coisg tú ar-aon an dá aingeal
taob rú gomad daingean duid.
16 Feirrde bean gé do bead láidir
lám carad ag congnaṁ lé;
nior féad náṁa teacht reo creise
tar neart láṁa deise Dé.
17 Breith na cloinne is ceann [do] ṁartra
—móide as deacair déanaṁ cort—
nach bí do bean páirte i bpianaib
acht fead sláinte d'iarraid ort.
18 Ón ṁaith do chionnsgaṁ ar dtosach
ní troig ar gcúl do-chuaid sí
sealb na ngrás nó gur glac Mairgréag;
slat as nar fás aingéag í.
19 Tráig ar a dtiomsaigtear cruasach,
crann toraid nach téid i ndiosg,
bean do luaidead fa fear uile,
bean ler fuaigead croide Críosd.
20 Do bí ag fear dá fearaib suirge
searc don óig—gá huaisle mod?
iomda lion do himlead uirre
ingean ríog dar cruime a col.
21 An grád ar dtús cug dom banóig
brat ar a háille an uair rug
do bí gá coiṁéad 'n-a croide
dí ar roiṁéad [a] coile cug.

22 D'FIOR NOCAR IONGNAD A CARTAIN
CAOL A MALA, MIN A TRAIG;
DEARNA A LÁIMHE ACT A LÁM OILE
CLÁR DO B'ÁILNE SNOIDE SAIN.

23 AR AN MBÉAL DTANA TUG FÉACAD,
AN FOLT CAS DO-CONNAIRC UAD;
NIOR LUIBE CABRA DÁ CRIDE
DUIBE A HABRA IS GILE A GRUAD.

24 AMHSACT NAR URUSA A CAITEAM
DÁ CRUT AR DTOSAC TUG SÉ;
TUG GRÁD DOCAITHE DÁ DEIGHÉIM
LÁM COTAIGTE DEIBLÉIN DÉ.

25 IS MOLAD AR ÁILNE A HAIGTE
AN INGEAN NAR FÉAD DO CLÓD
A CRIDE AR N-A COR AR MEISGE
AR SON DIGE EISDE D'ÓL.

26 BREAT GION GO MBEIRTE LE A FAICSIN
NÍ FOLÁIR GO BFUIGE SÍ
GRÁD GAC ÉINFIR AR A HUAISLE;
LÁN DO CRÉIDIB UAISLE HÍ.

27 NÍOR LABAIR ÓN LÁ DO MOCAIG
LEIS AN MAIGDIN DAR MÓ A COIL
ACT FUIGLE DO BIOD [DÁ] MBOGAD;
SUIRGE AN RÍOG AR HOBAD AIR.

28 [. . . . . .
. .] NÍ RAIBE A CION
BEAN NOCAR BEAN AS A RIAGAIL
BEAN LER SEARB A HIARRAID D'FIOR.

29 [. . .] DIA DÁ DTUG MASLA
A MIAN AR GCÚL DO CUIR SÉ
GO ROIBE LÁN [D'FUAT] DON INGIN;
GRÁD IS [LUAT] DO IMDIG HÉ.

30 AN UAIR DO [AGAILL] A BRIATRA
DO BÍ AN BAOGAL AG DRUD RIA
AN TÉ [AR AR] TRÉIGEAD A NÁMHA
GURB É A CÉIDFEAR DÁLA DIA.

31 AN SGIÚIRSE [AS TEO] DÁ DTUG FULANG
NÍ FRÍOT LÉ Ó LUCT A PIAN
ACT GUR GÉIRE A GALAR EILE
GARAD PÉINE REIMHE RIAM.

32 Fuigleac [dar] fágbad 'n-a créactuib
an cíog trom an trát do sguir
nar cuil a béal créact a colla
muir téact a déar orra d'fuil.

33 Tugad pian trom do caob fuacta
an ingean óg nar óg nós
le huisge fuar dí fa deiread
is í i ngual teinead ar dtós.

34 [An gorad] gur bean dá brágaid
an beaca call nior créig sí;
do mian an báis do baoi ar Mairgréag
nar claoi páis dá ainméad í.

35 [. . .]máil fogamta an cinn-se
caraid na hóige is ead bíd;
a maic gur molad le a náma
do corad maic cánuig trí

36 Cúig míle fear fa cuing creidim
do cuir an óg—nior feidm díosg;
fuair 'n-a haonar d'ulc an fobail
gur saorad lucht cogaid Críosd.

37 [. . . . .] ní dleisinn
mo dán molta is mé 'n-a giolla;
sí re n-éag do cuimne an cumainn
réad suirge cumaim dá cionn.

38 Mo guide go ngéabha si-se
is í tuigsin i dtú faoi;
bud anáir fa deiread dam-sa
deigfear d'fagáil masla ón mnaoi.

39 Do geall tú a cabairt dá cairdib
cur linn fa leigeas ar n-olc;
ní dulta, a rí, tar an riagail,
gac ní as molta d'iarraid ort.

40 Sgaoilfear [. . . dá sgéalaib] milse
le méad an gráid do-geib sí
mian le a fear a n-ól 'n-a n-éindig;
an óg ní bean éinfir í.

Iomda.

33

GOFRAIḊ MAC BRIAIN MAC AN BAIRD CCT.

1 Lán mḋiu im ċionnsgnaṁ, a Ċríonóiḋ;
treoruiġ mo leas ḋaṁ-sa, a Ḋé;
cleaċtaim áṁuill ar iul mḋíoṁaoin
sḋiur go ráġuing míoḋaoir mé.

2 Ḋuit as léir mo leas is m'aiṁleas,
eaḋráin m'iomruill uaim ar ċ'ioċt,
oibriġ im beartaiḃ, bí im ċriḋe,
neartuiġ, a rí nime, im niort.

3 Tu-sa do ḃris [bás an airḋrioġ]
san inne ċéaḋna is tú tá;
fionnam sgiaċ do ċuṁaċt gceannsa
[cliaċ] rem uroċt leam-sa an lá.

Lán.

34

1 [Mair. . .] ċungnaṁ lem ċairḋiḃ
caḃair uaim ní faġann siaḋ;
mór ḋtaoḃ a ngaḃaḋ ga ngaoltaiḃ
caor ċaraḋ ar aontail iaḋ.

2 Urusa a aiṫne ar m'fear ċoġaiḋ
a gcairḋeas naċ caḃair gann;
giḋ cia le gcarṫair na caraiḋ
sia ná an ċarṫain anaiḋ ann.

3 Tearc agam i n-am an ċuntais
ar ċionn an ḃáis giḋ aro m'uaill,
ḋam ḋíon acṫ comḃáiḋ na gcaraḋ;
gníoṁ follám ní faġaḋ uaim.

4 Do ċaġas mar ċairḋe croiḋe
ar ċionn m'agra—ní múl gann—
ḋá ċeaṫrar nó a trí naċ tréigeaḃ
neaṁċur ḋá ḋtí an t-éigean ann

5 Dom fíor cogaid is cúis faitcis
Gid iomda im chionn cunntas doiriu
An dá seisear re hucht n-aignis
Sei-sean 's a lucht aimlis oirn.

6 Gid iomda romam bearn baogail
Dom breith suas ní slige gann
—is é an t-iúl go neamh do nochtad—
Triúr is fear is ochtar ann.

7 Lucht eadrána feirge an áirdrioga,
Iúl fíre as a bfuil ar ndóig,
Mogall géag nach cumang gcabra,
Dá uball déag abla óir.

8 Do braiteas gur mhogal milis,
Mian gach neith do-chí 'n-a chuas,
Dá cóigear ['s] dá chaol san chrobuing
Is sgaol óigfear togaim chuas.

9 Gid éigean dáil dul dom chumdach
Cóir cungnamh as lia sa lia;
Mór ní dá neamhtail do-ním-se
Trí ceathrair as disle ag Dia.

10 Do leanadar long a n-athar,
D'éis a báis nír beag a ngrád;
Mogal cumra an dá chnó déag-sa
Umla dó ná an tréad-sa i dtám.

11 Ní féadtar nach fionnfad mi-se
—minic féachtar í dá bomg—
Dá chnó déag d'iompuid na humla;
Fionntair an géag cumra i gcoill.

12 An fad do bádar 'n-a mbeathaid
Briathra an sgriptúir do sgag siad
Na sé cúpla fa caoin freagra;
Braoin drúcha na heagna iad.

13 Cúitéagtar i n-am ar n-aignis
—annamh fuairsead taom dubh teo—
[ón] éinfear déag páirte is fiadar
Ar bpáirt-ne a méad leagar leo.

14 Ar bpás triom do thorad m'ainmian
Iomda préam as a bfuil géag
A noul i seilb m'anma d'folcad
Calma an feidm dá doctar déag.

15 Ar n-imtheacht dá n-oide mhúinte
mogal cumhra an dá chnó dhéag
do líon ceo [cumadh] gach duine,
nar [phudar] leo uile a n-éag.
16 Ar n-anamhain uile i n-éintigh
do bí a n-orcra dar gar glóir
—a dtoirse fa cumha choimhe—
soillse ar ndula i ndoirche dóibh.
17 Dá bhfuasglaidh as a n-aitreibh iadsa
d'éis a n-adhar—is iúl fíor—
táinig an Spiorad Naomh neamhda
ionad saor go ndearna díoth.
18 Táinig sus an teaghdais núnta
an deachmadh lá dá láth bróin
an Spiorad Naomh i dtairm teineadh;
saor an snaidhm fa dheireadh dóibh.
19 Do foillsigh Dia san dúil teineadh
teanghsa an domhain dóibh 'n-a riocht;
fir sin gan doghruing a ndéanmha
fir gan foghluim béarla ar biocht.
20 A n-eachtra nir b'adhbar guaise;
grás a n-eagna as lia sa lia;
an deaghghol nir threadh gan teanghsa
dá easbol dhéag dearbhsa ó Dia.
21 Foillsighthear dóibh dul dá dteaghasg
na trí ranna—ní rian gann;
mar bu dú sgaoileadh an sgriptúir
aoinfhear rú nir b'iontnúidh ann.
22 Do cuireadh leo fa chuing creidhme
na ceathra triair do thog mé
—gan cairde bud beirthe a buidhe—
ceithre hairde an chruinne cé.
23 Ní táinig ar dteacht dá dturas
—troma a ndochair ní dáil gann—
éinfhear díoth gan easgar d'fhaghail
díol na n-easbal d'anáir ann.
24 Tiomsaighidh timcheall na hóighe
re huct a báis—ní beart clé—
a dá dhalta dhéag i n-aoinfheacht
'n-a dtréadh sgaghsa ó dhaoidheacht Dé.

A dteagmháil is-tig i n-aimhréidt
D'éis a n-eachtra ó thír go tír
—ní raibe smaoim as sia ar Muire—
Gairm ó Dia ar gach ndoine dib.
Ag sin iomtúsa na hóige
Imgean laithim fa hard nós
Dul dí ó ghrás gus na grásaib
's í gan bás ón bás-sain bós.
Ós chonn a cuirp—cóir a chreidemh—
ní chuala cluas nír chuir súil
A gclos do cheol óg is aimgeal
—eol as lór do dhaimgean dúinn.
Iarraim ar éimingin laithim
A huacht a gaoil 'n-a gaol gar
I n-anáir an dá fear déag-sain
Seal d'fagáil dá déagsain dam.
Ar impire an dá fear déag-sa
Do dhíon cáich tar ceann a locht
Do-ní a muime agus a máthair
ní as uille ná an bráthair bocht.
Seol mo luimge re huacht n-anfaid
—iomda slige don tig chuas—
ná leagad sé muna seolfam
Peadar is é ar seolchrann suas.
Uaire nó go bfagar fortocht
—fada dam i n-easbaid eoil—
ní géabha mé an cuma comha
Gid é tunna ola Eoin.
Go gcuire Tomás lám linn-ne
I ló an báis—bud [tachar te]—
Lám i dtaob Dé mar do dheagcuir
As ar saor sé a dheachair de.
Parr-talón agus Ta-téus
Mo chonn feirge—ní gníom gann—
Aimorias muna cabra ó chroide
Tarla an daighdias oile ann.
Dom saorad ar feirg, a Íosa,
Acht Eoin Bruinne as bráthair daoib
ní mar tréan as mó go Muire
San Séam nó [a] dó ar goire gaoil.

35 Suibisgéal is easbal orrdraic
Gid é Macha nar mhaol sdair
tarla dó glóir an dá gradam
ag só dá cóir agam air.

35

FEARGAL Óg MAC AN BAIRD ccc

1 Mairg beireas díoga dá dheoin
mairg chéigeas teag an gnáthcheoil
ar dreib ndoibinn ndiamhair ndoilb
go bfoirinn fiallaig uathmair.

2 Ar comhaonta deibléan ndoub
mairg chéigeas teaglach glórmhar;
an díoga nochan í as fearr;
ní crionna an tí nach tuigeann.

3 Tuas a-tá teach na soillse
tíos a-tá—tuar síorthoirrse—
teach eigreadta an diabail doirb
seimleabtha fiallaig loforinn.

4 Tíos a-tá an triath as mheasa
tuas a-tá—tuar aoibneasa—
an flaithfear ós na finib
nar caitheadh 's nach caithfidir.

5 Tíos a-tá an triath is doircha
tuas a-tá—tuar neamhorchra—
an Coimde do chruthuig mé
oidhre suthain na soillse.

6 Flaitheamhnas gan foirceann air
tíos a-tá an triath ner dealuig;
tuas tarla an triath nar tubadh
sgiath gach anma d'anagal.

7 Rí ar a dtá toga dealba
tuas a-tá 'n-a tigearna;
tíos tarla an triath go n-aimh;
liach a adba d'ionnsaighidh.

8 MAIRG DRÉIGEAS AR DRIAC NA LOCT
ACAIR NA N-UILE GCUMACT
RÍ GAN AONLOCT, RÍ NA REANN
DO BÍ TAOBNOCT IM DIMCEALL.

9 MAIRG LER SEACNAD SAIDBREAS GRÁS
AR DREIB BOICT I MBÍ DÓLÁS;
NÍ CRÍONNA COR AN POBUIL
DO GAB DÍOGA DEARLAGAID.

10 GO NDÍBRIR ÓM INTINN É
AN TÍ AS DUIBE NÁ AN DUIBRÉ;
TRE COIRRSE GO DTÍ IM CROIDE
RÍ NA SOILLSE SUTOINE.

11 BEIT BITBEO GID BÉ LEN ÁIL
DÁ DTRÉIGEAD NÍOR CUAR CONÁIG
GRÁS AS LIONMAIRE NÁ AN LUIB
AR BÁS SÍORDUIDE SUTUIN.

12 SEACNA LOSA AR IPREANN FUAR
MALAIRT GUIRT DAN GAR DIOMBUD
AN OIGID FÍRE IS Í SOIN;
RIGE NÍ BÍ AG A BIODBAID.

13 GILLE AS MÓ D'INNE AGUS D'FUIL
BIAID 'N-A CROIC Ó SIN SUAS-AIN
MÁS É AS RÍ AR AN TALMAIN TRUIM
DÁ DTÍ GO HADBAID IOFRUINN.

14 AN TÉ BÍOS Ó TIG GO TOIG
MÁ TÉID DON TEAGDAIS GLÓRMAIR
BÍD FA ONÓIR Ó SEIN SUAS;
DO-GEIB CORÓIN ÓN COGUAS.

15 SIREAD MUIRE AR A MAC DIL
M' FURTOCT I N-AIMSIR M'ÉIGIN;
TAR M'OLC SÍOR NÁ SÉANAD SIONN
DOM DÍON DÉANAD A DÍCIOLL.

16 GO RAB LEAM I LÓ AR NGÁBAID
LIOG LÓGMAR SÍL SEANĀDAIM
MUIRE GLÓRMAR GÉAG ÓS FIOD
SÉAD NA N-ÓGBAN 'S NA N-AINGEAL.

17 FIOS A NÓGDACTA AG GAC AON
BIOD FEASDA TAR MÉID MO MIOCAOM
DOM TAIGDEAD DON TIG TALL-AIN
MAIGDEAN DIL DO DEARBAMAIR. MAIRG.

18 Peadar doirseoir dúin nime,
leannán na n-óg n-aingliðe,
cara na naoṁ a-nall-ain,
saor an raga rugamair.

Mairg.

36

Adairne mac eogain ecc.

1 Mairg dar compánaċ an ċolann,
cumann fallsa ní fuaċ lé ;
guais ċall a cionta fam ċoṁair,
tiocfa am ðus oṁain é.

2 Fuaċ m'anma is annsaċt mo ċolla
connraḋ mealla mairg do-ní ;
mé dá toil congðaiḋ an ċolann
fogluiḋ mar soin oram í.

3 Gaċ gráḋ riaṁ dá radas di-se
níor ðíol uirre ar fuaċ na bpian ;
do fill mo gráḋ 'n-a fuaċ oram
lán dom fuaċ an ċolann ċriaḋ.

4 Ní ðíol ceana an ċolann meaðlaċ
gid mór an toil ċugas dí ;
minic naċ buan crioċ a cumainn
ní fríoċ aċd fuar umainn í.

5 Lór dom ċeasaṁ gé táim aiṁsir
i n-am an báis—is beart cruaiḋ—
na huilc i dteine ga dtéagaḋ,
na cuirp eile d'féagaḋ uaim.

6 Re huċt an báis—is breaċ cantar—
an claoċlóḋ truag ċig don gné ;
an corp ar [ċalḃa] na huaige
olc an damna uaille é.

7 Do-ċím an béal dearg ar ndoubaḋ
's an déad ċailce 'n-a cnáiṁ gorm,
mo ċoil ní fuigeam ón uaḃar,
ní ċuireann soin uaṁan orm.

8 Na súile i n-aimsir an éaga
adbar briodgta mar bías siad
—gá beag dúinn ón ríg mar rabad—
do-cím cúl ar agad iad.

9 A grád féin is aimleas m'anma
ós éigean dúinn dul ós aird
fuair an colann cuid na deise ;
romhall do chuig mei-se a mairg.

Mairg.

37

Goffraid fionn Ó Dálaig ecc.

1 Mairg mheallas muirn an tsaoghail
gearr bíos buaid a mhóraonaigh ;
mairg nach rochaomhain é air
re ré an drochsaoghail deacraigh.

2 Flaithearmhnas mór ar mhuirn mbig,
beatha síor ar sheal ngairid,
tréigean Dé is diombuaid an dáil
ar ré ndiombuaim an domhnáin.

3 Sógh na sochraide neamhda
a-tá chuas mun dtigearna,
gach sód fa nimh seacha sain
is beatha fir i n-uamhaid.

4 A daoine dá ndáiltear rath
leis nach beag méad a meadhrach
dar sód is uime as lór liú
gan sód as uille d'fhaicsin.

5 Dá dearbad sin ag so sgéal
beanas ris do réir fíréan
—sgéal é ónadh iontúir neamh—
gid bé sgriobtúir ór sgaoileadh.

6 Bean torrach ag tuar broide
do bí i bpríosún peannaide ;
bearar do cead Dé na ndúl
lé leanabh beag san bríosún.

7 AR N-A BREIC DO BÍ AN MACÁM
AG FÁS MAR GAC BFOCLACÁN
DÁ FIADNAIB MAR BUD EAD DÚN
SEAL DO BLIADNAIB I MBRÍOSÚN.

8 AN INGEAN D'FAGÁIL BROIDE
MEANMA AN LEINB NÍOR LUGAI-DE
'S Í DÁ RÉIR GÉ DO BAOI I MBRAID
MAR IMAOI GAN PÉIM GAN PEANNAID.

9 DO SOILLSE AN LAOI NÍOR LÉIR DÓIB
ACD A BFAICDÍS—FÁC DOBRÓN—
DO DRUIM IODAN AN ACAID
TRÉ IONAD CUILL TARACAIR.

10 MUN N-ORCRA NÍOR B'IONANN DÁL
DÁ MÁCAIR IS DON MACÁM ;
DO ACRUIG DEALB DÁ BREIC GIL
IS AN LEANB AG BREIC BISIG.

11 AN LEANB DÁ OILEAMAIN ANN
DO B' FEIRR-DE AIGE A FULANG ;
NÍOR LÉIR DON BARRCAIS ÓG ÚR
NARB FÓD PARRCAIS AN PRÍOSÚN.

12 SEI-SEAN AG BREIC RUAG REABRAID
SI-SE AG DUL AR DOIMEANMAIN,
MAIRG CRÁ NAC TIOBRAD DÁ AOID
IONRAIN NA MNÁ IS A MACAOIM.

13 AR BFAICSIN DÉAR RE BREIC NGIL
RÁIDIS AN LEANB LÁ ÉIGIN
'' Ó CARLA A FUIGEALL AR M'ÓID
CUIMEAM DAMNA DO DOBRÓN.''

14 '' NEIMHIONGNAD GÉ DO-NEIMM MAOIC ''
AR SI-SE '' A LEINB LÁNBAOIC
'' IS RIAN CUMANG NAR BLEACT DÚN
TEACT D'FULANG FIAN I BRÍOSÚN.''

15 '' AN BFUIL '' AR SÉ '' SÓD EILE
AS AOIBNE NÁ AR N-IMMEI-NE
NÓ AN BFUIL NÍ AS SOILLSE NÁ SO
Ó DO-NÍ AN TOIRSE CROM-SO.

16 '' DAR LIMM '' AR AN LEANAB ÓG
'' GÉ TAOI BRÓNAC, A BEAN-ÓD,
IS LÉIR DÚIN AR NDÍOL SOILLSE ;
NÁ BIOD AR C'ÚID ACTOIRSE.''

17 "A n-ABRA NÍ NIONGNAD DEIT,"
AR AN INGEAN "A ÓIGMIC
DÁIG TREIBE AN TEAG DO TAGAIS,
TREAD EILE NÍ FACADAIS.
18 "DÁ BFAICTEÁ A BFACAID MEI-SE
RE DTEACT DON TOIG DOIRCEI-SE
DO BIAD DOIMEANMA ORT ANN
IO PORT OILEAMNA, A ANAM."
19 "ÓS AGAD-SA AS FEARR A DEARB,
A INGEAN " AR AN T-ÓIGLEANB
"NÁ CEIL FOIRN FIONNACTAIN DE
DO MOIRN D'IOMARCAID OIRN-NE."
20 "LOISE AN TSAOGAIL MÓIR-SE A-MUIG
IS EAD TÁIRREAS Ó TOSUIG ;
MÉ I DTIG DORCA 'N-A DEAGAID,
A FIR COMTA, IS CINNEAMNAIN."
21 LE CLEACTAD DEACRACTA DE
'S NAC FUAIR SÉ SÓD BUD AOIBNE
NIOR CEIS A GRUAD GRIOSÚR GLAN
AR AN BPRIOSÚN BFUAIR BFALAM.
22 BARAMAIL DO-BEARTAR DÚN:
AN DREAM DO BAOI SAN BRIOSÚN
LUCT AN BEATA CÉ AN CÚPLA
A RÉ IS BEATA BRIOSÚNTA.
23 AG FÉACAIM MEADRAC MIC DÉ
FLAITEAS AGA BFUIL BUAIMRÉ,
CÚIS BRÓIN BEATA GAC DÚNAID
SLÓIG AN BEATA IS BRIOSÚNAIG.
24 A-TÁ IOIR NEAM NA NAOI NGRÁD
IS AOIBNEAS TALMAN TOMBÁN
A MBÍ IOIR UAIM DORCA DUIB
AGUS TOICA I N-UAIR AONAIG.
25 DRUMCLA ÁLUINN GAC ACAID
IS GRIAN TRE COLL TARACAIR
GAC TÉAGAD GRÉINE DO-GEIB
AG FÉAGAD RÉIME AN RÍCID.
26 NÍ BÍ AN TSOILLSE-SE AN TSAOGAIL
SEACH MÚR NIME NUABRAONAIG
—TAOB RE A DÁIL IS DOIBÉAS DAM—
ACT MAR SOILÉAS CLÁIR COMLAD.

27 Fearr í ina loise as lugha
aoibneas ris nach iongora
ní buaimnime an mhoirn-se a-muigh
tuairim-ne an soillse suthain.

28 Tuarasgbáil teaglaigh nime
's an bhroga aird ainglibhe,
go dtí an brát agus beith ris,
ní reich re cách í d'aithris.

29 Maith na cruinne ar chumas dhamh
agus neamh éanuair d'fégadh
do leigfeadh mé an mhaith-sin uaim
[gan] é d'faicsin an athair.

30 An talamh go n-a dtig de
do thréigfinn ar theach nime
's gan faicsin dúnaidh Dé dhamh
acht mé ar cúlaibh a comhlach.

31 Éisteacht le héanlaith nime
is cuid don cheol ainglibhe
na heoin is díogadha de
fiorraga ceoil na cruinne.

32 Iomda oirfideach eoin binn
ag mac ingine laichim;
nocha léir dá nglar-san guth
nach sásfadh i bpéin peacach.

33 Iomda i n-Ifreann 'n-a agaidh
—ní dá gcur i gcomhragain—
guil agus ualla arda
'ga bfuil uadha ar ionnarba.

34 Ifreann aitreabh na ndeamhan
príosún daor an Dúileamhan
—roctain ilpian trialL don tig—
imchian ó rian an ríchidh.

35 Dá bfeasdais fir an domhain
sgéala Ifrinn orchradhaigh
re a gclaisdin do bha cóir sgeimh
dóibh is gan faicsin Ifeirn.

36 Do badh neamh leis gach neach ann
bás d'fagáil is ní fagann;
ní dual ní téarnamh is-tig
bruigh gan énbruigh a aitgin.

37 Beag gach guais acht a gábadh
losgadh ann is iombádadh
smuail bleachta nach báirfeadh loch
sneachta nach tráigfeadh teasbach.

38 Aghaidh uirre anba an teirm
fiasd a-tá ar tairsigh Ifeirnn
dá bfaicead í ead nadhairc
gach fear ad-cí a chontabairt.

39 Bruig Ifreinn nár faice mé
i gcéin uadh ná 'n-a foigse;
Rí na ndúl cá cuin do-chear
an dún i bfuil go bfaicear.

40 Ní treise ar Dia an duine tréan
iná an bocht bíos 'n-a fíréan;
ní le teann tiaghair ar neamh;
fearr a hiarraidh go háilghean.

41 Croidhe uiríseal umhal
tig de duine d'ardughadh;
'n-a luaighidheacht is lór d'fear
guaillidheacht óg is aingeal.

42 Beatha gan aois gan orcra
dóidh so ar son a adhartha,
sláinte gan foircheann d'fearaibh
fáilte choitcheann chairdeamhail.

43 Mairg do thréigfeadh teach nimhe
ar ar mbeatáidh mbréigei-ne;
gá haird nach baoghal a-bus?
an saoghal is mairg mheallas. Mairg

44 Nár mhealltar mi-se, a Muire,
léir dom dhíon do dheaghuidhe;
guidhe óghMuire is lór linn,
óg as ghlórmhuire guidhim.

45 Comairle Muire móire
do-ní mac na móróighe;
ó treise san tig neamhda
ní dligh mei-se mímheanma.

46 Ar gcomarg coitcheann do chuing
ag Mícéal aingeal oruinn;
is é croch iarrfaidhir air
dol san ngriandaitir nglórmhair. Mairg

38

FEARGAL Ó G MAC AN BAIRD CCC

1 Mairg nach dionghnadh dán do Dia
[is] mairg nach dionghnadh dán dó;
ar tí ar gceannuigh ar do chrú
do bí tú idir cheannuibh cló.
Díol a mholta Rí na ríogh;
mo Rí go molar ó mhian;
a chuilleamh go dtí doom dán;
go dtuillior gráidh an tí as triar.

3 An t-éasga lán lán do glóir
iar mbás do éirigh ón úir;
do súil re gráidh créachta an chíg
dán don rígh is déanta dúinn.

4 Tar éis a gonta go grian
dá éis do b'fholamh an uagh;
mar so do séalaigh mo síodh;
do ba díor déanamh na nduan.

5 Molta séimhe ó gach droing dínn
do chuill ar n-éirge as an uaigh;
do múch de ar ngluasacht le glóir,
do fóir ar guasacht sé sluaigh.

6 Lá bloghta brogha na bpiasd
—a molad níor molad díogh—
do-chuaidh ón uaigh ar chreich Cásg,
i leith na ngrásd do-chuaidh Críosd.

7 Na haithe umun fios fíor
mo chion tarla 'n-a riocht riamh;
ionmuin an lucht tug ón tár
rug tre gráidh ó Phurt na bpian.

8 Do fágaibh an gcreich nar clódh
an gein dá dtánaig a dtriall
i bparrtas na mbile n-úr
múr barrglas fan gile grian.

9 Flaith fial nach neamhchonáig nós
[go a] deasgabáil Dia na ngrás
go teach Dé ní deachaidh suas
's é chuas 'n-a beachaidh iar mbás.

10 San deasgabáil ma-raon ris
don [feadanfáir] far faoin crois
tug a ille ais re hais;
rug lais an cuire re cois.

11 D'éis báis 'n-a beatáid do baoi
an creac-sain far cráid a clí
rug iar mbuad go dúnport Dé;
lé nior b'fuar a dúthracht dí.

12 Urra na creice Criost mór
nior ceine gan gríos a grád;
go dtí leam a coil do chuar
'n-a ceann ba dual dol re dán.

13 Gréas do naidm ní neamhcóir dúinn
don chreatóir do airg an uaim;
lorg na gcló tre coigle cáig
do bad cáir 'n-a oigde d'uaim.

14 I gcuilt cumuing is í fuar
dúinn do fuluing an tí 's triar;
ar son rogan ríog na ndúl
dior dún a molad ó mian.

15 Díograis (. . .) is déanta dúinn
'n-a éaraic dom éasga eoil;
tre ar n-olc dá crocad do-cuaid
fuair a corp docar dá deoin.

16 Uc nach dán dícill mo dán
don ríg-sin tá i n-a chiar
ar son rogan ríog na ndúl
dior dún a molad ó mian.

17 Míde 's dual déinimh na ngréas
don uan do éirig iar mbás
a-tá i neart ar an treib cuas;
ní tearc duas ag gein n, ngrás.

18 Urusa duas d'iarraid air
ní tre fuacht tiagair dá tig;
is é mo rí an rí ag a bfuil
an cré 's an muir 's gach ní ar nim.

19 An t-éasga dearg as dearg snuad
is le cearb déanta na ndúl
leis gach lionmag, leis gach sliab,
leis an grian 's an fiodbad úr.

20 Leis na haingle ó láimh go láimh,
'S na maige 's an tráig 's an tír,
Leis na luibe, leis na heoin,
Leis na neoil 's gach duine dínn.

21 Dá mbeinn re ríomh a bpoil faoi
Níor leinn soin do ríomh rem ré;
Mar sin is leis uile í
Leis gach ní san chruinne cé.

22 Tre guin cíg is dearnann dúinn
Go ndearnam an rígh do réir;
Ar a chol ó tá gach dúil
Ní lá dúinn dom chor ó céim.

23 Gríos grás ar nach deachaid dlaoi
Iar 'n-a bás do beathaig sé;
Glóir ar Martain uile hí
An uile ní ar dagchail Dé.

24 Dar gcaomhna do-cháid fan lia
Le a daonnacht do dáil a chrú
Do bí a chlí 'n-a cosair chró
Rí as mó do chosain a chlú

25 Do bí ós cách is é i n-úir,
Do bí sé iar mbás fá buaid,
Fa rí é agus é san óig
An tí do fóir na sé sluaig.

26 Do dearg romuinn an rian ríog
Triall 'n-a ceann dá bfaguinn uaid;
Lorg ceise 'n-a chlí do-chiam
Rí fial ara treise truag.

27 Ní hé ar éanchor obus róinn,
Mo locta dom éara uaid;
Ní gabaim mo chor i gcéim;
Dom chol féin anaim uaid.

28 Cairt ar [gcomhchruim] Muire mhór
Ó achair na n-uile ndúl;
Nior caillead an réalla ríog;
Do-géabha síod daingean dún.

29 Maigdean nar b'iomarcaid uaill,
An mhaigdean bionnfoclach búid
'N-a dál go ndigear iar nóin
Sread glóir ar mo dán dúinn.

30 An ċaor buaiḋ ler saoraḋ sionn
tre ḋaonnaċt i nduais mo rann,
giḋ fiú mo ċoir cor im ċeann,
go raḃ leam is an toiġ ċall
31 Óġ ler slonnaḋ síoḋ ġaċ uiro
bíoḋ dom ċosnaṁ ar [an] ċailġ
do ḋáil go lór t'fuil gan feirġ;
guin an deilġ is mór an ṁairġ. M.
32 A ṡeaċna is cumann go gceilġ
—Peadar umam i ngaċ airo—
mairġ danab só ḋ seaċna a uiro;
seaċna a luirġ is mór an ṁairġ. M.

39

FEARGAL Óg MAC AN BAIRD ecc.

1 Mairġ naċ doirteann a ḋéara
cioċ déar do ḋruim aiṫṁéala
do báiḋfeaḋ diomḋa an té as triar;
do ba dionġna é d'aiṁrían.
2 Do ḋearḃaḋ ar ḋéaraiḃ Póil
san tiġ ċuas gur ċuill onóir
fuair a ċoil ó ċriaċ nime;
ag soin fiaċ a aiċriġe.
3 Treall dá aimsir—anba an ċoir—
do bí Pól, posd an ċráḃaiḋ,
—ní miúl é ag naċ agair fréaṁ—
i n-agaiḋ Dé 's a ḋeiḃléan.
4 Beantar dé lá do na láiḃ
an éaraic uile anḃáil
a aṁarc mar baḋ dual dó;
a raḋarc uaḋ do éaló.
5 Pól easbal ag iarraiḋ grás
fearais cioċ déar tre ḋólás;
do-ní d'aiċriġe ann soin
maiṫṁiġe ċall gur ċoḃoiġ.

6 A SIOCCÁIN A DÉAR BUÓ DÉIN,
TUGAÓ A AMARC AINN-SÉIN
IS GLÓIR BUAN AN DÚILIMH DÓ ;
A RÚIMNIMH UAÓ DO IOMPÓ.

7 FEADAR AN T-EASBAL EILE
FRÍOT LEIS LUAC A AITRIGE ;
A TRIAT FA TRÍ AN TAMH DO SÉAN
DO-CÍ GUR B'AM DON FÍRÉAN.

8 SÉANA A TIGEARNA FA TRÍ
LE CAOI DO CUIR AR NEIMHNÍ ;
OSNA DOMHUIN IS DÁIL DÉAR
DO BÁIÓ FOLAIÓ AN FÍRÉAN.

9 FUAIR FÓS MUIRE MAG-DA-LÉAN
LUAC A HAITRIGE ÓN FÍRÉAN ;
DO CUILL CORÓM SAN TIG TALL ;
DO BIR ONÓIR DÁ HANAM.

10 LE HUISGE A NUAIDÉAR DO NIG
MUIRE LÁ DO NA LAITIB
TROIGEAC NAOMHDA RÍOG NA RÍOG
DO BÍOÓ AOBDA RE A HEISSIÓÓ.

11 NA SEACT NDEAMHAIN—DÍOCRA AN TSEARC—
DO BEAN CRÍOSD EISDE I N-AOINFEACT ;
DO RADAÓ LUAG A DEOR DÍ
AR N-A LEOÓ D'UAN NA HÓIGE.

12 LOINGIONUS FÓS FEACT OILE
DÓ AR N-OSGLAÓ A UCTCROIDE
FUAIR A SÍOT DO DRUIM A DÉAR,
GÉ DO CUILL FÍOC ÓN FÍRÉAN.

13 GAC NEAC DÁ DTUG TRIAT NIMHE
FLAITEAS DÉ AR AOI A N-AITRIGE
—A GUIDE IS DÍOR DÁ GAC DRUING—
A RÍOMH UILE NÍ FÉADFUIMH.

14 GO NDEARNAR AITRIGE IM ULC
MAR NA DEIBLÉANA A-DUBART;
LAITE A BÁIS DO HOIRNEAÓ INN
PÁIS AN COIMDEAÓ GO GCAOIMHN.

15 AN LUCT FUAIR FLAITEAS NIMHE
LE HIOMARCAIÓ AITRIGE,
FA DEIREAÓ GOMAÓ DÍOB SINN;
GEIMHEAL FAR-IOR AR M'IMTIMH.

16 An glas cruaidh-se dom chroidhe
go mbeadh braon aithrighe;
fuaire mo bhéas ag reodh riom
mo dheor do ghréas i ngéibheann.

17 An ciodh do chuir Dar-dhaoin de
do ghuais péine na páise
—ciodh mo shúl do bhudh lór lais—
gomadh lón dúin [an] dhíoghrais.

18 Uisge glas do-ghéabha uam
tighearna na dtrí mórshluagh
fan fuil dheirg dhamh-sa do dháil
do sheilg ar m'anmsa d'fhagháil.

19 Fliuchadh aighe anbha an ghrádh
—nior [bhréag é] bhlátt an domhán—
's an chlí do chiormuigh dar dtal
ar ti ionnluigh gach anman.

20 Ar ndáil a fhola uile
dhia nAoine dar n-ionguire
ní raibhe ann aonbhraon d'fhuil;
an taobhghaol chall do chiormuigh.

21 Le haonbhraon d'fhearthain dá fhuil
do cheinneochadh clann Adhaimh
's gan chrú a chlí d'fhearthain uile;
do bhí an fhearthain iomuin-ne.

22 Nior bh'fhiú a dtáimigh 's a dtiocfar
fuil an Choimdeadh choisreagtha
sileadh fhinn do dhortadh dhí
gan sinn dom fholchadh eisdhe.

23 Ghér lór aonbhraon dhíobh dom dhíon
cuirim m'fhaosamh tar m'eisséodh
ar gach bhraon dar dhoirt thamh-sa;
do sgoilt a chaobh threamhum-sa.

24 Cuirim m'fhaosamh ar a fhuil,
's ar a bhás 's ar a bheathadh,
's ar chúig croidhibh ríogh na reann:
síodh an troighigh go dtuaidheam.

25 Cuirim ar an ghcoróin sbín
mo chomairce ar aoi m'eisséodh,
's ar an dighe dhomhlais dho ibh,
's ar dhonnbhais dhil an Dúilimh.

26 Ar an gceann do chaon re cróis
cuirim mo dhíon tre dhíograis
ar ndín-ne ar an troigeach cinn
do rine an t-oineach ingill.

27 Tuir cochuighe na córa
m'fhaosamh re hucht n-iarnóna;
is díon mo mhíochaom go moch
bíodh ar a chliathaodh chéachtach.

28 An crann i ndeachaidh dar ndíon
is nochtadh oidhre an Airdrígh
do shaor tre connailbe ar gcoir;
mo chomairge ar-aon orraibh.

29 Dá fhaosamh daoine an domain
do shaor a uaigh fhíordhomuin
's a eisléine an uile fhear
cneiscéile Muire maigdean.

30 M'fhaosamh ar a éirge ón uaigh
is ar chreich Iphrinn adhfuair;
mo choimhdhe ar leic far luigh;
a reic oirn-ne do fhasguil.

31 An toil tug Críosd dar gcadhair
as sin éidheadh m'anagail
grádh buan an Dúilimh dhamh-sa
mar lúirigh uadh umam-sa.

32 Muire óg earla glúineach
dhamh-sa gomadh díonlúireach
ó tharla a lán d'éigion ann
a ghrádh 'n-a éidiodh umum.

33 Muire corm an chrábhaidh te
ní dhaorfuidhear sinn seice;
earla glan na ngéigfhiodh bhfionn
budh éidheadh dhamh a dícheall.

34 Do gonadh is i n-a goin
dia hAoine í ar a aghaidh
an choirpseang tre cailg an ga;
mairg nách doirteann a dhéara. M.

35 Ainm Dheadair na mbriathar nglic
carrag chotuighe an chreidimh
fuair is-tig an-uas an ainm
sgaradh ris ro bu romhairg. Mairg.

40

CORMAC MAC TAIDG BALLAIG Ó DÁLAIG

1 Mairg téid tar toil a athar
ar a ghoin gid bé as breithem;
eagal a fhearg uan d'fhiadhadh,
criothar dhearg fan buan beithear.

2 Dligid clann umla d'aithrib;
an umla an t-ann nach foighthir
cuimhne ghaoil dhoibh ní dlighthir;
sirfid cóir taoibh is troighthigh.

3 Ní sgaoilfe síoth dar snadhmadh;
go bfríoth dar dtaoibh-ne turbadh
do-ghéabtha i mbais Dé a dhearbadh
dá ndearnadh sé ar crois cunnradh.

4 Gur ghuais deagal re díoghain
fuair do chneadaibh fan gcánaidh;
a searg mar sin ná saoilidh
fearg fhaoilidh fir an álaidh.

5 Súil [linn] aga ar n-a oighidh;
madh fada sinn ar slighidh
cóir do dhearg cíoch dar gcoibhair
ní foghain fearg ríogh righin.

6 A bhiodhba as ní [hogail],
glas ar a dhiomdha dhuidid;
maith do-cáid críoch an choghair
síoth coghaidh cáigh do chuidigh.

7 Leanfaidh cóir na ndeilg ndomhan
an leanbh ag óigh do hoileadh;
dána [ó] luing na bfear [bfaladh]
[agadh] ar chuinn cneadh gcroidheadh.

8 Téid ar eachroinn leir chaomhain
an fear do choill an gcánaidh;
rug a ghaol ar ghuin aoinfir;
saoilidh gur ghaor fuil Adhaimh.

9 Faill sa taobh tinn nír chugtha;
a ghaol do fill dá n-eachtra
sreabh chuin don fuil-se an ochta
cuisle [bhactha] an riuidh reampa.

10 Dáil san aonga ní fuigbe
—caomna cáig is dá cuibde;
beic dí gan fíor gan oirdre
cíod far doilge trí cairnge?

11 Do dáil a fuil go humal,
a gum ní tráig gan torad;
mairg fear do-cáid dá gcuiread
fuigeal áir na brear bralad.

12 Díod gur dligid ar ndaorad
síod san sligid dar seolad;
gid bé tall dion nar díolad
ríogan ann re díol deorad.

13 Oiltir lé aonmac óige
ler saorad na sé line
ní gab sein díol, [a] daoine,
aoige ríog go gcneid gcige.

14 Gur bac a fionfuil d'iarraid
glas ar a diogail dúnid,
rug sein an bpeirg re fánaid
neim álaid deirg an Dúilim.

15 Mór re a ioc teinne an cairnge
síoc rinn-ne gé do-rigne;
nír dáil rí duais dud doilge
guais t'oirdre i gcli dar gcinn-ne.

16 Tug an cíog i n-a gceanaid
a ndíon mar rug do rogain;
trí crád i n-uaig dot oirdir
doilig fuair các do cabair.

17 Fuair trionn créacta nar cubaid;
a n-éarca do díol dligid;
do dearg [sé] teallac troigig
d'oirdir Dé ceannac cinid.

18 Sioc im cion féin nac fuigimn
a-né as críoc d'fíor a fulaing
i ngluin fir fríoc dar bpoirinn;
do coirinn sin fíoc c'ubaill.

19 Tug t' oirdir seal dar séana;
ar dteacht do Soigin síoda,
bioc gan éacht ríog do ráda,
gníom dána créacht an cíoga.

20 Feis ċaḃra cáiġ do ċeanġail
an fáid ler snaḋma sloinnid;
tiġ sin 'n-a suiġe ḋaingin
fuiġle an aingil rib roinnid.

21 Crú an taoib—ní beag an baoġal—
ar ngaoil do ḃean a báḋaḋ;
fada sib uam it éanar
ġér ḋual féagaḋ fir álaḋ.

22 Long cíġe im ċoinne cuirċear
coinne ar síḋe go snaḋmċar;
go buain t'oiḋre ḋar n-iomċar
tiomċal cuain oirn-ne is anfaḋ

23 Ar ċneaḋaib ní cóir cuimne
ó ndeaċaiḋ sláin 'n-ar seilb-ne;
slán ó ġuin an fear foirne;
ná lean oirn-ne fuil t'eiḋre.

24 Cuirfid i ġcéill far ġcaḃair
Muire dá mbé ar mo ḃuiḋin
ḋalta ġlún don óiġ t'oiḋir;
cóir troigid ar ġcúl cuirid.

25 Suiġe do-ċóid 'n-a ċéile
fuiġle as ar ḋóiġ ar ndín-ne;
cionnus lib liamain óige
is t'iarraid cóire i ġcneid cíġe.

26 A [réalta] eoil ar n-ealḃa
ná déana ċóir far ġcoimḋa;
leig sinead id diġ diomḋa,
iomḋa id tiġ firfear foġla.

27 Fáċ as ar ḋéanta ar ndearaḋ
Éaḃa leo ġrás do ġaḃaḋ;
iomḋa ar neam tí do tileaḋ
nár ċileaḋ ḋí aċd fear falaḋ.

28 Faġ siod a falaḋ uaḋa
an cioġ do tollaḋ trín-ne;
ġaċ ġuin eile mar fóire
t'óiġe as luib cneiḋe cíġe.

29 Páis t'oiḋir do ċaob toile
do ṡaor ón oigid t'fine;
do fear tú t'fuil don uile
do ḃuille sguir crú an ċriḋe.

30 Tairg ríghead Dé gan dúnadh;
bítear do réir na ríoghan
triall go hóig ar gach aoinfear;
dóig aoigeadh riamh gach ríogan.
31 Ní mó d'foltaibh trí tairnge—
gontair an cíog dar gcoimhde;
cóir do-ghead sé ler seilbh-ne,
fear na seilbe is é an t-oidhre.
Mairg.

41

DONNCADH MÓR Ó DÁLAIG cct (?)

1 Martain duit, a Chroc an Choimdeadh,
a chroinn diadha an duille buig,
ar an bfadh-sa is dóig ar ndeaghail,
pácsa is cóir 'n-a dheaghaidh duit.
2 A chroc Dé, do dhligis cádas
ó chloinn Adhamh adair cáich;
is mor mac gcoimtheach ro ceannghadh
lat, a fiortach beannglan bláith.
3 Peacaidh na cruinne do cheannchais
a chroc ghrádhach—gasda an ruaig;
tusgais coibhir, a chroinn ghrádhaigh,
do chloinn cholaigh Adhamh uaidh.
4 Inneosadh duit diamhair nime,
ní dá sgéalaibh, sgéal go nós;
do-chluinfe Rí gealchas gréine
ní dá seanchas féine fós.
5 Do-rinne catraigh n-airdh n-aoibhinn
Adair na slógh, Saor na gclann,
'n-a léibheann úr glan gan gairbhe
gur ghabh tnúth na haingle ann.
6 Do hionnarbadh tre n-a n-uabhar
aingil nime—nár an chuairt;
ar gcur as na n-aingeal gcruthach
fa hainneamh glas suthach suairc.

7 Tar éis ionnarbtha na n-aingeal
nír b'iongnadh dóibh dáil a bhras
ar gcur a gcúl re clár nimhe,
lán a súl dá ibhe as.

8 Do dealbh Dia Éabha agus Ádhamh
d'iarraidh daoine—dáil gan chruas—
dá síolad agus dá snoighe
do lionadh an toighe chuas.

9 Do sáruigh Éabha go huaibhreach
Achair na ndúl—doiligh linn—
a síodh do luit as a luighe
gur chuit a síol uile inn.

10 Do cuireadh Éabha d'fódh Pharrthais
na bhfort ngéagach—glan a lí;
turas na slat—suairc an t-inntreamh—
fa cuairt mac is ingean í.

11 Marbhais Cái-in mear mac Ádhamh
Aibéal déirceach—díocra an mhóid—
do leacain leabhair chruaidh chámhuill
an sduaigh readhaigh n-áluinn n-óig.

12 Beirthear Seach—fa suairc an toircheas—
troigh mar eala, uchd mar bhláth;
ní fhíoch gein mar é 'n-a agaidh
is é sein do chabhair cách.

13 Gluaisis ainn-sém d'iarraidh Pharrthais
—prap an toisg nachar thoisg chlé—
sa bhfearann mhín chraobhach chrosach
i dtír bhraonach dhosach Dé.

14 Do-chonnairc uadh aonchrann lomáin
ar lár Pharrthais—prap an chuairt;
is luach do gabh crothball crine
an bogcrann glan síbe suairc.

15 Ad-chonnairc aonmhacaomh áluinn
ar fud an chroinn soir is siar
gur lion do chnuas an crann lomáin
a-nuas fa bharr bhfollámh bhfiar.

16 Lingis trí gráinne a géig abla
i n-uchd Seith rer seachnadh móid
beagán cnuasaigh maith re a mhaoidhimh
don flaith uasail faoilidh óig.

17 Gluaisis roimhe sa ród céadna
i gcríoch Parrdais na bport ngrinn
fuair go suairc na gráinne geala
áille 'n-a cuairt d'Eabha finn.

18 Innisis d'Ádam, dá adair,
imeall Parrdais puirt na ród;
"do-connarc aoncrann san fiodbaid"
ar an tsaorclann iomhuin óg.

19 "Do-connairc mé-se" ar mac Ádaimh
"aonmhacaomh—is nír chaom tláith—
go ndearna aontarad uile
don mhaoltamhan buidhe bláith."

20 "Sinne féin do chríon an crann-sain"
comrád Ádaimh "'s níor é a uair;
is é an bioth an crann, a chara,
gan iot ann 's gan ana uainn.

21 "Mac Rioga nimhe an naoidhe áluinn
do fóir sinn—ní seachmaid damh—
gur chrann úr an t-achrann éadtrom
fa chúl sgathcam géagdonn glan."

22 Tig an t-éag go hÁdam ainn-séin
d'aithle a thurais—truagh an chuairt;
do ba béad go mbleidhe ndeagóir,
sgeile a éag, fa seanóir suairc.

23 Eirgis Seath—fa suairc an giolla,
giolla óg nar adair ceilg—
agus cloidis uaigh dá adair
an souaigh roidheis ndathaigh ndeirg.

24 A thí gráinne gabais chuige
—cabair cáigh a-nois do-niad;
i mbéal Ádaimh seach gach ionadh
do cáraigh [go h-]iodan iadh.

25 Fásais trí géagha as na gráinnibh
—fa gort buadha ar beagán síl;
oirrdearc fós fan gcruinne gcrosaigh
nós gach buinne dosaigh dhíbh.

26 Tu-sa an treas crann do na crannaibh,
a chroch Dé fa ndligmid múith;
do bás 'gus tairngire ó thosach
id glainbile dosach dhúith.

27 Deirdear ainn-séin Muire máthair,
máthair Críosd do cosain blaḋ,
a folt dronghaċ mar ór n-íorna,
torraċ an óg ghríoḃḋa ghlan.

28 Deiris Muire an macaoṁ oirrḋearc,
Íosa Críosd an ċraoḃ fa ḃláṫ,
Aṫair na slóg—fa séan buaḋa;
an sgéal mór do-ċuala cáċ.

29 Tugaḋ ċugad-sa dá ċroċaḋ
tar ceann daoine Dia dá íoc;
an tí do cinneaḋ dar gcaḃair
do milleaḋ Rí an domain díot.

30 Tugaḋ ċugad, a ċroċ ionnuin,
aḃra gléaḋuḃ ós gruaiḋ mbrioc;
do bí, a ċaoṁċros ċaoṁ mo ċriḋe,
maoṫbos ṡaor dá righ riot.

31 Do ṡín riot a righeaċ n-áluinn
Íosa Críosd—fa caoṁṫaċ lonn;
do sgaoil ort, a ḃeannaċ ḃuaḋaċ,
a folt gleannaċ dualaċ donn.

32 Ionnuin cáċ do croċaḋ ionad,
ionnuin anam, ionnuin corp,
mo Rí, mo ċriḋe, mo ċara
do bí ag sniġe a fala ort.

33 Gion gur fás caor ort nó áirne
nó uball cuṁra nó cnú,
do síol, clann deaghan an domain,
dearḃaḋ as crann toraiḋ tú.

34 Tú fuair Maoise—mór an conáċ—
tre ċionn Ádaiṁ—aoḃḋa an folt—
do ḃun ṫall fa úir na huaigh
do ḃarr 'n-a ċlúiṁ uaine ort.

35 Tu-sa fuair Dá-ḃíoċ san díoċraṁ
i ndiaiḋ Maoise—meaḋair deis—
maiṫ a ċuairt d'faighsin an fásaiġ
aisgiḋ ṡuairc an lá-sain leis.

36 Tu-sa an céaḋċrann do ċuir Solaṁ
suas 'n-a ṫeampall—toisg nar íoc;
leis do ḃeanaḋ ṫall ar dtosaċ
do ḃarr leaḃar dosaċ díot.

37 Is tú ar ndídean, is tú ar dtearmann,
is tú ar leigeas i ló an bráid,
is tú an crann far cuir an Coimde
fuil a ball do coimde cáid.

38 Is tú ar sgiath is ar sclóideamh cumdaig,
a chroc Dé far doirt a crú;
noca cluinim fuaim na habann
uair nach cuirim taram tú.

39 Tú linn tátuigte na talman;
is tú an caisléan ós cionn díog;
is tú an loman lán do torad;
slán follán an doman díod.

40 Fillfead cugad, a chroc gráidach,
an glún deas le ndearnas olc;
léigim fúm é agus ní fuláir
an glún clé dom furáil ort.

41 Is asad do-cuaid an Coimde
ar creic Iffrinn—eactra soirb;
is tú cug an gcadair gcalma
i n-agaid na habla oirn.

42 Fa lór bláithe do beann gcumdaig
gid croc dub tú a-niod 's a-né
fa croc corcra tú dar dtearmann
ó crú octa is dearnann Dé.

43 Doilig leam gan an leic eile
d'fagáil cugad, a chroc naoin,
go mbeid sunn comfad an Coimdead
don crunn robog coirrgeal caoin.

44 Ní faca i bpurt do na portaib
puball mar do puball snáid;
ní faca teag mar do teampall
a dadta geal beannchorr bláid.

45 Tu-sa is Muire máthair Iosa
do fóir inn-ne is nior b'olc fád;
bar gcneas caoin nior cin a saraail
sib ar-aon do cadair các.

46 Peacad sonn ag sléactain cugad,
ní cóir m'obad gid olc mé;
toirn agus geib póig ón peactach,
ceil do móid, a deagchroc Dé.

47 Seacht mac Adaim fuair tú ar tosach
tall i bFarrtas na bport naoim;
fa lór t'áille is eadh do-chuala
id ghráinne geal chuanna chaoin.
48 Fada do las ar lár m'anman
inneall t'aighe as iomdhuin linn;
mar tig eatal do ghual ghréine
snuadh do leacan réidhe rinn.
49 Slánuigh an bioth, a bean chumainn,
comhall damh-sa duais mo rann;
mar thugais d'fearaibh na heatha
rugais d'feadhaibh beatha barr.

Martain.

42

Giolla Brighde Ó hEoghusa ecc (?)

1 Meitheal do bí ag Dia na ndúl
—cia ar nach breithemh ri na ríogh?—
coibéis ga roinn ón rígh mór
nír lór le droing díb mar dhíol.
2 Dream fa fríomh don phobal fionn
gus an ríogh gan chogar gcam,
lór ríoghdhacht a cheirt 'n-a gceann
dream san bfiongort fa theirt tall.
3 Toradh abaidh fuair an rí
ón madain ga buain do bhaoi
ní dheachaidh a buain do bheith Dé
tar an té fuair i leith laoi.
4 Tig i gceann nóna dream díb
—nochan ónna earr mo sgeoil;
nocha sia a-nonn imá nóin
do-chóidh go Dia an drong fa dheoidh.
5 Coibéis tug díb dá gach dreim
dá rug gun rígh ar a fhroinn;
meitheal Dé gomadh díb inn
go mbé sinn gun rígh fa roinn.

6 AR AN ĊÉADORONG ANN TRÉ ÉAD
ÓN ŻÉAŻLOM ŻAĊ CRANN DO-ĊIAD:
'' MEITEAL DAR B'AŻAIB SINN SÚD
ŻRÚŻ LINN AR SAMHAIL IS SIAD.''

7 ['' CRÉAD AN] TNÚTH DO BÍ AR DREIM DÍB
ŻÉ DO-NEINN '' AR AN RÍ '' A RÉIR;
CÓIR CONŻBÁIL ŻAĊ ĊUIR ŻO CÓIR
DO-ĊÓID DUIB AR BFORMHÁIL FÉIN.''

8 CIA AN ĊÉADORONG FORMÁLA ÚD
NAĊ ÉADTROM ŻCOMHDÁLA AD-ĊIAD?
DREAM DO ĊINN CRÁBAD ŻO HÓŻ
NAĊ ŻŻIRR FÓD ŻO HÁRAD IAD.

9 CIA TÁINIŻ I LEAT AN LAOI
DÁ NAĊ RÁINIŻ NEAĊ ŻAN NÍ?
DREAM ĊÉID TAR BLOIŻ DÁ N-AOIS É
DO ĊOIŻ DÉ ÓN MBAOIS I MBÍ.

10 CIA TÁINIŻ I DTRÁT RE ŻŻUR
DÁ RÁINIŻ MAR ĊÁĊ A ŻCOR
A ITŻE FÍRE ŻEARR ŻLAN?
DREAM DO ŻŻAR CRÍNE RE COL.

11 DREAM [Ó NÓIN] DÍB, DREAM ŻO MOĊ,
NÍR FEARR A MÍR DÓIB NÁ A DEOĊ;
CIÐ ÓŻ CIÐ SEAN TÍ 'N-A TEAĊ
IS Í BREAT NEAMH DÁ ŻAĊ NEOĊ.

12 NEAMH I N-A DÍOL Ó DIA AR NDUL
FEAR ŻÁ MBIA CRÍON AS A ĊUL;
NÍ FUIŻE AR ABA NÍ AĊO NEAMH
FEAR ŻA MBÍ AŻA AS A UŻ.

13 . . . . . BEARAR AN BUAIM
A-DEIR AN LEABAR ŻO LÉIR
NA SOISŻÉALA I N-A ŻCURP ĊÓIR
DÓIŻ LUĊT NAĊ COISŻÉARA A ŻCÉILL.

14 MAIRŻ NAĊ DO MEITIL DÉ AR NDUL,
SÉ RE A MEITIL NOĊA MION
[BRONNTA Ó] LEAŻAR NEAĊ AR NEAMH;
MEAD NA MBREAT IS EAŻAL D'FIOR.

15 NOĊA BEIR DIA CÁĊ Ó ĊIORT
I MEID AN TRÁT BUS LIA A LOĊT;
MO SOIŻNIOM A DÉ BA DEAĊT
ŻOMAD SEAĊT ŻCOMHLION É IS M'OIC.

16 Olc m'ar agus olc mo chuar,
isam gort nach gab a síol;
go mbé a Dé gráinne dod grád
ar lár gach áige, a Dé, díom.
17 [Fóir a Dé] m'anmain is air,
is mé an chré ['n-a] talmain tig;
a mbí im chromcholuinn d'feoil oiph
fuin, a eoin gormcholuim gil.
18 [Slan] mo chride, a Dé na ndúl,
ag smige go mbé do bhaon
im inchinn im churp im chliab;
iad fam uct, timcill mo thaob.
19 [Mo mheanma]—is tobar fuar fliuch—
ag luad meabla ag cogar creach;
mo chaoin ar n-a cur a-mach
dub mo dhath don taoib is-teach.
20 [Mé dom b]reith do-chí gun gcurp
ní bí acht gar mbreith ó chiord;
a poll camra, a chalann bocht
olc tharla an t-anam ar t'iocht.
21 . . . . . fallsa a neimh
fuarad damh-sa agus a ndoig;
bréagha doilbhe muin ar muin
géagha do chuir toirche [im] thoig.
22 . . . . . measgad a méar
cam mo sheasamh is mo sheol;
comuil dom dhéad do bhas bán
láig blas na mbréag as mo bheol.
23 . . . . . is each
noch cóir is mo chré fliuch
fearthain i n-eas [ruaidh] mo rath
clach i dteas [go n-uair] do fhiuch.
24 . . . . . do dál
nach anfuidhe ó dhún do dhún
a thruaig, ná toirche gan lón,
smuain gan do chlódh choidhche ar gcúl.
25 . . . . . cat
ach a mbí ar láthair láimh riut;
tiomna t'each do bó 's do bhrat
dod mhac is breath do ró riut.

26 . . . . . .
. . . . . CROIG
IS FÍOR DÉ NOCAR DÚ DUIT
AN DTUIG TÚ DO GNÉ DÁ GOIT.

27 SEANG SAN AOINE IS [EAD NAC] DÚ
AN NAOIDE 'S AN BEAN GA MBIA
NÍ DLEISEAD NAOIDE NÍ DÓ
SAN LÓ DO BÍ DAOIRE AR DIA.

28 TRÍ SÁIR DO FULNGAD LE AR BFLAIT
—AR GCUMRAD NÍ CÁIR DO CLEIT—
A CAOB GEAL DO CUR FA CLOIC,
DUL I GCROIC, IS BEAN DÁ BREIT.

29 DÁ RÓ 'N-AR NDÁIL-NE DIA FÉIN
NÍ BIA BÓ NÁ ÁIRGE AR M'ÓID;
ADBAR TEASBRUICNE A-TÁ IM DÁIL
[IS] GRÁIN LÁ AN MEASROIGTE MÓIR.

30 NÍ RÍ A-DEARAM GID EAD É
RE FEAR AGUS FEARANN FAOI;
RE A CABAIRT D'AOID IS É IS RÍ
AN TÉ DO-NÍ CRAOIB DON CNAOI.

31 DO DEALB AR RÍ-NE AN MUIR MÓR
DO SNOIG NA TÍRE GAN TÁL;
TALAM NEAM DO-ROIGNE A-RAON
DOILGE CRAOB LE [A BFEAR I BFÁL].

32 TUG [GRÉIN] COIR SA [MBIOT DAR MBRAIT]
TAR GAC TOIG 'N-A RIOT DO REIC;
TAR GAC N-UILINN SIAR DO SOIC
GRIAN 'N-A CLOIC MUILINN AR MLEIT.

33 DÁ LÉASBOIRE DÉ NA NDÚL,
AR N-ÉASGAI-NE A GNÉ IS GRIAN;
AN BIOT DÁ LOINNIR DO LION
DÁ COINNIL RIOG 'N-A RIOT RIAM.

34 RO BAD IONGNAD LE GAC FEAR
GÉMAD FIODBAD TRES AN AR;
DÁMAD NEAMGNÁT ÉAN A HUB
NÓ SMÉAR DUB A GEALBLÁT GLAN.

35 DO [SUIDIG] DIA RE GAC NDÚIL
I N-A [SUIDID DIA] BA-DÉIN
AN TALAM CONGBAS GO CÓIR
NÓ AN GABAL ÓIR [GABLAS] GRÉIN.

36 An saor do suidhigh Gréin ngil
a réir noca duilligh duibh;
a Chumhang Gid cia do-beir
do-geibh Dia ar ubhall nó ar uibh.

37 Le Dia is annsa iorna mná
ná almsa ríoghda dá ria;
táin ríogha ná raighne bó
mó an t-iorna ó mhnáibh daidhre ag Dia.

38 Comhairle uaim dá gach fíor
—ní comhairle ar n-uair bus omh—
gan eallach san chró do char;
[ní mhar] dó a cheannach 's a chrodh.

39 A dtabhair duine do Dhia
maraidh san chuile gan céo;
mairg nach tabhair bloigh na bó
[san] chró [a d]taraidh 'n-a boim beo.

40 Leiseochaidh Dia cisde ar gcradh;
brisge noca bia 'n-a fíodh;
cisde damh-sa créad a chan?
ní mhar séad acht almsa d'fíor.

41 Da le marbh don chill ad-chiu
is a fadhb linn mar is leo
an almsa do budh fearr dó
ná bó ón marbh-sa 's a beann beo.

42 Laogh damh-sa agus céad bó mbliocht
m'almsa rem éag budh mó mart;
maith an chuire 's a céad torc
do dhuine ar dtocht d'éag [do-n-ort]

43 Ní beag le laoch ar nimh naomh
an gaoth i n-a dig gá diul;
ní háil fromhadh ní háil ól,
lór dáibh a boladh do bhiudh.

44 Sruth fiona sruth meadha mall,
sruth meala bus miolla leam,
tobar trí gcioch ar mo cheann
lionn nach fríoth cogal 'n-a cheann.

45 Mór an baogal m'ord gach laoi
—is faobhar [go gcolg] mo chré;
lór a-tám 'n-ar mbeithidh bí
lág a rí ar do mheithil mé. Meith.

46 Brigid Bregh [as] barr na n-óg
'n-a teagh tall gurab mór mé;
gnáth ráth a gille 'gar ngairm
ní nár linne mar ainm é. Meic.

43

AONGUS FIONN Ó DÁLAIGH cecc (?)

1 Ná déana díomas, a duine;
deimin go brríoch fios do loch,
fogus daoib for-íor an t-uamhan
ná bíodh dá chaoib uabar ort.

2 A duine boicht ná bí díomsach,
do deireadh féin féach a-nú;
a-tá sealb ag an éag oraib,
is dearb nach géag choraidh tú.

3 Rachtair a-ris san gcriaidh gcéadna
—a criaidh ar dtús cháinig sib;
an t-uabar dá chaoib níor chéigis;
uamhan daoib ar léigis lib.

4 Cairde aithgearr is eadh fuarais,
ní fada ón chriaidh a cur ort;
dá mbé go bfuil do ré romhaib
ní fuil sé gan omhain ort.

5 O'éis an báis ní béara sib-se
sios fan dtalmhain a-tá fóib
—uch, a chruaigh, is truagh an mealladh—
buar ná cuaigh ná earradh óir.

6 Ni bia ach aonbrat is é cumhang
fad chorp ar gcaitheamh do ré;
tú mar chraoib ar gcur a duille
ar ndul daoib don chruinne ché.

7 Mór an truaighe mar tá sib-se,
seargfaidh do chí claonfaidh t'fholt;
mór an béad mar taoi id thoirrchim
's an t-éag gach laoi ag oirchill ort,

8 Brisfid do dearc—ba dáil baogail—
biaid do béal ar dáth an ghuail;
ná bí gan oman t'fir cagaid;
ag sin robad agaib uaim.

9 An troigtheach—is trát dá fógra—
re huct an báis—is beart truag—
creidte [díob] i gcriaid an Coimdead
biaid fo-ríor 'n-a oigread fuar.

10 Racaid claoclód ar cruth t'aigte,
d'éis t'éagta do b'olc do niamh,
biaid do béal mar an ngual ngabann,
ba tuar déar, a calann criad.

11 A dhuine, ná déana fallsacht;
is fíor dam a ndubairt mé,
a croinn 's a fréamh a húir Éabha,
is sgéal rúin ná déana de.

12 Féach orm, a doirseoir Dé atar,
a huct Críost ler ceannchad sinn;
ná léig im ceann cíog an álaid
i ngeall re gníom ádamh inn.

Ná.

44

DONNCHAD MÓR Ó DÁLAIG ecc

1 Náma m'anma an calann criad,
a hantal is damna déar;
ag lot m'anma is sí 'n-a suan
an clí is truag mar tarla tréan.

2 Truag m'anam uaim ar a hioct
an calann do-chuaid tar ceart;
ní tig díom díon ar a holc
do bríog a loct tríom ag teacht.

3 Beag sein dá loctaib gach laoi
gan a beit fa boctaib Dé;
ní fa annsa do b'fearr í
an clí fallsa do meall mé.

Ní díol toile gloin a gníomh;
mairg [a toil do-roigne] riamh;
leas m'anaim nach éidir dúnn
séidiú fúnn an calainn chriaidh
Toil na clí-se [as girre gnaoi]
mar do-ním-se is mistde mé;
mairg dar biodba anman í
do-ní adbar diomda Dé.
[A ruachtain a ríog] ar t'iocht
do bríog a [n-uarais] dom ulc;
i n-iomdaiu talmain ar dteacht
seacht mbliadbain m'anman rem ucht.
[Tréigean] meisge ní hé m'fonn;
ní mó tréigtear leisge liom;
gluais mar díolas an teag tall;
díomas do barr cean im chionn.
Ar ndamnad ar ndéinim craois
ní héidir nach adbar cáis
i ló an mheasda is cruaid an cúis;
ní cheasda drúis uaim gan áis.
Gluais nach roga leabtha luach,
ar mbearta folaig ó fríoch,
gan fúm acht comrag re cách,
dúil gnách i bformad 's i bfíoch.
Mun dti d'Éanmac Ríog na ríog
tar fíoch go ngéabad ar ngaol
séidead feirge is fuatha fún
ní feirrde ar súr uatha ar-aon.
Dul ['n-a séana] is docar dúnn
ar barr [Éanmac] t'ochta, a óg;
ní gan chartha troma tám
nár mo lachta i rolla rím.
Ón ti a-tá do bí agus bias
go dtí im dál—dian a luas—
cosg ó chrídhe ar bpeilgniom d'fás
do gnás deigríog nime a-nuas.
An t-Athair 's an Mac 's an óg
ni caraid nach glac ar ngaol;
ionad 'n-a ngrianbrag do-géad
ón Sbiorad chéan niamhglan naom.

14 Cuirim, ós é a dheagchráit dúinn,
sul tí ceartlá na sé slóg,
a adba iomchuir an Ríog,
dían m'anma ar t'ionchuid, a óg.
15 Coire do-ninn gus a-miog,
a Rí as rí don uile fíor;
dá dtí leam tadall fad tal
m'anam gad tar ceann mo chean.
16 Do [. . . .] ar ndoídheart dún,
don ríghteag go [roiseam] slán
[a ndíogbad] leam mar as lór
[an síodbun] róm teann [i dtám].
Náma.

45 Book of Conor Don

FEARGAL ÓG MAC AN BAIRD ecc

1 Ní díol gráda gleann na ndeor
ná lean a cádas go cian;
cia an dúil nar gortuig go géar?
dúinn is léan a rochtain riam.
2 Ná cluintear fíoch feasda fúid
a síol Eadba, a fuigeal áir;
do-chím-se nach teann bar dtóir;
gleann an bróin an tír-se i [dtáir].
3 Gleann na ndéar an talam trom,
do gréas nochan antar ann,
dá lár is soibeirte sionn,
is crádh liom m'oilithre ann.
4 Fan luchd toice fuil san úr
toirrse ní fuil ar a n-ór;
beag bar ngaol re gleann na ndéar,
a dream do féag an raon róm.
5 Fa chloich ó do-chuaid do chí
ní foil groig ná cuaich dod chaoi;
ní lib dod chrod acht an chré,
a fir a-né ar ndol fa dhaoi.

6 A FIR DAR B'EARRAD AN T-ÓR,
NÍ LIB D'EARRAD ACT AN UAG;
SAN TÍR DAR ĠOIRE DO ĠRÁD
LÁM AG RÍG OILE MON-UAR.

7 MAC MUIRE NAR AN FA FÁD
DON CRUIMNE NÁ CAR ACT SÚD;
NIOR LEAT DO CRIOC ÁLUINN ÓG,
NÍ BÍOC ACT FÓD FÁBUILL FÚD.

8 DO-CUAID D'FUIL ĀDAMM FA ÚR,
IAR 'N-A ĠUIN TÁNAIG I DTRÉAN;
IS FIÚ A ĠAOLMAIC DRUD 'N-A DÁL;
TUG ĠRÁD DO NAOMFLAIC NA NÉALL.

9 NÍ CÉID AR A DIADACT DLAOI;
NÁ TRÉIG AR AN IASACT HÉ,
FLAIC AS FEARR FAN UILE NÍ,
RÍ AR AR FEALL AN CRUIMNE CÉ.

10 TIAD NA TOIRCE MAR CÉID CLÚ,
NÁ TRÉIG AN COIMDE AR CEO;
TÁINIG MAR CIAIG TRE CLÍ MNÁ;
BIAID MAR TÁ MAR DO BÍ BEO.

11 TUILLE ĠRÁS NAC CÉID I DTRÁG
NÁ TRÉIG DO ĠNÁT MUIRE MÓR
EARLA FIONN AS DAINGEAN DÚN,
MIONN SÚL NA N-AINGEAL 'S NA N-ÓG.

12 AR N-EOCAIR, AR N-EITE LÚID,
RED BEACAID SEICE NÁ SÍN:
BEIC AR A TÍ TUG DOT ÓID
'S Í 'N-A HÓIG AGUS RUG RÍG.

13 NÁ TRÉIG MUIRE MÁCAIR DÉ,
TÁCAIG A CROIDE RED CLÍ;
NÁ ĠAB MEARBALL TAR AN MNAOI
SAOI ĠLAN AS NEAMĠANN IM NÍ.

NÍ.

14 FEADAR EASBAL DO B'ÚR DLAOI
AG TÚR NA BEACAD DO BÍ;
TUG A CAOLCORP FA CUING N'DÉ
DO CUILL SÉ AR NAOMTACT ĠAC NÍ.

NÍ.

46 Book O'Conor Don

FEARGAL Ó G MAC AN BAIRD ecc

1 Ní maith altuighim m'anáir
tríd nar b'oircheas m'iongabháil;
ní altuighim a n-uair mé
ó ghartfoirinn bruaigh Bóinne.

2 Feadmannaigh dó an uile fear;
mo dhuasa ó mhacaibh Mileadh
triath na dtriath dam-sa do dháil;
is liath gan annsa d'admháil.

3 Fa-rior nior altuigh sinn-ne
le hanuabhar intinne
ar chreidemh damhradh Dúine Breagh
dúin-ne agus adhbar oidheadh.

4 Nior altuigheas—olc an sdruaim—
m'isliughadh innte an achuair
fódla linnte na learg sean
ná mo cheard innte d'oirmeadh.

5 Ar n-ionnarbadh ó iath Ír
nior altuigheas rem Airdrigh,
mo thriall go Labháin tar linn,
dom anáir thiar ar dtoirling.

6 Ní hionann inn is l-óib;
an fortún fuair ón Trionóid
do altaigh ris an té 's triar;
do sgé antail na n-ainmhian.

7 Clann oirrdhearc, táinte agus tír
fríoth le hl-óib ón Airdrigh
's groighe is tréadha is cuirn corcra
cuirm is séadha saoghalta.

8 Nior chuir toice i n-uabhar é
l-óib dil—díochra an finné;
nior ghráduigh sé an saoghal boicht;
do naomhadh é as a umhlocht.

9 Do shmuain Íosa dá éis soin
fulung a óglaoich d'féachain;
an uile ní bhadh ní lais
do bí uile 'n-a éagmhais.

10 Do ráid l-óib "ó toil Dé
Dia tug Dia rug a-ríse";
do-cuala a cloinn láim do láim
ad-cuala coill a conáig.

11 An tuile easláinte air
do cuir Airdrí fear ndomain;
do fég ar n-uair a fulung
bréag ní fuair 'n-a urugull.

12 "Deirim a buide rem cinn"
do ráid l-óib tre uirrim
"ró cráid do cara ar mo corp
ba mana gráid mo guasoct."

13 Do bíod do dalta an Dúilimh
gur cneasuig a créactcrúimh
ag súr déirce ó brug do brug
a séitce ar cúl na comlad.

14 Do haltuigead re Dia ndil
's ris an óig milis muirnig
tabairt coda déirce dí
nó a séitce d'oba impe.

15 Nior caoin l-óib a ocra
féin go fagáil cobarta
's do-niod caoi i gcróluige a cnead
ar aoi clóguine an Coimdead.

16 Nior caoin a galar goirt gnáth,
's nior caoin a clann ná a conách
gér caoi croide caoi l-óib
ar aoi toile don Trionóid.

17 Fríoth aisiog na sláinte iar sin,
fríoth tír is clann ón Coimdiu,
fríoth a sealb mar tuile ag tocht,
mar do dearb uile a annsoct.

18 Do ráid mar do ráid reime
go búid umal aingliúe:
"an tí rug re ré ar ndeacra
is é tug na toirbearta."

19 Nior módae a bron a barr croid
's nior módae a meanma a fagáil
a táinte is a creoid troma,
a sláinte, a seoid saogalta.

20 Ón uair-sin go héag mar éaruic 'n-a foighidin
fuair sé an talamh ar a chúl
's gid é corad na talmhan.

21 Fós mar éaruic 'n-a fulang
an ghlóir naomhtha neamhchumhang
fuair ó Chriat an tighe chuas;
fa sgiath dá chrobe a chosas.

22 Ní altuighim mar 1-óib
boichte ná coice, a Chríonóid;
uch, nach déinim a ndearna
go dtéighinn rem Thighearna.

23 Mar 1-óib do b'fhorbthe cuing
dá fios nach d'fhéachain m'fhulang
fríoth an saidhbreas muin ar mhuin
is fríoth daidhbreas 'n-a dheaghaid.

24 Eadamar is dom fhéagain
do ghabadh dom ghaolghéagaibh
na Conuill badh dhionbun dam;
do dhioghladh oruinn m'uabhar.

25 Eadamar is dom fhéasgain
mo bhuar mo ghroigh ghimhéasgaidh
rugais a Dhé uile uam
nior b'é an duille nar dhiombuan.

26 Eadamar is dom fhéagain
do beanadh mo bhruitthéagair,
mo dhán is mo dhúchaigh dhíom;
cúchail mo dhál ón dimbrioghach.

27 Go n-altuighear a rí rib
beith gan bhuar beith gan mhuinntir,
's a brígh do bheith óm meanma,
's beith gan tír gan tighearna.

28 Go n-altuighear, a rí, rib;
a-tá i gcúirtib clann Miliodh
fál allmhuradh dhruim ar dhruim
im chlár gcamhdharach gCriomthainn.

29 Go n-altuighear, a rí, rib
mé gan fiú an bhaird do bhuidhin
i labhain fa cheo cumadh;
ní beo anáir m'ealadhan.

30 Ionann is altuigte dam
cáċ dom díol nó dom díúltaḋ,
nó beiṫ ós ċáċ ceann i gceann,
nó beiṫ fa ċáċ go coiṫċeann.

31 Ionann is altuigte dam
beiṫ fa díombuaiḋ san domhan
nó beiṫ fa buaiḋ nó beiṫ slán
nó beiṫ ar n-uair go heasláin.

32 Ionann is altuigte dam
mo beiṫ rem beo i mbeirt mogaḋ
nó beirt ríog do ċur fam ċneas
baḋ díon dam ar mo díṁeas.

33 Ionann is altuigte dúinn
beiṫ go maidin ar maoṫċlúiṁ
nó beiṫ i lionnṁuir gan luing
nó beiṫ i n-iomdaiḋ iaruinn.

34 Ionann is altuigte dúin
beiṫ im luige ar lár m'fortúin
nó siobal sneaċta ar sliaḃ lom
naċ biaḋ ag ealta a fulong.

35 Ionann is altuigte dúin
luige idir mo luċt míorúin
nó luige idir mo luċt gráiḋ
dom ċurp croiḋe gaċ ċompáin.

36 Ní fáṫ faoilte, ní fáṫ bróin
clann oirrdearc, earraḋ deargóir,
nó beiṫ gan ċoim idir cáċ,
nó beiṫ gan ċloinn gan ċonáċ.

37 Ní fáṫ faoilte, ní fáṫ bróin
cúirt álainn iomaḋ comóil
nó iomaḋ tarta is teaċ lom,
nó neaċ gan acra d'fearann.

38 Cré gaċ colann san ċruinne;
breiṫ nó oigiḋ éanduine
ní fáṫ faoilte ní fáṫ bróin;
ní caointe cáċ i gcéaḋóir.

39 Dá ndíḋean do ḋoirt a fuil;
níor ċaointe do ċloinn Ádaiṁ
rí 'n-a ḋeoiḋ ná rí reiṁe
le a ḋeoin aċt rí an ríṫige.

40 An rí tá is bías is do baoi
is tríd ba déanta déarcaoi;
ceo gach triath acht triath na nduil,
beo mo thriath ar n-a téarnúd.

41 Mairg nach caoinfeadh an chruinne;
a bás ní bás éanduine
do b'é uile an uile fear;
ní duine an té nach tuigfeadh.

42 Mairg nach caoinfeadh iad uile
tráigh, tír, coillte claonbuidhe,
éisg na mara is neamh na néall,
's an lear uile is an t-ai-éar.

43 Do gonadh an Grian 's an ré
is buidhne an bheatha seinché
lá fuile an tairnge do theacht
's na haingle uile i n-éinfeacht.

44 Ann sin do saobadh síona,
do bhéicseadh na bleidhmíola,
agus an fairrge re head
is na cairrge dá chaoineadh.

45 Do chaoinseadh saor a gceangail
na huisge is na hairdreannaigh,
is eoin lúdhmara deoidh i ndeoidh,
is neoil úrglana an ai-eoir.

46 Mior dionGna a dúile féine
do chaoineadh a gcoigcéile;
do-róine gach ní fa nimh
rí na glóire rí an ríchidh.

47 Ní fuil thuas ar neamh na néall
dúil acht ar dealbh an fíréan;
dúil mar soin acht dúil do chum
fúinn nochan fuil i nlofrunn.

48 Ó flaitheamhnas Dé budh-dein
síos go híochtar an aigéin
ní fuil dúil acht dúil do chum
do mhuir ná d'úir ná d'fochann.

49 Ón bhreac beag gus an míol mór
tigearna na dtrí bhríomhsloigh
don duine do dealbh gach dúil;
ar sealbh uile do b'iontúidh.

50 Uaiḋ fuaramar neaṁ na néall,
's an bioḋ uile is an t-aiġéan,
uaiḋ fuaramar an t-anam,
uaiḋ fuaramar uraġall.

51 Rí ġaċ ḋúine téiḋ 'n-a ċeaṫ;
uaiḋ fuaramar an t-aingeal
ar leaṫláiṁ ġaċ duine ḋíonn;
neaṁċáir don duine a ḋimbrioġ.

52 Uaiḋ fuaramar—foirḃḋe an tseaṙc—
a ḋealḃ féin—ġá fearr toirḃeart;
uaiḋ . . . . . inn féin
do rala sinn ar saoiḃċéill.

53 Ġér ġaḃ sin caoṁċorp ḋar ġcionn
naoṁṫaċt ar naċ fuil foirċeann
ḋar [soiúir] ġus an ḃflaiṫ ḃfíre
ré iúil na sé seimline.

54 . . . . . .
. . . . . .
do ṫoirling san óiġ ioḋain
coiṁling ḋan cóir creiḋioṁain.

55 Do b'fiú an toirċeas ṫarla ḋí
ar sgaoileaḋ cáiġ ó ċéile
ġur ṫáṫuiġ an uile fear
Muire an ṁáṫair 's an ṁaiġdean.

56 Óġ ioḋan ḋar ḃ'ainm Muire,
máṫair an Meic síoroḋuiḋe,
do b'é rí na soillse sin,
do bí 'n-a broinn-se ó bréiṫir.

57 Talaṁ í as airde ná neaṁ
bainrioġan máṫair maiġdean
mionn órḋa fuile hÉaḃa
Muire óġḋa fíréanna.

58 Triḋ do fáġḃas inis Ḃreaġ
[m'onóir do ḋiúlt maic] Míleaḋ
[flaiṫ o'Íḃ Airt agus Oilill
ní maiṫ ní huilc altoiġim].

59 Teaċ na n-óġ is na n-easbal,
teaċ daoineaċ an Ḋúileaṁan,
easbal as tréan an tiġe
Peadar fréaṁ na fírinne.

Ní.

47

FEARGAL Ó[G] MAC AN BAIRD ccc

1 Ní rí fíre ácht flaith nime,
rí fíre flaith na cruinne;
do bí ar neamh fan lia ligi
fear fine, Dia agus duine.

2 Ar chéith doinnbear dia hAoine
do coimmeád Dia dar ndín-ne;
daor do bhraith an raon róin-ne
laoch na hóige, an flaith fíre.

3 Rí fíre an fear nar chronuigh
cneád na cíche dar gcabair;
a chóir is é ar n-a oigid
oidhir Dé tóir a tabaig.

4 Tar a tal tiad a dhaoine
nior mhiad le mac na hóige
[dá chios ní] um chneid na cíge
rí fíre, gein na gloíre.

5 Tug malairt do Mhac Moire
slat do agair . . .
ar aoi a dhéire mar dligi
caoi crithe théine, a duine.

6 A Phéadair, déagaid dúin-ne,
déanaid, a easbail fíre,
guidhe ar mo chrú le chéile;
tú féine id duine dinn-ne.

Ní.

48

FEARGAL MAC DOMHNUILL RUAIDH MAC AN BAIRD ccc

1 Olc iocthar ar luag leigis,
a fhionfuil sa luan leanais,
guin cáig don luibh do leigis,
luibh leigis re báid beanais.

2 Do sín a fearg fa oigid
an rí tar ceann ar gcuiriud;
liaig nach gead gráin re a gonaib
do chabair chead cáig [coirig].

3 Re guin cige i gcéill cuiris
na sé line gur leigis
sé slóig do bí ar a banais;
sanais do-cóid dí ar deigfeis.

4 Ní bia a fearg uann gan faobar
a fearg go luan dá liomad;
nár dá rann dí do déanamh
clann le ngéabad rí is rioghan.

5 Fiu an óg do lean ar loirg-ne
an ceart do-cóid ar cairde;
luaithe má fás na feirge
meirge grás uaithe i n-airde.

6 Ó fleid gan obad d'aonar
ná creid m'obad im éinfear
a teach óil lé ga lionad
rioghan ar cóir nDé ag déimeam.

7 Mac Dé gar ndíon 'n-a deoraid
re ré a síol nó gur síodaig
tarla dó a díol do ghuailliud;
buailid i gcló ríog ríoghain.

8 Luach a chead d'íoc nach eagal
ar ndíon 'n-a leith ná leigead;
nir bean re hóig é d'obad
cogar Dé is cóir do creidead.

9 Lór do ceilt doirre an Dúilimh
feis do-roinne re ríoghain;
fada é i gcás fan gcánaid
gur sáruig grás Dé an díogail.

10 Ní séanta cách do chabair
ón séala _a-tá sa troigid;
ná creid fíoch Dé mar dearair,
síoch an dearaid é d'oigid

11 Chead [cíche as] slán ar síoda;
bean [go síne a] snách uama
dá fleid ní lón do-ghéana;
ná geib m'éara, a óg, uada.

12 Ní tarad gaoil do-geibtir
a branar taoib nó troigtig;
ar mbarr ní foil gar n-aicrib
a n-aitgin soin ann d'foichib.

13 Do-beir sé d'óig a n-iarraid
ó Choir Dé mar soin sinid;
Grás Dé ina tós a-támuid
ní ránuig sé fós finid.

14 Ní dar ngrád an glas biodbad
a bas re clár do ceanglad;
an síoc an uair do b'urlam
fríoc cumrad cuain nar ceanngad.

15 Mar ceiltir cóir do cheirde
re hóig as beirte a buirde;
dligid tú a ioc mar t'fine
crú an chride díot [a duine].

16 Bean do gnátuig cosg córa
ort a slánuib ar síoda;
clann ar óig sin dá séana
déana [a nolig] do chóir cíoga.

17 Feis fóirde cáig a cinnead
dáil na hóige—as dáil daingean;
do teacht i gcli do cumad
beart ullam hí ón aingeal.

18 Síoc na cána do coillead
fa slánaib ríog do-rinnead;
tug an cíoc cóir sa gceanngal;
do gealladh d'óig t'fíoc d'fillead.

19 Neam ó ar bfoltaib nír féagad
gur fosglad an feart lisgeal;
dar dtaoib do fás an t-éigean
éidead grás daoib nar díbean.

20 Tearc do cách ód fleid leagar,
ód fleid ní trát dar dteibead;
flead grás do ceil an cagad;
madan Cásg lib do leigead.

21 Clód t'fine ní ceard cubaid
's an tslige dearg id deagaid;
raon dearg id cíog ná cronuig,
conuir ríog as dearg dleagair.

22 Mór an cás far fear t'fionfuil
seal reo bás ina braonuib;
cóir do-geab feidm uaimain
fear t'ualaig i mbeirn baogail.

23 Seacna gaoil ar cóir gcroidead
ag óig do bao1 ga branar
bean do bac fás na folad
lat ag comar grás gabar.

24 Fuair rígbean am ar n-eagair,
—an rígflead ann do b'abaid,
flead grás nar coir do cogail,
cás cogair re hóig aguib.

25 An rí i gcrocuib dar gcinn-ne
nar cronuig na trí tairnge;
rángas grian fala t'oidre
doimne an mara Mian maigre.

26 Má tao1 ag meas éarca ar t'fine
leat na héarca ní fuige;
cuimnig tú id mac ag Muire
ní lat uile crú an croide.

27 Crann gar gcoimde i gcioc t'oidir
a fioc oirn-ne do falaig,
gar súr nir gab ga gonuib;
ar doimuin túr an toraid.

28 Saor dionguas claon na córa
iongnad an saor dar séana;
do cuir don chann-sa an cíoga
fonnsa díona um fuil Éaba.

29 Dulta i dtrát beirte an báire
ar sgát cneide na cíge
sgiat i bfuil díon, a daoine,
d'fuil taoibe an ríog do-rine.

30 Mór do bí ar dáil na dige
do dáil a rí re ró toile;
mairg nac díol fear na fleide
fíon dar bleide cnead croide.

31 Guin taoibe Dé 'n-ar ndeagaid
ní maoidte a méid a oinig;
gé tá bás Dé 'n-a deimin
ceilid a grás é d'oigid.

32 Dá fuil im dáil do deicbrig
muir gan tráig ar a toirchiu;
linn grás fam luing do leachuig
do fás d'feartain chruim chroigtig.

33 Iomchrais eire rer fuirig
nar hiomchrad eire a Samuil;
tug sé a chrom ar a chroigiu
oirdir Dé i gcrann dar gcaibair.

34 Ūir mar a tásg ar chorad;
úir grás an úir do hoiread
tuar síd an tann do threabad;
leanab cíg ann do b'oiream.

35 Ceo doirche ag cách ó a gceanaib
nach foigche leo lá turaid;
crú an cíge ón chaig do caibair
samail síne i ndiaig dubaid.

36 Luib re cheadaib nír cuiread;
a fuil d'fearad as oman;
guais dam gan triall sa turad;
gar dubad riam don ragal.

37 Cóir linn fa lár do leigead;
don Chóir ní tráth dá teagar;
fuil bas is cíg ad cogar
obad síd as nach eagal. Olc.

49

DONNCAD MÓR Ó DÁLAIG cct.

1 Ór na mban bainceann nime,
géag cubra an chuais ainglide,
cruth seanggLan go snas corcra
dar las dealLrad diadacta.

2 Ór lioglan ar nar luig sal,
réalta iuil fear an talman,
ciab claon 's a grianad mar gréin,
caor do mianach criad ceinéil.

3 Ór glan gealbán na cruinne,
bainceann na sé socaide,
folt na n-órclann gcruinnsliom gcas,
lóchrann ó bfuigbeam eolas.

4 Grian glan gealmaidne samraid,
eala innbir cubarglain,
folt órbuide failgead diog,
ógMuire maillgeal maigdean.

5 Guaillib deasláime an Dúilimh
's í ar ar sgáth 'n-a sgiaclúirig,
's n-a gnáthál daingean dar ndíon,
sgáthán aingeal an airdrioghacht.

6 Slat do fás a húir naomta,
óg glan go ngnúis neamhfraoctha
dar b'ainm naomtalamh ós nim,
failm go saorthaid saidbir.

7 Neimheas gach deilb dá deise
i ngar do gné a deilbei-se ;
beag mórbladh i ngar dá gnaoi
leag lóghmar mar gal grianlaoi.

8 A béal coimhdeargh re snuadh subh,
a rosg comglas re criosdal,
nó re hoigread ar eas nglan,
a cneas coimgeal le cubar.

9 Combuidhe é 's an t-ómra
bairrfiar an fuilt fordha,
a tirmdéad combán re caile
an finngéag follán orrdairc.

10 Siad coimgeal le clúmh eala
a troigthe, a taoibh gléghealá ;
méin caise 'n-a camchúl fionn
nach taise fannchlúmh faoileann.

11 Céim a bonn, builli a hadhra
's iad commall 's a ciunladhra ;
rosg glas gan formad fa ór
a bas comlag re caomhsról.

12 Mian a gruadh n-áluinn mar fuil,
an cuid eile dá hagaidh
mar uan imilleargh abann
snuadh ingindeargh abraidhail.

13 Inġean Laiċim ciaṁ ċlaṁaċ
cosmáil caoile a seangmalaċ
re sgríb d'fírinn ċaoilpinn ċuirr
ar sgríbinn maoiṫślim meamruim.
14 Máṫair ríoġ ráṫa nime,
mian súl na sluaġ n-aingliḋe,
gnúis déadla ó n-aġṫair an t-eol,
réadla naċ aṫraiġ d'aiṫċeoḋ.

Ór.

50

Book O'Conor Don

DONNĊAḊ MÓR Ó DÁLAIĠ ecc.

1 Ort do ṡeiseaċt, a ṡaoġail,
a sgian tana ċollfaoḃair ;
a ġille 's a lúb 'n-a láim,
aġ súd inn-ne dot fágḃáil.
2 Miṫid dam céim seaċad sair,
a ṡeanóir ḋoill, a ḋomain ;
do buḋ turċar ḋam, a ḋuill,
urċar do ċur lem ċoluinn.
3 Do buḋ coḋlaḋ ar ċlúim ṫé
gan iompóḋ riot a-rise ;
uċ, a ṫruaġ, más eaḋ as áil
seal uaḃ agus gan t'fágḃáil.
4 Seal 'san sliġe ḋíomaoin ḋam,
seal 'san saoġal dom ṡalċaḋ,
seal san laṫaiġ, loiġe an ḋoill,
aṫaiḋ oile san aḃoinn.
5 Ruaig agam d'iarraiḋ nime,
ruaig i measg mo muinntire—
tuig trá naċ deiġriḋe ḋam
an dá eitriġe d'aḋraḋ.
6 Siriḋ féin aiream eile,
a ṡaoġail, d'ar t'eitriġe ;
beir, a ṡaoġail, t'aġaiḋ uaim,
a ṡalaiġ ḋaolaiġ ḋiombuain.

7 A ṡeanóir ċuisleaḋaiġ ċruim,
mallaċt ort gaċ fir ċumuinn ;
go brafa sár it ṡeise,
a ċlár tana taipleise.

8 Gé taoi ar mo ċí, a ċruaġáin ċruaiġ,
duit do ċumas mo ċéadduain ;
mór an ceannaċ deaġóir dam
seanóir meangaċ do mholaḋ.

9 Is tú an giolla fionn fallsa,
riot do-ċuaiḋ an ċolann-sa ;
ní tú, a ḋalláin a ḋomain,
an ċnú falláin fogamair.

10 Is tú an tsaḋ meaḃlaċ meangaċ,
is tú an beiċir béimeannaċ,
tú an aiċir ṡeang, a ṡeise,
is ceann aiċiġ uirrei-se.

11 Do ċuiris díot a-dearair
cúig ḋíne do ḋíneaḋaiḃ ;
ní fuil tú aċt id ċuaille ċuir
ar brú na huaiġe, a ánruiḋ.

12 A ánruiḋ ċruaiġ, tomais dúin
gá fuil do-ċuaiḋ fad ċéadúir ;
sloinn go fíor, a bréagaiġ brais,
gá céadfuil ríoġ do fromais.

13 Fuil Aibéil meic Ádaim finn
dí do ċorcrais do ċéidrinn ;
a brais bréagaiġ, is sí sain
céadfuil do bí ar do béalaiḃ.

14 Fuil Críosd do-ċuaiḋ fad bruinne,
móide t'imṡníom orumn-ne ;
ceann fat iris níor ḋluiġ ḋam
ó do iḃis fuil t'aċar.

15 Do bratais Dái-bí na ndám
's do feallais ar Ab-rahám ;
tugaḋ ceann Eoin dá éis sain
'n-a feoil ar méis doḋ miasaiḃ.

16 Do ċroċais is a ċeann síos
Peadar apsdal na n-óirċíos ;
ar ndíoċ Peadair agus Póil
eagail do ṡioċ, a ṡeanóir.

17 Ní dearna cumann riot riaṁ
ó do fealladis ar Aibial
neac nar cuiris féine i bfód
act mad Éile agus Eanóg.

18 Tárras ort-sa eact oile
do cealga 's do corroige ;
ar do ṁuin—nior búiread binn—
do cuir an Dúileaṁ dílinn.

19 Bliadain dí—agus nior doibeart—
ar do ṁuin ag marcoigeact ;
ní fuair dion, ní tárraid tráct,
do síol Adaiṁ act aonbárc.

20 Tiocfa brát ainmin oile
dod bátad-sa, a bréagoire ;
ní bia beata eile ann
act ceata is teine is torann.

21 Báidfidear tú do connaid
mar báidtear ceap crionconnaid ;
do leagad a-dir gac dream
ar sin ní feadar t'inneall.

22 Ón lá loisgfidear do lár
agus géisfeas do gormclár
agus bearrfas muir do ṁonj
do seancas ní fuil agam.

23 Ag súd inne ag imteact uaid
i reilig na gcrann gcaolfuaid ;
beag do creiseact toct tar muir
ort do seiseact, a saogail.

Ort.

51

TADG MAC DÁIRE cct. (?).

1 Roga gac beatad beit boct
neac ag a toga act gid tearc
—uirre gan bréig ní léir loct—
san port nad téid céim tar ceart.

2 Beiċ gan toice ní díoċ dún
mar ioc im olcaib mar ċráð
nó beiċ boċt do réir mo ríog
díol a loċt ní léir dá lán.

3 A uan fionn do fás ón óig,
uað i ngioll red gras a-táim ;
asad gan bréig fa dú dóig ;
is tú an gloir naċ téid i dtráig.

4 Red toċt i dtionól an luain
an ċroċ 's an ċoróin red caoib
tiocfa sé ['n-a soċar] dúinn
dúil don [rotal], a Dé, daoib.

5 Ní fuil ag neaċ grád dá gaol
—uċ ! ní neam a-tám do túr ;
ar dtréide mo-nuar is nár ;
grád dá ċéile bað dual dún.

6 Go dtí so gan doilgeas daoib
—ós ort as oirċeas a úid—
suas don deagbrag, a siur séim,
an t-iul réid do dearbað dúin.

7 Gan luagall éiteig ós aird,
gan uabar, gan bréiteir buird,
mar luag i ndearnain an deilg
dual, a leinb, leanmain do luirg.

8 A óigmeic arsaid dar siair
mo ċasbraid go bfóire féin
's ná leig m'anam uaib dá caoib
sgaoil uainn mo ralam go réid.

9 A Ċoimde do-ċí mo rioċt,
dar gcoimde do bí go boċt,
go fóil ná cinn ar an gceart ;
fóir leo neart inn ó gaċ olc.

10 Ós í ceard ċosmail a clóid
sul ċí t'fearg ċum doċair dún
dá bar dtol, a rí na ríog,
go dtí díom a ċor ar gcúl.

11 A bfuaras don ċruinne ċé
uaib-se dá gaċ uile ní
bean dot fiortaib díom, a Dé,
más díol é i gciontaib mo ċlí.

52

DOMHCAD MÓR Ó DÁLAIG ecc.

1 Rugad báire ar an mbocdacd ;
tearc fuilngeas a hansocracd ;
nír cás duine a-báin dá breid,
do-cáid an uile d'éinleid.

2 I n-aimsir Peadair is Póil
—ag trágad gé tá a honóir—
do bí an bocdacd 'n-a linn láin
gur socracd linn í d'fagáil.

3 A-tá ag na daoinib do dligh
leanamain an luirg dírigh
beada as táire ná beid bocd
ag breid báire ar an mbocdacd.

4 Gin gurab air as mó meas
is buidead Dia dá daibdreas
bocdacd gin go mbead dá doil
nead leis nad olc a easbaid.

5 'N-a comdrom ní bud cuirde
conád gémad ceaduigde ;
an daibdreas gurab é as fearr
is é a aigneas go haidgearr.

6 Don druinne mar duid ronna
losa ar n-oide fogloma
an almsa rug do rogain ;
tug annsa dá heasbaidib.

7 Fada ó a báire do breid dí
Muire óg d'imdeacd uaide
bean a cardana ó droide,
bandara na bocdaine.

8 Do beanad dí—dia do dor—
gur fágbad hí na haonar
rí na n-uile 's a easbail;
Muire ní hí a héineasbaid.

9 Ní fuair fa deoig—is dó tám—
do díod carad ná compán
d'éis na n-easbal go [héanar]
easgar ó nad [éiréagad]

10 Gabtar i ngaistib an éagca
Fromséis fear a coimhéadta
—gár fearr bráige —[ag] an mbocta,
ceann báide na boctacta.

11 Fear do ba treise ar a toil,
fear iomcuir cuinge crábaid,
brácair nacar car a corp,
dam nar gnácaig a greasoct.

12 Béal tana dá dtugad fios,
bas geal nac glacad díleas,
croide ler cuma a docar,
urra a oire d'iomacar.

13 An traig mion ná an mala cam
ní cug oilbéim don anam,
ná an ciab maot nar maot gcrábaid,
far baot ciall a compánaig.

14 Ní as [ar] baogal a bréagad
don tsúil curr do coimhéadad
an t-ábra gan dion ar deoir
gá dtarla a díol do doirrseoir.

15 Le a crábad ag breit breite
do bí a héisdeact d'áireite
an cluas do ba caol tuigse;
saor do-cuas ón céadfaid-se.

16 Dá gcur fa umla an anma
na céadfada corparda
gá dtú act noca dtabrad sbéis
i gclú dá bfagbad fromséis.

17 A briatar milis málla
nír féad fear a fagála
neamhdóig as an ní a-deiread;
seanmóir í do oibrigead.

18 I gcontabairt ná cuiream
go n-éisdfead rer n-urfuigeall:
ní docuirte agad air
gabal cotuigte an crábaid.

19 An dtibreá d'éarlam eile
dá creise d'fior impide,
a rí na n-uile, ar a éis
an ní nac fuige fromséis.

20 Bráthair Mionúr do ráth ris
dá umla—gá dtám tairis—
sé dá ainmniughadh as a hucht
dainghniughadh hé ar a umloct.
21 Na géagha as airde san fiodh
ón ghaoith gé gabhaid briseadh
gach géag dá mbí umal ann
fudhar dí noca déanamh
22 An cnú doraidh téid sa sruth
do réir feasa na n-eolach;
beith ar talamh is dú dí
's an cnú falamh i n-airde.
23 Gach tuar as truime geamhar
le a gort is gnáth isleaghadh;
an tslat cumhra gid hí ann
is í as umla dá hubhall.
24 Móide an toradh táimigh dé
nir bean bráthair dá isle
—fán gach acaid as fearr gort—
geall dar n-athair ar umloct.
25 Is córaide dá clannaibh
an t-athair ór fásamair
na baramhla do-bhearar
a n-aradha d'isleaghadh.
26 Go breith an cluiche ó clannaibh
ní bíodh acu act éinriaghail;
reacht an clann-sa 'n-a dá cuid;
ní do theacht tarsa támuid.
27 Do filleadh orra dá éis
an clann do cin ó Fhoinséis
an báire do bí rompa;
do bí a n-áille iasachta.
28 'N-a gcloinn tabhartais a-táid;
ní gabh leo act an lá iompáid;
beith dáibh amhlaidh ar a éis
do tarngair an fáidh Fhoinséis.
29 Ní hiomdha dinn 'n-a theaghaidh
bráthair bíos gá hoileamhain
an riaghail gá dámaid dí
fiadhail act tánaig tairse.

30 Nach fiú aonmhonadh hé féin
dá iommus is iúl soiléir;
ní beag do dhíneas é air
do dhíleas dá mbé ag brátair.

31 Is cóir sa chás i bpuilim
gan failleachadh m'urfuigill
—ar síoth re laogh nDé dhige—
ní saor é ó oirbire.

32 Deacra dúinne iná duit-se
dul beo ón beirn gábaidh-se;
beag an pian do bí id bochtacht,
do mhian do b'í an anshocracht.

33 Ar n-éigean muna fóire
maoidh ar Mac na banóige
[buirre] na glaice gonta
duinne i n-aice t'umhlochta.

34 Maoidh fós ar oidhre an Athar
tú go héag dá hiomachar
—neimh an duinn gár docra duit?—
cuing na bochta fadh bráguidh.

35 Is tugtha gan mo cheibe
d'eineachlann it foigibe
Mac Dé dá n-eitge t'umhloct
leigthe mé leo mheasardhacht.

36 An gcuin báis do bhaoi id chrídhe
ar Críosd cíodh nach maoidhfidhe?
a dhoigh gár docra treadhlaidh?
gonn t'ochta ní hindearmaidh.

37 Im ionadh is tú thogaim
d'aigne agus d'fhior uroghaill;
do bhiadh ar náma réidh rinn
mo náma féin dá bpuilngimn.

38 Ní as a ndoirtfinn mo dhéara
bean osglach as m'aithméala,
a dheochain, a chú chrídhe,
ós tú eochair m'aithrighe.

39 A oidhe, a athair dála,
a fhlaith dílinn dhiongbála,
mo loct as a chruaill tugadh,
do-chuaidh thort mo theasrugadh. Rugadh.

53

Donnchadh mór Ó Dálaigh cct (?)

1 Saoghalta sin, a shaoghail,
ar gcaitheamh do chéadfaobhair;
saoghalta siubh má sain,
a fir shaoghalta shanntaigh.

2 Mar taoi fa thoice an domhain
—is riot eich gan arodhain—
más tuar bhaoghail an bhocta
truagh, a shaoghail shaoghalta.

3 A aidhbeirseoir na n-uile,
ro chumann, a chealgaire,
do mhuin deaghóigh nír dhulta;
sguir, a sheanóir shaoghalta.

4 Ní chéro duit-se fa dheireadh
do chiste dar cruinnigeadh,
luach an tsaoghail do ráidh ruibh;
bhaoghail do dhál, a dhomain.

5 Gidh bé chaitheas, gnát a goin,
críoch bhur gcumainn, a shaoghail;
a fir-se is a ghlac 'n-a gar,
dar lat is siubh-se an saoghal.

6 Más tú, a shaoghail chuirsigh thruim,
an bhiot cé do-chuaidh tharainn,
a earr ag breith ar an mbhiot
gá fearr a bheith ar biseach?

7 Fead an tsaoghail dá ráidh ris,
a dhuine a-tá ag teacht tairis,
do chéill san saoghal ná sir
a thaobhadh féin an faid-sin.

8 Fada gur chuigeas tu-sa
fa chumann na colna-sa;
mairg do rochaobhuigh tú, a thruaigh,
a thrú, a dhrochshaoghail diombuain.

9 Ar do sgáth, is tú dá thoil,
thaobh reo leithsgéal an lá-soin
mairg a-tá, a shaoghail shanntaigh,
go lá an aonaigh iongantaigh.

10 Ar catai[gc]iu na colna
le hainmianaiu ionmalla
gérsam dual im fear fallsa
truag ar seal san saogal-sa,
11 Crioch an tsaogail is sí sain
seacht dtroig[gc]e d'fag[gc]áil d'iomdaiu;
mar as dual dó agus di-se
ag so an uag ga innise.
12 Mar céid an t-uimh is an t-ór
céid an t-aoibneas 's an t-anshóg;
céid a chruit don chruit fallsa;
loch le sruth an saogal-sa.
13 Dar mbeith go hoirchilleach air
is córaide, a chlann Adaim,
an bioth go dtairrnge charaid;
rioth na hainnle a ionnsamail.
14 Nach cuireann an saogal sid
do déanam oibre im aigid
ní thig lá dá uaisle ann,
a thruailli-se a-tá 'n-ar dtiomchall.
15 Gé taoi neamnáireach a-nois
buid nár ar chionn an chonntais
do neamchoimall dá nochta,
a seancholann saogalta.
16 Mar tá riam dá chur i gcéill
córaide an cholann d'aimréir
nach fagann sé acht moirn nach mar
gid bé dan soird an saogal.
17 Dámad leat ó Dia an doman
más tú iarras atrogad
leathlám is méad a moltha
créad acht seachrán saogalta?
18 An saogal dá dearbad deit
dá mbeitheá it athair éinmeic
an mac san láthair nach lid
's nach lat máthair an meic-sin.
19 Caide an t-ól 's an t-aoibneas trom?
caide a dtáinig riam romam?
caide an saogal a-né a-nos?
caide an té aonar anas?

20 Ná coigliḋ cluiċe ná cleas,
ná coigliḋ ól ná aoiḃneas
má tá, a ḋaoine, gan ḃar nḋul
ná lá saoire ar an saoġal.
21 Fa ḋeireaḋ—truaġ an tuirse—
d'éis do sainnte, a ṡaoġail-se,
ceaḋ siḃ acht na seaċt ndroiġte?
Ag sin do ċeart críoċnuiġte.
22 Tuigtir naċ caiṫionn do ċroḋ
méaḋ ḃar sainnte ar an saoġal;
lá feasda ní lat doḋ láiḃ;
ná bac dá dteasda teasdáil.
23 Aontroiġ dá dtugta toraḋ
dá mbeinn agá breaċnoġaḋ,
treaḃċa dom iṫir ní fuil;
miṫiḋ do ṡeaċna, a ṡaoġail.
24 Ar an dtalaṁ ó ṫánag
a-taoi fúm ag fanáṁaḋ;
lúbġal darab gar a goiṁ
an doḋ súgraḋ, a ṡaoġail.
25 Gá fios an mairfeá a-máraċ?
a-tá an saoġal seaċránaċ;
a ḋuine, ní lat go lá;
ná glac don ċruinne [a carta].
26 Do buḋ miṫiḋ d'fior m'aoise
d'éis mo ruaṫair roḃaoise
gan ḃeiṫ reḋ ḃanncaiḃ baoġail,
a ṡanntaiġ, a ṡeanṡaoġail.
27 D'éis ar ḋáilis do ḋeoċaiḃ
oirn-ne is ar ar n-aiṫreaċaiḃ
ní cneasda go nḋliġe a ḋáil
deasga do ḋiġe, a ḋoṁnáin.
28 Fa ċaḃair Caitir-íona
do ṁúċaḋ mo ṁíġníoṁa
ní beag an daingean daṁ-sa
m'aingeal is m'éarlaṁ-sa.

Saoġalta.

54 Book O'Conor Don

DONNCHADH MÓR Ó DÁLAIGH ecc (?)

Mr. Cain dat = Hyde's text = Trans. 8.

1 Sbéacláir na cruinne an Chroch naoimh
crann suaichnidh na sleas ndonnchaoimh;
séala an chroinn-se na Gcóig Gcneadh
róid as soillse re silleadh.

2 Croch Íosa, mionn cabhra cáich,
mór ngné as a ngairtear sbéacláir
don órchuanna tiormglain tais
d'fiodhbaidh fórchuanna Parrtais.

3 Sliocht a cheadh an uair fégtair
páis Dé is aisde airléagtair;
an rí as cinnte dar Gcoimhde
innte do-cí ar Gcabhair-ne.

4 Dá taobh táimig an tsoillse
do sgaoil doirche an domhuin-se;
ní sbéacláir ar nach cáir cion
do báidh céadcáir an Choimdeadh.

5 Cóir sbéacláir do rádha ria,
naomhchroch céasda Meic Maria,
crann na slios Gcomhcorcra Gcáidh
ar sgrios dorchachta an domhain.

6 Mór Gciot do cuireadh impe
d'fionfuil Dé—dáil aidhmillte;
do chéadtráigh folta Gach fir
an sbéacláir chorcra chroinn-sin.

7 Aoine Cásg ria do rigeadh
corp Dé—díochra an t-aindligeadh—
croch [Guaisbeirte] cabhra cáich
—damhna a huaisligthe d'fagáil.

8 A-tá si-sc ó soin i-le
'n-a cairt síodh, 'n-a crois choimhde
re slios Géagcláir chaoimh choisaidh
'n-a sbéacláir saoir solusglain.

9 Iomdha raon Guasochta Gon,
lorg cneadh agus áit álaidh
tre chlár ngeal séanta a sleasa
'n-a sbéacla fear n-aimbeasa.

10 Silleadh créacht a chuirp chorcra
cúis truaighe, tuar furtochta,
dáil chabhra achair d'feichim
fachain anma d'fóirithin.

11 Sompla ar síodh, séala ar ngrádha,
fáth tuirse, tuar lúthghára.
An mionn croinn ghéigleadhair ghlain
do chloinn éidtreabhaigh Ádhaimh.

12 Cúis lúthghára a dtáinig tríd;
fáth tuirse an tráth do-chímíd
an slios corpghonta, an cíoch donn,
do bhríogh furtochta ar n-anman.

13 Mairg nach sill sleachta a beoghon,
mairg croidhe nach cuimhneochadh
iul diadha doimhneabtha a chneadh,
piana coimhdeacra an Choimdeadh.

14 Cneadha a chaoibh—truagh an sompla—
lorg bear a bonn mbeoghonta,
an dá chréachtláimh, an chlí ghéal,
sbéacláir don tí do thuigfeadh.

15 A thuigsin dúinn—dia do chéill—
an fáth far fuluing iaidh-séin
fead sléachtana díonn do dhligh,
créachtghona ríogh an ríchidh.

16 Dá dtugtha a hinneall dot aoidh,
a fir do-chí an ghroich bhfiornaoimh,
sléachtain ní ba díoláimh dhuit
don iomáigh éachtaigh orrdhuic,

17 'N-a sompla chabarta cáigh
thuigh ar tús mar tá an iomáigh
'n-a deilbh cheisiomláin chruaidh tigh,
'n-a heisiomláir thruagh thuirrsigh.

18 Thuigh fós—is feirrde a hionadh—
mar tá sí ar n-a suidhiughadh;
féach an tarbha a ndeachaidh dhaoibh
i mbeathaidh t'anma, a óglaoigh.

19 Fáth a cheangail is an ghrann
oidhir Dé—dhiadha an fhulangh—
fáidh gach aoinfear dar foillsigh
sgaoileadh cáigh san cheangail-sin,

20 Ciall a dá lám do leadaḋ
Uan Dé, dalta ar ndeirḃéadar,
nó gráiḋ ar n-a fáláir air
do gaḃáil cáig san crann-sain.

21 Mar fairrsinge dá aos gráiḋ
fuilngis cumṁgaċ—cúis tocráiḋ—
idir glaisreanna dealg ndonn
an leanb d'fairrseanga oram.

22 Fáċ fa dtug—truag an cosgar—
doirse a ċneaḋ re a gcomfosglaḋ
mar sluġe dar dtoċta is-teag
tre ċriḋe gcorcra an Coimḋeaḋ.

23 Fáċ claonta a ċinn san ċroiċ-se
d'umlaċt dúinn—dál aċtuirse—
Rí do bí i gcumṁga dar gcionn;
do b'í an umla gan fuigioll.

24 Fáċ fa dtug d'furtoċt oruinn
crann céasda an óig aḃraṁoill,
dul 'n-a rann go ráinig linn;
re crann cáinig ar dtuitim.

25 Báiḋċear ann d'fuil a ċroiḋe
croċ Dé, crann ar gcaḃrai-ne,
crann corcra slánuigṫe ar sean,
folta cánuigṫe an Coimḋeaḋ.

26 Crann do luḃgort puirt Parrċais,
mionn croiċe clár leaḃarċais,
crann soillse na sé gcineaḋ,
ré an ċroinn-se ní caiṫfiḋear.

27 Cros Coimḋe cloinne hÁḋaim,
luiḃ ċaḃra créaċt bfiorgáḃaiḋ,
crann do tomais Mac Muire,
slat tomais na trócuire.

28 Sḃéacláir cáig, éanċrann ós fiod,
tríċe at-ċonnairc Dia ar ndíḋion;
d'éis ar gcaḃarta tar cáir
taḃarta sḃéis 'n-ar sḃéacláir.

29 Peadar comarba an Coimḋeaḋ
biod leam an seanġ séagainnġeal
fa ċréaċtċáir na gcroiḋe tall
sḃéacláir oile ní iarrfam. Sḃéacláir.

55

1 Seacht n-ingeana 'gon umla
seacht gcomursain ciallumla
seacht muine iad a haonbun
siad 'n-a gcuire comgaolmar.

2 Rún ní hinnéanaim orra;
sloinnfead a seacht n-anmonna,
na seacht mbinnsreaba bunaid
tearc ingeana a n-ionnsamail.

3 Céadgin cloinne na humla
go gcreidear dá comurda;
an foighde is í a hainm-se
gloineide an clí i gcleachtainn-se.

4 An fírinne óna hard cride
ainm an dara hingine
mór luag na fírinne d'fior
luan na dílinne ón Dúiliom.

5 An treas ingean—cruaid an céim—
an fhaoisidhe is í a hainm-séin;
gan a labra is coll creidim;
long na hanma an fhaoisidim.

6 An ceathramhad céim don cloinn
an aoine as crád don coloinn;
gid seang ón aoine an clí cuil
feall taoibe hí don anmuin.

7 An cúigead ingean eile
re n-abrar an aithrige
gach ni as aitsluige don uile
is í an aithrige a furtacht.

8 An trócuire is sí an seiseadh
—tearc mná mar an móirseisear
na sé mná umla aile—
is ullmha a-tá an trócaire.

9 An déirc deireas neach ar neamh
is í so an seachtmad hingean;
feidhm diongbála [do] Dia hí
is ria as ionnád airdrí.

10 Do áirmeamair gan easbaid
anmanna na n-ingean-sain;
tearc lá nach síolfuidir sin
seacht mná as fíorcuibid d'áirim.

11 [Ón] umlaoid nar faoim ceana
ag sin na seacht n-ingeana;
Dia [dá] gcomtail go coimseach
cia ortaib as amoirseach.

12 Seacht maigdeana óna mó [a] síol,
seacht mná éintige an airdríog,
seacht n-eachraca nime a-niog,
seatraca cride an Coimdead.

13 Seacht mná lionas lios na bfeadb,
seacht mná folmuigeas lfearn,
seacht n-artraige na hanma,
tearc bancuire as banamla.

14 Seacht dtobair na dtrí Muire,
seachtród na sé socuide,
seacht sroda ag teacht a talam,
seacht gcloca gan cumsgugad.

15 Seacht gcathaireacha céille,
seacht bfáide na fírféile,
ceart soillse na seacht nime,
seacht ndoirrse nach dúinfide.

16 Seacht sceoil Saorta síl Adaim,
seacht mbuimide an mórchráibaid,
tearc i n-a gcomairle cion
seacht gcomairle an Coimdead.

17 Seacht n-eitnide cnó gcorcra
ingeana na humloctа;
an umlacht 's [a] clann cadug
is lubgort crann gcomadaid.

18 Ar comairce na cloinne
's 'n-a humla dar n-anmain-ne
—mairg nach creideann don cloinn-se—
go gcreideam don croibing-se.

19 Seacht gcaogada cat fam ceann
tug Pádraig puirt na hÉireann;
go raib mé tall 'n-a threiseacht
is é ann go n-airceiseacht. Seacht,

56

Donnchadh mór Ó Dálaigh ecc.

1 Sguir dod dhíomas, a dhuine;
Gearr go dtiocfa teachtaire
—is iongnadh leam créad do char—
ar do cheann ón éag uachmar.

2 Muna coisge tú do thal
dod chraos dot fheirg dot uabar
gearr go mbia cosg ón éag ort;
féag ar do rosg gan radharc.

3 Ní hadhbar dhíomais duid-se
do mheirbhe is do mhíochuigse,
's beith dod chorp ó chéill ag dol
is t'fholt go léir ar liathadh.

4 Do mheanma mear acht gér mhór
do-chím i uaigh ar gcladhlódh;
is tearc tuile nach téid as;
tréigh, a dhuine, do dhíomas.

5 Neart do lámh ar aird ní fhuil;
do leath a lúth fad chosaibh;
féach meirg ar do dhreich ar ndol;
eirg ód beith mar do bádhar.

6 Smuain boirbre na gcluas [choidche]
's do bheith feoighe fannfoirbthe;
smuain ar an uaigh t'ionadh ceart
's do sbiorad uaibh ar n-imtheacht.

7 Ar dtocht téarma do mhire
bíaidh tu-sa i n-eirr t'aimsire
sronnán id chom ar n-a chor
mar lomán gcrom ar gcríonadh.

8 Do-chím ort airdeanna an dháis
—dúinn uile as adhbar nachdháis—
d'fhás duibhe id théadh da soillse;
's ní chluine créad chanaim-se.

9 I n-áit do choilceach gclúmh dte
['s é] t'iomdhadh an uaigh úire;
's badh iomdha daol donn ag dul
a-nonn treud thaobh da thollad.

10 Dréimire beag léigtear liú
ós cionn ceathrair do dhaoinib;
ó thead go tig dod chuir-se
ag sin each bar n-iomchuir-se.

11 Musgail feasda, sgar reo sgim,
fada tá tu-sa i dtoirrchim;
ní sámh do chodladh, a chuirp,
leis nach ál obadh aonuilc.

12 Mo chion-sa ba mór ag mnáib
ar mbeith dhamh i n-aois óghán;
cúis fa dtug i dtár mo chion
mar tám ag dhruid re deireadh.

13 Féach ós do chionn, a chlí chuil,
guidh Dia d'fortacht ar t'anmuin,
's féach faoib ar bfuaradh dot fuil
daoib ót uabar do b' ionsguir.

Sguir.

57

EOCHAIDH Ó hEOGHUSA ECT (?)

1 Táinig ceo tar an gcreidimh;
móide feidhm 'n-a faoisidin,
teirce a-cách an creideamh cóir,
beigheadh ag cách san chanóin.

2 An creideamh ó chionn Eabha
do-chuaidh dá chion tuigseana
muna chreideadh Muire mhór
an creideamh uile ar n-iompódh.

3 A-tá mei-se is ní mé a-mháin
le fead m'aimsire i n-urláimh;
's an lion tarraing i dtá sinn
go lá a tharraing ní chuigim.

4 Tualaing gach duine ar domhan
glóir a anma d'ardoghadh;
déana féin, a dhuine, dhuidh
nach fuighe féin ná peannaid.

5 Dom ṡaoraḋ ar Día na nduál
do ċaiṫfinn m'aigneaḋ d'iompúḋ;
a-táim nó go dteaghma dam
gan gráḋ gan eagla an Áthar.

6 Ní luga do loit Éaḃa
a clann—is cúis aiṫméala;
maiṫ do ḃáḃar muna ḃeaṫ;
ar ċaiṫ Ádam is aiṫreaċ.

7 Laspaid na cloca is na croinn,
laspaid an fairrge iomainn;
dligid leinib oirċill air
toirrċim ḋeiriḋ an domain.

8 An crann ċuiṫear 'n-a ċuaille
is é, a ḋuine, as diombuaine;
ní fuil acht préamha an ċroinn ċuir
fa ċloinn Éaḃa agus Ádam.

9 An focal baḋ nár le neaċ
is mairg naċ téid 'n-a ṫaiṫleaċ;
do-ċí Rí nime a náma
ó 'd-ċí fine an fanáma.

10 Olc an tslige go Día dam
ḃeiṫ ar ṫoraḋ mo ṫeangaḋ;
ní maiṫfeaḋ sé a n-abraim d'ulc
gion go n-abraim é acht d'áḃaċt.

11 Naomuide ar an éag ní fuil
idir óg agus arsaid;
don leanḃ is gaḃṫa ar a gut
ní dearḃ go marfa a-máraċ.

12 Tiocfa lá ḃus aiṫreaċ d'fior
deaċmaḋ na gcnó do ċaiṫiom;
ní leat acht ní, a ḋuine, de;
ná bí uile don eitne.

13 An breac as luga san lion
do-ḃeirṫear d'idre an Airdrigh;
cnú ḃuide dá mbia 'sna cnoiḃ
ní fuige Día san deaċmaid.

14 Do roċtain Rioġ na gloire
bronntalta na banóige
tiocfa lá far déanta duid
gaċ lá dá n-éadfa an éanċuid.

15 Gaċ éigean dar fulaing sin
Gion gur hurusa a n-áirim
beid a dáoine do ló an luain
nar mó san aoine d'anbuain.

16 Do Muire ní bí buideaċ
dá bfreagra an ċlí ċomuideaċ
an ċalann naċ uair-se d'ulc
naċ uaisle an t-anam d'furtoċt.

17 "An lá fá mbeartar an breaċ"
is ionráid re Dia ndúileaċ
"ní tú bus mó cuid don ċloinn,
ní ró duid aċt a ndioguim."

18 Leanfaid Críosd ar ċloinn neadha
na heaċa is na háirgeadha;
tar ceann a gcaiticim i bus
is gearr go gcaitir cumdus.

19 Raċaid mar ċéid an tuile
gaċ dúil ċriad dá Crucuide;
do bad oirċilleaċ dam druim
re mag dtoirrċimeaċ dtadaill.

20 Diaid, a Críosd, an gcéin maras
neaċ gaċ éanlá i n-amaras;
is riot, a Dé, don duine
ar biot cé 'n-a ċomnuide.

21 Is tú bus aigne, a Dé, dúinn
re huct aingil an iomċnúid;
iomda fear aimleasa ann
fead t'aigneasa 'mun anam.

22 Ćad le dtéid go teag nime
cóir don feadain fúigfide;
go bfaicear cáċ 'n-a ndá gcuid
ní faicead fáċ an formaid.

23 Sgéarad, a Ċoimde, rem ċloinn
mar sgaras cnú re crobuing;
mé mar déis ar ndol a grán,
mo ċrod tar m'éis dá fágbáil.

24 A n-áiream ní bad éidir
dam a lán dá leiċéidid;
beanaid tú call as an gcnaoi
an ċnú as a barr mar beantaoi.

25 Do nim-se mar do-ní Pól
Gid eadh ní fóbraim iompódh;
Rugas geall Póil ar peacthaibh
Gearr do-cóid im chuideachtain.

26 'N-a gciontaibh ar cloinn Éabha
ní iarrfadh acht aithméala;
braithreas dó ris an duine
mó tháirfeas dá chrócuire.

27 Dá saoileadh Dia m'fagháil as
do mhaithfeadh dam a ndearnas;
ar ndéanamh na n-uile olc
do-ghéabadh duine ó dhúthroct.

28 Is ionann fuil dá bfuil sinn
mei-se agus ingean laithim;
lór guidhe na n-óg eile
Muire óg is áirithe.

29 Breath do bheith ní dligthear dhamh
idir íseal is uasal;
ní biú ag meas an té as táire,
ní fheas nach é as iomláine.

30 I luach a ndearnadhar dhó
gach ní fuarais ó Íosa
beir a bhuidhe Dia bé thus
gur b'é, a dhuine, do dhearlag.

31 Gur gin Adhair na n-uile
gan neamh d'fagháil d'éanduine;
do bás gan chabair 'gá cloinn
bás 'n-a agaidh gur fuluing.

32 Do fhéadfadh dámadh áil lais
gan bheith d'Íosa 'n-a éagmhais;
faicsin Dé do bhadh dána
is é i ngaisdibh gabhála.

33 Is mairg duine ar nach bí i-bhus
eagla na bpeithe bhéaras;
ar gcaoine a-tá gan toradh
lá na ndaoine do dhealoghadh.

34 Eagail leam lá na meidhe
go dtiocfa fam thairngeire
fáth aithméile dhamh-sa ar ndul,
baincéile fallsa ag Ádhamh.

35 Seoid na cruinne is cleas mealltа;
ní fuil cúis a gcoisgealta;
dá brasgainn céad dá gach croid
méad a n-aigaim is eagal.
36 Ionad an cuirp ó cianaib
ag curp eile an aitbliadain;
ní bí act uain an tí nach tig
don uaig ag an tí táinig.
37 Ní táinig do tig nime
neach d'feadas a aitrige
dá bruair bás don uile fear
nó gur fás Muire maigdean.
38 Ingean Anna is Mac Muire,
lóchrainn na sé socuide,
ní cánaig is ní ciocfa
cáraid mar an gcuidiochta.

Táinig.

58

Pilip bocht Ó huiginn ect (?)

1 Teine ar n-a fadág fearg Dé;
tearc dinn nach daorfad finné;
ní as sia nar faduig i-se
cia nach faduig fúichei-se.
2 Smál ar an dteine ní téid;
caide lasair a leicéid,
gríos as teo imá gach teine
bios beo agus do báidfide?
3 Tairgeam síoc ar son ar gcean,
micid curnam na teinead;
a chlann Éadba, a fuigeall áir,
cuiream séala ar an síoctáin.
4 A-tá mar gris a gabáil;
ní hurusa a hiongabáil
fearg ag Dia ris gach ndúine:
a fearg cia ren cosmaile?

5 Ris bud cosmail ar gcaibair
m'aongrád do na heasbalaib;
síod an té do bí agus bias
go dtí díom é agus d'Aindrias.

6 Go gcurtar a-nuas do nim
le guaillibe Dé dúilig
ní as a dturnpad an teine
im clí d'urcar aitrige.

7 Muna curna Dia na ndúl
an teine tátar d'fadúd
is é ar nDia eile an t-easbal;
cia an teine nach toirnfead-san?

8 Ag cur m'éagcóra im aigid,
dom agra an trát tiocfaidir,
gá tarba don breiteamh bias
is feiteamh m'anma ar Aindrias?

9 A-tá mo biodba dom brat;
dligim codair óm comtach;
a samhail roimhe do rad
do cabair oile an t-easbag.

10 Easbog do bí eact eile
i seilb Aindrias d'áiride;
caraid é tar gach n-asbal
's é mar ragain rugasdar.

11 Lá dá bfacaid ingin óig
cuige—nior cian ó urcóid—
do-cí gné an aisdir uirte;
caisgid é dá urnuigte.

12 Do bun an gráda truim cug
do-cuaid—más fíor—ón easbug
nó go dtoirnead a dearc dí
searc a Coimdead gan cuimhne.

13 "Deag an fád fa bfagtar gud"
a céadfocal re a comtach
"ná leagar san teach i dtám
neach bud eagal dar n-iomrád."

14 "A-tá fear ag nach fuil treoir
san dorus" ar an doirseoir
"do sir mar aisgid oram
sid d'faigsin gan uragall."

15 "Leig an tí táinig i bfad
im fiadnaise" ar an t-easbag,
"'s é re calaid ná congaib;
tabair é dom agallaim."

16 Do ráid an bean do bí as-taig:
"ní tiocfa an tí taoi d'iarraid
gan tomus do tuigse
tar dorus an dúnaid-se."

17 Trí ceasda do cuir a-mac
gearr gur fuasgail an t-eolac;
do b'é bun na dtrí dtomus
sí do cur ó comsonus.

18 Tug an t-easbog aithne grinn,
gabais a éidead Aifrinn,
do toguib crois Dé na ndúl,
a gné re a cois ar gclaoclúd.

19 [Leis] an gcléireac do canad:
"Créad t'adbar dom fiosrugad?
A héidead Dé sul deacar
bud éigean é d'foillseacad."

20 Is é comrád do cain-se
"Ní anfuinn it focair-se
acd i ngné díogbála duid;
is mé t'fiornáma, a easbuig.

21 "Ní fúigfinn cú—truag an beart"
ar an ingean ag imteacht
"go beid do neamhcoil Dé duid."
ní seachnaid an té cánaig.

22 Teitis an bean—bord an smacht—
téid an t-easbog i n-umlacht;
an té do dealaig an dias
meadair gurab é Aindrias.

23 Ní féadaim foglaid Dé díom;
foirfid Aindrias ar n-imsníom;
a-tám i n-éigin aibse
dál an céidfir cumainn-se.

24 Mac mo seactar dom seolad
is amlaid do foigeonad,
nó a fear gráda ag labra linn
is náma m'anma ar in'ullamh.

25 An céadlá do-connairc riam
Mac Muire—mór an ríméad—
páirt a-raon do-róine an dias,
laoch na hóige agus Aindrias.

26 Cíos ar cathaibh iomda
do thaibhseadh dá thigearna;
gur leachuigh a chíosa ar cách
ní seachmaid d'íosa a óglách.

27 Aon do laithibh thar leigh soin
do síolad creidimh i gcathraigh
fuair ag cobair na cathrach
folaid mar bud fógarthach.

28 "Don dia dá dtugsam ar dtoil
caithid umlacht, a easbail,
re n-oidche" ar ceann na cathrach
"dá mbeam choidche connarthach.

29 "A nabruim is amlaid bias;
an Dia dá n-adrann Aindrias
racaid 'n-a séana ó so a-mach
nó no ní méara a-márach."

30 Innsis gurab olc an bhreath,
dá n-ana ar an iul díreach,
creidemh acht don té do thogh;
is níor creidead é ón easbol.

31 Re hAindrias dá haithle sin
do b'é a-ris rádha an chéidfhir:
"Ag sin fad chomair an chroch,
sir cobair ar do chonach."

32 "An lá do fuair a oigead
Dia tar ceann na gCríostaidhead
is í an phian-sa pian do thogh,
mo mhian-sa í" ar an t-easbol.

33 Ní thug an t-asbal dá óir
a bhroid acht beith ag seanmóir,
a bhiodhba 's a chorp i gcrann
gér b'iomda ag tocht 'n-a thiomchall.

34 'N-a mharcach ar a muin-se
—do cách creidthe an mhíorbuil-se—
do bí sé thrát nó dá thrát,
is é re cách ag comrád.

35 I dtimcheall an chroinn chéadna
—do cáċ ciod nach aithréasdaí?—
tig doighear geal mar an ngréin
seal re n-oigheadh an fhíréan.
36 Tig éanlaith d'aingliu nimhe
uaidh is cuige ar céilidhe,
lasaidh ós a chionn san chroich
lasair fhionn leis an éanlaith.
37 Do folcadh an croc ar cáċ
re huċt an Bháis —beart neamhgnáċ—
(dar) fás do donnloise dhí
gur cás urmhoise uirre.
38 Más fíor dá imtheachtaibh féin,
do-chuaidh an t-anam ainn-séin
go port Dé leis an dealradh
sé is an corp ar gceileabhradh.
39 An fear is na fearta so
dom feitheamh an feirg Íosa,
cuireadh sé orainn feithimh;
toghuim é dom fóirithin.

Teine.

59

1 Toghaim Aibisdin mar aighne,
a ghrádh riamh [go roibh] im chionn;
fóireadh bláth na heagna m'éigean;
fáth eagla nár léigeadh liom.
2 Minic chugas do chaoibh ghníomha
an ghlóir thall —gá truaighe as mhó?—
mar chunnradh do chionn an pheacaidh;
cumghamh liom is deacair dhó.
3 Aighne ghéar nach ghéabha ar leithghéal
lá an Bháis re breitheamh na sluagh
do fheagra an aighne nír fhoráil
faighe eagna d'fhagháil [uadh].

4 Gá léagadh re linn an chuntais
cairt mo locht an lá fa mbia
náimhid i'anman d'fagáil masla
fagbad d'anáir damsa [ó Dia].
5 Naisgead Aibistoin ar Iosa,
ós éigean dam dul fa a cuing,
a gabáil tar ceann mo cheana
leam i n-anáir beara an buinn.
6 Fear do ba teo teagasg briathar,
béal milis leis nar mhian sgur
a diamhair do bean don bocht;
fear fiadhaigh dar docra dul
7 Munacha fa máthair chorrach
toirrceas uasal is eadh rug;
a cré féin gur gabh a glanadh
léir dam ar an tarad tuig.
8 A ndéanadh do cheilt a cráibhidh
ar a clú do chuireadh brat;
a ghnaoi ní bíodh acht ga báthadh;
do bhaoi a dhíol máthar ga mac.
9 A héanmhac i n-aghaidh creidimh
re clódh ón bás do bí i nglioll;
a bheart cáis do b'adhbar urcra
damnadh báis cumtha 'n-a chionn.
10 Sé dá lorg do lean a mháthair
a mac dí gér dhúlt a toil;
do [char] a riaghail chruaidh chráibhidh
do-chuaidh d'iarraidh áraigh air.
11 Nir b'iongnadh dar dhoirt do dheoraibh
d'éiric braighe do bhuain a glas
—a chur ar céill gér chás deacair—
a grás do bhéin feachaidh as.
12 Salm darab tosach Té Deum
dealbhthar an lá-sain leo ar-aon;
do Mac Dé ar ndéinimh an mholta
do réidhigh sé rompa an raon.
13 Oirdhe fáidhraigh na bpeann solas
i saidhbreas cáich nir chuir sbéis;
a méad do las fa leanh Moire
searh gach blas oile dá éis.

14 Mar téid an fuacht [tig an] teasbach;
táinig as gur ard [a] nós
—do bí a blaó gan dlaoi fa deireadh—
gnaoi do gab teimheal ar dtós.

15 A fad gur iompuig re creidimh
ar an gcráibdeach do cuir bail,
feirrde an blát do baoi ar a naomhdacht;
"ní gnát saoi gan aonlocht air."

16 Diúltaó na ngrás gur gab baisde
nocar bean de dul 'n-a teach;
do-rinne síot Dé 'n-a deagaid;
an críoch is lé bearair breat.

17 Do baoi—nocar beag an toice—
mar tug druim re déanamh locht
gach méin do bud maith 'n-a máthair
's a maith féin san brátair bocht.

18 A Íosa, gárb usa a cobair
an céidfear rer cuiris dlús;
críoch mo ré ná rab it agaid,
do gab mé tarais ar dtús.

19 Do-beir an deor do dhruim tuirse
torad fós go bragam bás;
san aimsir tall ní trát deoire;
ní gnát le crann feoige fás.

20 Ná fuilngead Aibistoin m'anam
ar iocht mo náimhead ní as sia;
is mairg leanas ón iúl fire
an triur beanas dinn-ne Dia.

21 I n-aimsir ar n-atar naomhta
gach neach do sgaoil sgéala Dé
ní bíod ag sgaoileadh an sgriptúir
aonfear díob rer b'ionntúid é.

22 An t-uabar is as do claoideadh
cuimhne an báis do beit 'n-a fail;
do bíot a eagla ar an éarlamh
gan díot eagna i n-éamhad air.

23 Do docar i ndiaig an anma
do fágaib d'fiacaib air féin
an léigeann cruaid do car i mbuige
an uair do gab cuige céim.

24 Dá ordaib ní mionann riagail
an fréamh orrdraic ór fás siad
—ní mionann méin gach croinn cnuasaig—
dá coill a fréimh uasail iad.

25 Sinn Aibistoin san iúl dírech
dual dá bráithrib breith a luirg,
géag measa na mogal gcumra
tobar feasa is umla an uird.

26 Ní mongnad gurab é a-dearaimn
nach dligtear breat do breith lais;
an tslige glan ó nach gabaim
gab nige m'anaim ret ais.

27 Rí an béatha—nír beag an conách,
is cisde nar coir do dhud—
tug a reic 'n-a déagaid duit-se;
meabair deit is tuigse tug.

28 A bfuil ar domháil dot fiortaib
d'éis do báis ní beid gan clú;
do nós ní nós falaig feasda
maraid fós gé teasda tú.

29 Do chomlaic duit do dían t'anma
eagna caol do caitead ria;
do dula i dtlás as a tuigse
nír luga an grás duit-se ó Dia.

30 Léigtear insan Léigeann Órda
uirsgéal fós ó bfuigtear am
ar méar do láime ós dá labra
ní háille sgéal anma ann.

31 Dá ficid nar b'ionann martra
molad dod caisib tug siad;
lám nach meat a dóig ar duine
do fóir fa seach uile iad.

32 [Ní dearnad] lé ó ló [t'éaga]
an uaig fós i bfuil do corp
—ar do gníomraid ní fuil áiream—
miorbail nar cuir áiream ort.

33 Do ib an fear le bfríot sláinte
—Sinn Aibistoin do b'é a liaig—
uisge glan do iarr a ibe
nar gab mian dige 'n-a diaid.

34 Gur bac do mnaoi dar múin crádad
'n-a codlad do-connaic fís
an bean ar dtéagad a toile
déanam na gcean roime a-ris.

35 Fad a caitréime re a cumad
córaide dam dul dá roinn;
ceilfid mé go fóill na fearta
act gur fóir sé dearca an doill.

36 Nir iompó a saidbreas ná a socracht
Sint Aibistoin ón rúl glan
a corp nó gur feit don anmain;
beit bocht i dtalmain do tog.

Togaim.

60

DOMNCAD MÓR Ó DÁLAIG CCT (?)

1 Trí glúine geinealach Dé
gein buadda an beatha seincé;
ní feas gid úr a fiodach
[act] treas glún don geinealach.

2 Gid mór nglún geinealach cáich
go hádam an fuilt géagtláit
seancas Dé is [deibeadach] tig;
is é an geinealach gairid.

3 Córaide a cur do meabair
—is sé suim an geinealaig—
triúr ríog nach do fréim duine
dá ríom san réim ríograide.

4 Don triur-sain a-tá d'aicme
téid ceannas gach clanmhaicne;
gach maicne fa trí an trír;
triar is aicme don Airdrí.

5 An aicme trír a-tá i nDia
treise ná tóir is roilia;
aicme gan aga ar a neart
an maicne ar aba a n-aitheacht.

6 An céadghlún as cóir do ríoṁ
Mac Dé Athar an Airdríogh;
ar a chúl gid cia a-dearair
Dia [darab] glún geinealaigh.

7 An Sbiorad Naoṁ, nochtaim de
an céadghlún do chim uime
triar comhshlán as fearr d'fearaibh
an Saoghlán gearr geinealaigh.

8 Creidim san chéadghlún ghrádach,
guidim an nglún meadhónach,
an glún deidheanach dom dhíon,
geinealach úr an Airdríogh.

9 Ionann an Tríonóid 's an triur
—gid bé do beith 'n-a n-aimiul—
Rí na nDúl 'n-a trí treanaibh
rí na dtrí nglún ngeinealaigh.

10 An t-Athair mór is an Mac,
an Sbiorad Naoṁ an nuashlat,
go dtí dhíbh ar snaidhm re síodh
na trí ríogh i n-ainm éinríogh.

11 Trí geime saora sochair
ón mhais álainn iolchrothaigh,
ar dtrí haithreacha is í an dream
na trí glaincleatha guidheam.

12 Na trí tighearna thogaim,
trí cha áille a haonchroibhaing,
is í an choill an chobhair gar,
trí croinn toraidh an talmhan.

13 Trí chomhorta na cruinne,
trí dhaiṁ iomchuir éanchuinge,
trí ríogh maolta gach móide,
aonta tríor na Tríonóide.

14 Triar nach claoidhfidhear choidche,
triar [nar] fhás i n-aonoidhche,
triar as lán d'iul is d'aithne,
triur gan dál a ndealaighthe.

15 M'anam ar iocht na bhfear-sam,
an triar théid i n-éinpearsain,
an fear as triar gach ré dtreall
triall i n-a theagh go dtuaiream.

16 Ní fuil acht aige féine
fios adhbair a fírfréimhe;
a fírfréamh do gleodh go glan
ní heol d'fíréan ná d'feallsamh.

17 Ní as faide ná uaide féin
ní leantar lorg an fíréin;
fios seanachar Dé is doiligh;
mearachadh é d'fiafroigidh.

18 Sgartaim riot, a rí neamhda,
nár thuaireas, a Tigearna;
do shearc go dtara fam thuinn
's ar dteacht go n-ana aguinn.

19 A Thríonóid, go dtuga i mbrígh
m'agallaimh ris an Airdrígh;
eolas dam, a Dé athar;
sgar mé ris an mearachadh.

20 Sé dhíne ar druim an talmhan
tug Rí nime neartadhbal;
re saoghal na sé ndhine
sé aonar i n-airdríghe.

21 Fearr aoineadha ná ól fleadh
do thúr rochtana ar rígheamh;
seachna fleadh ó nach féadh sinn
an dá neamh chéadh fa gcuimgim

22 Doilghe ná déanamh an uilc
gan an faoisidim d'fóbairt;
lór do chion cleith na gcionadh
ar mbeith d'fior go heisiodhan.

23 M'faoisidim d'Airdrígh nime
—is damha déar n-aithrige
mé is mo pheacadh, a Dé, dheith—
do peacaigh mé go minic.

24 Admaim go dtéid m'aire inn
gach ní ad-chím 's ad-chluinim;
tig dar mianaibh móid m'anma
rem chóig ciallaibh corporda.

25 Comhursain do chealgadh dam
admaim duit, a Dé athar;
do dhligh sinn cor re a cosnamh
mar ba linn croch comhursan.

26 Do-ní mé, a Mhac na hóige,
glór teampaill trát seanmóire;
mar sguirfear linn don luaid gloir
sinn as suan leis an seanmóir.

27 Ocht gcoire im diaid—dia do glas,
seacht bpeacaid marbtha marbas,
cúig préamha déag ceann i gceann
as a n-éadan céad cuisleann.

28 Ciontaí mé—mó ná ciontaí—
re Rígh nimhe naoimhfiortaí;
do soighníomhraid do dtí im thoil
ní as coimhlíonmhar rem chiontaib.

29 Gach cion dá ndiongnaid duine
dá mhéad nach mó a thrócuire?
is eadh badh linn meisneach maith
gidh meirseach inn don Aroglaith.

30 BeanÁdhaimh d'éis a ndearna
fuair trócuire ón Tighearna;
clann Éadha tre Éadha i n-olc
[gur] mhealadar—is Éadha—t'furtocht

31 D'éis do gona do gha an Doill,
a chuirp Dé an deallraidh álainn,
do chrú ar bois an Doill a-droigh
re cois an chroinn dá chobair.

32 A thaoi Chríost, do cheannuigh tú
cinead Ádhaimh dot fhionnchrú;
biaidh ód gcuim gach neach ar nimh
muna ndeach t'fuil i n-aisgidh.

33 Do chrochadar a chlann féin
éanmhac Dé—dia do dhícheill;
caithe a bhfachain, a Dé, dhó
gion gur b'é a n-athair Íosa.

34 Bás tre Chríosd do chruthuigh neamh
fuair luchd comhaoise an Choimdeadh;
gidh beo an mhacradh uadh uile
truagh martradh na macraidhe.

35 Gábadh 'n-a cheann ní cuirthe
dia luain laithe an mheasruighthe;
gráin ar na luanaibh ón luan
cáir uamhain ris an aonluan.

36 Daoġal feaṙġ flaṫa niṁe
ar n-uair ġiḋ é as ṁaiṫṁiġe;
ní aiṫeann i ġcéaḋóir cion
's ní ṁaiṫeann éaġcóir d'éiṁfior.

37 Tuarasġáil deilḃe Dé ḃí
ní inneosaḋ aċd maḋ éinní:
faicṫear 'n-a ḋorus a deilḃ
's baḋ solus aitreaḃ Ifeirn.

38 A ġnúis Dé ar naċ ḋíon teiṫeaṁ,
cuṙ riot do leaġ Lúisifear;
ġráinne ná ġaċ neaċ a-nois
an ḋreaċ do b'áille it éaġṁais.

39 A ġcuṙ fa rinn dealḃa ḋó
ġiḋ maiṫ le cáċ don ċéaḋló
áille i nġnúis fir is uaṁain;
aġ sin cúis an ċéaḋuaḃair.

40 Gá ġoire ḋúinn ḋul tar tuinn
más í breaṫ bearar oruinn?
ġo dtrialla mé tar muir soir
's narab é [ar nḋluiġ] a ḋéanaṁ

41 Maiṙġ ṫuiġeas 's naċ taḃair d'óiḋ
bréiṫre Dé—dia do ġeanmóir!
maiṙġ naċ tuiġeann a ḋíol ḋi,
ġo dtuiġeam bríoġ a bréiṫre.

42 [Ar] Mi ċéal nár mealltar sinn
do na céirneiṫiḃ ċuinġim;
ġo dtaġtair inn far n-iṫġiḃ
'n-a ċaṫraiġ finn [óireiṫriġ].

Trí

61

Donnċaḋ mór ó Dálaiġ ecc (?)

1 Uaiḋe féin do fás Iosa,
an té dan ġnáṫ na ġrása,
fuaire cáiġ fa ainm Iosa
ġairm [siosa] is cáir fan ġcás-sa

2 Dá ghrás cleasraḋ an Coimḋeaḋ
[bláṫ is teasbaċ] an talmhan;
do ghrás Dé díon a foghlaḋ;
síol roghlan é gan aḋbar.
3 Dá ghrás an sneaċta ag snighe
dál is teaċta na tuile;
lionmhar dá reic re-roile
ghníomhraḋ oile Meic Mhuire
4 Fás na n-eaṫ 's na n-inmḋear
bláṫ na nḋreas is na nḋairgeaḋ
do ghrás an tí fuair faighreaḋ
ó ghaibneaḋ ċruaiḋ trí dtairngeaḋ.
5 Tar leo ghrás im ċlí im ċroiḋe,
a Rí dar fás an uile,
dámaḋ fiu ḋeiṫ inn d'faire
tairre rinn, a Mheic Mhuire.
6 Nám-ċréigh-se don truaill ċiontaigh,
a éimhneic fuair an oċtghuin;
gan mo ḃaċ, a Dé, i nḋeaċraiḃ
ná beantair lat é as m'olcaiḃ
7 Naċ ghuais doíḃ agra fine
uair tagra na gcóig gcriḋe;
nior ḃ'é a ċráṫ ḋeiṫ, a ḋuine,
sgáṫ guiḋe a meic ar Mhuire
8 Dul do ċleiṫ diomḋa [dúin-ne]
ní ċioḃraḋ ar mbreiṫ buaiḋe
cúis eagla é dá óige
freagra cóire é uain-ne.
9 Go nḋéaċta Dia ar na bearaiḃ
ní ḃía re ḋéaċaḋ nḋligiḋ;
daor do-ċóiḋ sé dá soighiḋ
oiḋir Dé i gcóir a ċiniḋ.
10 An síoḋ reampa do réiḋigh;
nior ċiontuigh ċiog an álaiḋ;
dul tar toil Dé nior ḋeonuigh
gur ċreoruigh sé foil Ádaimh.
11 D'eagla a saorḋa nior ṡeaċain
beara na ḃfaoḃar ḃfriċir;
an ċlí do fás far n-Aċair
raṫail ghrás gur b'í ċ'iċir

12 AR BFIRDIA ÓR HAIRGEAD IFREANN
MO RÍGCRIAC CAIRDEAC COIMCEANN,
MO GRIAN, MO RÉ, M'ÓR, M'AIFREANN
—GLÓR AICGEARR É—GAN FOIRCEANN.

13 RÍ AR NAR DIODAD CNEAD CROIDE,
RÍ DAR CEAG MIONBRUG Moire,
GÁ RÍ DO B'FEARR TRÍ TOIGE
RÍ NIME IS CEANN DON CRUINNE.

14 DIA IODAN M'ACAIR DÁLA,
MO SBIORAD [ARSAID] AONDA,
IÚL 'N-A DEOID DÚN DO-GÉANA
RÉALLA EOIL NA NDÚL NDAONDA.

15 RÍGLEANB DAR B'ÉIGIN UMLA,
FIRCEARD DÉIMIN GAC DEALBA,
RÍ DAR DAOIRE I GCLÍ AR GCOMDA,
RÍ TROMDA NAOIDE NEAMDA.

16 AONMAC IONMUIN NA HÓIGE,
SAORSLAT DON FIODBAID FÍRE,
RÍ AS UILLE AGUS AS FÉILE,
RÍ GRÉINE TUINNE IS TÍRE.

17 RÍGCRIAC AS DILE [NDÉANMA],
AR BFIRDIA NIME NAOMDA,
RÍ AG NAC BÍ ACT IRIS ÓGDA,
RÍ GLÓRDA MILIS MAORDA.

18 LIAIG AR GCNEAD ACAID OILE,
AR NACAIR, AR BFEAR FINE,
FEAR AR SAORCA ÓN LIA LUIGE,
DUINE IS DIA NAOMCA NIME.

19 LEANB [SAORGLAN] NA SÉ LÍNE
NAR [TRAOCAD] D'ÉIS NA HUAIGE
GO BFAGA SÍOD DÉ DÚIN-NE
'S GO DTÚIRE AR NGNÍOM É UAIDE.

UAIDE.

62

DOMHCAD MÓR Ó DÁLAIGH ccc

1 Urra ar leighis Dia na nGrás,
liaigh maith fóireas gach uachtás,
bíom slán 'n-a diaidh go deimhin,
liaigh ler b' ál ar bfóiridhin.

2 Is usaide réidhteach leis,
liaigh nach iarrann luach leighis
cóir [Dé] na nGrás do ghuidhe;
is é a bás ar mbeathai-ne.

3 Luach aisdir ní iarraidh saim,
liaigh cabartha clann nÁdhamh;
liaigh do fhaomh leigheas ar locht
beireas a ghaol ó ghuasacht.

4 An deoch searbh ler fóir imm-ne
liaigh leighis ar n-intinne
ní thug sé dighe dhí dhamh-sa
gur ib mo Rí romham-sa.

5 Do léigh cuisleanna a chuirp féin,
gidh mór do-ním dá mhíréir,
Mac Dé do leigheas ar locht;
ní hé so cheileas a chumhacht.

6 Gidh maith liom leigheas mo chuirp,
a Mheic Dé as uaisle iodhbairt,
ní hé uile iarraim ort;
trialluim dod ghuidhe im ghuasacht.

7 A ghnúis ghrianda shéimh shuilbhir,
sirim ort mar athchuingidh,
a luibh chabra cheileas m'olc,
leighes m'anma mar fhurtacht.

8 Go dtí dod leighes, a leinbh,
d'éis a ndearnadh do dhibeirg
—mairg [nach reich righe] nime—
[breith fhíre] na haithrighe.

9 A liaigh leighis na n-uile,
's a Mhac octha ógh Muire,
—cuma an chalann chéad a dál—
fégh an t-anam go heasláin.

10 A ré lán as sia soillse,
fóir, a Íosa, ar n-actuirse;
sgaoil, a Dé, ciaig mo chroide,
a liaig na sé sochuide.

11 Ós liaig gach oclach más fíor
a-dearar oidhre an Airdrígh,
gér cás díobhaidh fríoth rinne,
fíoraidh Mac na maighdine.

12 Má tá leigeas choidche im cheann
duit, a Muire, ní mhaithfeam;
dod deigfeis is déanta dán;
leigis mo chreacht, a chompán.

13 Ag so duit, a Dia neamhda,
—éisd rem chomhna, a Chigearna—
an chalann 'n-a cánaig féin;
slánuig m'anam, a fíréin.

14 Dí mar liaig, a gruadh gealtais,
dom leigeas lá an éigeantais;
's dí mar deirdsiair dúin-ne istig,
a dhinnliaig dúine an Dúilimh.

15 Leigis mé, a Mhícíl, lá an luain
mar chiocfaid na trí tromshluaig
—romhór mo chóir red chuma—
fóir ar n-anshóg eadurra.

Urra.

63

eogan ruadh mac an dairdh cct

1 A bráighe tá i dtor Londoin,
a ua Conaill chaomghulbon,
do geimhil-se is lór do léan
ar slógh seinnse Saiméar.

2 I ndiaidh ar gcarad do chaill
a-nois, a Néill Í Domhnaill,
[is é an] bann dar mbreith ar gcúl;
níor am dod bheith i mbrígh.

3 Ní tu-sa a-máin, a meic Cuinn,
don cur-sa i láim i lonnuinn;
sliocht bar n-iarnaig ar fóir mBreag
do iarnaig glóir na nGaoideal.

4 An fead nach fuil ar do chol
iomda ó Bóinn go Beinn Gulbon
i ndaoirsine 'ma-raon ruib
gan saoirsine ag aon d'Ultaib.

5 A-táid eidir chuaich is cill,
eidir fuil aird is isill,
ag roinn bar rodochair ruib
boill comhochair dod cheadaib.

6 Na mná, na boicht, na bruigaid,
na huird is na holluimain,
gach mac robras, gach rinn áig,
id chomglas, a cinn Cruachain.

7 Ionann ualach, ionann cnead,
ionann cóir daoib is doib-sean,
ionann imream, ionann ceas,
ionann imnead is áineas.

8 Do gabáil, a géag Eanaig,
—lór do glas ar Gaoidealaib,
cách uile i láim as do los——
ní le duine a-báin beanas.

9 Dócas laochrad Leithe Cuinn
gaisgead curad clann gConuill,
a-táid, a Néill Gairb, id glas
a n-ainm, a gcéim, a gceannas.

10 An glas re fada i bfuil sib
ní glas é ar Rígh an ríchid
do breith as dámad é a deoin
dá gach glas ós sé as seigleoir.

11 Ós sé seigleoir gach geimhle
Rí nime ar gceann coimeirge
do druim do giallchuibrig guid,
a chriathuidhnig fuinn fiachuid.

12 Le guide Meic Dé na ndúl
mór mbráige do bí i mbríosún
romhaib do saorcha mar sain
ar modaib naomhca a-nall-ain.

13 Do bí—ní cúis as ceilte—
neac ród fa rígh Éigipte
nar tarbha an cóir ar a cúl
go ndamna bróin i mbriosún.
14 An cúis do cuireadh 'n-a leit
ar n-a dealbadh i ndícleit
—ní cuala an rí an failcéas fill—
do bí i n-aincéas a himill.
15 An Patri-arca los-éadh
ar ar cum méirdreac misgéal
dar leathnaigh gnaoi Dé na ndúl
is é do bhaoi san bhriosún.
16 Le toil Athar na n-uile
táinig dá chaom trócaire
an rí ar gcromadh ar an gcoir
sí ar 'n-a lomadh dá láthair.
17 An rí forann mar fuair fios
nach dearnadh air acht aimleas
do saoradh é as a haicle
is é i mbaoghal básaighe.
18 Ní hé amháin gur saoradh sin
rí Éigipt trá ar n-a chuigsin
ar fead a tíre do thogh
'n-a fear ríghe do riaghladh.
19 Ar gclos do [neamhgair], a Néill,
mar so ar aithris an fírém
a-tá ar ndóigh a Dia na ndúl
nach a-mháin nach bia i mbriosún;
20 Acht go gcuimhneocha an choróin
duit a-ris le ro-onóir
gach a bhfuair sibh ar a son
is gach buaidh libh dar leanadh.
21 Ar an bhfáth fa bhfuile i nglas
acht go gcroma Cing Séamas
ná meas nach saorfaidhe sibh
's ar leas fraochmuighe fuinidh.
22 Súil Danba reo beit a-muigh,
a Mheic Cuimhneic an Chalbaigh,
ag cur beochroidhe i gcloinn Cuinn
's ag buing eolchoire oruinn.

23 Do choil aonMheic Dé na nDúl
bIadh trá, a Chriaċ Seandúin,
do dhaoirsine rú 'ga roinn
'n-a saoirsine ag Crú Conuill.
24 Rí nime, a Néill Í Domhnaill,
ad-cluin c'osnaidh n-éagcomlainn,
ad-cí ar gcruċ, do-cí bar snaidhm,
a ġuċ go dtí fan dtoġairm.
25 Dóċas cáiċ ar canas rut;
nár léiġe Dia a dul seaċat
an tsúil caḃra ad-cualaidh mé
ag sluaġaidh Danḃa, a bráiġe.
A bráiġe
26 Mó an príosún fós i n-a bfuil
ingean ríoġ Fréime Dálaiġ
a·bfuilnge ag crádh a criḋe
doilġe dál a daoirsine.
27 Dá mbeiċ nach biadh do dhoċar
do cáċ uile it iarnoċadh
acht an brón i n-a mbí soin
do bud mór an ní a-nall-oin.
28 Ní hionann tuirrse is tuirrse,
ní gráidh gráidh 'n-a focair-se,
ní himneadh as doġraimn dí
ingean Í Domhnaill Daoile.
29 Fa sgaoileadh Néill is Neaċtain
muna beiċ sunn saoileaċtain
do biadh an brón mar nach fuil,
ní biadh clódh ar cumaidh.
30 Nár cáire—ná cáire mé—
Aodh Ó Domhnaill i ndaoirse;
nár chuineam i láimh re a linn
ar bfuiġeall áir dá foirinn.

64

GOFRAIḊ FIONN Ó DÁLAIG ecc

1 A ċnuic ċoir re taoiḃ Ealla
fa ḋtáiḋ aicme Oilealla,
gioḋ 'muḋ ḃruaċ do hoileaḋ inn,
fuaċ ḋot oirear im inntinn.

2 Is tú cnoc na nḋéar ḋúin-ne,
a ċulaċ arḋ féarnúiḋe;
is mó ċéiḋ ar ḋéaraiḃ ḋaṁ
t'féagain iná ar ṁéiḋ meanman.

3 Ní gut oram ḋimbrioġ ḋuit,
a Ċláraiġ Ealla orrḋruic;
a-taoi ar n-am ċráḋ, a ċnuic ċoir,
do ḃaoi i nḋán ḋuit a ḋéanaiṁ.

4 A Cláraiġ, is tú an culaċ
mar ċuit an fionn forḃaraċ;
mo gráḋ nó gur ċuit reḋ ċaoiḃ,
a ċnuic a-táṁ do ċaċaoir.

5 Mac Diarmuḋa—dia do ċor—
do tairngireaḋ go ḋtiocfaḋ
dá lot ar ḃrú do ḃearna;
is tú cnoc na cinneaṁna.

6 An lá tugaḋ ċort a nḋeas
an ċreaċ ler ceileaḋ m'áineas
fríoṫ basgaḋ id ċuim, a ċnuic,
is trasgraḋ do ċloinn Cormuic.

7 Don curḃaiḋ ċuig ar an ḋtóir
i n-uċt Cláraiġ i gcéaḋóir
marḃṫair 'gun géig gaċ nar gaḃ
gaḃṫair an ṁéiḋ nar marḃaḋ.

8 Díoḃraigis duine don tóir
mac rioġ Mis—mairg dar ċusbóir—
gur ḃáiḋ inn tar a ḋéis dairt
d'éis an áir ċinn do ċaḃairt.

9 Éangoin duaiḃseaċ na dairte
ní feas fear a díoḃraicte;
torċair lé flaiṫḃile fáil
aċd ré n-aiṫriġe d'fagáil.

10 Aiṫgin an té ṫoṙċair ann
aċo an flaiṫ Faṫaċ Canann
niom ṫuiṫ tiomċall do ġleanna,
a ċnuic fionnċlann Oilealla.

11 Ar ngabáil ġiall an domain
dó go hÉirinn n-éarlamaiġ
'mud ċaomaċaḋ, a ċnuic ṫall,
do ṫuiṫ caomFaṫaḋ Canann.

12 Do ṫuiṫsead re taoiḃ ṫ'imil
Faṫaḋ agus féidlimiḋ ;
tugais d'Éirinn, a ċnuic, cor
'nar ṫuiṫ féilim is Faṫaḋ.

13 Féidlimiḋ mac meic Domnaill
fuair goin 'n-a guin anforlainn
ar an bfánaiḋ uaid i-le,
a Clárag, 's a ruag roime.

14 Faṫaḋ Canann ceann an tsluaiġ
ar an uillinn uaid sor-ṫuaiḋ
do ṫuiṫ ar gcaiṫim a ċleaṫ,
a ċnuic, le maiṫiḃ Muimneaċ.

15 Bean Oilill airdrioġ Muman
—doisg dá dtáinig mórfudar—
rug Faṫaḋ—ní feis gan bród—
leis ar aṫaḋ 's ar éaloḋ.

16 Táinig is an gcnuc ad-cí
i n-a agaiḋ an t-airdrí ;
do baoi brat 'gun foirinn air
gur laoi is Oilill caṫ Clárag.

17 Caoga mac ríog na rosg mall
leaṫtrom é d'Faṫaḋ Canann
gér ċalma neart flaṫa fáil
's na seaṫ gcaṫa 'n-a comḋáil.

18 Gá dú aċo fuair Faṫaḋ Canann
bás ann d'éis a mórṫarann ;
ní dó gér dluiġ a ċaoine
as mó fuil ar n-éagcaoine.

19 Do bí i ndán i n-a diaiḋ soin
an dara gleo ar gurt Clárag ;
an céadċaṫ nior ṫeo gér ṫe
má an gleo éaṫaċ eile.

20 Fear croidhe náraigh neimhmin
mac na flatha Féidhlimidh ;
fadhain anfaidh d'fás ar loch
bás Í Chartaigh i gClárach.

21 Dursan leam a los Féilim
na tréidhe tá ar seinÉirinn ;
milleadh fás a craobhchall gcuir
bás a saorchlann 'ma sliabhaibh.

22 Re bás an churadh Con Raoi
ar Sléibh Mis—mana dhéarcaoi—
bás an féil chreachnáraigh dhuinn
ar Sléibh seanChláraigh samhluim.

23 Ar Sléibh Fuaidh fuair a roghuin
Cúmhgraidh Meann mhac Conchobair ;
do chuir ionnsamhail an fir
ar fionnaghaidh chuic Chláirigh.

24 Diarmuid ar bheann ghulban ghuirt
do chuitim re péisd bhríomhchuirc
[cointinn] is géirrinn dá ghoin
Féilim ar chnoicbheinn Chláraigh.

25 Muircheartach Mór mhac Earca
is Féidhlimidh finnEachtga
fríoth a n-árach leath ar leath
im Chárach is im Chleitech.

26 Rí Éireann dar b'ainm Dá Tí
marbh ar Sléibh Alpa an t-airdrí
fríoth oilbéim re samhluigh soin
ar coirrSléibh challghloin Chláraigh.

27 Trí meic Tuireann—tearc nar chaoin—
tuitsead im Chnuc mac Miodhchaoin ;
mó chaoinim do chuitim choir
ar maoilinn chnuicfinn Chláraigh.

28 Créad fa mbeinn ar bhruach t'imil,
a chnuic thall, d'éis Féidhlimidh ?
san chnuc cheilghlas nó ghur chuit
níor dheaghlas rut, a rochnuic.

29 Do shíol Bhriain do bhuing Teamhraigh
lucht marbhtha meic Toirdhealbhaigh ;
tug fás ar orchradhaibh slóigh
bás Conchobhair i gCaolmhóin.

30 Go dtoracair tigearna an chuic
Art Ó Caoimh cneas mar bánchuip
fríoth an-allan bruit is ba
it farrad, a chuic chéadna.

31 A Chláraig, ceileabrad duit ;
ag súd mé uait, a ardchuic,
fear nach seachnann comlann cleath
go Domnall Gleathcorr gCairbreach.

32 Gé tagi, a Téagaim, a chuic thiar,
eadrainn is an fionn foiltfiar
go hEogan dleagair dola
leoman Bealaig Bóroma.

33 A chuic thiar ga dtá buadach,
is tú an duma deagduanach ;
samail Chrot gCliach ar chaoime
an cnoc ós iath Formaoile.

34 A chuic ós chionn Loca Léin
gá bfuil Tadg na dtreas n-aigméil,
gar duit is dóig mo thocta,
a chuic móir, a Mangarta.

35 Sealb díleas Domnaill í Chaoim
tú, a chuic uaine an feoir barrchlaoim ;
mo chean duit tre robaidh rath,
a chuic dan comainm Cláraich.

36 A Shléib Luachra don leith thuaid
i riacht Mór mín an bansluaig,
id goire 's dóig mo dhola
tre Móir Moige Mucroma.

37 Freagarthar linn lion ar slóig
do slóigeadh go Sliabh Si-óin ;
Mícéal oirn bus fear garma
sead 'n-a moirn ní miotharba.

A chuic.

65

GOFRAIḊ FIONN Ó DÁLAIG ecc.

1 A ċROS ṫALL AR AN DTULAIG
AS DAṀNA DAM ḊÉARĊUṀAIḊ,
TÚ URLAṀ GIḊ BÉ LEN BÁIḊ,
IS É AR DTURNAṀ DO ṪÓGḂÁIL.

2 Is TÚ, A ĊROS AN ṀEIC ṀUIRNIG,
ṫUG MÉ A-NOĊT GO NEAṀṠUILḂIR ;
A ḊLUṪĊROS FA DTÚ AG TUIRRSE,
TÚ ṀÚĊFAS MO ṀEADAIR-SE.

3 Tú ċuiṁnigeas dúin-ne a ḋol
dá ndeaċaḋ m'aire ḋ'Eogan ;
mo ḃeiṫ mar tú, a ċros-sa, is cáir ;
do b'usa ṫú gan tógḃáil.

4 Truag ḃar gcuiṁnioġaḋ cuṁaḋ
gid cruṫaċ do ċóruġaḋ;
tú ós ar gcinn-ne, a ċros Eogain,
m'inṁe ar a los laigdeoḃaiḋ.

5 Ag ḋul seoċaḋ san sligid
ḋéara go lár léigfidir;
'gat aiṫne, a ċros, baḋ corcra
aigṫe ḃas an ḃantroċta.

6 Gid cúis aṫtuirse anba,
maiṫ an ṁaise ṡaoġalda
do ċeaṫra druimne donna
leaṫna cuiḃḋe codroma.

7 A ṁeic dar cumaḋ an ċros
'n-a lóċrann ṡeasṁaċ ṡolas,
fuarais ċrois ḃarrġloin ḃláṫṁair;
marḃnaiḋ re cois commáṁṫair.

8 Is cros fir do b'fearr daġḋuas
an ċros ad-ċiu eadarḃuas;
loise na ceirde do ċeil
an ṁeirge croise ad-ċíṫir.

9 Ní fiaḋnaigṫe i ḃfogus di
an ċros-sa ná i gcéin uaiṫe;
gid ḃláiṫ an mionn í is urċra
sí ar cionn cáiċ 'n-a comarṫa.

10 A Chros ós cionn na leirge,
tuar leoin dar lucht aoinċeirde,
biaidh fros le bonnfadhraibh de
a Chros d'ollamhnaibh d'aithne.

11 Cúis a tógbhála ós talamh
cros Adhair an ollamhan
an crann-sa dá gruadh gairde
budh tuar almsa is urnuighe.

12 Beannacht ar anmain an fir
isa Chros do-ċiu ar m'aighidh;
fearr iná tuile tuirse
guidhe ar an seanghséagainn-se.

13 A-tá an Chros ler cráidheadh mé
ar deilibh do Chroise, a Choimdhe;
ar a los go dtí dod tigh
an tí dan cros an Chrois-sin.

14 Beith ar cúl Chroise Eogain
dom athuirse oisgeolaidh;
díon ar slógh é agus gidh eadh
ar bhrón, a Dhé, ní dídean.

15 Tuilleadh cádhais don ċill naoimh
cros mhingréasaċ an mhacaoimh;
slógh fa cádhas don Chrois-se
budh lór d'árus eaglaise.

16 Adhbar ollamh fear Mumhan
gion go bhfuair ainm ollamhan
gan fearsain mar é d'ollamh,
a Dhé, d'easbaidh fuaramar.

17 Ní dearna ar ndol a oidhre
fulang mar ar bhfulaing-ne
fear dar ċomhainm Cathbhadh Dhaoi
ón Mhodhairn lachnaigh lionntaoi.

18 Ní hiongnadh an fáth 'ma bhfuil
ar gcomhráithe re Cathbhadh;
truagh bás an druadh a-dirim
truagh an cás 'ma gcuimhnigim.

19 Gidh bé damhna fo-dearna
sinn d'éagcaoine a oigeadha
ní ar son an druadh bu-dhéine
truagh fa a dhol ar ndeirbhéile,

20 A-tú 'ma a bheith don bás rug
ris an bpilib as formad;
truag m'éad re hoigid an fir
éag fa a oidir don filid.

21 Do-chuaid do chumaid a mac;
do b'é an mac fa mór éagaic
Seanann Sruadsolas fuair eol
nach cualadas uaid d'aicceod.

22 Truag leam-sa loige Cathaid
ar fearr Seanainn Shiomarcaig
dar séis ar loige ar a leic
a croide d'éis a éimheic.

23 Téid Cathaid fa ceann foráis
tar éis Seanainn Sruadsolais
i dtalmain tre Seanann nglan;
ní leanam amlaid eogan.

24 Cosmail, a Dé, damna ar scaoi
mei-se agus Cathaid caomhdaoi;
sid ead ní comhrom scumad
an conclann fear n-ealadan.

25 Dámad comhrom ar scumha
'mar saormhacaib súlcara
—teasda Cathaid—créad do-bir
Safraid gan éag fa a oidir?

26 Cathaid mar do-chuaid reamhainn
d'éag do chumaid caomhSeanainn,
mó a fachain sá dás gan dol
an t-athair ór fás eogan?

27 Truag gan fóiricin aga
mar do bí ag bás Cearmada
ar n-a guin do láimh loga
do muin áig a iomgona.

28 Comhrag do-chuala idir lug
is Cearmaid na gcleas lúthmar;
Cearmaid milbéal ba marb de
d'arm rinngéar mar an rinnche.

29 Rún an Daghda i ndiaid a meic
sgarad le hÉirinn n-oirrdreic;
triall tar muir do labrad leis
go bragbad luib a leighis.

30 Téid do thaisdeal an domhain,
fágbhais Éirinn n-iorgoilg
gur chuir an Dagda dá dhíon
ar a mhuin damhna an deigríogh.

31 Cearmaid le achair n-éachtach
táimig sleamhain sláinchréachtach
mar bhlát na slat dá gruaidh gil
dar lat ní fhuair a oigidh.

32 Cidh má ba déanta dhamh-sa,
gémadh aisdreach oram-sa,
réim an Dagda, a Dhé, ar n-a dhol
dámadh tarbha é d'Eogan.

33 Mo mhac-sa ó nach mé an Dagda
súil le éirghe is éadtarbha;
ní fhagair dar mbuain a broid
an bhuaidh do chabair Cearmoid.

34 Muireadhach mac Eogain aird,
Cearmaid—gidh cia do cheasaibh—
do-chuala ar ndol don dís gloin
a-ris a gcor i gcorpaibh.

35 Truagh nach tabair d'fhurtacht oirn
an lus fuair ingean Logairn
nó aicheacht an Dagda dhamh
d'aithreacht a anma i nEogan.

36 Mac i n-ionadh an achar
do b'oircheas é d'ordaghadh;
a achair 'n-a oidhre dhó,
a Choimdhe, as fachain iarghnó.

37 Ní fhuilngimn an uair do mhar
do mhéadh ar n-annsa d'Eogan
choidhche gé do-near a-nois
an fear dá oidhche im éaghmais.

38 Mar tú dá bhás ní bhiadh mé
dámadh neach eile a oide;
cúis as ar foidhe, a Dhé, a dhol
is mé do b'oide d'Eogan.

39 An t-Eogan-sa is éigin dúin
déanamh seach an bhfionn bhfoltúir;
tairnig a sheal gá dhám dhó
gidh eadh gá dhál as deachra. A chros.

66

GOFRAIḊ FIONN Ó DÁLAIG ecc

1 A fir déid i dTír Conaill
go tír an ríog romholaim,
clúm mín tres gach maoilinn dí
aoibinn an tír i dtéige.

2 Aoibne duit-se ná dam-sa,
ag féachain na bfearann-sa,
an clár ubhlach groigeach glan
Murbhach is Oileach d'féachadh.

3 Do-chífe Mag n-úr n-Eine
na learg n-álainn n-aingleidhe
's an Éirne dá n-éir ealta;
buidh céim d'éirghe aigeanta.

4 Do-chífe Eas Ruaidh ráthach
na sruth mbreacach mbradhánach
is Sídh Aodha ós an tráigh te;
caomha na cláir ad-chífe.

5 Do-fheadar baḋ aoibinn lat
na fuinn-se d'féachain umat;
do-cím ort dá aithle soin
tocht go faighthe mín Murbhaigh.

6 Do-chí uait Éirne i-le
's na cnuic corra ós cionn Éirne
buinne síothbán nach searg guil
's gach learg do mhionchlár Murbhuigh.

7 'San bailei-se do bunadh
bíos mo chara Conchobar,
lucht deigeoil 'n-a chaithir chuirr
do mhaithibh ceineoil Conuill.

8 Sochraide ógh nar ob cath
rí an tuaisgirt go n-a theaghlach
beir sgéala uaim dá oireacht;
déana thuaidh mo theachtaireacht.

9 Cleamhnas ar deis duine féin
is altrannas i n-imgcéin,
innis d'faghlaidh na n-oirear
gurb amlaidh do horduigeadh.

10 Do-nim-se an dara ní dib
do mac Aoda, don airdrigh,
do chéib na mbaclannas mbog
altrannas i gcéin cleactfad.
11 Mar tá mé dá malaigh dhuib
fa chuing altrannais uasail
bíd mo chroide leis an gcuing
do rígh Doire, d'ú Domhnuill.
12 A chur dam tar gach ndruine
innis d'airdrígh Toraighe
ó Aoibill chneisshing Chliach Máil
do dhleisinn a fiach d'fagháil.
13 Ingean mhochuir Meic Uilliam,
folt barrbuidhe bachaillfiar,
's glór coimseach bádach banda,
goillseach nárach neamhgallda.
14 Fiarfaigh dam-sa dá deirc mhoill
cionnus díolfas Ó Domhnaill
a beith ag craoidh Cé 'n-a cairt
mé i ngach laoidh dá labairt.
15 A fir chéid don Mumhain mhóir
i dtigh Taidhg as fearr t'onóir,
ionnsaigh mag na múr sona
gadh go dún Í Donnchadha.

A fir.

67

Goffraidh fionn Ó Dálaigh ccc

1 A Ghearóid, déana mo dháil;
dá ndearna déana i gcéadáir;
tug, a óigleanaibh, t'úidh ruinn,
a úir dóidleadhair dearccuirr.
2 Dídin mé, a meic an larla,
ar feirg flatha finnliamna
gidh bé facain feirge fuair
t'athair, a meirge an mórshluaigh.

3 Is ort iarraim Gió óg tú
Síod na Bréamh asad fionnchrú;
Ód chomaicme a-tú fa choill;
Dar gcomairce is tú as tualaing.

4 Mairg file ne bfuil a móid
Aicme Gearailt, a Gearóid;
Is facain dá gcar um ceann
Dá rab t'athair dom imdeall.

5 Nior chleacht sinn siobal oidche
Ná imirt arm bfaobairte;
Ní poimpe ar ngníom le ga;
Coillfe diom nior déanta.

6 Fóir mo guasacht, a Gearóid,
Tair romhuinn don ríphealóid;
Ar t'eineach dam dial oirn-ne
Gab, a chiall, mo chomairge.

7 Inneosad uirgéal cumta
Duit im dáil mo choburta;
A-déar mar dleagar a rád
Sgéal ar leanab do leanbán.

8 Táinig lá ar leic na dTorad
Fionntan is é ar n-arsogad
Dá bfuair naoidin n-óig t'aitgin
'n-a aoigis fóid anaithnid.

9 Iongnad leis a leicéid sin
Ne taob na haille d'faicsin;
Rug an naoidin n-óig ón aill,
Tug póig don aoigis áluinn.

10 Mar tug an príomhóglác póig
Don naoidin áluinn fíoróig
Téid dealb a aigte i n-óige
Ón leanb d'aithle éanpóige.

11 Deiris leis an leanb síde
Gus an mnaoi nglic nglóirbíde;
Ní tug dá mnaoi a fios ne head
's do baoi 'n-a chrios an céidsheal.

12 Fionntan ar bfios a fréimhe
Deannuigis dá bainchéile;
Freagrais a bean go ngné gil
Né agus gid ead nior aithin.

13 AR BEAN FIONNTAIN DÁ AICLE:
"CIA TÚ TÚ DO MHEARAICHE,
A GIL BLÁIT DÓDGLACSAOIR DUINN,
A ÓGMHACAOIM ÁIT ÉADTRUIM."

14 "GIÓ CÚIG MÉ, A BEAN, BEANFAD DAOIB
MAD ÁIL LEAT LEANNÁN MACAOIM;
NÍ HAMHÁIG SINN CNEAS RE CNEAS
DEAS LINN T'FAGBÁIL I N-UAIGNEAS."

15 "SGUIR, A MHACAOIM ÓIG, T'ÁBACHT,
CIAN ÓM LEICÉID LEANNÁNACHT;
NOCHA GAOL ÁBACHTA INN,
A CHRAOB ÁRRACHTA FOILTFINN."

16 "FEARR DUIT CÉILE SÉITREACH SLÁN,
A BEAN MHAIC" AR AN MACÁM
"Ó TAOI AG SEANÓIR SEACHAIN SOIN;
RE BEACHAID NDEARÓIL DEALUIG."

17 "NÍ AONTÓCH Ó NACH ÓG MÉ
—NÍOR AONTUIGEAS AS M'ÓIGE—
FEAR GÉMACH CÉIM DEAGSÓIG DAM
ACHT MO SEANÓIR FÉIN FIONNTAN."

18 "DOD BRÉAGAD NÍ BIA SINNE
Ó FUARAS FIOS C'INTINNE;
Ó NACH ÉIDEAR É D'FOLACH
MÉ DO CÉIDFEAR CARTANNACH."

19 "NÁ HABAIR SIN" AR SI-SE
"SEANÓIR CRÍON MO CÉILEI-SE
SÉ GO NEIMHSEADMAR A-NOCHT
AR GCEILEABRAD DÁ CHLMACHT."

20 "MEI-SE SEANÓIR SLUAIG CALGA
AR NDOL I NDEILB NAOIDEANDA,
A BEAN" AR SÉ "NÁM SEACHAIN;
IS MÉ T'FEAR I N-ÓIGBEACHAID"

21 "DÁ DTEAGMHAD GOMAD TU-SA
AN CÉIDFEAR DO CHARAS-SA
NOCHA BIA, A FIONNTAIN, IM FAIL
GO BRIONNTAIR CIA ROD CHRUCHAIG."

22 "A RÍOGAN A ROS GREADA,
DO ACHOIGEAS AIRRDEANNA
GACH FÓD GO NAOIDE ÓN NAOIDIN;
NAOIDE ÓG ROM ACHAOIDIG."

23 Innisis Fionntan mar fuair
an leanb ar an leic dtaobfuair
—cóir a n-innisin uada—
innisid a iolbuada.

24 An leanb óg 'n-a hucht féin
gabais bean Fionntain ainn-séin;
re hagaid an uair do gab
fuair cabair mar fuair Fionntan.

25 Ní taosga ar n-a tabairt dí
ráinig a anál impe
ná do sgar sí re seandacht
's do gab ní dá naoideandacht.

26 Gá dú, acht do bí siad mar sin
seal buan oile dá n-aimsir
is do bí 'n-a láim re linn
gach ní do b'áil le a n-intinn.

27 Éanmhac Airdrioghna Sorca
fríoth ann aisgid coibarta
folt i n-a óiridib air
ar dtocht d'fóiridin Fionntain.

28 Go tráig n'Úna Tolca Té
do cur Fionntain i n-óige
tar an moir sriobmall srotach
a-droig lollann loichrotach.

29 Tú, a Gearóid, a gein socair,
leitéid lollainn loichrotaig;
go bfionnam, a chú chride,
an tú lollann t'aimsire.

30 Anál lollainn, a ucht glan,
tug fóiridin ar Fionntan;
cuir mar chúis anáil t'ochta
fam gnúis d'fagáil furtochta.

31 Tair ar cuairt sonn, suid im ucht,
fionnam feabas do cumacht,
tabair póig i n-a diaid dam,
cabair ciaig mo chóig gcéadfad.

32 Ar Muiris gCliach 'gar cleachtas
athnuaidig ar n-aitheantas;
san chruit i mbinn roime a-ris
ag rig Broine go mbeimis.

33 Saor mé ar oirdire t'athar
go mbeinn agad deannacadh;
ar gcomairgei-ne is doird di
tromoirdire oirn aige.

34 Tairre leo briathraid binne
d'aitearrach a intinne;
fill tar ais feirg an larla,
a deirg cais finn fuiltniamha.

35 Mo teagasg, a Gearóid, gab:
"feirrde macám a múnad";
dá dtugtar éara oirn-ne
déana mar a-déaraim-ne.

36 Nó go raib sinn siodach ris
ná héirgead fúd muirn Muiris;
rí Áine ná han re a póig;
gab ar do gáire, a Gearóid.

37 'N-a ucht ar croch ná ar comaid
is a fearg ret ollamain,
a anam, ná haontaid dol
go brágam aontaid t'athar.

38 Ná cealgad cleas dá áille
tú, a meic marcaig fionnÁine;
braitear fraoch ar t'agaid n-óig;
labair go gaot, a Gearóid.

39 Dá ndearna tú is tuar deigsid
mar deir mé, a meic Aibilín;
t'éara dot athair ní háil,
racaid séala ar an siothcáin.

40 Biad agad im fior gráda
bud hé séala ar siothcána;
rinn t'aoibe, a Gearóid, do-géab,
a naoide gealfóid Gaoideal.

41 A uball abla cumra
as uaisle náid óruibla,
a bláth mamha, a chú cheníl
do crú an larla is Aibilín.

42 A leinb a lunnainn na ríog,
foirfid t'urlabra m'imsniom,
innsgne binn do beoil chorcra
i n-a rinn ceoil codalta.

43 A Mhuiris, maoluigh do mhóid;
déana mar a-deir Gearóid;
dá ngadadh díom ní dhlighe
síodh ar aba t'oirdhire.

44 Flaitheas nach gabhaidh Gaoidhil
gealltmaoid dóibh i nduanlaoidhibh;
a ráthughadh dúibh níor dhluigh,
gnáthughadh dúinn a déanamh.

45 Dá cineadh dá gcumhtar dán
i gcrích Éireann na n-uasál
na Gaoidhil-se ag doing re blaidh
is Goill dhraoiminse Dhreatan.

46 I ndán na nGall gealltar linn
Gaoidhil d'ionnarba a hÉirinn;
Goill do shraoineadh tar sál sair
i ndán na nGaoidheal gealltair.

47 Na Goill is Gaoidhil Danda
fa seach re huicht t'agallamha;
is tú ceann an dá cineadh,
geall reo clú ní cuirfidhear.

48 Do sgar mé reo mhúr bhfleadhach,
a cinn an dá cinneadhach;
muirn t'arophuirt-se agus t'fhíon glan
rom líon d'antuigse is d'uabar.

49 Dol ar deabhaidh dhó dheich mhoill
ní thug achd uabar oruinn;
log an chuairt-se do-chuamar;
dol uait-se do b'anuabar.

50 An t-aingeal do b'áille ar nim
do ionnarb Dia 'mun gcúis-sin;
nochar bheag d'fhior a fheitheamh
an cion do leag lúisifear.

51 Do thonn feirge gé do fás
rinn, a Mhuiris mheic Thomás,
díon, a Mhuiris-se, ar do mhóid
bríogh na guidhe-se Gearóid. A Ghear.

52 Ar measrughadh maidne an luain,
a Mícíl, is mór m'anbhuain;
tú ar sgiath, a mheic, ar maidean,
a fiadh dheit go ndearlaigear. A G.

68

Eochaidh Ó hEodhusa etc.

1 An tú ar gcéadaithe, a Charraig,
a ráith éigneach eatarroo;
cách óo céadaithe oo chur
ní fáth méadaighthe meanman.

2 An tú bíoo i mbéalaibh sgoil,
oo measdaoi re múr Cruachan?
a fhuirt gil fan rionnglan rosg,
más ib is iongnadh t-éagcosg!

3 Oo chlaochlóidh oo chruth dealbhglan,
oo imthigh bar n-óirtreabhradh
doo mhúr glan chaoibleabhar the;
ní mar aoilgheanadh t'aighthe.

4 Níor deargadh le hingnibh eadh,
níor loitedh le lorg nuaicheadh,
oo leirg dtonnbháin ngairthe ngil,
congáir t'fhaighthe oo uaignigh.

5 Tugais cruth naoidhe ar neamhchruth
amhail oo bíadh baintreabhthach;
a chúirt orrdraic cirmgeal chiog,
oo comhloit imneadh t'aigneadh.

6 Éagcóir oo haithneadh oraibh
cúis imnidh dá bfuaroibair,
a threadh na gcaithreann gcorcra
re seal n-aithgearr n-iasachta.

7 Dá dtuigthea mar táid re treall
sé ríogfhuirt foirdhe Éireann
i n-éagcruth, a róimh na ríogh,
níor chóir éagnach ar t'imshníomh.

8 A-tá Teamhair teaghdais Chuinn
ó reimheas ríghmeic Cearbuill
mar gach dtealaigh—níor dhleacht di—
gan meadhair acht teacht tairse.

9 Ó ré Mhuircheartaigh meic Néill
a-tá ráth Oiligh fhóidhréidh
—leis do-roighneadh dimbrigh di—
gan deighrigh d'oirdneadh innte.

10 Ní fuair Caiseal—cúis diombáis—
D'éis Cormaic meic Cuilionáin
Rí do fréim céadfadaig Cuirc
Don géastulaig féil orrduirc.

11 Ó aimsir Fearguis Foga
Do mardsad meic Eochada
Nior fadi eamain féirmín fionn
Le héinríg d'fearaib Éireann.

12 Riograid Laigean na leas gcorr
Ón trát fá dtorcair Cearball
A-tá Nás na mboilgsread mbinn
'n-a foirgnead fás ón foirinn.

13 A-tá iosdad Cruachna Cuinn
Ó ré Ragallaig roscuirr,
Múr aolblát do tabaig toil,
'n-a maolrát folaim fásaig.

14 Aithnim nach fuileongta i bfad
Do beit san chruit-so, a charrag,
Na hardpuirt-se ór clód a gcruit
Mór an antuigse d'éagnach.

15 Gid ead ní hiongantach linn
A bfuil d'actuirse ar t'intinn;
Gan fát nior claochlád do chruit,
A rát na n-aolchlár n-amlach.

16 A-tadi re treimse bfada,
A céadráit clann nDiarmada
—An rige réid ní rabadar—
Ód fréim fire i n-aontamha.

17 I n-aimriocht dot foirinn féin
A-tadi re treimse n-imcéin,
A cúirt ródglan coillbleacht corr,
Ó foirneart ógbad n-eactrann.

18 Foirneart eactrann is é tug
Do cur sa chruit-so, a charrag,
A rát togta beannblát bog
Far neamgnát orchra orad.

19 Nior gnát leat-sa acht re linn Gall
Gur bearnad séan bar saorclann,
A linngeal taobuaine tiog,
Imnead aonuaire ar t'aignead.

20 Do chleachtais fleadh is fiadhach
is graifne greag n-óirsrianach
ór diombuan iarann bar n-each,
a niamhfonn lionnfuar loinnreach.

21 Ní caitti lá id longphurt sean
gan reic nduéacht nó nduan bfileadh
re glór bar siodhcraobh seanma
fa ól bfíonchaor bfineamna.

22 Minic tigdis teachta sít
d'fhorail comhadh ó choigcrích
dod chúirt gairbhe thaobhairt te
's raibhe i ngach aonairt uaib-se.

23 Fa gnáth ar leirg do leasa
luchd sgaoilte craobh gcoibneasa
ag maoidhmh uaisle gach fir;
aoigidh uaib-se agus imlibh.

24 Fiu an céadaoibneas do chleachtais,
fiu a-ris do ró éigeantais,
a phuirt úir na ngoirmeas nglan,
doilgeas ar t'úid nach iongnadh.

25 Acht a-mháin nach maoidhte duit
ró buaidhreadh nó barr iomluit,
a slóighfeitheach na dtreabh dtais,
fear d'fhírichneach ó fuarais.

26 Tarla do chéile cubhaidh
riot, a seanráth séanamhail
d'uaislibh caithchéile chláir Freinc;
ná báidh d'aithméile t'intinn.

27 Mac Diarmuda díogbhadh cath
fuarais tar éis do dheachradh,
a bhraontana na mbeann dtais,
aontagha as fearr dá n-uarais.

28 Tréig an gcumhaidh do chleachtais,
eirg it earraidh oireachtais,
lí bhróin ná haithintear ort,
a róimh chlaichfinntreabh Connacht.

29 Ní hachtuirse as oirdheas duit
ó fuair tú tar éis t'iomluit,
a fhéirmhín na sídheas sean,
t'éinriogh ndíleas fa dheireadh.

30 Rod cuirfe a-ris id rioct féin
oidre Taidg na dtreas n-aigméil,
a linngeal na gclár gcorcra,
slán ret imnead iasocta.

31 Teas gréine is gar do dubad;
gearr go gcuirfe Conchubar
do blát iongnát ar t'agaid,
a rát fionnblát éagsamail.

32 Dud iomda amlad d'or cearb
ós sleasaib do clár gcraoibdearg
is ceird saothrach druim ar druim
ós leirg bar n-aolchlach n-áluinn.

33 Gárta caismeart agus crot
bud iomda i n-aoinfeacht iomut,
a connuaigeal na dtread bfionn,
combuaidread fread is fichell.

34 Ní fuigtear ón uair-se a-mach
teimeal ar chaobaib t'aolchlach,
a colgairte na gcíoch ngeal.
ná díot ordaigte ar t'foirgnead.

35 Dar n-ainm féile re fada
méadóchaid Mac Diarmada
ag aos gnáthmolta Guirt Néill,
a puirt blátchorcra beinnréid.

36 A charrag na gcuan sreibsíd
is é oidre Eibilín,
a rát geal na ngéigleas gcorr,
fear do chéidgeas do comoll.

37 Do cleachtad duit, a dúin síd,
iocht is oineach it airdrigi;
geis duid éara re n-aoigid;
sgéala nach cuid commaoidim.

38 Dod geasaib bós tre bit sior
t'iadad ar ionchaib t'airdrígi,
fa chliathroigib do chraob mbreac
ná aon d'fiafroigid inneat.

39 Ní chuala éingeis folaig
nach í intinn Conchobair
ort, a brug na mbeann gcorcra,
dul i gceann a gcaomanta. An

40 Daingeann brogha na cairrge,
ingean ríogh fóid fionnGairbhe
na gcasa céadna congbóid,
réalta an leasa leabharglom.
41 Rún doirbheartach teagar séad,
an céadchlú cuirfid Mairgréag
ar an ráit mbreactana mbinn
beantagha cáich i gcoitcinn.
42 Gruaidh tibheach gan toil bhfolaigh,
ghat saorbhan síol gConcobhair,
troigh boinnleasg as comhda ceann,
toirmeasg foghla na bhféinneadh.

An tú.

69

DOMHNACH MÓR Ó DÁLAIGH ccc

1 Ar iasacht fuaras Aonghus
ó Dhia gin gur dheagcaomhnas;
an té rug é nochan olc
ó nach tug é acht ar iasocht.
2 Móide an tuirrse tá ar gach neach
fa bhreith uaim do Dhia dhúileach,
glan an nuabhas, nuaidhe an corp
do fuaras uaidhe ar iasocht.
3 An t-iasocht fuaras do nimh
noca n-iodhlaicfinn idir;
do b'usa leam a locadh
gémadh fearr a iodhlocadh.
4 A Dhúilimh do dhealbh a chorp,
nó go n-iodhlaicfinn m'iasocht
nachar b'é ceart bad fearr ann
gan teacht ar a cheann cugam?
5 Ní miasocht áruis nimhe
a-tá ar Aonghus d'áiridhe;
gearr gach sosadh acht mar sain
do-san nior b'fearr ga adhair.

6 An tsealb bunaid bios a-nois
níor leam acht iasacht Aonguis;
ní fríot uaid acht atáid de;
do-chuaid le a athair oile.

7 Iasacht bunaid do buain air
ní iarrfainn ar an athair
—níor léig sei-sean an leanb linn—
a sealb leis-sean do léigfinn.

8 Do Mac Dé bí is beannacht lais
deonuigim anam Aonguis;
ní fuigfinn neart bud fearr air
reacht fa a ceann noca cosmail.

9 Croide Dé d'furtacht orm-sa
truag nach táinig cugam-sa
ar mnaoi roime ráinig teag
mar táinig croide an Coimdead.

10 Lá dá ndeachaid Mac Muire
go teag Marta mionghloine
an bean dar cinn an rí rath
re a linn do bí go brónach.

11 Do fiarfaig Mac Dé di-se
créad an cúis fa raibei-se
ar bfuicsin déar le a gruaid ngil
an léan fuair gé do fidir.

12 "An mac óg do b'aithnid duit"
ar si-se "a athair orrduic,
teasda 'n géag bassolus binn;
Lasarus créad nach caoinfinn?"

13 "Gluais leam" ar Dia do dealb neamh
"tuigim mar tá do chreideamh
go léigfinn uaim do mhac maith
lat ón uaig" ar an t-Ardflaith.

14 Gluaisis leis—níor leasg an céim—
d'fios an adhlacte ainn-séin;
sona an flaith ó bfuair proigeacht,
maith do-chuaid an comhdeacht.

15 Do ráid Dia ag dul ós a chionn
ris an mac—mairg nach tuigeann:
"cuirim ort, a chalann chriad,
tocht 's an t-anam ar éinrian."

16 An sgáth bréige do bí ann
as ar imdíg an t-anam
ní dearna an Rí acht a rádh sin
's do bí slán is an slighidh.

17 An cleas-sain, dá mbeinn buidheach,
do-rinne an mac míorbhuileach
a Dhé nach déanann a-nos
is nach féagann é ar Aonghus!

18 Ghion go bhfaghaim mar fuair sin
do chonn ghuidhe Dé dhíligh
d'éis a mhíorbhuile ar Mharta
dá fíorghuidhe is adhartha.

19 Ghion go bhféagh Rí nimhe a-nois
orm-sa um fhóirithin Aonghuis
dámadh fiu mé a dhéanamh dhamh
do-ghéanadh é is do fhéadfadh.

20 Ó nach fiu a dhéanamh dhamh-sa
Mac Dhé d'fhurtocht oram-sa
mairg más eadh do fuirigh inn
ris an mbuilidh ngeal nglóirghrinn.

21 Nior shaoil mé gur mhaith an bhreath
gan mhac re a athair d'fhuireach;
ní hamhlaidh do an rem dhul
acht amhain dhamh re a dhol-san.

22 Thaosgha thug mei-se ná an mac,
Dia thug orainn an t-iomlat;
ghidh thaosgha rug sei-sean sain
ní hei-sean thug ó thosaigh.

23 Tosach uaim-se fuair sei-sean;
truagh dhamh gan dul reimhei-sean;
d'óighe ar meic-ne dar mhó ar gcean
do badh leighthe dhó dheireadh.

24 Ní dheireadh don tuirrse thruim
d'éis an laoigh d'fholach oruinn;
fa romhoch cré tar a cheas,
sé d'fholach nochar dh'oirdheas.

25 Ní bheas eilthe d'éis a laoigh
agam d'éis an ghil ghlacshaoir;
ní thabhar laogh oile air
go saor mo chroidhe ón chumhaidh.

26 Sód na heilte ní holc dí
a laog féin ó téid tairse;
do laog oile do-geib grád
a croide féin ag siodlád.

27 Buan mo cumha um ceann mo meic,
ní hionann is an eilit;
d'éis an laoig re a dtabraim taob
ní tabraim m'aird ar aonlaog.

28 Laog mo chroide an mac muirneach,
mo chara, mo chomairleach,
nior bean tuirrse roime rinn
mo chuisle croide caoinim.

29 Mo chruit chiuil as caoine nglóir,
mo ghlór caoin as cosg dobróin,
éinfear cumainn mo chride,
m'urraim agus m'áisige.

30 Mo chraob chuais, [mo bile bláit],
mo ghéag fíneamna fíorbláit,
mo mhac octa agus anma,
mo slat corcra chraobaibla.

31 Mo chiall, mo chuimhne, mo chonn,
mo mhac, mo dalta drólann,
mo mhochmacám, mo mhionn súl,
mo fhoclacán fionn foltúr.

32 Do oileas d'Airdrígh nime
Aonghus ar gcuid criche-ne;
fuaras doimheanma uaid as
do luag m'oileamna ar Aonghus.

33 I ndoilghead re Dia adar
—do b'éagcóir an t-ordachadh—
do-chuaidas—is do b'é m'olc—
fan té fuaras ar iasacht. Ar

34 fuair fionnghuala fód dunaid
d'éag Aoda, d'éag fearadaigh;
do-chuaid siad is siad gan locht
ní fuair iad acht ar iasacht.

Ar iasacht.

70

EOCAIḊ Ó hEOGUSA ECT

1 A-tám i gcás eidir dá comairle;
Gá cás as roḋailge ná an dál a-direim-ne?
Guais teacht ó chíocḃun an dá comairle
Dá neart comaiḋḃle dar síorcur dar
sligiḋ-ne.

2 Dá cúis rom-goin le diamair ar ndoimeanma
toil na hoileamna ag iarraiḋ ar n-araḋna
ó fairge ráthaig gartgloin geileamna
['gar] máthair geimeamna is m'antoil anamna.

3 Measaim triall le mearḃail ar mórcumaḋ
ó fiaḋ na n-órculaḋ, ó seanmaig síoḋMumain,
go naḋḃaiḋ mbuig sruthḃinn na saorcuraḋ
is cuid dar saothugaḋ ar nach cuirfinn
críochnugaḋ.

4 Measaim dá éis i n-aimsir ar dtriallai-ne
go géis ngriandaire ros failsig gach fáiḋfile
is mé go haomchéim ar ndul sa dréimire
nar chéillide sgur re baothréim ar mbáirei-ne.

5 Anfaḋ re cuma ar nduaine deiriḋ-ne
sumna i neimhinne—gá cruaide comairle?
más thruag leo—giḋ eaḋ dá n-anaim-ne
ní ragaim-ne beo go sluag mear Moḋairne.

6 Ó chríoch caillgil na gcalaḋ síoḋamail
dá n-anar san rioMumain mhaigrig mhiondoirig
gá dulc dún ar sealaḋ go sírrigin ?
Dleagar do rígfiliḋ súr gach síoḋoirir;
an dara bliaḋain gan triall fa chuaiḋeamain
ní biam ó sluaigfeaḋain riaraig rioguilig.

7 Gér linn ón droing do gnáth a ngualainḋeacht
do luaigiḋeacht tar cách is roinn a ríogaḋart,
is luiḃ caḃra dúin ar ar ndeoraiḋeacht
ó ceoloireacht gaḃra ar súil re a sírraḋarc.

8 Dursan ar dtriall ó oirear fionnDaoile
na moigeaḋ ndionnaoiḋe go fiaḋ ḃfionnÁine;
giḋ ionmuin clár sreathlan seanDáire,
neamhtal ar leannáin-ne fa dál diombáiḋe.

9 Uċán ar gcéim-ne ón talmain cuaideamain,
's ó Éirne cuaimealaiġ balbġlain braondoiriġ,
is ó fréim armruaid rúnbrais ríoġuidir,
's ó síodúidib glansluaiġ súlġlais saoroiliġ
's óm Aod féine mo ġrád tar ġaoidealaib,
as céile d'aoiġeadaib 's as fál d'aoġairib.

10 Is í ar ndáiġ nać ba cian ar gcéilide,
ar gcéilei-ne riam a-máin dá mórfine,
ó Máġ Uidir dá roiseam 'n-a ríoġbaile,
síodaide boisseanġ ó bruiġin ar mBóinneine.

11 Do-ġéab i síoċlios fionn an Aoda-sa
mo dínċrios taoba-sa, mo lionn lúda-sa,
is ġan ar dtriall a hamarc an aoilleasa
radarc ġać aoibneasa san fiad Úna-sa.

12 Dud mór saorċlann dom fios do b'inríoġta
is fraoċlann rimliomta ar slios na sean-
bóċna;
dud iomda béinne úr airmniamta
is glainbriatra cléire san dún dealbórta.

13 Dud iomda le moltaib fáid fan bfionnorlár,
's ġair bionnorġán le hoċtaib imeilméar,
's ceo doilġe ar ġać leaċ fan loinnearmúr
ó ċroibmearlúd boirrte eać n-ingeinġéar.

14 Dud iomda aġ triall don ealtain éigseiġil
éigsfilid dá riar ón ġreantaiġ ġéagsdaraiġ;
bad iomda ricleard áit le hógsgolaib
go ráit bfódsgoraiġ na n-ilċeard n-éagsamail.

15 Dad iomda sompla úr ar óireanġaib,
is lúd aġ sróilleadraib corcra ós ċaoilreannaib,
ġair aġ seilġ, bionnġair aġ buaballaib
fan leirġ mbuaballaiġ lionnbáin laoideanġaiġ.

16 Do-ġéab rom ġan folta ġan imreasain
an slóġ re finnleasaib corcra an ċuirmlissin;
do bad díol teinead don uallċaċ eamna-sain
dealblasair buadċlaċ bleidead na bruiġneisin.

17 Do-ġéab Aod romam 'n-a ríoġsuide,
síoduide saor nać bloġann a béalluiġe,
's a ógbad créan ar ar cinne caomfile
's ar bfréamh craobei-ne ime go héanduine.

18 Dá roiċeam doṅ ḃruġ fionnfuar oireaḋa
buḋ diombuan ar ndoimḣeanma ar ndul san
deaġaḋḃa;
do-ġéaḋ san furt mo ġaol ġeineamna
is Aoḋ seineamna go n-a luċt leanamna,
lám ler sgaoileaḋ teaġar gaċ tiġearna,
dreagan naċ infeaḋma re haoinfear
n-ealaḋna.

19 Fuat na dreime ó raonċlár nioḃóinne,
baoṫġráḋ fioróiġe seinge sioḋśaoire,
fa noċtaiḋ fialmná a meanma mímeine,
ġrianlá rifeine mearḋa mionḊaoile.

20 Beiṫir eamna dar fuilngeaḋ fiorfoġal,
nioġoḃal Teamra na mbuiḋneaḋ mbéimneimear,
seaḃac d'ealtain na ġcuraḋ ġcaolfoġaḋ,
saoraġaḋ dearġtair gan oman éinfileaḋ.

21 Mo ċéile rúin, caomṫaċ gaċ comuiḋiġ,
ón saoċraċ ar sgoluiḋiḃ múir Muireaḋaiġ,
fear siorċuir óir ar ar n-ealaḋain
tar deaġfalaiḃ an tslóiġ fiaċmair fuineaḋ-
aiġ

22 Mo ċean fionnḃarr na ḃfeaḋ [nduiḋfeaċta]
dá dtioḃram cuideaċta re feaḋ ḃfaideaċtra,
's an learg neamċruinn fionnġlan fadoċta
mo ċearċuill ċodalta, ionnlaḋ m'aigeanta.
A-tám.

71

Ġiolla Briġde mac Con Midhe ccc

1 A-tá sunn seanċas Mu-áin
ó ċaṫ cairrġe seanċu-áin
rioġa Banḃa go mbearair
ġnioma is gaḃla geinealaiġ.

2 Niall Naoiġiallaċ an neirt truim
seanaṫair Mu-áin méarċuirr
go Muir nIoċt ní fuil aċaḋ
naċ fuil sliocṫ a seanaṫar.

3 Mac Eogain mic Néill náraig
atair Mu-áin mórdálaig
glas na bfuineadach bfuileach
Muineadach cas céadguineach.

4 Earc ingean ríog Alban aird
máthair Mu-áin mir mórgairg;
Móirbinn a seanmháthair sin;
dearbháthaid sinn go suaithnid.

5 Ingean ríog Sagsan sleagaig
Móirbinn máthair Muineadaig
súile gorma agus glac bán
mac mar mac Morna Mu-án.

6 Muircertach mac Earca finn
do gab Albain is Éirinn
—énbean fa deagmháthair dáib—
dearbráthair méirgeal Mu-áin.

7 Téid lá a Teamraig—toisg readach—
athair Mu-áin Muineadach
dá dtarla ar an seachrán soir
a gealchlár banba i mBreathnaib.

8 Dá dtarla ri Gabráin guirm
ar Eirc ingin ríog Logairnn
go ros lion grád í Cuinn cais
ó sál a buinn go bathais.

9 Téid adbar airdríog Banba
i n-Albain 'n-a hathardha
mac Eogain Teamra dá tairm
do sealba an leogain Logairnn.

10 Seacht mbliadna déag sa tír thoir
do Muineadach mac Eogain
gur imdig tar gleannmuir nguirm
le hingin leannmair Logairnn.

11 Ráinig go bun na Boinne
mac ríog fódla fleadhmóire;
codlaid san furt—níor feall de—
is a ceann i n-ucht Eirce.

12 Mucaid Eogain a athar
láim re Boinn na mbreaclacan
do-cí i mbun innbir fóid Breg
ingin n-óig agus aoinfear.

13 Gabais éad 'gá fáicsin sain
mucaid ainbfeargach Eogain;
táinig bás an damna de;
don Banba níor cás coisge.

14 Sleag i Muireadach gur marb
sáidis an t-aiteach atgarb;
leamán sluag Gaidheal do gum;
truag a maidheamh do mucaid.

15 Gluaisis Earc go heogan n-ard
innisis dó a mac mórgarg;
cuirtear teaglach úr le heirc
go múr Teamrach dá coirbeirt.

16 Bearcar i dTeamraig is-teach
an rí i n-aireagal uaigneach;
i mbarr an broga act an bean
ní roba ann dá feitheamh.

17 Tig eas tar airdrig bfear bfáil
a froigid gil an Grianáin;
buailis go garb Earc an eis
go ros marb tre teacht tairis.

18 Eas oile i gcéadóir do chuir
luib 'n-a béal go ros beataig;
ar dteacht a hanma san eis
tarla Earc ar a haitris.

19 Do láid barr an luis leabair
an bean i mbéal Muireadaig;
don Banba do bud bean sid
teacht a anma san airdrig.

20 A fir do dealb an domhan
is duit as dual altogad
mar tearna slat Teamra ón tán,
go ndearna mac mar Mu-án.

21 Siol Mu-áin móir meic Earca
saoire ná siol cruitheachta
laoich gorminnse finne fáil,
gille coirmmilse Cruachain.

22 Nior canta, a coimnle Teamra,
taoiseach re bar dtigearna
nó go mbeat oireacht mar ib
ag toigeacht go teach taoisig.

23 Tarraid tigearna an tíre
eocraca na hairdrighe
treabha ban nach bí ag fearaibh
rí go ngabh Ó Gairmleadhaigh.

24 Niall Ó Gairmleadhaigh Geirge
garbh móide 's min Gaoidheilge
ní bud mór ar cách [a] croidh
[a slógh an trát] a-tá-san.

Ata.

72

Giolla Brighde mac Con Midhe ccc.

1 A theachtaire tig ón Róimh
le n-a sioltar gach seanmóir
déana mar a-deir an peann,
[ní geibh] séala acht an sgríbeann.

2 Tabair mar tugadh a-noir
crois ó Chomarba Peadair;
duille doirce gan druid ris
má do-ug toirce tairis.

3 Mar do ráidheadh ins an Róimh
leasuighthear—lór do seanmóir;
nior b'éidir glór oile ann
do bud lór d'oire a fulang.

4 Nior niomráidheadh san Róimh rib
díochur na gcliar, a chléirigh;
fríoth ó neamhRóimh éigin uaibh
seanmóir éididh re héanuair.

5 Caide an sgríbeann 'n-ar sgríobadh
an ealadha d'aithríghadh?
déana mar do fógair inn,
tógaibh séala do sgríbinn.

6 Focal nach fríoth i leabraibh
gan ní ar éigsc n-ildealbhaigh;
is léigeann gránna Gallda
dámha Éireann d'ionnarba.

7 "Donum Dei" an dán binn
i gceartlár cuirp an léiginn;
gaibh é is casgair a céill;
"asgaid Dé" sain go soiléir.

8 Gan a luaċ ar na laoidhibh
má a-dearar le deagdhoimhibh
do ráidh gan aoradh gach fir
do saoradh cáigh, a chléirigh.

9 Más do mhian méadhuighthe an lóin
beantar d'éigsibh a n-anóir
nach lór, a chléirigh, re cais
lón gach éinfir 'n-a éagmhais?

10 Cidh um nar dhíochuir an dán
ar dtoigeacht a tír Romhán
pádraig an iris do b'fearr
a himis fádhuigh Éireann?

11 Créad chuig ar Colum Cille
nach fionnfadh acht fírinne
gach Dar-daoin ag dul ar neamh,
crodh ar laoidh mar do léigeadh.

12 Do himnarbadh eacht oile
cliara fódla féaraige;
a gcomhall do na cliaraibh
ó Cholam an chéidhliadhain.

13 Tug gér oirrdhearc an t-eineach
Mo Dhí cráibhteach Cláireineach
a saogal féin—fial an gníomh—
don chléir do iarr gér d'fairdhrioghi.

14 Tugadh lé ar an laoidh n-uallaigh,
gér achuingidh anuabair,
an bhróg do chuir an dealbh dhi;
go dearbh [. . . .] ní fuil impe.

15 Duais nach tiubhradh dhamh duine
do-bhéara mac mórMhuire;
do-gheabh ar dhuain dom dheaghán
neamh mar fuair Ó hIfearnán.

16 Moladh daoine is dó as mholadh
an neach do-ní a gcruthughadh;
ní bhí ar domhan ag duine
ní acht moladh a mhíorbhuile.

17 Rinn gach roinn, rinn gach meadhra,
ag teacht tar an Tigearna;
fogar gach tuile re tír
moladh uile don Airdrigh.

18 Gémadh bréag do bhiadh san duain
is bréagh bhuan ar bhréig dhiombuaim;
bréag uile gidh créadh an cradh,
bréag an duine dá ndéantar.

19 Ní ba liai-de ór ná eadh
ag duine dámadh doichleach;
gan sbéis i nduain ar doman
dá mbuaidh ní ba buanogadh.

20 Dá mbáidhti an dán, a dhaoine,
gan seanchas gan seanlaoidhe
go brách achd adhair gach fir
nachair cách gan a chuinsin.

21 Dá dtráigeadh an tobar fis
ni béarthaoi muna mbeimis
go deigfearaidh saora a sean
craobha gheinealaigh Gaidheal.

22 Do bhiadh i n-iarmairt fada
do mhíleadhaibh mórbhaga
folach a sgéal—ní sgrios beag—
gan fios na bhfréamh ó bhfuileadh.

23 Folach cliathach agus cath
fear n-Éireann do bhuidh easbadh
dá n-éis gémadh maith a méin
gan sbéis i bhflaith ná i bhfírfréimh.

24 Gé tá marbh mairidh Guaire
's Cú Chulainn na Craobhruaidhe;
ón ló tá a nós thiar is thoir
a-tá fós Brian 'n-a bheathaidh.

25 Beo ó mhaireas a moladh
Conall agus Conchobar;
a nós 'n-a bheathaidh i-bhus
nocha dheachaidh fós Fearghus.

26 Lugh do marbhadh le mac Cuill
ní mhaireann cháimh 'n-a choluinn;
a nós ar nguil don doman
fós do Lugh is leasogadh.

27 Muna leasaigdís laoide
a ndearnsad, gér deagdaoine,
i brad a-nonn do biad brat
ar Niall, ar Conn, ar Cormac.
28 Riograd Cruacna is Caisil Cuirc
na filid fréamha a lubguirt
slata teaglach na dtrí mbrog,
Dá Tí Teamrach is Tuathal.
29 Ní biad muna mbeit an dán
ag cruit téidbinn ná ag tiompán
fios deigfir ar n-a dala
ná a einig ná a eangnamha.
30 Fios a seanchais ná a saoire
ní fuigbidís ardoaoine;
léigid so i ndán do déanaim
nó no slán dá seinsgéalaib.
31 Dá mbáidti seanchas clann gCuinn
agus bar nduana, a Domnuill,
clann bar gconnaor 's bar gclann saor
ann do bad comdaor comsaor.
32 Fir Éireann más é a rotal
ionnarba na healachan
gach gaoideal bad gann a breath
gach saoirfear ann bad aitheach.
A Theachtaire.

73

Fear feasa óil chainte

1 Bean dá cumad crioch ealla;
a-tá—ní taom soineanda--
neoil éachta impe re head,
linnte téachta 'n-a timcheal.
2 Síona corrach ceacha,
saighéin lonna loisgeacha,
tuile cumad ós a ceann
nach duibe dubad díleann.

3 A-tá re hacaid d'aimsir
'n-a tír dorca dogailsig
nar bean a déarculad di;
ní bean éancumad i-se.

4 I gcríc Ealla na n-eas nglan
iomda comarca cumad
cáraid dá tocrád re treall
gur sáraig oclán Éireann.

5 A haibne i dteirce torcar;
ní trom féar a fanntolcad;
iúl fraoch mar a sligte sain;
sirte faolcon 'n-a fiodbaid.

6 A-tá—ní cuma cuimse—
dá adbar 'gá hactuirse;
gid bé díob as dimbriog di
do lion sé d'imsníom i-se.

7 I nEallaib d'éis a leonta
aimrid gach craob ceineolta,
luat ar an gcioch measdar mall,
ní easgar ioch 'n-a ionam.

8 Do caillead le crích Ealla
—tug dorca a dreach soineanda—
tuir iorguile acaid Finn,
nachair iongnire a himill.

9 Do caillead fós—fada a gom—
a mionn adarca, a hollam,
caiteam aimsire a sluag sain;
truag an ainnsile d'Eallaib.

10 Domnall Ó Caoim creach bruigad,
Ó Dálaig díoch ollaman,
a mbeith mar táid 'n-a dtaisib
dá creic an fáid Eallai-sin.

11 Dá leonad a flaith ngoile,
dá buaidread a mbancoire,
dá cúis dagra leascláir luirc
dá damna an easráin d'aduint.

12 Mór as easbaid d'iach Ealla,
mór as díoch d'fuil Oilealla,
dá fuidir luige gach lis
don Mumain uile is éisleis.

13 Díoṫ dá marcraiḋ mac Í Ċaoiṁ;
díoṫ dá n-ollaṁnaiḃ d'aonṫaoiḃ
—ní léir sreaṫ aḋṁolaiḋ as—
creaṫ dá n-aḋḃoraiḃ Aonġus.

14 A-ṫáid mar a-ṫá an Mumha
fa ndíṫ-sin ag déaróuḃa
beiṫre foraire Fóid Ḃreaġ,
sgolaiḋe na gcóig gcúigeaḋ.

15 Gér ṁór ag sgaoileaḋ don sgoil
a n-orḋra i ndiaiḋ Í Ḋálaiġ,
níor luġa ag deaġail don droing
a gcuṁa i ndeaġaiḋ Doṁnaill.

16 Ní ḃíoḋ sgolaiḋe don sgail
dá mbíoḋ i mbaile Í Ḋálaiġ
gan ċomaoin éigin ón fíor
d'forraoin nar ḃ'éidir d'áiriṁ.

17 Ċuige do gaḃdaois trá ag teaċt.
do ḃídís aige ag imṫeaċt
go hionḃuiḋ sgaoilte don sgail,
faoilte ioṁṁuin re a n-aġaiḋ.

18 Oide sgaġa na sgoile
's a gcompánaċ coṁnoiḋe
re linn síḋ nó i gcailg ċaġaiḋ
mairg an tír re a dtéarnadair.

19 Díoṫ don ṁolaḋ, olc don aoir,
bás Aonġusa ṁeic Aṁlaoiḃ;
saoṫ don ġaisgeaḋ líoṁṫa lonn
an baisgeaḋ díoċra Doṁnall.

20 Mac Í Ċaoiṁ cearḋċa goile
díoḃaḋ uaisle a faonloiġe,
álaḋ doiliġ dá gaċ dáiṁ,
báḋaḋ oiniġ is easráin.

21 Níor ṁian leis an lá do ṁair
gan ċuairḋ ollaiṁ 'n-a foċair;
an fáiḋ ó ḃfuair gaċ oideaċt
cáir do-ċuaiḋ 'n-a ċoṁoideaċt.

22 Doṁnall ṁac Airt 's a ollaṁ
doíḃ is aoiḃne—adamar—
béine nar an ar-oile;
gar dá ċéile a gcoṁnoiḋe.

23 A-TÁTAR leo—leor do sníom—
AR GAC taob d'feart na n-airdríog;
tarcaid sinne ar ndíobúd de
i ríogmúr Cille Créide.

24 Sáit í Dálaig do damna
i nDomnall dread nacarda;
sáit an donnagaid sing séim
dar linn d'ollamain ainn-séin.

25 Suaimneac dá gac duine díob
gan marcain d'fulang fairdríog
i ndiaid an comtaig ro cleacht;
liaig dá n-orcraib a n-imteacht.

26 Ionnsamail Domnall dread brás
ní dóig go bfuigead Aongus;
fa críc ndaitgil mbraonglais mDreag
aitgin Aongais ní fuigead.

27 Bíod gur mait le mac í Caoimh
beit is ollam d'éantaoib
meisde é dul d'Í Dálaig
sé ag cur ar a compánaib.

28 Do b'easbaid duas d'Í Dálaig
díot céile agus compánaig
bás an fialruire séim sing
tar féin Fiadmuige Féilim.

29 Is toirmeasg sgéal do sgaoilead
díot dréacht agus duanlaoidead
fa Clár nOilig dtonnmall dtais
do Domnall oigid Aongais.

30 Mór gcompánac croide Dé
do-cuaid ag iarraid éigse
—ró dogruinne nar líot lais—
do díot fogluime Aongais.

31 Gréas marbnaide meic meic Airt
damad beo an t-oide orrdairc
do snoigfide 'n-a gréas glan
gréas bad sgoitgile sgiamad.

32 Nior guais dí 'n-a deagaid sain
toibéim oide ná adbair;
nior beag d'feitiam, a Dé, di
gomad breitiam é uirre.

33 Do bí—níor bheag do chuigse,
níor ghuc dóib é an ionbuidh-se—
geall gach oide 'ga ucht slim
a hucht a oige n-ingill.

34 Do nós í Dálaigh sa dán
do bí Domhnall dion forrán
re súr fead, re feidheamh cruidh,
'n-a bhreitheamh ceann is coguidh.

35 'N-a láimh leadhartha biodhbadh,
'n-a ghrís chuirche caithiorghal,
'n-a dhóigh oinigh, 'n-a eo ghlan,
'n-a dhoighir bheo gan bádhadh.

36 Mac í Chaoimh, cuingidh Ealla,
troigh luaimneach lá doimeanndha,
bas dána dhíobhraighe sleagh,
brága mionnaithe Míleadh.

37 Ursa trodha, túr theadhcha,
fuigheall iarainn aithleaghcha,
láimh éachtach álaidh docrach
bádhadh céadchat gcumhachtach.

38 Mac Eilionóir, adhra slim,
ní hé a inme acht a inntinn
tug ainm d'iomarcaidh gach fir
don bairdhe iongantaigh éigsigh.

39 Roga foghluma fríoth lais,
cur feadhma, fogal ionnmhais,
cosg dílbeirge cháigh dá chrích,
rímeirge áigh is eissíth.

40 Geall gach oide thaoidh re thaoidh
mar fuair Aonghus mac Aimhaoidh
geall gach ríodhamha rug sin
ar fud fíonadhba Éibhir.

41 Ó Dálaigh an dréachta ghloin,
mac ochta cloinne Cartaigh,
dalta an chróchslóigh mhálla mhir,
órtóir an dána dírigh.

42 Bádhadh tnúcha, tobar fis,
cosg dubha, dúsgadh áinis,
léaghadh meall nglanrolla ngeal,
ceann fogloma na bhfileadh.

43 Ursa breicniġte ġréas ngill,
sgolaide d'ollam ingill,
altra cáiġ i n-ar ġceird-ne,
fáid ġlanta na Ġaoidheilge.

44 Dursan, a Dé, a ndeaġail ruinn
in'oide, mo ċéile cumuinn;
san ġcruċ i rabadar rum
uċ nar anadar aġam!

45 Ġéarsam uaibreaċ orra sain
mo luċt comċa, mo ċomċaiġ,
teidm as tinne do ċreaġd mé
a bfearġ rinne ní raibe.

Bean.

74

ĠOFRAID FIONN Ó DÁLAIĠ ecc.

1 Beir eolas dúinn, a Dhomnuill
réidiġeas ġaċ rodoġruinġ;
is ceisd oruinn eol Banba;
seol romuinn, a ríodamna.

2 Má beir siar, ná seol bu deas
an slóġ trom-sa an tráċ ġluaisfeas,
a eomaiġre Easa Ruaid;
neasa ar seolaid-ne sor-ċuaid.

3 Seol inn ar ar n-aġaid soir,
a Dhomnaill meic Méig Carṫaiġ,
go faiġṫe dúin ċorrbláiṫ Cuirc
ġus an ngormráiṫ n-úir n-orrduirc.

4 A meic Cormuic an ċnis ġil,
beir eol d'Eoġanaċt Caisil
is an tír naċ fuil fúṫaid;
sin soir is an seandúṫaiġ.

5 Tiġe Ġall is ġríosad duid
ar láṫair fobuil Fáḋraiġ;
ionnsaiġ sluaiġ biodbad 'mun mbruġ
do diomnad uain don éarlam.

6 Is tú oiḋre Cuirc Caisil
ler tógḃaḋ an teagḋais-sin;
a eiḋre do ċoċt is-teaġ
níor ḋeimne Corc i gCaiseal.

7 Créad naċ leanfaiṫea lorg Cuirc?
leasg ón dúṫċas do díoḃuirt;
do roġaḃ Corc an ceannport,
port ór canaḋ Caiseal-Corc.

8 Aġaiḃ fa ḋeoiḋ, a Ḋomnaill,
ḃias Caiseal cleaṫ anforlainn;
do ḃréagnaġaḋ ní huair d'fior;
uaiḃ do ċéadġaḃaḋ Caiseal.

9 A-tá i dtarngaire na naom,
a Ḋomnaill na ndearc mongṡaor,
gomaḋ ċoir ḃós ḃar mbunaḋ;
a-noir ar tós tángoḃar.

10 Fuair sinn i Saltair Caisil
go dtiocfa-sa an turais-sin
d'féaċain fionnfuirt ṡuairc do ṡean
ionCuirc do ċuairt go Caiseal.

11 Caiseal Cuirc mór meic Luigḋeaċ
tángaḃair—toisg mearċuimneaċ—
ón ráiṫ gil ḃiliodain ḃuig
ḋar iḃiodair dig ndearmaid.

12 Do ṫréig t'oireaċt orra sin
tuaṫa tá i dtimċeall Caisil;
gráḋ d'fiaḋgleannṫaiḃ níor díor ḋáiḃ
fíon ar iairleannṫaiḃ d'fágḃáil.

13 A Ḋomnaill Óig, a uċt boġ,
dá ċúis aṫroigṫe agad:
fearr suṫ na talmán tréigṫir
's is ġuṫ aḋrad d'fuirṡléiḃṫiḃ.

14 Fuinn ċaomha Caisil na ríoġ
ní críoċa dan cóir dimbríoġ;
na seaċt dtuaṫa déag do ḋol
ar séad uaṫa do b'iongnaḋ.

15 Seol is an sligiḋ ċéadna
sinn, a ḃarrċais ḃaisġéagḋa,
mór an brad a seaċna sain,
lór fad ar ndeaḃṫa ór ndúṫaig.

16 Aigillte duit, a Dhomhnaill,
d'fóiritin ar n-anforlainn
an cúis-sin go gcuire i mbrígh
do cúisigh uile is t'uirrígh.

17 Do cóirigtiú taoiseach dtrom
is é lion leanas Domhnall
a seacht déag do dhíon Mumhan
go lion gcéad gach córuighadh.

18 Taosga is réidhigthe reampa
ná as gluaisde, a ghnúis naoidheamhta,
mearghroigh nó buar bar mbruighadh
a gleannmhoigh fuar larMhumhan.

19 Ní fuil as so go Sliabh gCrot
—Dia [dá] réidhiughadh romhat!—
acht muir ar n-éirghe anfaidh,
a chuir Éirne, d'Allmhurcaibh.

20 Imirce Mhaoise tar muir
gá tabhairt 'n-a tír dúthaigh
dar thráigh an Mhoir Ruadh rompa
re sluagh soin ba samhalta.

21 Oireacht Mhaoise mheic Amhra
i n-éagmhais a n-athardha
ba cian, a Slat Dhanba, i mbroid
mac Amhra nó gur fuasluigh.

22 Clann Israhél re head gcian
i gcrích Éigipte ar aimrian;
go ceann a mbróm 's a mbroidhe
nior ghearr dóibh a ndochuidhe.

23 Dar cabhradh le Maoise mór
do chumhachtaibh Dé an deaghslógh;
rachas mhó ní fuair oireacht
a mbuain dó dá ndeoraidheacht.

24 Meic Israhél d'furtocht dó
Maoise thríd i dtigh Iosa;
tre bhuain a ndaoirsine dhíbh
saoirsine fuair ón Airdrígh.

25 Sluagh na hÉigipte 'mun am
rí orra darbh ainm Foramh;
rí nar lean don chreidemh chóir
ní leigeadh seadh i seanmóir.

26 Forann mór—meisde a sgéalá—
níor léig go Día a deibléana;
urramas nacar dlúig dó
do cuir d'urradas orra.

27 Maoise do brís na beirte
tus d'fágbáil na hÉigipte
ar an ramuir ríogda Ruaid
agaid a díorma deagsluaig.

28 D'fóiritin fobuil Dé di
slat buadá do bí ag Maoise;
maic an buaid do bí ar an tslait;
na sluaig is í do anaic.

29 An muir sriobuaine srocac
do cráig mar muig mionsgocac
mar fuair ó glaic bairrgil béim
do slait aingliz an fíréim.

30 D'fosdód muinntire Maoise
do-cuadar—céim robaoise!—
a slóg is forann féine;
fa torann mór micéille.

31 Ó 'dconncadar an ród réid
tre iomdomain an aigéin
gabaid rian Maoise san muir;
do bud trial baoise is baogail.

32 Do cráig an Muir Ruad roimear
don cuideacta Críosdoidead;
don lucht nar cuill níor cráig soin,
do báid an druing 'n-a deagaid.

33 Mar do buail Maoise an Muir Ruaid
don tslait le rus gac robuaid
sduir, a Dómnaill, na sluaig soir
buail do gairmloinn ar Gallaib.

34 Neart Gall, a meic Méig Cartaig,
ní himtéigte ar eogancaib;
rus Maoise a maicne tar muir,
a-taoi-se ag aicme Eogain.

35 Clann Eogain [. . . . .]
cinead mar clomn is-raiméil
do gaois-se a broid ag a mboing
mar Maoise doid, a Dómnaill.

36 Ná fuilngid [feasda] reamraib
ní as faide ná d'fuilngeadair
Muma ag dreim nachar dúla
's bar gcura i n-eirr iargcúla.

37 Mad sib-se a-nois do-ní an roimm
cuimnigthe daoib, a Domnoill,
an Muma gan a roimn ruib
Goill dá bar gcura i gcumaid.

38 Do gleo, a Domnaill, is Danair
ní bia d'eagla Allmaraig
neach, a rí finn[eicne], fúib
ar tí imeirce i n-iargcúil.

39 Cuirfe re calad nDairbre
's re cuan mBéirre mbeanngairbe
's re Corca Duibne do druim
's re porta Uibne áluinn.

40 Tréigfe ar Caiseal na gcorrport
iochtar Cua do céadlongport,
cuan arab neamfaglach neach
'n-a mbual leabarloch luigdeach.

41 Gid 'gun loch-sain na learg nglan
rugad tú agus do tógbad,
fada ó bruach Lacha Luigdeach
racha is ní d'fuacht iarMuimneach.

42 Do gabáil Mumhan móire
sochraide chrom chionóile;
tig dod chairm, a chuir luimnigh,
na bu t'ainm duib Deasmuimnigh.

43 DeasMuma 'gá dúthaigh féin
léigthe, a Domnaill Óig airmgéir;
's is tréigthe ar iathaib as fearr
sléibthe iathair na hÉireann.

44 Dream danab dual do bunad
dá eoganacht iarMumhan
léig dóib seandúthaigh a sean;
neamhmúchaid gloir na ngaidheal.

45 Mag gCoincinn, Corca Duibne,
'ga ndúthaigh féin fágbaim-ne;
mó as drumchla a sáimrighe sin
tulcha clármhine Caisil.

46 Léig d'iarcar innse Banba
dá gac fíor a acarda;
sín go corrmaoilinn gCaisil
ngormaoibinn mín mallglaisig.

47 Beir, a Donnaill Dúin Innbir,
t'oireacht go n-a n-imirgib
san iodainleirg bfleadaig bfinn
n-ealaig n-iobairdeirg n-aoibinn.

48 Bar gcuirn bláithe is bar mbrannaim
cuimnigcior do céadarraib;
ní ba socht dáib í ndún Cuirc
sa mur mar cáir a dtabairt.

49 Tar Carrcaig, tar cuan mBeicbe
cuir agaid na himeirce,
tar cuan Leamna, tar loch Léin,
a sgoch Eamna, bar n-eicréid.

50 Seach Ciarraide don taoib ceas
tre Mag gCoincinn na gcraoibleas,
tar seanluachair síl Deadaid
min ngealbruachaig ngoirmsreabaig.

51 I gceann Ó gConaill Gabra
doo cóirigcib cacarda
tar Claongglais daoib 'n-a deagaid
tar Daoil mbraonglais mbáinealaig.

52 Do Dún ard Eochair Máige,
d'imlinn Muman mionáille,
ruag sliabail nar cáir do ceilt
tre Máig an lobair oirrdeirc.

53 Do loch Goir gar do cabair,
do Sídh álainn Eogabail,
d'Áine an múir cirmleasaig cais
dúinn gan imreasain eolais.

54 Lámh deas re himleach n-lobair,
lámh clé re Cliaig bfóidiodain,
do seanCruit Cliach nocha cam
agus d'iach gealchuic Grafann.

55 Seoch Macaire bfionn bfeimhin
don laochraid nach lingfidir
i gceann beoil broga Caisil;
roga an eoil an t-eolais-sin.

56 Ráit Caisil, a chraoibh Ealla,
buidh i ceann bar gcoimhleanga;
buidh luchd meanman airde ib
i ngealbhuidh cairrge Caisil.

57 Ag carraig Caisil na ríogh
cuirfe tar ais a n-imshníomh,
na seacht dtuatha déag-saim di
uatha ag déagsain a ndúichche.

58 Cuin gach taoiseach 'n-a thuaith féin
do thuathaibh Caisil chlaidhréidh;
ar áitibh treabh a sean sin
sáithtir teach gacha thaoisigh.

59 Suidh féin dá choimhde ar cheanaibh
i ndúin Caisil coirrshleaghaigh;
dún ris nar dhealadh dún dhruim
gur mheala an dún, a Dhomhnaill.

60 Duit as cuibhe crú do sheanchus;
uime nach antach ó Chaisiol;
tú as cródha i dtroidh 's i dtealaigh;
doid is córa creidheamhain.

61 Is í tuigse tuigtear dam,
a mheic Móire ó múr Chruachan,
gan t'aithgin do dhúil duine
don úir thairchis thalmhuidhe.

62 Mar chubhar dtuinne do thaobh,
nó mar bhlát n-abaidh n-órchraobh,
mar smuaul dá gcuirtear crithre
do ghnáth chruitgheal chrithirthe.

63 A-tá cathair chaolaigh dhuinn
ós do ghnáidh dheirg, a Dhomhnaill,
rosg ar dhath gloine guirme,
a sgiath Moighe Modhuirne.

64 Tearc do chommór, a chinn Dreagh,
ar sgaoileadh each nó áirgeadh;
is ceart choingeodha an dá chuing,
tearc do choimbeodha i gcoluinn.

65 Ar n-a **co**innmheadh ar do churp
a-tá, a Dhomhnaill, an thaonnacht;
gan thaonnacht ann nochan fuil
aonach ná ball dod ghallaibh.

66 A mheic na ríogna ó Ráit Cuinn,
a Dhomnaill mheic mheic Dhomnuill,
teannaidh as an tír i-le
ná bídh i mbeannaibh Béirre. Beir.

67 Beiridh t'inneach iul do dháimh,
a ingean súlghorm Seaáin,
a bláth clúmhfeadha ceinil
a úirealla, a Aibilin.

68 A Aibilin nar éar sgoil
mar do cosnais clú an tsaoghail
a bhreath don bhoth do-bhire
go nach beath ort oirbhire.

69 Beir dhúinn, a Dhomnuill oile,
eol fa inis laoghaire,
a Méig Carthaigh Cláir Gaillmhe,
cáir carthain do chonnailbhe.

70 Beir eol dhúinn go dhún Caisil
ar taisibh na tolcai-sin;
lion a tháth, a Bhuadhaigh, bir
gus an ráit sluaghaigh saidhbir.

71 Féadtar, a Thaidhg, gan teacht soir;
thar a-tá do thír dhúthaigh;
ní teachta beit linn i-le
ar eachtra, a mheic sheing Saidhbe.

72 A-tá ag éigsibh innse Cuinn
eolus do dhúin, a Dhomnuill;
t'ór, a Í Chaoimh, ní cheile,
's is mór dhot aoibh t'oirbhire.

73 Beir eolus díreach dam-sa,
a naomhMhicíl neamhfallsa
don chathraigh óghaigh ainglidh
shlóghaigh rathmair ríoghsaidhbir. Beir.

75

EOCHAIDH Ó hEODHUSA ecc.

1 Bíodh aire ag Ultaibh ar Aodh—
díochoisg meanma na macaomh;
eagal go bfuighthear ar failli
dreagan cruithgheal Ó gConaill.

2 Éagcóir do léigfidhe liubh,
a shlógh iomchúchaidh Oiligh,
dé do ghabháil 'n-a goire;
nior b'fhaláir é d'iongoire.

3 A Ultaigh féin féachtar liubh
nar b'fholáir d'Aodh Mág Uidhir
fear amhairc fionnMhuighe fáil
malairt iongnuire d'fhagáil.

4 Do-ní-sean Ultaigh d'fhaire;
comaoin dóibh é d'iongnuire;
ógbhaidh cathardha Chláir Bhreagh
rathardha dáibh a dídean.

5 Ó Éirne go Binn mBoirche
caomhnaidh Aodh re haonoidhche,
's ó Bóinn úir bhionnfoclaigh bhais
go fionnochtaibh brúigh Bearnais.

6 Coimhéadaidh Aodh amhlaidh sain
Dún Sobhairche, slios Murbhaigh,
goirmtheallach fa ngealann ghrian
fearann oirthearach Oirghiall.

7 Ní fuil leaba mhíl mhuighe
i nDoroibéal dá dhiamhruighe
fan taobh thuaidh ó Aodh Uladh
ná taobh cuain gan chuartughadh.

8 Ní choidealadh cliabh na sreath
bíodh go luighfeadh Ó Luighdheach
d'eaghla faghla fear nUladh
fead an fhabhra d'osgladh.

9 Ní bí aonlá 's ní hé a-mháin
gan imshníomh éigin d'fhagáil
dos fionnchorr nach dáigh Danair
i dtiomchall Chláir Conchabhair.

10 A lucht eolais fuinn Ulaḋ,
a chliar, a aos ealaḋan,
taḃraiḋ mór n-impiḋe air
fa sloigh ḃfinntighe ḃfiaċaiḋ.

11 Ná léigiḋ d'Aoḋ Mág Uiḋir,
neamhghráḋ fleaḋ, fuat fionċuiriḋ
ar ól sreaḃ ḃfiorċobar ḃfionn
re siorċoghaḋ fear nÉireann.

12 Súr deaḃċa, diúltaḋ cána,
ghráḋ foghla, fuat sioċċána,
ursa sluaigh ḃoinnleasghaigh Ḃreagh,
toirmeasghaiḋ uaiḋ an t-aighneaḋ.

13 Beag leis iomḋa 'n-a aghaiḋ
nó ḃeiċ d'féin ar aonaraiḋ
d'éis a ḋtuigh d'anaċain air
ar fuḋ gclaḋaċaiḋ Choḃċaigh.

14 Gan riar sgol, gan duais do ḋáil,
gun ghleo, gun troiḋ, gun teaghmáil
a-tá sluagh Éireann uile,
[a] sduaḋ mheirsheangh Mucruimhe.

15 Do léigseaḋ díoḃ déanamh cean;
tairseaċ coghaiḋ chlann Mileaḋ
do sguir críoċ Éiḃir d'ineaċ;
bíoḋ gho céillidh comhnuideaċ.

16 Ní hinḃeiċte dá ghruaiḋ ghloin
'n-a aon i n-aghaiḋ fobuil
laoċ na ngreagh sioḋḃuainmhear seangh
ag siorḃuaiḋreaḋ fear nÉireann.

17 Do rinneaḋ do ráḋ gaċ fir
d'Éirinn is d'Aoḋ Mág Uiḋir
slat gan aimh aċt óighe,
"ghlac i n-aighidh oroḋighe."

18 Do-ghéanaiḋ amaḋán d'Aoḋ
mar naċ beiḋ is é ar aonraon
críoċ eighreaḋta na sreaḃ seangh
re neimhghlioca fear nÉireann.

19 Dá gcluineaḋ oncú Ulaḋ
toisgh an tríoċaḋ fealisamhan
fear ḋar ċóir fionnmhagh na ḃfionn
ḋóigh naċ dionghnaḋ a nḋéineann.

20 Tríocha feallsamh fada ó shoin
chall-ód i dtosaigh domhain
do sir diamair néal nimhe
ar séan d'iarraid fáisdine.

21 Do-chítear dóib dá dhruim sonn
éinchiot uaithnéalta d'fearrtain
—cead act tuile gan tarba?—
fead na cruinne ceatarda.

22 Tarfás dóib—diamair an fhios—
a mbeith gan céill gan chuibdheas
re huct an cheatha do chur
luct an bheatha dá mbeanfad.

23 Tiagaid an tríocha feallsamh
i ndóigh cáich dá gcreidfeamh-san
re sgéalaib dá chur i gcéill
ar sgur d'fégaint an ai-éir.

24 Do himiseod leo an lá-sain
a méad d'ulc is d'uathbásaib
—damhna caoi don uile fear—
do bhaoi don chruinne i gcinneadh.

25 A-dubairt an dronga céadna
"fearfaidear fhais uaithnéaldha
fan mbiod do chomhfhiochad cáich
do chiod foirleatan anbáil.

25a "Bíodh agaibh-se" ar na hugdair
"tuir dhíogluinne dheagcumhdaigh
'n-a srothaib corra ar n-a gcar
do chlochaib troma an talmhan."

26 Do ráidseod d'aitheasg éinfir:
"ní bia act óimhid éigcéillidh
i ndiaidh ar biod dá mbeanfa
an ciod buile buaidhearta.

27 "A shluagh an domhain, déanaidh
uamha doimhne i ndroibéalaib"
ar luct eagla an bheatha bí
"ar eagla an cheatha ad-chluinti."

28 Ní chreidead duine ar domhan
fáisdine na bhfeallsamhan;
dream dreachdoigheal dar cóir cion
neamhchroidheamh dóib níor dligead.

29 Mar nar ċreid cáċ a gcoṁrád
ruig an buidean briaċarnár
céim luaċ dá bfirdíreadh féin
fa bruaċ ndínlisgeal ndoiḃéil.

30 Níor b'faḋa dóiḃ 'n-a deaġaid
an cloċ gáiḃteaċ gráineaṁail;
ní mór do-ċóid seaċa sin
slóiġ an ḃeaċa do ḃuaidir.

31 Tar éis an ċeaċa do ċur
táimig an tríoċa feallsaṁ
a huaim ḋoirċa na gclaċ gcuir
a-maċ ar ḋromċla an domain.

32 Do b'é iomċús fear ndoṁain
fuaraḋar na feallsaṁain
níor ċuig duine iad idir
's iad uile n-a óinṁidiḃ.

33 Gid eaḋ do ċuir cáċ i gcéill
don ḃuidin uġdar ainn-séin
dream ḋreiċṁíolla na ngníom nglan
neiṁċríonna díoḃ go ndearnaḋ.

33(a) Do b'é riu ráḋ gaċ éinfir
a mbeiṫ óinṁideaċ éigcéilliḋ;
níor féad ceannsuġaḋ na gcaṫ
an tréad feallsaṁan bráṫaċ.

34 "Déanaim-ne aiṁġlic aṁail
sinn féin" ar na feallsaṁain
"beag díol na cruinne dar gcéill;
ná bíom 's an uile aċt d'éinṁéin."

35 Dá ndéanaṁ féin mar gaċ ḃfear
do b'é a gcríoċ ḋul fa ḋeireaḋ,
tuigse an ḃeaċa mar do ḃuaiḋ,
fa uisge an ċeaċa i gcéaduair.

36 Éirġeaḋ fa uisge an ċeaċa
leoṁan loċa seinḃeaċa;
bíoḋ re gcéimeannaiḃ a ċor,
bíoḋ is Éireannaiġ d'éantol.

37 Go bfaġa aoinneaċ éigin
ċuirfeas leis dá leiṫéidiḃ
bláṫ na ríoġ ó ráṫ Doire
bíoḋ mar ċáċ 'n-a ċoṁnuide.

38 Beit mar cáċ ní mongnaḋ d'Aoḋ;
féaċaḋ uime ar gaċ aontaoḃ;
fa ċríoċ dtaoibgil gcruaistig gCuinn
ní gluaistir aoinśleig d'ealċuing.

39 Gan fiú na sleag i láim laoiċ,
gan ċeinnbeirt um ċeann óglaoiċ
—ní ham fogla fa iaċ mBreag—
gan sgiaċ re formna bréimneaḋ.

40 Failligeaḋ an láim fan loinn,
ná bioḋ an t-eaċ san orsoinn,
ná feilm óir na gcraoḃ gcorcra
um Aoḋ ar ċóir gcodalta.

41 Caiteaḋ fleaḋ gan luċt feiṁe
—ní trát ḋó beiṫ buaiḋeirṫe
fa ċlár bfoirbṫe mbosglan mBreag—
codlaḋ oiḋċe gan éideaḋ.

42 Gan ċoirm, gan leabaiḋ, gan fleiḋ
ná bioḋ Aoḋ Mág Uiḋir,
slat boisleabar ón mBóinn mir,
ḋá ḋoirseagaḋ d'fóir Oilig.

43 Ní biú ḋó, gé deirim sin,
ḋá bréadaḋ d'ás nó d'éigin
naiṫir na gcéimeann gconfaiḋ
maiṫim Éireann d'Ailmurċaiḃ.

44 Rinn baoglaċ go mbrioċt neiṁe,
dreagan uaṫmar aingiḋe,
grioḃ droibéil d'feiṫim Ulaḋ,
beiṫir oilém d'fásugaḋ.

45 Leoman coiṁéadaċ cosṫaċ,
onċú doiliġ diogaltaċ,
draig lonn gaċ áite d'fagail,
tonn báiḋte ḋá bioḃḃaḋaiḃ.

46 Caoṁa Muṁan na múr ngeal,
sgiaċ ċuṁdaiġ cóigiḋ Laigean,
—cia an duine [do] dionsbuiḋe de?—
[ionsuire] muige Meiḋḃe.

Bioḋ.

76 Brh O'Conor Don

TADG Óg Ó hUIGINN ecc.

1 Cia do-géabainn go Gráinne
do bacfad dí a dearbáile?
ar mo comairle an mbia an bean?
m'forfuigle cia ó gcreidfead?

2 Más fíor Gráinne i nglas cumad
nach urusa d'fuasgulad
a-tá oram 'n-a eire
gobang na mná Mainige.

3 Diaid mar saoilim ó so a-mach
ag ríogain ráta Teamrach
mo céadfuigle acht go gcluine
éagcuimne ar a heolcuire.

4 Bás a meic gid mór an crád
do ríogain Rosa Comán
a fearg do ba doilge dí
an ceard do-roigne Ruaidrí.

5 Dámad hé a hadbar sgíse
sgarad ria don Ruaidrí-se
ní hadbar sgís an sgarad;
fagbad dís gan dealagad.

6 Tuigead féin nach fád tuirse
duilleabar an domain-se
—gabad sé do Gráinne greim—
is sgáile é nó is aisling.

7 Mar corcuire tugad dí
nuacar na ríge Ruaidrí;
an té rug é as a haicle
is é tug an torcairce.

8 Do bí ag mnaoi do mnáib Connacht
—is cubaid a gconglonnacht—
mac mar sin do uair oigid;
bir lat uaim dá hionnsoigid.

9 Do cuir mar cuirim ba deas
Mac Coise ceann na n-éigeas
go hingin Taidg uair oile
san aird cuaid [a] teactaire.

10 Teastoa céadroga an cuaine
rug do rígh na Craobhruaidhe;
an bearn do-cáidh san cloinn-se
Dearbh-áil nocar fuluing-se.

11 Nír b'iongnadh éagcaoine a meic
d'ingin Taidhg an Eich oirrdhreic;
Rí Oiligh do b'é a athair
sé 'n-a oidhr d'Ultaibh.

12 Aodh mac Domhnaill Dúin Monaidh
ráith Oiligh 'n-a urcomhair;
dá mbeath d'ádh ar Oileach Néid
fa soidheadh lán a leithéid.

13 "Ná bíodh uirre aithim dí
cumha a meic" ar Mac Coise
"abair dam-sa re Dearbh-áil
gur sealbh fallsa dá fagáil.

14 "Ní tarla ar neach gus a-nios
ní badh aoibhinn le haigneadh
nach cúis toirse i n-am oile;
sloinn-se tall, a seachtoire.

15 "Mac ar iasacht má uair sin
ón Dúileamh aithidh éigin
abair re Dearbh-áil as m'uchd
nach sealbh do b'áil don iasucht."

16 Searbh ar tús lé gá labhra
teagasg an fir ealadhna;
gidh eadh do thráigh a tuirse
Dear-bháil leis na briathraibh-se.

17 Tug do Dhia nach dingneadh sain
ingean ríogh Cruachan cumaidh;
mairg nach dingneadh a ndearna
ingean Taidhg dá tigearna.

18 Déanadh a ndearna Dearbh-áil
do Dhia athair mar anáir;
ua an Chrobhduinn gá doilge dhi
ná oidhre Domhnaill di-se.

19 Sgar dam a ceo reo chridhe,
—ar Gráinne is é m'impidhe—
d'éis do mheic, a fleasg leamhna,
gidh leasg deit gan doimheanma.

20 Dias aile áiréamhas mé
cuig dá honóir don éigse;
dá mbeat rún m'éara agaib
déana tnúd le a dtugadair.
21 Fead bliadna buan a loise
—sgéal ar a bfuil fiadnaise—
Maol Seachlainn do-bir Banba
dom leacéuing fir ealadna.
22 Biod ar c'úid a aitris soim
a bfuair Aitirne ó Eochaid;
eochair dod chosg do chumaid
ross Eochaid don ollamhain.
23 Súil Eochaid 'n-a honóir sain
ceannas Banba re bliadain
d'fagáil as an gceas chumad
treas anáir na healadan.
24 Fiarfoigid do-nim a-nos
an fulang leat ar labras?
munab cead ar chan t'ollamh
gá beag dam a ndubromar.
25 Gab cugad a gcanaim ruib,
a ríogan do fréimh Cheallaig,
—gá dás grád ag duine dí—
tuile agus trágh gach toice.

Cia.

77

TADHG Óg Ó hUIGINN ecc

1 Dá brágaid uaim i nInis
triall cugcha is cuaird neimhnilis;
adbar sgís a sgarad rinn
anad ón dís ní dligfinn.
2 Dá brágaid—buan an fudar—
nach fuigcear re bfuasgulad
—do bá uair is do b'ionmuin—
a-tá uaim i n-éimiomdaid.

3 Dias brágad—ní beitte ris—
do-cuadar uaim go hInis;
mé gan séise ó sain a-nall
do sgair mei-se dá marann.

4 Is é ar leas gan í d'fáicsin
Inis d'éis na mbrágaid-sin;
mar saltraim ar úr Innse
aċmaing mo súl silim-se.

5 Truag mo comrád ós a gceann
ag ceileabrad don cuibreann;
do-bir mo chridei-se i gceas
siú san Inis-se i n-uaigneas.

6 A-tá i nInis—uċ do bróid!—
Taog Ó Briain i n-a brágoid,
a-tá Gráinne—doilge dam—
bráige naċ foigbe a fuasglad.

7 Gé a-tú beo ní fuilim ann
Úa Maċgamna ó naċ marann;
mo séise mná ó naċ mair
a-tá mei-se gan mairċain.

8 A-tá gaċ éigeas oile
ar fud Innse Laogaire
mar tám i ndiaid na deise;
lán do ċiaig an chridei-se.

9 Mo doimeanma 'n-a ndeagaid
ní hurusa a hoileamain;
sul do bí aċt éantoirrse ann
ní féadfoinn-se hí d'fulang.

10 A-tá doig éigneaċ oile
im ċaoib ċlé 'n-a comnaide,
doig ag iomgoin ar m'árainn
im iomdaid naċ iompágainn.

11 Rioghan do fréim na gCollad
is í ar tús do toghamar;
truag dam-sa i ndiaid a togha
m'anmsa d'Ú Briain Bóroma.

12 Ní liom naċ cian bus cumain;
tángadar a Tuaidhumain
sgéala do-ċuaid fam chridhe;
déara uaim 'n-a n-ainnsile.

13 Gion go ndeaċaḋ—dia do ċor—
ingean ríoġ Ráṫa Cruaċon
Ó Briain do buḋ bráiġe gill
gáire 'n-a diaiḋ ní dligfinn.

14 An ċríoċ-sa Muman Meic Con
méad a hansóiġ ní hiongnaḋ
's a mbuain dí i ndiaiḋ a ċéile
ní Ó mBriain 's a baincéile.

15 Deiṫ doḋ loṫ ar do lár féin
dóir fioḋḃaiḋ is eiċréiḋ,
a Muma-sa, ó naċ maraiḋ
urusa doṫ eascaraiḋ.

16 Ní raiḃe i ndán dá deirc moill
ingean mhoċair Maoil Seaċlainn
teaċt tar ais—is cráḋ criḋe—
ó Dál Ċais dá céiliḋe.

17 Is amlaiḋ buḋ áil linne
ó ċalaḋ Cuain Duiḃlinne
sí nó a taise do ċoiġeaċt
gér maise dí a deoroideaċt.

18 Ní gut o'ealaiḋ Áṫa Truim
gan a haḋlacaḋ aguinn;
mac Sláine 's sé nar ċeaduiġ
gan Gráinne 's é i n-éinleabaiḋ.

19 M'uaḃar a huċt na deise
ċuireas inn i n-éidtreise;
as mo ṫreise ṫángas riom
ránġas mei-se ó naċ maireann.

20 Gé do ṫréiġeas iaḋ uile
ar ċoinnil Ċláir Maonmuiġe
nior ċoill an ċlann-sa Colla
gan roinn m'anmsa eatorra.

21 Ag síol Ċeallaiġ 'gar ċleaċt mé
ní anaḃ ar éis Gráinne;
mo ċuid ronna díoḃ ar ndol
ó síol Colla do-ċuamar.

22 Ionmuin teaġ a-tá folaṁ
rer deacair mo dealoġaḋ;
neaċ don dís noċan foil ann
don toiġ a-ris ní raċam.

23 Ag ól buaball is bleidhe,
ag ceannach ar gceirdeil-ne
do bádar lá san tig tall
fir agus mná nach marann.
24 Déim bud iomnár dá n-aigtiu
ní fríot 'gun aos anaithnid
mo luicht comta an gcéin do mair
gan déim orta 'sa n-eolcaib.
25 An dias fa dtá mo thoirse
—is í breach do-déaroinn-se—
rem ré ní faca a aitgin,
gid bé aca fiarfaigtir.
26 Ar éis Taidg mar tángas ruinn
crod ná ionnsus ní iarruim;
crod do-deirim ar ndul dí;
crod do-geibinn ó Gráinne.
27 Gotha isle 's éigean dóib
a mbíod aice fa onóir;
a charaid ó theasda Taidg
ní lamaid feasda acht fodard.
28 Ar n-éag ingine ní Cheallaig
is Taidg fa dtáid Éireannaig
—ní háil bas do buain uma—
do-chuaid as an saluda.

Dá.

78

Goffraid mac Briain mac an Baird ecc.

1 Dairt sonn dá seolad go Taidg
criticir bruithneach breacht neamgarg;
a sblanne dí ag deagail re a sreing
ní dleagair gan í d'faicill.
2 Réim ag fágbáil a fiodbaic
leis an óinsig n-eisionnraic
mionn soigde le bfromtar fuil
do chollfad oirone iobair.

3 Tar Taoig n-Óg ní dual di-se
's ní dol do Chaoig Cairis-se
's í dá himneal re head air
gid ead ní cinnead cogaid.

4 Gid soigneac siansa [ó] a haoibill
i ndáil meic Í mhórDaoigill
ní hí dairt as doilge neimh
ar ti oidhre Airt Aoinfir.

5 Soigead go sigmid toile
is í d'arm na hionmuine
dá congbáil dá cor fa greim
dam dá fagbáil lem intinn.

6 Cúipid aobda an amais grib
di tárraid sinn an soigid;
soigdeoin na hannsa is í an bean
an t-arm-sa is dí [do] dirgead.

7 Dá saordact snoige an cailb-se
dá craobraid [an] corcair-se
ar eitib caomha an chuilb glain
nach duirn daonda do dheasaig.

8 Dá fiod cagais don colb fein;
dá feidm ceardcha an ceann soiléir;
a snuad ar coimlib an cinn
go bfoigrim druad ón dílinn.

9 Cóir roimn a glaice gráda
baindia an breacta síodchána
Cúip-hiodha fa déadla doirr
re diodha céadna Ó gConoill.

10 A gá fein foidhe ar seise;
maith seanchas ná soigdei-se
sí i ngnás na glaice dá bfuil
cás a caithe ní [ceasnaig].

11 Dorlach do dairtib seadha
maoidhean ar chrios Cúipiodha
le hamas gach aoin dar b'áil
mar rannas le craoib Cruachain.

12 Trí soigde go séan láimhaig
gabas greim ar leannánaib
—cia díob ar nach dligtear brath? —
ríomh a-dirchead fan dorlach.

13 An ċéadoairt as cur beadgaid
doigir nach dál foirdeargaid;
an dara dairt 'n-a deoid soin
feoil is ailt ar a mionċuid.

14 Gid treas soigead na seirce
iomċús éarma a himgeilte
dul don ċriċir go croide
i n-iċir na mionmuine.

15 Céadsoigead ċuirċe an beadgda
sonna go seol driċleannta
—'s ní ba ċailg 's í 'n-a héanar—
ar tí Taidg do ċaigéarad.

16 Cusbóir re gcaiċfe mei-se
dá deirdsiair na dairtei-se
an ċuid oile don glaic gráid
croide ren hait a n-easráin.

17 Céile ar a gcumgid leaba,
sgoláir do sgoil Cúipeada,
gnúis dealbda dá ndeaċaid cion,
eoċair meanma na maigdean.

18 Meanma ó bruigeam guin fa guin
fa lár nach léigfe ar ndeabaid,
rún nach daor sligde seirce,
dridle ċaoin dar gcoigilt-ne.

19 [Deigfear] re ndoligim roḃáid,
Ua Baoigill meic Duadagám,
taman a criaid Dálaig dil
fa liaig álaid dar n-aiċrid.

20 Mac Máire, mac Taidgmeic Taidg,
ua Coinn Doire as díol [a] mairg
plannda cuir ó braongort breag
far fuin saordaċt mac Mílead.

21 Ua Cuinn meic Úna ó Áṫ Truim,
sbraic ionCuinn re huċt bforluinn
rún crodluit ar cóir troda,
súg póir Cormaic ċurada. D.S.

22 Más Aongusa as úr maicne
cusbóir é dar n-annsaiċt-ne,
seangslat as saor mar fuba
ar aon is deagMac Diarmuda. D.S.

23 Mairgréag ingean Méig Flannchaidh,
Géis d'ealtain Cuinn Cobarthaigh,
is aire ar a laigead linn
saigead toile fa a tuairim.
24 Danua Ruairc go roich ar mbáidh
slios do géig Ite ón Easbáin
tréad far mín mórchuing Danba
géag d'órcoill Ír Ollarba.
25 [Déas] gan iot úire Gallda
foichne go brás saorchlannda
d'fochan Gaoidhil fa geal sdair
bean len faoilidh ar brighair. Dairt.

79

Eochaidh Ó hEóghusa ecc.

1 Dealg athlaidh ocras Taidhg;
dar n-antráthaibh tocht an tuilg;
créacht oile ar feolfoghail ndeilg
loighe an deirg beoghonaigh buirb.
2 Ar n-eagla tar éis gach cráidh
an té ro bui teasgadh dúin;
is sádad deilg deoidh i ndeoidh
i n-álad beoil deirg nar dúin.
3 Rugad uain-ne—anba an choill—
na huaisle fa hannsa linn;
fuighleach áir cathlóigh Ó gCuinn
do bádh i dtuinn athróin inn.
4 An Aodhlann rer dheacar dréim
do heasgrad go haonchrann siuil;
damhraidh as daithe do-chuaidh
saithe sluaigh barrglain Ó mBriúin.
5 Gan iarsma leanfas a lorg
ar ealadha na ngliadhcath ngarg
ní tearc m'aithgin trá ro threagh
dealg san aithcheidh mar tá Taidhg.

6 Táinig d'ocras eidre Briain
gan doċar eile ar ar n-úid
—ar dteadlaid fa súgrad sáim—
dúblad crái gur dearlaig dúinn.

7 Nior ċeinn go heasgar an fir;
nior ċeidm acd teasgad mar sein,
beag más tinne an tí ar a bfuil;
nior doig linn-ne ni acd a neim.

8 Ni rángas deacar go a dáil,
go a ċeasgad ni tángas fúinn;
do b'i an ċreaċ-sain críoċ ar leoin;
easbaid 'n-a deoid ni díot dúinn.

9 Deo ar n-aignid, éanlaog ar léis,
ar ngéagcraob go n-aibċe fáis,
snáide ar saogail, sead ar gcruais,
ar nguais, ar gcnead baogail báis.

10 Ar meadar, ar macám búid,
ar mbradán beadad, ar mbrig,
ar n-aon d'fine, iarsma ar n-áir,
dile ar ngráid, ar siansa síd.

11 Iomda cruċ i n-éagcruċ uad
is céadfad dá cur ar gcúl,
tíde greanta ar mionbun méar,
dearca fréam gciorduib dá gcrúd.

12 Ni tearc triaċflaiṫ gan ċur gcrú
is fiallaċ naċ glac a ngó
'n-a los-sain 'n-a loige a-tá
's croide mná 'n-a ċosair ċró.

13 Ni cleaċtar corma ná ceol,
leantar don orċra mon-uar
folcad fead gciabdoraċ gclaon
miamdonaċ taob ngeal na ngruad.

14 Iomda ó leadbruaċ léime an Ċon
go hÉirne na ngealċuan ngeal
beoċroide ar n-a goin ón gal
goil ban is eolċuire fear.

15 Le dubad eagla mon-uar
don ċur-so ni leagar lám;
nior fead sinn le sealad fúnn
ni bearar glún linn do lár.

16 Ní dó uile is eagal linn
a thuisle acht go dteasgfa sinn,
buille ar mbuana, béim ar gcroinn;
fa coill gan fréimh uadha inn.

17 Ní hé caointear acht cách féin;
dá gach aoinneach do b'fát bróin;
do sheich sna croidibh ro chráidh
gráin gach neith badh doiligh dóibh.

18 Ní hiongnadh go gcaoinfeadh cách
fraoichneimh na bfiongal 's na bfuath,
fearg na síon, catha na gcríoch,
fíoch na ríogh, taca na dtuath.

19 Gár mheisde don mac-sain Briain
a sgarad re a mbeirtibh bróin
mar sompla cobarcha cáigh;
nochtha dáibh comharcha cóir.

20 Is iadh caointear ceann i gceann
gion go saoiltear gan iadh ann,
súgh talmhan, tromchoirce coll,
torchairce tonn marbhglan mall.

21 'N-a otraisbeirt fagtar fairrge,
ná hadhmadh ochairchneidh dtruim;
sgiamh aithméile ní háil linn
ar rinn áigh caithréimhe Ó gCuinn.

22 Éirgeadh sunna ar chomair cáigh
i [gcosmhaile] a chrocha féin;
sgarad sé a dícealtair ndúir
re a ghné mbúidh sítheascaigh séimh.

23 Ní hoircheas a bheith—ní bhá—
mar sein san troimcheas i dtá;
cuirche do ghríbh groighigh Chua
brígh nua sna croidibh do chná.

24 Gan dulann re dathadh coigh,
fulang gan amharc na n-ard,
gan fagla, gan iomram sealgh—
iongnadh an chéadh tarla ar Thadhg.

25 Ní sgíos comhnuidhe do chleacht,
ní sníomh tromchuirse, ní tocht,
oigeadh cnámha cruaidhe cnocht
—gé tárla nioct nuaidhe a-nocht.

26 Meince a ágaḋ ar fál reann
so ḋtráṡo iná i ḋtaċaiḃ ċrom
bas ḋaiġeal le nḋearġċair lann
bann tre ċeaṙḋaiḃ caiṫṡleaġ ġcorr.

27 A ċos ċuinge caċa Ó mBriuin,
ḋo luiġe is taċa ḋar ḋtreoir,
a ċiṡḋe na ġcianḃann lúiḋ
naċ briṡḋe fúiḃ fiarḃarr feoir.

28 Táirċeaḃar—gá truaiġe treas—
táiṫċeangal go nuaiḋe a-nos;
cúis cuirse mar táiṫe i nglas
fa gnáiṫe i n-as cuisne an ċos.

29 Mac Máire ar n-annsaċt—liaċ linn—
Taḋgṁac Briain, ar mbráiġe gill,
ar gclár tilte, ar ḋtuir gan buing,
ar nguin buinn, ar ḋticne tinn.

30 Ar nḋá Aoiḋ-ne an eanaiġ bí
a n-imṫeaċt ḋo ṁearaiġ mé;
ḋeaċar meas m'inṡníoṁa ar aoi
rom ċnaoi i gceas ḋimḃríoġa a Ḋé.
Ḋealġ.

80

Seaán buiḋe mac Bruaideaḋa cct.

1 Ḋliġiḋ ollaṁ urraim ríoġ;
ḋliġiḋ rí cáċ ḋo ċoiṁḋíon;
giḋ sluaġ ḋo ċromaḋ fa a ċuing
ḋual ḋá ollaṁ a urruim.

2 Rí go hurramaċ uṁal
re huċt feirge a ollaṁan
—gealaiḋ snuaḋ ḋuḃlaċta ḋáiḃ—
is tuar uṁlaċta ḋ'faġáil.

3 Cúis eaċa ḋ'fás tre ṫalṁain
urraim airḋríoġ ḋ'ollaṁnaiḃ;
an tsíon ón foiġiḋe as fearr,
gloiriḋe síoḋ is soineann.

4 Tig don bréit blát tre dairgiu,
is móriasg i mionaibniu,
na croinn dí ag donnad a bfolt,
rí dá ollam ag umlacht.

5 Biaid ó so a-mac sa Mumain
ót umlacht dot ollamain
suan, a Mathgamain, 'gum muir,
tuar dagtaraid, tuar turuid.

6 M'urraim uait fat fíon comóil
's ar fuilngis uaim d'easonóir,
a Í Briain, a bronnad greag,
d'ollam im díaid bud díden.

7 Do las m'uaill ót fíon nuadonn
's ót uaisle d'fíor aongualann,
a bas seang géigmiolla geal;
fa teann éigcrionna m'aignead.

8 Briog uaibreac an fíona finn
tug mar do arduig m'inntinn;
neart an dá fíon it ollam
gníom nar cleacht ar céadlongad.

9 Niam ciontac reo céib ndorolaig
fa a noubairt mé, a Mathgamain,
dámad gníom m'fearg-sa—is ní nead—
act t'fíon dearg-sa is do dáileam.

10 Gac easurraim dar féad sinn
duit, a Í Briain ó Boirinn,
tug mé act gan mé doo bualad;
fa druid é re hanuabar.

11 Nior coigleas, a ciab na ndrong,
tu-sa—nior teangmáil comtrom;
tú rom coigil-se, a gruad glan,
a souad boiginnse breatan.

12 Buinne luat lasrac mire
ná néal gréine goirtige;
loisgnige m'fearg—do b'fearg mear—
gur searg t'foisdine m'aignead.

13 Mei-se go critreac corrac,
tu-sa áiseac urramac,
ar dteagmáil, a slat Sligig,
lat gá headráin d'foigidin.

14 Mar so is dual, a dreac cocláic:
file faobrach freagartach
agus rí maithmeach málla
do-ní taitleach teagmála.

15 Dá mbeitheá mar do bí sinn
is lasair feirge it imtinn
ó ar dteagmháil agus tu-sa
ar n-eadráin níor b'urusa.

16 Ná bíod aithméala, a folt tais,
ort-sa fan urraim tugais;
rug t'urrim ós aird t'áirim,
a buimnéimg aird forbfáilid.

17 Iongnad duit-se dá ndeacad
d'éis do clú do céitleatad
ar aitreacas dod gnúis gil
an cúis aitleatas t'áirim.

18 Ó adnad t'feirge im agaid
do b'fearr mei-se, a Mathgamain,
le a bfríot d'urraim ód gruad geal
damad fuar umainn t'aignead.

19 A Í Briain balbas tonna,
bud feirrde t'ád urruma
t'adra glan dromanmac dub
dam go hurramach umal.

20 Urraim cáich, ceilt dá ndeacraib
agad, a meic Muirchertaigh,
an bread cumainn as cubaid,
is t'urraim dot ollumain.

21 Urraim ót filid d'fagáil
do bud ei-séin t'easonáir;
t'anóir, a bile Banba,
t'file d'fagáil t'urrama.

22 A-déar riot, a rí Banba;
"do-feadar iocht Mathgamna;
ní fúigfead mé a gualainn ngil,
dá mbualainn é mun aim-sin."

23 Usaide dá folt drongach
beit dá ollam urramach
d'urrim ní iarrtair act sin
ar coimlid iartair Uisnigh.

24 Sgéal beag agam dá fhoil fhionn
ar uaibar ollamh n-Éireann
dias dar ghiall gaisgeadh 's gal
ar Bhrian Maisdean 's ar Murchadh.

25 Lá do riacht Murchadh meadhrach
go Ceann Corad gceitearnach,
an bile úr geaslach geal
ag súr easlach is innbear.

26 Bean oirfidigh Meic Liag loinn
tarla dó ar nóul san urlainn;
laogh ar shlabhradh glas 'n-a glaic
ar hadhnadh as do b' orrdhaic.

27 Tug grádh ar láthair don laogh,
guidis an ingean foiltchaomh
Murchadh fa mhac na heilte
slat na n-urchar n-innilte.

28 "Fa chomhair Bhriain muna beath
fada go bhfuigthea eiteach
uaim, a chraobh bhithe bhandha,
fan laogh sithe saorchlannda."

29 "Gér b'fhearr uait linn" ar an bean
"soirbhidh dhamh-sa fa dheireadh,
a chaomhchraobh do chlannaibh Luirc,
an baothlaogh allaidh orrdhuirc.

30 "An séadh ríogh [do] rádh go Brian"
do ráidh an ingean foiltfiar
"cidh nach biadh gidh bronnadh teann
ó Bhrian ag ollamh Éireann?

31 "Don oirfideach ón ollamh
dáilfidhear an deaghbronnadh;
an laogh bu liom-sa fa dheoidh,
a chraobh fhionn-sa dot aimhdeoin."

32 Re briathraibh millse na mná
mac ríogh Éireann do iompá;
tug an laogh don ingin óig
— taom as ar imdhigh urchóid.

33 Gabhais éadh dá faicsin sin
oirfideach Meic Liag luimnigh
dar gheall Inis Fáthdhain Fáil
d'fhágbháil gér b'iris éagcáir.

34 "Ní biú-sa i nÉirinn idir"
ar Mac Liag "d'éis m'oirfidig."
"ní biú" ar Brian na ngéirreann nglan
"i bfiadh Éireann gan m'ollamh."

35 "Tríom-sa ní tiocfa" ar Murchadh
"Mac Liag dá lean sobharchan"
ar an tslat fial ágnáir fionn
"ná Brian d'fágbáil na hÉireann."

36 "Ós mei-se as éasgaidh n-asdair
leig liom mo lucht tuarasdail"
ar a mhac re Brian mBanba
slat fa rian gach ríoghdamna.

37 "Dá léiginn-se leat tar muir
lucht do mhórbronnta, a Murchaidh,"
do ráidh Brian nar óbair fheall
"ba dá dtrian d'óghaidh Éireann."

38 Ag mnaoi an oirfidigh ann soin
tarla tuarasdal Murchaidh;
do ráidh sí nach biadh a-bus
is triall don tí dá dtárras.

39 Imtinn re haitheasg na mná
don oirfideach do iompá
dar fosdadh Brian na mbrat nglan
gan triall is a mhac Murchadh.

40 Le hardollamh Innse fáil
gealluis Brian Éire d'fágbáil;
na táinte bó an bronnadh each
mó dá ollamh an t-eineach.

41 Muirn Meic Liag 'n-a lasair chruim
'n-a tuinn ionnarbthaigh ionuinn,
rinn ar macnais-ne go mear
ón linn atmhair-se im aigneadh.

42 Clann Táil do chleadh Banba
saoilim le séan Mathghamna
Banba fa bhreith a chinidh
ar gcleith fágla is aindligidh.

Dligidh.

81

Fearghal Óg mac an Baird ecc

1 Do bádh teine Tír Conuill;
táinig díoth don déadoruinn;
ghríos beo do bádh ar dtreise
do-cáidh tre beo ar mbaitheise.

2 Cia do shuagh Bearnais nar bádh
lasair inmighe anbáil?
Do loisg tall seanróimh ar sean;
ar neamhglóir ann do hoirneadh.

3 Árus diadha Dúin na nGall
lá a dheargtha—doirb an fulang—
táinig toruinn tuile bróin
do robuing uile ar n-onóir.

4 Doire Choluim Chille cian ó soin
do loisg teine é amlaidh;
do bádh ghrisneimh dá uair inn;
suail nar islig ar n-uirrim.

5 Rí Éireann—anba an t-eineach—
do bronn Aodhmac Ainmireach
naomhDoire na bhféarmagh bhfionn
d'éarlamh raonmhoighe Raoileann.

6 Re mac Ainmireach ann soin
rug buidheachas a bronnaidh
Colum cráibtheach craobh shéanta
naomh na bhfáithbreath bhfiréanta.

7 An lá-sain féin—fíor an dáil—
do éirigh—anba an diombáigh—
lasair bhras teinntrighe te
dar las deirgteine Doire.

8 Tre losgadh longphuirt Choluim
do ghabh bhrón síol saorChonuill;
bhrón a ionnsamhla re head
ar shlógh lionnadhba Lighean.

9 Doire d'éirghe an dara huair
táinig d'fuil Chonuill chrannruaidh
d'árus séimh na sreabh leisgeal
badh-éin is eadh innisdear.

10 Córaide a uaim anlaid sin;
an rac céadna ar cac Leitbir
fo rior ní raibe dá n-éis
a mbíod i mbaile Broinséis.

11 Rómh crábaid cata Éirne
cóir do Día í d'aitéirge;
nír b'é tol a mbráthar mboct
bádad do dol san diadacht.

12 Dá ndíogbáil táinig thoruinn
uile i n-ar síol saorChonuill
tonn báidte—is béad lem chride—
tréad na háite hainglide.

13 Móide as díot a ndul seacha,
fa crábad a gcéidbeatha
—dóib do b'aitbeatha a n-umla—
aithreacha na healadhna.

14 Dub tréad gan buachaill crú Cuinn
nó go gcruinnigid cugainn
tre annsa i gceann a céile
dream ler b'annsa an aithméile.

15 Gér boct nír boct a gcride
ord na háite hainglide;
ní bíod a lóg orra ar-ís
gid mór dtonna do tráigdís.

16 Ní d'iarraid clú ar cathaib Breag
do ceannchaidis fíon fuairmhear
's ní do grád comhól ceana
act d'onóir an foirgneamha.

17 Teach aoigead coitcheann do cách,
molad íosa i ngach éantrácht,
fa gnát acha ucht re hucht,
slata dar blát an bocthacht.

18 Tréad báid dar beatha an bocta
fuair do dhruim a dhaonnacta
glóir saoghalta mar nar sír
i rómh chaomhanta an chreidimh.

19 San eaglais boicht nar boct céim
go bfaiceam ar-ís iaid-séin
ar éinsligid sonn fa seach
an dhong céimrigin chráibteach.

20 Smuain mar tá Éire dá n-éis
cuir tre seirc, a San Proinséis,
ar impire na n-aingeal
impide nach éadaingean.

21 An coimhtionól nar chleacht sgís
togbáil an baile i mbídís
sin ó chroide ar Cearo na núl
danab goire a fearg d'iompú.

22 A San Proinséis nar mhuid móid,
guid fa leit chuas an Trionóid;
sul tuga sí éara ort
fa trí déana do dúthracht.

23 Fa furtacht ar t'árus féin
nocht ar a agaid laid-séin
a cóig comharta ar do churp
róid nach dogabta ó dúthracht.

24 Ar deis Dé go ndeachaid sib
dot isliugad dar-irib
do sior do chráidis do chorp;
ní gniom áinis an umhlacht.

25 Do thréig tu-sa do tír gnát
agus innile is órsnát
is leabta suain ar beit bocht
go breit buaid ar an mbochtacht.

26 Do thréigis fós—foirbde an gloir—
beirt órda ar éadach ndeargóir,
is fion ar an uisge fuar;
a bríog duid-se ní diombuan.

27 Dar ndóig ní dionsna an Coimde
t'oba ar aoi na connailbe;
do-rala Rí an beatha bocht
's do b'í do beatha an bochtacht.

28 Ná léig feasd ní as sia ná so
ó tá t'impide ar iosa
san banda fa ealta éan
leabta palma na bfiréan.

29 Córaide a cur 'n-a chruit féin
dá snadmhar ar-is ei-séin
teach suide na mbráthar mboct;
bádad ní fuige a n-umhlacht.

30 Go gcluine sinne sonna
san mainistir mhorbalda
faoi bhróin mar do bí reimhe;
fa róimh hí don aithrighe;

31 Ag molad Dé leat ar leat
go gcluineam ceol a haithreach,
is ceol abaigh a héan mbinn;
ní cagail déar do dhligfinn.

32 Go bfaiceam a hiobra ar-ís
fa bhlát mbuan mar do bídís
's a habla feacta fanna;
balbha a n-ealta eatorra.

33 Do b'iongnadh Ultaigh dá héis
treabh shuaitheanta San Phroinséis;
gnát éagnach ar ar gan fál;
do gabh ar gcéadrat claochlódh.

34 Samhail dúinn iar n-a dol sios
cearbdha gabann gan ghailgrios,
beith gan mhil, teach gan tughaidh,
nó each gan ith n-urchumhail.

35 Guidh ar a son san tigh thuas,
a Phroinséis fa cruaidh coghuas,
na guaisbeithe ó Ghurt Eine
luchd uaisligthe t'aithreibe.

36 Conallaigh dá ngarmthaoi Glais
fiallach uaisligthe t'árais,
guidh go siorduighe ar a son,
cuir t'fiorghuighe let focal.

37 Guidh le laochraidh Fóid Eine,
guidh leam i n-am d'áirighe,
a chraobh dhíona an duille gloin,
a Mhuire mhíolla mhochuir.

38 A úir as airde ná neamh,
a bean rúin Rioghna n-aingeal,
a ghlór nachar ghnáthuigh coir,
a mháthair, a óg ionmuin.

39 A ghéag fíthe as uaisle bpóir,
lá na breithe ar Sléibh Si-óin
ag toigeacht dúin i gcionn cáigh
nach liom do rún tre robháidh.

40 A Easbal dan hainm Feadar,
a doirseoir an Dúileamain,
uć gan [sinn-ne] id gar do gnáth;
rinn-ne go rab do robád. Do báid.

82

MAOL SEACLUINN NA NURSGÉAL Ó NUIGINN

1 Do briseas bearnaid ar Brian;
ní gabća dó mar dímiad
gid bearna do bristi leam
ar cisde feadma Éireann.
2 Gé brisim air im aonar
beirn le beagán iolfaobar
brisid caićbearna ar céad fear
géag as aićreamla aignead.
3 Ní hionann agus é féin
meinic briseas beirn n-aigméil,
ar cuir mBeardha níor blagas
bearna as a bfuil foltanas.
4 Urćar beirne do brisead
dom iomarcaid aigei-sean
is béimeanna ar a mbí neim
is trí géirreanna gaisgid.
5 Dá manaois bristi bearna
aige agus lann loinnearda;
an tsoigead gémad í ann
noća bí a hoiread agam.
6 An t-arm ler briseas bearnaid
ar ćuingid clann dToirdealbaig
ní fuil ag an dearccorr donn
leaćtrom nać cuir i gcomćrom.
7 Do ríneas beirn do blagad
air a hućt na healadan
cóir labra dá ćar i gcéill
mar ćarla dam is doi-séin,

8 Seacht leicthliadna do léigeadh
gan cánaig gan coimhéigean
Mag Inghine an Ghàil far ghoil
ó Finnbile Clàir Coitcoig.

9 D'ionad a n-áirgead nó a n-eac
ní coigillte ar cionn Cairbreac
fear uaim i n-oirchill a gcruid
ná cluain oirchinn dá n-eachaib.

10 Mac Raghnailte an rúin chéillidh
gabais fearg an bhflaithfhéinnidh
mar nar seachnad uaim don fhior
cluain a eachrad nó a áirgead.

11 Ní nar b'iongnad dó dá dhruim
m' fhearg mhór-sa re mac Domhnuill;
lasaim go fear ar bhfeithe
gur bean asainn imirce.

12 Bristear agam 'n-a aghaidh
bearna ar Bhrian Ó Conchobair;
a bhaile ránag a-ris
tánag a bhaile i mbímis.

13 Mhor briseadh—beag dá uaisle—
bearn air acht an aonuair-se
ó aois leinb gus an lá a-nioghi
gé tá re beirn do bhriseadh.

14 Mar sin nach aithristear uaidh
go ndearna an Cú ón Chraobhruaidh
bas Géigslim far ghrádach mná
lámach éigrinn acht aonlá.

15 Lá dá raibe i nDún Dealga
Cú Chulainn cruit naoidheandha
óidh na gcurad ar an gCoin
slóigh Ulad i n-a fochair.

16 D'éis an óil ar n-éirghe a-mach
dá bhracaidh an fian Ultach
crann go nduille fheacha fhaon
ealta ag luighe dá leacthaobh.

17 Lionaid dá n-annsacht uile
mná Cúigidh Chlann Rudhruidhe;
gá cur do dhuidh deacra dáidh
cur ris an ealta d'fhaghail?

18 Do dóig a láṁaċ an laoiċ
iarraid ar aṫair Conlaoiċ;
teilgṫear uaid na heoin áille;
fa tuar leoin is lúṫgáire.

19 Marḃṫar le Coin an ċleasraiḋ
ar itgiḃ na n-ingean-sain
na heoin don dírim deagḃan;
firrinn ceoil a gceileabraiḋ.

20 Ar roinn na healta don fíor
níor ḋearmaid umpa aċt eiṁear;
do bí ar eiṁir reaċt fan roinn;
deiṁin nar ċleaċt an ċomroinn.

21 Gealltar uaiḋ 'n-a éiric sin
na céideoin eile d'eiṁir
do ṫorngaḋ ar ṫaoiḃ an ċnuic
ó ċraoiḃ na n-orċar n-orroruic.

22 I gcionn trill teagaid go cáċ
dá éan go n-éagcosg neaṁgnáṫ
—cia naċ taḃraḋ óid orra?—
go slaḃraḋ óir eatorra.

23 Tug bainċéile Con Culuinn
grád dearṁáireaċ doṫuluing
don ċáraid iongantaig éan
ṫánaig d'fionnoċtaiḃ oiléan.

24 Agrais eiṁear an fuilt truim
a ċunnraḋ ar Coin gCuluinn
fan dá éan gér ḋainiṁ dó
gan sgéal 'n-a haigiḋ umpa.

25 Dá uair nó a trí teilgṫear lais
na heoin áille is níor amais;
do bí ar confaiḋ mar do ċuir
trí horċair tar na héanaiḃ.

26 Feaḋ bliaḋna ní ḋeaċaiḋ de
aṫtuirse na n-éan síṫe;
ní miad imṫeaċta na n-éan
as inleanta aċt an t-uirsgéal.

27 Gan éinéan riaṁ roiṁe sain
do ḋul do ḋaltán Caṫḃaiḋ
gan ḃeirn ar Brian do ḃlagaḋ
riaṁ aċt d'feiḋm na healaḋan.

28 Ní gabtar géill na teangad;
bearn ar Briain do briseamar;
níor tadaill beirn nacar bris
dá lamainn a feidm d'aitris.

29 Lion timcill gacha tíre
i n-oircill na hairdrige
rí Sligig is sé seolas;
ní mé idir foillseogas.

30 Do-feadar buid éigean dam
cúl re cinead a mátar
ar Brian muna bear dá ceilt
ar bean a Trian an Tuaisgcirt.

31 Fogus d'féin Murbuig mi-se,
ní féadaim a innise
mar do blag a gclaca cuir
's a cata fa mag Murbaig.

32 Ar Mag Luirg na learg solas
dá n-áirmimn a urradas
a ndearna Brian d'fogail ann
do biad 'n-a folaid oram.

33 Na táinte bó do bean díb
dá n-áirmimn ar an airdrig
Fir Monac ní bud réid rinn;
i bfolac go léir léigim.

34 Síol Muireadaig is Manaig
do cuirfead im ceartagaid
beit ag tuirim na dtreas tug
beas gid duilig a ndearmad.

35 Goill Connacht do cur dom dhuim
nó a n-iarmoireacht ní féadaim
a breacta troma [ar a] dtig
ná a creaca orra d'áirim.

36 Ní fuil éintír aca so
nac bí cuid éigin aca
ag gabáil le a cneas mar caile
d'fagáil treas nó dá dtabairt.

37 Ní bí anbuain i nUltaib
ná coimérge i gConnachtaib
nac é triat an Tobair Gil
as cliat cogaid dá cairdib.

38 CARA NÁ DEARGNÁMA DÍB
NÍ FUIL D'URRAD NÁ D'AIRDRIG
D'FINE CUINN DÁ GCUIR LEIS-SEAN
GAN TUINN DÁ FUIL UIMEI-SEAN.

39 LE FOLUIB UAISLE IOMDA
IS LE TRÉIDIB TIGEARNA
DO COSAIN BRIAN CLANNA CUINN
Ó BANNA SIAR GO SIONUINN.

40 NÍ MIONUIGTEAR A MUMAIN
BEARNA AR BRIAN Ó CONCUBAIR;
NÍ TIG FIAN EAMNA DÁ FIOS,
BEARNA AR BRIAN GÉ DO BRISEAS.

DO BRI.

41 BÁS INGINE Í BRIAIN DO BLAG
MO [CROIDE]— CRÉAD NAC BLAGFAD?
DO GNÁT NÍ LUGA DO LÁ
MO CUMA AN TRÁT FA DTEASDÁ.

42 MÓIDE DO BRISEAS BEARNAIB
M'ONÓIR A HUCT TOIRDEALBAIG
GAN CUR RIS I DTRÁT TUGA
AR CÁC DO BRIS BEARNADA.

43 NA TRÁTA LE MBRISINN BEIRN
A CROC DÉ, AR DEAMNAIB IFEIRN
UAIM AR DEARMAD AG DOLA
NÍ NEAMLAG UAID M'ARODA.

DO BRI.

83

GOFRAIḊ MAC BRIAIN MAC AN ḊAIRḊ cct.

1 Doirḃ don ċéiḋseal cinneaṁuin tairngeartaiġ;
indearaiḋ d'airmbeartaiḃ a héigean d'feaḋmfortail;
fiu a heire éara dá hilreaċtaiḃ
dá minleantair fréaṁa a neiṁe go a neaṁḋocruiḃ.

2 Deacair snáṁ an anfaiḋ iodlannaiġ;
tarṫair dá hiodlannuiḃ dán gaċ doirḃiomaiḋ;
iomḋa i ndiaiḋ na toice do ċeaḋmannaiḃ
do ċiaiġ ṁearḃallaiġ naċ croidte dá coiṁleangaiḃ.

3 Rian tairngeartaiġ gémaḋ tál roiṁeanma
doiḋeagla re a lán d'airmbeartaiḃ oiliomḋa;
dá measdar fáḋa raṫa gaċ roḋaṁna
is coṁarḋa taċa a ndála doigeamla.

4 Dál riġe go roiċtir 'n-a hinnsiġe
timḋibe díne i ndoigtiḃ a doirḃneiṁe;
mór dar ḋearḃ doġruing a furnaiḋe,
gid Ruḋraiḋe Ó Doṁnaill do ḋearḃ a doinniġe;
ní ċeasda uaiḋ é dá haṁġoire
tarngoire a ḃfuair sé dá soinniġe.

5 A gairm larla fan iocṁuiġ n-Eaṁna-sa
grianġa Bearnasa ioma ḃrioċtair folfrasa
do ib do ġuaisiḃ na garma-sa
an t-uai-sin Maġnasa diġ ndomlasa.

6 Suil táireas gus a-noise a-nallaṁain
loise ṁallsuḃaiġ a háineas 'n-a hiomairiḃ
iomḋa d'fairbriġ a hoic n-indearaiḋ
do noċt an ċinneaṁain d'airdriġ fionnOiliġ.

7 Do ċroiġiḃ do ṫoṁais a haoḃḋocra
soiġin ṁaordaċta forais na miarlaċta;
nior ḃ'farail 's a ḃfuair dá firḋeacra
do souaiḋ riġḃearta [d']aġail a miarmarta.

8 Do b'iad fádha a racha 'n-a ríodhmna
dála sníomholla cacha cianfoghla,
drud re roibdiu, cúilte cródhodhba,
dúinte sróllamhla i bfoidhriu fiadhamhla,
tar a súile gan oba ó éiniomda
troda géiriomda fúin-ne i bfianadhba.

9 Fa meinic i dtruaill earnaigh áidheamhdlúidh
ar sduaidh gach bláidheangbrúidh go Teamhraigh
dtréidhfionnmaoidh,
nó slios seadha an cosgaigh ón Chruachanráidh
ar leaba luachardláidh i bfoldaibh nó i bféidh-
iomgaoidh.

10 A béart iarna re rochtain 'n-a riogruire
ag Iarla mhionDuibe 'n-a somplaibh sróillfighe,
a mhéara ó gáibh ar n-a ngriansnoighe
táir d'fiadhaidhe Ó Éanna na hóirrighe;
a bfuair do thacha um Thulaigh nluagoime
do sdiuraidhe an racha is cadhair ar chróilighe.

11 Áineas raidh an tagaid thalmaidhe
ag flaidh ballDaile as abaigh n-urlaidhe;
balg fis na tarbha do thairngire
an dainmhighe tharla ris 'n-a Rudraidhe.

12 Tairreasdair adaid d'imsníomh foraire
finnghríobh Toraighe gan fachain n-airighe;
díol 'n-a forbais iar n-uair dá urfaire
fuair do subaighe dhomnais a daighfine.

13 Fa miad aidhme a adhbadh n-aolamhail
mainnre do chaolfoghaibh dá n-adhnadh re nuaidh-
ghealaigh;
flaidh Lighean ag áineas fa fíneamhain
tháireas do mhíneadhair a n-ibead d'fuair-
sreabaibh;
a bfríoth le ríogh Ó gConuill do chróiligiubh
fóiridhin ar dodhuing don tír thuaidheamhain.

14 Diseach síne i n-aimsir earrchamhail
'n-a ríghe ag an ghealchladhaigh thaidhbsigh thor-
charaigh
'n-a tuinn oir gan folta gan aincheanaibh
gan mhoir n-ainbheanaigh do thochta achd re
torcharaibh,

15 Gan cuir acd croch orca um fearannaib,
fearannaig ag ar gac dromcla dagagaid,
fád an diona do gáib goilearraig
fa cloideangaib siodha an cláir Conallaig.

16 Tréigis a dúire dá deirc ríoghnaidhe
miondruine núidhe i mbeirt na bánghoile;
mogail na gcnó ar inneal n-óirdleidhe;
inneamh póirgine gach cnó dá clárshnoighe;
gréas meacda ar folt gach fiardoire;
dearca ar n-larlai-ne lucht a lámhdaighe.

17 A snig do draonaib le feadaib fannáille
'n-a gcraobaid amáille i sreadaib sean-ghuaire;
céir ag tál le slatcoill slimfeoighe
ag tacmhoing gach milseoire mar bad grán gealnuaidhe.

18 Coill eacha ós gach dprionnmhuig dróid-féardha;
'n-a dpiodbaid róidéanmha mar bad sreacha siodórda
do tamhnuib a duilghe idir gáib géigiarma
fa céidlarla cláir Luighne lioghómra.

19 Dreiteamh as aibce le a n-uirríoghaib,
feiteamh ar uillioghuin d'aicme fionnDálaigh,
fear neamhsocra an raic do rinnféagain,
flaith indéanaimh fearacta an lollánaigh.

20 Criocdun coinne clann dprionnloga,
bann iomramha ón moille siocladh seanmhara,
dreac geal dar d'aoincheol na hurbadha,
gaoithreod turnamha fear an eangnamha.

21 Órad na gcladhocht um Deirg ndalldamaig
dar ceird an-allamain faloct i dprinn-feadaib,
dreac soirb as éideadh i n-iomomain,
beac rionnamail fa doirb don céidseal cinneamain.

Doirb.

84

SEÁN Ó CLUMÁIN ECT.

1 Dorn idir dá is dásacht;
Gairid bíos ar buanfásoic
fulang na ndám—dia do rat;
cia leis an ndán nach díomsach.

2 Mo dán agus mo dorn deas
dias impidech ar m'aimleas;
is ollam mo dorn deas-sa
ag sonnad orm m'aimleasa.

3 An díomas fo-deara dam
do bualad-sa, a Dadh Chruachan;
a-deir a lán as a los
"do-beir an dán an díomas."

4 Mór an dásacht do duine
dorn chorc, a chuir Maonmuighe;
a flaith cró, 's gan a car tart
do bud mó dam a dásacht.

5 "Nior chubaid riom, a rosg mall"
a-déar ruibh, a rí Cualann,
"bualad neith dod ghualainn gil
gion go mbualainn cleith gCaisil."

6 Tugas, a Aodh an fuilt tais,
dorn duit agus nior díoghlais;
dá mbeanta orm, a cleath Chuilt,
do theach ní dorn gan díoghuilt.

7 Dámad i leith Mogha a-muigh
do-béaruinn é nó i nUlltaibh
arm do dearghaidhe san dorn,
a Dadh seabcaidhe súilghorm.

8 Mun ndorn do chógbas id thaigh
ná mionnarb mé, a meic Eoghain;
bean an dorn díom mar dhlighe
is ná bíod orm t'oirbire.

9 Leat a buain díom is an dorn
an lám deas, a dearc mallghorm,
a luach do dán díom dhligh
nó an lám, a ghríobh Gairidhe.

10 Ní ba, ní heic, ní hór cearo
do-béar duit, a dreac mínbearg;
noca lámh ceana ná cos
do-geaba act dán 'n-a ndearnas.

11 Cuirfid gach ar léigis linn
barr anuabair im intinn;
smacht ar m'uabar do b'fearr dam
do bualad gid leam leagar.

12 Ní dearna ollamh Ulad
a comhmór ar Conchubar;
ní bualad ríog do-roigne
's do lion uabar Achairne.

13 Ní bualfead Torna an taoib gil
Niall Teamhra ná Corc Caisil
Niall is Corc dó 'n-a ndaltaib;
mó do-niam ort d'iomarcaid.

14 Brian mac Ceinnéidig Coduil
dá mbeinn aige im ollamhain
tearc do chreidfead, a cinn Mis,
go leigfead linn ar léigis.

15 Léig a béalcorcra barrglaim
anuabar let ollamhnaib;
maicfid rí, a donnabraig deis,
ní d'ollamhnaib ar t'aicheis.

16 A Í Conchobair nar cleacht
gan dán fear nÉireann d'éisdeacht
bud é luag ar léigis linn
duan gach éigis i nÉirinn.

17 Ná biom ní as faide, a folt fionn,
gan luige ar aon ar émpiull;
's ná bíom:, a bile Suca,
gan fíon d'ibe a naonchupa.

18 Fa liom do leacgual deas
go ndearnas uirre m'aimleas;
ná bean díom giod do gualainn
ná miod ná fíon t'órbuabaill.

19 Mé t'fear gráda, a géag eachtga,
fa mé riam t'fear éinleabtha,
mé fear do gualann gile,
a nuabarr geal Gáiride.

20 Tú do-beir ní dá gach neach
tú an treas uaithne don oineach;
ní fuil, [a] bonn mar aol, ann
acht Aod is Donn is Domnall.
21 Duine id ceann ní cuirthe dam,
a Í Conchubair Chruachan;
ní fuil t'aonmhac samhla sonn
sa Bandba, a chraobshlat Cualonn.
22 Do lingis an lucht ro theilg
riot um chró Cathail Chroibdheirg;
chró Cathail do dísligh duib
t'athair mun dtír-sin torchuir.
23 I mbroinn do fágaib t'athair
tú, a Aod Í Cuinn Céadchathaigh,
gach aon dá ráth, a rí Cuilt,
d'Aod do bí i ndán a díoguilt.
24 Ní mairg athair fágbas mac
i mbroinn, a barr na bprionnsiat;
sgéal leam dá dheimheadhadh duib
nach fearr seinleabhar seanchuid.
25 Rí do gab Bandba mbladhaigh
dar b'ainm Fiacha Fionnolaidh
dó fa báingeala na ba
áirgeadha bó na Bandba.
26 Aitheach-Tuatha fuair a bpioll
ro mharbsad Fiacha foiltfionn
gur hionnarbadh ann uile
clann Fionnaroglan Ugoine.
27 Foirbre mac Fine 'mun bfeall,
Sanb mac Ceit, Eochaid Ainceann,
agus Éilim nar an de
nó gur gab Éirinn uile.
28 Gan iot sa Bandba, gan bliocht
ó Éilim tres an aimiocht,
gan torad tar éis an fill,
gan déis nar folamh d'Éilim.
29 Gan mac aige 'n-a agaid
iar mbás Fiachaidh Fionnfalaidh
do bí acht an mac do baoi i mbroinn
an tslat gan chaoi gan chroboing.

30 Fágbais Éirinn—fá é a leas—
bean ríog Teamra le a toirrdeas
go riacht i nAlbain Cithe
gan argain fa a himeirde.

31 Rug ingean airdríog Alban
mac ris nar dóir comardaid;
rug an tslat goirmdearcach glan
an mac toirbeartach Tuathal.

32 Fiche bliadan dó a-dearair
i nAlbain dá oileamain;
tug ruathar neartmar a-noir
Tuathal Teachtmar go Teamroig.

33 Leis do cuiread an céad cath
leis do marbad mac Connrach;
Éilim do tuit le Tuathal
dar loit Éirinn d'éanruathar.

34 Dar marb ríg Mumhan a-muig,
dar marb ríg Almhan Eochaid,
dar marb Tuathal ó dtaoi-se
Sanb Cruachan id chomaois-se.

35 Do dítcheann sé ar son an fill
rígh gach aonchóigid d'Éirinn;
ioc as fearr fuair sa meabail
buain a gceann dá gcóigeadaib.

36 Do teasg Tuathal an taoib gil
méide cinn gacha cúigid
dar lean Mide don mhuig-sin
ó bile geal gormUisnig.

37 Níor baisdead riamh roime sin
Mide do mhuig ard Uisnig;
do lean Mide do Muig Sainb
ó tuir line gér leasainm.

38 Cosmail tú ag teacht dar gcoibair
is mac Fiachaid Fionnolaid;
do bí baois, a barr foltchas,
it aois ann is arrachtas.

39 Aitbir mar aitbreas Tuathal
t'athair, a Aod FionnCruachan;
a bile Seagsa is mar sain
dar leam-sa dlighe a díogail.

40 Do loit Éirinn 'n-a aċair
seanaċair Chuinn Chéadchaṫaigh
cosmhail, a rí Sléaċta, sain
's mar do-ní éaċta it aċair.

41 Cosmhail cuma, cosmhail laṫ
duit is do Chuaċal Teaċtmar;
ghéal do ċaoḃ, a Aoḋ Uisnigh,
's do b'eaḋ caoḃ an Chuaċail-sin.

42 Punann cúil duiḋe daċluigh
ort, a mhéirgil malaċduiḃ;
cruiṫneaċt na mbarr an bairr-sin,
cam buinċeart an dunainn-sin.

43 A rí Teamhraċ, a-tá fód
troigh deas dá gcumċar caolḃróg,
's a-tá glantroigh óg oile
fód, a marcaigh Maonmhoighe.

44 Dearc uaine ós t'aghaiḋ mar fuil
mailghe donna ós na dearcaiḃ,
barr maoṫċam ós do mhalaigh,
a ṡaoṙċrann ċlann gConċaḃair.

45 A Aoḋ í Conċuḃair Chliaṫ,
dearghfa im ċeann néireann t'óirsgiaċ,
dearghfa i n-áigh, a aḃra gorm,
gallgha dan lán do leaṫdorn.

Dorn.

46 Tuilleaḋ dod ċéiḃ ċuirr chlaḋaigh
uaim, a Aoḋ í Conċaḃair,
leat rann gaċ duaine san dorn,
a barr Muaiḋe agus Modarn.

47 Minic maiṫiḋ mo dorn dam,
a Taiḋg í Cheallaigh Coraḋ;
go dtaḃair t'fhile deit dorn
do ghleic ní mire an Modorn.

D.

85

GOFRAIÐ FIONN Ó DÁLAIG ecc.

1 Do tógbað meirge Murċaið;
is tráċ aigċe ar Alluṁurċaiḃ;
díorma i ndeagaið na meirge
d'fearaiḃ díogla díḃeirge.

2 Do tógbað leo ar leirg fódḃáin;
buð séan creaċ dá céadtógḃáil
ós laoċ draoiḋeirge an ḃraga
saoirṁeirge ṁaoċ Murċaða.

3 Buð séan greama do gabáil
do Murċað Ú Maðaðáin
meirge ċláiċ as neaṁċláiċ neart
ón ráiċ eaċḃláiċ ag imċeaċt.

4 Suairg an ríogcoinneall roiṁe
d'ionnsoigið na hiorgoile,
sróll fann re caoilfiodḃaið gcruinn
crann mór d'aonfiodraið áluinn.

5 Is áluinn an earr meirge
do-ċiu i gceann na minleirge;
éanaṁail a heiteall sin
breicearr séanaṁail suaiṫnið.

6 Cia an mongar mór-sa san maġ?
cia an sluaġ-sa ag milið Muṁan?
nó an doire corr slataċ sleaġ?
nó an bratać donn ar deireað?

7 Bratać meic éaċtaiġ eogain
miniċ bios 'n-a baindeoraið;
laðaiḋ Anmċaðaiġ impe
na harmċuraiḋ innilte.

8 Ar dtiomsugað a ċionóil
im seaḃac síl Éireaṁóin
earr ċana mionsróill san maġ
buð mana díogḃóiḋ Danar.

9 Leanaiḋ cáċ é i n-ionað ċe,
leanfaiḋ Murċað an meirge
nuaiḃile eilge 'má fóir,
gualliḃe meirge maoċsroill.

10 An gcéin mháireas an mheirge
ós laoch foltchas finnleirge
méaraidh gaisgeadh na nGaoidheal;
ní clasdear a gcommaoidheamh.

11 Tug Brian i gcath Cluana Tarbh
teisd mar sin as sníomh oram
ar fear comhanma cinn Doir
rodhamna gill dá gníomraidh.

12 Dál gCais fa Murchadh mac Briain
rángadar gus an roighliaidh;
Éire ar láimh Briain ó do bí
san ghliaidh níor b'áil an t-airdrí.

13 Tig láimh le laochraidh Sionna
rí Éireann is aoingiolla
ar mhaoilinn ghléanuaidhe ghlom
aoibhinn fhéaruaime fhásaigh.

14 Cóirigthear peall is puball
ann sain don fhial adhradhomh;
teagar mionn saltrach saoire
go marcach bhfionn bhformhaoile.

15 An lá nar léigeadh san gcath
le Dáil gCais na gcolg bhraobhrach
an rí do radháil a arm
do bí as gabháil a ghnáthsalm.

16 Ar nduil i gceann a chéile
don dá fhirinn aighnéile
léigid Gaoidhil gáir rothrom
as maoidhmh áir fhionnlochlann.

17 "Créad an gháir-se 'n-ar ngoire,
a ghiolla" ar Brian Bóromhe;
"Gáir Gaidheal" ar an giolla
"as maidheamh a mórghriolla."

18 "Innis, a fhir an fheithme,
ó thaoi i n-áit a n-infeithme
mar cuirthear an cath cródha"
ar sgath cruitgeal Crannmhóna.

19 "Ní hurusa, a Briain Bandha,
le dhús na gcath gcathardha
aithne ar fear seach ar-aile
fead ghraifne na gasraidhe."

20 "Fionnam uaid" ar airdrí an tslóigh
"Créad rian a meirge maothróill
Ler cosain Murchadh mór dteann
Ag clódh urchradh na hÉireann."

21 "Do-chiu i lár locta an éidigh
do mhac-sa, a meic Chinnéidigh;
do-chiú a comharda catha
ós rodhainna an ríoghlacha.

22 "Do tanuigeadh tiogh an tsluaigh
fa mhac ríogh Éireann armruaidh;
san treascat gé teilge a fuil
is seasmhach meirge Murchaidh."

23 "A duine dhéachas an cath,
ná creid an gcéin dus seasmhach
meirge na flatha ó Bóinn Breagh
go racha do ghlóir Gaoidheal.

24 "Féach a-ris raon an chatha,
innis dúinn a dheachradha"
ar craoibh eilge nar éar sgoil
"féagh ar chaoin meirge Murchaidh."

25 "Is é iomtús an chatha"
ar óglách an arofhlatha
"ar sniomh a airm d'feirg Murchaidh
maidm san leirg ar lochlannchaibh

26 "Ar dtuitim saorchlann síl Bloid
timcheall Murchaidh san mórchroidh
feidhm na leirge a aonar air
do chaonadh meirge Murchaidh."

27 "Do chaon oireachas Éireann
de sin" ar Brian baismhéirseanch
"d'éis chaonta meirge Murchaidh
aonta fheirge ag Allmurchaibh."

28 "Saoth leam" ar Brian an bairr ghloin
"mar bias Éire d'éis Murchaidh;
bás Murchadha ceann i gceann
leam is urchradha Éireann."

29 Táinig do thuitim Murchaidh
bás an ghaisgidh ghniomharthaigh;
flaithfhéinidh ghlaoi mar do ghin
do aithéirigh ghlaoi an ghaisgidh.

30 Mac Eogain Cliaċ cleiṫ urċraḋ
cosmail is an céaḋMurċaḋ;
gnáṫ tromṫóir ḋoirḃ 'n-a ḋeagaiḋ
comṫóir moirn ḋá mairgeaḋaiḃ.

31 Mac Eogain is eiḋre Briain,
ḋá slaiṫ fíneamna a héineriaiḋ,
géill Gall i gaisḋiḃ na bfear,
ḋá barr gaisgiḋ na nGaoiḋeal.

32 Murċaḋ mac Briain an bairr ṫais,
Murċaḋ mac Eogain armglais,
ḋá ċuraiḋ comlann gcalma
conglann cuḃaiḋ comanma.

33 Gan ḋ' urraim ag oiḋre Briain
ó mac Eogain fuair móirgliaiḋ
aċḋ Brian re céile ḋá ċur
[noċar] giall Éire ḋ'Eogan.

34 An flaiṫeas fuair a aṫair
mar ṫá fa ṫuir Conaċaiḋ
do baḋ é a céile cleaṫ Ḋor
aċḋ go mbeaṫ Éire ag Eogan.

35 Fine luirc na lann ḋtana
timċeall meic Briain Bóramha
samail síl Anmċaḋa an áig
im griḃ n-armṫana n-lomḋáin.

36 Lionmar do luṫt a ṫige
an aḋaig as uaignige
comḋál mar do beaṫ 'n-a bruig
a ṫeaċ lomlán do laoċraiḋ.

37 Lán ón orsain go ar-oile
an teaċ d'uaiṫniḃ iorgoile;
lán na coirn donngasḋa ḋóiḃ
do ċoirm somlasḋa so-óil.

38 Lán do lúireaċaiḃ gorma
is do ċeinnḃeartaiḃ caṫarḋa
—as tréiḋe treasa goile—
sleasa réiḋe an rioġṫoige.

39 Lán do giallaiḃ na geimil
i ḋtig flaṫa finnfeimin,
is airḋleanna na n-arm nglan
airmreanna baḋḃ do briaṫaḋ.

40 Lán do mnáib fiala fionna
na fuinneoga fairsinga
as cur corrcair óir eangbláic
san longcois móir muirearghnáic.

41 Ar sleasaib bláithe an bhraga
suidhfidhear síol n-Anmchadha;
bíd 'n-a ríoghsuidhe reampa
síodhuidhe a sídh saoirleannta.

42 Line do leith a aighthe
do chathaoiribh cumdaighthe
—rachaim a scríbhe re sgeiro—
file i ngach cathaoir chróidheirg.

43 Gach fear as freagra a feadhma
san bhruidhin aird oireaghdha;
druim re fraighidh slatsaoir sonn
macaoim fa bhraithibh buadhall.

44 Gan fear dearmaid ná diomdha
díobh is siad sluagh ro-iomdha
gan luadh cionadh re head n-óil
gan fear i n-ionadh éagcóir.

45 Tar éis a suidhighthe so
do-ní aoibhneghadh orra
cliar téadh do focuil oineach
i nglothuim géag ngallsailech.

46 Gabhthar ainn-séin ga n-aos ceoil
dán re cuisleannaibh ceineoil
faoidhe téadh dá chéibh chlannaigh
as béin séadh do saorchlannaibh.

47 Ní chuigim má tá easbhaidh
ar an ndúnadh ndaoineach-sain
acht an dúnadh gan doirseoir
do dhúnadh a dhoroisheoil.

48 Mac meic Murchaidh móradh ceall
diomdha ar Dhia noca dligheann;
lór do shuaidh Eanna a fagháil
ar smuain meanma í Madadháin.

49 Agartha aicme Mileadh
le chéile 'gá gcoimhsineadh;
tiadh do bhruidhin mhóir Murchaidh
slóigh fuinidh dá n-agartair.

50 Ní cuala ar lámaċ loga
leiṫéid lámaiġ Murċaḋa;
Murċaḋ is ar maiṫ le a ḋroing
má ḋo ċaiṫ urċar n-iomruill.
51 Dá ċúis far ḋoiṫa fa ḋíon:
is tuar orċraḋ a eissíoḋ,
is díon ar urċraiḃ d'fagáil
síoḋ Murċaiḋ Í Madaḋáin.
52 Ó Madaḋáin as mín cruṫ
maḋ cor ris im ráiṫ Teamraċ
tríḋ slóġ Teamraċ baḋ tana
ó Teaġlaċ mór Murċaḋa.

Do tógbaḋ.

86

1 Do ċuiṫ meirġe caċa Cuinn
a-rís—ní ráḋ gan foċuinn—
gé fuair soin a ráḋ roime
san áġ ar Moiġ Mucroime.
2 Cóir a-rís a fríotal sin
a ndoubairt draoi Airt Éinfir
comrád truag a haiṫle Airt
ar Ċairṫe an Druaḋ a-doubairt.
3 A-doubairt mar a-deir sinn
"meirġe ó gCuinn do-ċiú ar dtuitim";
an dá sgéal do sgailt croiḋe
léan Airt is ar n-orċrai-ne.
4 Art gémaḋ aḋbar toirse
fa ríor ní hé m'foċoinn-se;
ní ċuir sinn i gcás ċumaiḋ
go bás ċinn Ó gConċubair.
5 Tug ar n-anbuain 's ar n-olc féin
a ndoubairt—dia do míċéill—
go broil im ċriḋe a ċuma
an file ar Moiġ Mucruma.

6 Dá ċurnaṁ ċáiniġ an n-olc
meirġe marcraiḋe Connoċt;
ó a ċuiṫim ní biḋ ar bun;
dá ḋṫuiṫinn is críḋ ċiocfaḋ.

7 Re huċt a ċrialla i dTeaṁraiġ
móiḋe um ṁarḃaḋ Toirḋealḃaiġ
far ġcaraiḋ-ne mo ċuṁa
anaiḃġe na heasḃuḋa.

8 Do b'aiḋḃseaċ aḋḃar ar neirt
go bfuair an t-easġar oirrḋeirc
clann Luirc 's a dteaċta dá ċaiġ
ar dteaċta a ċuirp san ċomraiḋ.

9 I ġcalaḋ Dearḃa do biaḋ
i ġcoinne re caṫ Gailian;
dá maraḋ ar n-a ṁárać
do buḋ calaḋ conġárać.

10 Do toirmisgeaḋ—truaġ an cion—
le síol Néill ar n-a-noirċear
a ċoinne fa Ċaol nUisge;
do-roinne taom tubuisde.

11 Mac Aoḋa, nar éar dáṁa
suil fríoṫ fios a ċeasḋála,
i ndiaiḋ a ḋóroiṁe tiġ
Ó Briain Bóroiṁe i mbráiġiḋ.

12 Mac meic Toirḋealḃaiġ—truaġ linn—
do bí—nior ḃeaġ an inntinn—
gion go raiḃe i nḋán da-san
ar Ċráġ mBaile a bárda-san.

13 Dá ġaol féin—ní fiaḋaċ gar—
naċ truaġ an treaḃaḋ meanman?
dá lár do lingeaḋ an Traoi
dá milleaḋ d'áġ i n-aonlaoi.

14 Is leo torċair—truaġ an béaḋ—
an dream dar ċóir a ċoiṁéaḋ;
ní cóir ġan ċuiṁne ar Caḋaiġ
duilġe ḋóiḃ a ndearnaḋair.

15 A fine ann ġan fuireaċ
mar buḋ cineaḋ comuiḋeaċ
téiḋ ar bfaicsin na faille
go séiġ n-aisriġ neoċaille.

16 Oc ráidsead ar gcur cuige
tre beit beagán socruide
'n-a aonar go raib a-ris
baogal air nocan fuigois.

17 Téid neac dá náimdib bunaid
aca i gcoinne Í Conchubair;
gonais an tuir ó Chluain Caoin
—ní guin do-chuaid gan chomaoin.

18 Fa goire bás dá biodbaid
gér luaithe lot Toirdealbaig;
do bí sé 'n-a chosair cró
's ní hé an rí ar tosaig ceasdó.

19 Guin ó gach aoinfear do fuair
dá dtigead—trom an anbuain;
do rad an rí goin fa goin
an fad do bí 'n-a beathaid.

20 Ar dtuitim dá thaob mar cailc
gion gur b'é a díol do díogailt
do bí a biodba bonn ar bonn
is rí Cliodna san chomlonn.

21 Nior fulaing laoch loca an Sgáil
aithris marbtha meic Damáin;
ní fuair an dream é i n-asgaid
ceann a ré gé rángasdair.

22 [A] loit is lór do pudair
tír cáig ar [n-Ó] gConchubair;
dá Clannmaicne is é do fuair
ré a adlaicte go n-anbuain.

23 Fear do marbta, a meic Aoda,
tar éis maidte an miothaoma
nior féad as do dearnoinn deis
an seanloinn ndéad far dúinis.

24 Mac Subaltaig is mar sin
a bas fa ceann a cloidim
gan dol fa a déis do duine
d'éis na Con 'n-a crólugie.

25 Nior beanad a bais na Con
le marcraid Meidbe Cruachan
sealb a dornchla re trí thrát;
do bí orta 'n-a urgát.

26 Gur cumaḋ—is cúis truaige—
cealg ar Coin na Craoḃruaiḋe
mar buḋ beo corp an curaḋ
gan toċt leo dá lámugaḋ.
27 "Éan" ar cáċ—ní cleasraḋ beag
—is í cealg ar ar cinnseaḋ—
"níor gaḃ riaṁ ós cionn na Con
naċ biaḋ i ngioll dá gaḃoḋ."
28 Clann Cailitín—cleas neime—
ós cionn ċéile Eiṁire
dá féagain an beo do bí
na n-éanaiḃ leo do leigti.
29 Ingeana an druaḋ i ndeilḃ éan
do ḃul idir é is ai-éar
Cú Culainn, gid bé do braiṫ,
do fulaing é don éanlaiṫ.
30 As do haiṫneaḋ a éag soin
aonṁac ingine Caṫboiḋ
mar nar goill cleas an ċleitín
san treas ar ċloinn Cailitín.
31 Meaḋḃ mar do maoideaḋ an bás
dírim laoċ--fa lór d'uaṫbás—
do leaṫ Moga do ṁeall sin
dá gcora ar ceann an ċloidiṁ.
32 Do b'é iomṫús a ndála
tríoċa laoċ gan leaṫláṁa
do-ċuaiḋ don laoċroiḋ ón loinn
gan ḃuain re caoiṁĊoin gCuloinn.
33 Fágḃaid mar sin—saṁail cáir—
do loinn mbuaḋa id ḃais géagḃáin
luċt doirtte t'fala i n-iorgail
—mana a dtoitme, a Toirdealḃaig.
34 Faoḃar do loinne id láiṁ deis
dóig go ndiongnaḋ a aiṫris
—meisde a ngeall dá seaċna sin—
dá ndeaṫa ar ċeann an ċloidiṁ.
35 D'iomarċaid an fir roime
do lann, a laoiċ Dóroime,
gá dtú aċt do leigeaḋ id láiṁ
gé do creidead ċú ar dteasdái.

36 AG COSNAM AN ĊUILG NEIME
DUIT I NDEIREAD AIMSIRE
GAN NEART IOMROMA IO GLAIC GIL
SBRAIC NA HIOMGONA IT AIGID.

37 AR NDUL D'ÉAG NÍ DEACAID DE
AN GRÁIM DO GABAD ROIME;
DO-ĊUAID LE LAOC LOCA AN SGUIR
A FRAOC CACA SAN ĊOMROID.

38 IOC AN TALMAN AR AR ĊUIT
DO-ĊUAID UAIM-NE 'N-A ÉARUIC
Ó DO SÚIG FUIL NA FLACA
AN ÚIR FUIL MAR FIADRACA.

39 DON ĊUMAID IS CNEASDA SIN
A BEIC MAR BIAS A DAIMIN;
A-TÁ TOIL ÁIG LE A ĊAOIMIN
LE A BFOIL DÁIB [DO] DOMAOMIB.

40 AR MO ĊOIRSE NÍ ĊÉID FAILL,
MAR SIN FUARAS A FOCAINN;
MEADAID AR MO GUC ÓN GOL
—UC NÍ LE MEADAIB MÚCTOR!

41 MEISDE BIM TRE BILE Ó GCUINN
AR M'OSNAID AN UAIR GABUIM
GID MÉ AS TOIRSIGE DÁ ĊOCT;
AR DTOIRSEI-NE IS É M'ANNSOCT.

42 BEAG DO SÍOL ĊUINN DÁ ĊUMAID
OIDRE ĊLOINNE CONĊUBAIR
NAR ĊRUAILL FÍOC AGUS FALTA;
DÁ DÍOC DO-ĊUAID CONNACDA. DO ĊUIT.

87

DOMNALL (MAC TAIDG) Ó DÁLAIG CCT (?)

1 DUINE DEIGMISNIG DÁI-BÍOC;
MÓR FUAIR D'ULC IS D'FÍORLÁINDÍOC
BUD TOIRRSEAC LE TRIAC OILE
FA IAT GCOIMSEAC GCONAIRE.

2 Mór n-adbar leir cuir i gcéill
mac Séamuis nar cuill toibéim,
por glainsligthe, an mear min,
ar bfear daingnighthe Dáibhí.

3 Do doirt Dáibhí as maith mod
a dóchas i nDia Athar;
do glac firmisneach nach fann
slat do sídhsligheadh Saxan.

4 Do cuig i dtós a aoise
triath Barrach—beart roghaoise—
ros mear as creathtóir ar chrod
gur neamhchóir sead sa saoghal.

5 Nior glac sé ó soin i-le
ró sgíse im sgéal dá doilge
dá mbeath go mothuigh sé sin
acht rothuil Dé do déinimh.

6 An lá do-chuin cúis toirrse
far déanta dó doghillse
ní fheas doimheanma ann air
an mall soirdealba sochruidh.

7 Ní faicthear a brón go brách,
ní théid caitheamh 'n-a chonách
marcach gruaidhmhear as glan cruth
nior ghabh buaidhreadh an Barrach.

8 Meinic fuair-sean feirm docrach
troid leathrom gleo guasachtach,
gid ead nior theith, nior chuill guth
go breith gach hoill don Barrach.

9 Iomda troid 'n-ar toilleadh lais
clú le misneach meic Séamais
fir cholgsnasda nach [uar] ail
do [sluagh] borbghasda an Barraigh.

10 Fuair iar n-éag a athar dil
go lór imsníomha is aisoir
fonn cathardha na sliogh sean
ag dion athardha a aithreadh.

11 Tugsad [aigthe] i n-aimfeacht air
Goill is Gaidhil Guirt Fionntain
fear séimh nach sochlaomthe brigh
an réidh dochlaidhthe Dái-bhí.

12 Do chuirsead Goill—is é a fíor—
le neart [dá] neimhdeoin Dái-díod
sduaid cheasaolta go ngné gloin
i n-easaonta é orcaib.

13 Nó gur b'éigean dó fa dheoid
dul 'n-a n-aghaid dá aindeoin
a beith umal do b'é a rún
go ré an churad do chlaochlódh.

14 Rug air—is ní hé do chuill—
d'fhoirneart is d'iomad leacttruim
aigneadh síde múinte mear
cúirte a círe gur chéig-sean.

15 An ló nar ghabsadar Goill
úmlacht mo chéile cumoinn
téid ar díon an déadbláith dil;
ní gníomh éadtláith do foillsigh.

16 Ní toirrse, ní trom lighe,
ní meacchtacht, ní meirtnighe
do glac an ghéag fhearda fir,
acht méad meanma is misnigh.

17 Gairid dó 'n-a dheaghaid sin
go bfuair sé ar son a mhisnigh
fógra síochcána sluaigh Gall
gruaidh fíochdána nach anbfann.

18 Aoincheann Barrach na mbreach séimh
beirtear leis—lán do dheighcéill—
cuairt aithearr le bfuair a coil
go bainceann sluaigh na Sacsan.

19 Fríoch leis aiseag a fola;
fuair Dái-bíd dreach neamhdona
gnúis fearda ar nar braitheadh béim
maitheadh a ndearna do-séin.

20 Ní fuil aonfód tiar ná toir
ná cios i gcairt an Barraigh
nar fríoch le grásaib Dé dó
rer cásaigh é fan am-sa.

21 Do bud mó sa cách a cion
ar ndol Dái-bíd fa dheiread
ruire suairc nach saoibchim gus
ar cuairt go saoirchinn Séamus.

22 Neimhionghnáth—dia do rath—
roimhisneach Diocond Darrach
's nach fuil díoth obair nar fhéas
síoth nó coghadh do chomhéadh.
23 Mar an ghcéadna a chéile dil
Oiléan óg aighneadh suilbhir
ghruaidh soidhearcha as séimh breath
doimhealltha a méin 's a misneach.
24 Mhor [chuir-se i gcéill] do neach
go mbíoth cás trom ná tuirrseach
ná anbuain ar a ghnúis ghloin
fá chúis amhluaidh dá bhfaghaibh.
25 Inghean Dái-bhí—Dia dá dhíon—
maith chongbas aithne an Airdrígh;
ní thuillfe ar neamh diúltadh dhi
bean leis nach diúltar duine. Duine.

88

MAOL SEACHLUINN NA N-UIRSGÉAL Ó HUIGINN
ccc.

1 Each gan aradhain an fhearg
do-ní—gá deacra díbearg—
ag breith chéime ar a conair
déine eich gan aradhain.
2 Each gan aradhain uirre
déine ná riocht réalluinne;
deirge ná dritle gan smál
crithre na feirge ar bhradhadh.
3 Ionann a n-airdeanma sin
—ní horam-sa nar imthigh—
neach nach gabann ar a ghut
each ga mbloghann a béalbhach.
4 Fearg ar bhfaghail a sboraidh
mar bhios each gan aradhain
tarla rinn 'n-a tomhgoil te
sinn ag comhgoil re chéile.

5 A mheic Raghnailte, a rún ban,
tu-sa a-deirim dá déanamh
gan feacadh ó aonghuc dhí
an eatal faobhrach feirge.

6 Gidh meise féin ní fríoth ann
locadh aonfocail agam;
níor loc mé mian mo cheangadh;
a sriain lé do léigeamar.

7 Níor thógbais do súil ó sin
riom, a Bhriain í Bhriain luighigh;
ní cara an tí dá dtabhar
fala agus í ar n-arsaghadh.

8 Do chéigis an béas bunaidh
riom-sa, a rí Ó gConchubhair,
an fearg ní luaithe leat-sa
ná ag searg uaithe t'aigneadh-sa.

9 Cosmhail re Coin na hEamna,
a Bhriain, a bláth fíneamna,
do chonn feirge i ngoire ghliadh
's do cheirde oile ar aoinrian.

10 Mar nach faghadh Cú an chleasraigh
dhíol a feirge d'imreasnaibh
níor bh'iontaoibh cách ris an gCoin
i dtrát iompaoidh ó éachtaibh.

11 Laithe do-chuaidh do chur chreas
nach fuair a fóirithin d'áitheas
dá dtug mire chatha an Chon
crithe na flatha ar bhruchadh.

12 Don feirg do-chuaidh 'n-a chrithe
Cú Chulainn cúis deibhtire;
do hadhnadh a fuil 's a feoil
go bhfuil 'n-a adhbar uirsgeoil.

13 An lá-soin ar lasadh dhí
do-rinneadh imtleacht uirre
as ar chosmhail a searg soin
fearg na Con-sain an chleasraigh.

14 Trí dabhcha—dia do chuigse—
do líonadh ann d'fhoruisge
dá chur i ngach dabhaigh dhíbh
do chabhair Chon an chleitín.

15 An ċéadduḃaḋ uisge fuair
i ndeaċaiḋ —díoċra an anḃuain —
do ḃí an soiḋeaċ tall go te
's do ċoimḟioċ ann an t-uisge.
16 An dara daḃaċ díoḃ soin
mar do foċraig Cú an ċleasroig
a ċneas ar fud an uisge
[do-ug an] teas tánaiste.
17 An treas daḃaċ—dia do rad—
mar do toirneaḋ a ċeasḃaċ
d'aiṫle na dtrí gcuairt do ċur
do ḃí gan fuaċt gan fiuċaḋ.
18 Cú Ċuluinn an ċroċa gloin
táinig as na trí daḃċaiḃ
d'éis a feirge do ḋul de
mar sgur leirge dá luisne.
19 Ar lorg an ċleasa ċéadna,
a Ḃriain na mbreaṫ ḃfíréanda,
do-ní sinn suaimḣneaċ i-se
do linn uaiḃreaċ feirgei-se.
20 Na trí daḃċa a-dubairt mé
do cumaḋ do ċosg feirge
—cóir teann as a soigniom sin—
a gcoimlíon leam do laoiḋiḃ.
21 Do ċoraḋ mo trí laoiḋeaḋ
do ċionn t-eaċ is t'iolmaoineaḋ
gid bé a-dearam reo gruaiḋ ngil,
fuair mé t'fearann i n-aisgiḋ.
22 Dá mbeinn doḋ ċur i gciontaiḃ,
a Ḃriainmeic meic Muirċeartaig,
cionntaige sinn ina sib;
ar gciontai-ne linn léigiḋ.
23 Gaċ aonuair, a uċt mar ċuinn,
dar fás imreasan eadruinn
gér neimneaċ inn it aġaiḋ
neimḋrioċ rinn do rónaḃair.
24 As an gcloiċ, a ċroiḋe te,
re siorḃualaḋ tig teine;
rer gceiro-ne do samlaḋ sin
ag adnaḋ t'feirge ar éigin.

25 Gá dám act ní déacaid as
gur éirig, a uct solas,
fearg nua ret filid oraib,
a ua cinid Conchobair.

26 Tig don fheirg-sin leac ar leac
is do chomairleac Cairbreac
gur cuiread as ar n-áit inn
cáit a suidead dá suidiunn.

27 Téagad na háite uaire
deacair d'fhior na haonuaire
'n-a dtuilleamh buide bíd sinn
gach duine is tír a dtéigim.

28 Do luach nar léigeabar dam
mo beit mar bíos gach deorad,
a Mhuire nar fhéag t'oireacht
nach tréan duine ar deoraidheacht.

29 I n-éagmhais m'fhearainn cairte
nach truag mé, a mheic Ragnailte,
is do mheic óglách uaib ann,
a gruaid mar ógbhlát n-aball.

30 Beir mé im dúthaig, a dhreach geal
—an ní a-déaruinn fa deireadh;
na tolca ar ar hoilead inn
go loigead orta m'intinn.

31 Mag Eine na n-inbear gciúin,
Mag Céitne na gcuan dtaidiúir,
cnuic áille ar ar hoilead mé
oirear mo dháire daoise.

32 Dun Loinne agus Loch Gile,
Calraige is Cuan Sligige,
is iad amairc dub fearr linn
mar ceann adairt fam intinn.

33 Dá bhfaginn uaid, a uct geal,
mo breit d'fhéachain na n-oirear
ní bréagfad lán súla sinn
do chlár Una agus Féidlim.

34 Usa dam gé deirim soin
beit ar do chionn i gCruachain
ó tá ar Chruachain Aoi t'aire,
a buachail Chraoi Conaire.

35 Dar n-oireacht ag éirghe amach
go Mag Inghine Eachach
ní rach síos ó Chruachain Cuinn
's nach tíos uachaibh do anfuinn.
36 Carn fraoich ag feitheamh oraibh
'n-a ríoghthar clann Concobhair;
a rí Leamhna, luathaigh ort
's do mheanma i gCruachain Connocht.
37 Críoch Connacht ó Choirrshliabh suas,
a mheic Domhnaill na ndeaghdhuas,
biaidh sin i n-a chéidhe creach
muna théigh sibh Sligeach.

Each.

89

Fear flatha ó Gnímh ecc.

1 Éireannaigh féin fionnlochlannaigh
dá bhréimh ó na finngheallCollaibh,
an feadain saor suilbhearchonnail
nar thaobh Eamhain innbhearthonnaigh.
2 Aicme ad-roigh re robhuanaimsir
tar moir ngoilthe ngoibhéilinnsigh,
luicht sealbha na seimhEireann-soin
ó Shurt Eamhna oiléiminnsigh.
3 Trialladh tar cuan gcormbhogadaigh
sluagh dá bhfianaibh formaidheagair
do láidh dhruim gér dhearmadhobair
le clár Cuinn far chomraigeadair.
4 Dhongha go gcéill chomairleimhir
do fhréimh Colla chridhiorghalaigh
ó shoin um fhágh n-oireamhonaidh
a-tágh thoir 'n-a thigearnadhaibh.
5 Ré cian fa chuing fheinnidheachta
ó fiadh Fhloinn thoin leomhainealta
dheighseal raith an ríoghoireachta;
maith dheiredh na dheoraidheachta.

6 Tír dúthaig chláir chríchfionn Mhonaid
dáil nior dúthaig máthardunaid;
fan tír foirthe féithinnbearaig
dib nior goirthe acht gnáthallmuraig.

7 Fillid díob táin tromthuinigthe
go Tír bfáil na fearcoinsirte
do léim tar fál n-anfadaithe
i gClár Néill is neamhcoimigthe.

8 Gasraid do dhuim dúthracttoga
tar tuinn anfaid áithneartmara
fád Dá Tí ar tí a luathroctana
's a-tád ar tí a táirteactana.

9 Banba Chuinn bad críoccoganta
do dhuim fagla 's éachtaigeanta
sirthe ón bannbras bárrcuideachta
adhnas crithre a gcéadchaigealta.

10 Críoch réid maithe mearRudraide
fan aithme ós fém bfhionnAlmaine
don eing cheathraig cheallainglide
beanfaid greim na giollanraide.

11 Mo chean báigfir beoigleacacha,
fir go bfáinnib órslatacha,
dhong gan táir gan thaobfhreiteacha
do sáid sonn a sróllbratacha.

12 Caor slóig don fréim ríoDomnallaig
nach dóig dréim re a ndírimdreamaib
do sín i-le i léibeannlongaib
gus an dtír dte dtírimgleannaig.

13 Ceann brugad is breithemhaithe,
ceann na gcurad gcaithmhilte,
ceann riagla agus rochomairce,
fearr ón larla an aithimirce.

14 Éan d'ealta na heoMhodairne
do féag reampa a [róimhfleidhimhe]
mac Máire mac saorSomairle
slat fáinne dar n-óiridhib-ne.

15 Cú do-chóid ós chuimfearconaib,
ar gcnú óir ar n-aonaithmheadair,
Ragnall griangha an Gaoidhilchinid
larla garmann ngaolaithreamhail.

16 Dlúth cnó ar dteachta ó thréanCholladaib
ní dearca a chló ar chaorthandoraigh;
do-chuas ler gcéir lochrannamail
céim suas tar na saorchlannadaib.

17 Sruth mion ní mead d'iomuisligthi;
d'fior Breag ní bean tomaschomaid;
ré do só tar soluisreannaib
is é a chló ós comursannaib.

18 Do sgaoil d'fád snaidm seantarngairead;
lán dá ainm an Fionntanmaigean;
gid bé ad-cead a coimthinmeadair
fear is é ná mionntamlaigead.

19 Tugar párr min meamramulla
ón rígh do rád tingeallranna
lá garma i gceann coimdiogluma
Gleann Arma agus innbearbanna.

20 Dún liubse na leathangormmagh
múr nach brisfe bratairmimnlead
gan geis ann dá acoirbhearnad
a-nall leis is lathairmimnbear.

21 Beantar smuais faoi 's fearainnfiadhuil,
gach sgaoi chuais do chroibuingéirigh,
tug burba ar bóid neamaindeonuigh,
róid chumga do conuirréidhigh.

22 Lán arba i ngach iothlannchuiliu
fa chlár n-Arma n-eathairrsleamain;
tug tír d'or ar eachradhgroighib
sgor síl ar na seanchaibdeanaib.

23 Sgotha cnuais 'n-a gcoillfiarghoblaib
sroda um Buais do beangáingeimlig;
bric chorcra ar thaoi a dtiomáinghoibngiu
gach laoi ar dtochta a dteannáilgeimhriu.

24 Dreach úr séimh mar shomplaicrithe
don fréimh gan rún gconntarcaithe;
tonn do lion do lonntorcairthe
síol na gCon gcomparcairthe.

25 Múr seang aige 's aontaghosmail
le Dún na reann réaltachoibsaid;
mar tá sonn mi Mártaitheasbaig
do bí fan gCon gCéadchathach-sain.

26 Glóir na gcuac nior caomhchoraighe
ó Dhóinn go bruach saorthoraighe,
nior ghairdhe an mhaith mhórtoghaidhe
i bflaith Cairbre 's caomhchonaire.
27 Gach ceall i bfuair álaidhoirse
uaidh as fearr a haoileagair-se;
searc gach baothmhná brághaoisoillse
ní claochlá neart naomheaghailse.
28 Sine cóir síl seinfhéidhlimidh
ar an mDóinn min mainéirreannaigh;
aoighe thall í i n-oiléineangaib
an chlann do bí ag bainéireannaigh.
Éireannaigh.

90

FEARGAL Ó G MAC AN BAIRD ecc.

1 Éisd rem éagnach, a fhir ghráidh;
is tús dam ó Dhia an domhnáin
i ndiamhair le dlús guidhe
iarraidh ar tús trócuire.
2 Tug an toice re haimsir
druim riom san chríchaibh Conaill-sin;
im aghaidh is ionnsa í;
liom-sa labhair, a fhlaithrí.
3 Do chailleas onóir m'anma
's mo bhuar 's mo luchd leanamhna
's mo dhúthchas—gidh dhál pudair—
i gclár chlúmhchas Conchubair.
4 Fás sliosaghamh re hathaidh
d'easbhaidh síl Cuinn Céadchathaigh;
am slat chroimcheannach re headh
i ngoirmcheallach mac Mileadh.
5 A chara—ós dá chasaidh ruibh—
Goill dom athchur 's dom arguin
rom thug go labhán tar linn;
rug a hanáil óm intinn.

6 Ainm uasal san Eoruip ort,
tú airdeasbag Cláir Connoct;
déana báid is roṡáid rinn;
is cáir dot onáir m'faitchill.

7 Ní maith mo dóig, a dearc mall,
díot toice má tug oram
teacht ó caitÉirne an chúim thruim,
súil re haitéirge aguinn.

8 An blát chuireas an coill di
tig a ionnsamail uirce;
re ndul dúinn go cathúr gCuinn
súil ris an achlúm aguinn.

9 Tig teas iomarcach d'éis reoid;
glanaid grian i ndiaid duibneoil;
fásaid slios ré ar n-a ragain;
gá fios nach é m'ionnsamail.

10 Cuirpe as mo chroide a chumga;
a-tá iomad t'ealadna
's do rifréamha dom reic riu,
a meic fíréanna fíchil.

11 Maine mac Néill, Niall péin,
Eochaid Muigmeadón maoithréid,
drong fuineadach nar b'olc n-áig.
's Muireadach ort dom furáil.

12 Fiacha Sraibtine, súil glas,
Cairbre Lifeachair lúthras,
agus Cormac dom char ort,
donnglac nachar gab guasocht.

13 Art Éinfear, Conn na gcéad gcath,
Féilim Reachtmar rí Teamrach,
is Tuathal dom furáil ort,
a branáin Chruachan Connocht.

14 Diaid a bfuil ó Thuathal thiar
go hÉireamón ar éinrian
ag labairt leam ais re hais,
a cheann adairt gach eolais.

15 Dlige ó chrú Cormaic meic Airt,
's ó gairm onóraig orrdairc,
is ót seanathair láim linn
báid ret ealathain ingill.

16 Do seanachair san aois óig
do chuir Gaill—dar gar urchóid—
fa dán re hadhar eile
glár far hadhnadh oirdhire.

17 An uair-sin ó thír do thír
do-chuaidh Muirgeas mac Paidin
a-nonn i gceann mo chinidh,
drong ór fearr a fóiridin.

18 Tug m'aicme [iar] sin láim do láim
le Muirgeas do mhuin rográidh
cuairt Ceinél go Cruachain gCuinn
ó thuathaibh Ceinél Conuill.

19 Rug m'aicmei-se—iúl go bfios—
breath san mhórdháil le Muirgeas
an uair-sin féin druim ar druim
—céim do uaislig a foglaim.

20 Ris an bfine dá bfuil sionn
mac Paidin oide Éirionn
ceangal síor ó soin i-le
ag a síol i Moig Meidhe.

21 Sliocht Eogain Mór Meic an Daird,
sliocht Muirgis ón mBúill mbraonairdh,
fa mhóid gráidh síordhuibhe ó shoin
tar dáimh fionMuige Fionntain.

22 A airdeasbaig fóid Aidhne
mar chairt ar ar gconnailbhe
—ní cóir blag do dul di-se—
an i mbun na báidhei-se.

23 A mheic Fíchil, adhair di
baidh ar n-aicmeadh rer-oile;
buail séala ar m'annsa as a huchd
déana damh-sa do dúchrocht.

24 Ag sin an páirt 'n-a páirt te
cuir a huchd ar dá n-aicme,
a géag abla ó Choig Dá Chí,
do choil leo labhra, a Flaithrí.

25 A mheic Onóra éisd rinn
gé táim ann nochan fuilim;
ó theasda m'ana éisd m'uch;
a chara éisd rem éagnach.

26 Sir sioċ dáṁ ar dáonnaċt Dé
Sion go ndearnas a deigréir
rem ré san beaċaid i-bus,
a Ṗeadair, éisd rem éagnaċ.

Éisd.

91

Sorraid Fionn Ó Dálaig ecc.

1 Fa ngníomraid measdar meic ríog
na bfreabsgor mear daob re daob;
fa deagsdair na ndeagṁac ríog
measdair gníoṁ na seangsláṫ saor.
2 Ní breaṫ as cáir uile d'fíor
ar duine fa dáil a sean;
ní fa fréiṁ bud dleasda dol;
measda fa ṁod féin gaċ fear.
3 Fearr d'fíor a ċlú 'n-a ċlú maiṫ
ná a ċrú ós ċrú gaċ neiċ;
is fearr moda flaṫa i bflaiṫ
gid maiṫ roga daṫa ar dreiċ.
4 Feirrde fear dá bfagbad hí,
gid ead noċa n-adbar gnaoi
gaċ ríograd ór ċin a ċré
muna bé gníomrad fir faoi.
5 Fear do-géanad gníomraid gloin
do-géanad míonṁuin don ṁuin;
d'fíod gan ċnú is cruaisleigeas sin;
clú fir uaisligeas a fuil.
6 Fear saor is a blad dá breaṫ
dá ċar Sion gur caoṁ a dreaċ;
•ar gnúis bláiṫ do-bearṫar gud;
ní ar ċruṫ cáiċ bearṫar breaṫ.
7 Áille is feidm calma re cois
i ndeilb daṁna ro bud deis;
a ráid gomad saor crú a ċnis
ní daob ris as dú aċ láṁ leis.

8 Ag a mheas do-géabha gnaoi
Gion gur fear na fréamha ó mbí
Gníomh arnaidh mad eadh ro-né
Fear gidh bé ar talmain ó dtí.

9 Damhna ríograd noca roic
A ngníomhrad calma do cleic;
D'éis gach ríog méaraidh a maic,
A gníomh do flaic béaraidh breic

10 Mac ríog ó nach rac i bfad
Dá brat ar gníomh a glac mbog
Tar ceann a dtibre 's a dtug
Rug geall imme munar ob.

11 Mac saoirríog dá seoltar dán
D'aoinsíol agus Eogan Mór
Ní cig re ré an raimheic ríog
Gníomh ar nar ainic sé an slóg.

12 Diarmuid Mág Carthaig Cuain Dor
Na sluaig 'n-a dagthaig ag dul
Maith gach triath ann is gidh eadh
Gan fear tar barr gCliach do cur.

13 Téid a feidhm do dhearbh gach drong
Tar a dheilbh—gá dealbh as fearr?
Uaisleacht a bproil d'fionfuil Gall
Ní thall soin dá gníomhaibh geall.

14 Dáidh leam bar dteisd ar cuir Cua;
Ar cuir dá ceann ní ceisd dó
Tar méid milidh gé téid tú;
Sínidh 'gad clú méid as mó.

15 Do ríg Gion go rabtha id mac
Do sgarfá re sin an sioc;
Dá measda i n-ág gníomh do glac
Cheasda mac ríog do rádh riot.

16 Bar dtuigse ann is bar n-aoibh,
A chlann Cuirc-se 's a chlann Táil,
Méin maith uaibh-se gé do fuair
Uaidh féin as uaisle flaith fáil.

17 Oilill is Corc agus Conn
Is don foirinn a folt fann,
Dá ti Teamhra agus bé Dhonn;
Cré na dTrí bfionn Eamhna ann.

18 Adair a comanma caoin
facain robanba do réir
Cormac mac Muiredaig móir
slat don fóir fuinedaig féil.

19 Cormac Mór adair an fir
i gcatair nior clód a sdair;
do doirt dream armach a fuil
i Muig Tamnach do feall air.

20 Giall dá dagmac ro ba dú;
Cormac ó nar cian a lá
riogaid fuinedaig fear Cua
Ua Muiredaig do mear mná.

21 Ag coimdiogail Cormaic móir
dá rogladh soigniomaig saor
do cuit foirionn úr le féin
ó Féil go Dún Gcloidhionn gCaoin.

22 Ua fialbloid gér caibair cách
Diarmuid agaid ar gach lath
nior sguir fa athair a fíoch
gur cuir díoth ar cataib Cliach.

23 Tug go huathad iolar sluag,
a sliobal fa ruathar ríog,
do dítig náimde i ngort gliad
gur lad im Port Láirge a lion.

24 Ar síol mBriain do ba beart doirb
ar dteacht i ngliaid nior gnioth meirb;
do cuir im Gleann Maidir maidm
i sbairn fa ceann blaigid beirn.

25 Mac Cormaic móir do gab greim
ris nar gab tóir 'n-a tóir tim;
a rian bud carta dá cloinn;
riar Goill ni lamta re linn.

26 Mór gclad do claonad re cois,
mór gcat bud baogal do bris,
d'aithle tuga gach Goill glais
bud lais Mumha gan roinn ris.

27 Ag sin Diarmaid más lór liu
is an Diarmaid Mór nach mair;
ri breag tra fa tairm an fir,
fear ór cin a-tá a ainm air.

28 Ionann dáil arm, ionann gníom,
ionann tarm áig, ionann séan,
ionann ainm a n-aitreac saor,
act gairm na gcraob dtairteac dtréan.

29 Fear é as inDiarmada Móir
ar gné, ar dinnsenchus, ar dáig;
a gníom san Diarmuid fa deoid
agus treoir riog fhaldúis Fáil.

30 Méin na fiadna ar a bfoil sliocht
léir soin i n-earla na n-alt,
feidm na mBrian, laoidheacht na Lorc,
rian na gCorc, aobdacht na nArt.

31 Gid uaisle an glan faltúr fial
ó Artúr dána gar a gaol
méin Éireannach ní hoilc dún
fa foilt úr céimeannach cliaon.

32 Trí Domnaill teas im ua dTáil
—i dtreas bud dograinn a ndréim—
trí Toirdealbaig don taoib tuaid
mun sduaid saoir roigreadnaig réil.

33 Dá Conchobar, dá Tadg tall
dá dtard tromtorad [an tonn],
trí Cormaic teas ceann i gceann
im an seang n-orrdraic ndeas ndonn.

34 Dá ceinnbile nar chrion dos,
dá deirbfine an ríog ó Rus,
sód na leoman bfial ro feas
Eogan Mór teas, Brian i-bus.

35 Airde a chrú is comarda dúin
ar clú na rodamna ón fréim;
ní bí ar mearugad é uaim;
fuair sé a meadugad dá méin.

36 Méin an chomanma ór cin sé
[sa] rodamna a Tig Dá Tí
—fa gein buadha oile é—
is é as gloine [ao]-chuala i gcli.

37 A chréide i nDiarmaid as dluig
—fa réide tiagmaid 'n-a toig,
réid an céidDiarmuid ór cin—
fan gcéib dtig ngéisfiarbuig nglonn.

38 Mac meic Domnaill adlaim Óig
ris nach gabtair radhruim róid
's a chaomchrú do chin mun ngéig
fa aonchlú act méid an fir óig.

39 Casnaid báidhe gid bé díb;
áille ná gach cré an dá chraoib;
geall fir dá chéile nior cáin
do dá chéile clár gil gaoil.

40 An té aca as aithnid dam
nocha bfaca a aitgin d'fior;
ós ag luad saorclann a sean
sduad Breag an t-aonchrann ós fiod.

41 Ó do-cóid comhainm an laoich
—nior chomhainm ris nach cóir tnúth—
gan fear gcoimgniomha an féil áit
fa céib dtláit ndoimhmiolla ndúit.

42 Rí ó teaglach ar a mbia blad
lia Teamhrach Dá Tí a teag;
uathad a glóir a fiú d'fior;
"is liú sriob imá Bóinn Breag."

43 Ní mhonann rí is Diarmaid díb,
ní ó Diarmaid dá gach dáimh;
"ní mead minleac agus móin"
firbreat as cóir ar fear bfáil.

44 Is é tarbdamh chuirfeas gnaoi;
adnad a nuaicleas do-ní;
ní samhalta re cruit a chré;
is é an srut rabarta an rí.

45 Is é an bile ós chronn cuir;
fonn a chride nachar ceil;
is é an fion dearg ós gach dig;
cearb gach fir do díol a-deir.

46 Is é géag déan as doirb ngleac;
ar teag séad ní soirb a lot;
is é ar mbunad bói-ne 's brat,
mac Móire agus curad Crot.

47 Fríot Solamh dá car i gcli;
an dam i n-a rodam Ré;
giolla a hoirear braongla Baoi
mar laogdam naoi n-oigead é.

48 Gan síoċ meaḃla 'gun ṗial aro
do ḋíoċ ṗeaḋna dá mbiaḋ borb;
an sruċ as mó is moille ṗearg
ní dearg i ló coinne a ċolg.

49 Ar ṗios meic meic Domnaill dún
do baḋ doġraing gleic re gníom
ṗeilm ċaṫarḋa 'n-a dá clár
ó ṗeirm lám racalma an ríog.

50 A lám deas re díoċ gaċ laoiċ,
lám nar ṗríoċ i dtreas go tláiṫ,
lám ċlé re congmáil a sgéiċ
is é i gcléiṫ re corrġáiḃ cáiċ.

51 Cóir do cáċ a ċíos dá ċionn;
is gnáṫ bíos idir bróin reann
a glac roigeal ċaoṁ fa ċrann
barr saor [a] ṫroigeaḋ re teann.

52 Mac Cormaic béilġeaḃaiḋ beirn
le a ċorrslait ngéirleaḃair nguirm;
téid tar ṗeartais mara ag maiḋm
re baiḋḃ ndearcglais Braġa Boiḋḃ.

53 Ṗear dá ċoig ag tarraing deoċ
a gallaing is a groig eaċ;
mar leagar bréid longa ar loċ
tonna ar dá roṫ ċéid 'n-a ċeaċ.

54 Deoċ le bṗalċair gile a gruaḋ
d'ú Ċarṫaig 's a hiḃe a hór;
dearg gruaiḋlearg gnúise an ríog
re a crúi-se ó ṗion ṗuairdearg d'ól.

55 Ríogḋáṁna ar naċ céaltar clú
ṗéagtar tre ṁionaḃra ṁná;
ní cian uaḋ an t-ainm as mó
a gairm dó is dá ċuar a-tá.

56 Diarmuid Cliaċ, cara na ndáṁ,
ar dtriaṫ is ar raġa ríog,
ní d'ṗaġḃáil teasda gan tuar
measda souaḋ Gaḃráin fa gníom.

Fá ngiomraiḋ.

92 Bk. D'C D

EOCHAIDH Ó hEODHUSA ecT.

1 Fód codarsna críoch Banba;
mór d'uaislibh na hathardha
thaoch ar sgáth oilém na n-olc
fan ghábh doimhéim do dhúsocht.

2 Iomdha leacht Goill is Gaoidhil,
iomdha éacht do b'ionmhaoidhim,
iomdha oil úir san eing-se
re goim chúid 'n-a timchill-se.

3 Rioghraidh Gall, Gaoidhil Banba,
ghábh leo lot na hathardha
re goimh croidhe dá chéile;
bliadhain oile dá haimhréidhe.

4 Meimic a-niodh 's a-nallain
miosgais chroidhe ag cniocht Gallaibh
do chloinn mheirsenn Gaoidhil Ghlais
fa Éirinn bhraoilidh bhoithchais.

5 Meanma chroidheamhail chogtach,
aigneadh doiligh díoghaltach
dóibh sin ag saorchath Banba
fir na n-aoichlach nAllmharda.

6 Luchd ingreama innse fáil
's clann mhilleadh Mílead Easbáin
casmhail a rún dá-roile
fa Múr n-arsaidh n-Ughoine.

7 Eagla cniocht Gall re a gceanaibh
eagla Gall ar Gaoidhealaibh
's gan ghlas fa éineing orra
ní has d'Éirinn eatorra.

8 Gidh eadh ní mhonann gach oic
is anbuain fairche Connocht,
achadh cuaingeal na gcall sean,
ó bhuaidhreadh Gall is Gaoidheal.

9 Sluagh Danar ar dhruim a [ceann]
ar oic re huaislibh Gaoidheal
tír na sruth bhraoilidh bhrosaidh,
Gaoidhil san chruth chéadna-sain.

10 Tnúčaċ bṗoġla re ṗaba
Ġoill is mac Meic Diarmada
—mór d'éintir ionnraṁ a n-olc—
ṗa ṗionnṁaġ ġcéiċtṁín gConnoċt.

11 Ní ċoisgid aonlá d'ṗoġail
Ġoill Ṗóbla d'ṗuaċ Conċobair;
bíd aṁlaid ar ṗuaċ na nġall
ṗaġlaid a dtuaċ 'n-a dtiomċall.

12 Ní luġa as ṁilleaċ mac Taidġ
ar iaċ Cruaċna an ċláir ṁinaird
tír breaclonġaċ na mbruaċ slim
d'ṗuaċ eaċtronnaċ 'n-a inntinn.

13 Mór longṗort do leaġad lais
ṗead coġaid an duinn dearcglais
's nior tóġbad dún ná dionġna
san ṁúr ṗóġlan oireaġda.

14 Ġid ead is easbaid air ṗéin
ġaċ cion ġnáṫ, ġaċ greas aiġṁéil,
ġaċ díbearg dá ndéanann sain,
ṗa réadṗonn ṁindearg Maonṁaiġ.

15 Bud aiṫreaċ leis uair éigin
iaċ Cruaċna an ċláir ṁinġéiġgil
muiġe slaiṫġeala síon dte
ġan aiṫreadba ríoġ roiṁe.

16 Caiṫpid cuimġid Cláir Meadba
beiṫ ag ól ṗlead bṗíneaṁna
—náir don tairngeartaċ ros toġ—
ṗa ġairbleaċtaċ cláir Cruaċan.

17 Ġaċ bruġ dar bris go talaṁ,
ġaċ lios dar loisġ Conċabar
bud saoṫraċ ar a ġruaid ngil
ag uaim aoliloċ 'n-a n-áitib.

18 Adamar tar éisceart nGall
bud ṗuar do druim a ndéanann
ráṫ Séadcruaċan na sread dte
ṗa éadnuaċar ngeal nGaillṁe.

19 Seinbean na ríoġ, Ráṫ Cruaċan,
go mbia cuiṁne a ċreaċruaċar
saoilim—gion go saoiltir lais—
'gun ṁaoilinn braointiġ beannġlais.

20 Tuigce dam gé deirim sain
do nós ban nach bí Cruachain
iosdaḋ úr oileamna Cuinn;
roidiomda dún mar dearaim.

21 Luighid air d'éis a ndearna;
ní bia cuimne a céidfhearnna
glac as créachtoman ó chat
ag séantolaig mac Mágach.

22 Rách Meadba na múr ligfeal
fiú a bruair d'ulc dá himdíbean
do diodbaiḋ Bruighne na bfionn
cuimne ar diomdaiḋ nach dligeann.

23 Minic riam do rinneaḋ sain
ag dían Connacht d'Ú Eogain
gnímh neamchláir i n-uair feadma
fa chreachráit bruair bfinn Meadba.

24 Minic lingeas leirg dtroda
re cathaiḃ clann nDiarmuda
tre bróin ngéirreann síothlan sean
ar léibeann bfíochmar bféinneaḋ.

25 Minic doirtear i ndeabaiḋ
d'fuil coṁnaig clann Muireadaig
ceacht braon ndorus ndomain
fan dtaoḃ solus síodamail.

26 Adbar omain dá dreic duinn
a bfuil d'airdíḃ Con Culuinn
san grib dreachmaorda ón Muaiḋ mir
dá neamchaomna ar uair éigin.

27 Cú Culainn an croidhe mir
nior cuir riam i rinn éigin
brioġ i gcréachtnugaḋ a cuirp
síol na n-eachtchuraḋ n-orrdairc.

28 An trách fa dtigdis uile
i gCúigeaḋ clann Rudraidhe
nior b'uamhan le beithir mBreagh
sluaġaḋ na gceithir gcóigeaḋ.

29 Fir Éireann d'aonrún cogaiḋ
d'éis na Tána tángadair
d'fios Eamna na mbánsroc mbinn
ealbha ánrach fa Oilill.

30 Lingis i láthaib Ultach
an Cú fíochda fóbartach
tré bhróin gcrannruaidh coille reann
i gcoinne armshluaigh Éireann.

31 Innlid ar Coin na ceardcha
a gcleasa áig imeallta
uaisle an chuire cheisgil chaoith
sa bhreislig uile d'aontaoibh.

32 Leacttrom muinntire Meidhe
don chur-sa ar Mag Muirtheimhne
téid soin ar chéadfaidh catha
do Coin éachtaigh fionnMhacha.

33 Sidh ead tar éis a ndearna
ar chathaibh Chláir seinMheadhba
do chréichtchorrbhadh cneas an Con
sa treas éichtionghnadh uathmar.

34 Cuiris láimh—lór do fhudar—
d'eis a chuirp do chréachtnughadh
slat do b'orsa d'fhine Ír
ar crithe an Con-sa an chleitín.

35 "An croithe ad-chiú ar n-a thollad
go dtí orm ní fheadamar
gur neamhchruaidhe ná cur cloch"
ar cur fearchuaine Ultach.

36 "Gé a-tá a-mhogh 'n-a chosair chró
ní saoil mé—móide m'iarghnó—
narbh iarann cruaidh mo chrithe"
ar sduaidh Grianfonn Gairithe

37 "Beith dom chroithe d'fheil nó d'fhuil
dá saoilinn" ar Cú an chleasraigh
"fa chlár sreabhglas na mbeach mbinn
leat a ndearnas ní dhingbinn"

38 Mar sin narab séad samhail
beith i gcath, a Conchabair,
gan ghuais fuileachaidh d'arm ort,
a bhadh fuireachair éadtrocht.

3 Saoiltear leat le linn deabhtha
croithe iarainn aithleaghtha
s gan sgáth a chréachtghoine id chorp,
a bhláth céachtMhoighe Connocht.

40 Dar leat bíd lúireach loga
i gcat fad chneas míontana
red dimbriog i ndíon do chuirp,
a Ghríod na n-ilghníom n-orrduirc.

41 Ná saoilid tu-sa, a daod slim,
go mbí airm Uair meic Tuirinn
id dais tslim géisgealtais gloin
i rinn éigeantais agaib.

42 Munab ead, is iongnad linn
mar dig tu-sa toisg imnill
saor i gcéidrinn gach cata,
a chraod géisglim gormMacha.

43 A aignead fosaid feidmeach,
a gus reachtmar ríbeidreach,
a dreach slim níamsoluis náir,
a Ghrianfhorais finn Fuaráin.

44 A éigne ón Charraig cladaig,
a fosd cata, a Conchobair,
a ghúis gairde re dtéig tol,
a réim aidbe dá hanfad.

45 A leac tairsig na trod,
a choiléin clann nDiarmod,
a bolg fidig fionnsrod dtréan,
a chridir sioblach soighéan.

46 A-tá im chunnrad re a céib dtig
rann do ghád d'Aod Mág Uidir,
géag armgonta ón mínfinn muill
d'firrinn admolta oruinn.

47 Fiacha oram-sa amlaid sin
ingean Domnaill, dread faoilid,
dligid sin mionrais molta
dá siodbais dil donnchorcra.

48 Diograis molta dá dreic duinn
ní fulair d'ingin Domnaill;
clú a saoradar is dual dí
sdúad ó chaomhachad Cairbre.

fód.

93

FEARGAL Ó G MAC AN BAIRD ecc.

1 Fogus furtacht don tír tuaid,
fogus furtacht dí dom dóig,
tiocfa d'Aod ner-oile a huaim;
don taob tuaid is goire an glóir.

2 Broid an cóigid saorfaid súd;
fóirfid ar gaoltaib a géag
an t-larla oirbeartach óg
grianga ó fód goirmealtach Gréag.

3 Dá dagfád fa dílcas rún
fícheal is Dallán na ndám
i gcuimne níomhtair a-raon
fiorfaid Aod fuigle na bfád.

4 Muaid is Doire is Dún na nGall
agus múr Oiligh 's an Fionn
's ní sa mó—ní mídáid leam—
dó do geall an fiorfáid Fionn.

5 Na Conaill fíre as fearr buaid
dar geall Coluim ríge róinn
ná saoilid nach ba díob dúinn;
bíod súil gach gaoidil re glóir.

6 Ar labair Cormac Ó Cuinn
ní samail d'orcar re haill;
d'Aod Breag acht go triall tar tuinn
Treab Cuinn ní ba fiad ar fail.

7 Glóir a garma iarrfaid Aod,
triallfaid le cablach tar cuan,
lionfaid beannbanba na mBrian,
fiorfaid ciar seanlabra suad.

8 Géisfid an Ana re n-Aod,
na slata géisfid dá grád,
géisfid gach ní do-ní nuall,
géisfid an cuan dá dtí i dtrágh.

9 An loc léin-se léigfid gair
an éirne géisfid re a glóir;
cuirfid meanma ar gach dúil díb
Súir mín agus bearba is bóinn.

10 Mar bóċna bailb briaċar mall
an grianga dá gairm a-nonn
ar tí a garma ceann i gceann
bud teann labra na dTrí dTonn.

11 Na feada ag claonad dá gcloinn,
na gaoċa ag gealladh Í Ċuinn,
tug a dáil go domhan finn
fogar hinn re tráig ag tuinn.

12 Don sgoit Breag-sa do bí i ndán
gaċ ní do gealladh dá gaol;
an cuire do imtig uainn
filleadh a mbuaid uile ar Aod.

13 Clann Dálaig fan teo gaċ toil
do-ċádair mar ċeo do mhuig;
do sóig an ċrobuing ór ċein
gloir i dtreib Conaill do ċuir.

14 Go brага tuir Tolċa floinn
do ċomhda a ċuirp ar gaċ ċaill
an ré do bean Dia don druing
naċ bia d'ib Cuinn fear ar faill.

15 Lór go foill a ndeaċaid díb
nór bud tóir ar Tealaig bráil,
.i ċoimhde ar ar cuiread uaig;
i ir toirne uainn m'fuigeal áir.

16 Creaċ eile ni fuige an tnúċ;
meinic bud cuirte do ċáċ,
fa ruire tilid na dtuaṫ
sigin luaṫ is guide gnáċ.

17 Lór don formad teaċt rer dtréan,
's ar gcomhlot do ċeaċt dá daoib,
roga ar gcuaine aga i n-úr;
nár gada an tnúd uainne Aod.

18 Do bí soċar bánfuinn Briain
ó Conga go Máluinn mín
sios re fánaid ar fead fúinn
gur bean tnúid Í Dálaig dínn.

19 Dá foiċne a haonċrobuing iad
naomhColuim roimhe i ngaċ ród
Críosd cáid le grianga na ngréag;
ní dáig d'éad an t-larla óg.

20 Flaith dan cóire Teach Dá Chí
ná meas ar a óige é;
Gach gliór fa dheoidh fearfaidh faoi;
leathfaidh a ghnaoi do dheoin Dé.

21 Dá mhórrach buidh fogus fás
is dá mhórdhacht dola i ndúthus;
teas caol do-ghabhar re ngríos;
caol bíos gach tamhan ar tús.

22 Ní i n-aimfeacht gealas an ghrian,
ní i n-aimfeacht treabhtar an-tuar,
biaidh neart Ó nEachaidh ag Aodh;
teacht caol ag deathaigh is dual.

23 Beanfaidh a chasnaidh d'fódh Ír;
giodh óg budh harsaidh a threoir;
ar Bandha chonmhaill budh tóir
gliór garma Í Dhomhnaill fá dheoidh.

24 Do chleacht go dlúith doghraing reann
ceap Í Dhomhnaill Dúin na nGall;
ag uaim ródhlearg na dTrí dTonn
do bí Conn 'n-a óigleandh ann.

25 Conn Céadchathach ceann gach sliogh
fa teann ar éachtaghadh n-Ír
rí Breagh do hanadh re a uaim;
'n-a thamhan fuair Teagh an Trír.

26 Posdo cothuighthe na gcóig sgol
Conaire Mór fa mór seadh
fuair gliór dá thagadh ó thal
do ghabh 'n-a thamhan Dhoinn Bhreagh.

27 Fós ós cách do-chuaidh 'n-a am
go hág ar an uair do b'fhearr
lath Bhreagh do chosain dá chionn
do ghead fhionn ó thosaigh teann.

28 Ar an nós-sain—ní nós nár—
acht giodh óg órfaidh a ghaol;
cia an fádh nar tharngair a thréan
séan 'n-a bhládh amhlaidh ar Aodh?

29 An dream fuair go hóg tre aoidh
gach fódh um Bhuais is um Bhúill
is Chliodhna is Dhoinn is Teach Táil
mar do-chóidh dáibh go ndeach dhúinn.

30 GAR DAR NDOGRAING DOLA AR GCÚL;
FOGAS D'Ú DOMNAILL AR NDÍON;
LEACFAID AR GCOMHTA UM GAC GCUAN,
BEANFAID AR SNUAD DORCA DÍONN.

31 SNUAD DORCA AR GAC AOINNEAC UAID
ORCRA GAOIDEAL DIAID I NDIAID;
BLÁT GAC ABLA AG DUBAD DÓIB
CULAD BRÓIN FA BANBA BRIAIN.

32 SNUAD NA HORCRA AR TEALAIG DTÉ
LE DORCACT NÍ DEALAIG SÍ;
MEAD DO BÓINN TAIRTIG AN TRAOI;
DO MNAOI BRÓIN IS AITGIN Í.

33 I MBRÓN NA TRAOI TARLA CIALL
AN TANN-SA DO BAOI GAN BRÍOG;
MÚRAD A CLAC DAMNA DÉAR
TARLA LÉAN DO RAC A RÍOG.

34 FÓIR GRÉAG IAR NGABÁIL NA TRAOI
DÁ HANÁIR NOCAR FÉAC SÍ;
DÁ PORT ÚR DO B'EAGAR CLÉ,
DO LEAGAD LÉ GO HÚR Í.

35 BILE RÉID DÁ FIODBAID FÉIN
IS É DO B'IONCUIR DÁ HUAIM;
AN OBAIR DO BÍ GAN BRÍG
DO TOGAIB PRIM NÍ AR N-UAIR.

36 TOIGÉABAID TOIMSE NA MÚR,
TOIGÉABAID TOIGE NA NAOM,
TULAC SGAICMÍN DÁ TÍ CIAR
DÍ AR DTRIALL BUD HAITPRIM AOD.

37 COSMAIL RE CÓIRGEAD NA TRAOI
MAR FÓIRFEAS AR TULAIG DTÉ;
TÍR 'N-A LOIGE TÍR DÁ TÍ,
DÍ GOMA PRIM OILE É.

38 BÓINN BORDBLÁIT NA SEINTREAB SÉIM
DO TOGBÁIL A TEIMTEAC MBÚID
LE GRÁD TAR GRINNEAL AN CUAIN
FILLEAD FA BUAID I NDÁN DÚINN.

39 A-TÁID NA TOIRTE A-TÁ AN ÚR
MAR TÁ GAC FOICNE 'S GAC FÁD
'S AN GAOT GUIDBINN DÁR SÚR SIAR;
TRIALL TAR SRUIDLINN DÚN I NDÁN.

Cuireadh le mbréagfa [i mbruig] Floinn
tuig an Téamhaig go n-a dtuinn
is na neoil flatha re a linn
's na heoin do rinn catha ó gCuinn.

Mar sin do laoi 's do loch Cuan
's don Daoill i nglas acht a glár;
ón Deirg bailiu ad-bat a bríog;
clach na ríog dá gairm tre grád.

Aodh Ligean dá ngabar greim
dá ndligtear raga agus roinn
—bíodh a dtall ag catair Cuinn—
racaid tar tuinn go fiadh Floinn.

Iar ndul tar lear béaraid buadh,
géabaid gach ar gabh a gaol,
cuirfid na talmha fa dtréan;
luigfid séan a anma ar Aodh.

A-tá lais go fiadh na bFionn
cairt ó Niall is cairt ó Conn;
ní bia taobh re cúirttreib crann;
fúigfid tall gach aon 'n-a fonn.

Fillfid a bruigaid le báid
fillfid a urraid tre aoib
go fleisg Éadair san taoib tuaid]
's ar sgaoil uaid dá géagaib gaoil

Biaid roineart ag dáinn fa dheoid,
biaid gach oireacht 'n-a n-áit féin,
biaid ana ar adba gach naoinn,
gabla im chraoib dá cara i gcéill.

A croidib cáig cuirfid fíoch,
suidfid le cáir idir cách;
le reacht binn báidfid an fuath;
cinn a tuath táidfid 'n-a trát.

Caor buadha ler tuilleadh toil
ní cluinim, ní cuala, a sdair,
fíor flatha nach fuair a fuil;
ní fuil buaid gan fatha air.

Lúl fíorglan le bfuigtir saoi,
do ríogad re gcuingid Cé
don tréad darb iomcubaid í
céad acht rí ós tiormTulaig Té.

50 Gaé annáil dá laoidead linn
Brenáin Gaoideal druim ar druim
a-táid fa Mál fine Floinn
's na Goill as sine i gclár Cuinn.
51 Mac Brigde fa mbloghtar dair
buid himme an bronnad do-beir;
tread seandirt ó muir go muir
do gead fuil Gearailt ór gein.
52 Gnát méin gach con i n-a cuan;
a-tá ag dréim re dol tar sál;
do Rudroide do oir Aod
craeb cumraide re broil fád.

Fogus.

94

TADG Óg Ó HUIGINN ecc.

1 Foillsigh do miorbuile, a Muire,
maoideam asad is é ar lón;
bíod mo cás-sa ort 'n-a oire
noct do grása, a Moire mór.
2 Tuig féin go bfuilim i n-éigin,
is oirdeas duit déadain faoi;
éisd rem fuigeall gid olc mei-se;
cluineam ort a Dreise a-taoi.
3 Cuimne an bráithris bím do maoideam,
a máthair Iosa an fuilt claoin,
ó nach cuiread re mac Moire
an cumain lat goire ar ngaoil?
4 Mall mo freagra ó Rígh na n-uile:
'gum urnaide gá fad bia?
mar a-taoi liom meisde ar meanma
leisge riom dá ndearna Dia
5 Rí na núl dá ndearna ar n-eiteach
iarraim ort, gid ard an déim,
sinn ar-aon do dul fa diomdaid,
a suid craeb dar bfiodbaid féin.

6 Gid bé itce iarrfas mei-se,
a Mhatair Dé—dia do bail—
gomad neamh ar tós a tarad,
gid ead fós ní anab air.

7 Ní haisgid cruid gid créad eile
iarrtar uaim ar t'earrla nocht;
ní beitte, a Mhátair Dé, i ndiamair
gid bé a-tátair d'iarraid ort.

8 Dá ngluide Críosd tar ceann m'anma
lem aignead ní head bud lór
ar son Néill Gairb muna gluide
im ainm féin, a Muire mór.

9 Riot do-beirim—bíod ar t'eineach—
a ingean Anna as ard clú,
taob re hÓ Conaill do chobair,
togaim mar maor dtobaig tú.

10 Cabair do rígh rátha Murbaigh,
a Muire, a buime na mbocht,
mar do beinn féine i n-id iarainn
déine ná sin iarraim ort.

11 Ní beidís Gaoidil Guirt Banba
muna bead cosg a gcinn sluaig
ní as sia gan creideamh dá céile
dá leigead Dia Éire d'uaim.

12 Gion go bfrioct ceannas Cláir Fódla
i n-éinfeacht 'ga earrla bug
do Banba Dá Tí ní tualaing
rí ná damna an tuaraim tug.

13 Gid mór mbliadain do bí i n-éigin
Inis Banba, bean Dá Tí,
a-déarad féin nach fuair dogruing
go buain Néill Í Domnaill dí.

14 Má rugad bread 'n-a breit leathruim
ar laochraib nGall im gort bfloinn
rugad do breit ar fiad n-Éireann
Niall do beit i ngéibeann Goill.

15 Cead nach tráigfid a dtonn meanma
mac Toirdealbaig ó tá i láimh?
roime soin gér mór a meadair
do loig brón ar fearaib Fáil. Faillsig.

95

TADG MAC DÁIRE MAC BRUAIDEADA ecc.

1 Fóiriḋ mo leisge, a Leaṫ Cuinn,
ní haiṁleisge gan foċuinn;
an leisge labarṫar linn
leisge ón hanaṫlaiṁ ṁ'intinn.

2 Tugaḃair aḋḃar aoire
ḋúinn—is damna éagcaoine;
leasg linn gan deigféasgain duiḃ
neiṁéasgaiḋ inn fa aoruiḃ.

3 Do creaċaḋ gion gur ċeaḋ riḃ
sinn re dreim dá ḃar ndaoiniḃ;
glacaḋ mo ċruiḋ munar ċeaḋ
bacaḋ ní fuil ar ṁ'aiseag.

4 Leasg liom uaisle Gaoiḋeal ngan
d'imḋeargaḋ uaim nó d'aoraḋ;
's is leasg maiṫeaṁ mo ṁasla
nó go n-aiṫear m'aḋḃar-sa.

5 Do-ḃéar an ċairḋe as ḋual daṁ;
do-rinne mé ḃar molaḋ;
ag so an breacaḋ san ḃagar
ḃar bfreacaḋ má fuaradar.

6 Troisgfead oruiḃ as a haiṫle
mar tá ag éigsiḃ ordaigṫe;
do-géan trá roṁoille ruiḃ
mar tá oruinn-ne d'fiaċaiḃ.

7 Tar ceann mo leisge, a Leaṫ Cuinn,
fa ḋeoiḋ dá ndeaċaḋ ċoruinn
gid bé neaṁfaoṁaḋ do-near
ḃar ndeagaoraḋ a ḋeireaḋ.

8 Dá sgaoiltí aonrann don aoir
fa ċáċ—ní cluiċe díoṁaoin—
ní ḃiaḋ neart anacail air;
radacair teaċt óm ċeangaiḋ.

9 An gcéin ṁéaras Gaoiḋealg glic
mar glóir i n-Éirinn orroreic
biaiḋ a gcanfuim-ne ar ċuiṁne;
ní hanċuiṁne m'forfuigle.

10 Mar sgaoilid criche a cearda
d'iaram d'éis a deighdearcha
sgeinnfid dricle uaim dom aoir
nach sirde uaid dar n-achmaoin.

11 Ní báidfead Búill mear ná Muaid
ná Éirne an oirir ionfuair
neimh ar saighéim as sia goimh
go ria daighfréimh nDálaigh.

12 Ní churfe fuarshruth finne
ná linnte im loch nAilinne
ar ndricleanna druim tar ais,
ná flichbeanna fuinn lorrais.

13 Dearfaid gruaidhe gille mbras
im Shliabh Badhna is im Bearnas
re a n-aighéile mun mDaoill mbuig
im thaobh Braidhshléibhe, im Buanaid.

14 Sgeinnfid uaim aoibhle nimhe
don tsoighéan trom theintighe
le ndreachas gruadh gach gille
do shuagh neamhchas Neimhthinne.

15 Béadh gruaidhe nach teo teine,
béadh ómh briathraibh frithire,
drúthbhraoin ris gach ndreith d'Íbh Cuinn
is don Bhúrcchraoibh fan gcreich chanaim.

16 Biaidh ó gach dhruing thoir is thiar
do shíol Chuinn, do chloinn Uilliam
ómh cháir dá gconghbaighthear mé
thromaithbhear cháigh dá chéile.

17 Biaidh "mairg do-chonnairc a chrodh"
dá ráidh—ní ráidh gan adhbar;
i ndiaidh a gcaithréime ar cháth
biaidh a n-aithméile [i n-antráth].

18 Biaidh mallughadh mór a nimh
ag cloinn Aoidh ar a n-aithriubh
tre choimheas ngruadh ngnéadhonn
thoillfeas uam a n-aibéaram.

19 Más d'iarraidh clú do churseadh
an chuairt nach cuairt thuruisbheagh
is 'n-a mhionclú mharfas sin
ar fionnchrú Ghlanchas Ghaoidhil.

20 Ní fás ríge ná rath
ná buaid troid ná tréanchath
bias don tí ar a n-iméar m'aoir;
a ndingéan dí ní díomaoin.
21 Biaid an chóir ag congnamh leam;
biaid congnamh ardnaoi Éireann
ar sluag bonnglan chaoi Ó gCuinn
mar aon is congnamh Coluim.
22 Aigeoraid tre bar n-aimiocht
Colam i n-a choraigiocht
na sluaig-se ar a dteasmuinn teann
eadruinn is uaisle Éireann.
23 Ní heagla nach géadaid greim
—biaid 'n-a eisiomláir d'Éirinn—
tre m'aoir [a] folaidheacht sin
coraigeacht an naoimh neimnig.
24 Sul tí an dál-so mar deirim
daoib, a Leath Chuinn, cuimnigim;
bean far dtoirmisg-ne far dtoil;
dar dtroimleisge féin féachaid.
25 Cuirid fos dá bragam cead
do chor airde ar ar n-aiseag
orm a dtuaid, a chaoimleath Chuinn;
ní daoirbreath uaim a n-abruim.
26 An t-oireacht ner cead mo chrod
acha agus ib-se d'aorad
fagtar ón oireacht díol dam;
fíor nach doibeart a déanamh.
27 Mo chúis im ceann mo leisge
—anois trát ar dtoirmeisg-ne—
ní cneasda nach cuimnid sib;
fuilngid feasda nó fóirid.

Fóirid.

96

MAOL SEACLUINN NA N-UIRSGÉAL Ó NUIGINN

CCC.

1 FORAIRE ULAD AR AOD;
NÍ HADBAR EAGLA D'AONTAOD
BEIC D'AOD AG COMFAIRE A GCROI'
TAOB RE A FORAIRE AG ULTAIB.

2 DO LEIGSEAD ULTAIG UILE
TAOB RE HAOD AN FORAIRE;
FUAC SUAIN 'GA DEAGOIREACT DE
SEALOIDEACT NÍ FUAIR IMPE.

3 DORAS OSLAIGCE ULAD
TARLA AR SLIOCT NA SEANCURAD
FIAN TORAIGE I DTEANNTA GALL;
BEARNTA FORAIRE A BFEARANN.

4 BAOGLAIGE INÁ A [BEARNAD] DÍ
DÁ BFUIL AISDE AGUS INNTE
CRIOC CONAIRE IS CUIRC CAISIL
FUIRT FORAIRE AN AODAI-SIN.

5 INNBEAR BÓINNE AGUS BANNA
IS GAC FONN DÁ BFUIL EATORRA
FEICIÐ—GÁ FORAIRE AS FEARR—
BEICIR ROMAIGE RAOILEANN.

6 DÚN DÁ LEACGLAS NA LEARG NGLAN
DÚN SOBAIRCE DÚN DEALGAN
DO-NÍ AG COMFAIRE NA GCAC
FORAIRE NA DTRÍ DTULAC.

7 DÍRIM DO MUINNTIR MEIC AIRT
GO BAILE AN IOBAIR ORRDAIRC
GO RINN SIBNE DÓIB AR NDUL
'S NÓ GO RÓIG IMLE ULAD.

8 LEACAID AR POBAL FUIRT ROIS
'S AR CALAD GCAIRRGE FEARGOIS;
'S AR CRÁIG MBINNCEOLAIG MBAILE
IMCEOGAID AN FORAIRE.

9 Ó CÚL RAICIN NA RÓD NGLAN
NÍ FUIL SOIR GO HAIRD NULAD
PORT DÁ ROIMÉAD NÁ CAOL CUAIN
GAN COIMÉAD D'AOD RE HAONUAIR.

10 Ó Aird Ulad an feoir maoit
go Beinn nÉadair meic Caogaoit
gan foraire ó Aod ní foil
raon maraide ná marcoig.

11 Ar Mág Aonguса uile
tairgfid ó tá an forfaire
drud i ngoire Glanśluaig Gall
's a broige d'anbuain d'fulang.

12 Ar sgáth cóigid Clann Rosa
fuilngid Aod Mág Aongusa
cian uada a gníoma goile
síona fuara ag foroire.

13 Siobal oidce 'n-a éanar
is é as fearr do fuiléangad
's a lám um caolga nó um colg
dá caomna lám le leacboro.

14 Siodaide Beinne Boirce
fuilngid ar fead geamoidce
gan ceann fa teac do tabairt
fa ceann greac i gcontabairt.

15 Fuilngid mad fada an adaig
gan bais do buain d'aradain;
fuilngid le hanbuain an fuinn
i dtuigniġ adfuair iaruinn.

16 Mórán baogail beagán suain
iomcraid Aod an airm rionnfuair;
béas na gcurad riam roime
do mian Ulad d'foroire.

17 Cóir do cuireadar Ulaid
eatorra agus Allmuraig;
tugsad geall ar deigtreoir dó
an feidmeoir do b'fearr aco.

18 Mág Aongusa na n-arm ndéad
ar tí an cóigid do coiméad
méide an gaothmara do gab
aoncara féinne Ulad.

19 Íb Eachach na n-adall bfiar
idir fiodbaid is oirśliab
idir fairrge mín is mág;
gá tír as gairde ó gábad.

20 Guaisseałbać Gleanna Rige
gabais ar a gáibtige
greim do caoimheirr an cóigid
'n-a heing aoibinn urcóidig.

21 Ar sgáth síl Eogain do an
Mág Aongusa i n-eirr Ulad;
aibhe sa cách a cosnamh
ar sgáth mhaicne a mháthar-san.

22 Cóigead mheic náraig Neasa
díoghnid do dhruim bhráighleasa;
an gort 'ga leighnead leis
feighfidear gan tocht thairis.

23 'N-a bhráthair aca uile
a-tá rí Ó Ruadhruidhe
tuar congantha le cloinn Néill
's 'n-a bhonnaltha ag dhoing díbh-sein.

24 Cú Chuluinn na gcleas ngoile
mar sin do fhéimh Ruadhruidhe;
díon an tsluaigh-se ar-aon orra;
dá gaol uaisle eatorra.

25 Cineadh mheic Fachtna Fáthaigh
ba díbh-sein a dheaghmháthair;
na slata do fhuaigh Eamhain
aca fuair a oileamhain.

26 Mac Deighthine dearc uaine
dar b'ainm Cú na Craobhruaidhe
'n-a chomhall-san do chuill bladh
ag iomchosnamh fuinn Uladh.

27 Coimhdeas do chír is do chuinn
do feighthí le Coin gCuilinn
do ghrádh chombráighreach na Con
do chlár fonngháibtheach Uladh.

28 Do cuimhnigeadh uair oile
comhaltas Clann Ruadhroidhe;
nior léig fagail na feadhna
i n-aghaidh a n-oileamhna.

29 Nior luigh ar leith a mháthar,
do-ní seacha soláthar;
nior shanntuigh an frosmhagh fionn
ag cosnamh allthair Éirionn.

30 Do chloinn Eogain amlaid sin
do-ní cosnamh an cóigid
Aod go hionCon na hEamna
an caor iochmar fineamna.

31 Más Aongusa an earla cruim
ní lamhtar lucht a leacttruim
folt na ndual snáthailgeach saor
'n-a mháthairleat uad d'éantaod.

32 An uair nach aithrigid soin
a gaol Í Conaill Cearnaig
gaol na ríog do fréimh Conaill
do síol Néill ní neamhcomhaill.

33 An uair chuirid i n-a chionn
ceithre hollchóigid Éireann
folt claon ar chur na n-idead
Aod 'n-a lug dá leithcinead.

34 Lug nó Cianmhac an Cáinte,
nó Naoise a fear éanpáirte
slat dá ndeagair corrDruim Caoin
d'fearaib comhluinn Mac Miodchaoin.

35 Tairrngeartach Teamhrach Mide,
leannán lochta ar gceirdei-ne,
taisdealach Trága Dá Dan,
gaisgeadach ágha Uladh.

36 Adhartach aonaig Taillteann,
siodhuide nach seachainteann,
caisgid fagla dá fine,
taisgid anma Eimire.

37 Coiléan caomh Caithreach Fiona,
croide gan fuath n-eissioda,
rún faobrach ag faicsin cheann,
aonroth gaisgid na ngaidheal.

38 Coimhéadaid cloinne Rosa,
Aod mac Airt Méig Aongusa,
sleagh glaisbeann i n-a goire
fear fairseang foroire.

Fuaire.

97 BL 24 P

GOFRAIḊ FIONN Ó DÁLAIG ECT.

1 Fuirig go fóill, a Éire,
Gearr go bfuige fírċéile;
do ċéile ní fear foirbče,
a Éire, a ċreaḃ ċéadgairče.

2 A fionnráiṫ Teamra Dá Tí,
aiṫnim an fear dá bfuiltí;
triaṫ d'óigleanaḃ do b'áil liḃ,
a ċláir Foirdeadair Uisnig.

3 Fada naċ fuarais, a ḃean,
doinfear d'aicme na naoidean;
fad do ċairde is dubaċ duit,
a Tulaċ Ċairbre is Cormuic.

4 A-tá fear i n-dois leimḃ
—gearr go bfuige fóiriḃin—
i ráiṫ na ngéigbeangán ngeal
a ċéirdleannán mac Mileaḋ.

5 Tánaig an té daoi d'iarraiḋ,
a finnḃean Néill Naoigiallaig,
dar dual Doinn braontana binn;
aontaiṁa go fóill fuiling.

6 Eirbre ó gCarṫaig, ceann Gaoideal,
gearr bias i mbeirt ógnaoidean;
feiṫ, a Danḃa, a ḃean Tuaṫail,
go bfagḃa ċ'fear ionnuaċair.

7 D'éis dealuigṫe go réiḋ ruiḃ
d'fuil Ċuinn is d'fíorfuil Eogain,
a ḃean naoidbe an Ċláir ċoiṁṫe
an áil naoidbe neaṁfoirḃṫe?

8 Meinic riaṁ seinḃean mar sin,
a leannáin Airt Éinfir,
do gnáṫ ag iarraiḋ fear n-óg,
a ċreaḃ diaṁair na ndeargród.

9 Liṫear ort-sa re haṫaiḋ,
a finnḃean Ċuinn Ċéadċaṫaig,
caor do ṁianaig Mogha Néid;
sona an liaṁain dod leiṫéid.

W

10 Duit do cairngir an fáid Fionn
feacht riot i ráithe aoibhill
do dearb go mbiad 'gun banfáid
leanb a-mar dá nuagabáil.

11 Ort, a Dóinn, ná bíod tuirse;
leanb óg don chloinn Carthaig-se
do thileadh Cláir Barrgloin Breag
do tharngair an fáid Fitheal.

12 Dá labrad éinfear eile
leat go teacht don tairngeire,
a bean Fionn Foighéasglan Airt,
oiréadmar liom an labairt.

13 Do-níd fáidhe Fuinn Ealga
do-níd síona soineannda
ar Tealaigh na dTrí gCuradh
rí leanaibh do lámhugadh.

14 Ar a leithéid do leanabh
sgéala duit dá foillseagadh,
aoige sgeoil uaignigh annamh
d'uaidhibh an eoil fuaramair.

15 Lá coir i gcath Cluana Tarb
d'airdrigh Éireann na n-órarm
tig an uair-se d'fagail gliadh
's a branáin uaisle ar aonrian.

16 Le cloinn Briain na síodhbrugh seang
an banfáidh dearb ainm Aoibheall;
gus an mnaoi d'iarraidh feasa
tiagair ar chaoi cairdeasa.

17 A-dubairt Donnchadh mac Briain:
"Cia dinn tuitfeas san tromghliadh
d'uaislibh Gríandachta Clann gCais,
[a sann iarrata] an eolais?"

18 "Airdrí Fódla na sreabh seang
tuitfidh Brian ann" ar Aoibheall
"tuitfidh Murchadh—gá mó sgéal—
ní fogbar 'n-a chló a choimhréan.

19 "Tuitfidh Toirdhealbhach óg ann,
mac Murchaidh bus cruaidh comlann
re cois rogan fréime Cais;
folamh Éire 'n-a n-éagmais."

20 "Cia géabas Éire dá n-éis"
ar Donnchadh gnúis mar geilgéis
"sloinn dúin, a banfáidh Ó mBriain,
súil ní faláir re finnchliaig."
21 "Biaidh an tír-sin na dTrí bFionn
do réir m'fáistine" ar Aoibheall
"i ndiaidh na n-aróstlat oile
ag Tadhgnac Briain Bóromhe."
22 Gá dám dó, cuiridh an cat
lochlannaigh is laoich Teamhrach;
má tá nar slán clann Cobthaigh
ár ann ar na hAllmhurchaibh.
23 Marbthar le Donnchadh 'n-a dhiaidh
urra codhnach síol saoirBriain;
reacht na fódla mairg do mhill
le fógra Taidhg do thuitim.
24 Go hAoibhill d'éis an chatha
tig Donnchadh gnúis gealdacha
go fáidh na ríogh ó Ráith Luirc
do ráith narb fíor a n-éadairt.
25 "An tí dar thairngir sinne
Ráith Teamhra is Dún Dubhlinne
—a chionta dhíom ní dhlighe—
dá síol tiocfa an tairngire.
26 "I gceannas Críche Teamhrach
rachaidh mac Taidhg Toirdhealbhach
ua na ríogh [dhus] rí eile
do-ní fíor dar bfáistine.
27 "Beag dtarbha dhuit, a Donnchaidh,
caill do chirt leo ghníomharthaibh;
uait féine i ndiaidh do dhoibheart
biaidh Éire gan aoghaireacht.
28 "Ní laibhéar go laithe an bráth
d'éis síol mBriain" ar an banfáith
"gidh doiligh linn gan leamhain
don bhuidhin fhinn ilghealbhaigh."
29 Do b'fíor d'Aoibhill a ndubhairt
fuighle ar nach fuil contabhairt;
ráinig ríghe is reacht Teamhrach
neart na tíre ag Toirdhealbhach.

30 Do tairngir fáid fada ó shoin
go mbiaid neart Oirir Fionntoin
ag Domhnall do chloinn Cartaig
roinn gormlann ar gniomartaib.

31 Muna ti an tairngire is-teach
don Domhnall-so fa deireadh
—biaid lá dus ard a eire—
do Tadg a-tá an tairngire.

32 Fáisdine agar más fíor
tiocfa is-teach d'oidhe an airdrioghas
más fíor labraid gach fir eoil;
ag sin adbar m'uirsgeoil.

33 Tréigh, a Taidg, do trealamh leinb,
ná luaid feasda feidm roimheirb
—súil Mumhan rib dá-ríribh—
sir do chlaid gcaithmílidh.

34 Gab umad t'úirbheart iaramh,
a rosg glas mar gormmiamhainn,
caomhchruaill do glanlúirigh gil
gardhglúinigh daoilchruaidh deilgnigh,

35 Gab do loinn gcorrghlais gcumdaigh,
a mheic na mná ó ríogh [lundain],
samhail smuail do dhirtlinn deirg
dá [fichlinn] chruaidh leo céidfeirg.

36 Gab mar so le séan uaire
dá sleigh Con na Craobhruaidhe;
fa baoghlach brath na bhroghadh
i gcath faobhrach Fionnchoradh.

37 Minic ród fuair a féadhain
mionn litreach lán d'óiréanaibh,
sgiath fa cruaidh i gcath Gabhra
's do-chuaid ón cath catharda.

38 Má beir leat i gceann catha
acht airm adhbhair ardflatha;
[t'fhailm fionn] dathómra ós do chionn
do mhionn clachórda cloichfionn.

39 Tairg do chobhach do chóra;
go meala, a mheic Onóra,
t'airm curadh go gceo nime
ler chuman gleo Gairige.

40 Ní mholaim dheit, a leinidh,
—cóir duit Éire d'fóiridin—
beit éigcríonna ro leanadh go léir
dearbh do céidghníomha, a Coiléin.
41 Mór gcaith cuirfeas do dheoin Dé
mac Domhnaill, gnúis mar ghlainré;
cóir súil re sealgaire an luin
dúin gid leanbaidhe a luaghail.
42 Cuirfid cath Mullaigh Maistean
gleo re bréachfaid fíorghaisgeadh;
brisfid calg fa mhag Mide;
gar do Chadhg an tairngire.
43 Cath dibheirgeach Dúin na Sgiath
cuirfid oidhre fóid finnChliach;
re a ré muirfid gach mearchath
is cuirfid sé an Saingealchath.
44 Dá ró Tadhg i dtréan Danba
biaidh ar-is 'n-a n-achadha
gach aonneach san rioct reime
do shlioct daoneach Deirgteine.
45 Dligidh ollamh uirrim ríogh,
reic a áitis 's a féilgníomh;
gabh ar tós m'forfuigle, a fir,
rem chomairle fós fuirigh.

Fuirigh.

98

TADHG MÓR Ó HUIGINN ccc.

"Gach éan mar a adhba"
oirrdhearc so is ['s] sé leantar;
gach ealta mar oiltear;
ní chleachtfa acht a cleachtadh.
2 Lachain i laoidh sneachta
ag snámh eigridh uaine,
ní fearr leo lá ghréine
as teo ná an chlá as cruaidhe.

3 Eoin ioctair na fairrge
dá nac fognann faidfear
bid coidce gan cadud
gach n-oidce fan aigéan.

4 Éadána eoin mara
ar muig nac múr trága;
eoin moige ná móna
ar doire ní dána.

5 Eoin coilleadh ní cleactaid
cuaird ar muig ná ar maigsléib;
nocan fagbaid d'anbuain
nac adraid don aimréid.

6 Beatadaig an beata
mar bíd eoin na n-ealtad,
gion gob d'aoncrúd oiltear,
gan claoclúd do cleactad.

7 Cáid fa a gcleactad bunaid,
blát dearcan tre daraig,
fir fa cáil a gcionaid
is dáid sin a samail.

8 Gach macaom mar múintear;
Magnus maith do múnad,
slat breag, Brian na ngaidheal,
mac mar Niall geal Glúndub.

9 Maith do múineadh Magnus
mac Concobair Carna;
gid tréan noca togba;
gach éan mar a adba.

10 Magnus mar do múineadh
cá gall glas ó ngéabadh?
sé ag dul tar gach nduine
lug é is ní hé a énar.

11 Lug é is Cú na Cearda
—gach cleas 'gá cúl craobach—
ainm dó im gach mbuaid buadach
i ngach uair bus aonach.

12 Gach buaid as buaid aonaig
fuair 's ní fuair gan iarraid;
sleag re soarga soudaig,
fear falga, fear fiadaig.

13 Fear feicthe gach fásaigh,
fear cacha agus comluinn,
badh ghéal go ngroigh séanghduinn,
fear 'ga bhfuil gach foghluim.

14 Oide mhúinte Maghnuis
maith ar cách a chomaoin;
tug dhuim re gach ndobhuaidh
Ó Chuinn Sion go gcommaoidh.

15 Do mhúin féin dhó dochar,
do dhruid é i ngach ionadh;
níor mhúin ón ló as leanadh
dhó acht a shúil re síobhal.

16 Do mhúin trá dá chroighidh
chéidh i n-áigh re n-ógaibh
ag breith cruidh gach chóigidh
fuil do bheith 'n-a bhróghaibh.

17 Do mhúin dá ghlún ghealchorr
ghabhas beirn re díodhbaidh
a fhilleadh go harnaidh
re himeall i n-iomguin.

18 Do mhúin múnadh éagcóir
dá uchd réidh go riartair
bheith i gcomhdháil chaomhchaigh
re corrgháibh i gcliathchaibh.

19 Do mhúin béas dá bhrághaidh
—béas aice as ord cathaidh—
gan ní umpe idir
acht muince go madaim.

20 Níor mhúin at acht iaraimh,
nó at cotún craobhach
ón cam gach craobh líneach
'n-a barr as caoin caolach.

21 Do mhúin bheith ag bogadh
fan gcleith nó fan gcloidheamh
bas choirrgheal an churadh
re toirneamh na dtroighedh.

22 Do mhúin meadhón oidhche
oncú an earla ghlúinigh
loighe i ndoire dhiamair
's gan loighe acht 'n-a lúirigh.

23 Olc d'fulang ga fogluim
is eadh dligeas deigfear;
fear céadmaoidhte curadh
ní héagcaointe a eidhear;
tig 'n-a tuile a toradh
do dhuine fa dheireadh.

24 Ní tearc toradh iongnadh
aige d'éis a fordhaidh
do sról dearg, do dhoimhin,
don ór ceard i gcornaibh.

25 D'feoil, do lionn, do luachair,
do chuachaibh fa chreabhaibh,
do dhíon bó, [do] bhrogaibh
d'fíon is an lá leabhair.

26 D'éadach agus d'eochaibh,
is d'éideadh mar fagus,
d'arm go n-ór, is d'ionmhus,
dionghus Mór do Magnus.

27 Magnus mullach Taillteann
troid ris is réim anáigh;
gar don rígh ó roBdoinn
tír nar gabh do gabháil;
maith dá bhuair ní furáil
do flaith ar n-uair d'fagáil.

28 Rí gaisgidheach nGaoidheal
gorm a choidheamh crosglan;
rí na n-each a each-san
do-ní an chreach do chosnamh.

29 Ní héagcosmhail aigneadh
dá eoch 's d'fíor a druimne;
lán Éire dá n-inmhe;
re céile isadh cuibhe.

30 Each geal, gruagach doinnfionn,
dias a-tá ar tí fuadaigh;
creach fear is each n-éidigh
re n-each ngeal an gruagaigh.

31 Gruagach go méadh mílead
do-éid ar gach n-aoinfear;
each gráineamhail gléigeal
re ngáidhfearaibh Gaidheal.

32 Manannán an mharcshluaigh,
Magnus Muighe Muaidhe
fear eidh seinnsir síde
agus eirriodh uaine.

33 Níor chumhsa neart námhadh
ní do-san ná di-se;
Dia deisiol na deise
ei-sion agus i-se.

34 Is í an liadh mór Macha,
mór n-anbuain ro fhulaing;
tus sei-sean bú a Boirinn
is ei-sean Cú Culainn.

35 Is i-se an t-each oirrdhearc,
each gheal Taidhg ghloin ghraifnigh;
ó a choigh thei-sean teicthir;
Taidhg ei-sean nó a aithgin.

36 Is i-se an liadh luirgneach
lingeas cách i gcathaibh;
sei-sion mhac Maoil Mhicheg
as fhrab re taoibh tachair.

37 Si-se re sluagh nGaoidheal
Gob na Sgéal sgeamh sholamh;
sei-sean Murchadh Mumhan
nach tomhthar do chomhadh.

38 Sei-sean Síoda Oghar
dar b'aithnidh gach aonach;
si-se leath re lámhach
a each achd nach aontach.

39 An Bhlár Aodháin i-se
agus Aodhán ei-sean;
léigthe an magh dí is do-san
dá rabh sí agus sei-sean.

40 Sei-sean lugh lá an tachair
leir chuit fine fomhra;
trialh teichidh ní tarbha
ris an mbeithir mbodhbha
fa fonn Mughe Meadhba
ar Donn Gróidhe [Garmna].

41 Conall Cúigid Connacht
cosnas Mag n-Aoi n-armglas;
is catraige coimdeas
fan macaire Magnus.

42 Magnus mullach Cruachan
croide brodla bágach;
doird fa múr Saind srianach
sbairn re lúd 's re lámach;
re gleic ní gab lúireach
fa Mag mac meic mágach.

Gach.

99

GOFRAID FIONN Ó DÁLAIG ECT.

1 Gaois Ailde i n-ingin Doimnaill
ainnre 'mun mbinnigil mbarrduinn,
ingean saor dealbda Doimnaill
craob gormfuinn leanna labraim.

2 Geall Gaoise is oinig Ailde
'gun mnaoi-se oirir Uirne;
ní dá mein tre mein Saidbe;
Ailde í ar céill 's ar cuimne.

3 Sadb ingean Doimnaill Daoile,
finnbean a horlainn áine,
ceannsad neam—gá ní as buaine?—
bean Muaide 's do-ní náire.

4 An bean 'n-a mnaoi as fearr inme
do bean geall do gnaoi Ailde;
gan grád neid ar craoib Coimle
coimde do dreic saoir Saidbe.

5 Ingean Doimnaill Óig agar
tar gach móid ag a molad
díolad a duain d'éis filead
re cinead géis Cuain Corad.

6 Éisdid sluaig innsir Uidne
ner ndúain d'ingin a n-oidre;
éisdid sluaig iartair Aidne
duain Saidbe ó iarrtair oirne.

7 Céim ansóga ní hionráid
tar préim Anóra d'fagbáil;
bacad uilc diorma dagsluaig
anduain ríogna Guirt Gabráin.

8 Ingean Méig Cartaig Cliodna
cartair fa méid a meanma
do sia don toig bean Banba
nó targa a-noir teag Teamra.

9 Dáil a cruid cian ó Talluinn,
dáil a sguir sgiam don Coinnill,
a ndáil uman gceird cumaim
cáir urraim don deirg doinnfinn.

10 Gnúis niamda ranua roigeal
ag banua larla Ulad;
do Saidb is cáir a gcuiread
cuiread gairm ar mnáib Muman.

11 Rug ó gac mnaoi buaid bronnta
fuair gnaoi—ní gnaoi as nar teamta;
do-ní sgol do réir rompa
bronnta ag fein Dor go ndearnta.

12 Re taoib a dtabair d'airrid
's a bragair d'aoib ón ainnir
sgios ó Cuaird ar gac Coinnim
bios ar Coinnil Suairg Saingil.

13 Táin do gnát i nglas Congna
[do láid] bas mar blát n-abla;
do Cuill san eing an ealba
ar Cuirr seagla seing Sadba.

14 Do ráidead re a dreic ndeiggil
"do seic t'áream i n-Albain;
gé fríoc riam olc ó a n-airgnib
gan mian Cairbrig ort d'argain."

15 Mac Dé ní dóig doid créigean;
is é as gloir do glac ndíggeal;
is dóig dá mbé ort éigean
éidead boct Dé dod díden.

16 Fial an bhroineach réidh rioban
nach léir tar t'oineach éanar;
dá ndearnta ag dáimh ib d'aorad
baogal lib dáib a déanamh.

17 Re linn mná Broga Dóinne
ní tora lá acd lá gréine,
maidean reoid fa mag Máige
eoin áille ag car le céile.

18 Sa mhoig mín aibnig ealaig
'n-a tír gloin ainglig iodain
sreab caol 's a cuan 'n-a coraid
ó bonnaib craob n-uar n-iobair.

19 Sruth go mín, eas ag turnamh,
teas i sín, suth i bfoghmar,
crodh fan mbrag, iasg i n-innbear,
dam ag ingear riasg roghan.

20 Mionn súl áille gach ubaill
ó Dún Máige go Manainn;
a-nuas do sóig le soininn
cnuas mar foirinn óir d'abaill.

21 Druim re fiodh foghnaidh dúinn-ne
miodh cuill i gcornaib uaine;
caithear an lá geal gréine
re céile is fleadh mná Muaidhe.

22 Tír bar sluaigh-se i seilb Sadhba
fuair-se deilb 'n-a deilb dionsna,
luath ar leith fa buaidh dealbha,
meanma an tsluaigh ar cleith Cliodhna.

23 Eala Cuain locbuig luimnigh
do chuair fochruig dá hanmain;
fuath dí ní bia acd ga biodhbaidh,
ionmhuin le Dia í amhlaidh.

24 Mo cean don mhoill úir iodain
nar chúir doirr acd doirr Deamhain;
a chrodh gé do-cí ag buidin
guidid sí a ndol gan deabaidh.

25 Ráidhte dúinn d'fuighlib aobha
ris an suilbir n-úir n-ógha:
"ní fuilc acd adbar ríogha
t'iorna fannglan fuilt órda.

26 Uaċaḋ bean i mbia t'úire,
ní lia fear mar fear n-Áine;
mór bur n-éaḋ re clú a ċéile
tú is do ċéile, a ġéaġ Gaille.

27 Súil Banba fa bean d'Éibear
ret fear, a faḃra mionduḃ;
an teaċ i mbí is barr Gaoidheal
dá maoidheamh ann ní is ríoġan.

28 Fuair an ríoġain-se roḃlaḋ
do fíoraidhbsiġ uaill ndeaġḃan;
sí céaḋ nó dá ċéaḋ fionnḃan
ní lionġnaḋ dí méaḋ meanman.

29 Gaoċ daiċ ar ndruim na foirne,
flaiċ i gcuirr gaċa cairḃe,
luċt loingse ó Lios na Beirḃe
d'fios deilḃe soillse Saidhbe.

30 'Ma súil gcuirr-se do cumaḋ
a coimse do ċlúimh mallduḃ;
im rosg mall Saidhba ag silleaḋ
filleaḋ mong n-aḃra as anduḃ.

31 Gnúis réidh ġeal i n-a goire
dá nar ḃean béim ná bine
aḃra mná Moiġe Ruiḃe
duiḃe tá i ngoire ġile.

32 Buaile clúimh as lór lioḃra
súil mhór uaine fan aḃra
dlúthmhonġ ċeart 'n-a dá colba
comla dearc súlċorr Saidhba.

33 Gan loċt cuma ar craoiḃ n-Aise
truma a taoiḃ, truma as deise,
crios mar soim buidh díor dí-se
'n-a cris-se foil díol deise.

34 Treaḃa as lór daimhne is dlúiṫe
far Saidhḃ-ne ag slóġ na críċe;
gaċ treaḃ dá treaḃaiḃ bláiṫe
snáiṫe ġeal feadaiġ fíṫe.

35 Gasraḋ ġlan óġḃan uimpe
tres an maġ bhfóġlan bhfinnte;
ag dul don romhaiġ reimpe
eillte ag cur omhain innte.

36 Ingean Méig Carthaig Coirnigil
tar nach barrthair ar Diothbaid
mar do beath le Géis nGaibraig
caibraid neach d'éis a monnlaig.

37 Dligid sí anáir óige
d'fagáil óir is í as cáide;
is lia náid na laoi saoire
aoine re Dia ag mnaoi Máige.

38 I dteach n'Dé do ria an ríogan
Dia lé i leath ris an saogal;
do-ní is gan cleith [ngland i] ngábad
crábad neich do [baoi] i mbaogal.

39 Ingean Domnaill Duin Luimnig
ag fogluim 'gan úir. finnghil;
cian ó baois airrde ainlaid
caibraid gaois Ailbe an ingin.

Gaois.

40 Gaois Domnaill Óig a athar
i n-Eogan an airm ceannglais;
blath is mil re a ré is raitheas
—nior b'é sin flaitheas fearrgais.

41 Gaois Dunlaing ag dion Buadaig
cách do síol [Domnaill] daoraid
taoiseach cuaine úir Éibir
féinnid Uaine an chúil chraobaig.

42 Art Ó Caoim do char bandál
a aoib dam ['s a daonaig]
fion le [túr] 'n-a theag mídfuar
diombuan greag i n-úr aonaig.

43 Cóir Ó Donnchada a-déarmais
do comhtoga im Dóinn mbraonglais
Tadg Sionna ós gach mug maoidim
giolla a Brug aoibinn Aonghais.

44 Ar feirg n'Dé dineadh mei-se
Mícéal aingeal dá n-éada;
sinn don aingeal 'gar n-aithe
daingean linn d'aithle éagsa.

Gaois.

100

EOGAN MAC CRAIT, AN T-ÓRTÓIR, ECT.

1 Iomdá uaisle ar lár Laigean;
a n-áireamh ní féadfaidear,
ní head nác éidir gid eadh
seal éigin ar a n-áireamh.

2 Leo an cuid as uaisle d'Éirinn
clann Catdoir meic mórféilim
críoch as ar mhinic Mag Fáil
as gar d'findig is d'éadáil.

3 An cúigead cuid do Clár Breag
is comha ceatra gcóigead
tugadh do cloinn Nuadan neacht
leis nác loinn uadar d'éisdeacht.

4 Na tolca as teirce sreabha,
na linnte as lia éigneadha,
's an úir as saidhbre sealga
fúid, a Laigne láimhdearga.

5 Aoibheas iartair an bheatha
i nbar láimh, a Laigneacha,
an gormcealach fóidsean fionn
's cóigead oirtearach Éireann.

6 An múr ós Dubhlinn is dí,
's an rát i raibe Ó Daoisghe,
rát Teamhrach fa ngealamh gnian,
is seanfann greadhnach Gailian.

7 Cúigead Laigean na learg dtais
muna cuirtí cré fharrtais
níor sill súil, níor ciomcuil traig
úir bud ionchuir 'n-a hagaid.

8 An rann coimheasa do-ciam
ag breith gill do gurt Gailian
as geineas Dóinn is Dearbha
leigeas dóib ar doimheanma.

9 Gach buaid nuadh, gach sochar sean
dá gcluinim ar chrích Laigean
ní hé do uaislig í acht Art
ag a mbí ar uaislib umlacht.

10 Géag Pailme Parrtais Áduimh
mac Airmheaċ Airt Ċaomhánaiġ
mac Saḋḃa no saoi do nimh
slat naoi mheic Amhra a aiṫġin.

11 Ní mionann béas—is báiḋ leam—
d'Art agus d'uaislib Éireann
fiú leis gaċ neaċ teaċt 'n-a teaġ
's is tearc teaċ i n-a dtéid-sean.

12 Umluiġtear dó i mbonnaiḃ beann
's i gcloċaiḃ aolta Éireann;
do-ní a mbí san fionnuisc d'Art
's a mbí san fiodḃuid umlaċt.

13 Laiġniġ na laoideang dtana
Art fóireas a n-easḃaḋa
gan breiṫ ngill an ní fa nimh
naċ bí re a linn i laiġniḃ.

14 Do mhéaduiġ neimheaḋ gaċ naoimh
soċar do ċlannaiḃ Caṫaoir;
glór laoideaḋ agus leaḃar,
glór aoigeaḋ dá n-uaisleaġaḋ.

15 Ósa díoḃ as dú a leanmhain
ainm suaiṫnid i seinleaḃraiḃ
ainm cóir do laiġniḃ do lean
laiġniġ an óir a n-ainm-sean.

16 Ór uaċa i ndíol gaċ dána,
[is] ór ċuca [a] gcíosċána;
laoiċ ó ṫolaiġ mór Mhoġa
monaiḋ óir a n-almsoḋa.

17 Ór corcra ar ċlár a mbrannaimh,
ór ceard ar a gcaṫḃarraiḃ,
ór tar sréin nglannuaiḋe a ngreaġ
le féin lannuaine laiġean.

18 Ní leasainm laiġniġ ar óir
d'féin laiġean um ċeann gcomhóil;
féinnid um an ól ní ib
éindeiġ naċ a hór ibṫir.

19 Do ċumhaċ a gcoilġ leaḃar
iomḋa ór dá aiṫleaġaḋ;
's is iomḋa [bruiṫean] óir ann
do [bruiṫeaḋ] do bhróin buaḃall.

20 Ní dleagar ionnmas eile
mar éiric 'n-a n-oirdire
eimioclann d'ór ó gach fior
do slóg geimioltrom Gaoideal.

21 Clann Céadfadach Cataoir Móir
darab cíos comta deargóir,
a n-andir do-ciú ar an gcloinn
gan a fiú d'fagáil d'urroim.

22 A-tá rí orrdruic orra
ar a dfuil ád urroma;
éigne ó Doinn dáineidrig Dreag
áirimtir ós gloir Gaoideal.

23 Clann Cataoir, ceardca an cogaid,
fa Art Óg ní fuaradair
lá nach mó sa mó a meanma
ón ló a-tá 'n-a cigearna.

24 Ní fagtar, ní fríot, árach
orra fa Art Caománach;
doras gáid ann nior hosglad
i n-am áig nar iadosdar.

25 Sleag daoglach 'n-a dais tana
fraoch catha ar Mac Murchada;
go n-atraig Art gné an gallga
gan é i n-alt a agallma.

26 Rí cúigid láimdeirg Laigean
gid bé fád far feargaigead
ar a leas nó i n-agaid Airt
i dtreas ní lamair labairt.

27 Do díod ag leonad lann nglas
mar do gabad fearg feargas;
re mac rionnamail Rosa
ionnamail an eagla-sa.

28 [Agra] leis ní lamad neach
tagra ris nior feidm áiseach
daoiseach cuaine fear núlad
fead a uaille d'ardugad.

29 Fearg meic Róig i Ráith Macha
['s a] déimeanna daoglacha
do adain fearg mar í ar Art
rí danab ceard an cródacht.

30 FEARG AN TOCAIR NÍ CÉIT DE
AN RÍ GO CLUINSIN GCEIRDE;
NÓ GO SEARG LE SNÁT UMA
A FEARG NÍ HÁT IONDULA.

31 GION GO NGOIRCÍ ROIME RIAM
ROILEAG ÉIREANN D'IAT GAILIAN
RÍ DANAB CÁIR CAIRT DANDA
I LÁIM AIRT IS IONGARMA.

IOMDA.

101

GOFRAID FIONN Ó DÁLAIG ECT

1 IONGAIB TÚ ORM, A IARLA,
MÓR M'FEARG RET FOLT NGÉIGNIAMHDA;
NÁ TABAIR FEIRG AR T'FILIB;
TEILG I N-AGAID T'AINDLIGID.

2 SUL TUILEAS MO TONN FEIRGE
DO GRIOSAD DO GRUAIDLEIRGE
DO-BÉAR ROBAD ROMHAM FÉIN
GIB FOGAL ORAM EI-SÉIN.

3 NA FOGLA AS A BRÁS PUDAR
ORM, A IARLA DEASMHUMAN,
TÚ DO-NÍ IAD Ó FUILNGE,
A RÍ LIAG DÁ LEANFUIM-NE.

4 NÍ RACA SINN SEACAD FÉIN
DOT ÉAGNAC, A UCT MINRÉIB;
RED GNÚIS MBUIG IS DÚ A DÉANAMH,
DUID A-TÚ DÁ CAISBÉANAD.

5 IS ORT AS CÓIR A CUMAL
D'AGRA, A IARLA DEASMHUMAN,
LUCT FAGLA NAC ROSGAR RUIB
DO LOSGAD M'ARDA AR T'IONCUIB.

6 GÉ CARMAIRT A TOIDEACT DE .
GORAD DO GNÚISE HÁILLE
AR SON GAIRDE GRÁIN LEARGAN
NÍ CÁIR AIGDE D'IMDEARGAD.

7 Óglách duit do-rinne riom
adbar móide nach maithfiom;
gniomh té dá dtíosadh don mhóid
mé doo ghríosadh, a Gearóid.

8 Dá ndearnainn, a dhreach mar bláth,
ghríosadh t'aighe thret óglách
mó a chionta don tí dá dtig
gach ní dá dtiocfa threimhid.

9 Ar uile riot-sa agus rum-sa
tángas d'fhoghail oram-sa,
a ghéag súilcar Síofra Truim,
do rúnchar fhíocha eadruinn.

10 Feall orm do chaibdin charraig
ní leanadh é ar easurraidh;
'ma íoc ná déanaidh-se doirr;
m'éaraic-se is díot do dhleasoinn.

11 Ar mbiodhbha d'eadráin oruinn
tar éis meabla 's míochomhuill,
a leomhan dearccorr fionn fáil,
leattrom is gan ionn d'eadráin.

12 Uirre sin gidh saor tu-sa,
éagcóir d'éis na meabla-sa
luct a déanma i dtreise id choig
—gé téarna mei-se ón mheabhail.

13 Gion gur thuiteas leo is leanta
dhaoibh-se dhong an aimeácta
mar do dháilte crú mo chuirp;
im sláinte is dú mo dhíoghuilt.

14 Feall orm, is gan é ar séana,
cuin dhíolfa nó dhígéala?
Dligidh tú a dhíol nó a dhíoghail
síodh másа dhú i ndoighníomhaibh

15 Suidheochaidh mé do mhuin cheirt,
clú t'féicheamhnais gidh oirrdheirc,
an gníomh doluigh nach dearnais
oruibh do bhríogh bhreicheamhnais
Créad fuil agaibh 'n-a agaidh
gan a íoc ret ollamhain?
Luct coghair fhagla m'fhine
agaibh tarla i dtuinidhe.

17 Cuma gá conair ragas
an fear re bfuil m'faltanas
ní biú ag cleic dola ar a druim;
a fala is id leic leamaim.

18 An uair bad cóir duit druim ris
nó a millead, a meic Muiris,
is gníom dod dreic mar deargfuil
beic ag dion do díbeargaig.

19 Mar nac fuigead fear dom cloinn
beic tar c'oirbire againn
beic agaib ciod 'ma bad cáir
dom fior cagaid gá congbáil.

20 A Gearóid, gid doirb dam-sa
druim do cur reo cumann-sa
cead 'ma bad ionfáirte inn
is fear m'iomcáinte ar c'uillinn.

21 Gé táim ort ag iarraid ceirt,
gid ullam tú dá coirbeirt,
leasg gan t'agra, a fleasg leamna,
leasg tagra re tigearna.

22 Tú d'agra gan t'aitgin linn
mo dáil is mó do maitfinn;
gid ionam linn dod leanmain
ní hionann inn d'féicfeamnaib.

23 Gid mé as dirge cuid don cáir
dá n-agrar tú, a cuir iomdáin,
bud beag dtaraid an culcóir
it agaid don agartóir.

24 It agaid, a fadra mall,
gé tá an firinne agam
ní iocfa, a géag Toige Táil,
act oile déag do díogbáil.

25 Déantar síod nó bearar breat
eadrainn, a earla fáinneac;
lór dúinn a ndoibramair air,
a gormlannaig úir éactaig.

26 Nó bíoc cairde leat ar leat
'n-ar ndáil gid fada an fuireac
nó go dteagma, a daitgil duinn,
dod freagra t'aitgin aguinn.

27 Tuigim is mar tuar falaḋ,
Gid ionghnaḋ an t-oroaghaḋ,
móid aghaḋ dreic raghoin ruinn
ar mbeit a haḋbair aguinn.

28 Rum do rinneaḋ an bine
fa bhfuil oram t'oirbire;
do-ghéan uime m'oirbeirt féin;
an builleoirrdeirc ei-séin?

29 Baramhail do-béarar di
urcor i n-aghaiḋ ruaighe
dá dtógḃa falaiḋ eile
i n-aghaiḋ ar n-oirbire.

30 Má do chontuigeas rut riamh
i gcúis fa maḋ cóir m'aimriar,
a folt na bhfinnearlaḋ bhfann,
nocht an t-indearbaḋ oram.

31 Achmusán nach eagail dam,
Gé tú ar toraḋ mo teangaḋ,
griosaḋ neic fa a ní féine
ná beit ar tí toibéime.

32 Aimleas ar Gaoidheal ná ar Gall
do mhuin diomḋa ní dearnsam;
is díleas inn dá gach fíor;
sinn fa dímeas níor dligeaḋ.

33 Do-ní mé—ní dá mhaoidheamh—
i n-aghaiḋ bar n-iolmhaoineaḋ
dot féin dáoinigh druim ar druim
réir gach aoinfir fam achuinn.

34 Aitreach a fad do leanas
díb gid maith bar muintearas
más é as tuar dímiaḋa dam,
a sduaḋ mhinfiaḋa Mumhan.

35 Trem diomḋa ar do dreic rachaoin
ní fuighbe uainn éantaḋaoir;
nochan fuighbe uaim itge;
is cuibḋe uaib imirce.

36 Imirce nach áil linne
do-ghéan d'aimḋeoin m'intinne
tre feirg ret aigid nuaiḋe,
a deirg raighil rosguaine.

37 Ceileabhrad duit—dia do mhóid;
mei-se ag gluasacht, a Gearóid;
do seachna ar neach nior dú dam
muna beat tú dom threagad.

38 Fear aithe na n-uile ceard
dom threagad truag an díbeirg;
gá dú act ní aithighe inn
gid tú as aithighe i néirinn.

39 Feabhas t'aithe, a fir Teamhra,
córaidhe dam doimheanma
t'anáir faoi ó nach fuighinn;
fagáil gnaoi do gnáthughinn.

40 Dar leat noca rabha riam
id bhruig, a bharr na bfinnchlaidh,
is ná faca siubh sinne,
a fir datha Duibhlinne.

41 Dá dteagmhainn duid ar druim róid
seochain do Géabhra, a Gearóid,
gan mé ná tú rinn do rád
agus rinn clú ar mo chomrádh.

42 Beag má do-beirim aithe
ort gid adhbar machtnuighthe
mar do-chuaid t'aigneadh tar ais
uainn ar gcaidream bar gcádhais.

43 Ní chongbha t'agaid mhóir mhoill
fead a haithinte druinn;
deacair dam aithe uirre
gan car aighthe druinn-ne.

44 Dar leat ní tu-sa a-tá ann
gér dhlúth dá chéile ar gcumann,
nó no ní mei-se mé féin
gid bé dan treise a choibhéim.

45 Baramhail aithe agam
a-tá, a chaoch fial fadhradhonn,
ar do glár 's ar gné t'aighthe
gid lán mé doid mheraithe.

46 Gé aithim t'agaid gcorcra
is t'uchd solus somholta
t'aigneadh ní aithim a beag
aithgheim doid chaidream caithfead.

47 Ní hé a ġuċ as ġaḃċa orm
mo ḃioḋḃa, a ḃarr na ḃfiarċorn;
do mheallaḋ, a ḃionnśiat Ḃreaġ,
d'iomlat teanġaḋ ná tigeaḋ.

48 Is faoi leis an ḃfear do ċum
Duit sġéal aimhleasa oram
Gion go nóéine inn d'ionnlaċ
sinn dá ċéile coimḋiomḋaċ.

49 Ní hé ná baḋ éiḋir lat
a ċosg, a ċiaḃ na ḃfionnśiat;
a mbí im ċeann Gion go gcoisge
[do-sní] dream as diaċoisge.

50 Gion go gcoisge an gcaiḃḋim mbig
do-ní orm cion naċ ceilid,
cogaḋ na gcuraḋ coisge,
pobal Mumhan mionfoisde.

51 Do ċoisgis cogaḋ ċlann Luirc,
do ċeartuigis ċloinn Saorċuirc;
ceaḋ fa gcoisge na ríoga
's naċ coisge m'fear eissiodá?

52 Eadram agus m'fear cionaḋ
lib Gion go reiċ réidioġaḋ
réid uaib Urmhuma is Éile,
sluaig urlamha aigméile.

53 Laignig i leiċ do ḋroma
fraoċ mar éirgeas eadorra
tú don ċéadġuċ ga gcosg soin
do ḃrosd ar n-éagnaċ oruib.

54 Do réidig do neart a-miar
snaidm cogaid Ċloinne Uilliam;
truag ar réidig do rosg glan
's gan ċosg ar n-éinfir falaḋ.

55 Mar sin dámaḋ loinn lib-se
do ċoisgfide an gcaiḃḋim-se;
tig díb i Ċairbre do ċosg
is airge an tír le a dteagosg.

56 Ní ċluinim cogaḋ dá méaḋ,
a larla Inse finnġréag,
naċ coisge ó naċ ceile
Gion go gcoisge ar gcoilliḋe. Iong.

57 Saor, a Eilionóir, ar m'fheirg
t'aghaidh leathain mhóir mhinoeirg;
gé tá minoeirge ro ghnúis gloin
ní 1 gcúis oíbeirge deargthair.
58 A Connacois Cóigid Mumhan
nar luigh ar lucht ealadhan
gid tuar mo dóirre a-dire
ní toille uam oirbire.

Iongaib.

102

EOGAN MAC AN BAIRD cct

1 Leannáin fileadh síol Suibne
treoin nach tráigh le cianchuimhne
caor shlóigh ren doiligh deabhaidh,
róimh an oinigh d'oileamhain.
2 Lóchrainn oinigh Éireann Cuinn,
sliocht an Athamháin álainn,
an táin ó Thulaigh na n-Art,
curaidh gan ghráin re nguasocht.
3 Ní chaochlóidh cuing a n-oinigh
's iad don éigse as fóiridhin
iolghánaigh gan oil 'n-a gceann
le goimh iomdhádaidh Éireann.
4 Is riú beanas a bhríogh sin
"gnáth rath re cois an chaithimh";
tréad Suibneach na saoirfear mbras
fuigleach aoigeadh a n-ionnmas.
5 Laoich as cisde do chiaraibh,
leomhain síl Néill Naoighiallaigh,
slata cumhraidhe Crú Airt,
as urlaimhe clú [ó ar] gcosaint.
6 Na Suibnigh-se ó Bhrogh Bandha
téid tar cách a gcomhardha,
fréamh ríogh ar nach ceiltear cion,
síol ó ngeintear an gaisgeadh.

7 Eanghnaṁ is oineach Gaoidheal,
tréidhe as cóir do chommaoidheaṁ,
slata nach claon re comhaidh
acha ar-aon ar aroḋain.

8 Mairidh acha go nua a-nioḋ
flaith leanas lorg na sinnsear
ar chuing réidhe a nduas do dhíol
ar féile 's ar chruas gcaithṁíoṁ.

9 Ruaidhrí mac meic Maoil Mórḋa
d'éifeacht is d'ainm onórḋa
is oirdhe don chuaine ór cin
ar choiṁdhe uaille an oinigh.

10 Méin oinigh aicme Suibhne
fa ngaisgeadh ar ghlanchuiṁne;
is sgath uaisleachta Cláir Cuinn
fa nguaisbhearta áigh d'achuingh.

11 Arsaidh cródha an chroidhe bí
dan hainm Ruaidhrí mac Ruaidhrí,
aoibhealltuir dar ghiall an gall,
saoileachtain cliar is curadh.

12 Airdheanna flatha fíre
's fós rath a fréiṁdhíne
aoibhgheal dá n-agtar gach ní
i saoṁhach rathṁar Ruaidhrí.

13 Réim tairṁgeartaidh tarla fadh
ó aois leinḃ an duinn dheachnadh;
toil úr 'n-a méin mar measdair;
céim ar gcúl níor chuireasdair.

14 Aithreantar 'n-a féile sin
beith dó ag dial re a aithridh
'n-a dhearbhgoil lúidh is láṁaigh
's 'n-a mheanmain úir iolḋánaigh.

15 Síol Suibhne na dtachar dte
mar bhíos 'n-a bheartaibh féile
dá dteinnleanṁain ní treoir gheall
i seinleabhraibh eoil Éireann.

16 Sgéal fiadhnaighte fada ó shoin
fríoth ar féile na bhfear-soin;
ní sgéal é ar nach cleachtar cion
's ar fheartaibh Dé dá ndídion.

17 Ua Murċaiḋ Mir Maol-Muire
lá éigin ar aṁsoine
do-ċí cléir 'n-a aġaiḋ air ;
fa dainiṁ céim 'n-a gcoṁair.
18 Iar dteaċt leo dá láċair sin
ráiḋid ris an ḃfial ḃfaoiliḋ
naċ géaḃdais gan fíon 's gan ór
's gaċ ḋíol 'n-a éagṁais d'urṁór.
19 "Tigid don treiḃ i ḃfuil m'ionnṁus
liom" ar an t-óg aisdearḃras
"ní cuiḃid id d'éara ḋaṁ
's do-géaḃa siḃ ḃar sásaḋ."
20 Diúltaid uile deoiḋ i ndeoiḋ
dul leis ar áis ná ar ainḋeoin
muna aomaḋ gid bé a mbreaċ
aċt é d'aoraḋ gan fuireaċ.
21 "Fíon ná ór, ionnṁus ná croḋ,
ní fuil agam ar iomċar
ní do ḋíolaḋ ḋáṁ buḋ ḋéin"
ar an riḋaṁ sáṁ soiléir.
22 "Do ċim-se" ar duine don ḋáṁ
"fáinne óir fad ṁéir meaḋáin;
ód gruaḋ gléaḋonn go ngné báin
ní géaḃam gan é d'fagáil."
23 Cloċ uasal go n-iomaḋ buaḋ
do ḃí san ḃfáinne ḃfionnfuar
is fa séad rioġ an ċlaċ ċorr
dá ḋíon i gcaċ nó i gcoṁlonn.
24 "Bad liḃ" ar sé "coiḋċe, a ċliar,
mo ċloċ is m'fáinne ar aoinriam
's gan m'aoraḋ dá aiċle ḋuiḃ
do ṡaoraḋ m'aiġċe oruiḃ.
25 Ann sin do rad Maol Muire
a láiṁ 'mun id órḋuiḋe
s nior féad cor do ċur ḋi
ar gcur a croḃ 'n-a ċéile.
26 'A ḃuain díot dá ndeaċaḋ ḋuit"
ar duine don ḋáṁ orrḋruic
'is í ar mionaiċne, a gruaiḋ geal,
naċ tiḃdairċe uaiḃ ei-sean."

27 Imdeargtar im Maol Muire
re comrád an cliaruide
nach [biad] sgéal 'mun fáinne air
méar a láime gur leadair.

28 Tug a méar 's a fáinne óir
re cois a céile i gcéadóir
do réir a oinig fortuil
don chléir doiligh diogóltaig.

29 "Do-cimid i gcomgar duib
cuideachta, a meic meic Murchaid,
ag so [ar gcomairce] far gcoir
ón ollaicme" ar na hollaim.

30 "Biod lib comairce agus ceall"
ar sé ag sillead 'n-a timcheall
"a dreichfeadna go ngné gil,
gid bé ceichearna ad-cíchr."

31 Sillis ar an gcléir gcéadna
's ní fuair an geal gnúisdéadla
ar ndéicsin fa seach mar sain
neach dá éigsiu 'n-a fochair.

32 Mar do féach ar a glaic ngil
iar n-imcheacht don dáim doiligh
fuair méar a láime ar a láim
's a fáinne—fa séan sodáin.

33 Geall oinig tar gach aicme
fuair ei-sean 's a chiodlaigthe
—nior thais a ndéagsain don dáim—
's an séad-sain ar ais o'fagáil.

34 Clann Suibne na dtachar dte
ag leanmain luirg a céile
laoich as cruaidhe ar cúl a gcleas
ón húr gach n-uaire an t-oineach.

35 Aithbeodad guail a Gris-se
a-nois do-ní an Ruaidri-se
ón beo a-nú a hanam uaidhe
dá marann clú an chéadchuaine.

36 Ar tí óigfir Aird na nGlas
ní tearc le n-iarrthar ionnmas
ag so cailg na fine ó bfuil
file gach aird dá féachain.

37 Lorg a ṡean—gá niaṁda ní—
leanaiḋ Ruaiḋrí mac Ruaiḋrí
cruċ fial ón faiḋe meaḃail
ḋial aige re a n-airrḋeanaiḃ.

38 Mian leis-sean ar ċóir gconfaiḋ
ḋáil a airm ar eaċtronnaiḃ;
's í áil an ḋiombáis ḋonnġloin
ḋáil a ionnmais ḋ'ollaṁnaiḃ.

39 Ní ċeasḋa ó beiṫir Ḃanḃa
beiṫ lán ḋ'eagna uġḋarḋa
—ceaḋ aċt túr ceasḋa ḋá raṫ—
's ní ċeasḋa lúḋ ná láṁaċ.

40 Ní ċeasḋa oineaċ iomlán
ón óg faoiliḋ aiġioḋnár
gnúis gruaḋnoċt go ḃfáilte ag fleiḋ
is láinte a gruaṁḋaċt gaisgiḋ.

41 Láṁ ṫréan as ṫréiṫe le fann,
múr cloiċe le huċt n-eaċtrann,
troiġ ṡeangán as tromḋa i ḋtreas
comla is ḋearḃfál re ndoilġeas.

42 Ḃás cró ar a gceiltear fala,
mionn curaḋ Ċláir ríoġloġa,
gus draige óna ḋeacar ḋul
gan feacaḋ aige aċt ḋ'ollaṁ.

43 Fuil Néill Naoigiallaiġ na gcaṫ,
fuil Briain Móir meic Eaċaċ
id gruaḋ mionġlan eang ar eing
—gá ríoġraḋ do b'fearr d'Éirinn.

44 A meic Máire naċ muiḋ mionn,
roġa Gaoiḋeal tá id ċimċioll
coill gan ċuiṁne crann ḋoraiḋ
clann Suiḃne is clann Conċoḃair.

45 A sbraic ó n-anann t'foġlaiḋ,
a ṫráiġ toraiḋ ḋ'ollaṁnaiḃ.
ḋan ḋeoin gan éinfear ḋ'oba,
a ṫreoir féineaḋ n-ánroḋa.

46 A mealltóir seirce seangḃan,
a ḋraig as cian ċeileaḃraḋ,
a ċongḃáil na gcleas ngoile,
a ṡeas urláir iorġoile.

47 Cairt 'ga féile ar fágáil gill
Mairgréag óg ingean Féilim,
doigir do dóinnfiod ó nAirt
coinneall an oinig d'adaint.
48 Cur a clú rug do rogain
pailm Cuba Clann gConcobair
ciad Cloideach dan cóir molad
soideach óir na n-ollamhan.

Leannáin.

103 BLOC D

AOD MAC DIARMUDA MAC AN DAIRD cct

1 Le héanmhnaoi cuirtear clú ban
a clú ó coimmeas ga cur;
ní riomh do-cóid ar a crod;
i ndiol sgol is dóig a dul.
2 Sí ag comhroinn cruid mar as dual
mar do foglaim ón fuil riog
bean do fréimh Uidir fa an-iar
ag réir cliar dar doilig díol
3 Siad gan teacta i n-éantoig óil
freasdal nocar féadad dáil
rug dá toig caithme don cléir
nar léir faigte a-moig ó mnáid.
4 Le a bfraicsin 'sa bfaigte ón mhnaoi
dá haigid do aitrig gné;
le sgoil fuair do hadnad í
ní fuair sí le hadbar é.
5 Díol dáil do réidig a-ris
ris an dáimh gan déimh nóis
cóir déine go doire cnuais;
guais na cléire roimhe ar Róis.
6 Do dlúthaig ar dáil a flead,
ar dáimh nior cumdaig a crad
teag óil ó céile ga cor
tóir sgol ar an mbéinne mban

7 Féactar a dúthracht dá mnáib
dá dúthcas gan déanamh lóin
tug deibeadh ar chuirm do chéir
na cuirn féin fa dheireadh dóib.

8 'N-a thiomchal do-chuadar cor
—iongnadh 's gan guasacht 'n-a gar—
sreabh nar dhomhain dóib go dtí
ag cur amhuin ar bhróin ban.

9 Bean d'fuil Uibir as dían dó,
ní fhíoch le sgoil rige ria,
fríoch orra le a car i gcló,
crú Colla gan bladh ní bia.

10 Mar sgaoiltear ar fleidh a luag
do-geibh gach aoinneach ler b'ál
—ní chuir sí áireamh ar fhion—
dáileamh 'ga díol go dtí a thrág.

11 Sí dá chonn gan chradh ó chéir
a bladh ós a gcionn do-chuaidh;
tug 'n-a héanar díol do dháimh
ar mnáib ríogh do-bhéaradh buaidh.

12 Inghean Con Connacht fa a-miar
an sgol gidh docar do díol
do chuir sí glas ar a glór
nach mór go gclas í fa fhion.

13 I ngach céim 'n-a moltair mná
is obair nar éirigh leo
barr tar an mbladh chuilleas tú;
clú ban ód choimheas fa cheo.

14 Do guais cléire naoidhe a-mioch
do mhaoine ó chéile 'ga gcor,
croidh le dáimh ón bhéinne ban
gal t'fhéile do-cháidh fan gcroidh.

15 Don fuil Ragallaigh ní ró
dagurraidh le cor do chú;
cia as cneasda le a cor id chló
do thogh do ró teasda tú.

16 Dod thol i gcrothaib do-chuaidh
—ní cosmhail gur coslad sáimh
tig dot fhaicsin re seal suain—
fear ag buain id ghaisdib ghráidh.

17 Cliar naoidhe do-cáidh tar ceart
do mhaoine óg mháidh ar a n-iocht
sgol do-cóidh gan adhbar ort
socht ar bhróin mallbhan ós mhiocht.

18 Tearc, a Róis, ar mhodhaidh mná
bean as cóir do chora id chló;
croidh do thabhairt tar ceann clú
do mheall tú an mhalairt as mhó.

19 Mar théid i gcoill crann ós fiodh
barr dot féile ní bhoing bean;
súgh cuain ó ollamh do fan
craidh far donnadh do ghruaidh geal.

20 Beiridh oraibh d'uamhain sgol
gur thogaibh id ghruadhaibh gal
folchar róibh ar camháir croidh
sgor dá ngabháil dod bhróin bhan.

21 Gnáth le Róis donnadh 'n-a diaidh
's nach dóigh ar a bronnadh béim
do cuireadh siar duais le dáimh
far ghuais dáibh i n-a bhfiadh féin.

22 Dubh fada lón aoigeadh uadh
dá maoinibh ní mór do féagh
bean ag díol aoigeadh fa ól;
lór an fíon do sgaoileadh sgéal.

23 Do éeird ríogha a cur i gcéill
an ghníomh-san do gabh do láimh
coinne ríogh far bhaoghlach buain;
a síodh d'uaim d'aonghuth do b'áil.

24 Bean don fuil Uibhir-se ag cuan
i n-uireasbhaidh cruidh 'ga clódh
gémadh aithgearr í fa fíon
ní bhí díol Aifreann gan ól.

25 Nior b'iongnadh bladh d'fagháil uadh
a croidh do rodháil 'ga riar
sgol i n-uicht ar-oile ag ól
gur mhór an lucht toighe a dtriall.

26 Díol cruidh nior cosmhail dá éis
sa mhodh-sain acht do mhuin nóis;
fiú a bhfuil dá dhioghbháil re duais
guin cruais i ríoghmháidh ó Róis.

27 Tánaig soin do chumgha cáig
nochar urmhais dul 'n-a deoidh;
le a dtéid 'n-a teagh i n-am óil
ní hóidh le a fear a chrann ceoil.
28 A choil dóibh dá éis níor aoin
mar do léig le Róis a rún;
i n-a eachtra ní fuair bríogh
teachta ríogh do-chuaidh ar gcúl.
29 D'éis a dhol don dáimh a-ris
dá croidh 'n-a láimh ní léig Róis;
tarla ag an gcléir ón chronn chuais
a duais trom go réidh ó Róis.
30 Ó mhnáibh ar bladh béaraidh sí
a béal ar réaltain ag ré
dá rabh i n-a goire ar ghnaoi
is bladh do mhnaoi oile é. le.
31 Fiú ar dháil Mág Machgamhna dóibh
dámh as rodhocra do réir;
riar sgol is doilig 'n-a dhaidh
oidhir Briain gan chroidh ón gcléir.
32 Ar chur treasa beiridh buadh
deighfir as deacra do chládh
go rug doimhgrian ar gurt gliadh
fian Oirgiall fa Art san ágh.
33 Tarrsa nó go dtéidh ar ghnaoi
ar gach céim do chosain [sé]
d'fóir Uladh 'n-a béim do bí;
do chléir fa ní is uimhal é.
le.

104

MAOLMHUIRE MAC CRAITH ccc.

1 Mairg caitheas dlús re dhalta
más fíor d'éis a deagsgagtha;
beith dar ndaltai-ne ag dréim rinn
céim fa lagfaidhe ar luaighill.

2 Cearo Gofraoa as glan criode
as cumdac ar gceirdei-ne;
maith blát a oideachta air
do b'fáth coigealta ar chiontaib.

3 Ní [rinn] beireas a buide
gloine gréasa ar ndaltai-ne;
mallacht gach dalta uaid air
snuad a nglanta ar a gréasaib.

4 Adnad orm do b'feidm deacrach
dom charaid dom choimleabthach;
doidéinme cion—buid cion dúin—
dom fhior choimérme is chaomhrúin.

5 Má tá díograis an dalta
ar ti cor re a comalta
'n-a fhior chonganta is cáir dam
náir do bronndalta ar mbráthar.

6 Beith d'Ua Dálaigh as dréim ruinn
d'éis a oileamna aguinn
mar saoilim a theacht tiocfa;
maoidim neart is neimhchionta.

7 Ionann dúinn gliocas is gaois
ionann leabhair do léaghaois
'gun mhóroide do mhún sinn;
córaide cúl rér gcointinn.

8 Cia an compánach nó an cara
as iontaoib d'éis Gofraoa?
do léig 'n-ar n-ucht a aithne;
do thréig lucht a leasaighthe.

9 Má do geall gabháil rem thoid
—deacair cointinn re caroid—
dá gealladh is docar dul
tar focal teangadh chathadh

10 Sgéal beag leam a los Gofraid
dá leantar dá labharthaib;
is ar an dTánaig táir sain
cáir d'Ua Dálaigh a déachain.

11 Tionólais Meadhb—meabhair leam—
ceithre hollchóigidh Éireann
i ndeoidh na tána ó dtigidh;
sgeoil a hádha uaisligidh.

12 I nUlltaiḃ go n-iomaḋ fear
noċa gcuala ón ċeas naoiḋean
re huċt bféinneaḋ mear Meaḋḃa
fear aċt éinfear infeaḋma.

13 Fir Éireann ó Meiḋḃ a-maċ
Cú Culuinn a huċt Ultaċ
buaiḋ a gcéimeann ag an gCoin
is sluaig Éireann 'n-a foċair.

14 Cú Culuinn an ċroċa buig
níor fágaiḃ áṫ an ċomraig
gan éaċt gaċ aonlá uaḋ air
do sluag na gaoṁmná a Cruaċain.

15 Ní fuair fa ḋeoiḋ—deiṁin leam—
Meaḋḃ ar ngríosaḋ fear nÉireann
neaċ sa ḃeirn ar ḃéal an fir
—sgéal ag Meiḋḃ ar a muinntir.

16 Cuiris fios uaiṫe ar fear Diaḋ
Meaḋḃ Cruaċan na gcreaċ n-imċian;
tugaḋ gin go ndearna ar ḋlig
go pubal Meaḋḃa an miliḋ.

17 Gealltar lé a lán do ṡoċar
d'fear Diaḋ ar a ḋeonoċaḋ
dul san áṫ ar Ċoin gCuluinn;
ag soin fáṫ ar n-uraguill.

18 Gealltais fionnaḃair fuair bloiḋ
d'fior Diaḋ ar ḋruim gaċ soċair;
do ḃa searḃ leis ar laḃair
Meaḋḃ go feis le fionnaḃair.

19 Dá ngealltaḋ Éirinn d'fior Diaḋ
ní ṁeasaim ná buḋ miċiall
ar ċosg bfeaḋma ċliaṫċa an Con
briaṫra Meaḋḃa dá ṁealladh.

20 Inntleaċt Meaḋḃa Muige an Sgáil
mealladh mac Diomsaċ Daṁáin
do léim a ċomalta Con;
céim as roḋocra rugaḋ.

21 Fear Diaḋ agus Cú Culuinn
luċt aonfeaḋma is aonfuluing,
luċt aonlúiḋ i ngurt gaisgiḋ,
luċt aonrúin is aonaisdir.

22 Ionnsaigis áit an comraig
Fear Dia go nolús iomformaid;
sé 'n-a clú meabla mairid
Cú na hEamna d'ionnsaigid.

23 Caicid ainn-séin rer-oile
rinn a n-áig 's a n-iorgoile,
diamair a gcéimeann 's a gcleas;
d'fianaib Éireann do b'áineas.

24 Cú Culuinn do cardaois mná
do coigil-sean an céadlá;
Fear Dia ní coiglead an gCoin;
ciall 'n-a gcoiglead nior cosmail.

25 An ga bulga nó gur buing
i bFear Dia ó Coin Culuinn
troid beo fa comtroime cor
gleo na concloinne curad.

26 An ga bulga ag Coin Culuinn
iomarcaid narb ionfuluing;
Fear Dia nior clisde ar an gcleas,
cisde ris nar ciall coimmeas.

27 Rug Dia breit i na breit cóir;
tuitis mac diomsaig Daimóin
mar fuair sé an géarga dá goin,
is téarna an té le dtorcair.

28 Mar do cuaid d'fior Dia a druim
re comaltas Con Culuinn
guais liom a dul d'Ua Dálaig
cur i gcionn a compánaig.

Mairg.

105

Goffraid fionn Ó Dálaig ecc

1 Maig an locd airdriog óige
tnúd cáig ris is romóide;
a criad 'n-a óigríg do bfearr
dá gac iad fóidmín fairseang.

2 Do chéis Mág Carrchais Cláir Breag
ar cosnamh críche a sinnsear
eich do géagslataibh cleas gcuill
ar sdéadmhacaibh eac n-áluinn.

3 Do chéis bonnsacha bláithe
ar ruaidhsleaghaibh rionnáithe
—tuar annála don ghéis ghil—
do chéis camána ar cloidhmibh.

4 Mar sin do chéis trealamh leinn
d'furtocht Teamhra—toisg neimmeirbh—
fear fonnmhar na bfonn sgathach
re ndoibrad Conn Céadchathach.

5 Lá do-chuala-sa an Conn-sain
i gCruachain guirm gealdorrsaigh,
lucht altruim Cuinn agus Conn
go macraidh chruim 'n-a chiomchall.

6 Conn Céadchathach na dtreas dte
do-connairc ar gcur báire
san mhag fear go n-eirreadh druadh
an seingfear fa mear marcshluagh.

7 Gluaisis an draoi go dána
cuca i gceann na hiomána;
tug ar fonn na faithche an fáidh
ar Chonn aithne san iomáin.

8 Deannaigis 'n-a deagaidh dó
do glór féata nar ónna
an draoi do eagair fonn fáil;
do freagair Conn i gcéadáir.

9 "Cia tu-sa nó gá tír duid"
ar Conn an chrotha nuabuig
"gér cóir grádh do gné t'aighthe
is lán mé dod mhearaithne."

10 "Do b'iongnadh oidhre t'athar,
a mhic, i n-ar mearacadh;
fuair sinn gnaoi 'n-a gnaoi coimse;
fa draoi inn dot athair-se.

11 "Is é do mhearuig mei-se
an feidhm-sin re bfuilei-se;
fuair mionbandha fa chách cor
nach thráth ríoghdhamha readhradh.

12 "Teamair Breag i mbíod Féilim
Dá bfeasda, a Chuinn cheisséimsing,
Glóir an baile mar do báid
Ní bad dóig t'aire ar iomáin.
13 "Tread dá daingne ní déadaid
Gan losgad ó Laigneadaib
Mun ráit gcuirr saorchloćaig sin,
A Chuinn ćaomćrodaig cheisgil.
14 "An bóroma fa dú daoib,
Ga tabaċ a-tá Catdoir;
Gan toċt re Catdoir, a Chuinn,
Is tatdoir ort a n-abruim.
15 "A-tá—gá truime coma—
Ga breit leis an mbóroma
Bró ban mallabrać gruad ngeal
Ag sluag lannarmać Laigean.
16 "Le huabar airdrioġ Laigean
Múr Teamra do trochlaigead
An port i suidheoċtaoi sib;
Is olc fuileongtaoi a faicsin."
17 Ó 'd-ćuala Conn ćrioć Muaige
Orćra Teamra taobuaine
Tug dá ćamán orćar uad
An conćar fallán fleadhfuar.
18 Tug Conn an ćroidhe meadraig
Béim dá dhruim le domeanmain
Mun bfroigid slaitleabair saoir
Dtaitneamaig roigil roćaoin.
19 Fear ga raibe ciall ćaide
Conall Cruaćna a ćaomoide
Tug ruaćar ar a ćúl Conn
Go múr Cruaćan go Conall.
20 "Créad mar ćoisgis dod readhrad?
Caide cúis do dhoimeanman?
Ná séan" ar Conall re Conn
"Do sgéal oram, a anam."
21 Do ráid Conn do ling loingse
"Is mór abhar m'attoirrse,
Teamair gan teaglać gan teag
Meadair Teamrać ar dtoirneadh.

22 ''A-tá ag cur orm, a oide,
Teamhair mar tá i ndochroide;
tarla cor don lios rem linn;
gan dol dá fios ní fuilngim.''

23 ''Léan Teamhra ná tabair d'aoid''
ar Conall re céid mbarrchlaoin
''i gcléit cogaid ní dú dol
's gan tú go habaig aosmar.

24 ''Léig fós d'iomcosnamh Éireann,
a Chuinn na mbas mbairrséimhseang,
a folt laigleabar chlaid gcam,
an ret aibgeagad agam.''

25 Do ráid-sean—fa rád soraid—
nach anfad ar éanchomaid
port fa dion d'fearaib re head
Teamhair na ríog go roisead.

26 Ráit Cruachan na gclad sgathach
do fágaib Conn Céadchathach;
neamhuis a dtorann ó a dtoig,
leanais Conall an Conn-soin.

27 Tionólaid a-noir 's a-niar
Connachtaig na gcorn mbairrfiar;
'n-a mbróin truim mheammnaig san mag
ag leanmhain Chuinn do-chódar.

28 Ladaid go n-iomad tionóil
an chuid-sin d'fiad Éiriomóin
mun óigfear nar b'ónna smacht
's an cóigead cróda Connacht.

29 Go hoirear mBóinne buige
tiad sin—suairc a sochruide—
tóir chrom ag druid re a ndalta
[mar] rug [ar Chonn] Connachta.

30 Do bí ag Cathaoir don taoib theas
slóg laigean i na loingeas
láim re Bóinn mbreacclochaig mbláit
'n-a mbróin neartchathaig neamhláit.

31 Mar rángadar uct re huct
laighnig is cóigead Connacht
fa reachtmar deas a ndeabaid
san treas neartmhar náimhdeamail,

32 AR NDOL DÁ N-ÁIREAM UILE
NÍ ÁIRÉODAD ÉANDUINE
ÁR TROM AR TOLCAIB RE A DTAOIB
GO DTORCAIR LE CONN CATAOIR.

33 SUIDIS FÉIN I DTIG TUATAIL
GABAIS ÉIRINN N-ÓRCUACAIG
TAR ÉIS FÉILIM DO BÍ I MBROIG
AN RÍ AR ÉIRINN GUR FUASLUIG.

34 DO GÉIS CONN RUDRAIDE RUAD
IS CONN CLIODNA NA GCAOMCUAN
DO GÉIS CONN MEAR NA MAOILE
RES AN NDONN NGEAL NGRUADNAOIDE.

35 AR FEAD FIODBAIDE ULAD
IS COILLTEAD NOLUC NDEASMUMAN
DO CROM GAC DLÚCCOLL DACAC
RE GCONN GCÚLCAM GCÉADCATAC.

36 GÉABAID DOMNALL MAC DOMNAILL
MAR SIN ÉIRINN N-IODARDOINN,
SGÉARAID GO SÉIM RE SACSAIB
AN RÉID BFÉARAIG BFLEADARSAID.

37 A-TÁ ÉINCÉIM D'AICRIS CUINN
NAC DIONGNA MAC MEIC DOMNAILL
DÁMAD Í A CÍR TÍR A SEAN
SÍ RE RÍG NOCA ROINNFEAD.

106

EOGAN MAC CRAIC CCC.

1 MICIO CREIDEAM DO CLOINN NÉILL
'GUN CLOINN AG NAR CREIDEAD DÓIB;
NÍ FÁS DO-NIAD TAR ÍB NÉILL;
NÍ LÉIR CÁS NAC IAD DO FÓIR.

2 DÓINN DÁ CÍ NA NDUMAC NDONN
AGUS TULAC NA DTRÍ BFIONN
SGARTAR FEASDA RE FÉINN GALL;
CLANN NÉILL AS CNEASDA ÓS A CIONN.

3 Slat orrdraic ós fine Néill
smacht Cormaic ar Mide móir;
Banba gealCuinn taoib re taoib
fagla í Maoil Eachuinn do fóir.

4 I leit fagla ós ead a-tá
an Banba gomad bean dó
ní bud rogar do cleit Cua
fogal nua i ngach leit don ló.

5 Lia sgor an mongabraig móir,
lia crod ag ollamnaib uaid,
lia a coin—ní ceilte ar an féinn—
teirce a ngéill soin is a sluaig.

6 Lór a mionlacht i múr ban,
lór a riogdacht—ní rún mion
a cur uilleannach arm sean
badb dean ní huirreamach d'fior.

7 Ua Colmán ó Cruachain caoim
is buachaill d'orlár an áig;
tugad treas gan fiadain uaid
an treas uair ar n-iarraid áir.

8 Béas don deigfear car a clú
an dan bus deiread don ló
éact uaid le mallgotuib mná
lá an uair do dagmoctuig dó.

9 Ní béara céim ar a cúl;
a réir ní gébda gan giall;
ní héidir le huct an riog
dion an céidfir i ngurt gliad.

10 Luct donnbrat i ndeagaid ruag
ar ceanaib fa Cormac Óg;
feidm ar crannaib um ceann ngréag,
sdéad seang ar barraib a brós.

11 Lán dearnann do gormga géar
is seanlann tromda re caob
is am crann reamar dá riar;
nior iarr 'n-a leanb crann caol.

12 Ar bfuigle re a agaid n-óig:
"blagaid bruigne blagaid ruaig,
min ag dul go toruib tríd
gan brug 'n-a mbíd d'fogail uaid."

13 Ní ċaraid socraċt ná síod,
do-ghabaid docraċt is duad;
ní basgad ar iorghail t'fhian
asdar cian ná ionmuid fuar.

14 Réid bi ó theaċta doo choigh
—gá ní as deacra ná dréim rib—
laoiċ ler b'áil i ngleo do goin;
ní leo a bfuil 'n-a láim aċt lib.

15 Banba Airt i n-eidreaċt cóir
tarla id ċairt—is deighneart daoib;
biaid fad eidrib fleadhfód fáil;
do dheimhnigh fáid neamhóg naoim.

16 Lá feadma ní fás do-niad
na feadna re a bfás do ghrúg;
bar n-uaill ná uabar bar sdéad
ní ċruaill do ċéad sluaghad súd.

17 Orrdraic ó ċeanaib do ċlú
a Cormaic do mheadair mná;
fuarad bar n-eaċ, a fir ċró,
creaċ nó [a] dó lib re dá lá.

18 Luċt tilte uile don iat
na litre ċuire go cáċ
fir ris naċ soshnadma síoċ
fríoċ comardda ó dtigh dá táċ.

19 Teas an talmhan is tuar ghnaoi
eas uad gan balbad ní bí;
tuigtear sin ar sionaib Dé
gur síodaigh sé rib, a rí.

20 Mín gaċ maighean, mín gaċ linn,
gan ċaghad re tír ag tuinn;
druimleabair gaċ damhna croinn,
coill Banba i gcuirmmeabaid cuinn.

21 Clúmh na learghort naoide a-nios
—gá ceardaċt as caoimhe ghréas?
a mbia ar coillfhiodbaid do ċnuas
bud sia suas doinnfhiodraid déas.

22 An úir ar n-osglad dá hioċ
ag brosdad ar ċlúmh na gcleaċ;
gid créad rug an mhuir a-maċ
ní fuil rat naċ tug is-teaċ.

23 Gíolla aṫras d'fagáil clú
'n-a anáir labras an lia
rí do ċagra dá ndeaċ dó
mó d'agra na mbreaṫ 'ma mbia.

24 Do bríg feaḋma Géirreann nglan
mín Éireann 'ga earla ċiuġ;
an ré le ria tar gaċ bfear
sia an seal ó 'né gus a-niuġ.

25 Clann Ċaṫaoir is Ċolmáin móir
'n-a comḋáil go caṫaoir Néill;
gid cara ceall ceann an tsluaiġ
do ṡmuain Ceall Dara do ḋréim.

26 Féinnid Ṫeamra ó ċigiḃ sgol
dliġid gan bearna ar a blaḋ;
iomḋa sealg is éaċta ón fíor
cid nách buḋ cearḋ bréagṫa ban?

27 Gaċ ní dá bfuiġe is dá bfuair
an rí ar gaċ nduine ag a ḋáil;
i mbrat Ċormaic sul do-ċóid
slat óir an donnbraiṫ ag dáiṁ.

28 Gá beag beiṫ go gar dá gnaoi?
tar a blaḋ noċa reiċ rí;
fríoṫ 'n-a deigéaḋáil uaid é;
fuair sé go neiṁéagáir ní.

29 Donnaiḋ sleaġa gorma i ngáḋ,
bronnaiḋ greaġa ollṁa ag ól,
gealltar mallḃa ag Airreann uaḋ,
do aiṫgeall souaġ Annla óir.

30 Do ṁaoid tromḋáiṁ ar ċuir Ċua,
goḃláin gaoil do ċuir a ċlú;
fogus gaol deaġllisniġ ḋó;
laoġ bó ón tealaiġ-sin ṫú.

31 Téid re hoigread dat do ḋearc
gan dat as coiṁġeal red ċorp
a gnaoi tar nar b'iarraid Art
sa tlaṫt do baoi ar fiaḋain ort.

32 Ní bia fós teaċ ós do ċoiġ
gan do nós ar neaċ dá mair;
iocfa féin re seanóir sin
neaṁóid gaċ fir dot féin air.

33 Sleasa reamra Déinne Driot
a céile leamna dub lat;
fuarais corn beannchaobach breac
'mar feac Doib gealchaolach glac.

34 I bpurt an Daga ós Dóinn dailb
do-cóid re huct Samna a seilb
tapracha ar cúl gacha cuirn
cuirm ag túr dagcrota ar deilb.

35 Mór file ón bronnad do-beir
bile dar donnad gach dair;
go deorad le duasaib cruid
seolad ón fuil uasail air.

36 Mac Duibe Coblaig ó Chiaig
dá gach duine congbaid cóir;
tug d'anáir do cinead Céin
a ngéill d'fagáil idead n-óir.

37 Clann Colmáin —ní cinead mion —
cinead re congbáil na sgol
na cláir brannaim 's a mbró greag
mó a sead i gclannaib a gcon.

38 Cuid dá riar an miodfann mór
i n-a dtriall Sionann 's a sál;
cuid fineachais doib gach dún
'ma ndún Dóinn bileachais bán.

39 Craob darab cearb ceannach gnaoi,
caor dearg a Teallach Dá Chí,
cleachtaid faire Toige Té
gid bé oile baile i mbí.

Micid.

107

feargal óg mac an daird cct

1 Mór an lucht archraig Éire;
siar tar sleasaib seinDéirre
do-chuaid an tonnbán tráichte
fainn i n-urlár éinbáirce.

2 Do gad a hanam aisde
Éire na gcuan gciomaiste
Dá éan uachtair Chuaine Chuinn
do ruachtain uain-ne i n-aonluing.

3 Dá eite lúit Leithe Chuinn
rugadar san báirc beannchuirr,
críoch na Niall d'éanluct uile,
siar ó fearGurt Úgoine.

4 Ó Néill, Ó Domnaill dion sgol,
Ó Domnaill, Ó Néill neartmar,
glóir Banba i mbáirc na deise;
tráicht falma dá inneise.

5 Aod ratmar, Rudraide dil,
do-chuaid 's gan iad-san d'áirim
cuire san luing-sin tar linn
do chuirrsig uile Éirinn.

6 Rugsad Éirinn is iad sain,
rugsad leo ar fuirig uachaid,
an dá iarla d'fuil na bfionn
tre a bfuil an grianGa i ngéibionn.

7 Bid cách a baile i mbí a dtail;
ana gaoideal guirt fionntain
is toirche craob fuinn Uisnig
ar-aon san luing luchtmair-sin.

8 A bfuil san luing-sin do luct
ní dearna —dia do chumuct—
ar Múr Dá Ti Teach lugaid;
creach mar í ní hionnsaimail.

9 A leithéid d'éinchreich oile
nior gluais Conn ná Conaire
fád fuinid ó thráig go tráig
le Mág Uidir don Easbáin.

10 Caithréimeach an chreach-sa siar
le codnach cacha Oirgiall;
rug dá choróin Cláir na bfionn
don Sbáin is onóir Éirionn.

11 Caithréim mar an gcreich-se a-nonn
ní dearna Tuat Dé Danann
fa chreachBanba na gcall sean
ná clann mearchalma Mílead,

12 An ċreaċ roċrom ruġ tar muir
ní ċiocfaḋ aon dá hiarraiḋ
sgiaċ comairġe crú na neart
tre ċonnailḃe aċt Cú Connaċt.

13 Fa truaġ leis ċeana a ċomġaol
fa ainḃreiṫ eaċtronnmaor
dá dtuġ Máġ Uiḋir a uċt
ar fáḋ fuiniḋ dá ḃfurtoċt.

14 Fa truaġ leis treaḃaḋ Teamra
's clann Míleaḋ fa mímeanma
dar ġluais tuir fionnMuiġe fáil
do muin ionmuine ón easḃáin.

15 Gá dás aċt an trát tánaig
cuirċear leis ó leaċtFánaiḋ
—eaċtra do uaisliġ a rad—
teaċta ar uaisliḃ na nUltaċ.

16 Conall Eogan Inse Dreaġ
gluaisiḋ ainn-séin ós iseal
fa fios caiṫleomain Cláir Sreing
—dáil do aiṫḃeoḋaiġ Éirinn.

17 Do roiġniḃ Éireann ann sin
Cú Connaċt Óg Máġ Uiḋir
ruġ luċt a mórluinge a-mac
tar uċt glórḃuinne ngrianaċ.

18 Do ṡaor Máġ Uiḋir oile
a ruġ leis d'fuil Úgoine
's a ḃfuil dí san Danḃa a-ḃus;
go dtí tarḃa dá ṫurus.

19 Tar bóċna na mbuinneaḋ ngeal
táinig d'furtoċt mac Míleaḋ
long Naoi nó a aiṫgin oile
le flaiṫgin Craoi Conaire.

20 Eaṫar muirneaċ baḋ mó fiaċ
long neartmar Naoi meic Láimfiaċ
re mbraondortaḋ do ḃuain de
do-ċuaiḋ aonoċtar innte.

21 Long Naoi ó ġaċ linn do lionn
ar feaḋ dáilte na díleann
nior léig braon tuile tairsiḃ
dar ṡaor uile an t-oċtair-sin,

22 Fearg losa fo-deara a dáil —
neac beo ar an talmain tonnbáin
nior léig an tuile trom-sa
don uile act an t-octar-sa.

23 Sgaoilid octar na hÁirce
lán d'aoibneas is d'forbfáilte
iar ndílinn fan gcruinne gcé;
na sgríbinn uile m'finné.

24 Luct na loingei-se an luct tall,
an dile fós fearg eactrann;
an Áirc reime an bárc a-bus
teine i ngac tráct ó a turus.

25 Ar dílinn feirge flan nGall
do caomhuin sí sluag Fréamhann
's na cúig tíre im fonn nUisnig
an long síde sioblaig-sin.

26 Gid ionmhuin ní mionann sin—
do saor míle do mílcib
fan ngortmag do gab re hArt
dar an ar [n-octar] d'furtoct.

27 Long eile as aicgin di-se
Argo saor a snoigei-se
—ní riar far dual a dearad—
uad do iarr a hainmneagad.

28 Trí'd sin fuair an t-ainm oirrdeirc
bárc nar lia luct uaibairneirt;
"Long Argo" ón uair-sin i-le
tarla ag na huaislib uirce.

29 "Long Méig Uidir" amla sain
bias ar an acluing éactaig
fuair ón Manéac baisdead binn
arcrac na n-aisdear n-aoibinn.

30 I luing Argo—anba an rac—
do-cuaid an gasrad Gréagac
caor confaid fa teo tionól
dá dtorcair leo Laimeadón.

31 Bárc nar b'féidir rige ria
aisde do hionnrad Aissia
le neart slóig gasraide Gréag,
amsaine as cóir do coiméad.

32 Innte do-ċuaiḋ cian ó ṡain
an luċt do b'fearr d'fuil Ádaiṁ
ag dul do ċaġail na Traoi;
cur 'n-a aġaiḋ ní féadtaoi.

33 Caiṫréim eile amla sain
do-ġéantar más fíor d'eolċaiḃ
le Féaġaiḃ Moiġe Miḋe,
Ġréaġaiġ oile a n-aimsire.

34 Do-ċuaiḋ aṫfoireann eile
i luing Arġo a haimsire
do Ġréaġaċaiḃ ó Ġurt Airt
luċt céadaċair do ċosaint.

35 Ón luċt-sain luinge hArġo
níor iomċuir báirc beannaiṁra
luċt mar ċolumna Cláir Breaġ;
comumla dáiḃ do diġeaḋ.

36 Muna beaṫ inntе aċt iad sin
dá primlarla mac Miliḋ
sgoṫ luinge le luċt baḋ mó
tar uċt tuinne ní ṫéarnó.

37 Do ċuir fáilte ar croiḋiḃ cáiġ
toisg na nlarlaḋ don Easbáin;
's tuġ a nduil tar fairrge bfinn
ġul ġaċa hairde i nÉirinn.

38 Mar measdar trá a dtoċt le séan
nó a n-anamain maḋ éidtréan
biḋ don ċuir-sin ġlóir is ġruaim
ar fóir Uisniġ i n-éanuair.

39 An long-sa do imḋiġ uann
cluinnsin a heaċtra n-ionnfuar
tuġ a briġ im ċurp do ċlóḋ;
a luċt fa-rior is romór.

Mór.

108

EOCHAIDH Ó hEODHUSA cct.

1 Ní dligim aithfear ar feirg;
toil liom ar las dá dibeirg;
nior chuir sí i n-aithnéile inn
ní asan aithréidhe m'intinn.

2 Do-rinneas —do-rinneadh rinn —
fearg nach aithreach rem intinn;
ní caigealtha a chor i mbrioghaibh,
gomh ar n-aigeanta ar n-eisiodh.

3 Ní cúis nach bearta a buidhe
m'fhíoch-sa is fíoch fir ionmhuine;
a ndéadhradh leam agus leis
is téarnamh i gceann cairdeis.

4 Maith séan dar siolad an fearg
eadrom is mac mhic Risdeard;
tonn éagbáthaidh í ar ar ndoirr
is í ar gcéadmháthair chumainn.

5 D'Uilliogh a Búrc nior bheag liom
beith dhó mar chách go coitchionn
gur chomlas mar chritir dte
domlas fichidh ar bhfeirge.

6 Do-beirim mo beannacht dí;
táinig do thaobh na gcoimhe
dul i n-ainm [rónadhmuidh] ruinn
do bhaidh órarmaigh Uhmaill.

7 Dá thaobh fuaramair fear gráidh;
dí tháirtus togha compáin;
gríos feirge as uaibhrighe bruth
feirrde luaimnighe a lasrach.

8 Créad act taithbeodhadh toile
fearg an aosa ionmhuine?
ní ceisd codal ar chneidh slán
mar sein do chogadh compáin.

9 Mo chean fuair an fear gráda
dá ndearnas dóigh teasmhála;
do thuig mé nar dheachar damh
feachadh an té re dtarladh.

10 Gé a-déarḃaoi gomaḋ dóig mé
níor náir leis a los m'éigse
beiṫ tréiṫ oirmeaḋṫa rem uċt
do sgéiṫ ċoingleaca Connoċt.

11 Mi-se foirniata fraoċḋa,
ei-sean go meirḃ míolaoċḋa;
rinn ar mbeoḋaḋṫa gid beag
leomanta inn ar Uilleag.

12 Fillim ar m'ais, anaim ṫall
ón ruaig naċ raċaḋ romam,
gid doifreasdail inn re heaḋ
i rinn coimeasgair cairdeaḋ.

13 Aiṫniḋ damsa mo dóig gliaḋ,
teann mé ar mac meic Uilliam;
na fiallaig as isle d'fuil
bim-se ciallaiḋ fa gcomuir.

14 Gid iomda iomlaoid goine
fríoṫ leis ar lorg n-amsoine
mó a grán-sean a guin dom gaoiḃ
a fuil ná táirseaḋ taṫaoir.

15 I n-iomgoin ánraḋ bfromṫa
múintear mo mic foglomṫa;
ní nar daorċloinn Banba Breag
do maolfoinn arma fileaḋ.

16 Gid bé ar naċ bim-se dána
do-béaruinn buaiḋ dteagmála
d'fuil gliaḋBúrcaċ na dtreas dte
ó eas ngriandrúċtaċ Gaillme.

17 Seaċ slioċt gConaill ċrainngéir
ná admad ón Eogainfréim
beiṫ fam daorċuing maḋ dioċ lais
ná bioċ do saorċloinn Searlais.

18 Fine Gaoideal mo goill féin
dá mbeiṫ naċ biaḋ dar ndeigréir
ar sioċ dá gcuireaḋ 'n-a gceaḋ
gan dioċ ní fuigeaḋ Uilleag.

19 Aicme Briain ['ma] barr ndosglan
's fréam do ṫeaċt 'n-a dtiomċall-san
do ċloinn buig armgonaig ír
s cuid d'adboraiḃ d'fairbrig.

Soruiḋ lé—ní luaiṫe [m'fearg]
buḋ-easḋa re hUa Riaḋaiġ;
do-ḃéara —buḋ tuar toile—
's do-ġéaḃa uam iomṁoine.

Ní ḋligim.

109

FEARGAL ÓG MAC AN BAIRD ecc.

1 Ní fada ón Fódla a táṫ a ḋtuaiḋeaṁain
cáṫ is nuaileaḃair dá fógra i n-aonaiġiḃ;
gearr go snaḋma sí ris na saoirfearaiḃ
rí don Gaoiḋealtuil go mBanḃa braondairiġ.

2 Ní fada coḃair ó Clár Téiṁiḋe
—glár céilliḋe re n-oġair gaċ aonduine;
a-táiḋ dá gairm go Gort nGáiriġe,
do noċt gaċ fáiḋfile d'ainm ar n-Aoḋai-ne.

3 Ó leargaiḃ Finne go Cliaiġ gCroiḃioḋain
biaiḋ an Gaoiḋealtuil ime mar gaċ aoinfeaḋain;
baḋ fogus doiḃ teaċt a ḋtuaiḋeaṁain;
ní baḋ tearc nuaiḋeaḃaiḋ um Ḋóinn mbraoinealaiġ.

4 Eaċtra ḃus doiġ siar fan saoraġaiḋ
le triall i gaoṁluġaiḋ fríoṫ na fáiḋleaḃair;
bearḃar le móirfear amla ar Éinleiġin
slóiġeaḋ céimriġin tre Banḃa mbáinleaḃair.

5 Uaitne na sgol le ḃfuil gaċ fáiḋfile
do ṫuir Gáiriġe ar gcor cuairte an ċlúmaile
do-geiḃtear a laḃra ó leic Laoġaire
ag reic ar n-Aoḋai-ne re haḋḃa nÚgaine.

6 Deiḋ ag a fréiṁ um Ráṫ Bfearaḃaiġ
géill dá leanaṁain iar gcáċ do ċomfoġail
taṫaṁ ar connaiḃ an fóiḋ fuineaḃaiġ;
(orraiḋ) Í Muireaḃaiġ re cóig comaḋaiḃ.

7 O'FIOR Dúine nach dáil as a coirmthigid
toirnfidir Glúine cáil mar as comchubaid;
flaitheas na Banba re teas tuillfidir
cuirfidir na habla theas fa thromchumaid.

8 An t-éasga lán nar loig fa ainbfine
an goil dá tairngire do Chlár Coillmhide
dearbar le hearla na gcraob gcumraide
Aod ag furnaide na Teamra toinnghile.

9 Go hUisneach, go fád mbraonach mBreaghMuighe,
go haonach ar dTeamrai-ne a-tád dá tairngire
na haibne um Chliath 's um Chruachain gcoll-
buide;
le buachaill gormDuibe biaid ar mbuidhnei-ne.

10 Is é Aod Ruad don Banba as baramail
abla an fagabair uad ar a duilleadaib;
dearbthar re húr gach gormfuinn groighiodain
Ó Domhnaill d'oireamain do múr Muireadaigh.

11 Cia san talamh trágh nar tiormuigead?
fa chlár bfionnlaighean fagad umlughadh;
Siuir agus máigh ag gréin dá ngeimhliughadh
a cáir dá deimhniughadh ar féin Urmhumhan.

12 Do dearb gach tráigh um an mBúill mbeann-
foltaigh,
a súil re seanghoctaib an chláir Connachtaigh;
a rogha nuachair dí ní diommoltair,
rí nach iomarcaid ar Chruachain challdartaigh

13 flaitheas Uladh nachar aomh d'ainbfine
anar dá tairngire d'Aod Oirnidhe;
annamh iad nach ba dóigh dá deirbfine;
re triath seimhidhe ní bad cóir coimrighe.

14 Do chách a-nioth ní bad fád fiorchóire
rádh na sídhBóinne fa fior a fáidhchéille
is cóir do-róine Éire aoinchéile
do chéile laochfréimhe Bóinne bláithréidhe.

15 Suidhfid i rádh Néill ós Bóinn bileadaigh
—ní cóir d'fileadaib an chéim do cheilidhmain:
ar dtileadh clár na Teamrach coimeadain
budh neamghuth oireamain dá dáil deirionaigh;
ní fuighe doghruing fa Dún bfearadaigh
Ó Domhnaill ag leanamhain a sh'úin ngeinealaigh.

16 Léigfid Éire a rún le cleith Craobruaidhe
dá dreich thaobhnuaidhe do thúr a síorghlóire;
biaidh go dearbtha ó soin 'n-a sáimhríghe
na tealcha cláirmhidhe i moigh mhionDóinne.

17 Nocha bia fa Raoilinn fear fionghaile
ná ar fead fionnmhaighe aoibhinn na hAlmaine
san thaobh thiar acht folta fiodhbaidhe
gan triall iorghaile fa Chorca caillbuidhe.

18 Nocha bia ag slógh mhór muighe mineanaigh
acht fineamhain uile dá hól ar na haoigeadaibh;
na laoich as lia duais do na deoradaibh
ní bia re a ngleogonaibh guais ar Gaoidhealaibh;
beidh na cúig slóigh calma i n-aonaighidh
san adhba chaondairigh ós Dóinn bhraoin-
ealaigh.

19 Táin gacha críche faoi ní fillfidhir;
ní lingfidhir tíche clár Craoi Conchobair;
créad fa mbiadh comla re cuirmtighidh?
ní chuimfidhir rian foghla a fonnchalaidh.

20 Dlighear do Dóinn gan éara an fuineadhaigh,
do-ghéana Ó Muireadhaigh cóir idir chineadhaibh;
le ríghe a gcadhra geall gach geinealaigh
ceall gach seinnidhair san Bandha bhileadhaigh;
leithbheat le báidh ní bhéara Ó Fearadhaigh;
éara um ealadhain nior bh'áil ar fhileadhaibh.

21 A chríoch ó Dhia ag teacht ar gach tairngire,
ní bia neart ainbfine ar fhíoch a fonnmhuighe;
fan bhfairche síde gcruitghil gcallbuidhe
faghuidhe gach tíre cuirfidh i gcomhnuidhe.

22 A mhaoir um Chliath is um rath ríMhidhe
ar ríbhile as ghnath i nGiaidh gan ghuaillidhe;
ler ngéig ós fiodh an Fódla d'áiridhe
gach fáidhfile dá fógra a-niodh dar nuaibhile;
ní chuimim cóir uirre ag aondhuine
acht aoghaire slóigh ar dTuinne Tuaidhe-ne.

23 Brian agus Conn ag crádh ar n-uaillei-ne
dá nuaibhile fa fál le fonn mbraonDuibhe;
minic ba tréan orcha gach éinfile
na féinnidhe toghta macar éar aondhuine.

24 Dreac subac le brolcair gach fáidfile
le honcoin ngáirige tulach Téi Mide
Más Aongusa as dáig dar ndoidin-ne
rígglle cláir Caomhossa is ar gcéilei-ne.
25 Dúinn a-nois is eagal ar neamgloine;
Peadar neamdaide ar gach n-olc dar
n-iongaire
fáid roinnpeas rem anam a urnuige
aball cumraide danab oirceas ionmuine.

Ní.

110

FEARGAL Óg MAC AN BAIRD ccc.

1 Ní trácht aitreacais d'fuil Conaill
a gcloc cúil an gcéin do mair;
lor do boing casnad do croidiu —
do coill gasrad Oilig air.
2 Ar cosnam cádais an tuaisgirt
an tigearnas do tuill sé
ní fuair guaisgin Caitreach Cearmna;
aitreach d'uaislib Eamna é.
3 Ní montaubta aicme Conaill
a gceannas dó ó nar dáil siad,
nior gab guaisneim re nguin mbaoglaig,
do uaislig tuir Aolmaig iad.
4 An lá nach fuair flaitheas Conaill
ceann rodamnad Ráta Té
is ann bad caointe clann Féilim;
nior b'am faoilte d'Éirinn é.
5 Bás Aoda is gan é do rioghad
rioghrad éactach Áta Liag
ó Teamraig Claoin na gcoll leonta
do sgaoil fa fonn eorpa iad.

6 A ċur fa úir Inse Luigdeaċ
's gan flaiṫ do gairm do Gríḃ Luain
dá ní do sgaoil cáċ ó ċéile
an tráṫ do ṡaoil Éire a huaim.

7 Gan ċur ris um ríogaċt Éirne
do b'fiu oċair aidḃle a ċró;
do bí sé idir ċáċ 'n-a Cormac,
do sgé bláṫ na ndoinnślat dó.

8 Ó ċur na gcrú [is] ċur na gcaṫaḋ
creideamh d'Aoḋ an uair do ṁair
fa ṡíol n-Éanna do b'fiu a doċar;
do-ċiu séala a oċar air.

9 Do b'fiu a fuarḃoṫ oidċe soignéan
's a ṡuan corraċ ós ċionn sdéad
do b'fiu a doċar i gcoill ċaoilṡleaġ
gur ċuill soċar Gaoideal nGréag.

10 Le mórad tuaṫ do ċuill flaiṫeas
le firinne—foirḃde an ċairt—
le raṫ ríog, le coimgeall gcroide,
le sníoṁ goirmreann d'fine Airt.

11 Fós ag cosnaṁ caṫa Éirne
uaṫa gion go n-uair a luag
nior ṫearc ag teaċt as gaċ taċar
fearr is leaċt is aċar uaḋ.

12 Fa múr cloiċe do ċriċ Leiṫḃir
a ḃas fuilteaċ do b'fearr séan;
do ċaṫaiḃ Breag fa ceall ċoṁda
a greag seang is a gormga géar.

13 Ó nar leis Cruaċa is cuan Feaḃail
ní fríoṫ leis-sean luaċ ar ċuill;
do b'é fál a gcreaċ do ċaoṁna
eaċ is láṁ is caoiga Í Ċuinn.

14 Gion gur hoirdneaḋ—anba an míoḃáid—
mac Í Doṁnaill Dúin na Sgiaṫ
ní buḋ cóir aċd caoineaḋ flaṫa
ar róiṁ aoigeaḋ ċaṫa Cliaṫ.

15 Le huaiṫniḃ caṫa Cláir Laigean
's i Leiṫ Ċuinn iar gcriċ a ré
's i ngaċ aointeag do ṁín Muṁan
ċaointear 'n-a rígh Ulaḋ é.

16 Gaisgeadh na cruinne ar n-éag Eargail
do aithbeodhuigh i n-a [fonn]
ní hé féine a-mháin do mhéadhuigh;
dá chrádh céille éadair [ann].

17 Ní mionnaoidhte i nInis Luighdheach
ar luchd caointe na gcóigh n-iath
caoi do dhéanamh go ndeoin dhatha
tre réallain eoil catha Cliach.

18 Na cúig cúigidh-se clann Luighdheach
lán d'eolchuire druim ar dhruim;
fa léan ní dhiongna na daoine,
iomdha néal ag caoine Í Chuinn.

19 Ceithre seardhghaotha iar slait Raoileann
is réalta dhonn as dearg snas
ag druadh re caithim a céile
tuigh ar laithibh gréine glas.

20 Siansa cumadh ceol na finne;
facain tuirse tá 'gun Mhuaidh;
ar chuan Daoile ní fuil áineas;
faoidhe guil ag ráimheas Ruaidh.

21 Cuiridh aithuirse ar fior gcuarta
an ceol tuirse tá san gcuan;
do-dheir caoine ar fior aimuil
faoidhe na sriobh dtaidhiuir dtruagh.

22 Ag caoine laoich Loca Feadhail
faoidhe truagha tógbaidh sí;
is lór do mhaoithe do mhúsgladh
glór na gaoithe ag dúsgadh dí.

23 Ag dúilibh balbha iar mbás Aodha,
gidh iomdha ceana caoi thruagh,
is lia faoidhe badhbh is brainéan
ag caoine a arm raighéar ruadh.

24 Do b'iadh trí dhruighidh na mbrainéan
a bhas fuilteach nar fosd séadh,
a dhornchar, 's a dhoire caoilsleagh,
Murchadh oile Gaoidheal nGréag.

25 Murchadh Siuire, seadhach Muimneach,
mac Briain Dhóruime, barr Té,
níor gabh for-ior adhba Cormaic
gér dhamna ríogh orrdhraic é.

26 'N-a dámna téarna —tuar neamháid —
Naoise éactach na n-eac mbras;
nior léigead faoi róim na ríge
gé do baoi dóig fíre as.

27 Do tuit fós suil fuair a ríogad
i Ráit Dá Coga cian uaid
Cormac na loingse, lám éactach;
fa dál toirse an t-éactbrat fuair.

28 Mac Carraig calma an cur éactach,
Aongus Cláire rer cóir súil
do call ar dóccas a draoidead
barr órcas far saoilead Súir.

29 Mar na damna tú do tuireamh
tug cinneamain bus cian goim
d'Aod eilge gan tác a tíre;
fát feirge na síne soim.

30 Timcheall tigearnais an tuaisgirt
ní turbaid carla ar tuir mBaoi
acht olc d'ib Cobtaig a gcinnead;
nior loct orcaib fillead faoi.

31 Ar olc re hógaib an tuaisgirt
nar togad oirn Aod 'n-a ríg;
ar n-eite lúit do chloinn Craoidhe
do buing tnúth na ndaoine dinn.

32 Guais gur díogladh do dig tnúcha
le taob mílead Múir Dá Tí
an feidm do-niod gleoluct gaisgid;
fa beodact i n-aisgid í.

33 Na catha do cuirdis Ultaig
i n-aoinfeacht le háirsiu liag
le hAod fáil do-beirtí a mbuidhe,
fa neimhni dáib uile iad.

34 Do-géanad sei-sean sluag d'aoinneach
Aod Bearnais ar bruinne slóig;
muna mbeat [a] eac is a ara
do ba [a] leat cleat dala dóib.

35 Glún deireanach gaisgid Gaoideal
a gaol ón trát tarla i n-uaig
mar fine Róig iar gCoin gCuluinn
ó do roig róim fuluing uainn.

36 Dinn do-roigneadh Fiosraidh Uisnigh
ar n-Ard Aoinfhear—anba an clóidh—
nó fiodh crion nó tráigh gan torcar
nó siol dTáil iar Murchadh mór.

37 Nó Tuatha Dé na nduas lionmhar
ar lug Láimhcian dar an linn,
nó fine Néill iar Niall n-Oilig
nó a fian fein iar n-oigidh Finn.

38 Nó an Róimh fhortglas iar bPoimp Máighe
mûr dhuaidheanta Dúin na nGall;
iar ndul faoi dá fláithibh dílse
caithir na Traoi an tír-se thall.

39 Nó an Fhrainc iar Searlas sluaigh Gaoidheal,
nó an Gréag uma ngéisidh cuill
do bí fa bhrón iar n-éag n-Aichil
—is mór an béadh—caithir Chuinn.

40 Aichill mhac Péil na mbeart mbaoglach
do bí thoir go dteasdha sé
neimh [ón] Ghrian áigh ar a armaibh;
nior dháigh gliadh dá faglaidh é.

41 Nior leigis liaigh ná luibh díleas
duine ar ar dhearg—dia do ghlóir—
Aichill mhac Péil posdh an Gaisgidh
nar fosdh ó chléir aisgidh óir.

42 Nior leigeasadh go lá a éaga
éachta a chaolgha ná a chuilg dhuinn;
do bí Aodh amhla 'n-a Aichil
damhna ler fhaomh caithir Chuinn.

43 Neimh a láimhe ón ló do imthigh
d'Ultaibh uile is adhbar cráidh
—an ceas naoidhean do fhás orcha—
tre a bhás aoinfhear Tolcha Táil.

44 Na toirche ar dtréigean a ndacha
—ní dhaoine a-mháin—mór an bhroid;
a-tá ót éag fa cheas cumhadh
meas na ngéag ar ndubhadh dhoidh.

45 Le glór dhuaibseach dhíoglas borbghaoth
ar bhalbh oigread d'fhuighlibh cuain;
a-tá a luach d'fhailmhe san fhiodhbaidh
aibhne ós bhruach re n-iodhnaibh uaibh.

46 Diasa fásá is fiodbad folaim
d'easbaid eire ag éirge suas
a luaċ soin d'isle san foċan
go ngoil tríb-se ag croċad cnuas.

47 Soignéan fiuċaid, aoible teine,
fan dtuaisgeart ag téagad liog,
a-tá a lóg d'fuaire san oigread;
lór do ċruaige ar toirnead tríod.

48 A sil a innib an aieoir
d'fearċain lionmair san leiṫ ċall
teasda soin do bliocṫ ón buarċrod;
ní fuil aċd riocṫ uaṫmar ann.

49 Éaċta mionca, mine is burba,
boga is cruas, is cumann sáiṁ,
na siona dá gcaoi ó ċroide,
a dlaoi díona Moige Máil.

50 A ṁaoideaṁ beag iar mbreiṫ cosgair
a ċnú ċroide, a ċaṫaċ Cé,
a leonad gnáṫ daoine ndearbċa,
a bláṫ naoide Tealċa Té.

51 A Aod Óg ṁac Aoda Í Doṁnaill
nar diult iorgail, nar éar duain;
a dúsgad cealg, a ċeo síde,
a breo dearg an tíre ċuaid.

52 A ṁeic Máire, a ṁórad éigeas,
an uaig i bfuile, a fleasg lí,
ní beag do ṁeaṫ fuile Féilim;
is creaċ uile d'Éirinn í.

53 Más Aongusa ón uair do imṫig
an t-eineaċ uile fuair bás,
iomda gan riar dáṁ dá dearda;
triall tre Ċlár Teamra ní tráṫ.

54 Teasda gaisgead Gaideal gConnaċt
Conn Aolṁuige mar fuair bás;
ní cluinfear tnúd le cor gcosgair;
dol do ṫúr toċair ní tráṫ.

55 Fuair a oirdnead i n-áit Pápa
Peadar cráibṫeaċ, ceann na ngrás,
lán do buaid do baoi san nioRóiṁ
fuair gnaoi ón Trionóid 'n-a tráṫ. Ní tráṫ.

111 Bk O'C p

1 Rannam le Céile a Clann Uilliam
Inis Banba
Ó Carla ag buaidreadh Críoch gConnla
Fíoch bar bfagla.

2 Do sguir cogadh [cur dá] coimhthéan
Fa Ceann tíre;
Do cleachtadh riamh ag cloinn Créidhe
roinn na ríghe.

3 Iomdha roinn do-roinneadh uirre
aithidh dhamh-sa
munbadh mall don oireacht fionn-sa
toighecht tarsa.

4 Do roinn Éireamhón is Éimhear
Inis Ealga;
do roinn Fearon Éar is Orba
a fear re fearghna.

5 Do roinn clann Daighmhin an Daghda
ainmhín fhearda,
do roinn Eoghan is Conn Cnodha
fonn na feadhna;
do roinn Sodhairce bruigh Banba
's an cur Cearmna.

6 Déanam do nós na ríogh romhuinn
roinn an achaidh;
beith dá roinn ní mé nach mothuigh
's is é m'fhachain
nior chleacht mei-se, gidh méin meathaidh,
céim i gcathaibh,
's ní meisde rí gan a rathail
ar tí tachair.

7 Do-bhéar dhaoibh-se, a dhaighsliocht Uilliam
obas comha,
ní fuil acht ar gcroinn do chora
roinn as rogha.

8 Ramfa mei-se ós mé do fhidir
aithne a dtórann
i ndíbh leithibh críoch fuar Éireann
na gcuan gcnódhonn.

9 Do-ním leac do Leitir Maoláin
nach mín muige
tír ar a gceiltear néall nime
fan tréan tuile
tír i leagann sneachta ag snige
dearca duine;
do-ním leac mar éineing oile
d'Éirinn uile.

7 gid bé (i nÉirinn) go huilidhe nó go hiomlán [a-déaradh] tré choir n-ionnluig nó eadarcasaoide (nó idiomráidh) gur(ab) aincheart éagcomtrom do-roinneadh an roinn-se, a-tá an tsein-bríathar ealadhanta ugdarda ón filidh láin-cheart Laidionda leam-sa dá[1] lán-cosnamh; 7 is í an [tsein-]bríathar sin: "Quidquid in duas partes dividitur altera pars 'semi' dicitur" eadón, gid bé ní fodáiltear nó ranntar i ndíb rannaib, a-dearar leac ris an dara rann, gion gurb leac comtrom [í]. (Ar an adbar sain), do chotugadh an comráidh-sin 7 do dearbadh na deagronna do-beirim-se roga gan freasabra do chloinn an larla do na hurrannaib sin. Óir do[2] feadar nach fuláir dóib fairrsinge na fodla dá mbuidhnib[3] 7 imle uicht-leachna na hÉireann re hiomchur a n-anmuirir; is léigid dam-sa an eang (ansaidbir) [eassádail] ansochair iomchumang úd.

10 Óta Éigneach go hucht gCoilláin
mar chuid tíre
beag nach bfuilid i gcló a céile
[mun] mó míle;
nior gab duine iadh buidh fuaire
riamh is ríge.

11 D'urláimh 1 Briain —beag [dá dtugtha]
toil don dúthaig —
gabaim i mbeinn fuinn fiadhaidh
eing gcruinn gcúthail;
léigim gan fógra gan féachain
fodla fúthaib.

12 Ní cúis béime Gió bé mheasas
méad mo leacḋruim
a léigim d'iaḋ Cuinn tar ceartroinn
don druing dreaccoirr.

13 Gió bé mheasas mire a bréinneaḋ
's a bfear ndiomboig
ní mo cean rí ris a ronnaḋ
i 's a n-iomaḋ.

14 Gió bé mheasas méad a gceannaig
ar chíoc nGaoidheal
fuluing a n-éaḋt is a n-álaḋ
créaḋt a gcaoilsleag.

15 Gió bé mheasas mionca a sluaigcreac
tar slios tíre
ní guais leam é do buing béime
fan roinn ríge.

16 Gió bé mheasas méad a gconfaid
ag cur caḋa
beag naċ dearna dearg a ndreaca
fearg a bflaḋa.

17 Dul dá bréaċain ní fiú ceirtleaċ
críce hEireann
briocht a sgiaċ, cailce a gcaollann,
bailce a mbéimeann,
a bfál craoiseaċ go gceo chródonn
leo 'n-a léibeann,
a sluag 'n-a n-éanbróin áig d'iarann,
gráin a ngéirreann.

18 Clann an larla ó imlib Deirg Deirc
dream as ionnsa;
ní clann mar gaċ gcloinn an chlann-sa
ga roinn riom-sa;
ní fuil lion a gcoisgte go ceannsa
aċt an prionnsa.

Óir[4] ní fuil lion (a) gcoisgte nó ceannsuigt-[nó ceartuigte] na cuideaċta sain aċt an t-aoine Dia adarta uile-chumaċta[5]; nó prionnsa socraiḋ (socroċa) saidhir slóig-lionmar Sacsan lé sair-mínigtear gaċ saor-sluag dá sior-chogaḋ; nó guais 7 omun 7 imeagla na sé n-oncon n-ainḋle

[n-aigṁéil] (atáid agam-sa), do céad-tógbad[6] ag Criodnbéal Cáinte[7], 7 do hoilead as a haitle ag[8] Néide faobrac feodair-briatrac[9] mac Adna, 7 i na diaid sin ag Dallán fíor-eolac[10] [fíor-foglumtha] Forguill, is ag Seancán[11] síor-doiligh sein-file; is a-táid agam-sa is an uair-se[12] re hagaid gach aoin d'uaislib 7 d'ardṁaitib na nÉireann do saintheochad m'fogail nó m'argain nó m'ingreim[13], dá gcognad is dá gcnáiṁ-gearrad; 7 is iad anmanna na n-oncon sain On 7 Aiṁiṁ 7 Aitis 7 Gríos[14] 7 Glám 7 Goirt-briatra; 7 muna ti m'fortacht [nó m'fóiritin] nó m'eadráin nó m'anacal do na[15] huasail-ionnsoruimintib sin, ní himmeasda gur culad cumdaig[16] nó cosanta nó coiméadta ar mo chreac-argain an toicheasdal liosda[17] láin-mhiotapaid, is an (fiann anbfann éagcruaid 7 an) cuideachta [cheann-trom chriochánach com-anfadach] chruinnigeas i n-oireachtas[18] im uirtimcheall [i n-aimsir eagla nó fuachtana nó foiréigin nó] re linn robaid[19] nó rutaig do rochtain; 7 is í as[20] culad cogaid nó catagthe don chuideachta sin .i. a meilleoga[21] (meirgeacha) mainnt-béalacha ar n-a gceangal (is ar n-a gcruad-cuibreach) dá gcreasaib[22] cruad-súgán [tar a gcorp-taobaib,] is a dtuaga (coimleatha) [caoil-bráigdeacha] cúl-chroma[23] [coim-gearra][24] connaid, is a gcorrán (cama cir-géara ar n-a gcom-suidiugad) fa na gcreasaib[25] céadna go com-daingean, is a bfriothbaca[26] (liomtha) leacan-chruaide (aingéara) 'na leat-lámaib (leo); is ní hionann don damraid[27] [faobraig][28] arm-chorcra ar a n-iarraim-se comroinn críche 7 forba [7 fineacais] (7 fearainn uair iadaid i n-uirtimcheall a n-ard-flatha [sna gcipeadaib] (dá imcosnam)[29].

19 Comdlúit a gcat 'n-a mbrón bodbda
nach dóig diomda;
bearn a himeal na bfear bfeardda
ní bean biodba
re dlús lúireach ngarb is gormga
agus arm n-iomda.

20 Iomꝺa leo aꝝ léim ꝺaċa troꝺa
—buꝺ tuar buaıꝺrıꝺ—
searraċ seanꝝ aꝝ bleıċ a béalꝺaıꝝ
's beann eıċ uaıꝺrıꝝ;
mo ċıon buꝺ réıꝺ rıs an rıoꝝraıꝺ
mır séıṁ suaıṁnıꝝ.

21 Iomꝺa cotún coıléır rıonnta
ꝝo ró ꝺeallraıꝺ
ıs feılm ċorr tar ꝺeırc ꝝo ꝺuılꝺır
's beırt trom treaꝺraıꝺ.

22 Iomꝺa ar ꝺroınꝝ naċ ꝺóıꝝ ꝺo freasꝺal
ꝺon fréıṁ Ꝺúrcaıꝝ
sꝝıaċ le n-aıncear com ar créaċtꝝoın
ꝺonn ó ꝺrúċtfuıl,
caoṁṫaċ sꝝınꝝ aꝝ loınn naċ leontar,
croınn 'n-a 'ꝝcúplaıꝺ
'ꝝa mbí ıolar arm ı n-éaċtaıꝺ
's baꝺꝺ aꝝ brúċtaıꝝ.

23 Iomꝺa ꝺonnślat ꝺíobras saıꝝꝺe
ıs sreanꝝ ꝝa lúꝺaꝺ,
bıorċraınn caola as réıꝺ ꝺo ruaꝝaꝺ
céır ꝺá ꝝclúꝺaꝺ,
ꝝunna ċuıreas ꝺ'feıꝺm ar óıꝝfear
sꝝeınm ꝝan sꝝrúꝺaꝺ,
ó mbí fear a ꝝléasꝺa ꝝruaꝺꝺuꝺ
pléasꝝa púꝺar.

24 Iomꝺa le a ꝝcoıs—cıa ar naċ leaṫtrom—
laoċ mar Oꝝṁa
le ꝝcuırṫear cuaırt ar feaꝺ feaꝺma
fear ꝺuaırc ꝺorrꝺa,
ꝝılle nar lıꝝ ꝺlaoı ar a ꝺıomꝺa,
saoı fır foꝝla,
fear croıṫṫe craoıseaċ ꝝo calma,
taoıseaċ tromꝺa.

Is ꝝıꝺ tromꝺa taṫaoıreaċ tarċuısneaċ aṫáımse ar an ꝺtulán sruıṫṁeırꝝeaċ[30] sléıꝺe so, nı mó ná[31] meanma ıs mór-aıꝝneaꝺ cloınne [ıonnsaıꝝṫıꝝe] éıċt-ꝺeoꝺa oırꝺearca (urramanta) an larla ꝝo n-a n-óıꝝrıoꝝraıꝺ uaıꝺrıꝝ allátа ı n-a

n-uirtimcell an uair suidid[32] ar sleasaib réide a ríog-bruigean[33] ag ól a bfleadh bfíor-uasal[34] bfíneamna 7 a ndeocann ngarb[35] ngabáltach, ar bfás ruicneadh[36] is ruamannacta i n-a ríog-gnúisiu ag éisteacht re dréachtaib 7 re duan-laoidib[37] a sean is a sinnsear gá soluis-reic[38] i mbéalaib reacaireadh is ríog-bard; ná[39] mór-aigneadh na muinntrei-se an uair suidid i n-a mbocógaib crom-lúbánacha creat-lomnocta ag comól[40] ar a céile dá gcoidiniu béil-fliucha blaicce[41] is dá dtobannaib mór-cluasacha[42] meidge[43] bruidearnaige[44], 7 ag éisteacht[45] re hagallaim is re holl-glór a n-ainminntear n-éig-ciallaid[46] 'na n-uirtimcell is gach [aon aca] ag tabairt aicne go hurmaisneach ar uragall is ar foirbéicig gacha[47] hainmide seach ar oile; is éirgid[48] a bfonn is a bfíor-aigneadh le n-a bfraisgéimnig sin[49] 7 [tógbaid coim-séis crónáin i n-a gcoinne. Is ar an adbar sain] ó tarla ceart-roga cinnte don ordugadh [sin] ag gach aon fa leith dar laoch-muinntir[50], is ead as indéanta ann dainghniughadh go cinnte ar an gceart-roinn 7 snadmad solus ar an síoctáin 7 cuir[51] 7 teannta 7 treadbaire[52] [do gabáil] ar gach taob ré tréan-comall [dá céile] gan gabáil baile [nó brágad] gan gluasacht ceana (nó creice[53]) ó neachtar uainn [ar ar oile] amlaid.

25 Gabtar geall ag [na] mnáib muile
re cnáim coire;
ní gnát ar meisge ó fion d'ibe
an miol muige;
meimic do lig le fear faire
bean fir oile;
cuirtear neamdáil duas ar duine
'n-a cruas croide.
26 Léigeam dinn ar saobnós seachráin;
snadmam connrad;
biod re gach gcuma dár ceangladh
urra urrlam.

27 Géabad cugam mar cor síde
saorclann Uilliam
fir nac bronn a ngort do Gallsluag
folt ndonn ndruimfiar.

28 Géabaid mé—ní maicfead Seán—
fan síoc coingead
tar druim gac gealltaid dá ngeallad
d'earraid Uilleag.

29 Dá mac Riocaird roga ar sluaigid
slata failmgéag
fir as fearda gleic ós gormród
meic do Mairgréag.

30 Géabad cugam sa cor céadna
clann séimi Suibne
cuireas gleo gan gruaim go ngairbe
go mbuaid mbuidne,
dream dligeas cur tar ar gcinn-ne
bun gac buidne.

31 Síol Seachnasaig sluag Ó bfiacrac
—fraocda an méinne—
na cuir daingne as dual dar ndín-ne
sluag go séimi;
fir sin do gabluig ó Guaire
d'adbaid féile.

32 Clanna Uadac, aicme Noibeard
ní haos doibeart,
's iad tar các dom caomna ar aimioct,
aodda an t-oirioct.

33 Ní hiad a-dáin, biaid gac aonfear
ó fiad Gaillmhe
mar bud dalta cíog dom coimde,
díol ar ndaingne.

34 Beid a marcaig, beid a mbantracht,
beid a ríogna
do gud éincinn cáig dom caomna;
ní dáil díogna.

35 Biaid mo roinn re ríograid Connacht
coidce ar cuimne;
siad-de mairfeas fa mag Meidbe
blad na buidne.

36 Biaid a laoich dá luad ar tosaigh
i dtigh bainnse;
biaid maith agus olc gacha haimhse
ag tocht tairse.

37 Biad-sa im rígh ar ríograid Búrcaigh,
beid fam antail;
fás ar m'imhe béin re a mbronntaid
don fréimh Fhranncaigh.

38 Maith an geall re gabáil ríghe
mo roinn orra;
beanfa mei-se d'fein cnuic Conga
souic réid ronna.

(7 is iad souic ronna na ronna réamhráidte, dá) dteagmad fonn aitearraigh[54] nó imeirce im aighnead nó im imtinn-se, oiread (an fearanntais do . . . [55]) uata-sain agam-sa gan oirbearnad, gid bé ionad d'Éirinn i mbud mian lem meanmain anad (nó oiriseamh, 7 cuairt timcill) gan tairisiomh gan toirmeasg mailleh na[56] gcomharta aird-ceannais d'fagáil éadála (go háiseach aontadach) amail as iomcubuid d'fior mo garma.

39 Iomda fa cnoc gcríochruad gCnodba
síotshuag Samhna;
cluintear fuaim na dtonn fa Thromra
as lom labra;
ní luct déanta cúntair corma
Búrcaigh Banba.

40 Fine Búrcach na mbrug sochraid
saor a n-aicme;
lán a maith 's a sait dar seirc-ne;
maith a maicne.

41 Maith a dtighe i dtiobram cuarta
as cian cluintear;
maith a nghníomh don flaith dá leantar;
maith a muintear.

42 Maith a laochraid lán do gaisgead
ghníomh go bflatthraigh;
maith a mná nach caith acht corcair;
maith a marcraid.

43 [Is] maiṫ [ar] lúṫ luṫt a ḃfeaḋma
—ní feiḋm leisgfear;
maiṫ a ḃfleaḋa gan ḋéir ndeasgaḋ
gan méin meisgeaḋ;
i láim a rioġḃan seang slistiuġ
fearr a ḃfeisteaġ.

112

BRIAN Ó CORCRÁIN cct.

1 Rí con Éireann Áḃartaċ
coiléan ciuin cruaḋḃánaltaċ;
is tuar clú a hoirḃearta áiġ
cú ḃus oirrḋearca n-iomráiḋ.

2 Iomḋa cáil inar ċóir geall
ḋon ċeannfurt-sain con n-Éireann;
barr clú ní ḋiommoltair ḋi
an cú im fionnoċtaiḃ Éirne.

3 Mac Ioluaṫaiġ na n-arm noṫt,
fuair ḋo ċú-sa, a Ċú Conaṫt,
a nm agus a clú re a cois,
an cú giḋ airm i n-uarais.

4 Uasal an treaḃ ḋá ḋtá sin;
is mac Áḃartaċ ḋ'Finngil;
fuair a sbairn caiṫréim ḋon ċoin
Caiṫréim ḋo b'ainm ḋá hatair.

5 Bioṫ naċ béaraḋ buaḋ ndealḃa
an cú cumṫa croiḃfearḋa
ḋul rompa ní clú ḋon ċoin
cú as corcra crú i gconaiḃ.

6 Ní cú más fíor a heaċtra
aċt ḋuine i ndeilḃ draoiḋeaċta
—is tearc lá naċ dearḃṫar ḋuiḃ—
a-tá mar fearċoin agaiḃ.

7 Cú le mórċar gaċ meaḋair,
cú as gráḋmar le Gaoiḋealaiḃ,
cú as toileamla fa ḋtáḋ Goill
an tsoiḋealḃḋa ág áluinn.

8 Is ó'iarrsma na gcon gcalma
an cú céillid caċarḋa
ag fionn reaċtmar rí na n-óg
do ḃí neartmar a-nall-óḋ.

9 Nó is í cú meic Morna mir
ḋar ḃ'ainm lorgal an uair-sin
ba caiṫleoman re cneas Goill
ḃeas do naiṫḃeoḋaḋ eadroinn.

10 Nó is í foirneart cruaiḋ calma
an cú ceannard caċarḋa,
cú Osgair na gcuaċ gcam
ba luaṫ gcosgair i gcomlann.

11 Nó cú meic Luga na learg
ḋar ḃ'ainm ċuḃaiḋ an Ceinnḋearg,
an cú glan seamfaoḃraċ seang
ór gearrsaogla ḋam ḋíleann.

12 Gá ḋtám, do ċoimmeas na gcon
do ḃáḋar ag airdrís Alman,
Bran féin as daṫsamail di;
baramail as léir linne.

13 An Bran oirrḋeirc-sin finn féin
d'Ábartaċ ní ċuill toiḃéim
tarraid clú dá cosgar soin
cú mar Osgar i n-iorgoil.

14 Ní fuil fa néalladḃ a-noċt
ag do ċoin-se, a Cú Connaċt,
gníom doiḋéanta re dam ndonn,
roiréalta do ċar comlann.

15 A ḃfuil ó Deirg go Drobaois
dá n-iarrċar gaċ aonforaois
más fíor is folam 'n-a gar,
's ní fogar míol 'n-a moċar.

16 Ó ḃéal Allta go hlasgaig
tearc ann do na hilḟiasaiḃ,
nó im ḃruaċ roigeal lionmar luirg
nó im oirear mionglan Miodḃuilg.

17 Seachnóin Bréifne an bruaic sgaiteas
cuairt Ábartaigh iolbadaigh
—buidh cuimhneach tiar agus toir—
sid fiadh d'fuigleach nior fágaibh.

18 Im nónaibh nochtaibh a fearg
ag Sligeach, ag Sliabh Geildearg;
fa dioglach an deimhne soin
ag siodhloch Meilge ar madain.

19 I nGleann Gaibhle druim ar druim
tug so is ag Sliabh an Iarainn
fros mílealbha muin ar muin
is prímhealmha os n-allaibh.

20 Ó cáinig i n-iath Ultach
ní hannamh ar Ábartach
—ní fuigfinn a ríomh go réidh—
gníomh nach cuirim 'n-a caithréim.

21 Ón mbuime do oil i-se
ní hiongnadh áth uirrei-se
ler signeadh coiléan d'Ú Chuinn
ar n-Oiléan ingean Éamoinn.

22 Do Bhran is oidhir i-se;
d'fionn an cú ós eilei-se;
a Dhé, caomhain clú na gcon
ar bhrú baoghail gan bhearnadh.

23 D'iarsma na féinnei-se finn
cáraidh na gcéimeann bhfoirtill;
deacair rige rú fa rath;
mo chride an cú is a cobhnach.

24 Coin Éireann ó thuinn go tuinn
is coin cobhnaigh crú Ríoghdhuinn
ramharcach Tolcha Dá Thí
Ábartach orcha is airdrí.

Rí.

113 Bk. O'C. p.

GIOLLA BRIGDE MAC CON MIDE ecc.

1 Rogha na cloinne Conall,
togha na droinge a-dearam;
tolg dar seolad rug romham,
Conall tug d'Eogan fearann.

2 Lais cangadar a Teamraig.
rangadar re a ais Eirnig;
do sin a éill go harnaid
re damraid sil Néill neimnig.

3 Togtar Conall na gcurad
—nocar chorann gan torad—
an tslat réid fearda iodan
ionad Néill Teamra ar togad.

4 Laogaire ag tnúd—fa toillcíall—
rer n-aogaire n-úr n-armcaol
craob ris ar easbac iomchúd
fionncúl caoin fleasgac fanncaoin.

5 Aogaire do réid roiréid
Laogaire—fa léim sodáin—
rige laoi 's oidce d'fagáil
ar ngabáil coidce an conáig.

6 Teagar lá is adaig Éire
dar gcabair mar do-cuala;
Conall acid gér cruaid láma
gránna an comall fuair uada.

7 Ar Laogaire "Is leam Teamair;
aondume im ceann ná cuirid"
"Acd lá riam ann is adaig
fagaid" ar barr fial fuinid

8 Truag do Laogaire a luaigill
aondume uad for Éirinn
croibuing do lion mo lámainn
siol Aluinn Conuill céibfinn.

9 Siol Laogaire ní leanann
saoruide na rig romham;
do-cuaid fa a cró a fearg d'fulang
dulamn dó a cealg ar Conall.

10 Deic ris don tsíol óg Ailuinn
—a ród is do síor síolaim—
fuair ó linn Conuill céidfinn
romuinn Éirinn uirrinn uírdhuinn.

11 Ainmire a arm do lúbadh
garb re hainbfine an t-óigfear;
a móid níor mhin i n-éigean
céidfear dib na gCóig gCóigeadh.

12 Do bad díb Domhnall doimhnear
nar mhin comhlann a crannghal;
do chuir an cath re Conghal
ar Muig fonnglan Rath raglan.

13 Aod dib ro b'fogha uilleach,
Maol mín Codba gan chrannach,
Conall fial caomh is Ceallach
na gciabh ngleannach gcaol gclannach.

14 Baodán liag, loingseach Doibair,
coimseach iad ar na huilib,
Congal caisCinn mhóir Magair,
cabair slóig fairsing Fuinid.

15 Laidheartach laoch nar sgucadh,
gaot tre chlaicshneachta chiothmar,
fir Breag a brón do beanfad
an deachmad fear mór miodhchar.

16 Go Domhnall Óg dá n-áirmear
dá brogham gach fód lionmar
do chloinn Néill an tréad taoibgeal
aoinfear déag san réim ríogradh.

17 Deic gcéile ad-cim don chineadh
tar ar sin Éire a lionar,
fir go mbuaidh dí ar a ndeireadh;
fuair deigfear í 'n-a n-ionadh.

18 Domhnall ó Dún cas Chuca
gan súg mar blas a bracha,
ní cogfa mé méin seacha,
breatha Dé réim a ratha.

19 Mac Domhnaill duille ar gcraoibe
Ó Domhnaill Tuinne Tuaidhe
mac d'fionlasair a háine
gráinne a mionfrasaib Muaidhe.

20 Ó Domhnaill Céibfhinn Codail
comhrainn d'Éirinn ní fuirigh;
go mbeire an fear fál droighin
lámh re froighid bfear bfuinid.

21 Do lion gach linn ar dtrágad
mar do rioghadh sinn an saoirfear;
níor lia bó is lacht ga líonad
sa ló ar rioghadh Art Aoinfear.

22 Bláth gach tíre 'n-a thorad,
gnáth díle mar a dubhad,
gach fiodh cnó mbán ag bloghadh,
gach domhan lán bó is brughadh.

23 Gach coill mhín choimhe chomlán,
toirche 'n-a tír ga dtuilsniomh,
tonna an chalaidh ar comhsnámh
lomnán maghair is muirmhíol.

24 Maighre geal solas Sionna
dar lean gach sonas sunna;
do shaoirchleith mhín Deirg Droma
tonna i dtír do theilg tunna.

25 Fíon gharg go tonnDruim Tuama
nach tard d'Ua Domhnaill daonna;
tonna an chuain ag cur fíona,
go bun Síodha fuair Aodha.

26 Clann Dálaigh, Domhnaill Teamhrach
tárraidh go tonnDruim Dairbreach
fir do chloinn Lionnmair Lughdach,
coill ubhlach, mínghloin mhaighreach.

27 Mear toghda ghlór na nghiolla
colba na slógh sleagh 's leanna,
sona a gcnuic casa corra,
donna a mbruit, glasa a ngleanna.

28 Géill ba thuaidh 'n-a n-ró uain-ne
gach ré n-uair na fir fúin-ne,
ní bí uann cáin dá céile,
dual Éire dáibh is dúin-ne.

29 Seacht ndaighfir díbh a-dearaim
rígh 'n-a n-aighidh ní faghaim
ar son na seacht ríogh romhainn
síol gConaill ag teacht tharainn.

30 Brian, dá Aod, Niall cas Caille,
Niall na bfras fa caoin gcloinne,
tug geall do Conall Cime
Colam Cille ar gceann coinne.

31 Ó Domnaill saoir ó Sionnainn,
a maoir ar donnDruim Dabaill;
do fóir geiléan caoin Coruinn
ceinéal gConuill saor Sabaill.

32 Nós ríog Eamna gur éirig
a gníom go fearda fáilid
nocar déanta 'n-a ndúanaib
sluagaid náid éacta d'áirim.

33 Gid álainn rab laog lacta
nó dam caoin noca creappa;
abaig blát na gcnó gcorcra;
trát molta dó bad deacta.

34 Ó Duib-diorma an tarb tuilmear
do marb an ríogda rinngeal;
ní cuirte i ndán go ndearnad
eangnam ná dál nac dingnead.

35 Tug teac fordroma fíondruinn
gan ardlonga gan ósluing;
do marb Ó Maoil aird fáburll,
's do airg Máluinn gcaoin gcnódruinn.

36 Do ionnsaig fear saor Sligig
Aod gur lean as a leabaid;
fa ruacar suairc cruaid cagaid
cuairt cladaig uair an Eabair.

37 Rug beo—is doilig fa deiread—
Mág Uidir leo gur leanad;
lom gac teac as a dtabar
go calad creac long leabar.

38 Goill go mín ó a céim cagaid,
a ngéill 'gun rig 'n-a ridid;
do from deabaid an dreagain
tor eagair sleamain Sligig.

39 Ruaig 's a rionnlán áig uirre
d'iomrád nocan áil linne;
do ba ruad colg ón coinne
do-roinne im bord bruar binne.

40 Ruaig garg an leoman loinnir
go nard Eogain do folmuig;
do-cuaid dá breic a Doirnid
le coinnliu creic gcruaid gcodnaig.

41 Gé rug bú iomda uain-ne
a diomda nior dú dúin-ne
—is é linn táit ar dtire—
i rige cinn bláit Búille.

42 Is cáinead dáib dá ndearnuinn
áream a áig saorloinn;
gan srian re nág ní fuilngim,
ní cuirmim trian dál Domnaill.

43 Mac Domnaill Domnaig Coba
nocar odraig a fola
ag Brian do bí 'n-a togá
rí an broga riam a roga.

Roga.

114

TADG MÓR Ó NUIGINN ECT.

1 Slán fat folcad
a Fionnguala réid roicheolcar;
t'folt idir é
ní fidir mé nach moicheochtar.

2 Slán fat folcad
's fa fige t'fuilt fiarclaidig
sé is t'óige ort
[is] móide ar an folt m'fiafraigid.

3 Slán fa diorgad
do dísleachta slim slaitleabair,
a mall milis,
a barr 'n-a trilis taitneamail.

4 Slán fa ciorad
do cúil as caom re a síorfaicsin;
gurab sorad
gurab [cobuid] don cioraid-sin.

5 Ar sciorad t'fuilt
usuide dam a deasmolad
gach clann cleachtach
id barr leabtach ag leabrogad.

6 Gach uair foilce
t'earla bios ag breith ailtbisig
mar gréin ngairte
do néim a haithle an failcei-sin.

7 Cros Criosd dorad
tearc t'aitgin ar biot barrbuide;
ná rab tres an bfolt bfionnbuide
ort amgoire

8 Aigméil dá barr
béim súl ar cách re a cladfaicsin;
tú as caoime i gcurp
naoide fan fuilt an agaid-sin.

9 An agaid óg
fan folt bios 'n-a barr dronglánach
bid is beid di go deasgnuadach
's sí sograd ach.

10 Sograd ach tú
ós do tír lisleabair longclannaig;
a chú ar sgraoibe
's tú bus caoime do-chonncamair.

11 Gér chaom ar dtús
tú re figead t'fuilt fionnbuadha
tug luach eich ort
do beith fa folt, a Fionnguala.

12 Aluinn fan folt
t'agaid corcra mar céadsaimgréin
t'folt mar falaig
ag tocht tar t'agaid n-éadainréid.

13 Réid an t-éadan
ar agaid t'fuilt troim caithneamhaig
na gcleachtámh gcraob
ós an ngealchlár gcaom gcailceamhail

14 Mailge caola
ós cionn do chactra gcraobfadra
aonsdualm orra
dá chaolsdualad donna daolamhla,

15 Tearc san cruinne
comḋaoṁ do ros mall mongḋatta;
Géagcruinn gruaiḋe
dá réatlainn uaine ogradta.

16 Gruaiḋe donna
dá ndéantar dán saor sreacṁolta
leaca as saor snuaḋ
le taoḃ do dá gruaḋ ngealcorcra.

17 Béal dearg tana
tug ḋuit Dia—déana a altogaḋ—
a crann cuḃra,
a ḃarr mar uḃla ar n-abġuġaḋ.

18 Deirge iná suḃ
snuaḋ do leacan re a lánṗaicsin
do ḃráiġe ḃláit
i mbáine ḃláit don ḃráġaid-sin.

19 Cíġe troma
ós do caoḃ tárraiḋ mocḃuaḋa;
ní ṗuil ṗa uct
a-muiġ ar curp a gcomḋuanna.

20 Uct mar eala
agaḋ, a call glan gealcoilleaċ;
slios caoṁ claḋaċ
do caoḃ mar canaċ [gCreamḋoilleaċ]

21 [Braine] mar ḃlát
do ḃarr mar ór, croḃ caomḋuingeaċ;
ṗolt clúmḋraon gcam
ort, a glúnmaol mall maoluilleaċ.

22 Cuanna caoṁa
do dá colbta, a craoḃ gealcoirteaċ;
beaga ḃlátḃuinn
's iad seaḋa sálcruinn seangtroigteaċ.

23 Milis do glór
a géag mall Moige ṗinnei-sin
. . . . .
. . . . .

24 Téigiḋ sginge
do sgarlóiḋ corcra corrtaraiġ
c'uct slimgeal saor,
a ingean caoṁ Í Conḋoḃair.

25 Do néim t'aigde
do áilniġ t'fholt cas claonbuide
fionnNuadha fáil
a Fionnġuala Cláir Caonruige
26 Nuadha fionn fáil
fuair a cruit ríoġda ronua-san
ó Nuadha a-nuas
ní cuala cluas a comhuasal.
27 Ríoġrad Éireann
umut earla mar ġléidheaġór
go Conn na gcuan
is an dronġ uadh go hÉireamhón.
28 Nior fás acht ríġ
is ríoġna 'mod rosġ ndeaġsádal
callros fa cnuas
ó Maġnus suas go seanádam.
29 Cia [do] riġead
riot, a ríoġan nach rosġruamhda,
cia ad-cluin nó ad-cí
go bfuil i gcli do comhsduamhda?
30 Comhsduamhda ód láimh,
a laċa álainn aoiġeadaċ,
gaċ béas banda
eidir ġréas Gallda is Gaoidhealaċ.
31 Is druidhin dric
bídh re bealaibh dan lámhdaidhe
fíon fuar finnġeal
[ód] cuan, a inġean Árlaidhe
32 A Fionnġuala,
a uċt mar dlaċt saor subhlosa,
a inġean ġlan mall Maġnusa,
a crann cumra-sa.
33 Diaidh reo reimis,
a ríoġan Cruaċna coillġile
—mar do baoi—bean
gan mnaoi gan fear 'ga hoirbire
34 Gnáth as dual duit
—is a déanamh ar dánmholadh—
gan beirt ar boin
gan [feirc] ar ġroiġ do [ġrándoġadh]

35 Dual ót adair
a Fionnguala, a folt maoidgleannaċ,
beiṫ ag díol dáṁ,
an fíon 's an dán do dáoirċeannaċ.
36 Dual doṫ bais bláiṫ
beiṫ don aos dána ag druineaċas
ceird criṫe ar crioṫ
gaċ file ar bioṫ doṫ buiḋeaċas.
37 Dual duit dá mbeaṫ
—ní buḋ beag d'feiṁ ná d'ordugaḋ—
Banḃa ar do breiṫ
mallḃa agus eiṁ ar m'ordugaḋ
38 Dual duit mé do ṫig
ag toirḃeart cliar gaċ cineaḋaig
d'foglaim ionnlais
ag comruinn ionnmais d'fileaḋaiḃ.
39 T'ór is t'airgead
agam uaid ag a tiodnacal,
gaċ ní fa nim
dá mbí do ṫig ar mo ṫiodlacaḋ
40 Dual duit gaċ dáṁ
do ḋol leam d'féaċaim ṫ'fiṁtige
tú ag réir a rann
gan ċléir ann aċd ar m'impiḋe.
41 Dual duit gaċ maġ
's gaċ móin go dtolcaiḃ tiormruaḋa
lán doṫ laṫṫroḋ;
slán fad falcaḋ, a Fionnguala.
Slán.

115

FEAR FLAṪA Ó GNÍM ecc.

1 Tairnig éigse fuinn Gaoiḋeal;
aḋḃar suaḋ nó saoroḋaoiḋeaḋ
ní maiṙ díoḃ—daṁna cuiṁaḋ—
ná díol anma ollaman.

2 Táinig a ré leat ar leat
sgol Uladh, éigse laighneach;
deachmhadh dámh Muimhneach ní mhair
ár gan fuighleach an t-ár-sain.

3 I gcríoch Connacht cearthóca sgol
ní mhair ollamh ná adhbar;
tug fam chrithe ceo orchra,
's ní beo file foghlomtha

4 Oighidh Taidhg dhuansgagta Doill,
éag Eochaidh mheic Maoil Eachlonn,
tug draoithe Éireann fa oil
géibheann maithe fa a meanmoin.

5 Ní clos sgolaidhe—sgéal tinn—
d'Ith Dálaigh nó d'fuil Uighinn
ag túr lighe i leabhaidh bhoth,
dá ealtain fine n-eolach.

6 Uch ní mhair caomh ná cara
d'fuil ealadhnaigh Eochadha;
ag sin cuire crithead nglan;
uile a cinead do-chuadar.

7 Clann Chraith dá gcreidis sgola,
fine rannghlan Ruadhnadha
méala nach marad an dámh
fréamha carad is compán.

8 I gcríoch Uisnigh an fuinn ghloin
sgotha fileadh, fuil Choibhdhoighe,
sgéal mór gan mharthain na sgol;
a sgarthain is clódh céadfadh.

9 Clann an Dairdh, [clann] Con Mithe,
tearc fisidh nó fáidhfile
—mo dhall chiach-sa is ceo cumadh—
beo d'iarsma na n-ollamhan.

10 Tug fógra dámh an domhain
is col d'fadhail d'ealadhain
fuil chrannda dá cora i gcion
's na fola arda isiol.

11 A fir sgaoilte na sgéal sean
'ga mbí seanchas mac Mileadh
ní ham sgéal do sgaoileadh deidh
tréan Ghaoidheal an tann tairnig. Tairnig.

116

GOFRAIḊ FIONN Ó DÁLAIG ecc.

1 Teaċ carad do-ċiu folaiṁ,
teaċ as ionnsa d'folṁoġaḋ;
a ḃeiṫ mar tá is caoi croiḋe,
do ḃaoi lá baḋ lionṁaire.

2 Maiṫ fear ler tóġḃaḋ an teaċ,
maiṫ teaċ a-tá go huaigneaċ,
maiṫ bruiḋean do ḃí sonna
gur cuireaḋ í i n-aṫċuma.

3 Conċoḃar Ó Briain Ḃearḃa
don toiġ-se fa tiġearna;
rian an toiġe mar a-tá
mo ċroiḋe im ċliaḃ do ċlaoċlá.

4 Gé tá 'n-a haḋḃaiḋ folaiṁ
bruiḋean ċúplaċ Conċoḃair,
do ḃí ag loiġe ar a lár sain
a lán roiṁe do ríoġraiḋ.

5 Meimic do ḃí meaḋair ṁór
san toiġ-sin a-tá ar anśóġ
taraiḋ mé gion gur sean sinn
gan teaġ amail é i n-Éirinn.

6 Ins an leaṫ úd ṫall don tiġ
do ḃíḋis laoċraḋ luimniġ,
gaċ file dá ḋíol 'gun droing,
fion dá iḃe go hursoinn.

7 San ursainn-se ar m'aġaiḋ ċoir
do ḃioḋ rí Ráṫa Coḃṫaiġ;
sé i gcriaiḋ dom ċur i n-ísle
gar d'ú Briain do ḃimis-ne.

8 A lán san leaṫ-so a-ḃus
d'ollaṁnaiḃ 'ma uċt śolas;
fairḃrioġ a ḃfaġḃaḋ an dream
ó aḋḃar airdrioġ Éireann.

9 A filiḋ, a aos dána,
a ḃreiṫiṁ, a ḃandála,
go reiċ an orduinn oile
im ċleiṫ mboscuirr mBóroiṁe.

10 An lá-sain ɣér lán an teaɣ,
a-tá sé mar nar saoileaḋ
teaɣ Muiɣe Fearta folaṁ
leaḃṫa an toiɣe ar ḋtroċloɣaḋ.
11 Gan ṁná i ḃfoċair na ḃfuinneoɣ,
gan imirt san orsainn-eoḋ,
gan ól, gan aṅ'aḋ soillse,
mór an t-aḋḃar aṫtuirse.
12 Faċain mar soin ruɣ ḋon Róiṁ
Mac Giolla Caoiṁ fuair onóir
ḋar ɣaḃ an iris do b'fearr
ḋar sɣar re hinis Éireann.
13 Fleaḋ do tionnsɣnaḋ uair oile
i longfurt Briain Bóroiṁe;
an fleaḋ an uair do b'abaiḋ
na sluaiɣ is-teaɣ tángaḋair.
14 I longfurt Briain na mbárc sean
seaċt laiṫe d'fearaiḃ Éireann;
i gcionn seaċt laiṫe don fleiḋ
na maiṫe aɣ teaċt dá ḋtiɣṫiḃ.
15 A-ḋuḃairt ar dteaċt is-teaċ
an file uasal airgṫeaċ:
"raɣaiḋ trá an saoɣal mar so;
'n-a aonar a-tá an teaɣ-so."
16 Mac Giolla Caoiṁ do-ċiu ar dteaċt
is fir Éireann ar n-imṫeaċt
teaɣ Briain mar a-tá an teaɣ-so
an lá i ndiaiḋ na ndeiɣfear-so.
17 Gaḃais éigeas Inse Fáil
tres an gcúis-sin i gcéadóir
ceileaḃraḋ do Brian na mbeann
is d'fiaḋ eiḋeanglan Éireann.
18 Aḋḃar oiliṫriɣ ḃunaiḋ
réim tiɣe ċuirr Conċoḃair;
don Róiṁ do ba ḋulta ḋe
dá ḋtuɣṫa t'óiḋ don inṁe.
19 Aiṫris an fileaḋ reiṁe
roċtain go Róiṁ n-aingleiḋe
—ní fleaḋ fearda baḋ ḃíor ḋaṁ—
tearda ḃíom gan a ḋéanaṁ.

20 Connrad do-rónsam a-raon
is inn i n-aois dá macaom
—a-tá tuirse ar gcúl dom char—
san toig-se dún ga déanam.
21 Is ead do bí do-san de
rann ar gach ndúain dar ndáin-ne;
each gach bliadna do bí dam;
ní liamna nocha locfad.
22 Mac Toirdealbaig—tochrád leam—
níor léig Dia dó dían Éireann;
tres an méirseang bfial bfaoiltech
fian Éireann go héagcaointeach. Teach.
23 Ionmuin teag 'n-a bfuil a lán
teag meic Domnaill Dúin Iomdán;
a ndoimeanma ag dul dar sgoil
i mbruig oireagda Eogain.
24 Teag eile ina hannsa mé
teag í Súilleabáin Siuire;
ní tromaicme Briain ad-bach,
dar gcomairce biaid Buadach.
25 I dtig Caisg ní chraochfa ar muirn
ar brú Locha Léin lánguirm;
ar gcúl do-chuaid ar gcumha
uain i ndún í Donnchada.
6 I ndóig go dtuairfinn a teag
guidfid mé Micéal aingeal;
mairg nach ragad san teag te
tread i n-a bfagar fáilte.

Teach.

117

EOCHAID Ó HEOGUSA ECT.

1 Teallach einig iat Laigean;
mór gceardcha 'n-ar cumdaigead
an gairm nach gnáth i n-asgaid;
ní haimm gan fáth fuarasdair.

2 Teallaċ einiġ Inse Néill
do bí dá ráda riu-séin
an síol fionn-sa Nuadad Neaċt
sluaġad do b'ionnsa d'imteaċt.

3 Aiġte éigeas Inse Fáil
a-tá ó tús an domnáin
—ní diombuaine a nóil a-niod—
ar ċlár lionnuaine Laiġean.

4 Cúigead ċloinne Cathaoir Mór
baisdear air—ní hainm éagcóir—
múr roidil sícbeannaċ sliom
príomċeallaċ oiniġ Éireann.

5 Cia do-ċluin nó do-ċualaid
maiċ mar maiċ an mórsluaġaid?
do b'iontoġa olc na bfear
um ġort lionntana Laiġean.

6 Caide i n-éanaird d'Inis Breaġ
a coimmeas re críċ Laiġean?
níor feas úir an oirir finn
gan dúil oiniġ 'n-a imtinn.

7 Tarla tar éintír eile
doċar deiriġ aimsire
is trom céadaslaiġ na gcliar
ar fonn ngéagarsaid nGailian.

8 Gár beag dúinn dá dearbad sin
geall Aċairne uair éigin
i n-am anaslaiġ gaċ aoin
don talam-soin ċlann gCathaoir.

9 Don ċuaird timċill tuġ orra
a breiċ féin fuair eatorra
dream do aiċiġ anbuain gliad
ó maiġib glanśluaiġ Gailian.

10 "Dream buid ċuirfe i mbar gcumaid
ní ċluinfeam ní ċualamair;
a-tá an geall lib, a Laiġne,
sib as fearr" ar Aċairne.

11 Tuġ Féidlim mór mac Criomthain
geall oiniġ tar Éireannċaib
don droing náir oirdeartaiġ féil
dáil do oirdearcaiġ iaid-séin,

12 Toisg dar Criall a Caisiol Cuirc
mac Crioṁthainn—fa cuaird orrduirc—
d'fagáil gliad a ngéirreann gcruaid
is giall Éireann i n-éanuair

13 Fríoth leis ar lorg a céile
ar fead fódla finnréide
géill gach Éireannaigh dar iarr
go fein ngéirreannaigh nGailian.

14 Tar éis réidtige riu sin
fead bliadna do bí i laighnib
ar cuiread an uair do fill
an buidean ler fuaig Éirinn.

15 D'éis breathnuighe Banba Breagh
ar gcur cúil re cath Laigean
maith don droing-sin tar gach ndoreim
ar foillsigh an flaith féidlim.

16 "Ní faca mé" ar mac Crioṁthainn
"mead dá n-uaisle d'Éireannchaib
gémad iad aithigh Laigean
siad ós maithib measfaidear."

17 Geall cáich ón ló-sain i-le
gnáth aca d'éis a céile
na Laighin ó beannrát Breagh
mairid seanghnát a sinnsear.

18 Béim orra d'éis a n-aithread
a-nioth fein ni fogaibthear
na deighfir ga ndubrad geall
ar dturnaṁ einigh Éireann.

19 A-tá fear díob go nua a-nioth
téighfeas teallach na sinnsear
i measg sluaghfairge bfear bfáil
gan seal n-uaraighe d'fagáil.

20 Eidre fiachaid meic Aodha
croidhe nar car miothaoiṁa
fear comda céadanma a sean
comla géagabla Gaoidheal.

21 Dá mbáidti oineach fóid floinn
do-géabthaoi gríos san gcogoill
fear gan aṁluad einigh air
ag eidir armruad fiachaid.

22 Dá mbeidís Laighnigh re a linn
gan d'iomrádh act ainm Féidlim
do aithbeodhaigh an ainm sin
gairm an chaithleomhain cheirdigh.
23 Ar gcaitheamh einigh fear bfáil
téid-sean i dtús a iomráidh
uain an uathaigh-sin ní fuil
'ga gruaidh nualuisnigh náraigh.
24 Mar féachas dá onóir féin
féachtar leis—lór do dheighméin—
croidhe as fraochaibhe i gcrú chleath
do chlú laochaicme Laighneach.
25 Nach mór d'Féidlim mac Fiachaidh
díon Laighneach ar lainnfiachaibh
coimhéagaidh ó eing go heing
don eing foighéagaigh fairrsing.
26 Ní fuighead Laighneach re a linn
béim ris nach beadhgfadh Féidlim
méad a imnidh fa chúis cháigh
'n-a ghnúis tibrigh 'n-a teannáil.
27 Do bí an gnáth-sin uair eile
'gun mhílidh mac Deichtire
troigh fa siobhlaighe ag cur cath
ar son iongaire Ultach.
28 An t-aoinfear do b'fadhe uaidh
i gcrích Eamna an fuinn fionnfuair
do dheargfadh a dhímiadh sain
rinnidh ceardchan an chleasraidh.
29 Cú Chulainn na gcleas ngoile
Cnoc Fionnchairn na foraire
fa ráith choimhéidhe don choin
i ndáil oireichle d'Ultaibh.
30 Fiú éinchreiche nior fiu leis
gá dámaidh do dhul thairis;
leor é fan am-sa d'faire
sé ar an gcarn-sa i gcomnaidhe.
31 Nior ghnáth leis—ní léigeadh sain—
aghaidh deoraidh fa dhiomdhaidh;
fa deasgcanghnamh dál na Con
fa chlár eathalghlan Uladh.

32 AG cosnaṁ a gclú 's a gcreac
do bíod an beitir nimneac;
ag comṁéasgain do crú ír
fa troigéasgaid Cú an cleitín.

33 Comṁéad dan mac saṁla sain
do-ní féidlim mac fiacaid
do laigneacaib toir is tiar
ar moig glainleadain Gaillan.

34 A mbiodbaid do breic a ngill
ní guais leo le linn féidlim,
ná lotadnad a ngruad nglan
d'focalgaṁ druad ná deorad.

35 Cúis béime le a mbeadgrad sin
ní fuige aonṁac laignig
tre lios eicreac broigéag bfinn
tar comṁéad bfeicṁeac bféidlim.

36 I ndoras báis, i mbreic gill
fear a saorca is sé féidlim,
eo saorcuaim bailbealtaig Breag
tairngeartaid laochsluag Laigean.

37 Fear ler hórad a aicme,
fear as truime tiodlaicce,
fear as ṁeasarda do ṁod,
fear as easuṁla d'uadar.

38 Fear as leoṁanda ag léim treas,
fear as réide ag riar éigeas,
fear as aiṁréide i n-uair cean
do cruaid glainfréiṁe Gaideal.

39 Ní hónna acht re haigtib cliar,
ní lonn acht ag léim caitgliad,
ní fricir acht fead smacta,
sreab fiḋid na hannsacta.

40 Cruaid fa rún, réid fa ṁaoiniḃ
aignead an duinn dreacfaoilid;
mín re héidtréan, teann re tréan
géigfréaṁ as ceann dá cinéal.

41 Bradán lige na learg sean
posd einig íochtair Laigean
brat caoṁdaig fásfairce fáil
aongoin básaigte bandáil.

42 Ursa cosaidh, ceann síoda,
Díodean cirt, cosg fairbrioga,
Doras céadága Cláir Breag,
Dáig éadála na n-aoigeadh.

43 Cinnlitear clú na mBranach
Tús teasda tá ar neamhfalach
Dortadh créachtfuile i gcrú sleag,
Clú nach féadfaidhe d'fhilleadh.

44 Donn failgeach fine Chathoir,
Gnúis dil nar dhearg griostathaoir,
Fiorbun labartha Mo-ling,
Diogbadh anorcra d'Éirinn.

45 Mac meic Aoda na n-arm ngéar,
Mórádh ceall, cumdach éidtréan,
Draig suilbir, troig re teannta,
Muir go nduimmidh dileannta.

46 Labairt as lugha ná a gníomh
Sníomh easaonta na n-airdrioghe,
Séad robuadha ráithe Néill,
Snáithe comhuama a cheinéil.

47 An dá Aodh do imthigh uam
M'aos cumtha, crobuing diombuan,
Do imthigh mo thréan le a dteann
Mar éan ór imthigh eiteall. Teallach.

48 Ingean Fiachaidh earla lag
Nior oirdheas dúinn a dearmad
Meanma cobsaidh nar char séad
Nior cosmhail dam, ní dheirméad.

49 Ní dheirméad-sa an deagbarr slim
Ná an glór féata focailbinn
Ná an sdíom chorrmhlaigh cúil cais
Ná an tsúil mhongfhabraigh mhallghlais.

50 Searc aoidheadh, iomcar ainbreach,
Gein buadha ban ríoghlaighneach,
Ross glaimsliom fa ngrianlas síon
Nach aingionn fiabras airdrioghe.

51 Fuair Una ó Ógmhaidh Banba
Barr éagcoisg is urlabra;
Tearc meadh don bhriathardhaoi binn
Ar fead iathardhaoi Féidhlim. Teallach.

118

FEARGAL Ó G MAC AN BAIRD ecc.

1 Teasda easgcara an fiadaig;
tug ar croidiu ceoidiamair;
easgcara ní fuil ag oig
i Muig cneastana Criomtoin.

2 Easgcara fiadaig Éireann
Ábartach na n-airdéimeann;
nior gein cú a sáruigte sain
i gcrú fánfoirbte Fionntain.

3 Fát tuirrse aca ní fuil
subac feasda na faoldoin
i gcrích mín bánacraig Breag
do brig Ábartaig d'oigead.

4 Do-géabta ar faigtiu a bfios;
ag mucaib allta i n-uaigneas
ní ba niomda feasda fail
ó teasda a mbiodba bunaid.

5 Cnuic oireactais fóid na bFionn
leabta suain fiadaig Éireann;
daim Cláir Codail tres an gcoin
dáil ní homain act urcoir.

6 Nior d'iongnad buaid do breit di;
uasal an t-altrom fuair-se;
ar glúin beitheac bruaig Eanaig
feitmheac fuair a hoileamain.

7 Díol a caointe i as a n-uct
ar glúin 's ar uct Con Connact
—dá ní do dúisig mo déar—
do bí an cú-sin 'n-a coiléan.

8 Nior cuir Mág Uidir fuair clú
dalta orda act an t-éancú;
clann Colla fa dine dó;
rige orra ag a n-iargnó.

9 Dalta oile act coiléan con
nó leanb bud oidre d'ollam
brón do sior orra re head
ar síol gColla ní cuirfead.

10 Cú dearg Osgair nar ob cáċ,
nó Sgeolang, nó Bran buadaċ,
nó Aonuall do b'aiṫgin dí
ag flaiṫgin armsluag nÉirne.

11 Re linn Gofraid fáṫaiġ Finn
san Mumain na múr n-aoibinn
do bí cú ren samail sain
do ċabaiġ ċlú d'Íb Carrċaiġ.

12 Cú Méig Carṫaiġ Cuain Line
iomad a héaċt n-oirdnide
don triaṫċoin do ċoibaiġ geall
ó Conaill iarṫair Éireann.

13 Ar dumha sealga ós loċ Léin
tuitid lá—lór do ċaiṫréim—
ceiṫre doim ós geilleirg glain
leis an gcoin gceimneirg gcréaċtaiġ.

14 Faolċú neime d'éis an áir
tarla di —dia do neambáid—
tuġ ar an gcoin créaċt go neim;
a goin nior b'éaċt i n-aisgid.

15 Tuitid ar-aon—anba an gom;
do dóirt sí fuil na faolċon
's do dóirt an faolċú a fuil
gér goirt le caomċrú Carrċaiġ.

16 Máġ Carṫaiġ do ċosain seilb
tuġ dealb dearsgaiġṫe ar doidheilb;
néal bróin fan éaċtċoin do b'fearr
do sóiġ ós réaltain Raoileann.

17 Gofraid Fionn do ullmuiġ í
marbna na con ad-ċluinti;
táinig d'oide Tige Táil
a fige d'oige iomsláin.

18 Do marbnaid comtaiġ ċiallaid
do ċuir drong rann roidiamair
fáṫgofraid Fionn muin ar muin;
snáṫglanfaid sionn a samail.

19 Do ċumas don ċoin-se toir
marbna do gaoidilg gréasaiġ
mar ċéadmarbna na con tiar
ar son gréagdamna Gailian.

20 AR MEASAD DON MARBNAIDH TIAR
DÁ MAIREAD TUIR FEAR nOIRGIALL
A BUAIDH DO-BÉARAINN DÁ CAIL
DO-GÉABAINN UAIDH A URDAIL.

21 NÍ MARBNAIDH Í GAN FACAIN;
CÚ CNIS Í CUINN CÉADCATAIG
TUG FA FONN N-EASBÁN NEAMHNA
TEASGRÁD TROM DÁ TIGEARNA.

22 CUARTA MEINCE—MÓR AN TSEARC—
DÁ IARRAIDH IAR N-A IMTEACT
TUG AN CÚ CROIBDEARG CORCRA
FA BRÚ BFOINNLEARG BFOCANTA.

23 LÉ DO CUARTUIGEAD NA CNUIC
'S NA TIGE ÓIL D' Ú CORMUIC
AGUS BRUAIG NA DTIORMSROT DTE
'S GAC UAIM FA FIONNLOC ÉIRNE.

24 NÍOR FÁGAIB LEABA 'N-AR LUIG
FA LOC ÉIRNE GAN IARRAIDH
NÁ MÍN NÁ SUIDE SEILGE
DO GRÍB MUIGE MINDEIRGE.

25 FA DEOIDH TEASDA—TUAR DÉIRE—
DO CUMHAIDH A CNEISCÉILE;
GÁ DÚ ACT DO-CUAIDH AS A CRUT
MAR NAC FUAIR AN CÚ A CAOMTAC.

26 TEASDA AN CÚ-SA IAR GCÉIB NA SGAT;
NÍ HAMLAIDH D'UAISLIB TEAMHRAC
FEASDA IM BÓINN MBLIOCTÉRAOBAIG MBREAG;
NÍ MIONTAOBAIDH GLÓIR GAOIDEAL.

27 IONANN FÁT BRÓIN DÓIB IS DÍ
ÁBARTAC CÚ FIR ÉIRNE;
FADA IAR GCRAOIB LINE GAC LÁ;
A FINE DÁ TAOIB TEASDÁ. TEASDA.

28 MÁG AONGUSA DO DÁIL DAM
A CÚ 'S A EAC 'S A ÓRBRAT
A-TÁ CRAOB CÉISE DOM CRÁD;
AN FÉILE DÁ TAOB TEASDÁ.

29 NÍ DIÚLTFAD CONN MAISDEAN MÉ
UM COIN NÁ UM BRAT NÁ UM BUAIRSBRÉ;
A-TÁ CRAOB CRUACAN DOM CRÁD
AR N-ABAR DÁ TAOB TEASDÁ.

Ní bás don té téid dá fios
flaitheas na n-óg 's na n-aingeal;
mairid Beadar iar n-a bás
act gé teastha ní teastá.

Teastha.

119

AONGUS (MAC CEARBAILL BUIDE) Ó DÁLAIG ecc.

1 Tomus múir Cruachna i gCluain Fraoich
fa shuaidh—nocha shuaidh fa múchd—
múr na sgiath mbeannbladhach mblátch
ráith na gcliath ndealbhdaradh ndlúith.

2 Tomus múir Teamra ó Lios Floinn
ó chúil chearna go a slios slim
caithir bláith charnoguil chruinn
mar ráith gCuinn aurradhuibh finn.

3 Tomus múir Oiligh glais gloin
i bfroigidh úir cais an chluidh;
samail daignéill Glúndubh gil
san tig múraigh clairdéidh cuir.

4 Tomus múir Caisil fa a cois
no an dúin glais-sin go n-a geis
ag fior fuilt chrunnfailgigh cais
go mbais Cuirc dubhmailgigh deis.

5 Nior gabh Meadhbh ná Corc ná Conn
port ar nar shealbh port na bpeall;
do balla chaoin nó do chrann
nior cum saor halla budh fearr.

6 Treabh as áille dar féagh súil
a sgáile geal re a béal bladh;
nocha meisde ní dá néimh
gan léim eisde dí dá diaigh.

7 Sreath cláraigh mín dualaigh dlúith
'n-a shuaidhibh do-chím mun gcruaich;
sliocht uird riondaidhe mun ráith;
bláith sliombuidhe a buird 's a bruaich.

8 Mar bad meirge sliogda a snuad
nó mar díoltda as deirge clár;
mín ón éaram gach crann caol
sleamhan a taob tall ón tál.

9 A hasnaċ glan donn le dlús
nior gab tonn lasraċ dá luas;
cá sead teine ar a tí tíos
muna tí grios nimhe a-nuas.

10 Suairc an daingean anma d'Aod
nachar mhainnear madma riamh;
ní bí san léibeann éas éláir
glas lámh nó géibeann ar giall.

11 Fear ga tealgad gion gur éarc
nocar deargad cnead 'n-a curp;
sgeinnid colg sleige dá sliocht
briocht neimhe na n-ord 'n-a huċt

12 Mar éatraig nGreabáin ar gráin
nac lamhtair meadáil a múir;
tréigéear brat na dtread re a taoib
mar ba claċ aoil gach teag túir.

13 Ná braitead bean go brát í,
an rát geal ler caitead cré
dá lár do lingead an Traoi
do mhaoi do cinnead d'ág é.

14 Sleag tre druim fir go lár lás
[ór] til a clár mar do-éuas;
maol na gualann bud toll tíos;
ón éronn bíos nuabarr a-nuas.

15 Dá dteagmad lug Banba Briain
nó an Dagda do dul dá dréim
mná an táibliud mun ba tearc lóin
gan neart slóig láinmhir dá léim.

16 Caiéir éuanna ceitre mbeann
souaga do-geibée re goll
brug slatac fuinneogaċ fionn
bratać sliom duilleogaċ donn.

17 Souad breac dealbaċ um an ndún
dar leat mar bad ceannraċ caomh;
iomdorus um an dteaċ i dtám
sreat clár as diormsolus taob.

18 Comhla ṡolus dá huaim d'ord
ris an ndorus nar buail bard;
do fuaigead cearcall clár ndearg
gan leactrom learg d'fán nó d'ard.

19 Caiṫir fionn as airde múr
ós a cionn is gairge an ġrian;
goirmlionn um an lios do láḋ
crios clár gcoimṡliom ós crios criaḋ.

20 I gcaṫraiġ Aoḋa an airm nua
ar ngairin gaċa ḋaonna dó
giolla deaġḃruit duinn gaċ dia
nior lia um ṡeanmuic Truim Dá Tó.

21 Miaṁ gaċ [dornċair] bláiṫ san bruġ
nior dorċaiġ riaṁ an ráiṫ ġeal;
gaḃṫar le trilsiḃ bróġ mban
an ród glan tirm-sin san teaġ.

22 Fearb gaoiṫe ní ġéaḃa greim,
ní ḃéara blaoiṫe dá druim
don ċúirt comhlaiġ easnaiġ finn
go sginġ connlaiġ ṫeasḃaiġ ṫruim.

23 Teaġ ríoġ Cruaċan cuma a luaḋ
is naċ uaṫaḋ urra um Aoḋ
dá ġlaislinn fada go n-ór
fairrsinġ an sóḋ troda a ṫaoḃ.

24 Teaċ naċ airde finnteaċ floinn
[i n-a] gairde slinnteaċ soinn;
nior léiġ Aoḋ an eatail finn,
ní ċlaon rinn deataiġ dá druim.

25 Teaċ laoċ ar naċ luiġeann smál
tre naċ cuireann gaoṫ a ġlór
a froiġ mhíolla an doire diaġ
ní gloine niaṁ fíona a hór.

26 Mar ṫreaḃraḋ ar ṫaoḃaiḃ eang
dealbraḋ caolaiġ ós a cionn;
an darḃ daol ċríṫe nior ṫoll
gaċ drong ċaol don fíṫe fionn.

27 Luaiḋeam cúiltiġ na gclár ngorm
tre n-a smál ní dúintear dealḃ;
teaċ fionn is fraoċ ar a arm
is balḃ gaoṫ ós ċionn a ċearn.

28 Faiceam tomus na gcleas gcorr,
na sreas solus, na sreas sliom,
sreas do caolas bán go a barr
clár ball gcraobach ós a cionn.

29 Teas í Conchobair Chuic Luain
go lonchoraib ar chruit chaoin,
go gcloich buabhaill, go mbuilg sréin
tuaraim do néimh a cuilg chaoil.

30 Tige láintreabhrach [ós lionn]
do tráigtheabhach d'fige fionn;
do shuaighirgeadh an teas thall
go mbarr cleas snuadhmhingeal sliom.

31 A dhiol innig fuithe fríoth
d'ingin gomadh dhúithe an sgiath
saor ga treabhradh is ga tháth
re dealbhadh snáth gcaol na gcliath.

32 An bruidhean nach cuirre cnoc
do tuigeadh nach luime leac;
ní léir san chur chaochlódh slat
aonchlár thar lat an bruig breac.

33 Sreas cúplach gcorcra ós a cionn
ar dtochta búclach fa a barr;
gréas gach gallgabhla ní gearr;
allmhurdha leam gléas na ngall.

34 Dá chomlaidh chrios n-almhach n-ard
—tarbhach a slios ní slios borb—
mar chaoin aighe cúpa ó chearb
gach learg dhúchta d'aithle a hord.

35 Fuair a caoilfiodh a sáith saoir
ar n-a dhaoineadh san ráith réidh,
a buird 'n-a n-áitibh ga n-uaim
mar táithir truaill cuilg re céir.

36 Mar chaoin mbuabhall as breac fiodh
breac nuabharr gach taoibh don teasg;
fige na coirrmhéise a cur
bruig bile goirmdhéise is geal.

37 Gurab buan an teach mar tá
gach neach as a luag ar ló
dá fogail gidh cuin do-chiu
liu don choraidh do dhluigh dhó.

38 Failís bríoghmar as bláth bruigh,
ráith na ríoghrad, ráith na sgol,
Muimhnigh Uladh fa barr Breagh
fear gann sa tulaigh níor thóm.

Tomus.

120

Aodh Ollabhar Ó Carrthoidh ect. (?)

1 "Tosach féile fairsinge"
—d'fuighlidh fíthil an focal;
ní hiomdha dar n-aithnei-ne
neach as urra don tosach.

2 Ní thig tosach fadhálta
don tí dhligeas dán díom-sa;
ní budh mór dá bharánta
tosach an teagaisg ríoghdha.

3 Dó as fearr thig an tosach-sa
Ó Maol Ruanaidh rí Céise;
tearc neach ar an domhan-sa
as fairsinge ná as féile.

4 Do-bhéradh Mac Diarmuda
a súil tar ceann a eimigh;
dá mbeith fear a hiarrata
níor b'ei-sean fear a heitigh.

5 Ní ar domhan ní shanntuigeann
acht dá dháil dá gach duine;
nochan fearr an gallmhuileann
ó léigtear é fa uisge.

6 Tomaltach Mac Diarmuda
mac na ríoghna ó Ráith Chruachan
gá sead méadh a iarrata
's gur mó sa chách a chuasach.

7 Rí maicne Maoil mhórRuanaidh
'sa dtá an t-eineach i gcartaigh
fíon dá ól a hórchuachaibh
uime ó mhadain go madain.

8 Is uasal an t-aogaire,
a-tá aca ar a n-eineach;
ní facas fós aonduine
ag dul uadha fa eiteach.

9 Gearr dud lón a ionnsus-san
muna beid Dia dá cosnam,
lám aige dá ciodlacad
is lám oile dá dronnad.

10 Ní hí cuid na céadoidche
do-beir Dia dá dreic mingil
acht é ag riar gach éancoinnse
bios 'n-a cás air dar-iris.

11 A dadair mac Concobair
agus a bragann cuige
aige ní fuil comcosmail
acht trágad agus tuile.

12 Dá mbeid [gan bád] ionloca
's a dám i bpurt an loca
do racad flaith Fiodnacha
dá bádad d'eagla goca.

13 Tomaltach mac Concobair
meic Aoda—dia do coice—
meic Concobair comramaig
meic Tomaltaig óig oile.

14 Meic Maol Ruanaid romasglaig
ris nach raibe feidm formaid
meic Giolla Críosd comcuidid
meic Concobair meic Cormaic.

15 Sgéal beag ar an gCormac-sa
a-tá agam re n-a aitris;
d'eagla gomad domblasda
dleagar réilioghad gairid.

6 Lá éigin dar éirgiosdar
ar tulaig láim re a longport
oireacht i ngach éinionad
dá cuinga 'n-a mbiod Cormac.

17 Go tulaig na comhdála
do-cí cuca mun dtrácht-sain
bean leacclaoch ruad roghránda
's aonbrat lín ar a brágaid.

18 Gabais tres an aonach-sain
nó go ráinig sí an baile;
dí níor fiafraig éanduine
cia hí nó cáit a raibe.

19 Go Carraig Meic Diarmada
an trát do-chuaid an bean-so
níor suid an dúil diabalda
gur cóirigead lé leaba.

20 Oileacán beag éagcosmail
do-ní i n-uillinn an tige;
bliadain dí ar an ndéargad-sain
gan easbaid bíd ná dige.

21 Gur caitead an bliadain-sin
—mo chean do-rinne an ainmne—
bean ná fear dá fiafraige
ní fuair ar fead na cairrge.

22 Téid an chaochuad chiabhada
ar gcor na bliadna cairse
d'ionnsaige Meic Diarmada
's beannaigis dó as a haicle.

23 Innisid a himeachta
dó ó thosach go deiread;
ní sgéal so nach inleanta,
sgéal as uaisle ar an eineach.

24 "Bliadain gus an aimsir-se
dúinn it sít, a rí Duibe,
ar bhrógra ó Tír Chairrgire
bean mé ar ar cuiread cluiche.

25 "I mbruig Eamna ablaige
do cuiread mé fa geasaid
gan dul go Tír Chairrgire
go mbeinn bliadain 'n-a heasbaid.

26 "Níor gabad an bliadain-se
uaim gan mo beit i n-éantaig
's gan neach ann dom fiafraige
ar fead an dá mhíos déag-sain

27 "Do bádas an bliadain-se
i gcúirt Loca Cé chorbláit
gan neach ann dom fiafraige
—is do bíod uile an tromdáimh.

28 "A n-áiream ní féadfaidhe
leaċ ná trian a mbí id baile,
's ní śaoileann díoḃ éanduine
naċ air féin bíos bar n-aire.

29 "Ar béasaiḃ ná ar míḃéasaiḃ
ní diúltar neaċ ód tig-se
—'s ní léigtear acht fíréanaiġ
amáin i dteaġdais inne.

30 "A Ċormaic meic Tomáltaiġ,
an bfuil ar fead an beaċa
teaċ i mbeinn an comfad-sain
gan fiafraiġe acht do teaċ-sa?

31 "Beannaċt agus biḃbeannaċt
fágḃaim uile 'gad teaglaċ;
ní dearnad 's ní dingeantar
céim as uaisle ná a ndearnsad.

32 "Do nim-se duit fáistine
gé táim im beaċadaċ granna
go mbia an t-oineaċ d'áiride
'gat śiol go laiġe an bráċa."

33 A geasa ó do fuasgalad
ar n-innisin a heaċtra
imtigis an ruadċailleaċ;
ní dí támuid buḋ-easda.

34 A airdrí fial foigdeaċ
is riot beannas an sgéal-so;
id bruġ ní bí coimdeas
re duine do śiol Eaḃa.

35 Nior b'usa don ċailliġ-sin
beiṫ mar do bí i mbruġ Cormaic
ina beiṫ id baile-se,
a rí Loċa Cé ċollbuiġ.

36 Do-gabtaoi id bruġ bioḋbuan-sa
sgol ris gaċ gceird i nÉirinn
's ní bíod i dtig Mhiodċuarta
act duine ris gaċ éinċeird.

37 Do greasa, do maḋmanna,
ní féadaim beiṫ dá bfaisnéis;
ní ċuillfead san aḋmad-sa
an deaċmad cuid dod ċaiṫréim.

38 Ad teagmáil, a Tomaltaig,
ní tiocfad duine ar domhan,
a Chú Chulainn churata
a Conaill Cúigid Connacht.
39 A-tá [ag] dúsacht t'admolta,
a rí ceirtbreatach Céise,
nach foghnann don admad-sa
tosach acht tosach féile.

Tosach féile.

121

FEARGAL ÓG MAC AN BAIRD ecc.

1 Turnamh dóchais díot muirne,
muirn docar i ndíotainmne;
lór do chlád uabair tar ais
is uamhain dál an dóchais.
2 Sealg tortach níor tuirmeadh dí
an chú cuirtear i neimhní;
muna rab anáir ar eac
ní gar a fagáil uaibreach.
3 An treabadh ar nac téid leas
ní hé trá as taosga geineas;
gort gan fál is é ar sligid
dá mbé slán ní saoilfidir.
4 Saidbreas díomaoin do duine
imile gan aogaire;
ní fuil tarba 'n-a dtairtiu
abla cuir nach cumdaigtir.
5 Gabáil fa chuirm go gcuirtir
a hibe ní hordaigtir;
bíd gríos an ghuail gan gorad
an uair bios gan beathugad.
6 Baramhail dam-sa is dom dán
a ndubart—dia do chaochlád;
cnú folam nó eac gan srian
neach nó domhan fa dímiad.

7 Ní ċéigim mar baḋ ḋíor ḋam
tar ollaṁ ná tar ánraḋ
—sé 'n-a ċréaċtġoin im ċroiḋe—
éantroiġ re ré Ruḋroiḋe.

8 Náir ḋúinn—'s ní ḋúinn as ranáir—
mo sgol más iaḋ m'uaċtaráin
tre ġoiṁ mileaḋ Muiġe Floinn
ġaċ duine aġ sineaḋ seaċoinn.

9 Ós ċionn éigeas fear nUlaḋ
teaċt san tuiġniġ ollaṁan
ní ċig ḋíom, gid ḋainiṁ ḋún,
sion im aigiḋ ag iompúḋ.

10 Do ṁeas éirġe aṁlaiḋ soin
os ċionn airḋrioġ fear ndoṁain
Poimp mearċalma fa mó seaḋ
gér neaṁċaruḋa ḋó a ḋeireaḋ.

11 Ag Séasar na siorċaḋ mbras,
ag Poimp Máiġe is ag Marcas
do bí an cruinne ó ṁuir go muir;
ní ri duine gan dúċaiġ.

12 Riasan dá áirsiḋ oile
Marcas Cras ceann soċuiḋe
—iul re bragar gaċ fáḋ fis—
do láḋ an talaṁ ċairis.

13 Fan treas rann don talṁain tais
do éiriġ ar n-éag Marcais
fioċ an dá ursan oile;
dursan crioċ a gcéalṁoine.

14 Poimp agus Séasar sluaiġṁear
do ċuireadar combuaiḋreaḋ
i ngaċ leiṫ don ċruinne ċé
do breiṫ an uile finné.

15 An caṫ caṫaruḋa do ċuir
dá uaitne ċeanna an talaiṁ
do b'é crioċrún a gcagaiḋ
dé ón fioċrún do aḋnaḋair.

16 "Uċ! gan mé" ar Poimp "ós ċionn cáiġ
doṁ faicsin d'fearaiḃ doṁnáin"
gloir na flaṫa fuair uṁla
uair an ċaṫa ċaṫaruḋa.

17 Beit uiríseal 'n-a diaid sain
Gairid d'aimsir gur ordaig;
Do radad fada déar dó
A séan cada do claoclód.

18 Mé an Poimp dá dtarla an tuisle,
An t-Iarla is sé an Séasair-se,
Ar bfearg rer-oile is é an cat
Gomad hé ar gcroide an caomhtach.

19 Mar Poimp Maige ag teacht san treas,
Beit céim ós cionn na n-éigeas
Do bí uair 's do aontaig mé;
Claontair gach uaill dá náirde.

20 Mar Poimp a-ris d'aitle an áir,
Beit iseal—anba an diombáig—
Dar m'éig-se do ba lór linn,
Ór ar m'éigse ó nach aithim.

21 Ó tá an maidm oruinn bad-éin
Aontuigim tre Ua Saoirnéill
Beit fa oideadaib Craoi Cuinn;
Faoi ní hoideamail m'urruim.

22 Tuir fuluing fola Dálaig
Ní fiu dá méin mórdálaig
—ní hé an doig nach dursan linn—
A bfuil d'osnad im intinn.

23 Náir dói-sém agus dam-sa
A bfuil d'anaiu oram-sa
Ar deoradacht—dáil nar dlig—
I n-Eoganacht Cláir Caisil.

24 Dá gcuiread diot toice treall
Ollam flatha ar fud Éireann
Ní cóir dó ar a dán diomda;
Dá mó a tár dá tigearna.

25 Do dearu sé seanfocal cáig
—do léig an t-Iarla ar n-anáir
Uile fa lár as a los—
"Ní fád duine 'n-a dúthas."

26 Iarla Ó gConaill, slios re saoi,
Ní fuil fát ag a anaiu;
Im dán nior deargas duine
Do Chlár Learglas Laogaire.

27 Ar airdrioghaidh Inse Néill
a ndearnadar do dítchéill
ar maithe trá druim ar druim
a-tá dá aithe oruinn.

28 [Cuirm Éingcinde] is an t-each geal,
súil Eochaidh, ainmne Laighean,
—ní théid mo sheise ríogh róm—
mei-se dá díol 'n-a dhobrón.

29 Sleagh na Con, 's an Chearc Dhoirche,
flaitheas Banba beannfoirthe
rug sé don dul-sa ar a ndíol
an té as ursa don imshníomh.

30 A-tá uabar m'aicme féin
ar chloinn Conaill meic mhóirNéill
fa dhosd ríoghshluaigh fola floinn
dá síorbhuain uile asuinn.

31 Sgroighe is táinte clann gConuill
tús is earr an uraghuill
—fa-rían níor haltoighead liom—
im ghortoirean ríogh Raoilionn.

32 Ag ioc na muirne nach mé
fuair ó fhór chaithreach claoinTé
a-tá sé ag crádh mo chroidhe
mar táim re ré Ruidhroidhe.

33 Buain a dhúthchais do dhuine
ní breath ríogh do Ruidhroidhe;
is liom-sa a chogar ó chiort
ionnsa m'obadh óm oidhreacht.

34 Go buan is fearr an fonn-sa;
ní hé a-tá d'feidhm oram-sa
muirn mar shriobh tuile ag toighecht
ná cion duine ar dheoroidheacht.

35 Mac éachtach Aodha Í Dhomhnaill
Ua Séamuis, tuir threasfarlainn,
mo rí go rabh ar mo shon;
ná tí a thal ar mo thurnamh.

Turnam.

122

LOCLANN ÓG Ó DÁLAIG ecc.

1 Uaigneach a-taoi, a ċeaċ na mbráṫar,
beag doṫ buidniḃ taimise
do-ċí tu-sa i ndáil do ḋoirċla;
ní náir oirċra ar ċ'airei-se.

2 Do díbreaḋ uait—uċ mo ċruaige—
do ċeaglach boċt bráiṫreamail;
do-ċím siḃ gan fear doṫ ionnram,
a ċreaḃ bionnglan bláiṫsleamain.

3 Ionmuin droing do díbreaḋ asat,
a eaglas bláiṫ búidiodan,
buidean tromḋa comṫrom ciallda,
modċlann diaḋa an Dúilliomán.

4 A mainistear an múir sleasaig
sloinntear ó Sliaḃ Fordnáin,
caoinid an flaiṫ 's an saoi suilḃir
mar taoi it fuilngid anforráin.

5 Fuarais cleaċtaḋ céile n-iodan,
a aḋḃa an fuinn glaintealċaig;
beiṫ it aonar nior ḋual deit-se;
truag do beiṫ-se id baintreaḃṫaig.

6 D'éis na gcéile do ċleaċt tu-sa
a-taoi—truag an malairt-se—
gan ċluinsin sgéal gcean ná gcliaṫa
gan fear iarrṫa ṫ'amairc-se.

7 Cuimneaċ mé gur meince leat-sa
lion áig ógḃaḋ gcaiṫreamnaċ
ag lionaḋ is-teag id ṫiomċall,
a ċreaḃ fionnċorr Airdreamaċ.

8 D'éis díbearṫa na n-ord uile
i n-iaṫ Éireann eangfoirḃṫe
dé an ċreidim do ḃaoi gan báṫaḋ
gaċ laoi id bláṫar beannuigṫe.

9 D'aiṫle a n-uarais d'aoiḃneas gnáṫaċ
do gloir nar gloir ḋiombaltaċ
ar uaigneas ṫ'árais má féaċtar
tárrais éaċtċor iongantaċ.

10 Tu-sa it árus ealtan gcíocrać
ar gcaill t'aosa ionmuine;
briseaḋ croiḋe an tolg ḋá ḋtárras
t'ord i n-áras fíoḋḃuiḋe.

11 T'altóra gan earraḋ gcráḃaiḋ,
do ċluig ċaoine ċeolmara,
mar ḋúil mbailb gać laoi gan labra
mar taoi is daṁna deoroḃa.

12 Iomḋa coireać cionntaḋ n-iomḋa
d'feaḋnaib fóḋla fionnsoillse
fuair ar ḋtaḋall ḃar sleas samgan
leas a n-anman ionnaib-se.

13 Iomḋa cuideaċta clann ḃflaiṫeaḋ
le ḃfríoṫ féasta soineaṁail
idir śleasaiḃ do ċoim ċláirtig
ón droing cráiḃtig croiḋeaṁail.

14 Iomḋa boċt do biaṫtaoi it orsain
'gun ord soċruiḋ séimiḋe;
dursan linne a lorg 's a láiṫreać
gan ord gcráiḃteać gceilliḋe.

15 Glan an ḃuiḋean do bí id grinneall
—nior gloine géis ealaśroṫ—
cuire diaḋa caoimġrinn ceolać
saoirḃinn eolać ealaḋnać.

16 Gairid gać la ag an luċt ċéadna;
nior ċian aḋaig fírleaḃar;
ní feas ní 'n-a ainċeas orra
d'ailċeas rolla ríġleaḃar.

17 Mairg ler ḋíbreaḋ an noruing ḃfosaiḋ;
ní feas creaḋ a gcionta-san;
mór a gcráḃaḋ, deas a ndaonnaċt,
ní feas aonoic ionnta-san.

18 An t-Airdrí dan hainm an Trionóid
go ḋtí ḋá ċoil grásaṁail
taḃairt an ċuire móir mallġloim
róin don aḋḃaiḋ fásfollaiṁ.

19 Clann Broinnsiais na ḃfuiġleaḋ ḋtaiḋiuir
fill don teaġḋais naoimiodain;
a Muire mór féag bar bfearta
fan dtréad searcda saoideaṁail.

20 A Phroinsiais, a phlanda Seanmnaid,
Suid Dia deagmac Fionnmuire
fa furtacht ar do chloinn coirmis;
roinn ret oidriu t'ionmuine.

21 Ó tá treimse 'n-a treiu uaignis
an áit Grianach Glanuaidneach
tar neart cumacht na bfear bfraochda
rob teag naomta neamuaigneach.

Uaigneach.

coṁġair.

ACL	Archiv für Celtische Lexikographie.	
Aid.	Aidiacht	Adjectivum.
Aims.	Aimsearóa	Temporalis, &c.
Ainm	Ainm	Nomen.
Ainmn.	Ainmneac	Substantivus, &c.
Ainmniúe	Ainmniúe	Subjectum.
Áins.	Ánsiúe	Casus Accusativus.
Aistr.	Aistreac	Verbum Transitivum.
Alt	Alt	Articulus.
AOD	Aonġus Ó Dálaiġ	(Edit. L. M'Kenna).
b.	Bainnsġne	Generis Feminini.
Barr	Barr	Particula Enclitica.
BDD.	*Togail Bruidne Da Derga*	(Edit. Miss E. Knott).
Br.	Briathar	Verbum.
Céast.	Céasta	Vox Passiva.
Clás.	Clásal	Clausula.
Cnuasa.	Cnuasainm	Nomen Collectivum.
Coib.	Coibneasta	Relativus, &c.
Coinġ.	Coinġeallac	Tempus Conditionale.
Comṁn.	Comṁnasg	Conjunctio.
Comp.	Compráideac	Comparativus, &c.
Cons.	Consoin	Consonans
Cúis.	Cúisiúe	Causalis, &c.
Cusb.	Cuspóir	Objectum
Cusbórúa	Cusbórúa	Clausula Objectiva.
DD	*Dán Dé*	(Edit. L. M'Kenna).
Din.	Dinneen's Dict.	
Diult.	Diultach	Negativus, &c.
Doibr.	Doibriathar	Adverbium.
éigṅ.	Éigneac	Necessitatis.
f.	Feirminnsġne	Masculini Generis.
fáist.	Fáisteanac	Tempus Futurum.
fiaf.	Fiafruiġtheac	Interrogativus, &c.
foirb.	Foirbthe	Tempus Perfectum Praeteritum
fon.	Fonascach	Modus Subjunctivus.
forn.	Forainm	Pronomen.
Gad.	Gadelica.	
Gníṁ.	Gníṁach	Vox Activa.
GIM	*Gleanings from Irish MSS*	(P. Walsh).
Gnách.	Gnáthach	Tempus Praesens Consuetudinale
Guidh.	Guidheac	Modus Optativus.
Gut.	Gutaiúe	Vocalis.

Iarm.	Iarmartach	Clausula Consecutiva.
Iarmb.	Iarmbéarla	Verbum ictu carens.
IGT.	*Irish Grammatical Tracts* (Eriu viii. ix).	
Intr.	Intriacht	Interjectio.
Ioch.	Iochtarach	Subordinatus, &c.
Iolln.	Iollrad	Pluralis Numerus.
Ion.	Ionannais	Identitatis.
ISP	*Irish Syllabic Poetry* (Miss E. Knott).	
L. ll.	Láimhsgríbeann, -inn	MS., MSS.
LCAB	*Leabhar Cloinne Aodha Buidhe.* (Ed. T. O Donnchadha)	
Láin	Láin	(Pronomen) Infixum.
Láith.	Láithreach	Tempus Praesens
MD	*Measgra Dánta* (T. F. O'Rahilly).	
Keat.	Foras Feasa	(Edit. P. Dinneen).
Mod	Mod	Modus.
Neamh.	Neamhaistreach	(Verbum) Intransitivum.
Neamhf.	Neamhfoirbthe	(Tempus) Imperfectum.
Neamhspl.	Neamhspleadach	Clausula Absoluta.
Ord.	Orduighthe	Modus Imperativus.
f.	Fearsa	Nomen Verbale.
PB	*Philip Bocht O hUiginn* (Edit. L. M'Kenna).	
Ped.	*Vergleichende Grammatik*, &c. (Pedersen).	
PH	*Passions and Homilies*, &c. (Atkinson).	
Rannj.	Rannjadhail	Participium
Réamf.	Réamfocal	Praepositio.
S	*Studies* 1918-26 (Poems edited by O. Bergin).	
Sealb.	Sealbach	(Pronomen) Possessivum.
SIBP	*Studies* 1927-36 (Poems edited by L. M'Kenna).	
Tais.	Taisbeántach	(Pronomen) Demonstrativum.
Taoibh.	Taoibhréim	Casus Genitivus.
Tásj.	Tásjach	Modus Indicativus.
TD	*Tadhg Dall O hUiginn* (Edit. Miss E. Knott).	
TS	*Three Shafts of Death* (Edited by O. Bergin).	
Tuilln.	Tuillréim	Casus Dativus.
Uach.	Uathach	Numerus Singularis.
Uimh.	Uimhir	Numerus, Numeralis, &c.
Wi.	*Woerterbuch* (Windisch)	

nótaí

(Gaċ rann a ḃfuil a ḃeag nó a mór de ḋeaċraċt ann, do-ġeoḃaiḋ an léaġṫóir nóta annso ag tagairt dó. Díoḋ a ḟios aige naċ astriuġaḋ i n-aon ċur nóta. Ní ḟuil ann aċt beagán cainnte do ḃeaḋ 'n-a láim ċaḃra don léaġṫóir ċun céille an rainn d'faġáil dó féin.)

1

1c. "Ní cuiḃiḋ naċ eagal leat."

2

2c. "Tar éis teaċt ar an saoġal dam a-táim ag dul aḃaile (.i. ar neam) anois" (?) 8d. leg. tre ċeann? 15d. cró, **féaċ** KM cró (4).

3

3c. "de ḋoraḋ a ḟáise saorḟar fo-ḋuime aca." 4a. "bíonn doiċeall ar a ċairdiḃ roim a ġráḋ." c. ní coimṫrom síon, "is mór an mí-áḋ," &c., **féaċ** TD **15** 12, nó leg. sian, "is cruaiḋ an focal é," **féaċ** GIM p. 29 v. 3. cd. "is é an tuarasdal ṫugaim dó a ḟearg do ṫuilleam." 5. "do ċuirḟeaḋ annró an tsaḋġail breis ar mo ċráiḃṫeaċt (?) dá léiġinn-se scrioptúr Críost, Críost an maiġistir as fearr dá ḃfuil ann." 7a. "ní maiṫ le Día ar ngráḋ don ḟeaċaḋ" (?). 8. "na daoine ógа ataá i dtréaḋ Dé, is cruaiḋ leo an tsliġe—giḋ gur leaṫan go leor í; is olc leanaiḋ siad lorg na naom." (?) 9b. do sgaoil, "do ċuir," "do noċtuiġ." d. naċ síoṫ broide, "gur síoṫċáin coimṫrom" (?).
10c. "ba maiṫ an múineaḋ ṫug Críost dóiḃ sar a mbeaḋ tnúṫ aca le céile." 11. "don sgoláire buaḋas duais i sgoil Dé do-beir an maiġistir móran grás, gá cosaint ar gaċ baoġal." 14. "do bí Críost i n-a ḋoulaḋ i mbroinn mná boiċte; tuigimís as sin go leiġiseoġaiḋ sé ar n-anró más maiṫ leis"; ar eaċt, "ó," nó leg. ó neaċt? 15c. "níorḃ ḟuiriste an ċóir sin do ḋoḃaċ."
18b. "ɫ an rún so do ċur i bfeirm." 20abc. "tarla go bruair Críost ó n-a bás cairt ċóir ar seiḃeir-ne, cairt do-ċuaiḋ i bfeirm gan aon iarratas do beiṫ gá déanam againn" (?).
21a. an fleaḋ, i. "ar slánuġaḋ." 22a. am, "an t-am ceart" (?). 23c. "is truime an ḟian bíos air ó n-ar bpeacaḋ ná fian a páise." 25. "ní loċt ar an anam an corp do díḃirt i dtreo go dtiocfaḋ Críost isteaċ; cia againn d'féaḋfaḋ maoiḋeam as an noeġ-rat sain" (?); leg. Día teaċta isteaċ? 26cd. i. "smaċtuiġ do corp dá ċionn." 28d. "mo ċeaċt ós do ḋomain—is ionann sain ɫ mé do beiṫ dom ḋosaint féin ort."
29. "níor ṡaor do ḟáis-se an ċuid deo tréaḋ d'imṫiġ uait; an ḟáig

D'fuilngis d'fonn ar saoṙta—do cuir sí sinn (na daoine sábálta) i líonmaireacht.'' 30. an dá céim, i. '' t'fuil 7 t'fearg.'' 31b. ar sioc, '' téachtuigte,'' PB **5** 23. 32a. 'n-a dtoil, i. '' i n-a gcroidhe.'' 34c. slat bíos i láimh maighistir sgoile, nó slat do bíodh i láimh ríoġ; **féach** TD **3** 34, Keat. 10-12, YBL col. **179** v. **12** (an tslat tseilbe). 35ab. '' Tá bás Críost gá cur im leith; ní foláir dom cosaint bríoġmhar d'fagáil '' (?) d. '' tá baint idir an oligeadh 7 an cóir.'' 39b. '' sluag daoine nar cailtin—act amháin ochtar aca—le Dia.''

4

1a. D'féidir nar ceart '' ón a saoġail '' do cur fa chló (7 mar sin do na hannaib eile); **féach** ISP p. 14. 2c. meirdreach, méirdreach, **féach** AOD liii 9, Ped. i 197.

5

5b. '' lá ciuin ná lá corrach '' (?); anuaim, **féach** YBL col. 186 v. 19. 8d. a, i. '' an anaim''. 10bc. '' go luath tar éis báis tiocfaid Dia dhal.'' 11d. '' mar nach bfuil de ceadh aca éigean d'imirt orm.'' 12. '' nuair is mian liom gníomh geimeanhna do dhéanamh ní foláir dom ceadh d'fagáil ó Dia; gan an gceadh sain do chaithfinn sriain do cur lem chorp '' (?). 14c. '' muna dtigid (Dia) mo chosantóir beid beirt náthadh . . .'' 16c. beith, **fón. láith.** nó **neamh.** ? **féach** TD Introd. lxxvi. d. '' is iadh mo sinnsir (Adham, 7c.) sinnsir fosa.'' 17. '' tá gaol agam le Muire; dá bríġ sin tá súil agam go mbeid Críost ag cabhruġadh liom 7 go sábálfar mise, 'pé duine eile sábálfar nó nach sábálfar.'' 18c. '' gid nach raib Críost fós ar an saoġal, do-rinne sé . . .'' 19b. i. '' gan í do baint.'' 21b. aithbir iomaithbir, **féach** YBL col. 166 v. 23, 23 L 17, p. 103 vv. 17, 25, Leabhar Chlainne Suibhne, p. 40 § 30; '' sin mar is mó do lean Dia ag pléid leis 7 gá cáineadh; do bí Dia ag súil go raġadh eagla i bfeidhm ar Adham 7 go mbainfeadh sí freagra as.'' 22c. '' tá súil agam go mbeid duine éigin den beirt agaib ag teacht fam chomairġe 7 ag súil le maithmeadas d'fagáil '' (?) 25c. '' beith ag pléid léi i dtaobh an ubaill do baint.'' d. '' tar éis freagra Éadha do cloisint do stad Dia ó beith ag labairt léi.'' 28. '' a-táim dí-chreidmheach; do chaithfinn aithriġe do dhéanamh; tá súil agam narab ionann sgéal dam-sa 7 d'Éadha é.'' 30. '' má thréigim mo fheacaid an bruiġeadh-sa a milleán ? '' (.i. '' ní beid siad gá gcur im leith ''). d. aithcion, '' aithfeacadh.''

6

4c. síoth do thabairt do, i. '' géilleadh do.'' 5d. i. '' i ndeireadh mo beathadh san Ord.'' 6. '' ní tiocfaid biseach ar m'anmarc '' 8. '' do-rinne sí ní hamháin an abhall do baint acht Crois Críost do séanadh.'' 9d. i. do leig Dia don Cóir na daoine do smachtuġadh. 12d. '' níor loiteadh.'' 14a. '' nó go bfuair sé bás ar bar son.'' 15c. '' do chuirfeadh féagam . . . dhéara im shúilibh.'' 17a. leg. do dúnadh ? 20. '' i dtreo nach ndeachaid sé ar dheis a athar (7 mar sin ar a dheis féin).'' d. '' cun slán d'fágáil aca.'' 21abc '' na grásta thuġ Críost leis ar neamh, ní leigfidh sé saor linn iadh; ní mór dúinn díol asta.''

22. '' beid an bhratach bhuadhach gá hiomchar le n-a sluag neamhda go dtí go mbeid a cáin fagálta aige; cuirfid sin

cosamlacht fíochmar ar Críost." 23d. "beid a fios ag cách nach. . . ." 24c. "cuirfid sé duine ag guide nó ag gol." 25. "is baois dam gan fuath do beit agam d'ifreann; teach anróghach é—gan an diabhal d'áireamh" ; leg. t'eaghcara ? 26a. don chur-sa, "de bhríg a bhéine." d. miana, "ruthaí as mian leo." 27. "roimh lá an bhrátha beid maolughadh beag ar péin an anma i nifreann, 's é sin gan é do beit san gcorp; ní beid an cholann timchell air; sin pian a-tá i n-easnaimh air 7 tiocfas cuige"; puighell builli, "puighell péine." 32c. "iarracht ar mo pheacadh do leighes." 33. "gach peacadh a-tá 'n-a luighe istig im chroidhe 7 ag milleadh m'anma, imtheochaid sé as mo chroidhe nuair chaoinim é." 34. "nior léighes puinn leabhar ag foghlaim cionnus smacht do chur ar mo churp; dá bhríg sin ba cheart dom iadh do léighean ó só amach." 37cd. "ní hí páis Críost is eagal dom i ló mo bháis acht faillighe do théanamh san bpáis sin." 38. "a-táim chomh dall sain nach feicim gurab ar mo shon-sa thug Críost a slán fa n-a chréachtaibh" i. "thug sé aghaidh go cródha orra." "He defied them." 40. "ní bhfuair Dia innbean do beadh mór a dhóchaim dhó nó go bhfuair sé tusa 7 gur imill sé a lion id churp."

41c. cuca, "go dtí iadh (i. an uile)."

7

1b. "nar mhian libh a thiultadh" (?) 2d. garrdha, i. "an domhan". 3a. "is béas de bhríg nádúire." c. "nach bhfuil cosg ar aimneach é do baint." 4cd. "beid ort trócaire d'iarraidh," **péach 11 23, 52 39, 95 7.** 6a. "tar éis báis duine.". 7cd. "is mó raghaidh a péile péin i bhfeirdhi uirre ná impidhe na nduaine. . . ." 8d. dá ainsacht, "dá dheachracht"?, "gidh gur deacair d'fear ós é sin (i. cúl do chur le peacadh)" (?). 9d. "do réir mar labhrann sí" (?) 12d. "sgéal a bhféadfainn tairbhe do baint as" (?). 14c. "ní beadh-sa uthal duit nó go bhfuighfeadh-sa mo cheart." 15b. "bíodh m'ainbhios mar leithsgéal dom." 16a. "7 ní hé mo mhac atháin sgarfar leat acht mise comh maith." 17cd. "fuair an mháthair a mac (ó na daoinibh do bí ghá choimeád mar bhrághaidh) gan fuasgladh (gan airgead d'íoc dá chionn)." 18. "do leighead a mac as an mbraighdeanas comh luath soin tar éis an ghníomha do-rinne a máthair gur theas gach aimneach narbh aon peacadh dhí an ghníomh sain." 20b. "do baineadh bráighe (i. m'anam) díom (de chionn mo pheacadh)." 21. "is é m'anam an mac. . . ." 22. "is ionann sgéal damh-sa 7 don mhnaoi, gidh gur mhó an bhrón do bí uirre; do baineadh bráighe (i. m'anam) uaim de chionn mo pheacadh, bráighe nach saorfar go dtí go sgriosfar mo pheacadh." 23b. "is é seo an múineadh bainim as an sgéal. . . ." cd. "an sgéal bhrónach a bhfuil cuid de innste agam 7 baoghal mo chuitime go hobann i n-ifreann." 24. "ní haon cabhair dom geall do ghabháil; is cara . . . atá uaim." 25ac. "ní haon iongnadh nach ceadfuighe dom geall do ghabháil (to seize forcibly the pledge held for my good conduct)." d. "do b'fhearr dom féachaint lem shaoradh péin le ghníomhaibh síthamla." 27a. leg. airdbseach ? b. "ní raibh sí, dar léi péin, uthal go leor". 30a. "bean chuireas ar dhaoinibh beith dá luchd leanamhna." 31c. "nach gobhann (príosún, geimheal, 7c.) fá ghrádh," "chroidhe sgaoileas ghrádh as péin." 34c. "duine ábalta ar a seirbíseachaibh do chosaint." 35c. do bí sí com geanmnaidhe sin. 36b. "táthuighean an fuil na daoine le céile." c. álgas, **péach** SIBP XVII 17, LCAB vi 43, xxxv 9. d. "mar tá mo shinnsir (Adhamh, 7c.) i measg sinnsear Muire." 37b. "ón dá thaobh óir síolruigh sí."

10

1a. "fuireann meirleach." cc. "do fíbreadh iad de chionn baint le crann de na crannaibh do bí mar cáin orra" (?). 2a. "gid nach noamnann Dia ar an láthair iad." 4. "do mheall crann na haithe Éaba cun sinn do milleadh; do bris sí aithe Dé; do bí i ndán go nDéanfadh aingeal (i. Diabal) é sin" (?). 5. "is é ar bpeacadh do chuir a fháis ar Críost; nír cheart duit a mhilleán sain do chur ar Dia." 6b. "uball fa ndearna é." 7d. "créachta Críost do beith ag sileadh fola." 8cc. "dá ualach anuas ort, an peacadh do-rinnis 7 an Diabal atá ag faire ort."
9d. "gid nach soiléir duit fém a olcas atá do peacadh." c. "is milis é acht gan é do bríseadh." 10b. "ní cuilleann tú aoibneas na bflaitheas leo gníomharthaibh" (?), ailis, **féach** ailim, "cuillim," 7c. KM. 11c. leg. tadi? 12ab. "obair deacair anrothach don peachach is eadh é teacht saor ó Dhia; is beag agam na sein-fiacha atá orm." c. a-nuraidh, **féach** Ped. i 90.
13a. i. "teacht láimh . . ." 14c. "nar glanadh." 15c. "níor mhaith liom mo chorp do chrádadh." 16a. "ag cuitim ar bóthar." 17c. "is mian leat breith ar chách." 18d. "bí ceannsa liom." 19. "dá dtabharfainn duit gach a bfuil agam de saidhbreas acht gan gradh mo chroidhe do thabairt duit, ní sásóchadh sin tú; ós é mo chroidhe atá uait, seo duit é." 20cc. "fíorthardha dam do b'eadh mo seirbhís duit." 21ab. "gaoith dom na daoine atá ar neamh 7 na daoine atá ar an saoghal." 23a. roime, i. "sar ar ruagadh Críost." 25c. "dul san gcréacht atá i leath clé doro chroidhe." 26ab. "nuair stadais ó bheith ag éileamh do chirt oraimn do-rinnis sinn do sábháil." 28d. "i n-aghaidh Dé." 29b. ann, "an uair sin" nó leg. lann?
c. "ba dheacair an obair dó an duine do chruthugadh, acht ba deacra an cuid eile dá obair, sé sin, duine do shlánughadh." 30d. aoighe "ó tír eile," "ó neamh." 31cc. "tá cuid den aigneas sain i ndán dam; ba cheart dom lá an bráthra do ghabáil cugam mar theagasg."
32ab. "ba mhian liom neamh d'fhaghail acht níor mhian liom mo shiothcháin le Dia do théanamh." 33a. "beith ag téanamh iarracta ar dul ar neamh. b. "ná téan a mhalairt sin de ghníomh."
c. "paidhreacha a-dubairt tú roime seo." 34c. "beid beatha síorruidhe agat." 36cc. is é mo duine Saoil (Críost) beas dom chabair; craodh tortach daoine (**Taoibh. Iollr.**) an domhain é." 37bc. caibhe, coibhe, **féach** IGT ll. 176, 177, KM.
38cc. "gach duine nach mbeadh grádh do Muire aige, is iomda fáth far cheart dó beith ar a malairt sin d'aigneadh (i. grádh do thabairt dí) (?).
41d. théanamh seice "an leac sain do sheachaint."

11

2c. "ba cheart dó aire do thabairt don impidhe. . . ." 4d. "is deacraidhe mo shlánughadh." 5d. "mar beid m'ualach peacadh ag dul i méid." 8ab. "dá ndéanadh Dia an bráth gan fanamhaint le cainnt Micíl, 7c. ar mo shon, do diultfaí mé."
c. "i dtreo go mbeimn-se ollamh i gcomhair an bháis." 9cc. "níorb fholáir do maithmighe Micíl beith go láidir"; ar sgáth mo sgeoil, "dom chosaint." 12. "d'éan-fhuil Muire 7 mise; do b'usaidhe mo dhíon Muire do beith rannpháirteach san obair i dtreo nach mbeadh iomlán na hoibre ar Micéal." 13. "dá bfuighfeadh Micéal maitheamhnas dom do ghlacfadh an Diabal fuath dó."
14cc. "seol sinn go dtí Dia; ná bí sásta le beith ag guidhe ar ar son" (?); inn="ann." 15b. "nochtuigh (i. taisbeáin) an

trócaire ''; c. tairg, ''tabair iarracht ar . . .; trát, ''go luat'' (?) 16cd. ''ní cuillim—mar d'féadainn-se é do cuilleamh—beit dod muinntir.'' 19a. ''má tadi-se agam bead-sa sásta,'' ''is cuma liom gach rud acht tusa do beit ag cuidiugud liom.'' 20b. ''bíod de misneach ag daoinib labairt leat'' (?). c. ''tá an Cóir ag bagairt a cloidimh orm.'' 21d. ''ní ham neamhánachta é.'' 22ab. ''bí ag cur impide ar Críost go tí go nigid sé an salachar deim anam.'' c. ''ar salachar do beit sá glanad.'' 23b. ''tá de dualgas anois ort (**péac 7 4, 52 39, 95 7**) mé do saorad.'' c. ''is obair deacair dúinn é (i. mo saorad).'' 24d. ''diormóigid an créacht dá úire é.''

25. ''tosuig anois ar mo múinead; ní foghnann an múinead acht 'n-a am féin, gid go bfuil an grásta le fagáil i gcomhnuide; diocraid lá 7 ní féadfar mo saorad.'' 26c. ''bíod sé sá taisbeáint gur tusa an duine do bí sá éasa ag Dia'' 27cd. ''mar aingeal adhórid tú an Cóir, acht mar arcaingeal cuirpid tú 'n-a hagaid.''

28. ''rug an diabal buaid orm; dá bríg sin ní ceart dom fearg do glacad nuair dhultas Dia mé, acht 'n-a aithéeoin sin ní foláir liom Mícéal do beit dom díredn''; áit d'fagail ar, **péac** PB. 29ab. ''ní hionann mo grád-sa dó 7 a grád-sam-sa.''

d. annsa, ''anrógac'' (?), nó leg. amsa (''amsaine''), nó am-sa (''om-sa'')? 30c. ''dá ndearnad Dia mo Cóir.''

31. ''muna bfagaim acht luac mo seirbíse (i. mo peacad) is ionann do Mícéal é sin 7 mo dhultad; muna maideann Dia acht don deig-pear is soiléir go sgriospar mé.'' 32. ''is mó an fonn atá ar Mícéal an doman do saorad ná an fonn atá ar an doman a saorad féin d'iarraid air.'' 34d. ''má éisteann tú, má tugann tú toradh ar, impide Mícíl.'' 35d. ''éilig do cearc ar. . . .'' 36ab. ''tá m'éigean com trom orm—7 a laigead díom atá im corp—go gcaidfead maidhnige Mícíl beit gá sínead féin (i. beit go flúirseac) an méid is féidir léi''; leg. ''gan mo corp?''

12

6. do b'é Mícéal (oar leis an bfilid) an t-aingeal do bí i ngetsemaní. 8a. ''gá uaisliugad.'' 9cd. ''is neartmar t'impide; ba maith an tairbe dom dá mbead tusa ag guide ar mo son ar uair mo báis.'' 13c. ''bíonn gach aimneach ag dul ar a comhairge; fa dréan, ''mar geall ar a cumacht.'' 14c. ''do beit dom cosaint.''

13

3. ''ní har maide leis féin cuidigeas Dia linn.''

14

1b. ''do-rinne ar slánugad.'' 3b. ''dearbaim duit go bfuilim dáiríriu.'' d. leg. cearcaill? 14a. go seolta, ''i dtreo go ragtá ar deis. . . .'' 15a. paille ó ''aill'' (''Cliff'') nó ó ''paill'' (''Chance''); preagra paille, ''macalla'' i. ''preagra gan céill'' nó ''preagra pailligteach.''

15

2c. ar, ''mar geall ar''? nó leg. is a? 3d. ''coisgeas t'aimleas.'' 4d. ''ná bac le rúin-diamraid Dé do sgrú-

duġaḋ.'' 9b. '' i dtreo gur ceileaḋ cóir Dé.'' 10b. '' cáin an ċroinn do bí orainn—do díol Críosd tar an gceann í.'' 12b. '' do bain sé tairbe as a ċumaċt '' (?) c. '' fáiḋ (i. Críosd) a bṗuil cumaċt againn air.'' 13d. '' saorṗar iad.'' 14b. '' ċeartuiġeas an t-iul. . . .'' 15c. '' más olc mac ní ceart a milleán sain do ċur ar a máṫair.'' 16d. '' cuid den iomlán dá n-oll*m*aiḋeas i n-íoc na cuinge ċráḃaiḋ do ġaḃais ort féin.'' 18b. '' i n-éinṗeaċt (i. anam ⁊ corp).'' 21. '' loḃṫar mo ċorp san uaiġ aċt ní hé sin leiġeas (i. éiric) mo ṗeacaḋ.''

16

2abc. ''níor luġa an bród do ċuir an tairngire sin ar Mhuire ná an bród do bí uirre nuair ṗuair Críost bás.'' 7d. '' gaċ pian do bí uirre mar ġeall ort-sa.''

17

8c. '' giḋ go ṙaiḃ sí uaigneaċ '' (?) 9c tairḋleaċ, '' gearr,'' ⁊c. (ó '' taḋall '') nó '' soillseaċ ''; **féaċ** S xiv 2, LCAB xxiv 181. TD 7 37. 17d. leg. daoiḃ buiḋe do breiṫ (?). 18c. sliġe ceoil, '' port,'' '' tiuin ''; **féaċ** LCAB xxvii 56. 19d. '' aingle do bí oilte ar ċeol.'' 22b. téacs ? c. leg. gnáṫuiġ (**onduiġṫe**) ? 33a. san ċruṫ-sa, '' ar an gcuma so '' (?)

18a

4. '' de ċionn do ġeineamna, ⁊c., do bí tú ''

19

4b. '' ní ṗuil aon bean níos ṗearr ná tú.'' 5c. suas, '' 'n-a beaċaiḋ.'' 8c. nód-bán, '' clár-bán '' (?). 9cd. ''líní gruaige míne duibe a-tá ar nós ṗáil timċeall buaile, ⁊ éaḋaċ óir taoḃ istiġ den ṗál sain '' (?); téacs ? 11b. '' a bṗuil de buaiḋ aige beiṫ taitneamaċ le cáċ.'' 13c. '' tá tú it óiġ; uaisleaċt do mic ṗa noeara é sin '' (?). 15bcd. '' is é do mac-sa an gráṡ plúrseaċ ċuġann tú dúinn.'' (?)

20

1a. '' biaḋ do ṡoláṫar i gcoṁair an turuis.'' 2c. '' beairtín do ṫéanaṁ de biaḋ.'' d. '' a ṗógra go raġaiḋ tú. . . .''; do ġeallaḋ go . . . **féaċ** YBL col. 177 v. 23 (do ġeall Aoḋ anonn). 9d. ''déan go dúṫraċtaċ a n-ordaiġeann do ċoinsias duit.'' 11c. '' an uair do treasgraḋ í.'' 14c. dan séala sain, '' a mbeiṫ rian peacaiḋ Aḋaṁ orra.'' 15a. tráṫ, '' ó am go ham.'' (?) 16b. aiṫċeo, '' dorċadas ag teaċt ṫar n-ais.'' d. '' ní ṗéadaim an dorċadas (i. peacaḋ) do ċur díom.'' 17d. '' is neartṁaire do ṫrócuire ná iad.'' 19c. '' ba mian leat ġuiḋe do ṫéanaṁ.'' 22c. '' ṗa ċeireaḋ níor. . . .'' 23d. '' níor ċúis bróin.'' 25c. '' tar éis gaċ aonduine do beiṫ sásta tá puiġleaċ ann.'' 27d. '' sluaġ eile cosaṁail le sluaġ an ṗásaiġ.'' 33d. '' peacaḋ a mbeiḋ orainn íoc as.'' 34c. leg. a ċroiḋe ? '' rí nár sásuiġ gráḋ a ċroiḋe '' (?) 39d. '' níor ṁill a ṗáis a ċuṁaċt ''; nó leg. ar spáis ? 41d. '' barr do b'eaḋ é sin ar a bród.''

21

1a. cunnradh, i. idir Adhamh ⁊ an Diabal. 3. ''do-rinne an Diabal cunnradh linn ⁊ dá réir sin do bain Éabha an t-ubhall; do-chuaid a clann i n-olcas; nuair d'ith sí an t-ubhall fuair sí lom orainn (i. do sgrios sí sinn)'' 5. ''do géill sí dá dúil i n-eagna; do chréig sí na flaithis chun na heagna sain d'fagháil; ní haon peacadh amháin do bí gá déanamh aice ⁊ í ag déanamh an ghníomha oícéillidhe sin, acht morán peacadh; ní mar sin bíos an sgéal aguinne nuair do-nímid peacadh'' (i. ''nuair do-ním peacadh ní fuil ann acht aon peacadh amháin; acht athnuaidhear peacadh Éabha gach uair tagann duine ar an domhan'').

6abc. ''sul ar leagadh an cáin orra (i. ar an gcineadh daonna de chionn peacaidh Adhamh) do bí dúil aca i nglóir na bhflaitheas, acht do goid Éabha an glóir sin uatha tré éad.'' 7cd. ''do tugadh 'aingeal Dé' mar chiodal air, acht dá aimhdeoin sin do bris Dia an cunnradh . . .'' 8cd. ''do-beir Dia dóibh a rogha de dá ní, 's é sin, beith naomhta nó beith gá gcosaint féin ar Dia i ló an bhrátha.''

9. ''do gabh Dia truaighe d'Adhamh; gidh gur agair Dia a peacadh air, do mhaithfeadh Dia dó é dá n-aomhuigeadh sé é.''

10. ''do séan sé (Adhamh) slad an chroinn ⁊ níor cuir sé ruaig ar an nDiabal; do b'ionnarbadh dá síol an dá peacadh mhillteanach sain.''

11. ''ní ceart dúinn aon peacadh do cheilt; is mór an truaighe, a Éabha—mar is duine againn tusa—gur séanais do peacadh, ⁊ nach ndearna tú mar do-ghéanfadh gach bean eile ('s é sin an peacadh d'aomháil); is ghát leis na mnáibh gach rún do leigint amach.'' 12ab. ''níorbh aon díoghbháil do Dia an cunnradh sain (idir sinne ⁊ an Diabal), an cunnradh do bris sé.'' 13cd. ''do géill ar bhurmór don chunnradh sain (idir Éabha ⁊ an Diabal), ⁊ do glacadar mar oibliogáid orra féin é'' (?). 14bcd. ''má chuigim a nathbásaighe atá caillteamhaint m'anma ní fada go mbrisfeadh an cunnradh.''

15. ''Nuair bímid 'n-ar leanbaibh, nigeann an Chros ⁊ Muire peacadh an tsinnsir; mar sin cé an díoghbháil dúinn é? acht 'n-a diaidh sin féin tá baoghal éigin orainn''. 16. ''do bí Muire láimh leis an gCrois; dá bhrígh sin is déine bíos sí ag paire orainn; méadaighean cráidh Muire an sluagh sroisfeas a teach (i. na flaithis).'' 17. ''is mar a céile gráis Dé le líon do bheadh 'n-a láimh aige ⁊ do bheadh mór a dóthain chun na sé sluagh do ghabháil; is mar a céile Muire ⁊ innbear do beadh coimh mór sain go dtuillfeadh an líon sain ann.''

18b. clás>''laige,'' ''ceannsadh,'' ⁊c. c. ''fa láthair Muire,'' ''ar sgáth Muire.'' 20b. ''acht Muire do chuir an cunnradh ar neamhní.'' cd. ''ó nach mbriseann sí a geallamhaint, geallaidh sí sgrios ar bpeacaidh'' (?). 21. ''níor ceart daoibh an cunnradh sain do dhéanamh; dá bhrígh sin do bí de cheadh ag Muire congnamh libh, 's é sin, cunnradh eile do dhéanamh libh.'' 22c. ''níor luaidheadh ainm Muire san gcunnradh.'' d. ''dá bhrígh sin ba ceart dí é do chur ar neamhní más féidir é.'' 23. ''fuair an Diabal comhacht ar an gcineadh daonna tré peacadh Éabha (?); ó Éabha do ceannuigh sé é (?); pé tarbha do-ní sé dúinn, beidh a coimhéid sin de ghlóir neamhda ar easnamh oraimn.'' 24a. i. ní raibh peacadh an tsinnsir ar Muire. 25cd. ''is láidir an ceart atá againn do dheighéim Muire, acht 'n-a aimhdeoin sin is ceart duine chuireas a ceart i bpeirdhm.'' 26ad. ar=''mar geall ar.''

28d. ''fear maith—saidhbreas ceart do mhaoi is eadh é.''

29ab. téacs?

21a

1a. i. an réasún. bcd. ''ní maith liom an réasún do beith ag déanamh paire iscigh im chroidhe; áit coimigtheach dó is eadh mo chroidhe; tá thirse ar an réasún ó beith ann; ní fuiriste dó aire do thabairt

DAM." 4c. DO leiġ AN RÉASÚN uille AR . . . " DO ċuiṫ sé 'N-A ċoṫlaḋ AR . . .; **FÉAċ** LCAB iv 41, xxxix 131. 7. " DÁ ṫréiġimn-se seiṙḃíseaċ caṙaḋ dem ċaiṙdiḃ ċun seiṙḃísiġ fiṙ eile do ċuṙ i n-a ionaḋ, ḃa leaġ liom é sin d'aṁáil dom ċaṙaḋ; ḃa ḃ́ó an náiṙe ḋom dá mḃ'é mac mo ċaṙaḋ do ḋeaḋ ṫréiġṫe aġam." 9c.. "ṫaṙ éis mo ḟeaċaḋ do ḋul i neaṙt.' 11c. "naċ dṫroideann aċt le duine cumasaċ." 12c. " a ḃṗuil cúṙam móṙ uiṙṙe " (?). 17d. " tá sí aġ teaċt." 18c. " láṁ naċ ḃṗaġann bás " (?); naoṁ-uiṫe, " ṫuṙas naoṁṫa," i. " bás," **FÉAċ** naoṁuiṫe TS, LCAB v. 85. d. "aċt muiṙe, ġiḋ naṙḃ áil le Día éisteaċt léi " (?). 19a. " naċ n-aoṁóċaiḋ sí (i. láṁ Críosd) siḃ maṙ luċt ġaoil." c. **uaim** loċtaċ annso? 20abc. " bíoḋ Críosd ġá ṙáḋ le n-a láṁ ġuṙḃ aṙ aṙ son do cumaḋ í." 21abc. " nuair do ṫuġaḋ coṙp Críosd do muiṙe ḟuair sí, sul aṙ imṫiġ sí, ġoim . . .; 22abc. " ní ḋearna caṙa (.i. cos, > " caoḃ "?) Críosd aon ġeaṙán de ċionn a láṁe do ḃaint dí " (?) 24d. caiṫim ólús ṙe, " do-ním mo ṡóiċeall ċun . . ."

22

2b. " má tá eolas mí-ċeaṙt aġ duine aṙ Día ní ċúiteoċaiḋ aoṁní an mí-áḋ sain leis." 5c. " (Día) ṫuilleas ġṙáḋ ón duine boċt ⁊ ón duine saiṫḃiṙ." 17d. " ⁊ go deiṁin is *b*eaġ is fiu é sin."

23

1b. " Róḋ puiblidhe." c. aġ cuma, " aġ ṫéanaṁ," " aġ ṙiaġluġaḋ "; ṙa ċeaṙt, " do ṙéiṙ dliġiḋ an ḃóṫaiṙ (i. i ṫaoḃ táillí, tolls) (?). d. " cia d'ḟéaḋaḋ an dṙoiċeaḋ do ġaḃáil " nó " cia d'ḟéaḋaḋ cuiḋiuġaḋ le duine i ṫṙeo go ṅġaḃḟaḋ sé an dṙoiċeaḋ " ? 3c. más é, " maṙ do b'é . . ." 4. " ḃa ġaṙ an ġaol do ḃí aġ Críosd ḋúinn do ṫaoḃ a náḋúiṙe ṫaonna, aċt níoṙ laġouiġ a ionċolnuġaḋ a ḟeaṙġ linn." 5c. siṫe, " ṙuaċaṙ," cf. Wi. (sige), ACLAIR xxxv 121. d. " ní ṫuġ sé leis anuas ó neaṁ a luċt leanaṁna (i. na hainġle, ⁊c.)" (?) 7ab. " is iomḋa ġné neaṁ-ċuiḃiḋ do ċuiṙ Críosd air ṙéin, i. é do ḃeiṫ 'n-a ḋuine boċt, 'n-a ṗríosúnaċ, ⁊c." d. saoḃ (i. ṡíċċéilliṫe le neaṙt a ġṙáiḋ) an obair do ċuiṙ a aṫair air." 10d. " slánuġaḋ níos ḟairsinge ná maṙ d'iaṙṙaḋ aonḋuine air." 19d. aċt do ḋíulṫaḃair." 23c. " ḃa ḋeaċṙa ḋó a ṗáis (ná cṙuṫuġaḋ an ḋoṁain, ⁊c.)." 24b. " ġiḋ naṙḃ aṙ ṁaiṫe leis ṙéin do-ṙinne sé é." c. " d'osġail sé a ċroiḋe." 27a. " d'ḟan sí 'n-a coṫlaḋ." c. " níl aon duine (aċt aṁáin Críosd) d'ḟéaḋaḋ an cineaḋ ṫaonna do slánuġaḋ." 30. " cia an saiṫḃeas le n-íocṙaiḋe éiṙiċ na ṗáise ⁊ le n-íocṙaiḋe an paṙḋún do-ġeiḃeaṙ ón ḃṗáis aċt aṁáin luaċ do ċuiṙp ġonta?" (muna=munab). 31d. " go dtí an duine deiṙeannaċ." 32cd. " ġiḋ ġuṙ beaġ an táille ata air (?), ní ḟéadann aċt aon-duine as an gcéad an dṙoiċeaḋ do ġaḃáil "; ad-ṙéad, ó " ad-cota "? (Ped. ii 638).

24

1cd. " ġiḋ ġnáṫ linn ġairm sluaġaiḋ d'éisteaċt, cuiṙeann ainm na háiṫe coiṁne sin (i. Sliaḃ an Ṙáṫa) eaġla oṙainn." 2. " ġlaoḋṙaiḋ Críosd aṙ a ṫaoiniḃ ṙéin—ní leis na ṫaoine ṫamanṫa—aġ ḋoṁṫaḋ a ḟola oṙṫa—maṙ ní ṫúinpeaṙ a ṙéaċṫa go dtí lá an Ṙáṫa—⁊ iad n-a luiġe i n-a n-uaiġiḃ " (?). 3a. " beiḋ an

sgéal mar is dóigh linn go mbeirdh " (?). bc. " iarrfaidh Críost cóir de chionn a chéadchta beirdh a ghuth go fearghach, gidh go mbeirdh a chéadchta leighiste fan uair sin; cúiteochaidh sé ar nginiomhartha linn."
5. " tar éis machtnamh ar chuid de ghniomhaibh na ndeagh-dhaoine, do mhair Dia an chuid sin dá nginiomhaibh dhibh; mar sin do thaisbeáin sé a ghrásta " (?) 6ab. " ní lá sona é." 8. " i ló an bhráthá beirdh fearg Dé comh mór sain nach gcumhneochaidh tú gurab í Muire do mháthair i gurab é Críost do dhearbhráthair." 10d. " a fhios go sgarfar mé le Dia." 11cd. " ruair beirdh Dia ag labhairt ar a raibh d'aoibneas agam annso chíos." 12. téacs ? ciall ? 13. 'pé duine damantar, 's é sin le rádh, cuirtear síos go hifreann, is truagh a cás le Muire (mar leanh dhí is eadh é), i sgarthar le Dia é comh maith " ? 14. " Muire, an ithir is fearr san domhan—muna dtreabhaim an ithir sin, ní fuigeadh-sa san domhan acht talamh bocht—is mithid dom í do cholaidh "; uan aosda, " sean-fhirrge." c. ar nguidhe, " nuair guidhim í." 16cd. " bíonn margaidheacht dian gá déanamh ag Muire ar ar son go dtí go mbeimid uile ar Sliabh Sídh "; Muire maighdean, **taoibh.**; **féach** IGT 126. 18d. achraidh<ath-chuiridh ; " bíonn sí ag cur a grása siar orainn." 19a. " ó nach ndéanann sí failligh ionainn," " ó nach bhfuil sí sásta beith i n-ar n-éagmuis " (?). b. go himnill, " go saor ó thaoghal," " go héasgaidh," " go dána." 20a. " tá sí go fial ag solátar gach ruid theastuigheas ón gcolainn; ní fuil aontuime eile (acht Muire) d'fhéadfadh an corp do chosg ar beith ag obair i n-aghaidh Dé " (?); unnanach ... ... security against. . . ."
21abc. " gidh go spreagann ar mian sinn chun beith ag dortadh fola Críost, ná leigh dhon fuil sin beith gá cur im leith." 22cd " is mithid dam greim do bheith ar do láimh i otheo go mbeirdh síothcáin ag mo chroidhe " (?). 23. " dá mbeinn-se ar neamh i gcuideachta leat do bheadh náire orm, acht do b'fhearr é sin ná gan beith ar neamh ar aon chor." 24ab. " más mian dáiríribh leat mé do cosaint ná cuir an cháin im leith i—ó nach mbeirdh t'fhearg ort—síothuigh . . ."
25. " níor thuigeas a luas a-táim ag toul i n-aois. acht ní fuil do fháis-se ag toul i n-aois (i. is féidir í do chur im leith i gcomhnuidhe); dá bhríghe sin ní foláir dom deithneas do théanamh sul . . ." (?).
27a. i noíol, " mar sásamh " (?); nó leg. a dhíol dhl. ? c. " i n-a raghaidh sibh." 28ab. ní thuigim; timpiri, **féach** Ped. ii 627.
c. ar gcadhóghe, " ar lasadh " (?). d. fadhódh ceadha, **féach** 29 9.
30c. go glan=" gurab glan "; sgáthán, **taoibh.** **uath.**

25

3d. do-chuaidh do ghleic " do-chuaidh ag troid." 5a. téacs ? 10a. ón tighe, i. " ó ifreann "; le fuaim eile bhaineas an rann so ? 13cd. " ní thuilleas gach glóir, ní a-deir gach ruimdiamhair."

25a

23c. léim loighe, " dul chun luighe síos " **féach** 3 C 13, p. 470 v. 27, 23 L 17 p. 141 v. 16. 31c. teagaid, **féach** TD 29 19.
32c. leg. go raibe ? 33d. " ní chuirfeadh-sa argóint ar siubhal " (?).

26

3c. d'anamhain, " chun fanacht ann," **féach** YBL col. 179 v. 22.
4ab. níor an sídh ag, " níor leanabhair "; leg. a dtug ? 8a. ní sligheadh, " ní fiú é gráidh do bheith agam dó " (?). bc. " go

mbeirid sé folam beag nach.'' 9. '' 'pé lá bíos duine lántsásta leat-sa, a Saoghail, sin lá a bás don duine sin, sin lá leagfaidh tú do sheol (i. tar éis teachta i tír dhuit) i gcomhair an aonaigh (i gcomhair lae an bhátha). 10d. lám ar gcúl, '' cúl taca '' (**Féach** DD xix 18). 12ab. '' tig an bás don duine sul a dtuigidh sé a shuaraighe atá an domhan.'' 13b. déanaid tarad, **Féach** 23 L 17, p. 149 v. 32. d. teagair '' táthar ag teacht gan mhoill (?).'' 17c. '' ní féadtar an eire do bhaint díobh.'' 20d. coimse=coimseach, '' neartmhar ar '' ? **Féach** KM; cf. Coimsiodh, '' tighearna.'' 21b. '' ní fuiriste an éirist seo d'fhreagairt.'' cd. '' is goire do ghaol-sa d'Éadha ná mo ghaol-sa.'' 28cd. '' ná bí ag gol 7 ag casaoid i dtaobh breithemhnais Chríost '' (?). 30c. '' le deighnimhneabh.'' 31abd. '' ní bhuain Muire a mac acht ar choingeall go gcuireochad sí é; leanamís a sompla.'' c. '' is é seo mo chomairle don doman (i. Muire do leanamhaint) '' ? 35c. thrát, i. '' am ar bith.''

27

3c. '' do-ní cré dot eascaraid '' (?). 7c. leg. dá dtí dot anmain ? d. cf. DD xiv 9. 9c. '' tá stoirm ag teacht.'' 10b. ní, '' is é ruad.'' 11c. '' ní beid de mhisneach ar Muire ruad d'iarraid ar Chríost; ní choisgfid aon ghuide, dá déine í, Críost ar an gcóir do chur i bpeidhm.''

27a

1a. '' Melius est enim unus timens Deum quam mille filii impii '' Eccles xvi. 3. c. '' an focal atá 'n-a seanfocal anois '' (?). 2b. Solam ? 4. '' do bí miád orainn nó go ruigfid Muire; do chuill sí a clann (i. an cineadh daonna) do sábháil acht ní hé sin a bhuilim ag tagairt dó anois '' (?). 7b. leg. '' clúi-theagh gan choir (?). d. ceangal, '' beatha lánamhna pósta '' (?). 8c. '' an cineadh daonna.'' 10c. '' do staodadar ó beith ag súil le cloinn d'fhaghail '' (?). 19d. leg. '' gurb é '' ? 20cd. téacs ? 21c. '' ó chréacht a chroide.'' 22b truagh an farraid, '' truagh an doisgh,'' 7c.; **Féach** Eriu ix 20. c. '' ag baint cainte d'Eoin i dtaobh na Páise'' (?). d. '' gur bhris a théada tré n-a súilibh.'' 23. '' nuair do baineadh a éadach de Chríost tar éis na n-aspal d'imtheacht, do dhoirt Muire a théara choi fadhéadh nar féad sí aimhní d'feicsint.'' 24c. '' nuair do chaith sí i féin ar tumba Críost ''; léim luighe **Féach** supra 25a 23. 26c. '' ba mhó an fuil (ná an t-uisge) tháinig ó n-a súilibh '' (?). 28. '' a-théarpá go raibh sí tar éis báis, acht 'n-a dhiaidh sin do thigeadh sí chuice féin; ba mhóide a pian gurb é a mac fuair bás 7 narb í féin fuair bás.'' 29. '' ba dhual dúinn dul ar neamh, acht is é do thuilleamar fuil Críost do chur 'n-ar leith; sin mar is truaighmhéilighe an fháis.''

29

féach Cat. MSS. Brit. Mus. Flower ii 501. 2a. dá saighidh, '' ar aon focal leis.'' 4a. sonn slighe, '' comhartha eolais '' (?) 12c. agus croid, '' cheid é '' (?) 16b. alla, '' hall,'' **Féach** YBL col. 184 v. 16 (''d'allaibh aoil''), col. 172 v. 25 (''halla'') LCAB xix 20, xxxix 100. 17a. de, i. '' cuicim dá g. . . ,'' 18b. ar sraon, **Féach** TS. 21cd. '' tig gach corpán aníos ón uaigh.'' 22c. nó leg. brát ar n-a bárach ? 26c. '' gan chuimhneamh ar bhiadh, 7c. (do thabairt) . . .''; **Féach** 31 13, Eriu viii.

p. 192 v. 20. 27b. tarnocht, ''gan éadaċ ar bit ar''; **féaċ** Ped. i 79. c. ''do bí boċt dáiríriu'' (?). 28a. feitim é,> ''féaċaim air,'' **féaċ** YBL col. 156 v. 9. b. ''bíó ar lasaó.'' c. ''do ċuilleabair.'' 29b. vealuiġte, i. ''damanta.'' 30a. ''ċuilleas.'' 34cd. ''ba ḋeaċair a aitne naċ grian . . .'' 36c. ''i gcolainn daonna.'' 37c. ''ó naċ staḋann ón ulc.'' 38d. oireasar, **féaċ** SIBP xii 2.

30

1a. cumaoin, ''gráó,'' ''seirḃís.'' cd. ''cíoċ Muire as a ḃruil muiniġin aġainn—is beag nar cuireaḋ 'n-ar leiṫ é.'' 2b. ''a ḃruair rí ḋá úaḋ (gá ḋóġaint, ɣc.).'' d. ''tamall níos faide ar a glúnaiḃ.'' 3ab. ''do bí Día ábalta é sin (í do beiṫ 'n-a hóiġ) do ḋéanaṁ.'' 4cd. ''do bí maiṫeasaċ Dé fa coille (i. fógarṫa, curṫa i leaṫtaoiḃ aige, ''outlawed'') go dtí go nteaċaiḋ sé ar an gcrois.'' 6ab. ''maiṫeann Críost a ṗáis dúinn, ɣ 'n-a diaiḋ sin brisimíd a aiṫneaḋa.'' c. ''a ḃruil de pleisiur an domain agam ar feaḋ mo beaṫaḋ.'' 7d. ''gur ċoisg sí fearg Dé.'' 8. ''do ṫug Muire a déara dearga (i. le fuil) mar díolaiḋeaċt as ar slánuġaḋ; mar sin d'féaḋ sí na géaga do ḃaint d'feirg a mic (i. a fearg do maoluġaḋ) ɣ fuair sí de misneaċ ċun sinn do ṡaoraḋ.'' 9. ''fuair longínus maiṫeamnas; tuigim as seo gur ḋéine do-ċuaiḋ créaċta Críost i bpeirim ar Día ná mo luċt leasa''; ní tuigim ''mo luċt leasa.'' 10ab. ''más oṫ le Día congnaṁ liom is eol do Muire sliġe éigin d'faġáil (ċun mo leas do ḋéanaṁ).'' 11b. i n-aice ar nginiom,'' ''ɣ is trom mo ṗeacaiḋ le n-ioc'' (?). c. ''ní ċoisgeann mo ċorp mo ṗeacaiḋ; is cuma lem ċorp méid m'fiaċ.'' 12ab. ''is beag nar ḃás dó a gráó dúinn.'' d. treas taṁan, i. Críost, pearsa den Tríonóid. 13cd. ''dá gcuitiġinn-se a créaċta leis ní beidís ċoṁ tinn sin.'' 15d. ''ní leigfeaḋ-sa duit an ṗáis do ṡeaċaint,'' ''I won't let you off it.'' 16 bcd. ''is mian leat mo ċairdeas d'faġáil leo ṗáis; dá bríġ sin ní arduigeann tú an luaċ iarras tú ar t'fuil; leigeann tú liom í go saor aṁail is dá mba fuil duine ísill í. 18a. a-tá, i. an talaṁ. 19abc. ''níor coisg Muire a gol nó gur leiġis sí do créaċta; uisge niġeaċáim do b'eaḋ a déara.'' 20c. do bí sí ag bualaḋ a bas i n-aġaiḋ a céile. 21c. ''an ṗaid is tá an ṗleaḋ ar siubal.'' 23cd. ''do ċaoinis é ní haṁáin mar duine den ċineaḋ daonna aċt mar do mac-sa.'' 24c. ''labairt orra.'' 26a. ''do bí sí 'n-a beaṫaiḋ aċt ní raiḃ ann aċt soin.'' 27ab. ''do bí an diomḋa (i. pearg Críost) ag paḋó pa (i. ag cur teine le) Muire aċt do múċ sí pa ḋeireaḋ é.'' 28. ''ní haṁáin beiḋ Muire láṁ liom i ló an bráṫa, aċt beiḋ a gráó dom ar lasaḋ ċoṁ dian sain naċ aon eagal dom mo ṗeacaiḋ.'' 29d. croiḋe, ''sólás.'' 30cd. ''do bí óiġe Muire ag meallaḋ Dé ċun beiṫ 'n-a mac aice.'' 31b. >''ɣ go deiṁin is coṁaċtaċ iad.'' 32. ''níor ċeart duit do ṗeacaḋ do ċeilt an ċéad-uair do-rinnis é; smuain ar an gcorp atá san uaiġ.'' 33a. ''i láṫair na croice. cd. ''ag féaċaint dó uirre, do ċuiṁniġ sé—ɣ ba niṁneaċ an cuiṁneaṁ sain—nar ṫug sé móran pleisiuire dí ar feaḋ a beaṫaḋ.'' 34d. aiṁleasg, ''dian,'' ɣc.

31

1d. i. ''nuair bíos a ṗearg ar lasaḋ.'' 5. ''do ċruṫuiġ Día gaċ aontuime aċt ní ġéilleann gaċ aontuime dó uaiḋ (i. dá ḃarr); ní mar sin do na Diaḃalaiḃ; níor ġéill aoiṁneaċ aca dó.'' 7a,

bp.: b., bíonn **uaim** mar seo le fáṡáil uaireannta. 12d. do hadnad as, ''d'éiriṡ as.'' 13abc. ''gan na rudaí so do cur san áiream . . .'' 22ab. ''téid gac daoiseac suas cnoc.'' 23c. ''d'féadfad sé umlacht d'fáṡáil ó n-a luct céasta act is é a malairt sin do-rinne sé, 's é sin umlacht do tabairt dóib.'' 25c. uille ''iomláine,'' ''méid,'' **féach** LCAB xix 30. 28d. ''i dtreo go maidfid Críost a ġoin dom.''

32

1c. ''do-ní sí í féin cosmail le,'' ''accomodates herself to'' 2b. ceisd, i. ''mian,'' ''cúis imnid.'' d. ''i n-a raib marb cuimne . . .'' 3. ''nuair brisear cleamnas idir beirt daoine, pé aca duine aca díultas malairt comḟrom ġráid do déanam leis an **duine eile**, is é briseas an cleamnas; is mise an duine sin; ní Mairġréad í; ní díultad sí éinḟear'' (?) 4. ''nuair cuimniġim ar mo feacad tiġ M. ag cabruġad liom; is í an tsuiġe is fearr d'féadfainn do déanam léi mactnam ar . . .'' 8. ''is é cúis na haimne sin do beit uirre deaġ-cáilídeacta gac dúile do beit le fáṡáil i bféarla'' (?) 9. ''rud eile de, i sġéal a beatad tá móran péarlaí, 'sé sin míorbuiltí clúmamla, le fáṡáil.'' 10b. ''ġid narb eol dí dul ag triall ort.'' d. ''is minic do díultuiġ sí dá méin féin'' (?). 11d. ''do cuir sí ġéibeann ar an nDiabal.'' 12a. ''cosġ an Diabail.'' 13b. ''an comras do troidis go dian.'' 14. ''ná leiġ dom beit ag troid im aonar le Diabal; do rugais buaid ar an mbeirt droc-aingeal do cuiread it aġaid; díod cúram m'anma ort-sa''; leiġ eadrom is . . . **féach** TD 30 4, DD xxii 17. 15. ''do buaidis ar an mbeirt droc-aingeal táimiġ ó Ifreann it aġaid; do cuiread beirt eile deaġ-aingeal ag cabruġad leat i dtreo go mbead muiniġin agat asta'' (?) 17bcd. ''ní hurusa do mnaoi i leabaid luiġe seoil beit it éaġmais; ní túisġe cuireas sí ġuide cuġat ná imtiġeann a tinneas cloimne.'' 18d. ''droic-ġéaġ'' (?) 19c. ''do bí luaidte go léir (completely espoused, devoted) le a fear (i. Críost) (?), nó leg. nar l. fa f. oile''? 20d. ''a raib ġráid mór aiġe dí'' 21d. ''mar ġeall ar an méid ġráid do dug sé dí.'' 22cd. ''a lám—ní raib lám le fáṡáil com hálainn leis an láim sin act amáin a láim eile.'' 25b. ''nar féad sé d'fáṡáil mar mnaoi ċéile.'' d. ''ar meisġe ó beit ag féadaint uirre.'' 26a. ''gan a háilneact d'áireamh.'' 27c. ''gan snas do beit 'n-a ġlór'' (?) d. ''do b'í suiġe an Ríoġ (i. suiġe nar ċeart d'aonduine do déanam léi act Día amáin) ar hobad air (i. an rud do bí coisġte ar an bfear óġ).'' 29d. ''ġráid diombuan é.'' 30. ''nuair a-dubairt sí ġurb é a céad-toġa Día, sé sin, an té do toġ sí tar éis an Diabail do créiġint, do bí an baoġal i ngar dí'' (?) 31. ''ní bfuair sí aon duille den sġiurse nac raib an céadduille eile níos nimniġe ná é.'' 32. ''nuair do sguir an ríoġ (i. nuair do bainead an ríoġ di?) (le cloideam) do bí fuil a créact com téactuiġte sin nar ṡil an fuil síos ó na créactaib'' (?) 33d. ''roime sin do cuiread isteac i dteimid í.'' 36cd. ''na cúig míle fear do cuir sí fa cuing Críost 7 do bí go dtí sin 'n-a náimdiu Críost—do ṡaor sí iad (i. d'iompuiġ sí cun an creidimh iad) d'aimdeoin feirge an fobuil.'' 37cd. ''cumaim-se na focail ġráid seo i n-a honóir le súil go gcuimneocaid sí ar mo caideas léi ar uair mo báis''. 38b. ''is é an múinead bainim a sġéal an fir is agus Mairġréiġe'' cd. ''ar mo ṡon-sa is ead do díultuiġ sí an fear óġ saim.'' 39a i. ''do cairdiu Mairġréiġe.'' cd. ''uimniġ ar an riaġail do cugais dúinn, gac ní. . .'' 40cd. ''is mian linn go léir—mar bean ċéile is ead í dúinn go léir—éisteact go foimdar leis na sġéalaib sin.''

33

1a. "cuiroiġ lem obair." b. leas, i. cos. 3a. téacs? o. rem ur-ocht, "rem ucht"; ní tuigim ciall na líne.

34

1a. téacs? c. leg. taom; "is iomda gníom i n-a gcabruiġeann siad le na ngaoltaib" (?) 2o. "bíd siad 'n-a gcairdib dó go buan." 4o. neamh-chor, "sochar," easbaid "baoġail" (?) (neamtur san t.). 5o. "Diabal 7 mo náimde i n-éinfeacht leis." 8b. "do-ciu gur mian súl an domain a gcnuas-sain." 10o. "ná an cineadh daonna." 11. "b'fuiriste dom an dá chnó, 7c. d'faġáil; bíonn géag cumra ġá cuardach i gcoill; is minic do-chím ġá baint í." 13. "cúitechar . . . mo ġrád do réir mar tugtar dóib é." 14co. "is deacair dóib na fréamha soim do chur amach a seilb m'anma" 16bo. "an dorchadas do táinig i ndiaid na soillse, do b'é sin an cúis bróin ba mo do ġoill orra; acht niorb fada uatha an ġlóir soillseach aris." 17. "do leigis Dia a n-dair (i. a mbrón)." 18o. "do sgaoileadh an snaidm." 19b. 'n-a riot, "go hobann." c. "fir do labair na teangta sain go héasgaid" (?). 20o. "dearbda," "teastáilte" 7c. 21b. "trí n anna an domain." o. "ní raib aimneach le faġáil coir maith, 7c. leo." 23c. easgar, >"martra" (?), nó "torad" (?). 25. "do hordaiġeadh ag Dia dóib teagbáil . . .; do bí Muire sásta annsoin." 26o. "fuair sí bás acht níorb fíor-bás é." 27b. leg. "ill súil"? o. "tá deimniuġadh air sin againn." 29 "ba neartmaire impire Muire ar na hasbolaib ná m'impire-se." 30c. muna seolfam, ní tuigim. o. leg. ós é? 31. "nó go bruiġead-sa cabair ó dunna ola Eoin, ní beid aon tsíodcáin agam" (?) cuma coma, "gach coinġeall síodcána do coimlionad" (?). 33. tá trí siollaí i "dadéus." 35. suibisséal, "soissélaid," **féach** Gad., p. 62.

35

1. "mairg doġas díoġa . . ." 8o. im dimcell, "ar mo son." 17c. taiġdeadh "díriuġad," 7c. **féach** Ped. ii 516 § 2; 23 D 14, p. 25 v 23 (do daigd toruimne).

36

A-deir an t-Ollam S. Carmichael Watson liom gurab é Adairi (=Adairne ?) Mac Eoġain (do réir gach cosamlacta) do cum an duain seo. Ollamain do Mac Cailéin Mór (i nalbain) do b'éad cineadh an ġilead so. (**féach** Highland Papers, ed. J. R. N. Macphail, K.C. Vol. ii p.74; Scottish History Society Publications, Vol. xii, 2nd series). 3. "níor dtuill mo chorp an grád tugas dó, mar do lean eagla pionóis an grád sain (i. mo peacaid); d'iompuiġ an grád sain 'n-a fuad dom chorp, 7 tá fuad ag mo chorp damsa coir maith" (?) 5c. "beid ag machtnam ar na daoinib i nfreann 7 ar a bpeacaib ġá losgad ann." 7c. "ní féadaim an t-uabar do chur amach óm chroide." 9o. cuid na deise, "grád ba dú don dolainn 7 grád ba dú don anam."

37

5b. FÍRÉAN, "UGDAR NAOMTA" (?) 6a. AG TUAR BRAITHE, "AG FULANG PRÍOSÚNTACHTA MAR DO CHUILL SÍ"? 7c. DÁ FIADNAIB, .i. "D'FÉADRÁ É D'FEICSINT LE SÚILIB T'INTINNE" **FÉACH** YBL. col. 179 v. 8 (FAICHEAR HÍ GA FIADNAIB FÉIN). 17c. DÓIG THEIBE,> "TEACH MAIT GO LEOR." 25. "GA GRÉINE BÍOS AG TAITNEAM AR FÁIRC, NÍ FUIL ANN ACHT LÉAS BEAG SOLUIS TRÉ POLL I GCOMPARÁID LE SOLAS NA BFLAITHEAS." 27a. TÉACS? leg. FEARR É?
D. "BÍMIS AG TUILLEAM NA SOILLSE." 31c. "DÁ MBEITHEÁ AG ÉISTEACHT LE CEOL NA N-ÉAN 7 SAN AM GCÉADNA LE CUID BEAG DE CHEOL NA N-AINGEAL, A-DÉARFÁ GURAB É CEOL NA N-ÉAN—AN CEOL IS FEARR DÁ BFUIL SAN DOMAN—AN CEOL IS MEASA DEN DÁ SAGAS CEOIL." 36c. leg. GAN DUL NÁ TÉARNAM? 46a. leg. IARGCOMARG, "RANN DEIRID"?

38

5c. "DE CHONN AR NDUAINE MOLTA DO MHAIT SÉ DÚINN AR NDÚIL I NGLÓIR AN TSAOGAIL." 6d. "DO COSNUIG SÉ AG BRONNADH GRÁS." 7a. "A BFUIL EOLAS AGAINN 'N-A DTAOB." b. "IS BEANNUIGHE AN TÉ A-TÁ COSMAIL LEO." 8. "TUG CRÍOST NA FÍRÉIN LEIS AR NEAM 7 D'FÁG SÉ ANN IAD." 9. 1. "D'FAN CRÍOST CHOS ANNSO GO CEANN TAMAILL SUL A NDEACHAID SÉ AR NEAM." 10bc. "TUG SÉ A UILLE (1. A LÁM) DON FEADAN-FÓIR (1. DON TSLUAGH) AR FULUING SÉ A FÁIS AR A SON." 12a. 1. "CREACHTÓIR." D. "DUAN DO CEAPADH 'N-A ONÓIR." 13cd. "NA TAIRNGÍ LE N-AR FUAIGH DIA NA DAOINE LE CÉILE (?)—BA CEART DOM RIAN NA DTARRNGEADH SAIN DO CHUR ISTEACH I BRIGEACÁN MO DUAINE"(?); COIGLE, **FÉACH** IGT l. 54. 18ab. "IS É GRÁDH DÉ TARRAINGEAS GO DTÍ NA FLÁITHEASA SINN; DÁ BRÍG SIN IS URUSA . . ." 21cd. "IS LEIS GAC NÍ SAN GCRUINNE AGUS MAR SIN IS LEIS AN CHRUINNE GO LÉIR." 22d. "NÍ THÁT DOM GAN BEITH FA SMACHT DÉ." 23cd. "GLÓIR SIORRUIDHE (?) DO DIA IS EADH GAC NÍ DO BEITH FÁ N-A SMACHT." 26a. "DO GEARR SÉ AN RIAN." c. CEAS, CEIS, "SLEAG," **FÉACH** KM, YBL col. 154 v. 7. D. "RÍ ARD FEARR LEIS ÉISTEACHT LE DUINE BOCHT NÁ LE DUINE SAIDHBIR." 27ab. "NÍ HÉ DIA DIULTFAS MÉ; IS IAD MO FEACAID FÉIN COMHEADAS AMAC Ó DIA MÉ." 30b. "I NDÍOL MO RANN." 31a. "ÓG DO CHUIR SÍOCHÁIN AR BUN LE GAC AICME (NÓ "LE GAC ORD CRÁDHAID, 1. Religious Order"?) c. GO LEOR, "GO FLÚIRSEACH." 32c. DANAB SÓD (=SÓG), "AR MHIAN LEIS RIAGAL AN UIRD CRÁDHAID (1 N-A BFUILIM) DO BRISEADH."
b. "BÍOD FEADAR DOM CHOSAINT."

39

2abc. "FUAIR FÓL FÁRDÚN 7 NEAM; DEIMHNIUGHADH É SIN AR BRÍG A GOIL." D. FIAC, "LUAC." 6a. "DO B'É A DÉAR A SÍOCHÁIN (1. CÚIS FÁRDÚIN)." 7d. "GURAB É SIN AN UAIR A-DUBAIRT CRÍOST ROIME RÉ." 10d. "DO CHITIN A HAITRIGE LE CRÍOST." 11d. leod, "NIGE" (?), **FÉACH** IGT ll. 1731, 1750. 14c. "DO HAIMNNIGHEADH AOINE AN CÉASTA." 15d. "ATÁ GLAS AR MO CHROIDE." 16c. "ATÁIM SIOCUIGHE LE FUAIME MO BÉAS." 18a. "DÉARA." D. DO SEILG AR, "D'IARRAID." 19. "DÉARA A SÚL 7 FUIL A CHROIDE LER NIG CRÍOST GAC ANAM—COMHARCAI DO B'EAD IAD AR MHÉID A GRÁDH." 22c. "BRAON." 26cd. "CUIRIM MO DÍDEAN (1. DÓCAS MO DÍDIN) AR CHROIG CRÍOST DO GOMHEAD TRÉ N-A GRÁDH ANNÓR." 27b. "ROMH MO SEAN-AOIS." 29. "DÁ CÚIS DÓCAIS ATÁ ACA, UAIG CRÍOST 7 A EISLÉIME." 30d. "DO

ṡáḃáil reic Críost (ḟeall Iuḋáis) sinn; oirne, 1. '' is ar ar son do leiġ Dia d'Iuḋás é sin do ḋéanaṁ.'' 34abc. '' do ġoineaḋ Críost ⁊ i n-a ġoin do ġoineaḋ Muire.''

40

1abc. '' is truaġ liom an té ċuiṁniġeas ar ḃáis Dé ⁊ do-ní peacaḋ 'n-a ḋiaiḋ sin; ba ṁór an baoġal dúinn a ḟearġ do ṁúsgladh.'' 2. do. buan beiṫṫir, 1. '' loisġeas sinn go síorruiḋe '' (?) 3. '' ní ḃrisfiḋ Dia an tsíoṫċáin atá againn; tá bas Críost ós ar ġcoṁair mar ḋearḃaḋ dúinn go bfuaramar turḃaiḋ (1. caiṫḋe) uaiḋ i dtreo go ġceannóċaḋ sé sinn le n-a ḃáis '' (?) 4. '' d'fuluing Críost a ċréaċta mar ġeall ar an gcáin; is é a bfuair sé dá dtoraḋ, caoi do ḃeiṫ againn ar ifreann do ṡeaċaint; ná tuig as soin go maolóċar ar ḟeirg bhíoġmair Críost ''; ġuais, '' chance,'' '' likelihood,'' **féaċ** AOD xx 3, xlvii 1. 5. '' tá súil le Críost le sinn do ṡlánuġaḋ; má ḋéanmaid moill ar an sliġiḋ beiḋ a ḟearġ ṁall ag méaduġaḋ na bfiaċ do ḋeargaḋar a ċorp '' (?) 6ab. '' do ċoisg Dia mailís an diaḃail i dtreo naċ baoġal dúinn anois é.'' c. cogar 1. '' plean Críost '' 1. ar slánuġaḋ. 8c. '' tug sé a ḟine leis mar ḋoraḋ a báis—doraḋ fuair sé gan aoinneaċ do ḃeiṫ ag cuiduġaḋ leis '' (?) 9bcd. '' sruṫ a ḟola ċoisgeas an leacoiġne ar ḃeiṫ ag teaċt ar na daoiniḃ, d'fill an sruṫ so . . .'' 10. '' is cuibiḋ do Muire sinn do ṡáḃáil; giḋ nar ċreaġ an tsleaġ í, ba niṁniġe a bhrón ná na tairngí; dá, '' dá uair níos.'' 11c. '' is truaġ liom an té (1. Críost) do-ċuaiḋ ag glaoḋaċ na ndaoine ċuige féin '' (?) 12bcd. '' tá ar súil le maiteaṁnas 'gar dtreoruġaḋ; tá Muire ann ⁊ díolfaiḋ sí tar ċeann 'pé duine againn a mbeiḋ fiaċa air.'' ; nó díon = '' sluaġ cosanta,'' díol deoraḋ = '' sluaġ d'fostóḋ''; deoraiḋ > '' saiġdiuir ar fostaḋ,'' **féaċ** KM. 13c. '' ní féidir díol as '' (?) '' coisgeann a ḃáis a ḟonn díoġaltais i dtreo naċ bfuil sé ag éileaṁ fola a ṁic, ⁊ do ṁaoluiġ sí fearg Dé.'' 15d. 1. '' ná guais . . .''; '' the risk of letting Thy Son become man.'' 16ab. '' ba ṁian le Críost a ḋaoine do ṡlánuġaḋ ⁊ mar sin tug sé a ċorp mar ġeall ar a gcoiriḃ.'' 17cd. '' do loisg obair ar slánuiġṫe Críost mar ḃeaḋ tealleaċ.'' 18abc. '' ní héigin dom feasna ḃeiṫ im luiġe i bpeacaḋ gan dóċas maiṫeaṁnais; i gcréaċt Críost—duine againn féin—is eaḋ fuaras maiṫeaṁnas.'' 19. '' ar feaḋ tamaill níor ṫug Dia aon aire dar gcruaḋċás; nuair ṫáinig sé ag faġáil síoṫċána dúinn ba ċróḋa an gníoṁ do-rinne sé, 'sé sin, a ḟáis d'fulang, giḋ narḃ aon ' éaċt ríoġ ' é.'' 20. '' do-rinne Críost pósaḋ le n-ar ngaoltaiḃ; an teaċtaireaċt (1. teaċtaireaċt an Aingil) do ċuir sé cugainn —suiṙe ḋainġean do b'eaḋ í ''; snaiṫm sloinniḋ, > '' cineaḋ '' (?) 21cd. '' ba ċeart dúinn do ċréaċta do leiġeas aċt is ro-fada tá tú ag fanaṁaint i bfad uainn '' (?) 22. '' tá do ċréaċt cosṁail le luing cuirtear fam ċoinne ċun síoṫċána do ḋéanaṁ liom; do bí stoirm 'gar gcur ar seaċrán go dtí go dtáinig an long sain ċun mé d'iomċar (a ḃaile).'' 23. '' sláin (1. bannaí) ar slánuiġṫe is eaḋ do ċréaċta; dá bríġ sin ní ceart an iomarca éagcaoine do ḋéanaṁ dá mbarr; tá Críost—duine dar gcineaḋ—slán anois ó na ċréaċtaiḃ; ná cuir a ḟuil i n-ar leiṫ.'' 24abc. '' más áil le Muire mé do ċosaint a-déaraiḋ sí leat go raiḃ do mac 'n-a luiġe ar a glúnaiḃ.'' 25. '' an tsuiṙe do bí ġá ḋéanaṁ agat (?)—caiṁṫ do b'eaḋ í do ċuġ dúinn dóċas ar slánuiġṫe; ní ceart duit suiṙe do ḋéanaṁ le Muire ⁊ san am gcéadna t'fuil do ċur i n-ar leiṫ (?); liaṁain, **féaċ** ainliaṁain > '' sponsalia inire,'' '' pósaḋ,'' 23 D 14 vv. 38, 43; tá '' liaṁain,'' '' liaṁnuiġim '' (''do-ním ġeaṙán '') le faġáil TD 21 3, 33 8, GIM, p. 87.

26c. "cuir do díogaltas ar aċlá." 27. "Gid gur mill éadbha sinn fuair sí páirtúin; is iomda tí (i. "line," "nautical course") do díriġeadh ar na flaiṫeasaib; ná díriġeadh Dia aoinneaċ amaċ ó na flaiṫeasaib acht an diabal amháin." 29d. builleadh gur "builleadh déidheannaċ," &c. 30. "A Mhuire, tabair dúinn na flaiṫeasa & iad ar osgailt; bíodh gaċ aon rud ġá dheanamh san gcaisleán sain mar is gnáṫ i ngaċ tiġ bainríoġna, 's é sin, ceadh do beiṫ ag gaċ aon duine dul go dtí an bainríoġain; bíonn muinġin a bainríoġain ag a haoigeadaib." 31. "Ba luġa an fearg ó na tairngib ná an fearg ó God an chroidhe; má tugtar don chroidhe sinn beidh iomlán an ċirt aige; is é Críost an té a bhfuil ceart aige dar seilb-ne" (?).

41

1cd. "tá súil agam le bás d'faġáil it fochair; dá brig sin fógaim ċú." 6b. cuairt, "céim," "gníomh," &c.; **féaċ** 10, 22 ċios annso. 10c. "do lean an cineadh daonna í (i. ag déanamh peacadh) & átas baoṫ orra." 13c. crosaċ, "ar dheacair eolas do dhéanamh ann" (?) 16b. "nar ġéill d'feirg." 17d. 'n-a ċuairt do, "ag triall ar." 18d. saorċlann "mac uasal." 19c. leg. ga noearna? 21b. "ní foláir dom é do ráidh" (?) seaċmhaidh, "neimh-riaċtanaċ," "dearmad"; **féaċ** PB, SIBP xxx 25, Index Bk Lismore "Lives" (Stokes) l. 2271, Vita Tripartita p. 228, l. 25; Voyage of Maeldun c. 12. 22c. "miádh é acht aoibneas ċrid" (?) d. "faoiseamh ó pein do b'eadh a bás; seanóir átasaċ, &c. do b'eadh é an uair sin"; sgeile, "faoiseamh"? **féaċ** IGT. ll. 60, 103. 33d. as="gurab"? 35b. "is cuibhi é seo do ráidh" (?) 36b. "gníomh nar ċúitiġ sé le Dia" (?) 38cd. "ní ċloisim fuaim na fola (i. do-nim pailliġe i bhfuil Críost) nuair naċ gcuirim fiġair na Croise orm féin" (?) 43a. an leaṫ eile, "gaċ aontuine san domhan" nó "na daoine damanta" (?) 49c. "mar is tusa—níos mó ná aontuine eile—do ċuġ na heaṫa (i. biadh, ċoṫuġadh, &c.) don domhan".

42

2bc. "ba lór (i. ċóir) an ċainnt fearġaċ do ċaiṫ an rí go lom díreaċ leo (i. dream fa príomh), & ba ċóir an breiṫ do rug sé ar an dreim. . . ." 3c. "do réir Dé ní raibh a n-obair níos fearr ná obair an té. . . ." 4. "i ndiaidh nóna is eadh ċáinig na daoine deireannaċa." 5ab. "aon luaċ saoṫair amháin do ċuġ an rí uaidh de ċionn an toraidh do ċuġ gaċ dream acu ċuige i n-am na proinne"; leg. don ríġ? 6. "do bí éadh ar na daoinib do bí tar éis na gcrann do lomadh, & a-dubradar 'do bí tosaċ againn ar na daoinib eile; ní maiṫ linn beiṫ ar aon dul leo i dtaobh ar dtuarastadail'"; gaċ crann do-ċiad, "gaċ crann do bí ann." 8a. drong formala, "drong ar fostódh." b. "daoine naċ bfaġann aon comhrom san roinn." (?) d. áradh, "dréimire" >"cróċar," >"bás," **féaċ** IGT. l. 441, KM. 10c. "fuair sé a iarratas, 's é sin, comhrom ronna d'faġáil." 12b "fear do beadh 'n-a feaċaċ go deireadh a saoġail"; leg. "i n-a ċul"? c. ar aba ní, "de ċionn deiġ-ġníoma." d. fear aga bhfuil aga (téarma seirbíse) ag síneadh ó n-a ġeimeadhain (go dti a bás)" (?) 13c. corp cóir, "fírleaġan" (?) 14c. téacs? 15a. "ní ceart do Dia duine do ġlacadh . . ." 17a. is air, "& creadh í." b. "iċir stolpaċ is eadh mé." 23, ciall? 27. "ní fuil d'fiaċaib ar naoidheanán ná ar a máthair atá gá iomċar i n-a broinn trosgadh do dhéanamh. c. ní ċuigim d. A.

an Céasta. 29c. adbar teasbruitne . . . , "stuip nach folair a slanad amach (óm anam) le teinid" (?) 31d. "is deacra (i. deacra le déanamh) craob i bpál 7 na duilleoga bíos ag tuitim anuas uaithe" (?) 33b. "tá an ghealach 7 an ghrian cosmail leis (i. le Dia)." 35. "sul ar chruthuigh Dia na dúile —7 bíonn sé 'n-a comnuide ins na dúilib sin—do chruthuigh sé an chruinne—dírighean sé go ceart í—7 gabla óir na gréine" (?) 36cd. "pé duine tugas do Dia gach a bpuil san domhan aige—glacann an duine sin Dia péin mar malairt ar rud suarach." 38d. i. "ní puil a saibhreas go buan aige." 39cd. "mairg nach dtugann do Dia píosa dá buin (i. roimhe dá saibhreas); má tugann sé do Dia píosa beid an píosa sain 'n-a buin iomláin (i. 'n-a saibhreas mór) ar neamh" (?) 40b. "beid admad an chiste go láidir." 41. "duine págas bó (i. roimhe saibhris) ag an eaglais—gid nach leis anois an saibhreas sain acht leis an gcuid eile againn (?)—do b'fearr dó almsa—almsa a mbeadh buaidh bhrighmar innte (?)—do thabairt uaid (7 é 'n-a beathaid)." 42ab. "ba mó do raghad chun sochair dhamh-sa mhrt mar almsa ná laogh 7 céad bó . . . ; cd. "tairbhe ón gcoire 7 ón gcéad torc—tá deireadh leis an dtairbhe sin (?) nuair bíos duine tar éis báis." 43. i. "ní puil aon biadh, 7c. Gá chaitheamh ag na daoinib atá ar neamh." 44d. cogal>"deasga" 7c. 45cd. leg. mbeathaid : meathail. 46cd. "nuair ghlaodas duine orm (?) cloisim an ainm 'Giolla Brighde' (i. Ó hEoghusa ?), 7 ní nár . . ."

43

12d. i ngeall ne, "de chionn", "mar ghell ar"; inn leg. finn

44

4a. gloin="gloine," féach TD 3, 31. 6a. "a ruaidhtaim a ríogh," "í (i. m'anam) do dul go dtí a maighistir." b. "de chionn na péine do chuir mo pheacaid ort." 7cd. "cúis imnithe dom is eadh a laighead do thuilleas glóir na bplaitheas." 8d. "níor leigeas thairm aon ócáid orúise"; gan áis, "gan aontughad léi." 9a. "is eagal liom narb fearr liom beith im luighe san luaithreach (mar pionós) ná beith im leabaid clúimh." 10. "más rud é nach mian le Dia mo ghaol do ghabáil (i. gráid do thabairt dam) d'aimhdeoin a peinge, beid a fearg, 7c. dom sgrios."

11b. ar barr, "na tairrngí do threagad t'uchd-sa."

15c. "más péidir liom tamall aimsire do chaitheamh it seirbís." 16. téacs lochtach.

45

2a. píoch "easaontas" (?) c. "nach láidir bar sluagh" (?) d. i dtáir "i n-a dtáimig sé (i. bar sluagh)"? 4d. rom, "a bpuil i ndán dam." 8c. de bhríghe a ndearna sé de shochar dá ghaoltaibh ba cheart dóibh dul ag triall air." 13c. ná bíodh aon mhearball ort 'n-a thaobh" .i. "cuimnigh gur mathair Dé, 7c. í." 14b. "ag tuilleamh na beathad síorruidhe."

46

1b. "dá bhríghe sin ní ceart dom beith ag gabáil mo leithscéil" 4b. an athair, i. "'n-a dhiaidh sin (i. mo cheard . . .)." d. "ná mo cheard (i. philidheacta) do beith pá onóir." 10c.

'' sgéala i dtaob báis a Chloinne '' ? nó leg ó a ? 17d. '' mar do bí sé tar éis a ghráid (do Dia) do thaisbeáint go soiléir.'' 20d. '' agus, agus., com maith.'' 22d. '' i dtreo go laspadh mo ghrádh do Dia.'' 26b. bruittéagair, '' stór éadaigh '' ?: **péac** téagar óir ar a folt 23 F16, p. 53, v. 38. 35d. leg. lem churp ? 38d. i. '' b'féidir gurb fearr dó bás d'fagáil.''

41bc. '' bás gach aonduine do b'eadh bás Críost; do b'é Críost gach aonduine ar gach aon tsagas cuma.'' 49d. '' is cúis truaidh dúinn gach a bfuil againn san domhan,'' i. '' is iomdholta iad.'' 55. i. '' d'féadh Críost (de chionn a fealbais) iad do thábhagh le céile.'' 58. téacs ? 59c. tréan i. '' cumacht '' '' ri,'' agus.

47

2b. do coimhéadh, >'' do cuireadh.'' c. '' is daor do-chuaidh an obair sin air, i. an tslighe do thaisbeáint dúinn,'' '' ba costasamhail dó é.'' 3cd. '' is é Críost do cuireadh le Dia chun bás d'fulang agus mar sin chun clos Dé do dhol.'' 4c. téacs ? 6c. ar mo chrú le céile,'' '' orainn go léir '' (?).

48

1b. '' iarrfaidh Críost luach a fola orainn i ló an bhrátha ''; [uaireanntaí bíonn brí na haimsire **foinbthe-fáist.** (fut. perf.) leis an aimsir **foinbthe.**] d. '' mar gcall ar a ghrádh dúinn is eadh do bhain sé an luibh leighis sin.'' 2ab. '' d'fonn sinne do thabhairt leis go dtí na flaithis do chuir Críost ar athlá an fearg do bí air de bharr a fháise.'' 3. '' tá créachta Críost 'n-a nuadhbadh dúinn gur leighis sé gach duine dá dtáinig go dtí a bhanais (i. do ghlac leis an slánughadh); táinig pósadh (Dé agus Muire) as an sanais (i. a teachtaireacht an Aingil) '' (?) 4cd. '' i ló an bhrátha beimid 'n-ar dá roinn ; nach mor an náire é sin agus go raibh Críost a máthair ag cuidiughadh linn.'' 5. '' do bí Muire ag fiadhach orainn ; dá bhrígh sin do chuill sí díoghaltas Dé do chur ar athlá ; ní túisge lasann fearg Dé ná tóghann Muire bhratach na trócaire.''

6 '' ní hinchreidte gur mise an t-éin-fear amháin coimeádfar amach ón bfleidh ; taingeann Dia an fleidh sin do chách ; beidh Muire san seomra féasda ag teannadh le Cóir agus pléidh léi [tá cóir fearsanuighte] agus lionadh an tseomra le haoigeadhaibh.''

7 '' táinig Críost ar slánuighteoir 'n-a dheoraidh 'n-ar measg ; ba mhian leis a síol (i. an cineadh daonna) do sásamh ar feadh a beatadh agus mar sin do bí aige (i. fuair sé) a díol de ghuaillibe (i. compánach oireamhnach dó féin, i. Muire); ba dosmhail le rígh an bain-ríoghan do chruthuigh sé '' 8. '' do dosain Muire sinn i dtreo nach baoghal anois dúinn fuil Críost do bheith n-a luighe mar fiadhaibh orainn; ná bíodh Críost ag cur a milleáin sin ar Muire; nior b' fholáir di focal Dé (teachtaireacht an Aingil) do chreideamhaint.'' 9. '' d'féadh pósadh Muire fearg Dé do maolughadh; do bí Dia i gcás idir dá chomhairle i dtaob ar slánughthe, ach do bhaidh a maithmheadas ar a feirg.'' 10. '' ag féachaint duit ar créachtaibh Críost tuigfidh tú gur sábháil sé sinn; ná bach le n-a feirg; fuair a bás párdún dar bpeacadh.

11. barántas ar bpárdúin is eadh a chréachta; ní déanfaidh sé lón den (i. ní caithfidh sé an) fleidh (i. ar slánughadh) nó go leighisidh Muire a chréachta; ná leig dó mise do choimeád amach (ón bfleidh), a Mhuire ''; **péac** SIBP xxxii, 27 (lón do dhéanamh don leasdar, '' to.mistake the vessel for the food.'') 12. '' ní fagann sé toradh gaoil (i. ar ngrádh) ó chreadhadh a fheola; ní raibh ag ar simnsearaibh a leithéid sin d'arbhar.'' 13b. '' cuirid ar athlá í '' nó '' do-ní níos fairsinge í '' (?). 14. '' tá cuid de ghníomhaibh Críost agus taisbeánaid siad méid a ghráidh dúinn; is é an chuid sin a gheimhle agus a chréachta;

nuair do chíochnuig sé obair ar slánuigthe fuaramar ceard beith i gcuan (i. ar neamh) gan aon táille d'íoc." 15cd. "a duine, ba ceart duit—7 dot fine coin maith leat-sa—gníom éigin do dhéanamh cun íoc a fuil Críost." 16. "ba ghnáth le Muire dul i mbannaib go slánórai sinn; mar sin do coisgeadh sí tú ar an gcóir do chur i bpeitim; má thiultuigeann an Cóir clann Muire do tabairt suas do Mhuire déan, a Críost . . ." 17. "feis (i. pósad) ar maithe leis an nduine—do b'é an cinneadh sain (i. socrugad ar an bpeis sin do dhéanamh) dáil (i. pósad) Muire; do cheapais de coimairle ceacht i gcolann daonna, 7 is é an t-aingeal do chuir an coimairle sin i bpeitim (le linn a teachtaireachta); ullamh "críochnuigthe," nó "toileamail," **féach** TD 3 9. 18. "do choilleamar (i. níor thíolamar) an cáin acht do tusad párdún duinn fa urraidheacht an Rígh; de bríg creachta Críost do bí an socrugad sain 'n-a Socrugad comtrom; do gealladh do Muire go maolórai ar t'feirg" (?) 19. "ní raib aon tsúil agamn le neamh d'fagáil nó gur aitéirigh Críost; do bí an cruadhcás com trom sain ná raib aon maith dúinn lúireach na ngrás do chur orainn féin" 20ac. fleadh (grás) i. "toirtbe an tSlánuigthe." 22cd. "ba maith uait an obair chruaid sin do gabáil ort féin." 23. "seachna gaoil (i. cosaint an cinniu daonna) ar cóir do chéacht, a Críost—b'sin í an páirc bán do tusad do Muire; do chuir Muire cosg let feirg; bíodh sí anois ag treabadh na páirce sin i n-éinfeacht leat-sa chun grás d'fagáil aiste; leg. 'n-a branar?; comh-ar, "treabadh le,">"páirt," **féach** ISP p. 68, v. 10, LCAB vii. 129, xli. 8. 24a. "caoi ar sinn do tabairt isteach chun na fleidhe (?); d. "adbar cainte agat le Muire." 25cd. "do sroicheadh doimneacht a fola mar beadh doimneacht na mara i n-a mbíonn na bradáin," .i. "do traigeadh a fuil." 26d. "ní leat-sa amháin t'fuil-se; is le Muire í com maith." 27. "an tsleag do sáitheadh i gcíoch Críost do coisg sí a fhearg linn; nuair do bí sé gá céasadh níor gab sé aon fhearg mar do bí sé ag iarraidh sinne do sábáil; ó threabadh doimhin is eadh dig an toradh flúireach." 28. "is féidir leis an saor (i. Dia) toil na Córa d'iompódh, 'gar gcosaint uirre; do-rinne sé fál timcheall orainn d'admad na sleighe; 'n-a diaidh sin ba mhór an t-iongnadh é dá séanadh sé sinn." 29ab. "nuair bíos an cluiche ag dul 'n-ar n-agaidh is mithid duinn . . ." 30a. "do luigh costas na fleidhe (i. ar slánuigthe) go trom air; is truag nach ndíolamaid as an bpion . . ." 31. "d'fulaing Críost a lán creachta le linn dó beith ag fiadhach orainn; ní cóir duinn an iomad muinighne do beith agamn as na creachtaibh sin; gidh go bfuair sé bás ar ar son, cuireann a bás cosg éigin ar a gradh." 33a. ner fuirigh,>"ba mhian leis d'fulang." c. "do chuir sé (i. an t-eire) an t-ualach ar a thoighthibh." 34a. "do réir a thoraidh measdar gach talamh." 36bc. "is baoghal duinn Críost an fad is bíonn sé ag tortadh a fola; ba cheart duinn dul ag triall air le linn an triomaigh (i. an fad is nach mbíonn a fuil ag sileadh)." 37b. "ní mian leis an gcóir aon tsocrugadh do dhéanamh linn" (?); teagar, "socrugadh"? **féach** SIBP, xxxvii, 3.

49

1d. "bean d'foillsigh an diadhacht." 11c. i. "com háluinn le hór." 14d. téacs?

50

1a. "ná bí id compánach acht duit féin," i. "leig dom leo gradh" (?) b. toll-faobair "manntach" (?). 2d. "mé do mharbhadh." 3ab. "ba mhór an sólás gan beith id chuideachta a thuilleadh." d. "gan

tusa do thréigint amach ⁊ amach.'' 7c. leg. ót séise? 8c. ceannach, '' cuilleann.'' 9b. riot='' leat''? 12a. tomhasaim, toimsim, cf. LCAB xxxviii 21. 23. ' seo chugam an bás; ⁊ i gcompráid leis an mbás b'fhiristi an turas oiliúnach do théanamh (mar aithrige).''

51

4c. '' **cum**, cuin, sochair '' sna ll. Acht ní fuil sé ceart do réir IGT, § 131. 6a. go dtí dhoibh . . .>'' go ndéanaidh tú '' nó leg. dhíbh. 10b. **féach** 4 tuas.

52

1a. '' do bhriseadh uirre,'' '' tá sí scriosta.'' c. '' cé an dochar duine nó a dhó (do beith gá tréigint).'' 3. '' má bhriseann manach a bhochtacht (i. a riaghail bhochtachta) is mó an náire dhó é ná dá mbeadh sé 'n-a fhear bocht thaobh amuigh den Orth.'' 4. '' an té fuilngeas a bhochtacht go foighneach is mór ag Dia é gidh nach mór ag an saoghal é.'' 7ab. '' ní hé amháin nar bhris Muire an bhochtacht acht do chaoidh sí léi . . .'' 8. '' ní hí an bhochtacht (i. easbaidh airgid, ⁊c.), an t-aon easbaidh do bhí uirre, acht do baineadh a mac, ⁊c., dí.'' 9. '' d'éirigh sí arís tar éis gach easbadha d'fhulaing (do bhí neart airgid chomh mór sain innte).'' 11d. '' tarbh toileamhail.'' 12b. díleas '' bona propria.'' 13d. '' áilneacht pearsan do mheallfadh gach duine eile.'' 14. '' gach ní do mheallfadh é, do choimeadadh fhomséis amach ó n-a shúil é, mar do bhí doirseoir maith ag a shúil, 's é sin, a abra, acht ní choisgeadh an t-abra ain a theora.'' 15a. '' ag aontuighadh le n-a craibdeacht.'' b. d'áiridhe '' go deimhin'' (?) d. '' nír bhaoghal dó an éisteacht sain.'' 16cd. '' ní chuireadh sé spéis i gcaimnt na ndaoine do bhíodh gá mholadh.'' 17c. '' ní raibh amhras ag aontuine ar an ní . . .'' d. '' do théigeadh a chaimnt i bpeirdm ar cách.'' 23cd. '' is é an crann is mó blách an crann is ísle chromas fa dheadh.'' 25. '' beidh na cosamhlachta so thuas (21-24) oireamhnach dúinn (clann fhomséis) má íslighmíd ar n-aradhna (i. má cheachtaimíd an umhlacht) ''; b'féidir go dtuigtheadh '' aradha '' ar téadh seoil (chun an tseoil d'ardughadh, ⁊c.) 26c. read, i. '' do rigeadh,'' i. '' do sgoiltead ''? **féach** Ped. ii, 593. 27. '' do theip orra an cuspóir do bhí rompa do bhaint amach; ní head ó n-a ngníomharthaibh féin acht ó fhomhséis cháinig a ndeagh-chlú.'' 28b. '' ní admhócaidh sé mar chionn iadh muna . . .'' 31abd. '' ba cheart aire do thabhairt ar mo chaimnt i dtaobh an cháis (i. i dtaobh bháis na bochtachta san Orth) a bhfuilim ag trachd air; ní saor ó locht an cás sain.'' 33. '' taisbeáin do Chríost na stigmata atá ort.'' 34. '' ní tinne an créachd sain ro throigh ná do bochtadh.'' 35ab. '' ba chóir go mbeadh mo shlánughadh agam i nóiol do phéine.'' d. '' cuirfidh do measardhacht d'fhiachaibh ar Dhia mé do leigint leat.'' 37cd. '' dá leigfinn don diabhal beith mar fhear dhighidh agam ní baoghal go mbeadh sé dom buaidhreadh.'' 38a. '' i dtreo go ndoirtfinn . . .'' b. '' osgail (i. músgail) m'aithrige.'' 39c. '' d'admhuigeas mo locht.'' d. '' is é t'uaim-se anois cabhrughadh liom ''; **féach** 4 7, 11 23, 95 7.

53

1. '' nuair do bhíos ag baint suilt as an saoghal im óige (sar ar thánag isteach san Orth?) ba mhór an oidhcéille dom é, acht is measa an oidhcéille atá ionnat, a fir . . .'' (?) 2c. '' más baoghal, dar leat-sa, an bochtanas.'' 3d. '' leig dom '' (?).

4bc. ''t'ainm saidhbhris ón stór airgid atá cruinnighthe agat.'' 5b. ''do ghrádh go hiomlán,'' ''iomlán do ghrádha.'' c. ''a duine a bhfuil olúthchairdeas aige leis an saoghal'' (?) 6cd. ''ní haon tairbhe dúinn bheith do theacht ar an saoghal, tá a theilgeadh com comhgarach sain dúinn.'' 7abc. ''bíonn tú ag cainnt ar a fhaide bíos saoghal an duine; ná bíodh súil agat go mbeidh do chiall (i an rud a mbíonn tú ag cainnt air, i. an saoghal fada sain) agat-sa'' (?) d. taobhadh, ciall? 9. ''is mairg an duine chuireas é féin ar do chomairghe—gidh go mbeitheá ag foghnamh dó—agus measas go mbeidh tú ag gabháil a leithghéil i ló an bhrátha.'' 10. ''gidh go rabhas im meirleach ag sír-ghéilleadh—mar is dual dom nádúir—do na cathughthibh . . .'' (?) 12c. don<the an. 13c. ''nó go mbeidh do shaoghal caithte agat''; tarraingim, **neamh, féach** LCAB ii 13 d. ainneal, ''áinle,'' **féach**, IGT, II 1380, 1384. 15c. ''nuair adhódaidh tú do throighnídheamhartha.'' 17. ''ní bíonn tú sásta riamh; tá mbeadh an domhan go léir agat **ní** bhfuighteá ann acht seachrán saoghalta 7 leathláimh (cumangrach, thriobhlóid, 7c.), tá mhéid í an sbéis cuirtear ann'' (?) 19d. ''cá bhfuil an té fhanas (i. mé féin) tar éis báis a charadh'' (?) 20c. ''má tá nach bhfuil bás i ndán duit.'' 22a. ''is féidir a fheicsint nach sásuighean aon tsaidhbhreas, tá mhéid é, tú''. d. ''ná bac (i. ''ba ceart gur chuma leat'') an aimsir atá caithte'' 23abc. ''ní bhuaras aon toradh óm beathaidh.'' 24cd. ''leig dod shúgradh; ní fhuil ann acht feall 7 pian i ndiaidh an fhill.'' 25d. ''ná glac sealbh bunaidh ar an saoghal.'' 27. ''ní ceart deasga do dhíghe do bheith gá tabhairt dúinn''. 28d. i. Míchéal?

54

2b. gné,>''slighe,'' ''cuma'' (?) 18. ''an mór an tairbhe dot anam an chros do bheith ann'' (?); a hionadh, i. ''m'anam. b. leg. má tá? 19c. fáidh, ''duine chíonna.'' 20cd. ''gá spreagadh chun an domhain go léir do ghlacadh i n-a uchd.'' 21a. fairrsinge, i. ''neamh-chumhangrach,'' ''saoirse.'' 22b. ''doirse (i. a chéadta do hosglófaí).'' c. ''i dtreo go mbeidís mar ghlighe . . .'' 24c. ''(is é an fáth . . .) é do bheith ar ar gcumas dul i bpáirt leis.'' d. re (leg. le?) crann, ''ó chrann eile (i. crann na haithne) . . .'' 25d. cánuighe,<cánaigh-e? téacs? 27c. ''do bí sé 'n-a luighe ar . . .''

55

4b. an dara hinghine, **féach** PH voc. dara; **1 Armb.** is eadh ''dara.'' 6d. feall taoibhe ''compánach feallteach.'' 9c. ''ghníomh as dual do dhia'' (?) 11a. umhaloid, **féach** Ped.. ii 42. (umhaloid). 15c. ceart, ''cuid ceart''; seacht nime, **féach** Eriu ii, p. 110 § 23. 17. clann dhadaigh, ''clann dhighteach''? **féach** KM cotach?

56

5b. do leath, ''do leathadh,''>''do laghduigh'' nó leg. ''leagh''? 11a. sgim, ''fuadar,'' ''corruighe aighnidh,'' acht is iomdha ciall atá leis an bhfocal; **féach** Din., MD 106, LCAB xxxiii 8.

57

1b. 'n-a faoisidim i. ''a admháil sin (i. go dtáinig ceo . . .) 2. ''mura mbeadh Muire ní beadh an creideamh againn mar

ba ċeart '' (?) ; cion tuigseana,> '' tuigsin ċuiḃiḋ.'' 3b. '' i ngéiḃeann (ag an bpeacaḋ).'' 5c. '' nó go n-iompóḟaiḋ m'aigneaḋ beaḋ-sa . . .'' 6a. 1. '' ná Ádaiṁ.'' 8c. 1. '' préamha laga.'' 10b. '' ag dul le filiḋeaċt.'' 11a. '' ní ḟuil báis (1. deireaḋ) i gcoṁair an báis (?); **péaċ** 21a 18. c. '' dá mbaḋ leanḃ péin é, níor ċeart dó beiṫ ag leagaint an tsaoġail amaċ dó péin nuair do beaḋ sé ag caiṁnt '' (?) 12b. ''deaċṁaḋ do ċaiṫeaṁ i n-ionaḋ í do ṫabairt do Dia.'' c. ní de, '' cuid de.'' d. '' ná bí ag tabairt t'aire iomláin don doraḋ '' (?). 13. '' cnú abaiḋ.'' 14. '' tá lá an bráṫa ag teaċt; caiṫfiḋ tú tú féin d'ollamhuġaḋ 'n-a ḟoṁair, ag déanaṁ cuid éigin dá bruil ar do ċumas ionnus go raġaiḋ tú go dtí Críost.'' 15cd. '' do lá (1. d'éis) an bráṫa diocfaiḋ oraiḃ pian ḟom mór go measpaiḋ sib gur beag ar fad an pian do ċuir trosgaḋ na hAoine ort.'' 16. '' má deir an ḟolann (1 ló an bráṫa) gur ṁeas sí gur mó le rád a soċar féin ná soċar an anma ní ṫaiṫnfiḋ an focal sain le Muire.'' 17c. '' ní tú an té a mbeiḋ an ċuid as mó . . .'' d. '' ní beiḋ agat aċt do roġa aca.'' 19c. '' ba ġniom críonna ḋam mo ḋruim do ṫabairt le . . .'' 20c. '' diombuan.'' 21c. '' iomḋa náṁa.'' 25d. '' ní raiḃ sé 'n-a ḟeaċaċ ar feaḋ a beaṫaḋ go leir.'' 26cd. '' is móide trócaire Dé don duine an bráiṫreas do bí ag Dia dó.'' 28c. '' beiṫ siad ag cabair liom má iarraim orra é, aċt is uaiṫe féin beiṫ Muire ag cabair liom '' (?) 30c. '' pé ruḃ ḋuġ sé.'' d. '' gurḃ é an ruḃ sin (7 narḃ é a ṁalairt sin) ḋuġ sé.'' 31a. '' Críosd.'' c. '' ní raiḃ cabair ag a ċloinn.'' 32b. '' Críosd do ḋongḃáil i gcuideaċta leis.'' c. '' ní ḟéadfaiḋ aoinneaċ a ṡaoileaċtain go dtiocfaiḋ Críosd mar ḟríosúnaċ i n-ar measg.'' 34. ní ċuigim briġ an raiṁ. 36c. '' an duine atá san uaiġ, tiocfaiḋ duine eile ċun a ionaid d'faġáil '' m'uaim de, **péaċ** YBL col. 154, v. 18, col. 164, v. 40.

58

1cd. ''na daoine naċ bruil fós ġá losgaḋ san teinid sin (1. i nIfreann) —an bruil aoinneaċ aca naċ bruil an teine sin ag tosnuġaḋ ġá losgaḋ '' (?); fadaiġim fa, '' I catch fire from '' (7>'' I get angry at,'' **péaċ** LCAB xl 6). 3a. tairgeam síoṫ, '' déanaimís iarraċt ar fáṫúin d'faġáil.'' 4a. gabáil, '' gluaiseaċt,'' '' oibriuġaḋ.'' d. '' cuilleann gaċ aonduine againn a fearg.'' 5a. '' ó Aindrias tar gaċ naoṁ eile is dóiġ liom go dtiocfaiḋ ar gcoḃair. d. '' go bfaġam síoṫ de ḋoraḋ mo ġniom féin 7 ġniom Aindriais.'' 6d. d'urċar, '' go hobann.'' 8c. breiṫeaṁ, 1. Críost. 9d. 1. Aindrias. 10a. 1. easboġ eile. b. >'' fá sgáṫ Aindriais.'' 11b. '' níorḃ fada uaiḋ an tubaiste.'' 14d. '' an beirt agaiḃ d'feicsin gan fios daoiḃ.'' 18d. '' le linn na croise do ṫóġḃáil dó do ṫáiniġ gruaim ar a aġaiḋ.'' 19a. '' a-dubairt an t-easboġ (leis an mnaoi).'' 20c. '' i mbréiġ-rioċt ċun dioġbála do ṫéanaṁ duit.'' 21c. '' nó go mbeaḋ fearg ar Dia leat.'' d. '' is mór an t-áḋ go dtáiniġ sé,'' **péaċ 41** 21. 23cd. leg. aiḋbsiġ; ċumaiṁn-sin. 26ab. '' do bí Aindrias ag cur a lán caiṫreaċ fa ṡmaċt a ṫiġearna (Críost).'' d. **péaċ 41** 21. 27ab. '' lá aṁáin dar ċuir Dia é ċun an ċreidiṁ do ċraobsgaoileaḋ.'' 35b. '' cad 'n-a ḋaoḃ naċ n-inneospaí an sgéal so don doṁan go léir ? '' 36a. '' sgata aingeal ar nós éanlaiṫe.'' 37a. do foiċeaḋ .i. '' níorḃ ḟéidir í d'feicsint.'' 39a. leg. isa fearta ?

59

2abc. ''im ṡníomharṫaiḃ do ṫréigeas ḟlóir ṡíorruiḋe ċun peacaḋ do ḋéanaṁ.'' 3a. i. Críost. 4cd. ''fáḡaḋ sé ó Ḋia mar ċomaoin dam an Ḋiabal do beiṫ fa mhasla.'' 5. ''iarraḋ sé ar Íosa cuing do ḡabáil liom (i. cuiniuḡaḋ liom ċun na cuingе cráḃaiḋ d'iomḋar); tar ceann mo ḟeacaiḋ, i. ''d'aiṁdeoin mo ḟeacaiḋ.'' 6b. ''beiṫ ag síṁ-ṫeaḡasḡ'' (?) c. ''do ṫaisbeáin sé a ḟeaḃas do bí an boċtanas.'' 7c. ''go raiḃ a ċolann ḟlanta (ó ḟeacaḋ).'' 9b. ''do bí sé i mbaoḡal a báis siorruiḋe,'' ''do bí sé beaḡnaċ daimanta ar fad.'' c. a beart ċáis, ''a ṡníomha ba baoḡal do.'' 10c. ''fa ḋeireaḋ tuḡ sé ḡráḋ do riaḡail (.i. do ċomairle cráiḃṫiḡ) a máṫar do bí ag déanaṁ a ríċill ċun é do ċur fa śmaċt'' (?) 11. ''níorḃ aon iongnaḋ —ꝛ an méid ḋéar do ḋoirt sí i mbíol a ḟuasgailte—gur éiriḡ le n-a díoḡrais é do ċur ar ċéill.'' 12a. Deum, tá ḋá śiollab ann 13a. oiḋre,> ''cosmail le.'' c. ''an ḡráḋ mór do bí. aiḡe do Críost.'' 14bcd. ''do bí a ḟlóir fa ḟeimeal ar dtús acṫ sin mar ba móide í 'n-a ḋiaiḋ sin; do bí sí go hanmór fa ḋeireaḋ''; is ionann an ċiall atá ag ''nós,'' ''gnaoi,'' ''flóir,'' ''blaḋ.'' 16a. ''roiṁ a baistеaḋ.'' b. oul i n-a ṫeaċ, ''ḡéilleaḋ do Ḋia.'' 17c. ''deiḡṫréiṫe a máṫar ꝛ a ḋeiḡṫréiṫe féin.'' 18ab. ''níorḃ usa ḋuit caḃruḡaḋ le hAiḃistoin (ná caḃruḡaḋ liom-sa).'' 19ab. ''is taiḃe ḋam an aiṫriḡe an ḟaiṫ 's táim im beaṫaiḋ'', leg. bruiḡeam? 21d. ''aontuime do ṡéaḋraí do ċur i gcomparáiṫ leis.'' 22ab. ''is é cuiṁne an báis do ċuir an t-uabar as a ċroiḋe.'' cd. ''do bí eagla an báis air ꝛ do bí gaċ aon tsaḡas eolais eile aige.'' 23. ''de bríḡ an Buaiḋeartа do bíoḋ air an ḟaiṫ is do bí a anam i nDoirċeadas (i. roiṁ a baistеaḋ) do ċuir sé d'fiaċaiḃ air féin gaċ focal cruaiḋ (san Scriptúr) nuair do caspaí a leiṫéid air, do míniuḡaḋ (ar ṁaiṫe le daoiniḃ eile).'' 24. do ċuir sé dá Oird ar bun, ord i gcomhair fear ꝛ ord i gcomhair ban. 25d. an uird, i. 'na cléire.'' 26b. ''go bruil m'anam cionntaċ.'' 27cd. do ċuir Dia ar do ċumas a reic (i. eolas Dé do ṁúineaḋ don domhan).'' 29b. ''foġluim ċaol do ċaiṫeamh leis an anam (i. náṫúir, ꝛc., an anma do mínuḡaḋ).'' c. oul i otlás >''do ċuitim i bpeacaḋ,'' ꝛc. 30bd. am: aṁna ann, sic L; leg. aoi: taḡla Craoi? 34a. ''do bí bean éigin ꝛ í ar lasaḋ le dúis, ꝛc.; do-ċonnaic sí fís ꝛ san bfís sin do ṁúm Aiḃistoin cráḃaḋ dí ꝛ do ċoisg sé í ó beiṫ ag déanaṁ peacaḋ.'' 35b. oul dá roinn, ''gan aċt cuid den ċaiṫréim d'innsint.'' 36c. ''nó gur ḟeiṫ, ꝛc., ''nó gur ċoimeád sé a corp go glan ar ṁaiṫe le n-a anam.''

60

2c. deiḃeaḋaċ, ''luaṫ,'' ''gairid'' (?). 4ab. d'aicme, ''n-a aicme''; tá gaċ pearsa den triur 'n-a ríḡ ar an dtriur.'' (?) 5b. ní ṫuigim; tóir, ''sluaḡ''? c. aga, ''téarma,'' i. ''teora''? d. ar aba a n-aiṫċeaċt, ''do réir a dteagaisg'' i. ''do réir an eolais atá againn orra''? 7b. ''do ċim uime'' i. ''do ḡein é.'' 14b. i. ''nar ġeimeaḋ riaṁ,'' ''atá gan tosaċ''? 15c. i. ''is féidir leaṫ a ráḋ gurḃ aon-fear é ꝛ 'n-a ḋiaiḋ sin a ráḋ gur triur é'' (?) 20c. re, i. ''roiṁ.'' 22c. ''peacaḋ eile is eaḋ peacaḋ do ċeilṫ.'' 24d. leg. lem; ''de bríḡ m'aiṁṁian gaḃann móid (i. mian) m'anma páirt lem ċéadraḋaiḃ.'' 27b. cuisle croinn,''géag.'' 30d. gur mealа, ꝛc. ''go gcaiṫiḋ clann Éaḃa—ꝛ Éaḃa féin—do caḃair-se.'' 33d. ''fáḡaimís ag an áiream gurḃ aṫair dóiḃ Críosaṫ''

35a. "ní hionċuirte aon baogal i gcomparáid leis." 39ab. "gid gur maith le gach aonduine áilneacht pearsan do beith aige." 40ab. "dá gcuirtí mar píonús orm dul ar oilithreacht ba beag an píonús é." d. "gid nach bruil sé ceangailte orm"; **péach 50 23.**

61

1d. "ordughadh seirbeála," "summons." 6d. ná beantair lat, "ná déan" i "ná leig dom beith i ndeacraibh." 7b. "nuair beid créachta Críost ag labairt ar mo son." cd. "do b'olc an sgéal duit dá mbeadh eagla ag coimeád Muire ó impide do chur ar a mac." 8ab. "ní haon cabair dúinn ar breacadh do ċeilt" (?). cd. "dá óige (dá feabas) ar bhreagha cóire (ar n-iomċar) ní bíonn sé gan locht." 9 "ní ċoimeádaidh tú an oligeadh go dtí go bhéadfaidh tú ar Críost; táinig sé i n-ar measg i é daor san fheacadh do-rinne sinne." 10cd. "ag géilleadh do ċoil a athar do slánuig sé sinn." 11a. "ba mhian leis a daoradh féin chun báis, i níor . . ." c. far n-Athair, "i gcomhair Críost;" 12d. glór aitgearr, "i n-aon focal amháin." 13a. "rí nach bhfuair bás de barr a chéadfadh." c. "cia an rí a bhfuil aige trí tighe is fearr ná na tighe sin (neamh, domhan, brú Muire)." 14cd. "treoróċaidh réalla . . . sinn go dtí é féin." 15c. "rí ar chuir ar gcomhdha (i. ar gcomhdhe, ar slánughadh) d'fiadhaibh air beith i gcolainn daonna." 17a. "is grádhmaire dealb" (?) 18a. adhaidh oile "fad ó." 18c. i. "ó ifreann."

62

5a. cuisleanna, "féitheanna" nó "láma"? 9c. "is cuma liom caidé éireoghas don ċolainn." 11d. "cuireann Críost i gcéill dúinn go n-oireann an ainm (liaig, gc.) sin dó." 12b. ní maithfeam duit, "ní leigfead-sa as tú," "I won't let you off (duty of curing me, etc.") 13c. "mar dhíol aiste féin." 15c. "is láidir an ceart atá agam dot seirbhís" (?); cuma, "oibriughadh," gc. (?)

63

Do Niall Garbh, mac Cuinn mic an Ċalbhaigh, Ó Domhnaill. Do cuireadh Niall i a mhac, Neachtain, 'n-a bhríosúnaċaibh i dTor London sa bl. 1608, i d'fhanadar ann go dtí a mbás sa bl. 1626. Do cuireadh Aodh Buidhe (dearbhráthair Néill) i bhríosún i n-éinfeacht leis acht do leigeadh as é sa bl. 1609. Dean do Niall Garbh do b'eadh Nuala (v. 26), deirbhsiur Aodha Ruaidh í Domhnaill. 2a. ar gcara, i. Aodh Ruadh, +1602. 4a. "nach bhfuil na hiltaig . . ." 8d. "ní leat-sa amháin." 14d. "ba deacair í do réidheadh." 15c. "i do leathnuig glóir Dé dá ċionn." 16b. "an dá ċomhartha thócaire seo: gur thug an rí aire don chúis i gur cuireadh fios fátha na cúise ós a comhair"; lomadh >"noċtughadh," "foillsiughadh," **péach** YBL Col. 156, v. 3; nó láthair="bríg," gc. 19d. i. "acht go gcuirfear onóir, gc., ort." 21bd. "acht go gcroma an rí ar an bhfáth . . . i ar leas . . ." 24d. "go dtugaidh sé freagra don impidhe" 26. "is cosmhail le príosún an bhrón atá ar Nuala." 27. "dá mba ruth é nach gcuirfeadh do bhraighdeanas brón ar aonduine acht ar Nuala amháin, níor bheag an tubaistde é." 28a. leg. 's a tuirse? c. "ní haon imneadh coitċeannta atá ag cur uirre" (?) nó leg. ní hi. acht d.? 30a. ná táire mé,>"ná ná bíodh mise" (?)

64

Ó'Ḟéilim, mac Diarmuda +1325, mic Domnaill, Mág Carṫaiġ Mór. Sgéal ḟaṫaḋ Canann **féaċ** Todd Lect. xvi, 7. 2co. téid sé ar déaraiḃ ḋaṁ, "cúis deor dom é." 4a. Forḃaraċ, **féaċ**, TD ii 344. c. "ba tusa mo ġráḋ. . . ." 6o. clann Cormaic, i. clann Cormaic (aṫar Domnaill aṫar Diarmuda aṫar Ḟéilim) Méig Carṫaiġ." 8c. tar a déis, "ag dul isteaċ go feirc" nó (leg. déis) "ag ġaḃáil tar a cloiḋeaṁ." 17b. "do bíodar ro-láidir dó." 24. "ba cosmail le céile bás Diarmuda í Duiḃne 7 coimtinn Ḟéilim." 29o. do ṫuit Con-ċoḃar mac Toirḋealḃaiġ Ó Briain i gCaolmóin sa bl. 1328. 31o. Domnall Cairbreaċ Mág Carṫaiġ +1414. 32. Eoġan (+?), mac Domnaill Óig (+1309), Mág Carṫaiġ. 33. Buaḋaċ Ó Súilleaḃáin. 34. Taḋg Ó Donnċaḋa. 35co. "tá átas orm i otaoḃ na gcloíre do ċuir an boḋḃ (i. Domnaill) ort-sa." 37a. "Omnibus copiis."

65

Do ċrois ós cionn uaiġe mic an ḟileaḋ. 1c. "giḋ bé fear do ḋealḃuiġ tú 7 do bí sásta leat mar obair a láimhe." 3b. "da n-imṫiġeaḋ sé as mo ċuimhne." 8c. "file mór." 9ab. "ní soiléire le feicsint í i broġus ná . . ." 14a. ar ċúl, "rá sgáṫ." b. i. "foisgeolaiḋ doras dom aṫtuirse"? nó leg. daṁ? c. "ar sluaġ deaṁan." 16co. "moṫuiġim uaim é." 19-20. "giḋ gur mór an bród atá orm i otaoḃ báis an druaḋ, ní hé an bás sain fa ndeara an bród aċt gan mise do ḋul d'éag ar aiṫris an druaḋ." 21. "fuair Caṫḃaḋ bás de cionn báis a mhic; ba ċrom an éiric sin (a bás féin) do ċait sé do díol as a mhac." 22o. "ċoṁ foġlumṫa sain nar ḟéaḋ aoinneaċ riaṁ é do bréaġnuġaḋ. 23a. ceann foras, i. "saoi," "ollaṁ," 7c. féaċ TD **25** 40. 26c. "is mó an cúis atá agam leis (i. le bás d'ḟaġáil); cad 'n-a ṫaoḃ naċ bfaġaim bás?" 30c. gur ċuir, "7 do ċuir." 35. aiceaċt, <aiṫ-ċeaċt, "oideas," "prescription," 7c. (?) 38c. "fáṫ fá bfuil a bás níos iomláine," 7c. 39c. seal, "téarma."

66

Ó'ḟear atá ar tí dul ar ċuairt do Ċonċoḃar, mac Aoḋa, Ó Domnaill, +1342 (vv. 7, 10, 11). Inġean Meic Uilliam (i. Riocaird Óig Meic Uilliam Uaċtar, +1387 ?) ba ḃean do Ċonċoḃar (v. 13). 6c. guil (leg. goil ?), "teas gréine." 14c. "go bfuil an tiodal san (Ó Domnaill) ó ċeart aige."

67

Do Gearóid, mac Muiris, mac Gearailt +1399, 7 é 'n-a aois leiṁḃ. Aiḃilín (v. 39), inġean Niocláis Mic Muiris Tiġearna Ciarraiḋe ba máṫair dó. 1a. "gaḃ mo ċúis ort féin," "labair ar mo son." 4c. i. "dá mbeaḋ t'aṫair cairdeaċ liom do ḃeaḋ a mhuinntear cairdeaċ liom." 5a. siubal oiḋce, i. an ċuid as deacra de ċeird saiġdiura, **féaċ** YBL col. 164, v. 32. c. ní poiṁiḋe, "ní héagsamail," "ní haoinní ṫar barr," **féaċ** Eriu V, p. 198, l. 635. 6b. "tar dom ċosnaṁ," nó leg. táir, "aiṫis"? c. "umluiġ tú féin ċun beiṫ io ċaraid dam." 11. ar dtús níor

innis sé aoinní i dtaob an leinb acht do coimeád sé fa n-a brat é " (?) 12a. " tar éis a fiafruighe dí cér díb í." 15c. " daoine sinn nach ceadaighthe dóib beith ag súgradh le n-a céile," i. " sean-bean mise 7 fear óg tusa "; arracta, **féach** KM. 22c. gach fód, " ar fad." 43c. " gadaim síod díot, " diultaim maitheamhnas duit." 44c. " deimhne do thabairt dóib ar ó d'fagáil"; dúib, fuirm? 47b. " ag caimnt leat dom, is féidir liom an dá aimm sin (Gaodhal 7 Gall) do thabairt isteach."
50c. a feitheamh, " machtnamh air (i. ar an gcion . . .").

68

Do Conchobar, mac Tairdelbaig, mac Diarmada (+1607 nó mar sin). Do hoirdneadh 'n-a rígh é sa bl. 1595. Tar éis bás Briain (+1592), mic Ruaidhrighe mic Tairdelbaig mic Ruaidhrighe Óig, meic Diarmada d'éirigh easaontas idir flaithibh Cloinne Diarmada i dtreo nach raibh aon ní 'n-a choimhidhe ar an gCarraig (i loch Cé) go dtí 1595 (v. 16). Ní fios cér díobh Eibilín (v. 36) máthair Concobair. Maighréag (vv. 40, 41), ingean í Chonchobair Sligigh, ba bean dó. 1b. -rod, " luath," **féach** IGT. l. 414, LCAB xii, 59, Eriu, iv, p. 228, v. 56. 4c. leirg, **Áins.** i noiaidh **Céasc**; **71** 1, **75** 38, **110** 28, **122** 17. d. " do choimeadh congáir (gleo faolchon) gach aonduine amach ót fáithche " nó " tá gleo na ndaoine imthighthe ót fáithche "? congáir, = " gleo daoine," 7 " gleo con," **féach** TD **4** 34, LCAB xxxix 19.
6b. nó leg. a bh. ? d. re seal iasachta, " le linn dúit do beith i seilb do náimhdibh." 7a. " dá dtuigeadh duine . . ." d. " ní measa an sgéal duit-se ná do na sé caisleánaibh sin."
8d. acht teacht tairse, " acht sgéalta do beith ar siubhal i dtaobh na meathrach do bíodh innte san aimsir atá caithte," nó leg. do theacht tairse? 9c. " dá bhrígh sin tá sé fá dhímeas."
12d. " gan ríoghraidh laighean." 14. " ní haon tairbhe na caisleáin sin do chaomhadh; tá deireadh leo; acht ní mar sin duit-se; éireochaidh tú aníos." 16c. " do bí buaidhirt ar ríoghacht Cloinne Diarmada." 17a. " i dtreo nach n-aithighidh siad tú."
19ab. " acht go dtí gur bearnadh . . . le linn Gall . . ."
23d. " ag teacht 7 ag imtheacht." 24a. " cúis mhaith don doilgheas is eadh an t-aobhneas . . ." 28b. " is urra oirdheirceas (i. flaith) tú; dá bhrígh sin éirigh suas . . ." c. leg. gc. ?
30d. slán ne, " slán ó "; iasachta, i. " neamh-dhual," " neamh-ghnáthach." 36d. " fear do choimlíon do phríomh-dhualgas." 37d. " ní mórtas gan taca a n-abraim."
38b. " do dhoras do beith dúnta an fhaid is tá do thighearna san baile." d. " 7 gan a fiafraighe d'aon aoigidh cér b'as é, 7c." 39a. " oibliogáid seicréideach." d. a gcaomhanta (leg a c. ?), " í do chur i bpeirdhm." 41a. " péile 7 saidhbreas." 42a. " gnúis shuairc ghnáthamh, 7c., gan fuath ná cealg do beith i gcroidhe."

69

Ar bás mic an filidh. 3b. " (dá mbeinn-se i n-ionad Dé) ní chrutháinn-se Aonghus i n-aonchor." c. " dá mba duine é nar thug Dia dom é ba lugha an bhrón do beadh orm." 4bcd. " ba dheacht duit gan Aonghus do bhaint díom nó go dtiodhraimh tar n-ais duit é dem dheoin féin." 5. " is suarach gach sólás acht a chuimhneamh gurab fearr d'Aonghus beith ar neamh." 6. " ní sealbh do bí agam i nAonghus (mar tá ag Dia anois ann); ní bhuaras acht iasacht, 's é sin, tamall de; tá sé anois i bhfochair Dé; athair eile dhó is eadh Dia." 7abd. " (dá mbeinn-se i n-ionad Dé) ní iarrfainn-se

ar aon adair iasacht do buain ar a mac (i. an mac atá ar iasacht aige do thabairt suas ?); do leigfinn-se an mac le n-a athair."
8cd. "ní fuil neart agam anois air; ní cuibhi fearg do ghlacadh 'n-a thaobh." 9cd. "mar táimig trócaire. Dé ar an mnaoi—'s é sin ar an mnaoi ar thainig sé isteach i n-a tig (in cujus domum venerat)."
13c. leg. leigfinn ? 14d. "do b'áthamail an comhoiteacht" nó leg. "'n-a comhoiteacht," féach 73 21. 17c. a Dé, >"is truag." d. is nach féagann, "is nach néanann sé iarracht ar é do théanamh" nó leg. "féagam" ? 18d. "ba cheart dam leanamhaint fá fíor-fuirbe." 20a. ó nach fiu, "ó nach tuilltear. . . ." cd. "más eadh (i. mar sin) is ot liom gur fanas im beathaidh go otí go bfuair aonghus bás." 21ab. "ba cheart, dar liom-sa, do fhág mac fanacht ar an nduine an fairg is do bheadh a athair 'n-a bheathaidh." 22ab. "do rugadh mé roimh mo mhac acht tá Dia tar éis gníomha bun ós cionn do théanamh oraimn."
23c. "de cionn a oige"; dar mó ar gcean, "do cuirfeadh breis glóire ar m'ainm." 25cd. "ní cuirtear aon mhac eile ar mo chroidhe (i. ar m'uchd, ɔc.) ag saoradh mo chroidhe ó chumaidh"; go="gurab." 26a. sódh,>"fulang," "experience."

70

D'Aodh, mac Con Connacht mhic Con Connacht Comharbha, Mág Uidhir, +1600. 1c. "b'féidir nach ndéanfadh-sa ceachtar den dá chomairle." 2a. "cúis le diamair," "cúis le mearbhall."
b. "dúil i bhfoghlaim dom tharraing ó . . ." d. "m'fhonn beith i gCúigeadh Uladh." 3d. i. "gan mo chúrsa stuidéir do chríochnughadh." 4. "nuair bím ar tí imtheachta ó thuaidh, a-deirim liom féin gur mór an oíchille dom éirghe a bhaithréim ar mbáirei-ne (i. as an gcúrsa stuidéir a bhfuilim 'n-a dun go dúthrachtach) tar éis dul suas dom go barr an dréimire (i. tar éis an chúrsa do beith beag nach críochnuighte agam)." 5. "ar dtús is é a-deirim liom féin go bhfanfadh-sa annso i mbochtanas, ɔc. go deireadh mo bheathadh—ba dheacair dom é sin acht ní feadar an dtuigfid siad (luchd an Tuaisgirt) a dheachradh atá sé dom (?)—7 'n-a diaidh sin cuimhnigim, má fanaim annso, nach bfeicfead-sa mo tír dúthaigh go brath" (?) 7. "gid go bfuil na Muimhnigh go cairdeach, ɔc. liom, tá mo ghrádh don thuaisgeart dom mealladh anonn"; oireacht Gabhra,>"Thuaisgeart." 8a. an Daol, Abann i nDún na nGall. b. Áine, san Mumhain. cd. "gid go bfuil grádh agam don Mumhain, ba cheart dom 'pé rud is toil le hAodh do théanamh."
10b. "an té is annsa liom ná aontuine eile dá cineadh." c. dá= "nuair." 11. Úna, Abann i dTír Eoghain nó máthair Cuinn ?
14a. ealta, i. "sliocht Uidhir." b. i. "ón ealtain ghreantaigh, ɔc." d. go, i. "ag teacht go . . ." 15b. lúdh, i. "foluamhain," ɔc. 16c. díol, ɔc. i. "com te 7 com soillseach le teinidh." 17c. "a bfuil treise ag fileadaibh orra." 18c. teagar "stór" ɔc. f. "laoch ghéilleas do na fileadaibh." 19a. "laoch cuireas smacht ar an dreim. . . ." 21b. "cuireas saothar ar luchd gach caisleáin le fáilte d'fhearadh roimh na fileadaibh." d. teaghrola, "daoine uaisle." 22a. fionn-barr, ɔc. "cnoc 7 feadha dlúthe, ɔc. air" nó "laoch 7 folt dlúth air" (?)

71

Do Niall Ó Gairmleadhaidh (+1261), Rígh Cinéil Mu-áin. Innistear sgéal i dtaobh athar Mu-áin (i. Muireadhaigh mic Eoghain mic Néill Naoighiallaigh). Earc, ingean Loghairn, ríogh Alban, ba mháthair do Mu-án.

1b. Cad sléibe Cua sa bl. 593 ? c. ríoga, **Ains.**; **péac** 68 4. 5d. i. Conán. 6a. Carc **b.** 7 **p.** ? 9c. dá cairm, " ar iarraid " (?), **péac 74** 42. d. do sealba, " go dtí tír." 13d. " níorb aon tubaiste d'Éirinn é." 15b. " d'innis sí i dtaob a mic." d. " gá tabairt go dtí," "ag dul i n-éinpeacht léi go dtí." 16b. an rí, i. Muireadach. 18d. " do bí sí d'iarraid aitris do déanam ar an easóig." 19c. beart síd " gníom ádmarach." 20cd. " mar do haitbeodad é i dtreo gurb péidir leis Mu-án do geimeamaint." 23. " nuair do gab sé an ríogacht ní raib aon neart i n-a cairleánaib tar éis sgriosa na bpear—act níorb pada go raib a mialairt de sgéal aca " (?) 24cd. téacs ?

72

Do bí sagart éigin gá rád go raib litir ó Cúirt na Róime aige 7 gur ordaig an litir sin deiread do cur le ceird na bpilidheacta. Freagra don tsagart is ead an duan so.

1b. " ó dtagann gach deig-ceasgs." d. " is é an sgríbeann —ní hé do cainnt-se—an rud a bpuil séala air (i. a bpuil ugdarás ag baint leis)." 2. crois, " prohibition " nó " séala i bpoirm croise " ? cd. " más litir diamrach, litir nach ceadaigte dúinn a feicsint, atá san litir sin, tabair tuillead feasa dúinn i n-a taob " (?) 3ab. " pé rud a-deir an Róim abair é; leig dúinn leo cainnt féin." c. glór oile, " a mhalairt sin de glór " nó "glór aitise" (?) d. " ba cruaid go leor dúinn í mar sin." 4. " ní san Róim act i n-áit éigin eile, fuarais an t-ordugad sain (díochur na bpilead), 7 t'fiacail gránna doib maith." 5d. i. " taisbeáin dúinn an litir." 6b. " nach fiu aon airgead an éigse." 7a. Dei, dá siollab. b. " i ngach aon cuid dár bpilidheacht " (?) 8. " má a-deir an litir úd nach cóir aon airgead do díol as na laoidib molta, is é do diocfad as an litir nach n-aorpaí aontuine (mar ní díolfad aontuine a haoir), 7 go saorpaí gach aontuine pé olc maith é (i. ' go mbeidís go léir fa deig-mheas ')." 9a. " ionnus nach mbainfí airgead ó na daoinib." 10c. iris, " an dán." 11, 13, 14. ní fios cé hiad na sgéalta a bpuil an file ag tagairt dóib. 11abd. " cad 'n-a dáob a ndubairt Colum Cille gur deart airgead do díol as gach duain a mbead an fírinne innte." c. ní cuigim. 12c. a gcomall, " aiseag do dabairt dóib " i. " iad do dabairt dar n-ais go hÉirinn." 14. do réir an sgéil (mar cuigim é) d'iarr file éigin brós ar iomáig naoin éigin 7 tus an iomáig an brós dó. cd. tá an téacs locdach; leg. dóid ? 17a. téacs truailligde. 19d. leg. buaib ? 21c. saora = " saoire," " uaisleacht," nó = " saorad " ? 23c. dá n-éis, " tar éis báis doib." 28b. " préamh a nglóire sin is éad na pilid." 30c. léigid, **Ordaig Ioln.** 3. d. slán dá sein-sgéalaib, " a slán fa a sein-sgéalaib " " Or else bid defiance to their stories," " ná creidimís iad " (?) 32c. " ba suarach a clú."

73

Marbna ar Ó Caoin, flait Dúirce Calla, i. Domnall mac Airt (+1582) mic Airt, 7 ar Ó Dálaig (i. Aongus mac Amlaoib) (Aongus fionn ?) do bí 'n-a ollam dó. Fuair an beirt aca bás san am gcéadna (idir na bl. 1601-1610). Máthair d' Ó Caoin do b'ead Eilionóir (v. 39), ingean Concobair (mic Donnchaid mac Taidg Ruaid) í Ceallachán.

4c. táraid, " táinig uirre." 5c. " tá fraoch ag fás ar a

bóiċriḃ." 6c. "an ṕáṫ bróm is luġa ṫen tá ṕáṫ bróm." 7c. a-ṫeir eiliomóir Knott liom ġurab í an ċiall atá leis an líne seo: "nuair ba ċeart ṫo ċiot teaċt ġo mall tiġ sé ġo roluaṫ"; luaṫ ar, **ṕéaċ** Ir. Texte ii 90, §30. 9ṫ. ainnsile, **ṕéaċ 77** 12. 11ṫ. easrán, "sgaipeaṫ," "easaontas," ⁊c. (?) 13c. as, i. "ṫe ċionn a ḃáis"; ní léir, "ní ṕéaṫtar ṫuan ṁolta ṫo ċuṁaṫ" nó leg. ní éir? 16ṫ. ṕorraom, "sluaġ mór ṫaome ag brúġaṫ isteaċ." 19ṫ. Ṫoṁnall, i. "bás Ṫoṁnaill." 20ṫ. easráin, "sgaipeaṫ," "milleaṫ" ⁊c. (?); ní ṕeaṫar an aon ṕocal aṁáin "easrán" (v. 11) ⁊ "easráin" annso; **ṕéaċ** Acad. Dict. col. 203. 22abc. "is aoiḃinn leo ḃás ṫ'ṕaġáil san am ġcéaṫna." 23c. ṫíoḃṫúṫ, "sgríos," **ṕéaċ** KM (dibdud), LCAB xxi 76. 25ab. leg. ṫíḃ: ṕairḃríġ? 27. "ṫo ḃeaṫ Ó Caoiṁ sásta le ḃás ṫ'ṕaġáil i n-aon lá aṁáin le n-a ollaṁ muna mbeaṫ an brón ṫo ċuirpeaṫ ḃás í Ṫálaiġ ar a ċompánaiḃ." 30. "is iomṫa aṫḃar ṕileaṫ ṫ'imṫiġ, ⁊ brón mór air, ġo ṫtí sgoil eile tar éis ḃáis Aonġuis" (?) 32. "ṫá sgríoḃaṫ Aonġus marḃna ar Ṫoṁnall ní leompaṫ aonṫuine loċt ṫ'ṕaġáil ar an marḃna sain." 36ṫ. bráġa, >"ceann," "taoiseaċ." 37a. túr ṫeaḃṫa, "laoċ ar ṁian leis ḃeiṫ ag troiṫ." 38c. ṫ'iomarcaiṫ ġaċ ṕir, "tar ġaċ ṕear."

74

Ṫo Ṫoṁnall Óg, mac Cormaic mic Ṫoṁnaill, Máġ Carṫaiġ +1391. Aiḃilín, inġean Seaáin (+1348) mic Muiris, Tiġearna Ciarraiḋe, ba ṁáṫair ṫó (v. 67) (?). Ṫo hoirṫneaṫ Ṫoṁnall (v. 69) Máġ Carṫaiġ Cairbreaċ (**ṕéaċ 64** 31) sa bl. 1366. Spreaġann an ṕile Ṫoṁnall Óg ċun imirce ṫo ṫéanaṁ ġo ṫtí Caiseal, sean-túṫaiġ a ṡinnsear. 6ṫ. "ċoṁ ciṁṫe ⁊ ṫo bí . . ." 7b. "is olc leo ṫúṫaiġ." 11b. "ṫuras nar ċuiṁniġ siṫ ḃur nṫóṫaim roiṁ ré air." ṫ. ar="⁊ ṫo." 18. "roiṁ imteaċt ṫuit caiṫriṫ tú capaill, ⁊c. ṫ'ullaṁuġaṫ." 27a. beirṫe, "ualaiġ," "poirnirt" (?). 37cṫ. "naċ ḃruarais roiṁṫ ċoṁṫrom ṫen Muṁain mar ġo raiḃ na Ġoill ag cur poirnirt ort" (?). 39ṫ. leg. U. as ál.? 48c. soċt, "tíoṁaoiseas," "ġan beiṫ i n-úsáiṫ," **ṕéaċ** YBL col. 186 v. 21, col. 177 v. 16 col. 188 v. 3. 52b. **ṕéaċ** Man. Cust. iii 259. 54c. "is tíreaċ an bóṫar ġo . . ." 57b. "bainpiṫ tú tíoḃ a mbrón." 64c. "is ṕéiṫir leaṫ beiṫ iṫ ríġ ní haṁáin ar an nṫeasṁuṁain aċt ar Caiseal ċoṁ maiṫ." 68. "is í ṫo ċarṫannaċt ṫo ċuir an clú ort." 69. **ṕéaċ 64** 30. 72ṫ. "cuireann tú t'ṕéile i ndiṁbríġ" i. "bronnann tú ṫo ṡaiṫḃreas ġo pial."

75

Ṫ'Aoḃ, mac Con Connaċt, Máġ Uiṫir, +1600. 2b. iomṫnúṫaċ "túilṁear san ngliṫir." c. ṫé, >"lasair," >"slaṫ," **ṕéaċ** LCAB xxiv 115, xxvii 37. 3ṫ. "uaiṁiṫeaċt pairteaċáiṁ." 9a. ní hé aṁáin, "ná aon oiṫċe" (?) c. bas naċ ṫóiġ Ṫanair (**Ṫaoiḃ. Uaṫ.**), "laoċ naċ leoṁpaṫ aon Ṫanar troiṫ leis." 10. "Abraiṫ leis ġan beiṫ ag sgrios na hÉireann." 11c. ar, "i ṫtaoḃ le." 12ṫ. an t-aiġneaṫ, i. "an túil sin i ṫtroiṫ." 13b. "beiṫ i ṫtaoḃ le haon ġiolla aṁáin mar śluaġ." c. "mar tá an ċuiṫ eile tá śluaġ tar éis báis ṫ'ṕaġáil i ṫtroiṫ." 14b. ġun, "ón"? 15a. ceann, "ṫeiġ-ġníoṁ," ⁊c. 17ṫ. "mar ḃeaṫ ortóiġ ag troiṫ leis an nglaic ġo léir." 18a. "measpaiṫ ġurab amaṫán é." ṫ. re (=le), "ṫe ċionn"; "tá siaṫ ċoṁ neaṁ-ċuiġsionaċ sain."

20d. "d'iarraid fáistine do dénamh ar séan (i. successfully ?)." 21a. dá druim sain, "i n-a diaid sin" (?). c. "tuile suarach dar leis na daoinib" (?). 22a. tarpás, "do taisbeánad" **péac** TD lxxxiv, IGT. l. 16, S. xxix 15, 16; "sar ar táinig an ciod, do cuir na fealltsamain i gcéill do na daoinib, 'pé duine aca ar a mbéarad an ciod (i. nach radad ar fosgad ón gcioc), gur duine gan céill é." 25a. srod (=srad), "srath," annso> "bruach"? 30cd. "do buaidir sé iad—sin a raib dá barr" (?) 32. "maidir le fearaib an domain, a-dubairt na fealltsamain leo nar cuig siad (i. fir an domain) iad féin (i. na fealltsamain) mar go raib siad (i. fir an domain) 'n-a n-amadánaib." 33d. neim-chíonna, "gníom dítéillidhe." 33(a)c. "a n-eolas féin do cur 'n-a luighe ar na daoinib." 34c. "is anbeag ar fad an cuid d'ar n-eolas oireas don fobal." 35d. i gc. "unhesitatingly" (?) 36c. "déanad sé aitris orra." 37. "bíod sé síodcánach go dtí go bfuighidh sé duine eile com comtinneach leis féin (7 ní bfuighidh sé a leitéid go deo)." 38a. ní hiongnad, "ní haonrud ós cuimse,>do b'fuiriste"? 40d. ar cóir codalta, i. "san oidhche," "am ba cheart do duine beit 'n-a codlad." 42d. "ag obair go saothrach ar son na nilad." 43. "ní hé mo chiall nar cheart dó na goill do dídirt as an dtír." 46c. "ní féidir aontuine do cosaint air."

76

Do Gráinne ingin (Maoilséachlainn ?) í Ceallaigh. Duine a dtugtar "ua an Chrobdhuinn" air ba fear céile dí. Labrann an file léi i dtaob báis a mic, i. Ruaidrí. Inniseann sé cionnus mar thug Mac Coise an comairle céadna do Dearbháil, ingin Taidg an éic í Conchobair (+1009) nuair fuair a mac, i. mac Aodha (+1004) mic Domnaill í Néill, bás. Tá na sgéalta i dtaob Eochada 7 Adairne le fagáil san Rev. Celt. viii 48, xv 64.

1a. "cia do-géabainn mar theachtaire chuice." 2d. gobang "póna" i. "geimeal," "criobloid." 5d. "ní féidir le haon beirt dáoine fanacht i gcuideachta a céile gan deagailt." 6c. 6c. "ba cheart don smuaineam sain dul i bfeidm uirre." 8d. "ag so mo sgéal 'n-a daob." 13d. "nach raib aice acht iadacht dá mac"; leg. "a fagáil"? 15d. "nac sealb a mic do b'áil le Dia do dabairt dí." 17a. "iarr ar Dia a gras do dabairt do Gráinne i dtreo nach mbead sí ag gol a cuilleadh; ba cheart dí aitris do déanam ar Dearbháil." 18a. an Crobdonn, Brian Bórumha b'féidir? 20d. i. déin aitris ar. . . . 25c. cad 'n-a daob a mbead grád ag aimneach dí (i. don tsaidbreas).

77

Marbna ar Gráinne (+1440) ingin Maoilséachlainn í Ceallaigh (+1401) 7 ar a fear céile, Tadg (na nGlaod Mór), mac Matgamna, Ó Briain (+1444). Do haislaiceadh i n-aon uaig i nInis Iad. Más i n-Áth Cliath fuair Gráinne bás, b'féidir go mbeadh sí ann ag iarraid ar an riaghaltas Tadg do sgaoileadh amach ó príosún. Acht bféidir gurab é Duibhlinn i gCo. an Chláir Duibhlinn an roinn a 17. Sláine (v. 18), ingean Lochlainn Meic Conmara, ba máthair do Thadg Ó Briain.

5b. "ag imeacht dom ón bpáirc (a raib an uaig)" (?) 9b. d'oileamain, >"do leigeas" "do maolughad" (?) c. "sar ar imigh an céad-bás (?); leg. bí an é.? d. í d'fulang "an smuaineam sain d'fulang." 10d. "nír b'féidir liom an

tinneas sain do chur díom de ló ná d'oíodhe." (?) 12d. "do b'iad mo dhéadh an chéad-rud do tháinig as (na sgéalaibh)"; ainmsile ó "handsel" (?), **péaċ 73** 9, IGT. l. 1413, SIBP. xvii 15.

13c. bráighe Gill, "an té do b'annsa liom," **péaċ** AOD lii 29, LCAB xliv 89. 16-18. "níor fill sí riamh chugainn (go hÍ Maine); gid gurab uasal an cúis do bí aice le n-a turas go hÁth Cliath [nó Duiblinn i gCo. an Cl. ?] do b'áil linn í—nó a corpán—do theacht thar n-ais chugainn, acht do b'é toil Taidhg go n-adhlaicfí i nInis í."

19c. tángas riom "do bí daoine ag tabairt foighe púm." d. ránGas mise, "do shroiseadar mé," "d'éirigh leo mé do mhilleadh," gc.

20. "gid gur chaitheas an chuid is mó den aimsir i gcuideachta Taidhg, gc. do bí grádh agam dá dhaoinibh coin maith"; Colla, simnsear sleachta Ceallaigh. 21c. cuid ronna, "mo roghadh" "mo chara"; **péaċ** YBL Col. 164 v. 37. d. "do b'ionann dam í d'imtheacht mé féin d'imtheacht." 26a. **péaċ** 19. co. "ag glacadh airgid, gc. is eadh do bhíos an fhaid is do bí Gráinne 'n-a beatadh, acht ó shin amach táim ag tabairt airgid uaim (ag soláthar bídh, gc.).

28c. "ní haon chabair beith ag gearán."

78

do Thaidhg Óg, mac Taidhg mic Taidhg, Ó Daoighill, **péaċ** FM 1588, &c. ní fhios cé'r díbh a mháthair (v. 20) Máire. 2a. 1. "cúrsa na saighde sgaoileas Cúigid ó n-a bogha"; réim, >"urchar," "saighead." 3ab. "ní beidh a hurchar folamh." d. cinneadh cogaidh, "fógra cogaidh" 1. "ní le himtimn náimhdigh caitheas í." 4ab. "gid gurab uathbásach torann na haoibhle ní nimneach í." 5a. "ɣ comharthaí ghráidh uirre." co. "congbaim i dtaisgidh í ɣ láimhsigim í ɣ caitim do réir mar is maith liom í" (?) 6a. bean do b'eadh Cúigid thar leis an bhfilidh! 7a. "le láimh Cúigid do snoighead cos na saighde." bc. "ó n-a stór dhuineadhais do-ghoibheadh na frimghisí atá ar eitibh, gc." 8. cagais, "dúthchais"? cogas <con-gus ? **péaċ** Keat. i 168; leg. cagais an colb ?

9a. is cóir ronn, "is díreach urchar"? **péaċ** rannas le . . . (v. 11). d. re diodha, "i n-aghaidh brollach" (?); céadna, "a bhfuilim ag tagairt dóibh." 10a. "tá a ga mar arm díom dom charaid (i. do Cúigid)" (?). co. "bíonn sí i gcomhnuidhe i nglaic Cúigid; 'dé dhéth atá le n-a sgaoileadh ní cásuighean sí an dáth saim" 1. "is fuiriste í do sgaoileadh le 'dé duine a mbeadh Cúigid gá caitheamh leis" (?); nó leg. 's é gnás? 11d. "mar sgaoileas sí le Taidhg í" (?) 12c. "ba cheart do cháidh beith ag faire ar gach saighid den trí saighead aibh." 13ab. "doighear ag cur biodhgaidh ar dhuine acht gan é do loscadh." d. "díreighear í ar feoil . . ."

14. "seo mar ghluaiseann an chéad-saighead: téid a lasair isteach go dtí an chroidhe, sé sin, go dtí gort i n-a bhrásann an ghrádh."

15. "féach an chéad-saighead so ag gluaiseacht ar nós lasrach ɣ ag cur biodhgaidh ar chách ɣ í ag déanamh ar Thaidhg acht ní ghoimid sí é murab ionann is an dá saighid eile" (?); do choisfeadh "which would aim at" (?), **péaċ** YBL col. 187 v. 2 ("uaill an tan do choisfeadh"). 16d. "croidhe ba mhian liom do threasgairt" (?); **péaċ 73** 11, 20. 17a. "fear ar mhian léi beith pósta leis."

18c. "croidhe nach bhfaghann aon locht ar an suirghe," gc. d. "dirithe dar gcoigilt-ne, i. lasair ghá hadhnadh ón ngríosaigh atá agam" (?), **péaċ** 117 21. 19c. dearbhráthair do Dhálach do b'eadh Buadhaghán. 20b. as díol an mhairg, "ar chearr dúinn beith gá chaomnadh" (?); leg. a mhairg? d. "laoch do chur éclips ar laochaibh na héireann." 21. simnsir d'Ua Daighill do b'eadh Conn (Céadchathach) ɣ Cormac (mac Airt). 22a. Aodh (+1595) mac Aodha mhic Domhnaill Óig (?). 23a. **iarmbéarla**

is eadh "inghean"; bean do Dhomhnall Mac Craith (?). c. "is mian liom saighead . . . (?). 23. banua Ruairc, i. Máighréadh? 25ab. téacs lochtach?

79

Do Dhomhnall (an fíona), mac Briain na Múrtha mic Briain Ballaigh, Ó Ruairc, +1605. Do hoirdneadh 'n-a rígh é sa bl. 1604 tar éis bháis a dhearbhráthar, Briain Óig. Máire (v. 27), inghean Iarla Cloinne Riocaird (i. Uilleag na gCeann?), ba mháthair dó. Dearbháthreacha do Bhrian na Múrtha do b'eadh an Aodh-clann (v. 4), i. Aodh Buidhe+1566 ⁊ Aodh Gallda, +1564.

1b. anthráth, >"tubaiste," ⁊c.; tolg, >"mí-ádh," ⁊c. d. loighe, i. "tinneas." 2b. "an té a millfeadh a bás sinn." 4b. "go dtí an duine deireannach." 5d. "is cosmhail tinneas Daidhg ⁊ dealg gá sádadh i gcréacht nua." 6. "dáinig Ó Dhinneas Daidhg dúbladh cráidh i dtreo nach gcuimhnighmid ar aon dhubaistibh eile; an dubaistibh do bí orainn go dtí seo, ní raibh ann acht súgradh i gcompráid leis an dtubaistibh seo." 7c. "is beag nach bhfuilmid choin cráidhte le Daidhg féin." 9a. ar léis i. ar slabradh," >"feadha laoigh" **féach 80** 26. c. seadh i. "aithe," "an té leighiseas ar dtriobloidibh." 10c. ar n-aon d'fhine "fhiomh-dhuine dar bhfine." d. dile ar ngráidh, "gradh dar ngradh," "ar bhfriomh-ghradh"; ar siansa sídh "an té dhugas sólás dúinn le n-a fhoclaibh." 11c. "láimh ghearrtha ó bheith gá mbualadh i n-aghaidh a chéile le neart bróin." d. dá gcrúdh, "gá bhfollmhughadh," "ag sileadh deor." 12. 'n-a los-san (de dhonn tinnis Daidhg) is iomdha flaith a-tá 'n-a loighe (le neart bróin) gan cur gcrú (i. gan beith ag cur sluaigh i n-eagar) . . ." 13c. "fliucadh fead (i. eye-lashes?) le déaraibh." 15b. "láimh (na ndaoine ag guidhe) tósdha i n-airde." cd. "táimid le fada gan beith ag guidhe acht anois bímid ag síor-ghuidhe." 17d. "tá i n-a gcroidhibh eagla roimh gach mí-ádh d'fhéadfadh teacht orra." 19d. comhartha cóir, i. sgéala átais, ⁊c. 20. "caomhnaidh roimhré scrios na dtoradh, ⁊c. gidh go bhfuil súil againn nach scriosfar iad." 21ab. "ba cheart dó a mheanma do mhúsgladh ⁊ éirghe slán as a leabaidh." 22b. nó leg. gcosmhail (sic ll.)? c. "ba cheart dó díchealtair (i. ghné) na heasláinte do chur uaidh"; **féach** KM, LCAB xlvi 35. 24b. "foighne do dhéanamh i n-éagmais na bhfileadh." 25c. >"laoch crótha do bhriseadh éidead iarainn a námad." 26d. bann (nó<"bonn"), "laoch dhugas ruathar tré sheatlaibh a námad." 27a. cos, cuid éigin de chuing? i. "a laoch cheanglas i bhfuin le céile." 28b. "geimheal nach raibh ort go dtí so," i. "tinneas." d. "ba mhinicighe dod throigh beith i mbróigh do bheadh righin leis an sloc." 29c. clár tilte i. "sduair." 30c. ar aoi, "go beacht" (?), **féach** KM.

80

Do Mhathghamhain Maonmhaighe, mac Muirchertaigh, Ó Briain, Rí Thuadhmhumhan 1365-1369. Sgéal i dtaobh Murchaidh meic Briain Bhóromhe.

1a. "is dual do rígh urraim do thabairt dá ollamh." cd. "is dual do shluagh beith umhal dá rígh ⁊ is dual do rígh beith umhal d'ollamh." 2. "má do-gheibh ollamh, nuair bhios fearg orra, urraim ⁊ comhartha umhlachta ó n-a rígh cuireann sin a bhfearg, ⁊c. i leat-thaobh." 4a. don bheith, "den mhéin-sin an ríogh." 6d. "d'ollamhnaibh eile." 7b. d'fhior a., i. "mar charaid." 8c. "is é éifeacht an dá fhion (i. fíon ⁊ fearg) gníomh . . ." 9a. dionntach fa, "freagarthach i n-." c. gníomh, "coir." 10d. "nacht anuabhair do b'eadh é beag nach." 11a. níor choigleas

tusa, "ní dearna mé trócaire ort." 12ab. "is goirtiġe (i. measa, ɣc.) teimntreaċ ná néall duḃ." cd. (ba) loisgniġe . . . "do bí m'ḟearg—ɣ ḟearg ṁear do b'eaḋ í—an-dian ar ḟad aċt do ċuireaḋ t'ḟoirne maoluġaḋ uirre." 13b. áiseaċ, "umal," ɣc. 14d. "maoluiġeann é sin ɣaċ coimtinn." 17. dá ndeaċaḋ an ċúis . . . ar aitreaċas do, . . . , "dá mbeaḋ an ċúis . . . 'n-a haḋbar aitreaċais duit." 18. "dá mba rud é naċ mbeaḋ ɣráḋ agat dom, ba ṁór an tairḃe dom raċt feirge do ċeaċt ort, mar ba ɣearr ɣo ɣcuiteoċá an ḟearg sain liom." 19b. t'áḋ urrama (**ṡéaċ 100** 22) "an urraim do ḃeiṫ ar ḟaġáil agat," >"do ɣlóir," (?). 20abc. "na daoine bíos i ɣcuideaċta leat, do-beir siad urraim duit, ɣ brúiġid siad a n-aingideaċt púca féin—sin mar is cuiḃiḋ duit-se ɣ dóiḃ-sean." 22cd. "dá mbeinn-se tar éis é do ḃualaḋ ní imteoċainn-se ó n-a ċúirt, tá eolas ċoṁ cruinn sin agam ar a maiṫeaċas." 23c. i. "ní ḟuil eagla ort roiṁ aonduine eile." 24c. "a raiḃ ɣaisgeaḋ ɣc. i n-a seilḃ." 25c. ɣeaslaċ, <ɣeastlaċ, "lúṫmar," **ṡéaċ** King and Hermit, edit. K. Meyer. 26d. ar haḋnaḋ as, "ar ṫáimiġ as." 29. "do b'ḟearr liom é d'ḟaġáil uait-se anois aċt, pé sgéal é, beiḋ sé agam ḟá ḋeireaḋ." 30c. teann, i. "mór," ɣc. (?). 32d. "ɣníoṁ as a ndáimiġ triobloíd." 33d. iris >"coṁairle," "beartuġaḋ" ɣc. 36a. "ó naċ ḃruil bac orm imteaċt.' b. mo luċt tuarasdail i. "luċt ataí fam ṡmaċt de ċionn tuarasdal do ġlacaḋ uaim." 38cd. "naċ ḃranraḋ sí i nḞirinn dá n-imteoġaḋ an té do ṫuġ an laoġ dí."
39c. "i dtreo ɣur fosdaḋ . . ." 42d. "tar éis foġla, ɣc. do ċur fa ċois."

81

Do Ṁaiṁistir Dúṁ na nGall ɣ í 'n-a fotraċ folaṁ. Sa bl. 1600 do loisgeaḋ í.

1b. deá-ḋorann, i. "teimntreaċ. 2b. innigṫe, "ag baint díoġaltais," ɣc.; **ṡéaċ** PB, 35 (imneaċaḋ). d. "do ḋosnuiġ" 9d. téacs? 13b. "craiḃteaċt ɣ uṁla na beataḋ do bí gá caiteaṁ aca san maimistir—do bí an craiḃteaċt, ɣc. cosṁail le hait-beataiḋ (i. le beataiḋ ar neaṁ), ɣ sin mar ba ṁó do ṁoṫuiġeadar uata í." 15cd. "do bí píon le ḟaġáil i n-aistiḋ ag aoiġeaḋaiḃ" tonna, nó leg. tunna (**ṡéaċ** IGT l. 50). 16a. "ní ċun onóra d'ḟaġáil dóiḃ féin ó na hÉireannaċaiḃ." 17c. "'n-a dá mbuiḋin ag cantain na salm. 21d. "an coṁṫionól (i. na manaiġ) ḟéadas fearg Dé d'iompóḋ." 22d. fa trí . . go dian." 23d. "sliġte atá furasta do ġaḃáil go dúṫraċtaċ"; **ṡéaċ** 54 l. 25d. "nó gur éiriġ leat an ḃoċtaċt (i. spioraḋ na boċtaċta) d'ḟaġáil." 26b. éadaċ deargóir i. "éideaḋ Airminn." 36a. Conallaiġ i. Clann Conaill; Glais, b'ḟéidir Glais Eanṅa? **ṡéaċ** Onom. 37b. "ó am go ham"? 39. téacs?

82

Do Brian, mac Doṁnaill, Ó Conċoḃair, Tigearna Cairbre, +1440. Inġean í Briain (v. 41) ba ḃean dó (?). Tug sé roimnt talṁan ar Maġ Inġine an Sgáil do Maoilséaċlainn, aċt tar éis trí mbliaḋan d'éiriġ eatorra ɣ do cuireaḋ Maoilséaċlainn amaċ as an talaṁ. Annsoin do ċum sé duan moltа do Brian (**ṡéaċ** 88). Do ṫaiṫim an duan ċoṁ mór soin le Brian gur ṫug sé an talaṁ ṫar n-ais don ṫíriḋ. Raġnailt (v. 10), inġean Toirḋealḃaiġ í Doṁnaill (+1423), ba ṁáṫair dó.

4b. dom iomarcaiḋ, i. "rudaí naċ ḃruil agam-sa." 6c. Toirḋealḃaċ Mór +1186. cd. "ní ḟuil aon breis aige orm-sa

nach bhuil a comhméid de bheis agam-sa de chionn mo dhána.'' 9. ''ní coigillte (i. ní ceilfimn, ní séanfainn) ar Bhrian go raib duine dem muinntir ar tí cuid d'eallach na gCairbreach do ghoid, 7 gur ghoid sé tosa dá n-eachaib; **péach** KM airchend, airchind; nó oirdheann, ''clóca'' ''súsa,'' **péach** LCAB xxix 9 (leabhta sróill dá seachna ar o.), YBL col. 164 v. 5 (do folcadh d'o. uaime teaghdais . . .). 10c. ''nar choisgeas an fear sain ar na heachaib, 7c. do ghoid.'' 13d. ''gid go bhuil de cheird aige beirn . . .'' 17cd. cur >'' iarrachd.'' 18c. teilgim éan, 7c. **péach** YBL. col. 160 v. 4. 20b. umpa, i. ''i dtaob na n-éan.'' 24a. ''do chuir sí i gcéill dó . . .'' c. gér dhamh dó, ''acht táinig imi-adh dó dá barr.'' d. sgéal, ''leith-sgéal.'' 28a. ''ní féidir buadhachtaint ar an bhfilidheacht.'' d. ''ní leomhfainn a chaithréim d'innsint; do charraingeochadh sí mórán ríogh sa mullach orm, i. Ó Néill (?), Ó Domhnaill, Mac Diarmada, 7c. (vv. 30-36). 35b. ''ná a dtiocfaidh as na breathaib . . .'' 36d. ''de chionn congnamh d'fhagháil uaidh nó congnamh do thabairt dó.'' 38d. ''nach bhuil cuid dá bhuil i mBrian.'' 39a. foluibh ''snaidhmibh gaoil.'' 42ab. ''cara dom is eadh Toirdhealbhach (an fhíona) Ó Domhnaill (+1423); sin mar is mó an chreideamhaint dom beith ag tabairt fogha (leis an nduain seo) fá Bhrian.'' 43d. m'aradh, >'' mo chreoir,'' ''staid m'anman.''

83

Do Ruaidhrighe, mac Aodha mic Maghnusa, Ó Domhnaill, larla Tíre Conaill, +1608.

1. ''bíonn gluaiseacht an Tairngeartaigh an-chruaidh ar dtús; caithfidh an laoch deacracht do choimeád uaidh féin le neart gaisgidh; an fhian bhas air sul a sroicfidh sé aoibheas na hiarlachta—dá ndéanadh sé machtnamh roimh ré ar chúis na péine sin níor mhian leis cuimhchte na hiarlachta do ghabáil air féin.'' 2b. ''do-gheobhar ealadha cosgair ó na stoirmibh . . .'' cd. ''le linn dó beith ag féachaint leis an ríghe do ghabáil, beidh a lán deacracht ag gabáil dó 7 a lán doighchte 1 dtreo nach mbeidh muinighin aige as an iarrachd atá gá déanamh aige.'' 3b. oil-iomda, cf. cin-iomda AOD xxxiv 10. 4a. ''sul a bhféadaidh prionnsa iomláine na ríghe do bhaint amach millfear sluagh mór daoine sna cruadh-chathaibh.'' c. ''is iomda duine fuair doghruinn . . . 7 Ruidhraighe dom maith leo''; d. doinnighe, cf. LCAB xxiv 83. f. tairngire, ''tuar.'' 7ab. ''de shubhal coise, acht le lántoil, do dhomhais sé (i. do ghluais sé trí) deacrachta a thurais go tí an iarlacht.'' cd. ''tar éis a bhfuair an prionnsa dá thuagh . . . ba chuibhe go bhfighfeadh a ghníomhradh ríoghda toradh an thuaidh sin.'' 8b. i. trotha i n-a bhuil sleagha an dá sluagh gá snídh le chéile.'' e. tar a súile, ''taobh aimhigh de réim a shúl''? f. fúmne, i. ''ar ar son.'' 9b. go Teamhraigh, i. ''ag déanamh ar an aird-ríghe acht.'' d. féidh-iomghaoth, ''stoirm láidir'' (?), féidh. ''muscle''? **péach** IGT I. 258. 10a. re rochtain . . . ''sul a raibh sé 'n-a iarla.'' c. ''méara snoighte go doimhin'' (?) 11c. ''an doimhnighe do bhí aige an fhaid is tugtaoi Ruidhraighe air (i. sul a raibh sé 'n-a iarla) do bhí sí mar bholg fis (i. tuar) na slóighe, 7c. do bhí i ndán dó.'' 12b. gan fhachain . . . ''slán ó bhaoghal anois.'' c. forbais, i. ''iomsuighe,'' ''iarrachd'' (ar an iarlacht d'fhagháil). d. domhnais, **Taoibh**. ó ''domhnas,'' ''doimhneas''; subaighe dhomhnais, ''aoibheas doimhin.'' (?). 13d. ''bíos aige anois mar luach an uisge fuair . . .'' 14b. ''ag an tír ghcal-chladaigh . . .'' 15a. ''cuireann sé ar a uaislibh eallach do thógbháil.'' c. ''i gcomhair na droch-aimsire.'' 16ab. ''tig clúm nua ar an easóig (?) 7 cuireann sí a nimheacht uaithe''

(?) d. ''ag borrad 7 ag éirge sleamain.'' 17. ''na draoin síleas leis na crannaib síos sna haibnib—táid siad cosmail le hórnáidib lonnrada (?); bíonn céir ag tealt amach ó na crannaib feoigte; tá an céir sin cosmail le gráinní geala cruidneachta 7 draoin mealla istig ionnta'' (?); amáille, ''loinnir''? **féach** LCAB xxiv 123 (nuar snas a. ar ór), S xxv 30 (amáille). 18b. ''bíonn bóidre gá ndéanamh dríd na coilltib, róid atá cosmail le snáda síoda 7 órnaidí óir orra.'' c. ní duigim. 19a. i. ''dreidearn is mó eolas,'' 7c. d. ''flaid cosmail leis an lollánach is ead é.'' 20b. síodlad, ''gluaiseacht'' (?), **féach** IGT l. 860. d. ''laoch as cosmail le stoirm cloich-sneachta ag dreasgairt fear gcródha.'' 21c. éidead, i. ''díon.''

84

D'Aod, mac Eogain, Ó Conchobair, 1293-1309. ''Laoid an Duirn'' tugtar go minic ar an ndúain seo sna ll.

1a. ''buille roir beid 'n-a feirg 7 'n-a buile filidheachta do b'ead é.'' bc. ''ní fuil puinn foirne ag filid nuair cuirtear masla, 7c. air'' (?). 2d. leg. ronnad? 4b. ''buille do tarrang ort.'' cd. ''mura mbead gur buaileas-sa tú do bead fearg níos mó orm.'' 5c. bualad neid de, ''bualad coda de,'' ''cuimilt de.'' d. ''gan do bualad-sa d'áiream.'' 6cd. ''dá gcaidhi mé an doras amach . . .''; a rí Cuilt, ''a airdrí''; tá Colt i n-aice le Teamair, **féach** TD 9 40. 18d. leg. ''mead''?; giod=''gid.'' 20cd. ''a laoich na mbonn mbán, ''ní fuil uaidne . . . le fagáil acht Doimnall 7 Donn 7 tusa''; cé hiad Doimnall 7 Donn? 27c. ''nar stad ón troid nó gur . . .'' 29a. ''i n-agaid Eilim.'' 30d. ''gur srois sí Albain gan mí-seolad.'' 33d., 34abc., 36c. dar=''7 do.'' 35d. a gceann, ''fiosa de gach . . .'' 36c. dar lean, i. mar aimm. 38cd. ''nuair do bí sé it aois-se do bí leanbaidheacht aignid ann coin maid le cródhacht''; leg. árdachtas? 40a. 'n-a adair, ''i n-ionad a athar.'' d. it adair, ''i n-ionad t'athar.'' 41a. lag=''log,'' ''luach.'' 42c. ''tá t'foilt-sa mar bead gort cruidneachta abaid.'' 46c. ''Modarn,'' **Daoiðr. ioir**? nó ''(is) leat Modarn.'' 47cd. ''ní mire cun trodha an Modarn ná tusa nó go mbuaileann t'fhile tú (7 annsoin bíonn tú go ciuin),'' nó ''nó go dtugann t'fhile roimpe duan duit''?

85

Do Murchad, mac Eogain mic Murchaid, Ó Madagáin, Rígh Síl Anmchada, +1371.

2b. séan,> ''tuar.'' 11b. >''ag breid greama orm.'' 12c. ''ag brad ar Brian.'' 14c. ''do-beirdear mionn . . .'' 15c. ''do roinn sé a sleaga, 7c. ar a luct leanamna'' (?) 17d. griolla, ''bualad,'' ''troid,'' 7c. **féach** MD. 33. ''ní rug Murchad mac Briain an barr ar Murchad mac Eogain acht san méid seo—Brian do beid i n-a airdrígh.''

34. ''tá Murchad mac Eogain i n-a rígh anois; mar sin dá mbead Eogan i n-a airdrígh ní bead aon deiphriseacht idir an mbeirt Murchad.''

38c. tréide, ''gléasanna,'' 7c. (?) 43a. ag freagra a fiadhma, i. ''ag caidheamh na fleidhe'' nó b'fédir go bfuil an file ag tagairt don luct freasdail? 44a. fear diomda, ''fear gruamda; diomda, **Daoiðr.** d. luad cionad,>''imreasan'' (?) 48b. ''ní fuil adhbar dromaidheacht ar Dia aige.'' d. ''an méid ba mian le n-a croidhe tá sé anois aige.'' 49. ''dá

Gcuirtheá na Gaoidhil i gcomparáid le céile, is ag muinntir Murchaidh do bheadh an chraobh''; tiad dá bhruidhin, ''géilliid dó.'' 52c. ''do thuitfeadh cuid mhór de mhuinntir na hÉireann.''

86

Marbhna ar Toirdhealbhach Óg, mac Aodha meic Toirdhealbhaigh, Ó Conchobhair. Sa bl. 1406 do-chuaid Cathal Dubh (+1433) mac Í Conchobhair Ruaidh i Seaán mac hOibeirt mic Éamoinn Búrc i gcogar le céile i n-aghaidh Toirdhealbhaigh. Tugadar fogha faoi i gCrecan (i n-aice Átha Luain) i do marbhuigeadar é, acht do thuit Seaán Búrc san troid (FM.). 1c. ''gé a-dubhradas é.'' 4c. ''nior thuigeamar cad ba cumha ann.'' 7a. i. ''sul ar hoirdneadh 'n-a airdrígh é.'' 8cd. ''géilleadh na mBúrcaigh dó i é tar éis báis''; do bí lorc 'n-a sinnsear do Chloinn Briain i mar sin do na Búrcaibh. 9. ''do bí sé ar tí na laighean do chur fá a smacht.'' 10. ''i 'n-a óiaidh sin arís (i. i ndiaidh na laighean do chur fa smacht) do-ghéanadh sé cunnradh le hÓ Néill ag Caoluisce (mar do-rinne Aodh Ó Conchobhair i Tadhg Ó Briain é sa bl. 1258).'' 11ab. ''nar éar dámha is do bí sé 'n-a beathaidh.'' cd. ''ní raibh Toirdhealbhach i bhríosún riamh acht san uaigh''; tugtar ''Ó Briain Dóroimhe'' air mar do bí a lán dá sinnsearaibh pósta le mnáibh de shliocht Briain. 12. ''do bí sluagh Toirdhealbhaigh tar éis imtheachta d'ionnsuidhe ar Tráigh Baile [ní dóigh liom gurab é Dún Dealgan an Tráigh Baile seo, acht baile eigin eile i n-aice Átha Luain]; ba dána an gníomh é sin (an baile sin do ghabáil) acht ní raibh i ndán do é go gabháil.'' 13a. ní fiadhach gar, ''ó tir i n-imigcéin atá an cosamhlacht so gá tarrang agam'' (?). b. ''nach náireach an sgéal dóibh é!'' (?). 14b. i. Cathal Dubh, cd. c. Cadhach, áit éigin i n-aice Átha Luain, **féach** FM, 1406, i **féach** Onom. Cathach. 15. ''nuair do thuig a ghaolta (Cathal Dubh, cd.)—ba dóigh leat gur dhoime comhighteacha iad!—gurab féidir fuill d'fhághail ar Toirdhealbhach do-chuadar ag triall ar an mBúrcach.'' 16a. leg. dá gcur? ''gá ngríosadh chun an ghníomha.'' b. ''ní leomhaidís tabhairt faoi dá mbeadh a sluagh i n-éinfheacht leis.'' 17a. i. Seaán Búrc. c. i. Toirdhealbhach. 20b. ''gidh nar dhíoghaltas a dhótain dó é sin.'' c. ''sínte taobh le taobh.'' d. i. Seaán Búrc. 21a. i. Seaán Búrc. b. feardha. d. ''gidh go raibh sé marbh aca.'' 22a. a loit, i. ''loit tíre cáigh.'' b. ar ''tar éis.'' cd. ''fuair tír a náthadh tamall cogaidh nuair do chuiread Toirdhealbhach san uaigh.'' 23c. ''nior fhéad sé maidheamh as a dhroichghníomh ná nior fhéad sé an lann d'fhághail . . .'' 24c. ''i dtreo nach raibh de mhisneach ag aonduine teacht i raon a sleighe.'' 26a. gur ''nó gur.'' d. ''ní thángadar . . .'' 27d. ''gcall le beith marbh,'' ''as good as dead.'' 29c. gidh bé do bhraith,>''ós comhair súl na ndaoine'' (?) 31bcd. ''do mheall sin (i. Meadhbh) sluagh ó leath Moga chun dul fa dhéin an cloidhimh.'' 32b. gan leath-láma, ''gan easbaidh,'' ''lion a sluaigh'' (?) c. do-chuaid don (>den) laochraidh gan bhuain . . . , ''do theip orra baint . . .''; ón lainn, i. ''de chionn na lainne''? nó ''do-chuaidh ón loinn dóibh,'' ''do cailleadh a loinn (i. a misneach) orra''? 33d. mana, ''cuar''; ''do chuirfeadh t'fhuil-se treasgairt orra.'' 34c. ''do seachnadar é; mar sin ba lughaide a sclú.'' d. ''dá dtugaidís iarracht ar é d'fhághail.'' 38. ''do-chuaid uainn (i. d'fheoigh) iodh (i. cruitheacht, cd.) na talmhan i n-éiric an laoich do thuit ar an dtalamh; nuair do súigh sé (i. an talamh) fuil an laoich—an talamh, adeirim, fuil (i. a-tá) anois mar thalamh fiadhain.'' 39ab. ''ba cheart don chumhaidh beith mar atá a daimhe'' (i. chom mór leis an díoghbháil fa ndearna an chumha). c. ''is mian le

cáċ a ċaoineaḋ.'' 40a. ''ní ḟuil ḟaill (i. staḋ, maoluġaḋ) ar mo ḃrón.'' b. ''tá a cúis (cúis mo ḃrón) gan staḋ.'' 41c. tá ṫoċt, i. ''gan labairt air.'' 42c. nar ṫruaill, ''nar ċuir máċaill ar,'' ''naċ noearna díoġḃáil do.''

87

Do Dáiḃí, mac Séamuis mic Riocaird, Barra, Díocont Barraċ +1617. Oiléan, inġean Dáiḃí Róiste Díocont ḟearṁuiġe ba ḃean dó (vv. 23,25)

2c. slisneaċ (**Cnuasaimm** ó slisne)>''sliocṫ,'' ''cinéal''. 8d. ''ionnus go raiḃ gaċ aon duine (nó ''gaċ aon tír'') buiḋeaċ ḋe'' (?) 10b. go lór, ''le mórán.'' 13d. ''go dtí a bás.'' 14d. cúirte, i. ''caisleáin.'' 15c. do-ċuaiḋ sé ar a ċoiméad'' i. san éirġe-amaċ do-rinne Iarla Deasmuṁan sa bl. 1579. 17-18. do ġéill sé do Lord Grey, 7 do-ċuaiḋ sé go London ag triall ar Eilís bainríoġain. 20d. ''i n-aġaiḋ na ndaoine do bí ġá ċiontuġaḋ.''

88

Do Brian Ó Conċoḃair Cairbreaċ+1440; **féaċ 82.**

4c. tarla rinn, ''d'imtiġ orainn.'' 5cd. ''an lasair feirge ċoṁ dian sain naċ ngéilleann sí d'aonduine dá mbeaḋ ġá cáineaḋ.'' 7ab. i. ''níor ḟéaċais go díreaċ orm''; duine dá sinnseariḃ do b'eaḋ Brian Luiġneaċ Ó Conċoḃair, +1181. 8cd. ''ní túisge do las t'ḟearg ná mar do ċiuiniġ sí aris.'' 11c. dá dtug, ''7 tug.'' 13b. inntleaċt i. ''seipt.'' 16d. ''do ḃain an daḃaċ sain de an dara cuid den teas do bí i n-a ċorp.'' 18d. ''lag-ḟuar ar nós cliaṫáin cnuic tar éis dul faoi don ġréin'' (?) 20cd. ''do ċumas trí laoiḋe 7 tá muiniġin agam as a n-oibriuġaḋ.'' 21. ''tá t'eaċa, 7c. mar díol as mo laoiḋiḃ; fágann sain go ḃruil an fearann i n-aisgiḋ agam.'' 22a. ''dod ċiontuġaḋ.'' 23d. ''do bí tú roiḋneaċ liom'' (?); dreaċ, driuċ,>''aġaiḋ ġruamḋa,'' ''frown,'' **féaċ** YBL col. 170 v. 25, MSS. Mat. 564. 26b. ''duine éigin ó dúṫaiġ Cairbre (do bí dod ġníosaḋ ċuige . . .).'' d. ''más féidir liom aon áit ċoṁnuiḋe d'faġáil.'' 27b. ''d'fear naċ ḃfanann ann.'' cd. ''do-ním mo díċeall ċun beiṫ im ċaraid ag gaċ aonduine a téiġim i n-a tír''; 'n-a dtuilleaṁ buiḋe, ''ag cuimilt baise díoḃ,'' 7c.; **féaċ** TD 14 23, MD 72 l. 9, YBL col. 159 v. 4. 28. ''nuair do bíos ar deoraiḋeaċt id tír-se do ṫugais priḃléidí dom; 'n-a diaiḋ sin ba ċeart dod ṁuinntir truaiġe do ġaḃáil dom 7 a ċuiṁneaṁ go mbíonn gaċ deoraiḋ i gcruaḋċás'' (?) 29a. ''an fearann do ṫugais dom.'' c. ''is saġdiuir do ṁic curṫa agat im áit-se.'' 33d. ''ó ċlár . . .'' 34-37. Do bí an píle i gCruaċain; san am sain do bí Brian Ó Conċoḃair ar tí gluaiseaċta go Cruaċain ċun caḃra do ṫaḃairt d' Ó Conċoḃair Donn i n-aġaiḋ í Conċoḃair Ruaiḋ; is é a-deir an píle, dá mbeaḋ sé díos i slisiġ go ḃfanfaḋ sé ann, aċt gurḃ fearr leis anois fanaṁaint i gCruaċain go dtí go dtiocfaḋ Brian aníos.

89

Do Raġnall, mac Soṁairle Buiḋe mic Alasdair Carraiġ, Mac Doṁnaill,+1636. Máire (v. 14) inġean Cuinn Dacaiġ í Néill, ba ṁáṫair dó. Do rinneaḋ Iarla (v. 13) Aontroma de sa bl. 1620. Molann an píle Gaoiḋil na hAlban, 7 cuireann sé páilte roiṁ an gcineaḋ do síolruiġ ó Eoin Mac Doṁnaill. Timċeall na bl. 1411 ṫáinig an t-Eoin seo go hÉirinn tar éis Gleann Aontroma d'faġáil mar spré le n-a ṁnaoi.

1o. nar ṫaoḃ, '' nar ḟan i n-.'' 3b. '' ag coiṁlimc le ċéile ar ḋeag-eagar, ⁊c.'' 4c. ḋúṫaiġ i nAlḃain is eaḋ Monaḋ. 6c. ṕéiṫ-, '' ciuin,'' **ṕéaċ** MD 251. 7a. -tuimiġṫe, '' ḋainġean,'' **ṕéaċ** TD 9 4. b. '' sgaṫaí ṕearḃon ag slaḋ na tíre.'' c. anṁaḋ-aiṫḃe '' coisġeas stoirm '' (?) o. -ḋoiṁiġṫe, loċṫaċ do réir IGT l. 834. 9o. '' gníos (i. ṕearg) do bí coigillte i n-a gcroiḋiḃ aca.'' 11c. leg. gan śáir gan śaoiḃṕreiteaċa. co. leg. śár: śáḋ ? 14b. '' plúirse bíḋ, ⁊c. mar ṫaca ḋóiḃ '' (?) o. laoċ ċeanglas slaḃraḋ óir orainn (?) 16o. clannaḋ, ó '' clannaḋ '' nó ó '' clannda '' (cf. plannda) ? = '' clann '' ? 17b. lit., '' no measurement-comparison applies to him,'' i.e., he is beyond all comparison (?) 18a. '' do sgaoil (i. do ṁiniġ, d'ḟuasgail) sé snaiḋm (i. diaṁair, doirċeaċt) tairngireaḋ d'ṕáḋ (''for a sage'') (?) nó leg. sgaoil ṕáḋ ? o. ṕear, i. '' aoiṁṕear.'' 19 '' bíoḋ an rí ag cur a ċairte ós ar gcoṁair, ag taisbeáiṁt dúinn cé hiaḋ ranna (i. dúiṫċe) do ġeall an tairngire dó, mar ata Gleann . . . ''; tinġeall, '' páistoine,'' TD **13** 40, LCAB xxiv, 174. 20c. '' caisleán naċ brispear le draoiḋeaċt.'' 21c. '' do sgaip sé gruaṁḋaċt a ḋaoine ⁊ do ċuir sé oeaġ-ḋoil i n-a gcroiḋiḃ.'' 22o. '' do ċuir sé a ṡean-ṡaiġdiuirí ag cur síl'' nó ''ag tóġḃáil capall'' ? 23b. '' ag riṫ isteaċ san Ḃuais '' ? '' tá an oireaḋ sain toraiḋ ar na craoḃaiḃ go gcoisgid gluaiseaċt an uisce sna haiḃniḃ.'' co. '' le linn an ġeiṁriḋ nuair ḃíos teine ar lasaḋ i ngaċ tiġ bíonn na héisg ar taoi (i. ciuin) sna loġánaiḃ i n-ar cuireaḋ iaḋ '' (?), nó leg. ''caoi,'' i otreo go ḃṕéaḋraḋ ouine iaḋ do ċur i oteannta ⁊ iaḋ do ġaḃáil go puiriste '' (?) 24a. somplaiċriṫe, '' prioġraċa loiṁneaċa '' ? o. comparċairṫe, '' a ḃṕuil a n-uċta ċoṁ cruaiḋ le cloiċ '' (?), **ṕéaċ** LCAB xlii 55, xiv 9, 23 L 17, p. 103, v. 47.

90

Do Flaiṫrí, mac Fíṫil mic Muirġeasa mic Paiṫín, Ó Maolċonaire, Airdeasboġ Ṫuama 1609-1639. i labáim do scriobaḋ an duan.

4a. (is) pás slios, '' gan ġuailliḋe.'' 6. t'onóir, '' Your Grace ''; paiṫċill (=paiċill IGT § 150 ?), '' cosnaṁ '' (?). 16 bc. '' challenged all comers.'' o. do ṫarraing sé puaċ na bṕileaḋ air péin.'' 17. '' do ċuir sé é péin pa ċomairġe mo ċiniḋ.'' 18-19. '' 'pé uair do ṫuġ sinn cuairt ċiníl (ciall ?) ar Cruaċain do ṫugamar Muirġeas linn ⁊ do labramar ar a son.''

91

Do Diarmuid, mac Cormaic mic Doṁnaill Óig, Más Carṫaiġ,+ 1368. Cuirtear Diarmuid i gcomparáid le Diarmuid eile, i. Diarmuid (+1185), mac Cormaic Móir (+1138) mic Muireaḋaiġ, Más Carṫaiġ.

6ab. '' 'pé ouine a bṕuil a blaḋ (i. gloir a ġníoṁ) tá brat (i. le peicsint ann), is pear saor (i. uasal) é giḋ naċ bṕuil gnúis áluinn aige tá car (i. cun é do ċur ós cionn daoine eile).'' 7o. '' ní ceart do ouine beiṫ sásta leis sin; ba ċeart dó beiṫ ġá cur i méid.'' 10c. tar ceann, '' d'aiṁdeoin.'' o. rug ġeall inme, '' tá sé nios saiḋbre ná aoinneaċ eile ''; munar ob,='' ó nar ob sé é,'' nó '' munar ''<'' um nar '' ? nó leg. mar nar ob ? 13o. ní ṫall '' ní ṫall (ní baineann) sí ġeall tá ġníoṁaiḃ '' i. '' ní ḟuil sí nios mó ná a ġníoma '' (?); tallaim, '' baimim '' **ṕéaċ** Eriu iii 148 §1.

14. '' cuireann do ġlóir-se breis ar ġlóir do ṡinnsir; ġid go bṗuil do ġlóir-se an-mór ar fad, ní holc let ṡinnsear í do beiṫ mar breis ar a ġlóir féin; méaḋóċar a ġlóir féin nuair ċuirfear do ġlóir-se mar breis uirre.'' 18. do ṫuit Cormac mór (mac Muireaḋaiġ) i Muiġ Taṁnaċ sa bl. 1138, 7 'n-a ḋiaiḋ sin do bí Diarmuid (a ṁac) 'n-a ríġ. Do cuireaḋ as an ríoġaċt é sa bl. 1172, 7 do cuireaḋ a ṁac, Cormac Liaṫánaċ, 'n-a ionaḋ. Tar éis báis Cormaic Liaṫánaiġ sa bl. 1177 do cuireaḋ Diarmuid tar ais san ríoġaċt. 20bc. '' tar éis Cormaic (i. Liaṫánaiġ)—ní raiḃ sé 'n-a ríġ aċt ar ḟeaḋ tamaill ġirr—do hoirdneaḋ Diarmuid 'n-a ríġ.'' 21. '' cun díoġaltais d'imirt ar sliocṫ Briain de barr báis Cormaic Móir do ṫreasġair slac (i. mac) Cormaic Móir (i. Diarmuid) sluaġ i Briain.'' 22a. i. Ó Briain.

23a. '' do ṁairḃ sé a ḃṗurmór.'' 25ab. '' do bí sluaġ mór aiġe 7 do ġab sé an ríoġaċt.'' c. '' do b'eagal le ġaċ aonduine ġéilleaḋ do na Gallaiḃ.'' 30a. ar a bṗuil sliocṫ, '' ór síolruiġ sé.'' c. laoiṁḋaċt '' soillse,'' '' breaġḋaċt,'' **ṗéaċ** 23 L 17, p. 131, v. 9 (eaċ laoiṁḋa). 30-34. sinnsir Diarmuda (de ṫaoḃ na bṗear 7 de ṫaoḃ na mban). 31a. ní ḟuil aon ṫráċt ar Artúr Rí i ngemealaċ Méiġ Carṫaiġ. 33b. tard, **ṗéaċ** Ped. ii. 471. 34c. śóṫ, > '' céim,'' '' imṫeaċta.''

35c. '' tá a ḟios aġam go maiṫ ''; é, '' sé,'' **ṗéaċ** '' é '' san ḟoclóir. d. '' fuair sé ó n-a ṁéin féin clú ċoiṁ mór le clú a ṡinnsear.'' 38b. '' ní bṙúiġeann aonduine as a bealaċ é '' (?) c. do ċin 'mun ngéiġ, '' do bí i n-a sinnsearaiḃ roṁ laoċ. 39a. casnaiḋ báiḋe, '' roimṫ ġráḋa '' nó cosnaiḋ, '' cosantóir,'' cf. '' cisde ġaisġid, 7c.'' (?) 41d. fa, '' aġ síolruġaḋ ó.'' 42c. '' do b'uaṫaḋ (i. tearc, áġsaṁail, 7c.) a ġlóir (7) a ḟiu (i. a ḟeaḃas) d'ḟior '' (?) 43a. '' is an Diarmuid so aġaiḃ '' nó leg. dáiḃ '' ċoiṁ maiṫ do na fileaḋaiḃ'' (?) c. '' is suaraċ páirc beag i gcomparáid le móin '' (?) 44c. '' is fearr a ċré (i. a ċorp) ná cruṫ (i. corp) aonduine '' (?) 48ab. '' dá gcailleaḋ sé ċuid mór dá sluaġ do beaḋ buirbe air, aċt 'n-a aiṁḋeoin sin ní ṫairgfeaḋ sé síoṫċáin ḟeallṫaċ dá náiṁdiḃ '' (?). d. '' bṙúiġeann sé a ḟearg faoi le linn comairle.''

49b. a ġníoṁ, i. feilm do bṙiseaḋ . . .'' 51d. '' aġ sluaiseaċt go calma i n-aġaiḋ náiṁad . . .'' (?) 52c. fearṫais, '' fearsaid,''> '' cuan caol '' ? 7c. **ṗéaċ** Onom. d. leg. le baiṫḃ ? '' is an boṫḃ (i. bain-dia caṫa) i n-éiṁḟeaċt leis '' (?) 54d. leg. le a ?; '' nuair ṫarraingeas sé a ḟuil (i. ḟuil a aiġṫe) as an bṗíon '' 55b. '' ṗéaċaid siad air 7 ionġantas orra.'' 56cd. '' ní hó ṫeisd bṙéagaiġ aċt ó n-a ġníoṁ ba ċóir é do meas.''

92

Do Conċoḃar, mac Taiḋg meic Eoġain, Mac Diarmuda (**ṗéaċ** 68). 1c. taoṫ '' tuitpid,'' Ped. ii. 656. 2c. oil úir '' leaċt.'' 7a. '' tá eagla ar na Gallaiḃ roiṁ cróḋaċt na nGaoiḋeal.'' c. '' gan ċoss do beiṫ ar na Gallaiḃ i n-aon áit.'' 9a. '' tá fuaṫ aġ na Danaraiḃ do na Gaoiḋealaiḃ de ċionn cean (gloire, feaḃais, 7c.) na tíre . . .'' 16. '' beiḋ an tír n-a fásaċ aiġe; ba mór an náire don laoċ mór é.'' 17c. '' beiḋ broid, an-saoṫar, air 7 é aġ tóġáil nua-ċaisleán.'' 18a. '' gan foiréigin na nGall d'áiream.'' 19. '' beiḋ cuiṁne aġ Éirinn ar a ro-ḋúil i dtroduiḃ; ní ċuiṁnigeann sé ṗém air sin.'' 20. '' ar an dtaoḃ eile don sgéal ní ceart dom a ḋearṁad naċ ionann mian Éireann 7 mian na mban eile; is é m'fearg-so fa ndeara ḋom ⁊ ráḋ sin (naċ maiṫri **Éire** do Conċoḃar).'' 21. '' beiḋ

aitreadas air 7 maithiu éire dó." 22. "ba cert d'éirinn'a fearg do chur dí nuair chuimhnigeas sí ar an anmhó, 7c. d'fhulung Conchobar ar a son." 24d. léthe[a]nn, "sreat," "line" (saigdiur, 7c.); **féach** YBL col. 179 v. 20. 32c. "an breis nirt do bí aca, do mhúsgail sí clistecht Con Culainn." 35b. "go dtí gur imthig seo orm," "go dtí anois." 38a. "tá súil agam nach mbeith an sgéal agat-sa mar do bí ag Coin Chulainn; séad samhail, **féach** YBL col. 177 v. 32, col. 182 v. 24. 39ab. "is dóig leat go bfuil croidhe iarainn . . ." 41c. leg. g. g. ? 43d. "a laoich finn fuaráin, a laoich atá com seasmhach leis an talamh (nó ngréin ?) " (?) 44c. re dtéig tol, "adhnas grádh." d. "a laoich nach bfuil aige aon chaoi ar fhíoch do mhaolughadh acht an fíoch do sásamh " (?)

93

D'Aodh (mac Ruidhraighe) Ó Donnaill, iarla Tíre Conaill. Brigid (v. 51), ingean Chrí Mic Gearailt, iarla Cille Dara, ba mháthair dó. Do réir 23 N 26 is é "Eoghan Ruadh Mac an Bairdd mac Uilliam Óig" ughdar na duaine seo.

6b. "urchar gan aimsiughadh aireach." 10. "beith na Trí Tonna, mar bhídhna . . . , ag gairm an ghrianghe . . ."; grianghe i. Aodh (**féach** 19 infra); is aistreach "anonn"; leg. anall ? nó "ag cur a ngotha anonn ag glaodhach ar Aodh." 11a. "ag claonadh fa throm-thorad i n-oidhir dá mac (i. Aodh). 14. "an méid aimsire do bí Dia ag coimeádh Aodha i bfad ó Éirinn, gá dhosaint ar Gallaibh na hÉireann, guidhid go gcaithfidh sé (dar éis teacht abaile arís dó) an méid sin aimsire 'n-a ríghrainn i dtreo nach mbia . . ." 15cd. an choimhde "ar gcosantóirí." 16d. sighin luath "fáilte ó chroidhe" (?) 17abc. "is lór an díghbháil do-rinne an formad dúinn, do bí sé ag teacht ker dtréan (i. ag baint dar gcumacht), do sgrios sé sinn, do mhairbh sé tógha ar ndaoine . . ." 18. "do bíomar ag dul i laighe ar fead i bfad 7 mar barr ar gach donas do baineadh Aodh dínn." 19a. i. Aodh 7 Colum. d. "ní leomhfaidh an t-éad teaghbáil leis." 20c. "tiocfaidh anuas air." 21b. "beith a chuimhcht ag éirghe daingean, 7c." 23a. "leighisfidh sé créachta na hÉireann" (?) 25c. "b'éigin (don Éirinn) anamain go bráspadh sé suas." d. 'n-a thamhan, "'n-a fear óg." 27b. "i n-a óige, an chuid do b'fhearr dá bheathadh " (?). cd. "do ghabh sé an ríoghacht 7 é 'n-a fear óg 7 dá bhríghe sin do cosain sé Éire" 29. "do bí rath 7 sonas ar Éirinn fa na ríoghaibh óga soin fad ó shoin; guidhim go mbeith an rath céadna uirre anois." 33a. "tá bhrón na Traoi 'n-a shompla dúinn." 34c. "do cuireadh trí n-a céile í." 38. "filleadh an laoich tar lear le gradh dúinn chun caisleán na hÉireann do thógbáil—sin é atá i ndán dúinn." 39b. fádh, ciall ? téacs ?

40. "an Téa-mhagh go n-a chuinn (le n-a mhacaire ?), 7 na neoil glacha re a linn (i. aislingí na noruadh i dtaobh ríoghachta Aodha), 7 na heoin (ó mbíodh na draoithe ag faghail feasa), cuig siad go léir cuireadh d'Aodh (i. "Rinn catha Ó gCuinn) gá bhréagadh anall go hÉirinn (i. bruighlonn) (?) " 41b. "go ciuin acht le linn glaodhaigh dí ar Aodh."

44ab. "cairt ag tabairt ughdaráis dó teacht go hÉirinn—cuig m. 7 c. dó í." c. "beith rud eile (i. a chairt) aige i n-éagmuis a neirt slóigh"; cúirt-chreabh crann, i. "sluagh," 7c. cf. "crú crann," 7c. (?). 46d. "gabhla mar thaca fa na craobhaibh." 47b. "beith sé 'n-a bhreitheamh." 48b. a sdair . . . ," tráchd ar fíor flatha . . . 50c. fa, "do síolruigh ó." 52b. "is fada leis go mbeith sé . . ." c. "do bí Aodh chom maith le Ruidhraighe."

94

Do Niall Garb, mac Toirdealbaig, Ó Domnaill,+1439 ⁊ é imbraigdeanas ag na Sasanaib.

2d. "Is aisbeáin dom do comhacht." 5c. "Fearg Dé do tarrang orainn ar-aon (de chonn an iarratais dána sain)." 9ac. do-beirim taob riot do cabair re hÓ C., "Tá a fios agam go bfeadfaid tú cabhrughad leis." 11. "Mura mbead Niall—sin é an fear a dtug Dia mar obair dó Éire do thógbáil—mura mbead sé i bpríosún anois, ní beadh na Gaoidhil i n-acrann le n-a céile." 12c. "Ní dualaing (i. ní féadann) rí . . . dócas com láidir do thabairt d'Éirinn ⁊ mar tug sé."

95

Do tug Aodh Ruadh Ó Domnaill (⁊ Tiobóid Mac Uilliam Búrc i n-éinfeacht leis) ruathar isteach fa Thuadhmumain sa bl. 1599. Leis an bfilidh do b'eadh cuid den eallach d'fhaduigeadar leo.

1a. fóirid,>"neartuighid," "méaduighidh." d. anacham "neamh-fonnmhar." 4. "Nó go dtugthar mo maoine thar n-ais dom." 5c. "Bagar acht molad, ⁊c. meascuighthe thíu." (?) d. "Más ruadh é gur chuir siad (i. an cairde ⁊ an molad) malairt aignidh ort." 7b. "Má cuirtear chuige mé," féach 7 4, 11 23, 52 39. c. "'Fé moille dheanfad-sa." 9d anchumhne "ruadh imcheas a cumhne." 20d. dí, "leri aoir"; díomaoin, "gan éifeacht." 23. "Ragaidh uaisleacht a breithemhnais i bfeidhm" (?). 24c. bean fa, "dhéan iarracht ar." 25. "Coisg mé ar aiseag níos airde (ná mar éilighim anois) d'éileamh ort má do-gheibhim ceadh óm fhlaith féin." d. "Is cóir m'éileamh ort." 26d. fíor, "is cinnte." 27a. "A n-abraim i dtaobh mo leisge." d. "Fuilngidh m'aor, ⁊c. nó fóiridh mo leisge."

96

D'Aodh, mac Airt, Mág Aonghusa ⁊ +1497. De shlocht Ó Néill do bí Caicir Fíona, a mháthair (21, 22, 37).

1b. "Ní . . . d'Aodh ná do na hUltaibh." 2cd. "Do b'eagal leo dul do chodladh de bhrígh nach raibh aon tsealoidheacht (i. uaimhneacht, aimsir díomaoin, ⁊c.) gá faghail ag Aodh." 3abc. "A-tá dorus na nulad fa chúram féine Toraighe (i. slocht Néill); is é slocht Néill an cineadh is goire do na Gallaibh, acht tá an fhoraire do bíodh gá dhéanamh annsoin (i. ag lucht Néill) bearnta anois" (?); do bí slocht Néill an-lag an uair sin. 4. "Tá puirt foraire (i. caisleáin, ⁊c.) Aodha ag bagairt ar muinntir Mumhan ⁊ ar muinntir Connacht, acht ní féidir le muinntir Mumhan ⁊ muinntir Connacht foraire Aodha do bhriseadh" (?) 11b. tairgfid dhuit . . . "beidh sé toiltheanach chun . . ." 12c. cian uadha "i bfada amach ó Chúigeadh Uladh." 14d. "Ar a choimeadh ar chreachaibh," "i gcontabairt a bagtha ó chreachaibh." (?) 19d. "Cé an tír as comhgaraighe do náimhidh ná an tír sin?" 20. "De bhrígh go raibh baoghal ag bagairt ar an eirr sin den chúigeadh, do rug Aodh greim uirre (i. do ghab sé í, d'fhan sé innte)." 21a. síl Eogain "slocht Néill." 22a. "Cúigeadh Conchobair mheic Neasa," "Cúigeadh Uladh." c. gá leithcineadh, "ag slocht Aonghusa"; de thaobh a mháthar do bí gaol ag Mág Aonghusa le slocht Néill. d. "Gan dul tar a theorainn."

24d. '' is cosmail le céile iad (daoi 7 Cú Chulainn) i dtaob a ngeimealaig 7 i dtaob a ngniom.'' 25ab. do síolruig Deictine (mátair C. C.) ó sliocht Conchobair meic Measa i. Conchobair meic Fachtna Fáthaig. 27. '' ní hamháin ar éir acht ar muir do cosain Cú Chulainn Cúigead Ulad de brig a grádha combráthrig don Cúigead sain.'' 28d. '' i noiol a n-oileanna.'' 29ab. '' ní dealaid sé isteach san gCúigead, 7 'pé lón bíd 7c. do bí uaid do solátrug sé é ó áiteannaib eile.'' 31. '' ní dealaid náthde isteach i gCúigead Ulad, ba ro-baogal doib daí.'' 32. '' an fáth is bíos i néill ag panact sa mbaile (mar táid an-lag anois) bíonn sliocht Conaill Cearnaig (i. Más Aongusa, 7c.) gá gcosaint de chionn an gaoil atá eatorra.'' 33a. 'n a chionn, '' i gcionn Cúigid Ulad.'' c. '' laoch a raib cúl a gruaige com fada, 7c. gur cáit sé a ceangailte '' ? 34b. '' nó Naoise atá cosamail leis (i. le hAod).'' cd. '' an laoch a bfuil ceart aige airdrisacht d'fagáil ó na hEireannachaib ''; Druim Caoin, i. Teamair; fir comluinn mac Miodchaoin, i. clann Tuireann (i. Eireannaig) do marbuigeadar meic Miodchaoin (i. Loclannaig); cf. Atlantis iv. 190. 36a. Adartach, ní Tuat Dé Danann. 37d. rod gaisgid, **féach** TD **34** 14.

97

Do Tadg '' Mainistreach,'' mac Domnaill, Más Carthaig, +1413, 7 é 'n-a fear ós.

7a. go réid, '' diaid i noiaid '' (?) 9d. '' is maith an sgéal tusa do beith luaidte leis '' (?) **féach 40** 25. 10b. '' lá sonais éigin ''; aoibeall, **Taoibh. ioln.**; cf. mí aoibill ('' lá, mí, 7c. sona ''), LCAB ii 47 (mí aoibill ráithe), vi 95, TS (voc.), IGT l. 489 (mí aoibill a feirge). 17d. a sonn, i. ''a laoch (cf. posto gaisgid, 7c.) a-tá ag iarraid colais orm '' (?). 20d. '' ní foláir do Chliaig duine éigin a mbeaid muinigin aice as.'' 25c. '' ní féidir leat aon locht d'fagáil ar mo cairdsire.'' 27cd. gan aogaireacht uaic, '' ní beid tusa id ríg ar Éirinn.'' 30. roinn . . . '' duine cuireas lamha i n-eagar i gcomair troda '' (?). 31. '' munab é Domnall an duine ar a bfuil an tairdsire ag cainnt, is é Tadg (a mac) é '' 35d. dá fiche-linn, '' (do) dá suil ar lasad '' ? 36a. '' leis an mbeannacht, 7c. atá le fagáil anois '' (?) 37a. '' do-chonacadas.'' 39a. '' tosnuig ar do cíos, 7c. do dodhach.''

98

Do Magnus, mac Conchobair Ruaid, Ó Conchobair, +1293.

2cd. **féach** IGT ll. 1779, 1781. 4b. múr '' ardán '' nó '' peamainn '' (?) 5c. '' ní holc leo beid ar machaire.'' 9c. nocha toghda, '' ní héagcosmail é,'' '' a fair specimen.'' 10b. '' ní deicfead sé ó aon Gall '' (?); glas, i. ''7 éidead iarainn air.'' c. '' ag léim tar palla duim '' d. '' is cosmail é le lug 7 le laochaib eile.'' 11. '' dugtar buadach mar ainm air de chionn gach cáile míleata.'' d. '' bus aonach,'' '' as ionann le sluag '' (?); **féach 110** 34. 12a. buaid aonaig '' clú míleata.'' c. '' is cosmail é le sleig ag briseadh tre sgéid '' (?) d. leg. '' fagla '' ? 15a '' do múm sé dó féin docar d'fulang.'' d. '' a dúil sna sluaghaibh.'' 17d. imeall '' sreath dosaig na námad.'' 18a. éagcóir, > '' nárb aon gádh dó '' ? nó leg. eagair ? bc. '' beid i measg a sluaig (7 beid ag troid), go dtí go ngéillfear dó.'' 20b. cotún, **Taoibh.**; craobhach, > '' leathan.'' cd. '' 7 caolach (i. órnáidí) as a barr, 7 craobha (i. ribíní, 7c.) lineacha ag foluamain le gaoid '' (?)

21. '' do múin sé dá bais a cliaṫ, ⁊c. do ġreamuġaḋ go bog acluiḋe.'' d. leg. re dtoirneaṁ ? '' sul a mbainpeaḋ tuisleaḋ dó '' nó >'' le linn ruaḋair do ṫabairt '' (?). 26b. nó '' nuair ṫroiḋeann sé '' (?). d. '' bronnas a bean ar ḋaoiniḃ boċta.'' 29d. isad, ó ''is''; cuiḃḋe, **loḷḷn**. 30c. éiriḋ, '' gránda,'' '' baoġlaċ '' nó (**taoiḃn**. ó '' éiriḋeaḋ '') '' ⁊ éiriḋeaḋ iaraiṁn orṫa '' ? 31b. leg. do-éiṫ tar ? 33b. ní, '' i n-aonċor.'' c.>'' ag díon.'' 36d. re taoiḃ taċair '' i dtroiṫ ''; **féaċ** i dtaoḃ taċair YBL col. 170. v. 11. 37d. '' naċ mbíonn aon ḃaoġal ag baġairt air '' (?); toṁaim, **féaċ** Ped. ii. 575. 38a. Síoda Mac Con Mara; **féaċ** Keat. iii. 227. c. leaṫ le,>'' cosṁail le.'' 40b. i. na foṁóraiġ. c. i. '' iarraċt ar ṫeiċeaṁ.'' f. Donn, i. caċ luġa ? ṫéacs ?

99

Do Saiṫḃ Ní Ċarṫaiġ,+1399. Inġean do b'eaḋ í do Ḋoṁnall Óg mac Cormaic Mág Carṫaiġ+1391. Onóra (inġean Muiris Mic Ġearailt Iarla Cille Dara) ba máṫair dí (v. 7). Siobán (inġean Riocaird Ruaiḋ Iarla Ulaḋ) ba máṫair don Muiris sin (v. 10). De Śliocṫ Briain (v. 26) do bí a fear (?).

1b. ainnre, i. Ailḃe. 3d. do-ní náire, '' ní hiomarcaċ dí neaṁ d'iarraiḋ,'' i. '' tá ceart aice do na flaiṫeasaiḃ.'' 4cd. '' neaṁ-ṡuim i saiṫḃreas is eaḋ leasuiġeas a háilneaċt.'' 5c. d'éis fileaḋ, i. '' ar aiṫris fileaḋ.'' 7cd. '' is é is mó ċuireas imniḋe uirre a cineaḋ do ḃeiṫ saor ó ḃaoġal.'' 8cd. '' raġairiḋ sí mar ríoġaiṁ go Teaṁair nó tiocfaiḋ Teaṁair (i. an Airt-ríoġaċt) go Muṁain.'' 9a. cian ó ṫalluimn, ''i bfad níos mó ná cuid de'' (? **féaċ** ID 1 11). c. leg. ó a ? 10cd. ''ba ċóir dí coṁlint le mnáiḃ Ulaḋ i n-áilneaċt; bíoḋ sí ḟá ḋéanaṁ sain ⁊ ag méaduġaḋ mar sin glóire na mban Muṁneaċ '' (?) 11cd. '' coṫuiġeann sí filiḋ, ag taḃairt sompla d'Féin Door le súil go gcoṫóġaḋ Pian Door iad ar a haiṫris.'' 12. '' ní haṁáin do-beir sí saiḃḃreas uaiṫe aċt bíonn cuirrse uirre ó beiṫ ag taḃairt cuairte ar na daoiniḃ ataí ar lóistín i n-a tír.'' 13. '' do ḋealḃuiġ sí (le snáṫaiḋ ar éadaċ) móran bó ⁊ a n-aḋarca i n-aiṁréiḋ le ċéile; tá an t-éadaċ sain ċoṁ fairrsinġ sin go dtuilleann an táim go léir ar ċuṁais uaċtaraiġ de ḃrollaċ a ġúna.'' 14bcd. '' beiḋ Alba lán deḋ ġlóir, ⁊ ní ċeangḃóċaiḋ na Connaċtaiġ leaṫ.'' 21a. '' ar sgáṫ croinn,'' nó '' 'n-ar suiḋe ⁊ ar nDoroma le palla an tseomra '' (?) cd. '' bíonn an ṗleaḋ ar siubal ó maiḋin go hoiḋċe.''

22. '' is álainn ṫar barr an tír ⁊ luċt na tíre, ⁊ tá meanma a daoine ag braṫ ar (i. ag teaċt ó) Saiṫḃ '' (?). 28c. '' sí le céad . . .''

30a. leg. ġcuirr-se ? d. filleaḋ anoiḃ, '' airse ḋuḃ,'' nó '' filleaḋ annaiṁ '' (i. féaċann sí ort go díreaċ) ?

32. '' tá súil ṁór Saiṫḃe i n-a luiġe fa aḃra, ⁊ is cosṁail an t-aḃra le pál ṫéanta de ċlúṁ mín; tá ribí dlúṫa díreaċa ós cionn coṁlaḋ (eye-lids) a súl ⁊ fa n-a mbun '' (?) 33. '' ní ḟuil loċt le paġáil ar cruinne a cuirp (⁊ í ag iomċar cloinne); tá Brígh sin ní polóir dí crios do ċur uirre péin, crios do beaḋ fada a dóṫain ċun beirt daoine (i péin ⁊ an toirrċeas) do ṫimċeallaḋ.''

34cd. '' tá sreaṫ na dteaċ coṁail le líne ġil caolaiġ '' (?); snáiṫe, '' sreaṫ,'' ⁊c., **féaċ** snaiṫe long, feaḋ, ⁊c. YBL col. 175 v. 21, col. 179 v. 20. 35cd. '' na heilte ċuireas eagla uirre—teiċiṫ siad (le heagla) ón bpáirc nuair ṫig sí i n-a ngar.'' 36. '' líonann a haṫair le feirg níos luaiṫe ná aoinneaċ; ní mar sin dí; 'pé uair labras duine go borb léi is aṁlaiḋ caḃruiġeas sí leis i dtreo go n-abrópá gurḃ é a fear péin an duine sin.'' (?) 38b. '' ag cuiṫiuġaḋ léi i n-aġaiḋ an tsaoġail.'' cd. '' gid naċ bfuil

cleaċ Glaoi (1. Saṫḋ) 1 mbaoġal ó ċaṫuiġṫiḃ an tsaoġail, do-ní sí cráḃaḋ duine 1 mbaoġal (1. bíonn sí ag guidhe Dé ċoṁ dian ⁊ dá mbeaḋ sí 1 mbaoġal)." 39b. 1. ag Ailbe 41b. daoraiḋ, "sáruiġeann sí" (?) 42. téacs loċtaċ. 43c. " a-deirim go bfuil sé mar Ċaiṫg Sionna ós ċionn gaċ aonduine; ní fuil 1 n-aonduine aċt moġ (daor-duine) 1 gcomparáid leis" (?)

100

D'Art, mac Airt mic Muirċeartaiġ, mac Murċaḋa Caoṁánaċ, +1418.

3d. " naċ leigeann d'aoinneaċ labairt go dána leo. 8. " tá bród mór ag na Gailiunaiḃ as a dtír, an ċuid is fearr de Ċúigeaḋ Laiġean." 10c. Saṫḃ, a máṫair?; no-saoi no-sói, " tiġ "? Ped. ii. 637. 12a. " ar an dtalaṁ íseal timċeall cnuic "? **féḋ:** am bonaiḃ beann YBL col. 166 v. 26; leg. " bonaiḃ " annso? 13cd. " bíonn toġa gaċ aoinní 1 laiġniḃ." 14c. " gaċ saí is riaṫnaise," **féaċ** S xxv. 2, LCAB xliv. 26 19cd. " is iomḋa bruiṫean (1. lasair) óir do bruiṫeaḋ (1. do bí ar lasaḋ?) ó bróin (1. cuid mór) cupán" (?) 21cd. " ní faġaid siad urraim dá réir." 22b. áḋ urrama, **féaċ 80** 19. c. báin-eiṫreaċ " lán d'iasgaiḃ bána" nó " bán-ċraoḃaċ, **féaċ** Acad. Dict. " eithreach." 24c. **féaċ** doras báis TD **13** 16, " bearna baoġail," ⁊c. 25c. " nó go ndearġtar a śleaġ." 27-29. Fearġus mac Rossa, 1. Fearġus mac Róiġ; Róaċ ba máṫair dó. 28b. " níorḃ áil le haonduine tagra (1. labairt) leis." 30b. ceard, 1. filiḋeaċt.

101

Do Gearóid Mac Gearailt, iarla Deasmuman, +1399. Eilionór (v. 57) +1392 inġean Séamuis Buiṫléir iarla Urmuman ba ben dó.

2d. " giḋ gur doċar dam t'eascairdeas do múscailt."
4. " ċuġat-sa aṫáim; ní bacaim do luċt-sa; póġraim an caṫ ort mar is ceart." 6a. " is likely to result " (?); cf. Ped. ii 675.
c. leg. learg-ar? d. " ní cóir aon aġaiḋ d'i." (?).
8cd. " tusa do-rinne an droiċ-ġníoṁ sain; diocfaiḋ droċobair as; sin mar is truime luiġeas an droiċ-ġníoṁ ar do ċoinsias."
12d. " giḋ nar marḃuiġeaḋ mé." 16d. i dtuimiḋe, " i dtreise," ⁊c. **féaċ** TD **9** 4. 17c. " ní hi n-aġaiḋ daosgarsluaiġ (?) beaḋ-sa ag pléiḋ mo ċúise; an droiċ-ġníoṁ do-rinne sé— is id leiṫ-se ċuirim é "; cleiṫ dola, **féaċ 110** 34; ar a druim, " ar a lorg," " ag iarraid díoġaltais mar ġeall air" (?) 21. " giḋ go bfuilim ag iarraid mo ċirt ort ⁊ giḋ go bfuil tusa ollaṁ ċun é do ṫabairt dom, is lem lán-toil a-táim ag cur an oliġiḋ ort; ⁊ ba ċeart duit a ċuiṁneaṁ naċ mian le haonduine beiṫ i gcúis oliġiḋ le tiġearna" (?) 22ab. " do b'fearr dom éirġe as an gcúis mar naċ bfuil t'aiṫġin (1. do leiṫéid-se, fiaṫ mar tusa) ag tógáil mo páirte." d. " ní hionann céim dúinn mar ḋaoine i n-aċrann le ċéile 1 gcúis oliġiḋ " 1. " táim-se im fear boċt, tá tusa it fiaṫ "; 23c. " tuiṫcóir," " cóir iomlán." 24cd. " ní beiḋ de ċostas ort aċ tuarastal breiṫiṁ." (?) 26. " cuirimís an ċúis ar aṫlá go otí go mbeiḋ fiaṫ éigin ag gaḃáil páirte liom" (?)
27b. " giḋ greannmar an sġéal é." cd. " fearġ do beiṫ ort ⁊ cúis na peirġe do beiṫ agam." 28d. " ní haon iongnaḋ é sin." 29b. " urċar do sgaoileaḋ le daoiniḃ ⁊ iad ag teiṫeaṁ." cd. " má ġlacann tú mar masla an ċainnt a-deirim ḋom ċosaint féin ort." 41d. " giḋ gurab onóir d'aonduine beiṫ ag cainnt liom." 42d. ḃar gcáḋas, " Your Honour."

44o. "pé againn is mó foilleann é sin air." 47a. "ní hé an ruo fabaim orm féin anois aċmusán do tabairt dom náṁaid." o. iomlat teangad, i. "cabaireaċt." 48a. leg. fáṫ, nó "faoi "="aoi" "causa"? cf. KM ai (5). 49a. do-sní,>"do coisg," "do ṁill." 53o. "sin é brostuigeas orm cun beiṫ ag éagnaċ ort." 58c. "giḋ go n-abróċá ruo do ċuirpeaḋ fearg orm."

102

Do Ruaiḋrí Óg, mac Ruaiḋrí mic Maolṁórda (+1581) mic Maolṁuire (+1542), mac Suibne. Do slioċt Conċobair do bí a ṁáṫair Máire, 7 (do réir cosaṁlaċta) a bean Mairgréag ingean Féilim (vv. 44, 47); **féaċ** Leabhar Chlainne Suibhne, p. 33.

5o. urlaṁ, "puiriste le faḋáil," "soiléir." 6c. "ṁúsglas graḋ gaċ aonduine." 7. "tá eangnaṁ, 7c. ar araḋaim (i. i seilḃ) ag na slataiḃ (i. laoċaiḃ) naċ . . ." 9c. oiḋre, "cosṁail le." 10o. o'aċmuing, "do beiṫ ar a gcumas." 11a. arsaiḋ, "sean-laoċ" nó leg. áirsiḋ? o. saoileaċtaiṁ, "ṁóċas." 13c. "measdar go bruil croiḋe beo aige 7 is fíor sin." 14b. tá an líne so ro-gearr. 15c. ní dreoir gearr, "is obair fada." 16c. "sgéal, taitneaṁaċ é." 17b. ar aṁsaine, "ag déanaṁ sluaġaiḋ. o. "mí-áḋ do b'eaḋ ḋó teangḃáil leo." 18o. o'urṁór, "beag naċ", **féaċ** Essays to Ridgway, p. 328 v. 60. 19a. meadar loċtaċ: leg. don dreiḃ fuil o'ionnṁus . . ." (?)

22o. "ní féidir linn gan . . ," "caiṫimid . . ."

26a. "tá mba ruo é go raiḃ sé ar do ċumas . . ."

27c. sgéal,>"náire." 29c. "iarraimíd ar an ollṁaiġne sin ar gcoir do ṁaiṫeaṁ dúinn". 30c. dreiċ-feaḋna, "visionary hosts" (?) 33c. "níorḃ aoiḃinn leo é sin o'feicsint" (?) 35o. "i dtreo go marann . . ."

36c. "sgrios tá ċineaḋ is eaḋ filiḋ ag teaċt ċuige 'pé áit 'n-a mbíonn sé." 39c. "o'iarraiḋ uġdaráis o'faḋáil tá réim ġlóṁair." 42a. ar a gceiltear fala, "gan fuaṫ ag aoineaċ tó." 44c. "coill an-arsaiḋ." 46o. seas, "coluṁan," "taca"; cf. s. meaḋóin Mide YBL col. 170, v. 13.

103

Do Róis (+1566), ingin Con Connaċt (+1537) Méig Uiḋir. Ingean í Raġallaiġ (v. 15) ba ṁáṫair dí. Do b'é Aoḋ Ó Domnaill (+1536) a fear céile.

3. "ní raiḃ aon tseomra óil ċoṁ fairsing go mbeaḋ sliġe ḋóiḃ ann; tá briġ sin do léig sí isteaċ triṫ an gcaisleán iad; do bí an oiread san aca nar féad a mná féar na faiṫċe o'feicsint." (?) 4c. fuair, i. "amuiġ san bruaċt" (?); do haonaḋ í, i. "le heagla naċ bréadraḋ sí preasdal orra." o. "eagla gan ċúis do b'eaḋ é." 5b. gan déiniṁ nóis, i. "gá n-iomċar féin go hiomarcaċ, 7c." c. cóir déine "cuid ċuiḃiḋ de deiṫneas"? i. gluaiseann sí go deiṫneasaċ; doire cnuais, i. "stóras" (?) 6abc. "do brostuiġ sí ar a seirḃísiġ; níor ċeil sí éinni ar na fileaḋaiḃ, do bí a teaċ óil trí n-a ċéile aca." o. "do bídís ag brúġaḋ isteaċ ar na mnáiḃ," nó "do bí ponn guil ar na mnáiḃ" (?); sgol, i. "fuaim guil nó ceoil," 7c. **féaċ** infra 17, ISP voc. 7. "adḃar iongantais tá mnáiḃ do b'eaḋ féile Róise 7 í ag taḃairt bíḋ, 7c. uaiṫe gan ċuiṁne ar a teaġlaċ féin; tar éis na bpileaḋ do ġríosaḋ ċun óil do ċuġ sí na copáin féin doiḃ san deireaḋ" (?). c. leg. don ċléir? 8. téiġim cor, **féaċ** IGT l. 1269, DD xxxi 21; "do bíodar ag grásgar timċeall na daiḃċe le heagla naċ mbeaḋ a

mbóthain fíona innte; eagla gan chéill an eagla sain; do bí an sgléip ag cur sgannraid ar na mnáib." 9c. "do bí i measg na bpilead file éigin ábalta ar clú Róise d'ardughadh" (?) 12c. "do coisg sí clabaireacht na bpileadh; is ar éigin do bí focal uatha, do bíodar choin caoch sain ar meisge." 13b. "is é rud nach ndearnadar, barr d'fhaghail . . ." 14 cd. "do-chuaid t'fhéile i ndíosg, do bí an méid sin cruid (saidhbris, gc.) gá tabairt ag do mnáib do na pleadhaib." 15b. "ní beid duine uasal dod fuil choin clúthamail leat" (?) 16. "bíonn t'fhear céile chon mór sain as a meadhair le grádh duit nach leigeann sé duit couladh sámh do théanamh; d. ag buain, "enjoying" (?). 17. "tar éis do saidhbris do bainn deu mnáib ar maithe leis na pleadhaib, do-chuaid sgol (i. do bris gol?) ort-sa—ní raib cúis agat leis (?)—ɫ do bí do mná 'n-a dtost ɫ iad ag obair ar a nduineacas" (?); miodh, **péac** Duanaire Finn xxiii. 61, IGT l. 1670; <Lat. "amictus," "amice" > "coif." 18b. "bean do radh i gcomparáid leat." cd. "nuair thugais crod uait chun clú d'fhaghail do thoghais duit féin an rud do b'fhearr den dá rud sain (crod ɫ clú)." 19d. "crod do chuir náire ort." 20. "le heagla na bpileadh cuireann do mná san oidhche cuid den saidhbreas i bpolach ort, ɫ gléasann siad capaill (chun an tsaidhbris do thabairt amach as an gcaisleán); bíonn fearg ort dá barr sain (?) 21. "'n-a dhiaidh sin (i. nuair do bí cuid mór dá saidhbreas i bpolach uirre) do lasadh a haghaidh le náire—gid nardh aon eagla go mbeadh béim ar a péile—ɫ nuair do bí na pilidh ag dul abaile do bronnadh sí duasa orra ionnus nach mbeadh náire orra i n-a dtír féin" (?) 22ab. "do bí plúirse bídh aca mar nar bheag léi dóibh a saidhbreas." 23. "do ghabadh sí uirre féin—amhail is dá mba cuid d'obair ríogha é—comne ríogh do chur i gcéill (i. ríghi do chuimhughadh ɫ do thabairt le céile); obair thaoghalach é sin." 24. "bíonn sí 'n-a seasamh taobh leis an nduine ghiodh cuid den fhíona imdhíthe beag nach, bíonn sí coisilteach (?) faoi, acht ní stadann sí ó beith gá thabairt uaithe go huile go dtí fuil fíona na nAipreann" (?), nó leg. gomadh aithghearr? 26b. acht do mhuin nóis, i. "acht méid measardha," "acht méid ghnáthach." cd. "an boctanas atá uirre anois (de chionn a péile), is ionann é ɫ milleán ar chumangrach gach bain-ríogha eile."

27. "do bí an oiread san daoine san caisleán nardh féidir le n-a fear céile teacht i n-a gar; do bí sluagh chon mór ag ól ag borth a fir nardh féidir leis éisteacht leis an gceol." 28. "do dhultadh Aodh na teachtaí nuair a-dteiread Róis leis é do théanamh; b'éigin don teachta dul abaile ɫ a churas i n-aisgidh aige" (?) 29c. cramn chuais, i. "stóras"? 30ab. "gealach a mbeadh a haghaidh ar réalt—is ionann sin ɫ Róis ag baint a nglóire de mnáib an domain." 31a. fiu . . . "is fiu tracht ar ar dháil sé don dámh . . ." (?); Art mac Briain Mág Mathghamna (FM 1577, gc.). 32c. "gur éirigh grian (i. buadh?) ar fháire an chatha" (?) 33abc. "do cosain Art na hUlaidh ar gach olc (?); mar sin do bí a clú níos airde ná clú aonduine aca, acht 'n-a dhiaidh sin do chuir sé náire orra de bhrigh go raib sé níos fialmhaire do na pleadhaib ná iad" (?).

104

Do bí Gofraidh Fionn Ó Dálaigh (+1387) tar éis masla éigin do thabairt do Mhaolmuire Mac Craith. Freagra Maolmuire is eadh an duan so. Do bí an beirt aca 'n-a gcomhgoláirib san sgoil do bí ag muimtir Maolmuire.

1b. más fíor, "mar deirtear." d. "rud is eadh é sin choirmeasgas orm labairt go lom díreach" (?) 2. "tá a chuid filidh-

eaċta go maiṫ aċt is orainn atá a ḃuiḋeaċas san; tá ḃríġ sin níor ċeart tó aiṫis do ṫaḃairt túinn " (?) 3a. rinn, 1. " doṁ muinntir." co. " tá ḃríġ sin cuireann an áilneaċt sain d'fiaċaiḃ ar a ċoṁsgoláiriḃ beiṫ tá cáineaḋ." 4a. feiṁ deacraċ, 1. "míoṫaiṫneamaċ liom." co. " níor ċeart doṁ ċompánaċ, ɣc. cion (1. aiṫis) do ṫaḃairt doṁ, ɣ níor ċeart daṁ-sa é aċt ċoṁ beag." 5. téacs truailliġṫe. 6c. " iompóċaiḋ an troiḋ amaċ mar is tóiġ liom go n-iompóċaiḋ." 8c. " do ḃain sé feiṁ as an aiṫne atá aige orainn ċun sinn do loṫ " (?). 9a. do ġeall, " do ḃagair sé." d. dul tá ġeallaḋ, " gan fheagra do ṫaḃairt tá fógra caṫa " d. " gan toraḋ do ṫaḃairt ar ċainnt . . ." 10a. sgéal a los Gopraiḋ, 1. " sgéal bíos im aigneaḋ nuair ċuiṁniġim ar Gopraiḋ." b. " má leanann sé tá ċainnt." 11o. " bíonn siḃ, a filiḋ, ag síor-laḃairt ar a coġaḋ " (?); leg. háġa ? 13a. " fir do ċuir Meaḋḃ amaċ." d. " i bfiaṫnaise sluaiġ Éireann." 15d. sgéal,> " aiṫis." 16c. " giḋ gurḃ olc uaiṫe a leiṫéiḋ sin de ġníoṁ d'iarraiḋ air." 18b. " mar ḃarr ar ġaċ bronntanas eile." d. " go dtí gur ġeall sí dó fionnaḃair mar ṁnaoi ċéile." 19c. ar, " i noíol." 20c. " ċun trooa le . . ." d. " ġníoṁ an-deacair do ġaḃ sé air féin." 22b. " tré ċao ɣ fuaṫ." c. " feill-ġníoṁ clúṫaṁail is eaḋ é." 24b. " níorḃ ionann an sgéal dóiḃ; do bí a ċairdeas ag dul i bfeiṁ ar Éoin Éuluinn aċt níor mar sin d'fear Oiaḋ." 26b. iomarcaiḋ, " buntáiste," " breis neirt." d. cisde, 1. " an cleas maiṫ sin." 28a. a ḋruim, 1. " a ḋruim do ṫaḃairt le . . ."

105

Do Ḋoṁnall, mac Doṁnaill, Máġ Carṫaiġ Riaḃaċ, +1414.

3c. annála, 1. " ġlóire." 6d. 1. Conn. 9d. " ní aiṫnim i n-aon-ċor tú." 10b. " tusa do beiṫ im meaṙuġaḋ," " gan aiṫne do beiṫ agat orm." 11o. leg. r. ag r. ? 17c. " do ċaiṫ sé a ċamán i leaṫtaoiḃ." 18bc. " do luiġ sé siar leis an mballa." 19a. caide, ciall ? 22c. cor " tuitim," ɣc. 26c. neaṁ-uis< " neaṁ-fois," " gan ḟoṙ, gan stad," 1. " beoḋa," ɣc. (?) 32b. " ba neaṁṅí le duine an t-ár . . . nó gur ṫuit Caṫaoir." 36d. ráiḋ, " maċaire."

106

Do Ċormac (Óg, Ballaċ) Ó Maoilséaċluinn, Rí Miḋe 1344—1361 Duḃḋoḃlaiġ (v. 36), mġean í Ċearḃaill (?), ba máṫair dó. Ó ÍḃNéill na Miḋe (1. Clann Colmáin) do síolruiġ sliocṫ Maoilséaċluinn.

4. 1. " tar éis na hairo-ríoġaċta d'faġáil ní beiḋ sé ag síor-ṫroiḋ " (?); cleaṫ Cua, 1. de śliocṫ í Ḃriain (do ṫaoḃ a máṫair); d. " gaċ maidin ɣ tráṫnóna." 5cd. " tá méiḋ a saiḋḃreas is eaḋ is luġa na ġéill ɣ na sluaġaiḋ cuirpear ar a muinntir; ba ċeart dó é sin do ċur i gcéill dóiḃ." 6c. cur, 1. " eagar "; uilleannaċ, 1. " deilgneaċ "; 1. " sreaṫ a saiġdiúir ɣ sleaga 'n-a láṁaiḃ aca." 7cd. " gan treas sluaġaḋ do-rinne sé ní raiḃ riaḋa aige," " ní raiḃ aon daoiseaċ i n-a ḟoċair ċun coṁairle do ṫaḃairt tó " (?); do b'é an treas sluaġaḋ tá noċanaḋ fiaṫ óg an sluaġaḋ ba mó táḋḃaċt; **féaċ** YBL col. 179, v. 28. 8. " gaċ tráṫnóna nuair bíos sé sásta le himṫeaċtaiḃ an lae cleaċtann sé éaċt éigin tá éaċtaiḃ d'innsint le mallġuṫaiḃ mná 1. do bí a ġuṫ ċoṁ ciuin gur ṫóiġ leat gur ḃean do bí ag laḃair (? 9b.

'' nuair ġéilleas duine dó caiṫfiḋ an duine sin giall do ċabairt dó.'' co. '' tugann sé foġa fa ċaoiseaċ a náṁad.'' 10a. '' bíonn bruit a ṡaiġdiuir lán d'fuil.'' b. '' ar tí éadála, glóire, ꝛc. d'faġáil '' (?) co. '' sleaġa ġá mbeartuġaḋ ꝛ eiċ aġ riċ go héasġaiḋ timċeall air.'' 11c. '' tá sé láidir a ḋóṫain anois ċun sleaġ reamar do láṁseáil; nuair do bí sé óg ní bíoḋ sé sásta le sleiġ big.'' 12bco. '' briseann tú bruiġne ꝛ sluaiġ, ꝛ 'n-a diaiḋ sin gluaiseann tú go mín cneasta go dtí caisleán (do náṁad) ꝛ ní gáḋ duit aon ċaisleán d'ionnsuiḋe (i. géilliḋ luċt an ċaisleáin duit) '' (?) 13c. ní ċoisgeann siubal fada ꝛ droċ-aimsear do ṡluaġ-sa ar beiṫ aġ troid . . .'' 16a. '' bristear orra.'' b. grúġ>'' fearg.'' co. '' ní loiteann—aċt a ṁalairt ar fad—do ṡluaġaiḋ, ꝛc. t'uaḃar, ꝛc.'' 17co. '' cupla creaċ gaċ ré lá—ní fuil ann aċt fuarad doṫ eaċaiḃ.'' 18. '' cuireann tú litreaċa aġ triall ar gaċ flaiṫ; 'pé duine aca naċ maiṫ leis síoḋċáin do ċeangal leat, is gearr go gcaiṫfiḋ sé comarṫaí (i. iarratas síoḋċána) do ċur ċugat ó n-a caisleán.'' 20co. '' is ard gaċ crann óg.'' o. '' coill (meaḋ ḋánta de ċoll) le n-a gcuirpean céadfaḋa ar meisge '' (?) 21co. '' bíonn an ċruiṫneaċt, ꝛc. níos airde ná croinn.'' 22b. cleaċa, i. '' déasa arḃa '' (?). 23bco. '' laḃrann an lia (i. lia fáil) go dian ar a ṡon; is déine ná soin laḃras an lia aġ bréagnuġaḋ 'pé coir do cuirfi i n-a leiṫ '' (?) 24co. '' is gearr go mbainfiḋ sé an ċraoḃ de gaċ aonduine.'' 25a. clann Caṫaoir, i. laiġin. o. Muiris Iarla Cille Dara. 26co. '' do ċuirfeaḋ a éaċta, ꝛc. draoiḋeaċt ar ṁnáiḃ.'' 27o. slat,'' brooch,'' '' buckle,'' etc, **féaċ** slat ide YBL col. 172, v. 9, slat fáinne YBL, col. 156, v. 25. 28c. é, i. '' a ḃlaḋ.'' o. ní, i. '' a ríoġaċt,'' ꝛc. 29b. ollṁa '' le n-a n-uġaim '' nó '' pásta '' ? **féaċ** TD 3 9. o. aiṫ-, '' go minic '' ? 30a. tuir Cua i. de ṡliocht Briain de ċaoḃ a máṫar. c. sliocht Uisniġ, cia hiad ? 31a. '' ċoṁ háluinn le . . .'' co. '' a laoiċ a-tá ċoṁ taiṫneaṁaċ linn naċ moċuiġmíd Art uainn anois, mar do-ċímid ort-sa anois an t-éideaḋ caṫa do bíoḋ ar an draoiseaċ san (i. Art) '' (?); do bí Art Mór Ó Maoilṡeaċluinn 'n-a ríġ Mide roiṁ Cormaic. Do marḃuiġ Cormac é sa bl. 1344. 32co. '' táim aosta ꝛ ní ċugann do ṁuinntear puinn onóra dam, aċt iocfaid tú liom é sin.'' 33a. Déinne Briot, **féaċ** LL 27 b. 40, 290 b. 42. 33o. '' corn do bí idir láṁaiḃ Doilḃ, Rí Tuaṫ Dé Danann.'' 34b. leg. ó a seilḃ i. '' ó na tapraċaiḃ '' ? o. '' beoir aġ cur áilneaċta ar 'pé duine ólas í '' (?) 35co. '' tugann a fuil uasal d'fiaċaiḃ air duasa do ċabairt do deoraḋaiḃ.'' 37co. '' is neaṁní leo a saiṫbreas,'' ꝛc.

107

Ar imirce na nIarlaḋ. Cú Connaċt Óg Mág Uidir (+1608) do ċuir an long fa n-a ndéin.

1a. luċt arḋraiġ, '' last '' ꝛc. **féaċ** Eriu ii, p. 20 §1, c. '' an tír donnḃán, ꝛc.'' 8. '' nior ḃailiġ Éire riaṁ a leiṫéid sin de luċt arḋraiġ i n-aon áit.'' 16c. '' go dtí Cú Connaċt ''; Sreang, **féaċ** TD 2 16. 17o. duinne **Taoiḃ Ioln**. ? 24o. mar ċoṁarṫa lúṫgáire. 26. '' giḋ ioṁuin (liom) gaċ ar fan i n-Éirinn, is measa liom luċt na luinge sin; do ṡaor an long saim míle . . .'' 27c. '' obair ḃuan do b'eaḋ í.'' 36o. '' nior imṫiġ tar . . .'' 38c. don ċuir-sin, '' san gcás-sain (a dtoċt . . . nó a n-anaṁain . . .).''

108

O'Uilleoȝ (mac Uilleoiȝ +1601, treas Iarla Cloinne Riocaird, mic Riocaird Sasanaiȝ +1582) a dúrc. Mairȝréaȝ Ní Briain, inȝean céid-Iarla Tuadhmhan, ba bean do Riocard Sasanach. Do réir an tseanċais do bí Searlas Mór (v. 17) Rí na bFrainnċ, 'n-a sinnsear ag na dúrcaċaib.

1a. '' ní loċt orm fearȝ.'' b. '' is rud é ċuimiȝeas mé.'' 3b. ''tá ar gcointinn tar éis iompóid 'n-a ċairdeas,'' '' táimiȝ cairdeas as.'' 6c. ronadhmuid, téaċs ? 7a. fear ȝráid '' cara.'' 9a. fear ȝráda, '' cara,'' b. ''duine nar ḃaoȝal liom teaȝmháil leis.'' c. '' le n-a rabas ag troid.'' 10a. ''ȝid go n-abróċad na daoine narb aon náma láidir mé.'' 11c. '' ȝid suaraċ an saiȝdiuir mé.'' 12ab. anaim ċall, i. '' má ṡeasann mo náma an fód ní ċuȝaim foȝa faoi.'' 13a. mo dóiȝ ȝliad, '' duine naċ mbead ro-láidir dom.'' 14d. '' d'eagla go mbead náire ar a fuil.'' 15b. '' mo sgoláirí,'' '' na filid.'' c. i. '' ag bualad cloinne . . .'' 17a. seaċ, '' neamhċosmhail le ''; '' más olc leis mise do beiṫ ȝá ċáinead ba ċeart dá mhuinntir (i. clann Searluis, na dúrcaiȝ) aiṫris do ḋéanamh ar Cloinn Eoȝain 7 ar Cloinn Conaill (a-tá cairdeaċ liom).'' 18. '' tá mbead easaontas idir mé 7 é (Uilleoȝ), 7 tá n-iarrad sé ar aontuine do na Gaoidealaiḃ nó do na Gallaiḃ réidteaċ do ḋéanamh eadruinn, do ċaiṫfead Uilleoȝ díol as an síoṫċáin sin go daor.'' 19. '' tá aicme Briain 'n-a sinnsearaiḃ aige (de ṫaoḃ a máṫar), 7 tá Clann Ír 'n-a sinnsearaiḃ ag aicme Briain; sin cúis mo ṫánaideaċta ar Uilleoȝ.'' 20. '' mo beannaċt ar m'fheirȝ le hUilleoȝ—aċt ní beid sí orm aris go bráṫ.'' b. i. ''Ua Riocaird Sasanaiȝ.'' cd. '' múscloċaid sí (i. m'fhearȝ) mo ȝráid dó 7 a ȝráid dam-sa.''

109

O'Aodh Ruadh Ó Domhnaill. Do cumadh an duan so 'n-a onóir nuair do hoirdneadh 'n-a ríȝ é sa bl. 1592. Sinnsir dó do b'eadh Muireadaċ Tíreaċ (v. 6), Luȝaid mac Fearȝuis (v. 4), Fearadaċ Fionn (v. 20).

5b. clúmh-oil, i. leaċ laoȝaire, lia fáil. 6d. '' is iad í Muireadaiȝ na daoine a bfuil cíos na gCúiȝ gCóigead i n-áiriṫe dóib '' (?) 7a. naċ dáiȝ . . , > ''naċ bfuil a sáruȝad le faȝáil.'' c. '' beid an Mumha ag caoineadh an ríoȝ ba dual dí, i. sliocṫ Briain '' (?) 11c. leg. Siur. d. na Duitleáraiȝ. 12. '' adhmuiȝeann na Connaċta a ṫeidiol ċuca 7 molaid siad a roȝa ríoȝ.'' 15cd. i. '' nuair beid sé tamall n-a ríȝ ar Ṫeamair do-ċíṙid gaċ aontuine a ṙeadas d'oirdeadh sé mar ríȝ Éireann go bráṫ '' (?) 17c. folta fiodḃaiḋe i. '' trodha díos ag méirleaċaiḃ le n-a ċéile '' (?) 18b. '' ȝá hól ar sláinte n-a n-aiȝead ''; **ṙéad** YBL, col. 167, v 4. 20cd. '' a-deir gaċ seanċas naċ bfuil a leiṫéid le faȝáil le sean-ṫeampaill do ḋeisiuȝad '' (?) a gcabra i. '' cabra na gceall '', ceall gaċ seimiuḃair=''gaċ sein-ċeall '' (?) 23a. Brian na Múrṫa Ó Ruairc (+1591) 7 a ḋearḃráṫair, Conn (+1577). 24. i. Aodh (+1595), mac Aoda mic Domhnaill Óig, Mág Aonȝusa.

110

O'Aodh Óg, mac Aoda Duiḃ mic Aoda Ruaid, Ó Domhnaill (FM. 1564, 7c.).

5c. '' na sleaȝ leonas náimhde.'' 8a. cur, '' eagar ''; caṫaid, '' saiȝdiuir '' nó leg. gcaṫaċ ? bc. ''ón méid d'fhulaing sé 'n-a ċroidiḃ ar son síl Éanna do ṫuill sé muiniȝin do beiṫ aca as.''

10c. comġeall ġcroiḋe, ''síoḋċáin ó ċroiḋe, dárírib, ɣc.'' nó '' ceangal croiḋċe le n-a ċéile '' (?) 14d. róim doiġeaḋ, i. reilig (?), no '' tír ṗáilteamail roim doiġeaḋaiḃ '' (?) 16c. ''ní hé aṁáin d'aiṫbeoḋuiġ sé í acṫ do ṁéaduiġ sé í.'' 19b. réalta ḋonn, >'' ġrian ṗa éiclips '' ? c. '' ag taḃairt poġa ṗa n-a ċéile.'' 28c. ḋóṫċas, **péaċ** éadóṫċais: ġéagóṁċais S xix 10.

d. Siuir, **ains.** 30. '' is é an t-aon ní-áḋ d'imṫiġ air nar toġaḋ mar ríġ é; do b'olc an ċiall ḋóiḃ é sin; do b'ṗeirrde iad é do beiṫ 'n-a ríġ orra.'' 31c. clann Craoiḋe, i. '' Ġaoiḋil,'' d. '' do coisg a bás na daoine ar beiṫ ag tnúṫ linn.'' 32. '' ní raiḃ de ḋonaḋ aca ar a ngaisgeaḋ . . . go léir acṫ tnúṫ.'' 33d. '' ní hé a śluaġ ruġ an ḃuaiḋ acṫ é ṗéin.'' 34d. cleaṫ dola >'' daorġar-sluaġ '' (?) 35d. '' nuair d'imṫiġ ar róim ṗuluing (i. ar dtearmonn) uaim.'' 39b. '' a mbíonn sleaġa ġá láimseáil, ɣc. ar a son '' (?) 40c. neim, i. '' paoḃar '' (?); ġrian áiġ, '' páirc an caṫa,'' **péaċ** LCAB xxxviii 24. 41b. duine ar ar ḋeargġ, '' duine ar las sé d'ṗeirg leis '' (?). 45a. díoġlaim é, '' I make up for its loss.'' b. '' puiġle (puaim, ɣc.) do bí balḃ de ċionn an oiġriḋ . . .'' c. a luaṫ, '' a coiméid,'' '' a corresponding amount.'' 48c. soim, '' an méid sin.'' 52a. ní ṗeas cér díoḃ Máire, máṫair Aoḋa. 53. Máġ Aonġusa +1595. 54b. Conn Ó Ruairc +1577. c. i. ''dúil i dtroid,'' ɣc.

111

Do beirt mac Riocaird Ġasanaiġ a Búrc, dara hIarla Clomne Riocaird +1582, 's é sin, Uilleog an treas Iarla, ɣ Seaán na Seamróg, Tiġearna Liaṫdroma. Mairġréag, inġean Murċaiḋ í Briain, Iarla Tuaiṁuman, ba máṫair dóiḃ.

2ab. '' tá laoċ éigin tar éis coisg do ċur le cogaḋ ar ṗuo na tíre ''; tá coiméideán, ''le n-a ċumaṫ '' ? c. clann Créiḋe i. '' Cireannaiġ '' annseo ? '' síol Conċoḃair '' go coiṫċeannta. 6c. ''taiṫniġeann sé liom beiṫ ġá rannaḋ.'' ɣh. leg. measda, '' ní ṗiu é do ṁolaḋ muna ḃṗuil dúil i dtroid aige.'' 7. '' tairgim daoiḃ crannċur do ṫéanaṁ; ní ṗuil (i. troid) acṫ crannċur taiṫniġeas liom.'' 10d. mun=munaḃ ? 11c. '' ġan áiteaṁ do ċur uirre.'' 12c. ''a laiġeaḋ atá an talaṁ léigim . . .'' 13c. '' ní ṁolaim an rí . . . ,'' '' beiḋ an sġéal go holc ag an ríġ . . .'' 16ċd. ní ṫuigim. 17. '' tá ḃruiġeaḋ duine leaṫ na hÉireann de ċionn poġa do taḃairt púca ba ṡuaraċ an cúiteaṁ é.'' p. '' 'n-a eagar réiḋ míṁ '' (?) 20d. beann, '' cuṁdaċ iarainn ar ċeann '' (?) 21d. treaḃraḋ, '' órnáid '' (?) 22a. ''naċ dóiġ trodaṁ.'' c. leg. sġiṁse ? 23c. '' ullaṁ ċun ruaṫair do ṫéanaṁ '' (?) ep. '' ċuireas sġannraḋ ar ṡaiġdiuir óg.'' ɣh. púcar **Taoiḃ Ioir.** 25. ní ṗeicim an ċeangal ioir ċeaṫramhaiḃ an rainn seo. a. leg. meile ? '' is ṗéidir le mnaoi na bród a roġa cháiṁe d'aġáil dí ṗéin '' (?) ɣh. '' pé duine naċ mbronnann duasa tá ainm na críopaireaċta air.''

26c. cuma, '' cunnraḋ '' (?) 27a. cor síde, '' urraḋ síoḋċána.'' 28a. ní maiṫeas Seaán, '' ní polóir liom Seaán d'aġáil ċoin maiṫ le hUilleog.'' d. d'earraiḋ, '' mar urraḋ.'' 29d. leg. Mairġréad (IGT. 156) ? 30a. '' san ġcumraḋ ġcéadna.'' c. car, '' urraḋas.'' 31cp. '' do síolruiġ ó Ġuaire ċun beiṫ 'n-a dtoḃar péile.'' 32a. Clann Uaḋaċ, i. i Fallaṁain; aicme hoibeard (Búrc) i nDiseart Ceallaiġ. 34d. '' ní taḃairt droċ-ruda é,'' '' is maiṫ an ċaḃair dom é.'' 36c. '' uasal ɣ íseall '' (?); ġaċa haiṁse, '' ġaċ aṁsaine,'' '' ġaċ turas ''; **péaċ** KM amsa, YBL col. 167, v. 8 (dul ar aṁsa); aimse, **Taoiḃ. Aimseandа.** 37d. ''do

śliocht Searlais." 38d. souic. **Áins**. ó sdoc?; ronna, cf. "cuid ronna"; réid "cruinn" (?) nó "fairsing," "fial" **féach** 117 28. 39d. lom, "caol," "shrill"? nó leg. lonn? e. i. "ní luchd siopa iad" (?); cúntar, "connt ar" nó "counter"? 40c. "a ndaoine uaisle 7 a ndaoine ísle" (?) . 42b. "as maordha céim." 43c. "gan dul i ndíosg." d. "gan clampar thé meisge" (?) ep. "feis-teag (seomra lánamhan) i seilb a mban. . . ."; slistiug i. "ag iomchar cloinne."

112

Do Coin Connacht Mág Uidir +1608. Oiléan, ingean Éamoinn (Búrc) (v. 21) ba mháthair dó (?). Moltar Ádhartach, cú Con Connacht.
3a. i. "na bfiacal." d. "i ngach áit i n-a rabais 7 an cú leat."
5. "gan a háilneacht d'áireamh tá barr aice ó gach coin."
7bc. i. "tá grád ag Gaoidheal 7 ag Gall dí" 8. ". . . na gcon gcalma neartmhar do bí . . . ag Fionn . . ."
13b. "ní cuireann sí náire ar Ádhartaig," i. "ní fearr í ná Á."; cosgar "cur i gcompráid" (?) 14. "ní fuil tusa aice anois; do beidheá mar réaltainn do cur comlann (i. ag striugadh na trodha), 's é sin dian-trodha do con le tamh." 16c. líonmhar, "lán de líontaibh" nó "lán de daoinibh"? 19c. fros mílealdha, "damh," 7c. ag tuitim go tiug" (?) 22b. an cú óg i. "Mág Uidir." 24. "coin na héireann 7 coin (i. muinntear) an Choinaig—tá Ádhartach 7 Cú Connacht ós a gcionn."

113

Do Dhomnall Óg, mac Domhnaill Mhóir, Ó Domhnaill, +1281. Lasairfíona (v. 19), ingean Cathail Croibhdeirg í Conchobair, ba mháthair dó.
1c. "an leabaidh siuil i n-a rugad sinn (cinéal Eogain) rug sí Conall roime sin"; do śliocht Eogain do śiolruig an file mar deireann sé i ndúain eile. 2-9. ní féidir liom an sgéal so d'fagáil i n-aon áit, 7 ní duigim go soiléir é. 2ab. "táinig Eogan 7 Laoghaire cun trodha le Conall ó Theamair go dtí an Eidhneach (abann i dTír Conaill)". cd. "do śín Conall sreang a boga (i. do chroid sé) i n-aghaidh a dearbráithreach (ar son ainriohachta na héireann) (?)
3. "togtar Conall mar ríg tar eis báis Néill Naoighiallaigh"; b. "ní gníomh i n-aisgidh". d. ar togad, "i n-ar togad" (?) 4. "do gab Laoghaire (do bí 'na rig i dTeamhair) éad le Conall" (?) c. "laoc com mór sain gurb anbaoglach an rud é beith ag tnúth leis." 5. "(cun síothcána d'fagáil) do tairg an t-aoghaire (i. Conall) socrughadh, 's é sin, Laoghaire do beith 'n-a rígh ar feadh aon lae amain—do bí sé 'n-a rígh go dtí sin —7 'n-a diaidh sin Conall do beith 'n-a rígh" (?) a. téacs? b. "ba mhaith an choimirle" (?) 6a. teagan "do-beirtear." cd. "ba ghránna an cealg d'imir Laoghaire ar Conall" i. "do bris sé a focal, níor mhaith leis an ríoghacht do thabairt suas" (?)
7cd. "'Acht bíodh an ríoghacht agat ar fead lae' arsa Conall" (?)
8b. uadh, i. "de síol Conaill." c. "laoich do bronn duasa orm." 9cd. "do bí Laoghaire ar tí pill d'imirt ar Conall acht d'fuluing a síol 'n-a diaidh iarsma feirge Conaill" (?)
10-15. ríg de śliocht Conaill Gulban. 10b. nód, "réim," 7c. 12. **féach** Keat. ii. 124. 13a. "ba dian ruathar" (?) b. gan chrannadh, "gan crannadhacht," "láidir" (?), nó "do leag a lán coillte"? 14b. leg. tar na?
15a. flaithbheartach Keat. ii 146; nar sguchadh, "nar treasghradh" 7c. **féach** Ped. ii 617, LCAB iv 138, GIM p. 30, v. 10, TD 37 4. b. "laoch atá cosmhail le. . ." 17b. "a-tá san uaigh."

20b. ní fuirigh, "ní fuilngeann sé." c. "mar ceordainn . . ." 22b. "má tigeann diormad tigeann báisteach 'n-a diaidh" (?) 25b. "Dia do chuir chuige é." 26c. mídhonghloin, > "loch cluin" (?) 27b. "sleagh ⁊ bhrat leatha anuas air—b'shin é an leabaidh do bhí ag gach saighdiur."; nó "do bhí s. ⁊ b. le feicsint ar thaobh an tsluaigh"? 28ab. "do chuirimís (i. Cinéal Eoghain) géill ag triall ar Ċ. Conaill, ⁊ do chuiridís géill chugainn gach lé n-uair." 29. "ag so seachtar de ríoghaibh de shliocht Eoghain; ní fhaghaim aimrí níos fearr ná iad; de bhrígh na seacht ríogh so ní fhaghaim aon bharr ag síol Conaill ar síol Eoghain." 30. "luaidheadar acht seisear ríogh annso; do réir mar is eol dom ní raibh aon Bhrian ná aon Chonall Cirne ar shliocht Eoghain.

c. ceann coinne, "príomh-chomhairleach" ⁊c. 31-40. caithréim Thomhaill Óig. San FM 1dir 1258-1261 bíonn tráchtar go minic ar Thomhall acht ní fuil tráchtar na háiteannaibh, ⁊c. atá san gcaithréim seo. 31c. éan Coruinn, i. Domhnall Óg; tá Corann i gCo. Sligigh; tugtar "fear Sligigh"; ⁊ "tor Sligigh" air (vv. 36, 38); saor, > "tighearna" (?), nó leg. chaoin Coraimn: saoir Saballl (?) 33b. "anois tráth dá molad" (?) 34. do marbhuigheadh Conchobar le hÓ Duibhdiorma ⁊ a mhac i gcath Thoma Dearg (FF 1260), acht ní abartar gurab é Domhnall do mharbhuigh iad. 36a. i. Domhnall Óg. b. Aodh (+1274), mac Féilim mic Cathail Chrobhdeirg, Ó Conchobair (?) 37b. "do lean muimntear Méig Uidir a dtaoiseach i mbraighdeanas" (?) 40b. i. san oidhche. 42c. "is ot liom ár a náimhad go léir d'innsint."

43b. nochar odhraigh, "níor odharuigh (i. níor chaill a húire, ⁊c.) a fhúil." cd. "do bí sé 'n-a charaid ag an aird-rígh, Brian Ó Néill" i. d'Aonghus sé Brian mar aird-rígh Éireann ag Caoluisge sa bl. 1258 (?).

114

D'Fhionnghualainn (+1310), ingin Maghnus (+1293) í Conchobair. Árlaidh (v. 31) ba bean do Maghnus acht ní fheas cér díobh í.

1cd. "is dóigh liom go mbainfidh an folt féin pléisiur as an gcíoradh sain." 2d. fiafraighidh, > "fiafraighfeacht," "interest." 4cd. "go raibh bail ó Dhia ar an gcíoradh." 6d. folc, "tuile," > "nighfeachán," **féach** Din., Ped. i 34. 8b. clabh-faicsin, ciall? leg. col-faicsim? 13c. cleathrámh, "unsymmetrical thing", "lop-sided thing," > "dual gruaige," (?) **féach** O'Con. Don's Bk., p. 57, v. 29, 23 L. 17. p. 149. v. 20, Essays to Ridgway, p. 344.

18. "lasann t'aghaidh má théadann duine ar do bhrághaid—tá sí dom bán sain." 20d. "i gcoill atá lán de chreamh" nó "i gCreamh-choill" (Co. na Gaill.) (?). 15c. leg. ngr. ? 25, 26 **féach** IGT l. 2109; Nuadha Fionn Fáil, rí Éireann, duine de shinnsearaibh Saidhbe. 27c. i. Conn Céad-chathach (?). 34b. "tre dhúil san nglóir" (?). c. beirt, "ualach'? cf. IGT 15. d. téacs? 36c. "ghníomh chuireas crodhe ag bualadh le hátas." 38b. ag toirbheart, "ag sárughadh," "ag beith níos fearr ná . . ." (?); **féach** toirbheart TD 6 7. 39d. i. "le tabairt do 'pé duine is maith liom."

115

Caomhead ar bás na filidheachta.

4b. i. Ó hEoghusa. 6b. do bí a lán fileadh de shíol Eochaidh.

116

Do chaisleán (i dTuaith Conchobair, Connacht Tiobrad Árann) do thóg Conchobar, mac Toirdhealbhaigh, Ó Briain (+1328). Sgéal i dtaobh Meic Giolla Chaoimh.

5c. ''táim ós pós acht 'n-a aimdeoin sin ní feicfead-sa . . .'' 18d. ''an imne atá imtigthe ón dtig.'' 19d. ''ba mian liom é acht ní déanaim é.'' 20c. ''trem chuirse is eadh a-táim ag cuimneamh air.'' 23. Eogan, mac Domnaill Óig, mág Carthaig. 24. Buadach, mac meic Duinlainn, Ó Súilleabháin. 25. Tadg, mac Aimlaoib, Ó Donnchadha.

117

D Féilim, mac Fiachaid (+1596) mic Aodha, Ó Broin. Úna ingean (Fiachaid) í Chuachail ba bean dó (vv. 48-51).

1c. ''nach fagthar gan a buadh d'fagáil.'' 2d. ionnsa, ''cruaidh,'' ''dian'' (?) 5cd. ''do b'fiu an tír sin gach rud dar fuilngeadar ar a son.'' 6d. ''gan méin féile.'' 7c. drom, ''druime''; céad-aslach, ''aslach do-rinneadh go minic.'' 8b. ''an chraobh do thug Athairne doon tír sin.'' 14. ''nuair d'imtig Féilim ó na laighnibh tar éis síothcána do cheangal leo, d'fill sé arís ar cuireadh cuca 7 do chaith sé bliadain i n-a measg.'' 18c. ''na laoich a dtugadh an chraobh dóibh.'' 23b. ''téid sé go dtí buaic a gcnóire'' (?) 24. féachaim do, ''I aim at, look to.'' 30. ''níor mheas sé gur cuibhi dó . . .'' 37c. do mhoi, ''i n-a béasaibh,'' 7c. 41d. i. ''le grádh.'' 43d. d'filleadh, i. ''d'isliughadh.'' 44c. bun, ''adhbar fáistine.'' 45c. droig le teanntaibh, ''laoch seasmhach i dtroid.'' 47a. **féach 79** 4. 49c. sníom, ''sreath,'' 7c., **féach** IGT., l. 885, PB **24** 18, YBL col. 175 v. 22, 23 F 16, p. 29 v. 13. 50d. ''fuilngeas le lán-toil ghrádh a fir céile.''

118

Ar bás Adhartaigh (**féach 112**). Le linn na cuaine seo do sgríobadh do bí Cú Connacht (+1608) mág Uidir tar éis báis.

4bc. ''tiocfaidh muca allta isteach ar gach faithche, 7 ní beidh aon fhail nach mbeadh siad innte.'' 7c. dá ní, i. bás na con 7 bás Méig Uidir. 16b. ''do chuir sé culaith bróin air féin.'' 17b. na con ad-cluintí, i. ''na con sain.'' 18a. ''mar mharbhaidh ó Cathaid'' (?) 20. ''an cuas do tugadh do Gofraid (de chonn a chuaine), do-géabhainn a coimhéid ó Mág Uidir (dá mbeadh sé 'n-a beathaidh inniu), mar do-béarainn cuan níos fearr dó ag moladh a chon.'' 23b. ní feadar cé hé an Cormac so. 28. Aodh Mág Aonghusa +1590. 29. Conn Ó Ruairc +1577 (**féach** 110 53, 54).

119

Do Chaisleán Cluana Fraoigh. Is é Aodh, mac Eogain, Ó Conchobair (+1309) do thóg é. Do réir aon láimh-sgríbinn amháin is é Aonghus mac Taidhg mic Cearbhaill Buidhe, Ó Dálaigh do chum an cuain.

4b. no=dono; dún, i. ''múr Caisil''; go n-a geis, ''7 buaidh draoidheachta air, [illegible]ach Eriu vii, p. 237. 5ab. i. do thóg sé na sean-chaisleáin sin mar shomplaí nuair do bí sé ag déanamh a chaisleáin féin; sealbhaim é (7 sealbhughim air) ''tá sé im sheilbh''; **féach** LCAB xxxvi 75 (an chiall do sealbh urraim d'fhior), 23 F 16, p. 53, v. 15 (port ar ar sealbhuigh cairt Cuinn), YBL col. 154 v. 1 (do sealbhuigh ar seinbhreathach). 6b. ''beidh a thaobh tosaigh go solusmhar.''

cd. ''ní beannann an teatach (comharba Fleidhe, 7c.) a áilneacht ón gcaisleán; ba mhóide a áilneacht é sin'' (?) 9a. le dlús, i. ''do bí sé déanta coimh dlúth sain.'' c. cá seadh, ''ba cuma le,'' ''níorbh

eagal é." 10b. "nar treasgrad riam é." co. i. ní raib aon éaoi teicim ag na giallaib. 12a. Greabán, **féad** Gad., pp. 189, 303. b. meadóil, "fál meadóin," nó "meadóil" co. "is eagal le náimdib foga do éabairt fa na tigtib feirme timcheall an éaisleáin" (?) 13b. "daimgnigte le criaid" (?) 14. "nuair éeiteas náma ór til a clár (i. ó cosantóirib an éaisleáin) caitear sleag leis; téid an tsleag tré n-a druim, 7 leagann sí é; pollar a guala 7 beid nua-barr (i. fuil) ag silead anuas leis an sleig" (?) 16b. "stuaga (bulwarks?) atá agaib mar dion ar na gallaib." 17b. "ceannrac ar ceann capaill." 18c. i. "mín," "sleamain." 19co. "dog lán le huisge 7 fál ar a barr." 23. "de éionn na glais-linne móire solusmaire tá daob an éaisleáin an-láidir i gcomair troda; act níor gábad é sin go léir—tá a liact sain flaitead i gcuideacta aoda" (?) 24. "i n-a gairde (i. mar gairde, "turret"); **féad** do beannaib do gardad 23 L 17, p. 88. a-tá slinnteac soinn (i. teac déanta de slinntib 7 fál timcheall air) ann —teac is ead é com hard le teac floinn" (?). c. níor léig, i. "níor tréig sé" "níor tug sé faillige i n—" (?); eatal i. "teine faire." d. "bíonn an deatac ag éirge go díreac i n-airde ón teine." 25c. "a taob álainn anuas ón tsíleáil—tá sé com solusmar le niam fíona i gcupán óir." 26a. "ar nós órnáidi ar éadac" (?). 27b. "ní éeileann an deatac áilneact a deilbe" (?) c. "bíonn cumdac fraoig ar na claidmib" (?) d. balb, i. "nac féidir do éloisint, beag nac." 29c. "cupán 7 cloca uaisle air"; srian 7 builg ornáidi óir, 7c.) air"; **féad** LCAB. viii 14. d. tuaraim, i. "tuar" >"rud freagartac do," "thing in keeping with" (?) 30a. "tíde (i. fál) láin-treabrad (**Taoibh. loir.**; >órnáideaca) ós lionn (ós éionn na claise)." b. "atá déanta d'fide, 7c." (?) 31 "do cuiread flúirse aobair isteac san sgiat (defence-work?), 7 do bí saor gá threabrad (i. gá éur i n-eagar, 7c.) 7 gá tát, 7 ag dealbad . . ." (?) 32b. "cumdac éom sleamain le lic." 33a. cúpla "coupling" (?) b. búcla "clamp" (?) 34b. "daimgean gan beit garb." c. "taob tosaig de éaibinéad" (?) d. "tar éis a buailte le hord." 36c. 'tá a dealb cosmail le méis éruimn." d. "caisleán geal 7 "ile (i. faobar, >barr) le spéic goirm air" (?) 37bco. q' gac aoinne ag fagáil a éuarasdail gac lá; nuair bíos troid ar siubal bíonn tuarasdal níos airde ag dul dó ón éuraid (i. ó Aod)" (?) 38co. "níor áirim (i. ní fuair) Muimnig, 7c. aon cníopaire mar flait) san gcaisleán" (?); tomaim, **féad** Ped. ii 575.

120

Do Éomaltac an eimig, mac Aoda mic Conéobair, mac Diarmuda, +1458. Ní heol dúinn cia do éum an duain. Do réir 23 L 17 is é "Aoda Ollbar Ó Carrdoid" do éum í, act san dara haois déag do bí an file sain 'n-a beadaid (KM. Primer of Irish Metric).

1a. féile, "hospitality." d. "a bruil fairrsinge (generosity) ann" 2a. "ní éig de," "ní tréigeann"; tosac fadálta, "tosac féile"; fo-dáilim, "roinnim," "scapaim," 7c. **féad** TD 16 7. co. "deimniugad air sin is ead focal tosaig de Éeagasg fídil"; ollam do Éormac mac Airt do b'ead fídeal. 6c. gá sead, "is cuma leis." 14a. masglac, **féad** Eriu iv, p. 55, §28.

16. "lá éigin do-éuaid sé suas an cnoc 7 sgaoi dá muinntir 'n-a éimeall 7 iad ag brúgad go dlúd isteac air." 24d. i. "bean do hadlaicead," "bean marb" (?) **féad** KM. cluche. 26a. níor glacad, "níor háirmigead." 34c. comideas = "comaideact"? >"doideal." (?) 39a. téacs?

121

Do Ruḋraiḋe, mac Aoḋa mic Maġnuis, ó Doṁnaill, iarla Tíre Conaill, +1608. Ar deoraiḋeaċt i gCuigeaḋ Muṁan do bí an file le linn na ḋuaine seo do ċumaḋ.

1. "nuair ċailleas file cairdeas a flaṫa cailleann sé gaċ póċas; ní féidir cairdeas d'faġáil ó flaiṫ an faiḋ is tá fearg air; má tá póċas ag filiḋ ní beiḋ uaḃar ná eagla i n-a ċroiḋe istiġ" (?) 2a. "ní raiḃ sealg, ɫc. mar ċúis maoiḋiṁ aice." 3d. ní saoilfiḋir, i. "cuirfear iongantas ar ḋuine." 5b. "ní moltar í d'iḃe." 9d. síon (gaoṫ) im aġaiḋ, i. "droċ-áḋ," ɫc. 15d. dé, **féaċ 75** 2. 17a. "ḃa ġearr gur ordaiġ imṫeaċt na haimsire uṁlaċt dó." 18d. ar gcroiḋe, "ar ngráḋ dá ċéile"; an caoṁṫaċ," an tsíoṫċáin ḋéanfaimíd le n-a ċéile." 19c. do aontaiġ mé, "ba ṁaiṫ liom," nó "do leigeadar dom beiṫ . . ." (?) 21b. aontaiġim beiṫ, "ní foláir dom beiṫ sásta le beiṫ . . ." (?) 26a. "taca le filiḋ." 27c. "na filiḋ móra anallód." 28a. cé an sgéal é seo?

b. **féaċ** Rev. Celt. viii 48, xv 64; Ainnre laiġean, **féaċ** MSS. Mat., p. 268. c. "ní ċéiḋ sé dom ċosaint." d. "tá sásaṁ ġá ḃaint aige asam san éagcóir do-rinne na filiḋ sin." 29a. Sgéal éigin i dtaoḃ Con Culuinn; Cearc Doirċe, **féaċ** Rev. Celt. xv. 462.

b. **féaċ 76** 21. c. "is mian leis a ndiol," "is mian leis díoġaltas d'imirt mar ġeall orra." d. "an té ċuireas an t-imṡníoṁ so orm." (?) 30a. "ar mbróḋ a Cloinn Conaill."

c. i. Ruḋraiḋe. 31. "aḋḃar mo ḋuan i dtaoḃ gortoirir . . . is é méiḋ a ngreaġ . . ." c. "is beag an buiḋeaċas atá agam dá ċionn." 32. ag íoc, >"i n-ionad" (?) 33c. a ċogar, "a ráḋ." 34. "is é an ponn-sa (i. mo ċuid talṁan) atá ag teastáil uaim; tá dá ruḋ eile naċ bfuil ag teastáil uaim, gaiḋḃeas anṁóra 7 deoraiḋeaċt." 34. Séamus, mac Alastair, Mac Doṁnaill. Dearḃráṫair do Ṡoṁairle Buiḋe do b'eaḋ é 7 aṫair na hinġine Duiḃe.

122

Do ṁaimistir Sléiḃe Fornáin (Muilte Fornáin). Do loisgeaḋ í sa bl. 1601.

2c. doṫ ionnraiṁ, "ag priaṫáil, ɫc. ort," **féaċ** O'Con. Don's Bk., p. 124, v. 10 (t'ionnraiṁ d'imneilt"). 17a. noruing, **Áins.** i noiaiḋ **Céast.**, **féaċ 68** 4. 18cd. taḃairt an ċuire róin (i. roṁainn), "ag taḃairt na buiḋne a bfuilim ag tráċt uirre ..." 19a. nó leg. Fromnsiais?

il-léaġma.

Níor cuireadh amhso tíos acht na hil-léaġma a bhfuil a bheag nó a mhór de táthbacht iomrta. Díoth a fhios ag an léaġthóir go bhfuil móran focal arb féidir—do réir riaġal na filidheachta—níos mó ná aon litriughadh ceart do chur orta. (A-tá cuid mhór acu-so le faġáil san bhrocló ir.) Rud eile de, do bí mórán sgríbneoir ná raib eolas cruinn aca ar na riaġlacaib seo. Mar sin, thaoth amuiġ de na hil-litriġthibh cearta, tá a lán litriġte mí-cearta le faġáil sna láimhsgríbeannaibh. Níor b'fhú liom na droic-litriġthe seo do chur síos. 'Sé focal a raib amhras agam faoi do cuireas uair lúibíniġ cearnóga san téacs.

1. [23 B 35, 19 (B); 23 I 40, 58 (I); 24 L 5, 21 (L); A iv 2, 96; F vi 1, 135; F ii 3, 225; 12 F 18, 13; 12 E 22, 25; 23 I 20, 157; 23 G 23, 254; 23 G 27, 260; 23 N 35, 195; 24 L 6, 27; H 5 1 12; H 6 7, 17]. Donnċ. mór 23 I 20, 23 N 35; Ó Duaithiu A iv 2; gan ainm BI; Ó Dálaiġ fhionn cet.
   1b. bhuile a n-u. IB. c. as dáil B. 5c. cuimhne B, féadaiu L. d. m. ar nuul ar hé. B, m. ar do tsiubhal sar t'é. L. 8b. s. dot fhior comhaoise I. 9c do BLI. 11a. atá ad ċ. B, thaomadh agad ċ. L. 15a. iongnadh nach LB. d. is cr. B.
2. [23 G 27, 242 (G); F vi 1, 95 (F); 23 N 14, 85; F ii 3, 152]. 1b. sir FG. 4b. beanfa a bhuid FG. 5c. beir san F, biadh san G. 8b. thug a F, thuġ (?) a G. 9a. do ċhoċ G. 11c. dá gco. GF. 13c. a haġaidh F, eadh haġaidh G. 14cd. -fainn: -ċrainn FG.
3. [H 3 19, 3 (H)] gan ainm uġdair. 1d. caoi H. 2a. dál illeg. H ; dhuin H. b. iontnúth H. 3c. a H. 5a. ón illeg. H. b. ar a cr. H. 7a. cartar H. b. bhuil H. 8b. gin go c. H. 12a. a méad H. 14a. fionnadh a co. H. d. bí buime H. 17a. ní b. illeg. H. 18a. mo illeg. H. 20b. labhradh H. 24c. gan hé H. 25c. nraomhadh H. 27c. creuċt H. d. dtreadhonn (?) H. 29c. ag cor a H. 31a. caomteaċ H. c. gile do ġlac H. 32a. ag illeg. H; coulaidh H. 35a. cr. illeg H. 36a. tr. illeg H. b. cneadha ch. (?) H. 38a. a illeg. H.
4. [23 D 4, 219 (D); 23 M 16, 80 (M)] ; gan ainm D. 2c. tu MD; an bladhg ar bealaċ D. 3c. ná de. D. 5b. bhuilngim at e. DM. 8c. dia dhamsa nír D. d. nar mealladh DM.
5. [H 3 19, 23 (H); Eg. III 37 ; Advoc. Lib. XLIV 9]. 5b. d'anbuain H. 10d. na ca. H " f " (" féadaċ ") in margine. 13a. san uċar H. b. ar a gc. H. 14a. ní bf. H. 17b. dairiġthe H. 18b. deadhmadh H. 28b. mé H. 29d. riġthiġ H. 30c. an bhuidhe H.

6. [H 3 19, 11 (T); C ii 2, 17 (C)]; gan ainm ugdair. 1a. ataim CT. 3d. doimbinn T. 6a. as so C. 7b. da d. T. 10a. aontaid T. 11c. ar ar C. 13d. ar ngein. C. 14b. da ha. C. d. spais T. 17a. nír CT; duinead C. b. sní C; iata CT. d. nar C. 20b. aonta C. 21a. imgid C. c. díb CT. d. bid C. 22a. mbrispid T. b. -geanad T. c. s. go sl. T, s. re sl. C. 25c. go b. CT. 26a. do cursa CT. 28b. tidl. C. c. as mo C. 29b. san a T. 31b. f a f. C. 33d. fuicfe C. 36d. d. an d. CT. 37c. act abest T. d. an f. T. 39b. noiúltad T. 41a. as bar son T.

7. [H 3 19, 10 (H)]; gan ainm ugdair. 1b. ma diultuidhe H. 2d. garda H. 5d. fagbáil H. 8a. beit H. 13d. hseilb H. 15a. mad c. H. 18d. uacaráin H. 23b. fagbaim H. 26d. dfuaslugad H. 28a. a n- H. d. neilegcreac H. 13d. easlán H. 35b. snadma H. 38a. moduib H. d. ag toir H.

8. [23 D 16, 185 (D)]. 3a. do abest. 6c. a c. nac t. cl. D. 10c. bruinngeal D.

9. [23 D 14, 11 (D); 23 N 33, 525 (N); 23 E 14, 146; 23 K 36, 160; 23 L 9, 230]. Donnc. mór omn. MSS. 1c. an abest DN. 3d. abáid DN. 6c. a abest DN 9a. noaltaib D.

10. [H 3 19, 51 (H)]; gan ainm ugdair. 1a. coilli H. d. uaib H. 2a. peac- H. 3d. nu nar gci. H. 7d. alad H. 9a. act adbar baogail H. 10b. ar H. 12b. peacaid H. cd. bíom: díom ní on urad H. 15c. nar H. 16b. tarcair H. 19d. glan dod H. 21ab. romuinne: bfoirinne H. 23b. le cac H. 25a. f. neire H. d. gu duine H· 26cd. bi: ri H. 27a. éinrí H. 30a. a br. H. b. ar creic H. d. fuair H. 31c. do H. 32b. ciadod H. 36b. angadbad H. 38d. oig H. 41b. iomda uaidi H.

11. [H 3 19, 39 (T); C ii 2, 19 (C)]; gan ainm ugdair. 1c. gar t. C. 3c. nocho nd. C. 4d. ar dtarr. C. 5b. -airge T. 6. abest C. 9a. a coill C. 10b. a cig T. 11a. aireoguinn T. 14-36 absunt C. 17d. na sir T. 18c acac T. 20b. lam dort tar a dtr. T. 23b. tarradtuin T. 28a. maideann T. d. diomguid T. 31 cd. geudad: meurad T.

12. [24 L 6, 43 (L); F vi 1, 74 (F); 23 G 23, 287; 23 N 12, 6]; gan ainm F, "an t-adair éogan Ó Caoimh (?) 23 G 23; Ó dálaig fionn, cet. 1a. -éantar F. b. m' LF. d. truag í a. a. L, mo thruag F. 2b. cadaoir breitim sl. siúin L. d. gcuid LF. 4–9 absunt L. 4a. ann abest F. 8c. fagaim F. 10c. laibeora san l. ar a f. LF. 12a. ar n'olc L. 13c. ag L, a F. 14c. dom c. don c. L.

13. [F vi 1, 29 (F); F ii 2, 84; 23 N 34, 136; 23 G 23, 289]; Donnc. mór F, F ii 2; Ó dálaig fionn cet. 2b. diogras F. c. ar abest F. 4c. fialcuir F. 10a. anfad F 13d. f an cígse F.

14. [23 D 4, 31 (D), Stoneyhurst MS (S); F vi 1, 10 (F); 23 G 23, 235; 23 L 13, 16]; gan ainm D, 23 L 13; Donnċ. mór 23 G 23; ó Dálaiġ fíonn F. 2c. cr. gur ċóir F. 3c. ir fíon abest D, c. ir fíon duit sat a F. d. tú do Ċr. is c. DF. 6a. urra D. c. ciallmar F, ciallreiġ D. 8b. naċ ainċeill F, na hanaċeill D. c. bíoḋ naċ dein cr. go c. F, naċ deana an cr. go c. D, bíoḋ naċ dionġan cr. co. S. 9a. a bríġ D, dá brríṫ F. b. dan tocur na ha. D. d. 's abest D, cas do (?) ḋ. do (?) ḋ. F. 11c. tarṫais D. 12a. liaġ D, liaġ F. c. go brios dod FD. 14b. turas g. F, re cruas D. 16c. br. a óiġ D d. da tr. D.

15. [H 3 19, 16 (T); C ii 2, 3 (C)]; gan ainm uġdair. 2c. a ta. C. 3c. hí T. 4a. gur an doindia CT; trínḋóid C. 6d. na gc. T. 7c. ga mbí CT. 8a. fearsa T. 10a. poinn piloit C. 13c. ngabṫar ar ng. T. 14c. imill C, moill T. 15a. catoilge C, cathoilgeaċ (?) T. 16a. na anaiṁ ir (?) C, na noiṁeiḋre (?) T. d. cuid na maiṫ C.

16. [F vi 1 44 (F); F ii 2 259; 23 G 23, 276; 23 N 34, 114]. 2d. ċeaṫfás F. 5b. doen óġ F. 6b. an abest. F. • 8b. le céile F.

17. [23 I 40, 16 (I); 24 L 13, 1 (L); 23 A 8, 177; 23 G 27, 59; F ii 2, 4; F vi 1, 5 (F)]. 1a. déanaiḋ I, déiniḋ F, déiniġ L; a síol FL. 2b. an ríoġ ó I. c. go m. m. LF. 6c. óġ do bí re n-iodna FL. d. ioniḋa FL. 8a ar m. o FL. c. bí na hu. I. 9a. trát FL, abest I. c. ó abest I, cuairḋ lúiġ fa taiḃliḃ an t. FL. 11. abest LF. 11d. tá ttucsat céim I. 12b. do-císion ċuca I, do cíḋsion ċuca FL. c. mainneaḋ ar an uair FL. d. ag cluinsin c. I. 13b. n. s. a ġné ná a ġníom FL. 15cd. labra tarḃa FL. 16d. láimsíṫ IFL. 17d. do ḃr. I. 18a. tógḃuiḋ FL. 19a. sna doiġniḃ L, sna doiṁniḃ F. d. altoiġe I. 21a. ruġsom L, ruiġsin F. 22. abest I. 23a. Taramair LF (et sic 24, 25, 26). d. an riġ I. 24b. beirṫe is b. FL. 25a. san túr nar f. FL. 26. abest FL. a. de ar dr. oirḃeirt I. 27b. s. áḋaiṁ FL. 28. abest FL. c. fás I. 33a. cruṫsa a ccruṫ m. I, ccruiṫse cás m. FL.

18. [23 A 20, 96 (A); 23 G 20, 94 (G); 24 B 31, 113 (B)]; ʒ b. Ó heoġusa G; gan ainm cet. 1a. beaṫa GB. 2a. tarsda G.

18a. [23 B 24, 426 (B)]. 1a. beaṫa a B. c. fróir a mbroinn B. 2b. tusa a riġ na ríoġ B. 3d. do B. 4b. bámair B. d. mbroinn B. 5a. do B; dod B.

19. [H 3 19, 16 (T); 23 B 35, 18 (B); 24 B 31, 52 (X); F vi 1, 45; 23 G 23, 230; F ii 2, 261]; gan ainm BXT; Ó Dálaiġ fíonn cet. 1d. ċr. eaṫa T. 3d. gnáṫ abest BTX. 4b. luaḋ as m. BT. d. c. ċalma BX; ċáiḋ B. 6a. malla T. b. bearṫar B. 7b. ní cneasda ós T. d. -úr abest BXT. 8a. bruinne T. d. naoṁbean BX. 9a. f. liom T. b. ren cosmuil T, rear saṁail B, re nar saṁal X. c. ruaimniġ T, ruaime B, ruimne X; ċiarḋuiḃ BX. d. fa sg. XT; buailiḋ T; ḋiarnuiḋ B, d'arḋuiḃ X. 10b. no. ḃf. ṁin XB. c. ng. tt. tt. BXT. d. gcruinn siróscaiġ

s. T. 11c. ng. ḃp. ḃp. BTX. d. ʒcorrḃpaimniʒ BX, ʒcorrḃaintiʒ T. 12b. daiċli haiʒḋi T. c. croiʒ BX, croiʒḋeaḋ T. 15. abest X; a. As tú urraḋ B. d. púinn T. 16a. tú ʒrianán ṁúir n. T. b. -liaʒ BX. c. re a BX, rer T. d. do ċlú T.

20. [O Con. Don's Bk 81 (O)]. 24c. u. re hu. O. 25c. tais O. 27a. sacramaint O. 35b. tá O. 37a. as abest O. 39d. iar spáis O; ċaill O.

21. [H 3 19, 5 (T)]; ʒan ainm uʒdair. 2a. sa. r. T. 3a., 4a., 5a. ní feidir an l. do léiʒeaṁ. 4b. do buain T. 5c. minic T. d. hson T. 6c. bean abest T. 7a. ail T. b. cuiṁni T. c. ʒiḋ ḋuḃraḋ T. 8c. do briḋ an b. do ḃeiṫ(?) doiḃ vel coir T. d. ar feiṫem T. 9a. on ʒaḋḃaḋ T. 12ab. ḋiongna: mbiodḃa T. c. ċois T. 13c. t. neaċ T. 14b. a T. 15a. mac T. c. ʒe ḋeaʒ ann T. 16b. mbraiṫ T. 19b. a abest T. 20b. ʒur c. a cor T. d. son T. 21a. cundra: daib T. 25d. ʒe t. T. 27c. raon T. 28a. -ḋa T. 29a. tar a hais; "féaċ" in margine. T.

21a. [H 3 19, 3 (H)]; ʒan ainm uʒdair. 1d. ċoiṁiʒḋi H. 2c. faḋḃa folam H. 5c. niompóḋ H. d. iomponn H. 8d. faʒbaim H. 12c. oire H 13b. coiṁiʒḋeaḋ H. 16c. a cl. H. 19cd. ḃpeuċp- H. 22a. as cara naċar H. b. aʒ H. 23d. ṫéacs ?

22. [23 M 23, 42 (M); 23 D 4, 42 (D); 23 M 16, 72 (=D)]; ʒan ainm M, Donnċ. mór, cet. 1b. ʒo ḃpuil D. 2a. is. abest M. b. nír ḃiu D. 3a. a ḋia D. 5d. ḃproiʒe DM. 7a. an taṫair sa D. b. bíoʒ ·D, briaḋ M. c. ná an s. D. 8a. maoine M. b. ḋóiḃ M. 9d. osnaṁaiḋ M, osnaṁaiḃ D. 12a. ḃearas D; blár DM. 13d. sní ḋeiḋ D, sní leat M. 15d. ná an D. 16b. na ḃp. D. 17b. dar ḋi. D. c. brat DM. 18c. a leiʒean D.

23 [H 3 19, 53 (T)]; ʒan ainm uʒdair. 2c ḃpuil T. 3c. se na hsaor dar ndion T. 8a. ċaċ c. T. 12cl. hé sa. s. s. T. 14a. ciḋ ta T. cd. sin: ḃpil T T. 18a. nabarar T. 22d. aonċloċ T. 23b. dias T. cd. ṡil: inn T. 25a. mar T. 26a. a abest T. 27c. ḟear dá T. 30d. a T. 32cd. cuṁa: dula T.

24. [H 3 19, 52 T)]; ʒan ainm uʒdair. 3b. iocair T. 7c. ʒe T. d. huaḋaiḃ T. 8a. ʒo T. 9c. -ʒiḋ T. 11a. ṫiocfaiḋ an braċ ʒe T. 13c. os a le a leanaṁ T. 15c. ʒuiḋe T. 16c. aroṁaḋ T. 20b. ʒrása T. 21a. ʒiḋ e T. d. an réaṁ- T. 25a. ras ʒe ḋóʒ T. 27c. dtaṫaoi T. 28c. a caḋóʒ T. 29c. ʒe T.

25. [23 F 16, 123 (F)]. 5a. ṫéacs loċtaċ. c. creidim F. d. ʒar cóir F. 7c. ʒa ḃpeartaiḃ so F; ṫéacs loċtaċ. 9c. ḃproiʒḋe F. d. saondia F.

25a. [O Con Don's Bk 70 (O); 24 L 6, 39 (L); 23 N 33, 504 (N); 23 K 36, 168 (K); 23 G 23, 233; 23 N 34, 80; F. vi 1, 109] ; ʒan ainm OL, Donnċ. mór, cet. Tá NKL anṫruaillíʒḋe. 1b. aiḋḃseaċ L ; sic leg. bd. linn L. 6a. Doṁnaċ

neamhóa is L. 8b. luaidh- O, luigh- LK. 10a. doinde L. 13c. do mo doghnioṁ K. 16a. easbolóid L. 17a. donim déis mo LNK; cionnta KOL. b. co. fiadha O, is fád L. 17c. -33 absunt NK. 18d. an uile L. 23-33 non nisi O. 33. oirrdhearc O.

26. [H 3 19, 30 (H)]; gan ainm ughdair. 2b. peaca H. 4c. adain in sé gá H. d. cadair H. 8d. ní fá H. 10d. ní dhf. H. 11b. ní dhf. H. 12d. díomdha H. 13a. leag an H. b. tapa H. d. teagaid H. 14b. d. mar d. H. 15b. mbig H. 18c. cé dhaoi H. 20c. doir is H. 24a. nar H. 25c. leapaid H. 28a. tar H. 32c. tréige H. 34cd. dine : cíge H. 35a. aga n-i, H.

27. [23 B 35, 6 (B); 23 L 34, 158 (L)]; gan ainm BL. 1d. nach fód s. BL. 5b. go n-i BL. 7ab. caithid BL. 10b. leg. ní fóir easgal a. ? 11c. díongnad BL.

27a. [H 3 19, 9 (H)]; gan ainm ughdair. 4b. don réim H. cd. ingean: imgead H. 7b. cluiteadh gur cuir H. 8b. bruasloghadh H. cd. labra: dar snadma H. 10d. a tr. H. 13a. nocrala (?) H. d. héimreim H. 16c. a corp H. 20c. docuir fuil sa brocal H. " vel -doruid (?) in margine H. 23a. nocta H. d. an uair H. 24a. docruinde uime H. c. ó hegipt H. 25c. ar goid (d super g) H. 27d. mhiochar H.

28. [F vi 1, 15 (F), F v 5, 280 (X), 23 M 34, 575 (M); 23 N 13, 159· 23 E 14, 176; 23 A 8, 205; 24 M 11]. 5d. duais FXM

29. [D iv 2, 90 (D); F vi 1, 103 (F); 23 D 3, 35 (X); 24 L 5, 1; F ii 3, 293; 23 B 31, 333; 23 E 14, 174; 23 M 30, 439; 23 N 34, 44]; ní hionann eagar na rann i ngach l. 1a. éirghidh XD; iodhna FX. b. nochan a. D. 2b. a é. F; Abrahuib D. c. an abest D. 3a. do sgríobh C do chach X. b res an X. 4a. san (?) st. D. b. nar F. c. do sgríobh C. do c. X. d. seanchuib FD. 5c. do-ní an f. X. d. aitreistear F. 6b. iolbhánach X. 7b. i abest F; mar ciocfas maidion m. X. c. go ria an X. 8a. biasda an mhara X. b. sa ce. D. c. ní idir X. d. mbr. an r. X. 9a. busd (?) lán X. b. gach cuan 's F. c. lasair na gc. (?) D. 10b. cáimig F. d. da f. F. 11a lá len dailiodh (?) X, lá len haile (?) D. b. is an ló sin leighiodir X. 12a. lá an uchd gach fuinn X, lá luchd gach fuinn(?) D. c. cairde 7 creid X, cairde 7 croid F ; do ní cairde . . . (?) gach (?) creid D. 13a. an triar F. 14a. ro clos D, do clos F. c. san biodh X. 15c. san chr. X. d. gan abest XFD; uile XF. 16d. ó á. 7 ó hu. X. 17a. t. an uile X. c. ón ngr. X. d. cn. co. F. chn. co X. 19c. mbia X. 19a. non nisi X. 20a. an ceathramhadh lá déag dáidh X. c. nocha X; nocha bia D. 21a. cách an treas lá X b. c. an ard X. d. tar b. g. c. adhluimid X; ionar cuiridh F. 22 c. sia X; brádh CFXD. d. ciunlánach F. 24c. rinn X. d. a abest X. 25b fiafhrocum tre X. c. do-b. ar mbú s. X. 26c. gan m. is g. d. X. 27a bí na hocht(?) D; idir 27 7 28 ta rann doiléighthe D. 28a. a drem.

rom ṗéċ X. b. tealċuiḋ X. 29b. gan l. deoleċ (?) as diabul D. d. uail D. 30a. m. cneas do cuireaḋ F. c. cuṁuing X. d. bṗuiling X. 31b. ḋuilleas D. 32b. leanaiḋ mé a meic na mb. D. c. an dr. D. 33d. tóiġ D. 34a Oisleogaiḋ D, foisgeolaḋ X. d. seaċ n. X. 35 b. ataiḋ tuas mun F. c. -ṫreabḋaiḃ F. 36c. gc. Muire F; ante 37 tá rann naċ dtuigim D. 37a. gairid FX; greama (?) D. c. tulc (?) D. d. nar leagar F. 38 non nisi X. d mar X.

30. [H 3 19, 39 (T); C ii 2, 18 (C)]; gan ainm uġdair T, Cormac Ó hUigind (altera manu) C. 2a. measraḋ .C b. m. fein a fuair C, m. sain a bṗuair T. 6d. a ḃais C. 7c. doḃ iomḋa T. d. diomḋa T. 11, 12 absunt T. 11b. anaici C. 13a. peacaiḃ CT. c. deilgni T. 14d. an brat C. 16c. a abest T. 17a. do luit doiṁne ag díol ar naiṁṗiaċ C. b. c. gur ċ. C. 22b. ar cl. C. 24b. a óg C. 29a. leic abest C. c. a tal. C. d. ṗ. ní p. ní u. C. 31b. creaċt C. d. ma do C. 34d. aiḋleasg C.

31. [O Con. Don's Bk. 87 (O)]. 5d. do ċig O. 15a. far ḋuillsiuṁ O. d. dá bṗuil O. 16c. ge fuair O. 17c. sa tsíḋ O. 23b. ba abest O. d. cuṁna O.

32. [H 3 19, 47 (H)]; gan ainm uġdair. 3b. coṫrom, faḋann H. cd. diulta H. 6d. an H. 8c. a neaṁṗonn H. 10d. do H. 12a. mo abest. 13b. ċaiṫeas H. 14a. aorum H. 16a. beaḋ H. b. ċ. a c. H. 17a. don H. 21c. ḃiḋ H. d. a abest H. 27c. ḃi a mb. H. d. ur hobaḋ H. 29cd. drh-: lh- H. 30c. ler H. 30a. 31a., 32a, illeg H. 32c. ḋuit a beal creaċta a H. 34a., 35a., 37a. illeg H. 38a guiḃe H 40a. illeg.

33. [Stoneyhurst MS. (S)]. 3a. ḃais a taimdeirġ S. d. cait S.

34. [H 3 19, 50 (H)]; gan ainm uġdair. 1a. illeg. H. 2b. a cairdeas H. 4a. ma gc. cr. H. d. neaṁṫur H. 7c. naċ c. c. H. 8c. 's abest H. 9b. cugam H. 12a. mbeaċa H. 13b. andam H. c. an H. 15cd. cuṁaiḋ : ṗuḋair H. 19a. teine H. 20a. nir a. H. 22a. cuiriḋ H. 23a. turas H. 24a. -ċill H. 27d. as eol H. 31a. uile (?) H. 35a. suipisgél H.

35. [O'Con. Don's Bk. 86 (O)]. 6c. nar tugaḋ O. d. anagal O. 10c. tren to. O.

36. [23 Q 2, 86 (Q); F vi 1, 135 (F); F ii 3, 263; 23 N 34, 6; 23 N 14, 134; 23 G 27, 196; H 4 4, 140; H 6 14, 174; H 4 20, 228; O'Con. Don's Bk. 224]; aṫair mac Ceoġain O Con. Don's Bk.; donnċaḋ mór H 6 14; an taṫair brian mac Giolla ráonaig H 4 20; gan ainm QFH 4 4; ó dálaiġ ṗionn cet. 1c. ṫ. sna c. sar cc. Q. 2a is abest F. b. cumann m. F. 3b. níor ċuir u. F 4 abest Q. 5c. an uilc ní teine Q, an uile niḋ tine gan F. 6a. beart ċiuntair F, breiṫ cuntair Q. c. an c. reha ṫaiḋ na huaire Q, an c. re haġaiḋ na F. d. an ṗeaċain F. 7a. ag d. Q. 8b. díd QF.

37. [23 D 13, 176 (D); 23 I 40, 150 (I); 23 F 16, 125 (F); 23 H 8, 56 (H); 24 L 6, 28 (L); 23 D 14, 40; 23 G 27, 243; 23 B 31, 344; 23 G 23, 256; 24 P 11, 160; H 3 19, 19+36; H 3 6, 628; H 1 6, 126; H 4 5, 164; H 4 10, 5]; gan ainm D, H 3 19, H 3 6, H 1 6, H 4 10; Sofraid Fionn cet. 1b. an m. F. 4b. m. bur m. H. 6a. t. fa t. H. 7b. focnacán I, foglacán H, foclagán F, folacán L. 8c. r. mar do FL, r. act cia do D. 10a. n-orcrad F. c ngil HF. 12a. eiscan LFD. b. ise L. 14a. do-rinn HF. 16. abest D. 17a. n-abrae H, n-abraoi D. b. faoi geibe HIL. d. nior adogais H. 18b. treib d. H. d. do f. HL. 19c. oirn FIH; ionn- LIFH. 20a. -se abest H. b. is í t. F. 21a. deacraca FDI. 22b. leanb do F. 23. abest F. 25a. -cliad FH. b. tar- H. 26a. ní bí an ts. so an H, ní bí a s. DIL. d. act abest D. 27a. f. í ma an l. H, f. n l. F, f. í ná l. LT. 29d. is LDHF. 30c. sgan uf. do dún de d. F. d. as me fa (?) cúl a c. F. 32a. mbinn F. d. ó f. p. H, ar p. p. FL. 35. abest HIL. 35a. gcluindaois F. 37cd. báirde: tráigse H. 38a. truag an t. F. c. ead a r. F, fead a r. L. d. [a gcon DIGHL. 39c. gé cuin HFLID. d. d. na fuil F. 41c. an l. L, l. nac l. D. 42b. a adarta IH, adarta FL. 44. abest HIL. 44a. m. mé tar m. D. d. an óg F. 45-46 absunt IL. Ba ceart na focail seo tíos ó 23 D 14 do cur isteac. 46b. ris nac. 5c. fionntúr. d. -túr. 6d. brí. 7b. focnacán. 8c. dá réir act gé. 9d. dtar. 11a. do oil. 14c. nar cleacht. 16. abest. 17a. n-abrae. c. faoi geibe. 19c. oirn. 20b. as é tárlas. 21a. deacraca. 22b. an leanb. 23b. as fl. 25b. dtar. 27a. í abest. b. nac ion. 29d. is é d'f. 30d. asas (?) mé. 32d. sásad ar f. f. 33c. nualla. 35c. dá cl. 36a. le gac. 37a. smól bl. 38a. uirresi act do c. d. a cont. 41c. l. nac lór. 42b. a abest. 43c. gan airdd. 44a. mé tar m. 45c. ma a cr. 46a. iarccomarc. c. dá c.

38. [O Con. Don's Bk. 88 (O)]. 1b. is abest O. 9b. go O. 10b. feagangraid O. 11b. cruaid O. c. mbuaid O. d . bfuair O. 13d. na ho. O. 26b. bf. uam O. 28a. ccadr- O. 31b. a O.

39. [O Con. Don's Bk. 91 (O)]. 12d. an fíréan O. 15c. goma O. 17d. goma O; ar nd O. 18a. dogéabad O. 19b. bag (?) le O. c. san cli d. O. 20d. daod braon vel gaol O. 34b. ise ar O.

40. [H 3 19, 26, (H)]. 5a. linn abest H. 6a. agair H. 7c. a H; bfaire H. d. ad- H. 8a. comain H. 9d. bocta H. 13c. ag (?) H. 14c. a bf. H. 15b. -roigne H. c. rig H. 17c. sin H. d. dé is c. H. 18c. an guin H. 21c. fad sib H. 22d. anfad H. 23b. slán H. 24a. a céill. 26a. floiseam H. 29b. an aidig H. 30b. rioghan H.

41. [O Con. Don's Bk. 64 (O); 23 D 14, 15 (D); 23 K 36, 162; 23 N 35, 116; 23 N 33, 516; 23 E 14, 147; 23 G 27, 236; 24 L 6, 44; F vi 1, 96; F ii 3, 204]; gan ainm 24 L 6, 23 G 27, F vi 1; Ó Dálaig Fionn F ii 3; Donnċ. Mór, cet.
2c. gcionnaċ D; do ceanglaḋ D. 4a. diarraid DO. d. doċ O. 6a. n-a n- abest D. b. aingle do nim̓ O; a gc. O; c. IGT l. 445. d. fa caingion̓ glan O. 7. abest D. b. dóiḃ abest O. 8b. dál go gcr. D. 9c. s. a luic D. 10c. a ninnreaḋ D. 11d. na sd. r. á. ó D. 12a. bearair D; an giolla D. b. gruaid m. ċeinid troig m. b. D. 13c. m. gc. gc. O. d. mb. no. noé O. 14a. go bfásaid ḋa aḃaill l. D. c. is tréan do D. 16a. tuicid trí D; do ġéig O. b. s. dar séaḋoin m. D. d. gun fl. D. 17a. gaḃais D. d. d' abest DO. 18a. innisid D. b. port O. 19b. leis nír D. cd. -taraid: -taṁain O. 20b. nírḃ é uair O. 21. abest O. d. fa ċ. g. gl. D. 22c. ndeaġóig D, ndeaġóir O, ndeaġóil IGT l. 104. d. s. éag D (**féaċ** IGT l. 104). 23b. aḋam O. 24d. seaċ DO. 25a. fásaid D. 26c. báḋar gad ċ. ar dt. O. 26d. no. no O. 27a. bearar D. 28a. macáiṁ O. 29b. nda. diaḋ an tíoc D. 30b. a a. g. ós gr. br. D. c. naoiṁ- D. 31. abest D. a. rigċeaċ O. 33c. no. an D; a díon crann O. 35a. san diormuig O; eagar na rann i nD: 36, 38, 37, 39, 41, 47, 42–44, 46, 40, 49. 37abc. is abest O. d. ag c. c. O. 39a. tusa O, is tú D; táiṫ O, táiṫe D. 40a. pillim O. 41b. nIr. D. c. ċa. ċa. D. 42b. giḋ lór O. 43a. doċur l. O. c. mbé O. 44d. -trom D. 45a. abest D. 46c. tarra agus D. d. fill do O. 47b. bp. p. na n. D. 48. abest D. 49a. Céad slán bioċśláin a b. ċumċa D. c. an beaċa O. d. a mbarr D.

42. [H 3 19, 1 (H)]; gan ainm uġdair. 1c. gan ro. H. 2ab. prim: ríġ H. 7a. ca H. 11ad aṁain (?) H. 12b. ċol H. c. bruiḋe H. d. oġ H. 14c. bruinḋar (?) H. 15a. a ci. H. 17-26. illeg. partim. 17b. a talṁain H. 19b. luaġ H. 21d. om. H. 23c. ruad H. d. gan uar H. 25b. ar a la. H. 27a. ead nad (?) H. c. dleiseaḋ, dliġfeaḋ, dleisid IGT l. 773. 28a. puilngid H. b. is c. nar cáir IGT ll. 1721–2. 29d. do H. 30d. gcn. H. 31d. fear a bpál H. 32a. greim H; mboiṫ ḋar mo raiṫ H. b. na roiṫ do neiṫ H. 35a. hsuiṫi H. b. ma suiṫi di H. d. gaḃus H. 38d. amar H. 39d. is H; is H. 42a. damsa aḃus c.b. bl. H. d. don (?) tart H. 43a. le a laoḋ H. 45b. gan colg H. 46a. Breag barr H.

43. [24 B 29, 166 (B); 24 L 6, 34 (L); 23 G 23, 295; 23 G 27, 253, 23 N 35, 174; F ii 3, 246; F vi 1, 140; H 6 14, 171; O'Con. Don's Bk., p. 264]; Donnċ. Mór B, H 6 14; Colmán (!) F ii 3; Gofr. Fionn O'Con. Don's Bk.; Aonġus Fionn, cet. 1a. deim B déan L. c. an tuaiḋid B, an naiṁiḋ L. 3a. raṫair L, raċuir B. 4c. mbeiṫ L. d. sé na o. L, noċan f. B. 7a. mo

ċnuaḋ B, mé an truaiġ L. 9a. tr. ġaċ lá dá L. c. ḋuit a ċíoġ BL. 10c. ng. g. B. d. is abest L. 12c. ċeann banae dioġ- B.

44. [F vi 1, 133 (F); F ii 3, 188; 23 N 34, 157; 23 G 23, 253]; gan ainm F; Donnċaḋ mór, cet. 4a. gloine F. b. do sin air a toil F. 5a. is giorra guais F. 6a. air noiġean a ríġ ar huċt F. b. bruarais. 7a. seaċna F. 9a. luaċ F. b. mbeartа foiliġ F. 10c. séitde F. 11a. seaċna F. b. naoimṁic F. 12b. dáil díol a luas F. 14b. tri F. 15a. coirṫi F. d. m'a. ná tréiġ F. 16a. díoċlaḋ F. b. roċtam F. c. go noíoġboġ F. d. as síoḋnón F; atám F.

45. [O'Con. Don's Bk. 89 (O)]. 1b. ní linn O. 2d. táid O. 10b. coimḋiġ O.

46. [O'Con. Don's Bk. 83 (O)]. 2d. is abest O. 3c. do ċr. damṁraiḋ O. 5a. ar i. O 8d. as um. O. 19b. aṁma O. 28b. cloinne O. 42a. iad uile O. 43c. lá fola O. 45a. ċaoisead O. 51a. téid O. 52c. téacs? 53c. mbreiṫ O. 58b. boinn do ḋiultaḋ mc O. cd. flaiṫ ḋiḃ artoilill ní háil ní maiṫ altuiġim monóir O. 59c. san tiġe O.

47. [O'Con. Don's Bk. 90 (O)]. 4c. do ċí sní O.

48. [H 3 19, 27 (H); O'Con Don's Bk. 80 (O)] 2b. a gcuiriḋ H. d. ċuir- O. 11a. cíċe a O, a ċíġ H. b. do hsin a H, dar síċne O. 15d. na duine HO. 16c. ga se. H. d. astiġ HO. 18b. slána O. 19b. gur ho. don f. HO, sic leg. 21b. sa tsl. H. 26b. cuiṁni H. 31b. maoite as m. HO.

49. [23 D 13, 162 (D); 23 F 16, 51 (F); 23 M 16, 225 (M); 23 K 25, 35; 23 B 37, 2; 23 G 23, 275; 23 L 37, 210; 23 D 32, 115; 23 N 34, 111; 24 L 6, 4; 3 C 18, 263; F ii 2, 267; F v 5, 297; F vi 1, 50]; Donnċ. mór F, M, 23 K 25, 23 B 37, 23 G 23, 23 N 34, F ii 2; gan ainm cet. 1c. gcorcra DFM. 2d. gceiméil M. 7b. gnaoi D. 9b. fíoróṙḋa M. 13c. le scríoḃ díreaċ F. d. meambruim F. 14c. bruiġtar F, braġtar M. d. r. maidne gan míṫreoir M, naċ artuiġ aiċeo F.

50. [O'Con. Don's Bk. 117 (O); 23 K 36, 190 (K); 24 P 4, 250; H 3 19, 21 (T)] ; gan ainm T, Donnċaḋ mór cet. ; eagar na rann ag K: 1-3, 5, 4, 9, 6-8, 10-19. 2a. do bal liom c. O. c. sulċar K. do dom ċol. K. 3b. doriṫse K. c. truag an ruaiġ más K, uċ mo ṫr. O. 4a. ruaiġ dom niġe K. b. ruaiġ san s. K. c. léim san KT. 5c. bear trát ní K. 6b. da bur n-e K. 7a. tuisliġṫe K. b. ort a fir K. c. br. aṫar a ṫr. K. 8c. ní so an c. deaġsóiġ T. 9b. ná cuir haiṫrear oramsa K. 11a. mar dearair KO. d. ansruiṫ O. 12a. to. uait K. b. fuil do fromais an ċéaduair K. c. tomuis diḃ a K. 13b. corcraḋ K. 14c. ceann fat O. 15a. meallais K. d. na feoil K. 18b. dod ċealgaiḃ is dod O. 19a. do bí an díle níor K. 20a. an br. T. 21d. mar sin O.

51. [F vi 1, 123 (F); 23 M 16, 220; 23 N 34, 11; 24 L 13, 13; 23 G 23, 292; 23 B 35, 9; F ii 3, 303]; F, 23 G 23, 23

N 34, Donnċaḋ mór, 23 M 16, 23 B 35 Taḋg mac Dáire; cet. gan ainm. 1a. beaṫa F. b. dá ṫ. T. c. u. ṫall ní F. 2b. más íoc F. 3a. uain ṗinn ṗ. b. uair F; grásaiḃ táim F. c. asaiḃ g. br. atú d. F. 4c. ċuim soċair F. 5a. g. ná g. F. 6a. díḃ F. c. ríogḃr. F. 7a. luaḋuil. F 8b. bṗóirir F. d. sg. mo ró láin uaim F. 10, 11 absunt 23 M 16. 9c. naċ cinn F. 10b. tri F; ċuim F et cet.

52. [H 3 19, 7 (T); C ii 2, 11 (C)] gan ainm ugdair; 1c. do br. T. 3a. d. nar ḋl. C. 4c. ó ṫoil C. 5b. ceantuigṫe C. 7a. ṗadd C, o ḃ. T. 9 abest C. d. eireġeaḋ T. 10c. ar CT. 14a. nar TC. c. d. a d. T. 16b. na cúig c. c. T. c. noċo t. C. 18 b. rem. u. C. c. adag C, aḋaiġ T. d. gaḃail T. 20c. sé d'a. as a uċt C. 23c. ciḋ í C. d. is hí C. 26b. bí T. 30a. é T. c. hé C. 33c. buire CT. 35 b. deineagla ad tṗ. T. 37c. bia T; réig T. d. mo ráḋa ṗ. C. 38a. mo abest C. b. dṗosglaḋ C; 28 post 25 C.

53. [3 C 18, 249 (C); 23 M 16, 226 (M)]; gan ainm C, Donnċaḋ mór M; 1d. a ṗir śa. a śaoġail C. 2c. do ḃo. C. 4a. miṫid du. M. c. luaṫ an saoġal M. d. baoġal M. 5b. cr. a ċu. C. 6d. ṗ. do ḃ. C. 7a. cuid an ts. do C. 8c. -ḃaḋ C. 9. abest M. 10b. re ha. M. 12c. don ċroċ MC. 13c. ge ta. C 15c. dod n. CM. 16a. ata r. M. b, do bí an C 18c. sa l. C. 19a. t-ól ná N. c. an é bims (?) M. 20d. go lá s. is an s. M. 22c. do láiḃ C, dod láiṁ M. 23a. illeg. C. 24 b. ó tadi C. c. ġoin M. 25d. accarta C, acra (?) M. 26c. banccaiḃ C, ṁeangaiḃ M. Post 27 críoċ bur gcumann a śaoġail mór an mana mioġlobair; et deinde 21cd. M. 28d. is an t-é. C.

54. [O'Con. Don's BK. 66 (O); F vi 1, 93 (F); 23 N 35, 124; 23 G 27, 237; 23 G 23, 48; F ii 3, 21; 23 H 24, 83]; gan ainm O; Donnċaḋ mór cet. 1b. cr. soillse F. 2c. ṫiorġlan O. 3a. sleaċta F. 7c. guaisḃta (r supra) FO. 9a. rian F. d. naiṁċeasa F. 15a. dtuigsin FO. 16b. ċr. ṗ. F. c. sl. naċ F. 17cd, 18 ab. absunt O. 18a. is abest F. 19a. ris an ccr. F. 20c. ag a ṗ. air F. 21c. -rinn O, reannaiḃ F. d. d'ṗairrsinġ O, dṗairrsinġiḋ F. 22cd. śliġe: ċriḋe F. 24a. dtug ṗ. o. F. c. go abest O. d. a ṫuitim OF. 25d. canaiṫne O. 26b. cloiċe F. 28a. cáiḋ O. 29c. céadċair F. d. oile na nanman O.

55. [H 3 19, 31 (T)]; gan ainm ugdair. 4c. luaḋ T. 6a. ceaṫruma T. 7b. renaburar T. 9c. do abest. 10 cd. siolṗaḋtair: ṗiorcuḃaiḋ T. 11a. an umlaod T. c. dar T. 12a. do T. 15a. gcaṫaoiriḋe T. 17a. cna T. c. a abest. 19a. gcaosga T. d. go air. T.

56. [23 M 34, 575 (M); 24 L 13, 61 (L); 23 G 1, 307; 23 G 23, 246; 23 G 27, 251; 23 N 35, 167; 23 E 14, 177; 24 B 30, 20;

F v 5, 278; F vi 1, 139]. 2a. gc. ML. 6a. s. ar b.; de ML. 9b. ag so ML. 12c. ttugad ML.

57. [23 D 14, 21 (D); 3 C 18, 251 (C)]; Ó heogusa C, Donnċad mór D; 2b. do ċion CD. c. ccr. C. d. uile d'i. C. 3b. ar f. C. 5a. ó dia C. 6c. damar D. 7 abest C. 11c. garbda C. 13d. don d. C. 14c. t. fáċ far d. C. d. an tráċ fa bf. C; dá bf. ar é. D. 15c. nad. D. 16, 17 absunt D. 16c. ní bfu. C. 18a. lodlaicde cr. C. b. heiċ C. c. -ċeaṁ CD. d. ccaiṫfiom C. 19a. lingid C. 22a. ead le ttig D. 23a. sgarad a coiṁdeg D. 22c. na noa ċuid D. naċ dá gcuid C. 24b. sdoní a C. d. mar abest C, an abest D. 25a. do-ním mar do peacuig f. D. 26b. ní iarrann C. d. ċairdios C. 27d. ó du. a d. C. 29a. ní dligead D, nír dlig- C. c. ná bí ag C. 30a. -amar D. d. hé a d. dod dearnad D. 31-34 absunt C. 33a. is abest D. 35d. nó an m. C; a bfaġaim D. 36-38 absunt C.

58. [23 D 4, 178 (D); 23 N 34, 146 (N); 23 G 23, 303 (G); 12 F 8, 87; F ii 3, 26; Advoc. Lib. LXIV 18 (A)]; daóg óg A, "Eoluinn naoṁ ccd" NG, "pilip boċt" D. 4c. duine DNG. d. searg G. 5d. se díom NG. 7c. is é ar mian D. d. doirneasdar NG, durnfadsad D. 8a. ag- DNG. b. diocfaġair NG. 9a. mar bi- DNG. 10 c. mar gaċ NG. 12b. deig- D. d. ċ. nar ċ. D. 14d. mar ur. NG. 17d. ċomṡanas NG. 18d. re cros D. 19a. ris D, fris NG. c. an éidiġ NG. 20a. ċan sisi DNG. 22c. te far d. NG. d. do m. as é NG, abair gurb é D. 26b. ċaiḃġe na t. G, taiḋḃġe na t. N. d. a abest in NG. 27b. síoṫlad D. d. foglaid NG. 28a. dtugsan a ċ. NG. 29 d. nó no ní D, nó ní NG; béara NG. 30b. nanfainn G, nfanta N. 31b. an ċléiriġ D. 33c. corp ris an ccr. NG. 36a. aonlaiċe NG. 37c. do GN; -luisne GN. d. uiṁisne NG. 38d. ag ce. D. 39a. an té doní na f. D; fearcaibse NG.

59. [H 3 19, 5 (T)]; gan ainm uġdair. 1b. da roiḃe T. d. illeg. 4d. illeg. 9b. re gcloġ on T. 10b. gur d. T. c. ċur T. 11d. béim a feac- T. 14a. deid a T. b. an T. 15a. iompad T. b. do "vel gur" T. 19a. duirsiġ T. 21a. an nadar T. 24a. hí a. r. T. d. do ċoill T. 28b. beiṫ T. 31a. fiċead T. 32a. na (?) dearrna; a heucca T. d. nir T. 36 a. iompoḋ T.

60. [24 L 13, 5 (L); 23 N 34, 18 (N); 23 N 13, 153; F vi 1, 8]; Donnċ. mór L, 23 N 13, gan ainm Advoc. Lib. LXIV 24, H 3 19, 20. Colum Cille cet. 1d. an NL. 2c. deiḃeandaċ NL. 5a. a dia NL. 6d. dara ġl. N. 11b. maise a. ionċr. NL. 12c. an NL. 13c. gaċ abest NL. 14b. cr. noċ fás L, cr. noċ ofás N. 16c. gleo NL. 17a. ní a f. NL. 17-42 absunt L. 20d. aonair N. 22d. go abest N. 25c. coir NL. 30d. gur abest N; d'furtoċt N. 31b. -rad N. 33a. -adar abest N.

ᴅ. an t-aċair N. 38c. ʒaċ abest N. 40ᴅ ar n- abest N. 41a. 's abest N. 42a. tar N. ᴅ. ċaċair N; oilċriʒ N, óirlċriʒ 23 N 13.

61. [23 G 23, 232 (G); F vi 1, 8 (F); F ii 2, 29 (X); O Con. Don's Bk. 336 (O)]; G=F=X; p. Ón Ċáimte O, Donnċ. mór cet. is olc na ll iad. 1ᴅ. íosa G. 2b. an blaiċsi is teaċt na G. 3b. ᴅul is G. 8a. a ᵭuine G. co. óʒa: córa G. 9a. tteaċta G. b. bí G. 10a. an tsliʒe G. b. cionuiᴅ G. 12a. ler ha. G. 14b. áluinn G. 17a. ᴅiʒe G. 19a. roʒlan G. b. tréiċiʒ G. c. bp. neiṁ ᴅé G. ᴅ. uainne G.

62. [F vi 1, 29 (F); F ii 2, 198; 23 G 25, 79]. 2c. ríʒ F. 4c. níor ᵭuʒ niᴅ ᴅe F. 8c. neaċ ᴅo reiċ ríoʒaċt F. ᴅ. sʒiaċ ṗóirᵭe F. 9a. a abest F; an uile ᵭuine F. b. sé mac F. c. cumaᴅ F. 11b. aᴅearaᴅ F. c. ᴅiombaiᴅ F. ᴅ. ṗoirṗiᴅ F. 12c. ᴅoᴅ ᴅeise F. 13c. ccannuiᴅ F.

63. [3 C 12, 290 (C); 24 P 27, 75 (P); 23 N 26, 52; 23 C 33, 256]. 1a. lonnᴅan C. b. ua c. P. 2b. ᴅoṁ. P. c. is sinn C, is inn P. 4a. ṗuil tú ar tol C. ᴅ. ʒan s. P. 8c. as a l. C. ᴅ. le abest C. 9a. -ċraiᴅ C. 10b. é abest C. c. a abest P. 11ᴅ. ċliaᵭuiᴅniʒ C. ᴅ. ṗ. ṗionntuim C. 13b. neiʒ. C. 15a. ṗatriarc ṗial C; iosép CP. 16b. ᴅo ċ. tr. C. ᴅ. ᴅo la. C. 17a. ṗu. ṗios PC. b. nar cuireaᴅ C. 18b. eiʒiptᴇ P. 19a. neaṁċoir PC. 20a. ccoiṁneoᵭa C. 21b. ccromaᴅ C. ᴅ. 's abest C. 22ᴅ. 's abest C. 23, 24 absunt PN. 23b. -ᵭúin C. 25b. ᵭul CP. 26-30 absunt PN. 29ᴅ. coṁuiᴅ C. 30a. na taire C.

64. [A iv 3, 657 (A). 7a. turbaᴅ A. 14b. sairttuaiᴅ A. 24b. re p2 bp. A. c. coiṁteinn "nó ʒoirtrinn,' A. 26c. o. rer s. A. ᴅ. -ʒlan A. 27a. tuirionn A.

65. [A iv 3, 678 (A)]. 1ab. ttolaiʒ: -ċoṁaiᴅ A. 4a. coṁaᴅ A. 6d. cuᴅoroma A. 10a. ós c. A. 18b. ar co. A. 28ᴅ. rinʒcne A. 38c. ar ar A.

66. [23 L 17, 88 (L); 24 P 27, 145 (P); 23 C 33, 181; 3 C 10, 99]. 1c. tre ʒ. P. 3a. úr e. L. 3cᴅ. 4ab. absunt L. 4c. tt. ṫe L, ttr. tte. P. 5ᴅ. ṁ. ṁ. L. 6 abest P. 10ᴅ. ᴅonimse an ᴅ. ní ᴅ. L. 11a. nouiᵭ P. c. bí L. 12c. a a. L. 13 abest L. 14-15 absunt P. 15ᴅ. í abest L.

67. [23 D 14, 121 (D), 23 D 4, 325 (X)]. 4ᴅ. imᴅeall D 5b. nó i. airm ṗ. X. 6b. tairr X. ᴅ. mo ċoṁairle X. 7ᴅ. l. na l. D. 8a. tarla lá X. c. nóiʒ ndaiṫʒil D. 10ᴅ. ᴅ'a. a é. X. 12a. a réiṁe D. c. ŋʒil DX. 13a. ᴅo ráiᴅ bean D. b. tú atám ad ṁ. X. 14a. ʒibé me D; a b. ᴅo ᵭeir ᵭaoiᴅ X. c. cn. ar ċn. X. 15a. óiʒ ᴅoᴅ a. D. c. caol X. 17 a. aontóṫ X. 18a. ʒuᴅ br. X. c. ó abest X; noċan é. X. 22a. Reaᵭa D, Rosʒ ʒ. X. 26ᴅ. ní buᴅ á. X. 27ᴅ. as t. X. 28c. sr. sr. X. 29 abest D.

31a. tairr X. 32a. ag m. D. 34a. Tair le do D. b. daitiomporó ar n- X. 35 abest X.
36c. a nái. D. 38b. ṁ. flaṫa f. X. c. tuigṫear D.
39d. ar ar X. 42c. foġar binn D. d. na r. c. is c. D. 44c. sic X, a r. mór ṁaiṫ (?) níor D. 47-46 D. 46a. ag molad gall X.
48a. fl. X. c. t'a. as díon daṁ D. d. dantuirsi X. 49a. deirc ċuirr X. c. loṫ D. 50a. dob uaisle X. c. dá f. DX. d. lúicifear D.
51a. an t. D. b. riom X; Tomais X. d. br. do ġ. do ġ. X. 52b. bud mór t'a. D. c. san ṁ. X.

68. [23 L 17, 62 (L)]. 3a. de. L. 9d. droirneaḋ L. 10a. bfu. L. c. do réim L. 14d. hegnaċ L. 20d. niaṁonn L. 26c. srimg L.
27a. díoġbuiḋ L. d. dá bfu. L. 28d. eirġe it eirraḋ L. 29d. díleas L. 32a. aṁluiġ L. b. tsl. L. 33a. caismearta as L. 34c. ċolgairṫe L. 37b. ioċt is o. L.

69. [23 I 40, 144 (I); O Con. Don's Bk. 370 (O)]; eagar na rann ag I : 1-2, 8, 3, 5, 9, 6, 10-14, 19, 15-18, 21-23, 25, 27-33.
1d. ttug I. 3d. a aṫlocaḋ I. 4 abest I. 5a. dárus O. d. dá a. I. 6a. san selḃ b. bias I. d. le aṫ. I. 7 abest I. d. dá leiginn O.
8d. noċar ċuburiḋ O. 9c. a abest IO. d. mar abest I. 10a. ndeaċa I. 11d. do aiṫm O. 14 abest O. a. l. nar leasg I. c. proiceapt I. d. aṫcoroigeaċt (?) I. 16d. ar an O. 17a. on cl. O. c truag naċ d. é anos O. 19a. féaċ a rí O. b. oram fa fortaċt I c. giḋ gur I. 20 abest I.
c. más eaḋ mairg O. 21d. damsa a ḋ. O. 22d. ar to. I. 23c. doiġiḋ O; ór ṁó O. d. dó ar deireaḋ I. 24 abest I. 25d. go O, gan (?) I; ar cu. l. 26 abest I. 29a. m. ċr. ċaoṁ go cc. ngl. I, ar ċ. ngl. O. b. go ccosg nd, I, ar c. nd. O. 30a. a mbeola bláiṫ OI. c. ⁊ m'anma I.
31b. mo ḋ. dfurlong I. d. foċnacan O. 33a. mo ḋo. I. 34 abest O.

70. [23 F 16, 149 (F); 23 D 3, 30 (D); A v 2, 34 (A); C iv 1, 135]; ní cuirtear annso aċt na hilléaġṁa is mó le ráḋ. Ní hé an t-aon eagar aṫá ar na rannaiḃ i ngaċ láiṁ-sgríbeann.
1a. aṫáim ADF. d. -aible F. 2a. ġ. re d. nd. F; ndoiġṁ. D. c. go f A; ng. ng. FA. d. go ar FA; ng. FA. 3a. le mearḃal A, le meanmain F; ar abest A; ar m. re m. D. b. ó iaċ F; -maḋ FA.
4a. Tuigim dá A. b. gaċ abest A. d. naċ c F.
5a. c. sunna ar A. b. s. a n. A. 6c. ar abest D. e. ag tr. FA; a dtu. DAF. 7b. a lu. FA. c. d. ar nd. AF. 8c. dá roiċear cl. D. d. do neam. F. 9b. ċu. ċailiġlaim ċlaondoiriḋ A; mb. ṁb. F. 11d. aoinḟeasa DA; doon iaċ F. 12a. mor a s. D; s. gan fíos DAF. b. tar sl. F. 13b. nimeil- FA. d. ó ċoim- D, ó ċeim- A. 14a. ón e. D; eigsiġil A, éigsiḋil F. b. eigseḟilid F; le rian A. le riar D. d. fan r. F, fa go r. A. 15b. nuaḃ-aillaiġ DAF. 16c. do abest F. 17a. a abest A. c. 's a abest F. c. truime gaċ aoiṁḟ. D. d. ccr. F.
19c. a abest FD. 20b. beinnidmear F. 22a. mo

ċ. oṗ. A; na noṙeaḋ A; noṙuiḋeaċta FAD. c. soon ċl. n. F. o. is mo ċ. F; c. ṗionnṗuaṙ m'a. A.

71. [23 F 16, 110 (F)]. 2c. bṗuil F. o. bṗuil F. 5a. ṙí F et sic saepe. o. mac moṙḃa m. F. 8b. ṙíoġ abest F. o. ó ṗáin a F. 11c. ní aṙ ṗ F. 15a. aṙo F. o. oia ċ. F. 19a. oo abest F; luiḋ F. o. a abest F. 24c. oá ċroḋ F. o. as loġ ne acta acason F.

72. [23 N 13 (N); Stoneyh. MS(S); O'Con. Don's Bk. 17 (O)]; gan ainm O, Giolla Briġde Mac Conmuiġe (sic) N. 1a. ċiġiḋ N. o. ná g. NO; sgéal N, sgéala O. 2c. o ooilḃċe N. 3a. iaṙ oo naḋaḋ N. b. oo N. 4b. oíoċair N. 5a. óṙ sg. N. o. sgéala N. 7a. gaċ oán O. co. geiḃ: sin N. 8c. ṙáḋ N, gan ṙáiḋ OS. o. saoṙa ċáċ N. 10a. oáim NS. 11b. na ṗ. N, snaċ ṗioiṙ O. 14c. a oealḃ N. o. óiṙ NO, aṙ S. 15a. taḃṙaḋ N. c. oo-ġéaḃa N. Post 15 '' Aos cumċa ad-ċluim (oo-ċluim ?) gaċ neaċ: oeaṙḃaḋ oile aiṙ (aṙ ?) an (dele ?) oineaċ: oo naḋaḋ riaṁ oaoiḃse a ḋeaṙḃ: saoiṙse gun ṗial aṙ ipreann '' N. 17a. gaċ rúin OS; rún gaċ meanma N. 18a. oo beiṫ N. 19b. ag an o. má o. N. 21a. oo tráiġṗioe N. 22a. Oo ba an-i. N. b. meaṙ-boġa N. 23a. Gleic ċliaṫa ⁊ N. 25a. is beo N. 26a. luiġ- N. 27a. noeaṙnasaḋ oeaḋ- N. c. le a ṗaḋ N. 28 abest N. 29b. a ccr. t. ná tt. N. o. nó oiniḋ nó e. N. 30c. seo N. o. nó ní sl. N. 31o. ann baḋ c. a cc. N. 32a. í a ttoil N. c. baḋ gall N.

73. [23 F 16, 202 (F); 23 L 17, 30 (L); 23 G 24, 53; 23 N 15. 178]. 1a. ċuṁa F. 3a. haiṫiġ FL. 5b. ní abest FL; ṗeoiṙ FL; -tolċaiḋ FL. 7a. neallaiṁ LF. c. luaṫ aṙ an ccioṫ FL. 8c. an a. ṗ. FL. 9b. aġaṙċa FL. 16a. sgolaiġe L et sic semper. 17c. ionṁuiḋ L. 18o. an abest FL. 19o. baisḋeaḋ FL. 20b. oíoġḃoiḋ FL. 22b. aoiḃe F. c. béimne L. 23c. noíoġḃúḋ FL. 25a. nouime FL. 26o. ní bṗ. L. 29b. oreaċta FL. 30a. gc. gc. FL. 32b. ina aḋ. F. 33c. gall gaċ F. 34a. sa óán L. 37a. ċuiṙ ḋ. FL. c. noocraċ F. o. céaḋraċ FL. 38b. hé aṙ i. F. 40co. ṙíoġ-; ṗionn- LF. 43a. breaṫnoiġṫe F; ngr. L.

74. [A iv 3, 660 (A); 23 D 4, 241 (D)]. 2a. na leiġ s. A. o. saiṙṫuaiḋ A, siorṫuaiḋ D. 3c. co. cu. D, gco. gcu. A. 4c. gusim oc. D. o. soiṙ isin s. sinnsiṙ D; 5a. Ceaġóois, gríosoo D. b. publa A. 6 abest A. 7a. cioḋ n. A; leanpoiġṫe a loṙg D. b. a ṫú A. c. oo abest D. o. poṙt abest D. 10, 9, 8 A. 8b. cl. n-a. D. c. oa bṙ. D. 9c. oo ḃunaḋ A. 10b. ciocṗuiġṫea an c. D. 12b. na tolċa timċioll D; c. ní ṫiṙ A. 13a. a ṗolt laġ A. o. ouiṙśl. A. 15a. gceaona A. c. bṙaṫ AD. 16b. mun gcuissin a gc. b. D. 17a. cóiṙiġṫe D. b. l. ciocraḋ timċioll D. c. a ṫó ṫéaġ D. 19b. oo DA. c. n-é. a ha. D. 22b. éimṙian D. o. ceaṫ A. 23c. mó oo ṗ. A. o. oo as an D. 26o. o' abest IGT l. 1026. 31a. an riaṅ r. D.

34d. d'aicme D. 35a. ar ar luid céim (2a manu) A, ar an aitég D. b. cl. Is. A. c. atadoise a br. D. 36a. géadaim A, geadoid D. b. ná ar g. D. 36cd., 37ab. absunt A. 37d. comaid D, gcumgaid A. 38c. -eirce D. 39c. corc nd. A. d. port nu. gid á. A, port u. gid á, D. 40c. ara n. D. d. imbuail D. 41ab. ngeal: hoilead A. 43a. ga dúdcas D, do dúdaig A. b. leig a. A. 44a. An dr. gar d. D. 45b. ndaoimib D. c. a abest DA. 47 abest D. 48a. is abest A. b. cuimnigtar D. d. san dún nar dair A. 49a. Cardon (?) A; mbeirge D. 52c. ruaig A. d. do máig A. 53b. ogaimail A. c. draigde an m. D. 54a. lodair A. 56a. bud gear D. 57a. ar c. D. b. cuiridh . . . bur n-i. D. 59a. da cco. D, do co. A. b. -gleadaig D. 60a. riot is D. b. is dú is uaisle dguil Gaoideal D c. cródha bar tir. sgad te. A, dú is croid a ttroio sa ttealaig D. 61 abest A. 62b. nógcraob D. c. nó sm. D. 63a. cadaoir AD. 64a. d. ad a c. D; comúr A. 65d. dá b. D. 67-73 absunt A. 72 da daoib toirbire D.

75. [23 L 17, 94 (L); ZCP ii 360 (Z)]. 1a. Ollt- et sic semper LZ. 3b. uibir, et sic semper L. 5c. sa Dr. L. 8b. luigeac L. 10b. aois L. d. g. g. L, g. gionntaim Z. d. bgear LZ. 13b. na biod L. d. gco. L. 14d. act L. 18d. bg. né. L. 19b. críocha L. 20a. críochad LX. 21a. do cunchus doib Z. c. cít act Z. 25d. na c. Z. 25(a). abest L. d. na talmuim Z. 28b. d'ga. Z. 30b. on c. g. g. L. d. gur bu. L. 31a. mar tairnig an cít do Z. b. críocha L. 32a. bgear L. 33b. ugdair L (sic leg ?). 33a. abest L. 34a. deimid ne Z. b. dinn Z. 35a. gear LZ. c. mar do bárd L, gur cuir Z. d. -áir L, ceda curdoir Z. 36c. ag cuir Z. 39a. sleid L. 45b. doilead Z. 46 abest L. c. is Z. d. aodguire Z.

76. YBL c. 155 (Y); O'Con. Don's Bk. 23 (A), 367 (B)]. 1d. moraigle Y. 2b. dosculad Y. 7b. nócar AB. c. is é rug AB. d. an té cug AB. 9d. le YAB. 12c. dag ABY. 14a. ní raibe ag AB. c. i n- abest AB. 20b. dá o. Y 22a. ar taire aitris AB. 23c. as do c. AB. 24c. muna Y, murab A.

77. [YBL c. 185 (Y); RIA 23 L 17, 24 (L); 24 L 13, 33; 24 C 21, 29; 23 G 24, 443]. 2b. re a bg. L, re g. Y; guas-gluad L. 3b. a ni. L. 6a. uc an br. L.· d. a abest L. 7a. atáim L. 8d. mo cr. L. 10b. clíse a gc. L. c. i. am ár L. d. -ábaimn Y. 12b. a c. Y. c. trem cr. L. 13a. -cairt L. 14b. hanród L. c. 's abest L. 15a. as do L 16a. dod dr. L. b. midcor Y. d. ar ccéil. L. 17b. ó canaid (leg. canaid ?) Y. d. ar deo. L. 18b. a abest Y. 21a. s. gColla do cl. L. b. annam L. d. a s. gc. L. 22b. ler d. ar nd. L. 23a. mór laice ag luct an tige L. 24a. ní bud L. b. don aos L. d. dá ncol. L. 25a. an abest L

c. naiṫ. L. o. mé a. níorḃ anaiṫniú L. 26a. o'éis L. 26c. clú oo-ḃ. L. 27b. a ḃruil acu ga L. o. ganaiu L. 28c. ouṁa L.

78. [Stoneyhurst MS. (S)]. 2o. oirne S. 4a. s. a ha. S. 5c. oá c. oa c. S. 6o. oo abest S. 7b. oan corrairsi S. 10c. sé i ng. S. o. ċearnuiġ S. 12b. ag i. S. 17a. gcuiṁġeaċ S. 18a. gan goin S. 19a. oigrios S. 20b. an S. 21. gorrgluinn S. 25a. oer S. b. goiṫne S.

79. [23 L 17, 109 (L); 23 F 16, 4 (F); 24 P 12, 144; 23 H 8, 110]. 2b. ceasgaiú L. 4a. léṫ L. c. oaṁraiú LF. o. mbarr- LF. 5a. oo leanpaú F. 7b. níṫ ċeasgaú aċt ceiṫm L. 8b. a abest L. 9a. -neaú L; -laoiú F. 9b. ḃráis L. 10a. mbacán F. o. sia. ar siú L. 12c. a losain an i. L. 13o. -ċonnaċ L; otaoḃ F. 14c. gan gal L. o. mban F. 15c. fúinn LF. o. glúm LF; go lar L. 16b. -gairú L. 17b. a. géṙ ṗ. L. c. nar craíú L. o. g. an neic F. 18b. finneiṁ L. 19c. a sompla L. 20b. go iao L. 21b. haúnaú L, haúmaú F; oċrais- L. o. n-áiġ L. 22a. gcáiġ L. b. gcosaṁail LF. c. oíṫċ. LF. 23b. ttr. L. c. gCua F. o. oo ċrá L, roo cná F. 24a. oaṫaiḃ F. c. iomrać LF. o. iongnáṫ L. 25c. oiġṫe F. o. ttárṫa F. 26a. aġaiú L, aiġuiú F; rann F. b. a ttaṁ L. o. gc. gc. LF. 27c. ċlisoe L. 28 abest L. 28a. -eaṁair F. c. gé t. nglas F. o. a heas F. 29o. ḃuing L. 30 abest L. c. muṁniuṁ F.

80. [23 L 17, 40 (L); 23 H 8, 67 (H); 23 G 24, 40; 24 L 13, 39; 24 C 21, 47; E v 2, 341]. 3 abest H. 4b. ar mion- H. c. a noearc L. 6a. ccom. H. 9a. ní ci H. o. is abest H. 10b. a ḃo. H. 11c. mo ċ. ooo gr. gl. H. 12a. luaiṫ, muire L. b. gorċuiġe L; nó H. c. loisgniġe ḃṗ. L. 15c. ó abest H. o. oeaoráin H ní ḃuú u. LH. 16b. ort uman H. 18o. oámaú H, gémaú L. 19b. háġ LH. 20 abest H. 21 abest L. 22c. fúigre L. 23o. i. fuimiú H. 24a. a ṗ. ṗ. H. b. éir. LH. c. óiall L. 26o. naúnaú L. 27a. oo láṫ. H. 29a. ḃṗ. uaitse ar L. b. oo só H, soiúriú L. 30a. 'oá LH. 32a. le H. 34o. gan o. L. 36ab. aisoir: tuaraisoil L. c. ḃr. ḋ. H. o. re riar gaċ L. 37a. leigearsa L. 39a. a imtinn L. 41ab. ra l. trom: iomformaio ionnom H. 42o. ċleiṫ L.

81. [O Con. Don's Bk. 209 (O)]. 1b. oe ċoruinn O. 7c. teimtiġe O. 8c. ionsaṁail O. o. -aúḃaiú. 11a. hé. O. 15o. ga mór otunna O. 22a. nar muiú abest O. 30c. raoi O. 31o. ċoigil O. 33a. oo linguiú O. 39a. póṙ O. b. sliaḃ O.

82. [23 L 17, 51 (L); 23 H 8, 69 (H); Stoneyhurst MS. (S)]. 1o. ṗeaúna H. 5o. mbí HL. 6c. no. no. HL. 11a. nar i. H. b. ṁórsaim ṁeic H. 16c. ḃṗ. ḃṗ. HL. 22a. tigio L. o. n-óir H.

23a. cC. HL. 26a. Ré bl. H. 30a. Da badóir L. c. na c. L. 31 abest H. 35c. mbr. H; as a L, dá H. 38c. síol gC. do c. na deisiol H. 39d. barra H. 40a. sa mhu. H. 41-43 absunt HL.

83. [Stoneyhurst MS (S)]. 4b. timdiúa S. 5d· tuaitsin S. 6ab. tairris: ainis S. 7b foiris S. d. fagáil S. 8c. druid roigtiu cú· cróduda S. 9c. nó ar sl. S. 10d. ó néanna S. 13b. naomad S. 14b. ng. S. d. naimfeanáig dá c. S; tordaraig S. 15a. doir S. b. dorcla S. d. clár S. 15a. dreigis a duire da deirct r. S. 17a. snid S. c. -coll S. d. gealluaide S. 18b. na bfiodbuid roideanna (?) S. 20b. siodlaig S. 21b. folac S. c. eidid S.

84. [23 D 14, 35 (D); 23 L 17, 59 (L); 23 F 16, 1 (F)]. 1b. ag bu. D. d. ris an FL. 2b. ar abest D. 3a. as di. D. b. a barr DF. 4a. dán act F. c. cor ort F. d. an dásact F, do dásact L. 5b. riot DF. d. cl. Ca. F, cl. gC. D. 6b. dá leanta F. d. ad c. F. 7b. do buailfide é L. c. dom dorn F. c. má dl. D. d. bur no. D. 9a. as leat D. b. dreac D. c. dom dán L. 10b. gealltar duit FD. c. nó cos DF. 11b. tuille uaibair L. 13a. buailead D. 14a. Cobuil F. 15c. rí donn. F, maitfé a rí D. 16c. é abest L. 18b. ndearnas D. co. -lann: -ball D. 19b. fa abest LF, mé anois c' f. LF. 20b. uaine L. c. ad LD. 22a. lingead F; ceilg l. b. cadail L. 24a. ní abest D. c. -iugad D, -iogad L. d. -liobar L, -liubar D. 25a. dar g. F. 26a. Adaig T. failde a bf. F; Tuada fáil a bf. L. c. dar hi. DF. 27a. Cairbre mac F, fóirne mic L. c. féilim et sic postea LF; an di D. 28b. ag féilim F. 29b. dar tuit f. L, do tuit f. F. c. do b'é act F, go be act L. 30a. do b'é a F. 32a. bliadaim DF. c. rug D. 33a. as leis do c. c. c. L. b. ris do D. c. re T. D. 35b. rí L. 36a. Teagais Tu. D. c. gur lean L. d. do bile F. 37c. baisdtear Mide F, leanais Mide D. d. a tuir D, do tuir F. 38 abest L. 39a. A. ar aitris dTuatail D, atáid mar ait Tuatal F. b. tatair ar na hantuataib D. 41a. lúg F. d. is do mead ó C. F. 43b. deas abest D. c. 's abest DF. 44a. dearca F, rosg D. b. m. dubd D. c. folt m. L; dá m. F. d. -clann D. 45a. a A. a í C. D. b. dearg F. c. dearg F. d. dar lán F. 46, 47 absunt LF.

85. [23 D 14, 44 (D); 23 L 17, 70 (L); 23 F 16, 116 (F); 23 H 8, 8, 38; 3 C 10, 96]. 1b. os cionn oigde ar F. d. an m. F. 2a. togaibtear leo L; bfód- D. b. cr. an c. L. 3d. ar imt. D. 4c. le c. D; cr. L. d. -fiodbaid L, -fiobraid F. 6. abest FD. 7d. hardcuraid L, nardoraib D, narmdoraib F. 8a. ttionóil F. b. né. D. d. díodslóig L. 9c. fa a f. L, le a f. F. d. g. an m. F. 10a. an m. D. d.ga co. L. 11b. ar sn. L, as sn D. c. ttor F. d. -rad F. 12a. im mh. D. b.

isin D. c. i láim D. 13a. tig le láim l. F. c. ng. ng. D. 14a. os pu. D. 15a. ón lá D; éad F. 17c. na Gaoidil dar an g. D. 18b. a in- L. 19c. s. fear oile L. 20a. -aim LF. b. na mc. D. 21a. ar lár FD; luct FL. 22b. le mac D. 23c. os bóinn D. 24a. rian an DL. d. nar él. LD. 25c. a abest D. 26a. mbloid L. c. f. l. na donar L. d. ar ccl. D. 30 post 48 L. 30d. fa me. D. 31b. flaith L. 32c. ealma F. 33c. ccur DF. d. 's nach LF, act nar D. 34 abest L. b. gConach aird D, Conach air F. 35c. nA. L; a náig DL. d. im ríg D; niomdán DL. 36a. Aoibinn do F; do tige L. c. a mbrug D. d. t. is l. l. DF. 37 post 40 FD. 38cd., 39ab. absunt DF. 38 b. -beirtib L. 39 abest L. 39c. bid aigleanna F; a. go narm ngl. D. 40d. na l. D. 41 suigidtior s. a. F. 42-52 absunt F. 42a. lionuid do L. d. c. clairdeirg D. 43c. sumn D. d. br. mb. D, broinig is b. L. 44c. luach L. 45c. foireann t. focuil L. 46 abest L. 48a. Mac Murchada mór an geall L. b. nol. L. 49a. Anagartа is meic mílead L. c. siad do br. L, soigid br. D. d. da nagartar L, le anagart- (?) D. 50 c. re dr. D. 51, 52 absunt L. 52c. trig sl. td. D.

86. [23 L 17, 125 (L); 23 H 8, 71 (H)]. 1b. se arís L. 5cd. cumad: -mad L. 7a. a ttr. LH. 14c. cadaig LH. 19c. g. sa g. LH. 21b. Samáin LH. 22a. ar olc as H, ar loit as L. b. ar ó cc. LH. d. gan anb. LH. 25cd. traith: -sgáith HL. 27d. ngabod LH. 28a. cleis H. 33 abest H. d. muna dtoitfe L. 34b. aitheis L. 37b. grian L. 38b. an é. L. 39c. goil H; caoine LH. d. dá doimaoine LH. 40d. mhuchtar H. 42a. ccuinn LH.

87. [23 D 4, 362 (D)]. 1a. -misneach D. 2d. -misneach D. 8a. f. f. D. 9c. fuair D. d. sluaig b. an barrach D. 11a. aithe D. c. sochaointe D. 12b. do D. c. ngloin D. 18a. dincheann (?) D. 24a. cuir sí a numail D. b. go mbí a cás D.

88. [23 L 17, 58 (L); 23 H 8, 68 (H)]. 1c. comair LH. 2d. fad. LH. 4a. fagáil L. d. ar co. H. 8cd. lisse; -nidse L. 9c. a go. gl. L. 11d. ar f. LH. 16d. tug is an LH. 17b. doirinn H. 19c. dise H. 21c. gil L. 23d. -muir L. 26b. comairlid H. 29a. br. c. L. c. óg go huain ann L. 33a. bradaid L. b. na ninnbear L. 35d. is abest H. 37d. dtréige L.

89. [23 L 17, 45 (L); Stoneyhurst MS. (S)]. 2d. noi. S. 3d. re S. 4a. ccom. L. 5b. leog. SL. d. daith S. 7c. tar céin nan. S. 8d. táithreachtana L. 9b. do abest SL; druim dá naidraid éa. L. 11c. tsair S, táir L; taoib- SL. 14b. róishligimme SL. 15b. naonachmadar S, naonaichmeadair L (sic leg ?). 16c. gceir abest S. 17b. -com- SL. c. só tar s. L. 18d. neach is S. 19a. tug

ar þ. mh. m. L. 20b. brátairbimleat S. 22a ann gac L; iotlannbailiu L. 25a. s. uadas a. S. b. re saior na S. 28a. Signe L. b. mainéireannaig SL. c. oige SL.

90. [O'Con. Don's Bk. 405 (O)]. 1b. ar tús O. 4a. þ. síos O. d. -ealladh O. 7a. na maith O. 9c. þás O. 15d. báiu abest O. 18a. ann O. c. cuinn O. d. ċ. gco. O. 24b. ar dá n-a LO.

91. [23 L 17, 7 (L); 23 F 16, 157 (F)]. 1a. mheasdar L. 2c. réim LF. 3a. na cló mh. L. b. neith LF. c. mogha FL. 4b. nocha a. F. 10d. g. a i. L. 15a. r. an m. F. 17c. bpionn F. 18c. mac mh. F. 20a. g. do ó. FL. 23d. gur iaig FL. 27d. a abest F. 28ab. ainm: gairm F. 30c. aonúdacht F. 31a. faltúir þ. F, altúr þ. F. 31b. goire L. 32d. réil vel réiu L. 33b. na dt. LF. 36b. fa LF. d. ad abest LF. 39a. cosnuig L, casnoig F. 40b. nocha an bþ. F; a abest F. 41c. gan þ. c. F, gan þ. c. L. 42a. Rigtheaglach LF; ar mbiad F. 45c. doig F, noig L. 51c. sa ċr. L. d. a abest LF. 52c. feartais LF. 53b. g. 7 gr. FL. 54c. buí abest LF; dealb gr. L.

92. [O'Con. Don's Bk. 393 (C); 23 L 17, 64 (L)]. 3b. gnáith L. c. goimh L. d. bliadh L. 8c. acuid CL. 9a. gceann LC. 13c. d. nach d. LC. 14d. mh. mh. O. 16d. leacach LC. 19d. m. mb. mb. L. 25d. leg. síod-? 26a. nduinn LC. b. gCul. LC. d. néigin LC. 28c. re b. L. 29d. annroth L, anáruth O. 30a. Ollach L. 32c. ccatha L. 41b. úir LC. c. ng. ng. L. 47d. no. no. L. 48a. nduinn. L.

93. [O'Con. Don's Bk. 197 (O); 3 C 12, 277 (=O); 24 P 27, 80 (P); 23 N 26, 57]. Fearghal Óg Mac an Bhaird O, Eoghan Ruadh mac Uilliam Óig Mac an Bhaird, cet. 1a. fagus þ. don thaoibh O; sic leg. 2d. g. g. OP. 6c. d' abest P; ttr. PO. 11d. re tuinn P. 13a. fa teo OP. c. san cr. P. 14b. caill PO. d. ní bia O. 15c. coimhde OP. 18c. go fánaid P. d. ibh D. OP. 19a. foirne P. d. nach dóig P. 21c. re gr. P. 26c. dar toghadh P. 30c. cuan PO. d. mo ón. d. diom P. 33c. d. a dhéar P. 34a. d'fóir O. 38a. bóinn conáig O. b. toghbadh O. 39b. foirne P. 40a. mbr. br. fl. OP. b. Tuig O. 41b. acht a gl. O, ó na gl. P. 42c. ciall OP. 45a. tre h b P. c. don thaoibh P. 47a. ccro. P. c. fuath O. d. na dtuath P. 48c. bpuair PO. 49d. chéadh P; acht abest O.

94. [YBL. col. 153 (Y); Rawl. B. 514, 12]. 1c. casa Y; na heire Y. 4a. ri Y. c. ma atae1 Y. 6c. guma Y. 10a. ri Y. 11b. tsl. Y. 12b. mbuig Y. 13d. hi do. Y. 15a. a donn Y.

95. [23 D 5, 276 (D); 23 N 12, 180]. 2d. aoruidh D. 7b. ndeadhaidh D. 8a. sgaoilidh D. 9d. ar bþo. D. 10a. a ċe. D. 12d. naidh fl. D. 13a. ngille D. d. sum bu. D. 14b.

teimntiġe D. 16b. ġCu. do ċlann D. c. -ngaiḃ- D. 17d. biaid na aiṫmḟéile na hanar D. 20a. naiḋ ra. D. d. dó D. 23c. da bṗ. D. 24a. tí D. 25c. orm a t. D. 27 abest N.

96. [23 L 17, 124 (L); 23 H 8, 54 (H); 23 N 12, 13; F iv 4, 118; F vi 2, 319]. 2c. ṗuaiṫ L. 4a. bearn LH. 7c. Síḃne L. 8a. leaṫaid LH. 9c. so ṗort L. 11c. druid LH. 15c. hanuaim H. 20a. -śeaḃaċ H (leg -śeaḃac?) b. ġaḃas LH. 23d. ḃonn- L. 25a. ṗ. ṗ. LH. 26a. deiṫċime LH. 32c. do abest L. 34a. luiġ L. 36a. Aḃ. LH. 38b. Aoḋa ṁac A. ṁeic L, Aoḋ mac Airtṁeic H. c. seaġ L.

97. O'Con. Don's Bk. 355 (O); 3 C 13, 808 (=O)]. 1b. ḃṗuiġin O. 3b. nbeart O. 8a. r. a ś. O. 10b. ráiṫ O. 11b. do ċl. O. c. ṫile an cl. O. 14c. annaṁ O. d. -mar. 16a. vel. siḋġreaḋ O. 17d. osa nbiaḋ raṫa O. 19b. -ċaṫa O. 21c. -ṗlaṫa O. 22a. cuireaḋ O. 24d. a nduḃairt O. 26c. ríġ briain rí O. 33d. ċu. ċaiṫ- O. 34d. ttaoḃċruaiḋ ḋeilgniġ O. 35b. luimniġ O. d. ṗriṫing O. 36cd. ḃṗoġa: -ċora O. 38c. ṗailm noaċ. O. d. cuin do O. 40d. do ċéaḋúin gní. O. 42b. ḃṗeaċ-ṗuiġ O. 43c. gaċ caṫ O. 45b. ir ṗ. O.

98. [23 N 28, 34 (N); B iv 2, 94 (B)]. 1b. 's abest NB. 2c. clá NB. 3d. oiḋċe N. 7a. cl. B. 12d. ṗear ṗalġa BN. 13a. ṗ. ṗ. ṗasaċ B. 14d. ó cuimn N. 21d. tr. NB. 24d. a co. N. 25c. agus bruġaiḋ NB. d. leaḃar NB. 26b. ṗaḋlas N. 29b. a abest B. d. is at N. 31b. -éd N, -éit B. 33a. nar c. NB. 36c. eision N. 37c. seisiuṁ B, et sic saepe. 38a. Aḋar N. b. dán ha. B. d. daond. N. 40ṗ. gorma BN.

99. [C 1 3, 1 (C); 23 L 17, 137 (L); 3 C 10, 99 (X)]. 2b. don ṁ. C; o. Aiḃne X. 3c. ceandcaiḋ n. a ní is C. 4-44 absunt X. 4c. ag cr. C. 5a ó aaḋar C. c. dilaiġ C. 6a eisdeaḋ C. b. rer ingin C. c. eisdeaḋ C. 7a. anoaḋ C. c. bacaiḋ C. 8a. Carrṫaiġ, et sic semper C. c. śia CL, sic leg. d. tarrḋa C. 9c. muna ceird CL; comaind C. 11 abest C. 12a. durr- L, darraiḃ C. c. ar ṗear (?) cuinim (?) L. 13 abest L, b. laiḋ a C. 14b. do seiṫ C. c. olc ina na. C. 15b a gl. ḋ. LC. d. do ḋí. C. b. héanar L. 19 abest L. c. daníngaiḋ-grian r. r. C. 22c. loċt ar beiṫ ṗa buain d. L. 24d. sí abest L. 26a. mb. a húire C. 27b. mingland C. 28a. rioġansan L. 29ab daiṫi: ṗlaiṫi C. 30b. clúṁ L. c. r. corr S. C. d. anoaṁ C, annuḃ L. 31b. b. dre bine C. 32c. a ḋa c. C, na dá ċ. L. 33 abest L. 34a. dreaḃ LC. d. ṗeaḋna C, ṗeaḋnaiġ L. 36b. barrṫaiġdir C. 37b. or is í C. 38. abest L. -b. i leiṫ ris C. c. nglai ngaḃaiġ C. d. bí C. 40-44 absunt L. 42b. isa doind. C. c. dere (?) C. d. graiḋ (?) anurraiġ (?) C. 44a. eireirc noé C. b. da neoa C.

100. [23 L 17, 110 (L); 23 F 16, 172 (F); 23 H 8, 70].
1c. ní hé L. 3a. br. F. b. ceithre F. d. nar F. 6c a nge. L. 10c. Saúba na L, samhla nó F. d. slat aoi mc amhna F. 12b. sa troruib F. 13c. ghill a ní F, ngill do ní L. 16b. is abest LF; cughta F; na gc. LF. c. a tol. F. 17a. chláraib br. F. b. cearrocha na cca. F. 17c. órthar s. gl. gr. F. 18c. f. fa ói nochan ib F. 19c. bruighean L, bruitin F, bruitheadh H. d. bruighead L, brudhuib F, bouitheadh H; a bróin F. 21b. dar a c. L, darab c. F. 22, 23 absunt F. 22b. áigh L. c. -ithrigh L. 24b. tre a. gc. F. 25d. sé a n-alt F. 26d. i. a lab. L. 27 post 30 F. d. na heaglosa F. 28a. tagra FL. 29a. a ráth F. b. fa FL. d. dana F. 31a. ngoirthir F. d. do láimh F.

101. [A iv 3, 665 (A)]. 6b. áille A. 11cd. finn: inn A. 12a. gé A. 14d. más A. 15b. th'feith- A. 17a. coma A. 21a. táim A. 22d. d'fheith- A. 36d. vel "ronuaithe" A. 39c. nach ffu. A. 46a. cor. A. 49d. do-ní A. 57c. ngl. A.

102. [Stoneyhurst MS. (S); 23 G 24, 218 (G)]. 3a. -clad G, -cló S. 5d. ar ċ. G. 10b. san g. ar ngl. G. c. asgaith G. d. sa ng. G. 11b. fa haimm G. 12b. -fine G. 13a. -taid G. c. mar m. G. 16a. -naithe G. 17a. ua m. mh. mh. mh. G. 19c. ní cuibe dóib é. d. G. 22c. mbáin GS. 23d. ċum dín G; nó ccomhglann G. 25b. láimh G. 27b. na cl. G. c. nach bí GS. 28cd. foirtil: -tigh GS. 29c. a ċom. GS. 30a. bad GS. c. ngil G. 33b. seisean san t. G. 34a. ts. G. 38c. si fail G. 40d. a ngr. GS. 44b. riogan (?) G, rogain S. 47c. doigear G.

103. [O Con. Don's Bk., 229 (O)]. 1b. ċoimheas O. 2c. aniarr O. 5b. déanamh O. 7a. do. mn. O. 10a. luad O. d. dtr. O. 11a gan abest O. b. cionn O. 12a. aniarr O. 14b. cor O. 16a. ċoil O. 19c. sagh O. 23a. ċeard O. 24b. ag cl O. 27a. sin do comhga O. d. nír óigh O. 29c. an abest O. 30c. raib O. 32a béaraid O. b. docra O. 33b. é O.

104. [23 L 17, 41 (L), A v 2, 69 (A), 23 H 8, 48]. 1b. -sgaċta L. 2a. gothf. A. 3a. riom LA. d. glanta L. 5a. má tá ar dearg ar no L, má tá ag diultad dar ndaltas H. b. da ċor tar ar gcomhaltas H. c. fior abest L. 8c. do abest A; ionar nuċt A; ionar uċt L. 9a. sa tr. L. 9d. ċe. ċu. L. 11a. -óilis A. b. ċeithre L. c. a ttighidh L. 12a. bfear LA. 13d. na aghaid A. 15b. ar gr. A. 16a. diagh L et sic saepe. 17a. le lór do s. A. b. ar an deo. L, ar na ċeo. A. 18d. le abest L. 19a. éire L; do g. Éirinn A. b. nach ba A. c. chiaċda LA. d. agha m. A. 20a. muighe A. c. gé léim A. 22b. n-iom. A. c. meabla LA. 26a. bulg L. 27c. do fu. L. 28b. cCul. L.

105. [23 F 16, 177 (F); A iv 3, 674 (A); 23 D 14, 38 (D); gothf. fion

Ó Dálaig FD; Eogan mac Gofr. finn A. 1d. ós g. D. 5d. ttr. F. 6c. ndr. A. 15b. go br. A. c. bró donn m. F. 16b. troc- AF. 23a. léim t. D. c. c. marrcl. F. 24a. díot cosnamh F. 26c. neamhtais D, neamhuis (?) A, neamhuis F. 27a. tionóiliu F. c. ttrum m. F. 27d. a l. FAD. 28a. ttion. A. d. sum c. D. 29b. an tso DA. d. go rug ar cóir C. F, go rug Conn ar C. A. 33c. d'fr. is í i mb. D. d. do fuas D. 36cd. sin: dtreib D. 37c. bró FA.

106. [23 L 17, 81 (L); 23 F 16, 173 (F)]. 3d. -seacl. L. 4b. guma F. 6a. a mhúr L. 7a. Col. F, Col. L. 10b. bá C. FL. 10d. seang F. 12d. gan bríg FL. 17d. a abest LF. 19a. Teacht LF. b. gan b. F. 20a. maidean FL. d. gcuimeabad cuinn F, ccuirmeabad cuinn L. 24c. fear L. d. s. na seal F. 31c. b'iarruig FL. d. fiaduin L, fiaguin F. 33b. bu lat F. 37c. brannaib FL; bró F.

107. [O Con. Don's Bk. 140 (O)]. 7a. bail O. b. anond O. 10b. hOirg. 11a. an cr. O. 15a. tr. fa t. O. 23c. cé O. 25c. f. u. O. 26d. octar O. 28a. sin do f. O. 29d. aisdeaduo O. 33d. oile O. 38b. a n- abest O.

108. [23 L 17, 77 (L); UCD, Zimmer MSS. 18, 144]. 1d. naicréige L 3b. bfir L. 5d. doblas L. 6c. rónadmuid L. d. ubuill L. 7a. f. f. gr. L. 8c. slán L. c. compán L. 9a. f. an f. L. b. teangb- L. 15a. annsruc L. 16d. ngA. L. 17b. na hadmad an L. 18c. ar sic L. 19a. fa a L. d. bfair. L. 20a. bfearg L.

109 [23 O 25, 10 (O); 23 N 3, 147 (=O); 23 O 27, 156 (=O); 23 O 28, 11 (=O); 24 C 11, 9 (=O)]. 1d. mbr. O. 2b. bfogair O. 3a. cr. O. 4a. -acaid O. c. éimleigion O. d. tres an mb. O. 5b. da cur O; cuarta O. 6b. g. a l. O. d. oiread hí mh. O. 8b. dá clár gc. O. 9a. br. br. O. c. coillb. O. d. bambáiduile O. 10b. an d. O. d. dá mhúr O. 11b. fi. fagaid. 12d. callarcaid O. 13 eagar na líne, c, b, a, d, O. b. anturn O. 14a. fáil O. c. riadne. 15c. doiriomaid O. 16b. dodearcar a s. O. 17c. act ag fo. O. 18e. slóigte caomha O. 20f. ní ba air f. O. 21b. ar fead O. 24as eimfile O. d. rigbile O; 's abest. 25c. -gce O..

110. [23 C 33, 222 (C)]. 1cd. -naid: -raid C. 4a. bfu. C. 6a. cuir C, luigeac C. 8a. gcrú go C. 11b. go bfuair C. 15c. mirr abest C. 16b. na bfionn C. c. amháin C. d. cráid C; ionn C. 17c. ndata C. 18c. sa l. C. 22c. is abest. 24d. gr. C. 28c. caill C. d. siur C. 30c. dib gc. C. 32a. díg C. 34c. act A. d. a abest. 35d. ou rig ar roimh fuiloing uainn C. 36d. táil C. 37c. mall- oil- C. 38c. disle C. 40c. an grian C. 42c. a. anle na C. 43c. naoindin. 45a. glóir C. 47c. a abest. 50b. acme (?) cr. catac ce C. 51a. óig C. 53c. dearbad C.

111. [O'Con. Don's Bk., 29 (O); H i 6, 128 (T)]. 1b. bṗoċla T. 4b. imis Deaṁna O. 5e. breaġ b. T. ṗ. sa c. TO. 7b. r. no r. T. 8b. ccnoba T. 9a. leiṫ O. c. tir ar a l. T. 10c. cloṡ T. d. muna O. e. aċ nir T; iaṫ OT. 11a. dar láiṁ T; dar ducṫa O, dar tucṫa T. c. abest T. ṗ. na diaṡ T. 12c. a dtabram diaṫ ċuimn cíos gan ṗuireaċ T. d. abest T. 13b. neammbog T. d. gus ar ni. O. 14a. ṁ. mar a T. c. sa náireaṁ O. 15a. a luaiṫ-ċreaċ O. 17a. da ṗ. T. c. cailce sa cca. O. g. sa slóiġ O. 18c. gaċ ċl. OT. 19a. coṁṡluiṫe caṫa na mb. mb. O, aṡaccat na mb. b. T. 20a. leo do l. T. e. ċean T. 21a. cuiléir O. b. no. O. 22c. sg. ainceas T. e. sgine O. 23c. r. da r. T. ṗ. sg. ga sg. T. h. ag pléasgaṡ puaiar T. 24d. is ṗear O. 25a. na abest OT. h. 'na abest T. 26c. cuma OT. 27c. br. g. T. 28 abest O 29a. ríoġa T; sluaiġeaṡ O. 31e. gaḃ. T. 32a. uġag O, uṡaċ T. 33a. bíoṡ O. b. iaṫ O. c. caoṁṡa T. 34a. macaoiṁ T. 36c. gaċa a hinnse O. d. tarrsa T. 37c. bronnt- T. d. ón ṗr. ṗr. O. 39a. críoċsluaġ T; c. ſṗa ċeaċ roṁra T. e. contar T. 42b. bṗalcaiḃ O, bṗlaiṫ- T. 43a. maiṫ l. a bṗ. T, o (?) maiṫ a luṫ luċt a bṗ. O. c. der T, deir O, ndeasg- OT. d. as cc. (?) T, gan m. meisge O. e. i l. r. seang O, laṁ a r. seiṁ T. ṗ. bṗeistiuġ T, bṗeisdeaṡ O.

CAIMT SGAOILTE.

(. . .)=abest O, [. . . .]=abest T.
1. aga O. 2. or da O. 3. bṗeaṡnaṡaiḃ T. 4. or O, uair T. 5. aċt cuṁaċta an ṗirdia ṗorordha uilecuṁaċtaiġ O. 6. -dogḃáil O. 7. criṫmḃéal cáinte bel O. 8. dá éise sin ag T. 9. -ḃeoil T. 10. ṗaoḃraċ O. 11. seadcan O. 12. is atta a. an uair T. 13. mingreama T. 14. is easb-gris O, ⁊ aiṫis gris T. 15. m'a. daoneigin don O. 16. an c. cuṁ-daiġṫe O. 17. liodarda O. 18. na hoireaċt T. 19. sgribe T. 20. ⁊ gurab í as T. 21. meoileoga O, mbeirleoga T. 22. gcreasannaiḃ O. 23. -ċroma T, -ċruinne O. 24. tuag connaiṡ OT. 25. gcreasannaiḃ O. 26. bṗiorḃaḋa T. 27. is ní hí. don d. T, is an d. O. 28. ṗaoḃraċ O. 29. niomiċosnaṁ T. 30. siṫ- O. 31. ná abest TO. 32. iar suiḋe O. 33. na ríġḃruiġniḃ T. 34. -neartṁar T. 35. ngarg T. 36. ngaḃ. is eirġeas ruiṫ. T. 37. dreaċta ⁊ re duanlaoiḋeaṡ T. 38. s. dá ga solus reic T. 39. ina meanma agus O. 40. ⁊ gaḃaid ag ól ar T. 41. blaṫaiṡc T. 42. maolcl. T. 43. meiṡg T. 44. briodarnaiġe O. 45. ⁊ eisdiṫ O. 46. neig-ciall-e O. 47. go hu. ar agallaṁ gaċ T. 48. eirġeas OT. 49. ris an bṗraisgeim sin T. 50. laoċaiḃ muinntre T. 51. siṫċain cuir T, síoṫċan ċuir O. 52. deannta ⁊ treaḃaire O, occusteannta trean-

taḃairt T. 53. críċe O. 54. aiṫearraiġe O. 55. iomṙéumar T. 56. maill- na O, re na T.

112. [3 C 12, 394 (C); O'Con. Don's Bk. 227 (=C)]. 1a. Aḃ- et sic passim C. d. cú as C. 2c. diomo- C. d. ně. C. 3d. a bru. C. 4c. ccoin C. 5c. ccoin C. 10d. cosġair C. 11b. a. an cuḃ. C. 16a. béal C. 18c. deimne C. 19c. míleamla C. 20d. nać cc. C.

113. [O'Con. Don's Bk. 159 (O); 3 C 12, 158 (C=O); B iv 2 65 (B); 23 F 16, 212 (F); Irish Texts ii 16 i.e. Rawl. 67 (R)]. 2a. leis C, ḃeas RF; go t. RFC. b. go heas ne RCF. d. nda. B. 3d. ar dt. C, a ṫ. F. 4c. arḃ F. d. -ċaol FCR. 5a. co réiṫ BR, do réir C, ar na réiṫ F; c. lá FC. d. ḃraġáil F. 6a. ticcṫear B, toġṫar C, ticṫear R, teaġar F. b. da ca. F. 8b. ar é. F. c. l. do l. F. d. ċ. pa ċ. F. 10a. ní B. b. is a tír ttiúpuinn F. d. ḟ. mín míonú. CF, Ċ. p. p. B. 11a. a. re l. F. c. re n-é. F. d. níġ na F. 12a. no ba . . . -ġeal F. b. comrainn R. 13a. puileaċ F. d. gclaon C. 15a. sguṫċaṫ RF. d. mioċair C. 16b. pinnṁar F. c. don tr. BR, an tr. C, na dtr. dt. F. 20b. puiġiḃ, F, puiġiṫ C. d. pr. p. p. B. 21d. ar abest C, an F. 22c. ban BFR, ḃan C. 23b. ttoil-ġníom C, comṁsníom F. d. maġar CF. 24c. -ċloinn F. 25b. daṫd C. 26a. nóá. C. b. go donn- nD. C. c. p. co. cl. R. d. -ġlan C. 27b. comóa na ḃpear F; slóiġ sluaġ C ; slóġ seanna F, slóġ sleanna R. 28a. a niḋiḃ C. c. uainn BFC, uann R. 29d. s. C. C. 30b. cloinne CBFR. d. ar c. RB, ar ċ. F, ar gc. C. 33a. a. liḃ gaċ laoḋ C. b. na creacpa B, noċa creacpa FB, creċpa R. 34b. go r. r. C. d. diongnaḋ BC. 36a. saor abest B. b. as a F. c. puair aṫair s. F. d. cu. caġaiġ F. 37. abest BCR. 39b. baḋ á. B, níḃ á. F. c. don ċo. R. d. ar ḃ. CF, a mb. R; p. p. R, ṗ. ṗ. F. 40. abest F. 42. abest CRB. 43b. aḋraḋ C. d. r. do r. C.

114. [A iv 3, 648 (A)]. 1a. pad ṗ. A. 2a. pad ṗ. A. d. is abest. 3c. na tt. tt. A. 4d. comaiḋ A. 6c. ġr. ga. A. 8a. do A. 9d. is abest. 10b. sdo ṫrilis leaḃar ag longċlannaḋ A (et sic leg ?). d. as ca. A; ad-connсamair A (leg. -mar ?). 15c. geagruinn A. d. do réaḋlainn A. 18d. a mb. ḃl. don ḃr. A. 20d. gcreaċoill (?) A. 21a. bruinne A. 22b. dá co. A. 26b. ríoġ IGT l. 2109. 27b. nu tearla A. 29a. as A; riġeaḋ (?) A. 31d. id A; arl- A. 33b. cruaċan (?) A. 34d. seirc A; gráḋuġaḋ (?) A. 35c. noáṁ A. 41d. pad.

115. [23 L 17, 151 (L); 23 D 4, 115 (D); 23 M 16, 213; 12 F 8, 48; O'Con. Don's Bk. 315]; Aonġus Ó Dálaiġ, O'C. Don's Bk.; pear plaċa Ó Gnímh cet. 2a. taimig D. c. -aiḋ L. 4a. daill L. b. Seaċloinn D. 5b. Ḋálaiġ L; nuigmn D. c. l. sgol D. 6b. -ḋnaċ D. d. do ċodar D. 7a. daġraiḋís D. 9a mac D, meic L. b. ná D. c. a cceo c. D. 10b. is sgol do sgar d'e. D. 11a. sgaoiliuḋ L.

116. [23 D 14, 126 (D); 23 L 17, 145 (L); 23 N 12, 126; 24 B 9 234]; Eogan Mac Craith D, Taóg mac Dáire 24 B 9; Gofraid fionn cet. 3a. C. mac Briain Bórama L. 5c. gion go D. d. hé D. 7a. soir L. 8b. fa u. L. 9-10 absunt L. 10d. dtroch- D. 12a. do R. D. c. inis L. 13a. t. eadt eile L. 14c. ar mbeit s. l. ma a f. D. 15a. a teacht L. b. áiseach L, airgseach D. 16. abest L. 17a. éigsi L. b. imun gc. L. d. oirearglain L. 18a. oilithre b. L. b. óir L. c. do R. D. d. toig don i. D. 19. abest D. c. díon L. 20c. don ċ. L. d. duinn do ó. L. 21a. as é L. b. gach dán L. d. lochad L. 22b. nar i. L. 23-26 absunt L.

117. [23 L 17, 139 (L), 23 D 5, 358 (D); H 1 14, 123]. 1c. n-aisgead LD. 2b. bith L. c. nuadha LD. d. sluagha LD. 3b. ó tait D. 4b. b. ar laigin a ccéadóir D. 5. abest L. 6b. a cco. LD. c. mor L; śean úir (q. śeis in margine) L. 8d. Cath. L. 10a. nar ccu. D. 12d. an athair D. 14cd. cuirig: buidin L. 15a. b. Dr. L. c. dreim D. 16d. ós m. L. 17cd. -ráith: -áith D. 21c. a. nó e. L. 22b. gan i. L. 23a. bfear LD. 25b. daimfiadaid D, daimbfiadaib L. d. bf. bf. D. 26a. fuige D. 27a. eadt eile D. b. deithe LD. 29d. ndáil D. 31a. ghaith L. c. -domnaim D, -dughnaim L. d. ó clár D. 33d. ngl. g. L. 34. abest D. 35b. bfuairsin L. c. foigéag slim L. 37c. na mod D. 38a. -nta L. 39a. hfonna L, hónda D. 40d. do ċi. L. 41a. br. Sionna na sreab L. 43c. cr. ċrú L. 44b. deor-tadaoir (?) D. 45d. noil- L. 47b. m'aos cumpa L. 48-51. absunt D. 48b. oimdeas L. 49c. dosr- cc. cc. L. 51c. briadarraoi L.

118. [3 C 12, 423 (C); 23 D 4, 107 (D); 12 F 8, 43]. 1a. eascara C. 2b. abartach CD et sic saepe. 7c. ní far ó. D. 8c. díne C. 11a. foifraid D, et sic infra. 13d. ċe. ċr. C. 16b. dearsnaighe CD. c. san neacht- D. d. do s. C. 19b. ghrianaig C. 20a. mharbna D. 22a. an searc CD. 25c. gan dú D; acht abest C. 27a. daib is D, damsa is C. 30c. fead. CD.

119. [A v 2, 49 (A); 23 L 17, 48 (L); 23 F 16, 92 (F); 3 C 13, 677 (C); A iii 2 (X); C i 1, 103]; ní hionann ordughad na rann sna ll. 1b. muich C, maoi F, muaith A. 2a. ó l. CAF, a l. L. b. cearmna AF. c. cathair AF. 3b. a froigid C. d. na tig AC; dunaig C, dúnaig F. 4b. na dúin an ghlaisin CA, nó dúin na nglaisin F, do dún ghlaisin L; gona a g. L, gan g. AF, fo g. C. c. ar f. f. AF, re f. f. C. d. gc. nd. nd. AFCL. 5b. ar nar s. AFCL; bpeann A. 7a. chlárach m. nd. nd. L, cláradh m. nd. nd. C, cláraid F. c. rionnuig um an L, rionnaig ar an C, rionnuighe mun F, rionnaighe mun A. d. sliomaid b. as a b. C, sliombuidhe b. sa F, sliomaidhe b. a A, sliomuig a b. L. 8a. mar m. a sliogha dá sn. L, mar bad m. sliogha a sn. AF, mar m. slíochta da sn. C. b. díolgha as L, díoltha is C., díolha is F, díoltha as A c. cearaim C. 9a. a ha. geal C; re ol. LC.

b. nach gab CA, nach bean F; do luas C. c. tri C. d. mun dti L, muna ti C. 10c. ní bí s. l. c. cl. L, nach é bar l. c. cl C, is é bar l. c. cl. F, ní bruil san l. c. cl. A. d. l. is g. bar ng. CF. 11a. da ttreilgionn C. b. nocha ndeargtar C. d. na uct C. 12a. ngr. L, gr. C, gr. F, griobáin A. b. ní l. L; miodail A. 13a. ní br. L. 14b. ar til a cl. A, tar tíl na gcl. L, do síl a cl. C, do síl a crann F. 15c. an taibliu mun bud L, ar taibliu mun bad C, an taibligi munab A. 16a. cathair AL; ceathra L. b. geibte AFC, geabta L. 17c. i. mun teach CA; attad FL. 18a. s. go nuaim nord A. b. ins an d. F. c. dar fu. F. 18c. ceardcuill cl. L. 19a. cathair AL. b. gairde L, gairge FA, airde C. 20d. druim A. 21a. dornclad L, dornchla A, dorclaid F, dorncruinn C. b. nar FX; dorcaid CFX, dorcha A, dorcad L. c. tre tr. L, le tr. AC, ag tr. F. d. don teag A, as teag F. 23b. um nach FL. c. -rinn CF. 24b. ó na CLPXA. c. dar l. C, do l. FX. d. níor cl. L, nar cl. CFX. 25b. iom nach X. c. a fiod C, a dlaí díona IGT l. 1767. d. nach gl. AF. 26a. treabruib A. 27a. luaigim LAC, luadam F. 28d. cr. AXF, cr. LC. 29b. lonncoraib L; mar cr F. c. go gcloic mb. LA, gan cloic mb. CX, gan cloc mb. F; go mbuilg LXA, gan builg CF. d. t. n. a. cuilg caoin C, t. da n. cuilg caoil F. 30a. lanttreabach L, laintreabrad AX, láintreabacha C; is lom C, is lonn AXFL. b. go dtrachtnealbach br. br. L, do traigealbad br. f. A, go traichtealbad X, do trachtealbad f. f. F, don tráichtéalbadha f. f. C. d. gcl. AFCL. 31b. dingin C. 31-32 absunt LF. 32a. Druigeann as cruinne C. b. ní luime FA. c. na cur C. 33a. cúpla LA; gcorcra LA, ccorr F, corr X. b. ar dtochta búcla fa a b. L, ar dtocht a mbúclaib fa a mb. C, ar ttrachtaib a mbúclaib fa b. F, ar ttocht a bucla má a b. A. 34a. comla L. c. cúic ó c. LC, cupa ó c. AFX. d. an leang C; dluit CL, dlúta FAX. 35. abest LAF 36a. m. c. b. as br. CX, m. c. mb. mbr. a F. b. breac n. breac daoib an t. L, n. br. gach daob an t. C, n. br. gach daoib don t. AF, n. br. gach daoib mun t. X. c. pirde coirbeise a c. L, pige na coirbéise ar a c. CF, pige na coirpeise a c. X, pige na coirméise a c. A. d. -déise LF, -eise C, -géise A, -ceise X. 37b. neach da luad X. c. dá f. A, ga f. C, gan f. L, go f. X; cuim FAX, cúit L, cuit C; aocht C. d. do dluit AX, do dluig F, go dlúit [illegible] do dlúit C. 38a. laigin Ulaid L. d. dom CFX, dog LA.

120. [23 L 17, 136 (L); A iv 3, 764 (A); gan ainm A, Ollam na Cruadan, i. Aodh Ollbar Ó Carrdoid L; 2c. dar mbar. A. 4c. dá bragad f. L. 7a. ríogmaicne A. d. maidm go L. 8a. is abest L. 9b. mbeit A; gá fortead A. 11c. nocan f. a c. L. d. tráig L. 12a. nach bad L, na bud A. 14c. m. g. L; conadair A. 15b. le na A. c. ar é beit d. L. d. ol do laidhe ng. L. 16c. oireadtas ingad A, oireadt gach L. d. mbí L. 17a. 1 dt. L. b. -cío A; fan ttráitsin L. 18a. ionaidsin L. 19c. diabliaide L. 20a. -cán L; éagsamuil L. c. -aid-sin (?) L. 21d. bru. L. 22b. tairrsde L. d. 's abest L. 24b. d. a tig a ri

DUIDE L. c. FÓGRA L. 26a. -SIN A. b. GAN BEIT L. c. IS abest L. d. AR abest L. 27a. -SIN L. b. Cé L. d. uile abest A. 29 abest L. 30b. ní FAGTOIGE FEAD L. c. -FAIDSIN L. 31c. DEARNA L. d. U AR AN CINEAC L. 32b. Ó TÁIM A. d. GUR SÍOL A; LÓ L. 33a. vel FUASLAIGEAD A. d. NÍ DÓ ATÁIM L. 34c. COMHIGTIS A, CUMHIGEAS L. 35b. A CCÚIRT Ċ. L. 36b. CEIRD L; le GAC c. A. d. le GAC é. A. 37c. -FE L. 38 abest L. 39a. AG abest LA; BAR NDAGHOLTA A.

121. [O'Con. Don's Bk. 194 (O)]. 1a. DÓTĊAIS O. d· UAMAN O. 5b. ní ho. O. 7b. NACAR DAMHRAD O· 8c. MIOLAD O. 12c. FAID O. 15a· ĊOR O, b. TALMAN O. 28a. CUIRM ÉNGRINDE O.

122. [23 I 40, 139 (I)]. 8d. BLACTOR I. 9a. A BFUARAI. I. b. DIOMOLTAC I. 10a. ÁRUIS I. 14a BOICT I. 12c. AS TAD. I. 15b. -AIDSROT I. 17a. DRUING I. 21c. CCUMHACT I.

Focloir.

A.

A, a fir big, 7c. **4** 1; a fear beag 7c. **2** 1.

A (**fora. coitt.**) + **réamh.** Gach duine is cír a dtéigim, "a dtéigim i n-a cír" **88** 27; ar mnaoi ráinig d'teag "a dtáinig sé i n-a teach" **69** 9; méin na feadna ar a broil sliocht, "a bruil sé ar a sliocht" **91** 30; **féach** a h-, ar, i n-, do, 7c.

A (**aid. sealb.**) ac, a h-, a n-; is a loige a-táimid **3** 16; a docracht fuair tú é **32** 13; cluineam a threise a-taoi **94** 2; le a luatha tug (sé) a toradh **7** 18; dá (<do a) **féach** do.

A h- (**réamh.**)+**tuilli.** **5** 16, **29** 16;+**fora.** as **73** 13; aisde, eisde, **14** 12, **32** 25; asainn **82** 11; eisoid **8** 4; +**alt.** as an **52** 17; as na **88** 18; +**aid. sealb.** as mo **3** 24; as do **4** 9; as a h- **57** 24. +**coid.** as are **6** 11.

Aba, ar a. "mar geall ar" **42** 12, **60** 5, **67** 43.

Abacht [25], "suit" **57** 10, **67** 15.

Abaid, -g, **7** 1; fleadh a **48** 24; cuan a. **89** 3; ceol a. **81** 31; breitheamh a. **83** 19; nios aibge, -che, aip- **83** 19.

Aball [192], **2** 6, **5** 18.

Abann [183], **41** 38, **49** 12.

Abguigim, ap-, aib-, aip-, **11** 15, **105** 24, **114** 17.

Ablach, cín, 7c. a. **120** 25.

Ablann, (b.) **14** 1, 3, **20** 3, 31.

Abra, 7c. **féach** fabra.

Absdal, asb-, asb-, ea- [11], **3** 10, **52** 8.

Absolóid, (b.) **25a** 16.

A-bus, i-bus, -bos, **7** 6, **37** 43; -ain **66** 8.

A-cách, ('s) a-cách **1** 15, **5** 1, **57** 1, **87** 21.

Achadh, "fáirc, 7c." **37** 9, 25, **71** 2.

Achmaing, -inn, fam a. **101** 33; d'a. **102** 10; a. súl **77** 4.

Achmusán, (f.) **29** 24, **101** 31.

Acra, **46** 37.

Acrach, cín, 7c. ban- **118** 3.

Acraim, **féach** ac-cuirim.

Act, -d, (tá . . ., ní . . . ., act) **6** 12, **32** 22, **64** 9, **93** 49; ní bás, 7c. a. **20** 39, **79** 7; a. ge, gid, gin go, 7c. **3** 29, **20** 17, **51** 1; a. go **6** 22, **32** 31, **93** 6; a. mad **50** 17, **60** 37; a. muna **7** 16; a. amáin nach= "act ní . . ." **68** 25; nír . . . a. beit, "nír . . . a. do bí . . ." **58** 33; gá dtú, 7c. a. **féach** gá.

Ad, "baile, 7c." **76** 12; á. urrama **80** 19, **100** 22.

Adaig [93], **2** 13, **15** 9; **féach** oidce.

Adaltras [38].

Adamar, **féach** eadamar.

Adarc [12].

Adart, ceann adairt **88** 32 **90** 14.

Adba [4], "teach" 7c. **17** 10, **35** 13; lionn- **81** 8.

Adbal, "mór" 7c. **110** 7; (nios) aidble **70** 1; com- **70** 1; neart- **60** 20.

Adbar [11], ("cúis," 7c.) **2** 9, **36** 8, **44** 5, **58** 19, **87** 2; a. riog, ollamhan, riogna, 7c. **3** 8, 11, **46** 3; deag-a. duad ("dodhán," 7c.) **3** 6; a. {"maoin," **95** 4; a. do ("fáth") **30** 12, **108** 19; a. sgéil **97** 32; a. aonaig **4** 9; le ha. **103** 4; gan a. **103** 17.

Ad-bath, ("d'éag") **93** 41.

Ad-cim, ad-cluinim, **féach** do-cim, do-cluinim.

A-deirim, **tásc. láit. uat.** 1. a-d(e)irim **5** 16, a-dearaim **113** 29, -abram **57** 10; 2. -abra **37** 17; 3. a-d(e)ir **15** 4, (mar)

A-DEIR **67** 43, -ADAIR **22** 11; **IOLR.** A-DEARAM **42** 30, ADIREAM **70** 1; **CÉAST.** A-DEARAR, -AIR **25** 8, **62** 11, (MAR) DEARAIR **48** 10, A-DIRTEAR **78** 12, -ADAR **23** 18; **NEIMH. UAC.** 3. A-DEIREAD **52** 17;

FOINB. UAC. 1. A-DUBART **39** 14; 3. A-DUBAIRT **23** 32; -ÉADAIRT **97** 24; **IOLR.** -DUBRAMAIR, -DOBR- **101** 25; **CÉAST.** A-DUBRAD **21** 7, -DUBRAD **105** 4, -DÉADRAD **108** 3;

FÁIST. UAC. 1. A-DÉAR **67** 7; 3. A-DÉARA **29** 24; **IOLR.** (MAR) A-DÉARAM **67** 35, -AIDÉARAM **95** 18;

COIMG. UAC. 1. A-DÉARAIMN **59** 26; 3. A-DÉARAD **94** 13; **IOLR.** 1. A-DÉARMAIS **99** 43; **CÉAST.** A-DÉARTAOI **21** 22, A-DÉARTA **11** 33;

ORD. UAC. 2 ADAIR **76** 13; **P.** RÁD **FÉAC** RÁIDIM;

A-DEIRIM, ꝛc. OLLAM, É, RIS, "TUGAIM AIMM OLLAIM, ꝛc. AIR" **3** 13, **26** 6; A-D. É DO DÉANAM "ORDUIGIM É" **91** 45.

AD-FÉAD, **23** 32.

AD-FUAR, "AN-FUAR" **20** 10, **39** 30.

ADLACAIM, P ADLAICEAD **86** 22. ADLACAD **77** 18.

ADMAD, (F.), >"DUAN" **120** 37, 39; >"CINEAD" **108** 17.

ADMAIM, **11** 27, **30** 32; NAC ADMAD A FEAR **7** 35; P. ADMÁIL **21A** 7, **46** 2.

ADMOLAIM, **73** 13, **92** 46.

ADNAIM, A. TEINE, GRUAD, ꝛc. **80** 18; A. CLEAS **91** 44; ADNAR ("TAITNIGEANN") RE GEALAIG **83** 13; DO HADNAD ("O'ÉIRIG") AS **31** 12, **80** 26; P. ADNAD [106], **31** 1, **83** 13; ADAINT [42], **31** 1, **73** 11.

ADRAIM, A. DIA **17** 10; P. ADRAD, **13** 7; AR SON A ADARTA, **37** 42.

ADRAIM ("AGRAIM" GO MINIC SNA LL.), "CLAOIDIM LE"; A. É **41** 23, **50** 5; A. DE **3** 6, **15** 5, **58** 29, **69** 18, **90** 23, **98** 5; NEAM- **3** 6.

ADROIG, A-DROIG, **29** 16, **60** 31, **67** 28; AD-ROIG **89** 2; **FÉAC** Ped. ii 594.

AG (**NÉAM.**)+**TUILLA.**; +**FORA.** AGAM **34** 35; AGAD **1** 1; AIGE, AGA **6** 27, **40** 5; AICE **9** 7; AGAINN **101** 27; AGAIB **43** 8; ACA **120** 8; +**AIT.** AG AN^{c}, GUN^{c} **83** 14, **122** 14; (AG AN N- SAN L **92** 19); +**AID. SEALB**; (A)GUD^{e} **65** 5, **101** 27; (A)GAD^{e} 'GAD^{e} **3** 20; (A) GA, 'GA, N- **3** 2; +**COIB.** (A)GA N- **10** 37, **88** 3, (A)G AR^{e} **77** 21; AG SO, SIN, SÚD (+**ÁINS.** NÓ **AINM.**) **14** 15, **34** 26, 35, **43** 8, **90** 24.

ÁG [38, 96], **85** 35; RINN ÁIG **79** 21.

AGA, "AM," "TÉARMA" (?) **42** 12, **60** 5.

AGAD, AIG-, AGAID [4], **19** 12, **70** 20; A. BOISE **65** 5; A. AR **37** 38, **40** 7, **85** 1, **91** 22; A. RE **15** 9; I N-A. **10** 28; I N-A. "MAR LUAC" **96** 28; CUR, TRIALL, ꝛc. I N-A. **3** 19, **11** 32; AR A. **6** 2, 24, **36** 8; RE HA. **67** 24; IS A. DÓ MÉ, "TÁ TOSAC AGAM AIR" **42** 6; DAG- **83** 15; -NÁR **102** 40; SAOR- **70** 20.

AGAIL, AGAIR, ꝛc. **FÉAC** DO-GABAIM

AGALLAIM, AIGILL-, AGAILL- "LABRAIM LE" **25** 14, **74** 16; **P.** AGALLAIM [37] **6** 8, **20** 19, **60** 19.

AGAR, ꝛc. **FÉAC** DO-GABAIM.

AGARTÓIR, (F.) **101** 23.

AGRAIM, (**FÁIST.** AIGEORAID, ꝛc. **95** 22); A. TÚ (I BPEACAD, ꝛc.) **7** 35, **21** 9, **24** 24, **40** 6, **95** 22, **101** 21, 23, A. COIR I GCOIMNE **25** 4; A. PEACAD, ꝛc. ORT **22** 9, **82** 24; A. ORT GO BPUIL **21** 19; A. CUMAL ORT "ÉILIGIM DAMÁISTÍ ORT" **101** 5; A. LE CÉILE IAD, "CUIRIM I N-AGAID A CÉILE IAD" **85** 49; **P.** AGRA [3] **21** 19, **22** 9, **25A** 10, **26** 17, 21, **30** 1, **59** 1, **61** 7, **101** 21; MÓ D'A. (CIALL?) **106** 23.

AGUS, IS, ="MAR GEALL AR" NÓ "I N-AIMDEOIN" **7** 3, **11** 4, 24, **67** 37, **80** 6,; IS BEIT, ꝛc. ("GID GO MBEAD," ꝛc.) **37** 28, 30; IS GO . . . . **6** 5, **37** 21; MO CROID IS TÚ (="LEAT") **80** 15; **FÉAC** CÉILE, COSMAIL, ꝛc.

AIBGE, -CE, (D.) **79** 9.

AIBGIGIM, **FÉAC** ABGUIGIM.

AIBNEAC, CÍR, ꝛc. A. **99** 18.

AIBSE (?) **58** 23.

ÁIBSEAC (leg. AIBBSEAC) **7** 27, **25A** 1.

AICE, I N-A. **30** 11.

AICEACT, **65** 35.

AICME [1], **60** 4, **74** 34.

AIÚḂEIRSEOIR (f.) **53** 3.
AIÚḂLE, **féaċ** AÚḂAL.
AIÚḂSEAĊ, "AN-MÓR" **86** 8.
AIÚḂSIGIM, FÍOR- **99** 28.
AIḊEAM, (b) "DEIS", "GLÉAS", ɔc. **83** 13.
AIÚLEANN, FAI- [12] **85** 39.
AIÚ-MILLTE, >"UAĊḂÁSAĊ," ɔc. **54** 6.
AI-ĊAR, AI-COR [35], **17** 10, **75** 23.
AIRḞEANN [11], **61** 12.
ÁIGE, ÁGA [2], "ALT" **42** 16.
AIGEAN [35], **24** 28, **46** 48.
AIGEANN, OI-, -N, [12, 53].
AIGIÚ, ɔc. **féaċ** OIGIÚ, AGAÚ.
AIGMÉIL, "UAĊḂÁSAĊ," ɔc. **64** 34, **68** 30; cf. TD **3** 27.
AIGMÉILE, (b.) **23** 29, **85** 16, **95** 13.
AIGNE, "FEAR DLIGE" ɔc. **11** 33, **57** 21; DAG- 24 16.
AIGNEAÚ [49, 159], **66** 3, **68** 5.
AIGNEAS [38], **10** 31, **57** 21; A A. **52** 5.
ÁIL, **féaċ** ÁL.
AILĊEAS, **féaċ** OILĊEAS.
ÁILGEAN, "CEANNSA," **37** 40.
AILIS, **10** 10.
AILL (b.) **67** 9; URĊAR RE HA. **93** 6.
ÁILNE, -LL-, (b.) **32** 21; **féaċ** ÁLUINN.
ÁILNIGIM, **114** 25.
AIṀ-, **féaċ** AṀ-.
AIṀḊEOIN, **féaċ** AINDEOIN.
AIṀ-LEAS [38], **27**A 9, **31** 2; M'A. "MO GNÍOṀ MILTEANAĊ"? **84** 18; M'A. AR **4** 3; IS A. DO **6** 33; A. AR **34** 5, **101** 48.
AIṀ-LEASG, "FONNṀAR," ɔc. **30** 34.
AIṀ-LEISGE leg. "AIÚLEISGE" "LEISGE MÓR" (?) **95** 1.
AIṀ-RÉIÚ (b.), "TALAṀ FIADÁIN," ɔc. **98** 5.
AIṀ-RÉIÚ, "NEAṀ-ĊAIRDEAĊ" **22** 5.
AIṀ-RÉIÚE (b.) **92** 3.
AIṀ-RIAR **6** 3, **53** 16, **101** 30; É D'A. **39** 1; **féaċ** RIAR.
AIMRID, "NEAṀ-ĊOIRĊEAĊ," **73** 7.
AIṀ-RIOĊT, I N-A. DO **68** 17.
AIṀSE (b.) **111** 36;
AIMSEAR (b.) **6** 35, **90** 2; SÉASAR, ɔc. T'AIMSIRE **67** 29; NA CÚIG AIMSEARA **6** 9, **20** 12.
AIMSIGIM, **5** 7.
-AIN, **féaċ** TALL, SIAR, ANALL, ɔc.
AINḂFEARGAĊ, DUINE, ɔc. A. **71** 13.
AINḂFINE (b. ɔ f.) **109** 8, 13.
AINBIOS, -EAS [38], **15** 3, **54** 9.
AIN-ḂREAĊ, "BREAĊ ÉAGCÓIR" ɔc. **107** 13, **117** 50.
AINḂEANAĊ, "STOIRMEAĊ" **83** 14.
AIN-ĊEAS, "doubt" **63** 14, **122** 16.
AINCIM, AINICIM, ANAICIM, AINGIM, AINĊIM, A. É AR **8** 2, **25**A 32, **74** 28; P. ANACAL, -AGAL [17] **1** 14, **7** 25, **27**A 20.
AIN-ĊION, "PEACAÚ MÓR" **17** 27, **83** 14; **féaċ** CION.
AIN-OCOIN, AIṀÚ- [149], O'A. **27** 4; AR A. **102** 20.
AIN-OCONAĊ, DUINE ɔc. NEAṀ- **89** 21.
AIN-OLIGEAÚ [**féaċ** OLIGEAÚ], "GNÍOṀ ÉAGCÓIR," ɔc. **80** 42, **101** 1.
AINEAṀ [54], -IṀ [34, 150] **14** 4, **29** 11, **35** 7.
ÁINEAS **63** 7, **64** 6, **73** 42, **81** 24.
AIN-GÉAG, **32** 18.
AINGEAL [53], **41** 5, 6; A. AN UAÚAIR **20** 13.
AINGIÚE, MAILÍSEAĊ ɔc. A. **22** 21; **75** 44.
AINGLEAĊ, **74** 29, 73, **99** 18.
AINGLIÚE, ÁIT, ɔc. A. **1** 13, **66** 3.
AIN-IOCT, **84** 28, **95** 22, **101** 13.
AIN-IUL, **110** 21; I N-A A. **60** 9.
AINM [41], **107** 28, **109** 2; "CLÚ" ɔc. **68** 35; AN T-A. AONAIG **24** 1.
AINMNE, (b.) "FOIGIDE" **120** 21.
AINMNIGIM, **107** 27.
AINNEAL [54], **53** 13.
AINNEAṀ [11], "PÁSAĊ," "PÁIRC" **41** 6.
AINNEAR, (b.) **17** 12, **99** 1.
AINNSILE, "SEASCAĊT" (Ó AINSIUL) NÓ "TOSAĊ"? **73** 9, 77 12.
AIR, **féaċ** AR, ARAIM.
AIRC [14], **29** 24.
ÁIRC [14], Á. NAOI, ɔc. **31** 11, **107** 23, 24.
AIRĊEISEAĊT, "TRUAIGE" **55** 19.
AIRD, AIRD-, **féaċ** ARD, ARD-.
AIRD, (b.), "SUIM," A. AR **95** 25; AR A. **56** 5;
AIRD, (b.) "POINC," ɔc. GAĊ A. **38** 32, **102** 36, **107** 37; SAN A. ĊUAIRD **76** 9; NA CEITRE HAIRDE **34** 22; ÓS A. **6** 18, **36** 9;

AIRDE, (b.), 29 5, 7, 91 35; i n-A. 48 5; cuirim A. AR, "méadhuighim" 95 25.

AIRE, atá m'A. AR 8 5, 10 27, 75 1, 120 28; AR m'A. 6 37; AR m'A. "AG faire orm" 10 8; do-beirim, gc. dom A. 11 20, 27a 5; téid m'A. i n- 60 24; téid m'A. do (=de) 27a 10, 65 3.

AIRE, féach eire.

AIREAGAL, (f.), 71 16.

AIREAMH, féach oireamh.

AIREAMH, féach áirmhim.

AIRGE [3], "eallach" gc. 42 29, 57 18, 74 64.

AIRGEAD, ARGAD [11], 13 3.

AIRGIM, 6 18, 15 11; p. argaim [150] 84 30, 90 5.

AIRGTHEACH, "cliste" gc. 116 15.

AIRIDHE, -ITHE [3], duine, gc. d'á. 5 17, 23 11, 58 10; i n-am d'á. 81 37; d'á. "go cinnte" (?) 52 15; d'á. AR "i ndán do" 69 5, 109 22; is á. 57 28.

AIRIGE (b.), 83 12.

AIRIGIM, 10 28, 12 11.

AIRIM, féach araim.

AIR-LÉAGAIM, 54 3.

AIRM, "áit" 112 3.

ÁIRMHEACH, "glórmhar" 100 10

ÁIRMHIM, (fáisc. áiréamhad, gc.) 11 6, 11, 31 14; p. áireamh [101], -im [150]; téid á. AR 31 14; "glóir" gc. 59 32, 80 16, 99 14.

AIRNE, 41 33.

AIRRIDHE, -DHEANA [180], "comarthaí," "cáilidheachta" gc. 6 26, 7 37, 56 8.

AIRRE,=ARRA [2]? 99 12.

AIRSID [52], "saighidir" 110 33, 121 12

AIRTEAGAL (A. an bháis) 7 5.

ÁIS, "toil" d'á. 20 39, 27a 19, 75 43; AR á. 102 20; gan á. 44 8

AIS, re ha., "i n-aice" 1 6; gabaim, gc. reim A. 21a 19, 59 26; re A A. (ciall?) 113 2; fillim AR m'A. 108 12; é d'fagáil AR A. 102 33; tar A. 14 11, 67 34, 74 57, 101 62, 121 1; A. re ha. "le céile" 38 10, 90 14.

AISDEAR, ASDAR [17, 23], 107 29; luaidh-IR 62 3; éasgaid n-asdair 80 36; -dras 102 19.

AISDREACH [137], 86 15; "neamhoitcheanta," "as an slighe", 65 32.

ÁISEACH, duine á. 80 13; feidhm á. 100 28.

AISEAG [11, 104], "rud do thabairt thar n-ais do," "rud do chúiteamh le" 6 36, 7 17, 87 19, 95 3, 25.

AISGID, ASGAID [149] "bronntanas" 41 35, 58 14; i n-A. "mar bronntanas," "gan airgead, gc. d'fagáil ar" 30 20, 86 21, 117 1, 118 14; i n-A. "gan éifeachd" 60 32, 88 21.

ÁISIGE (b.) "socar," gc. 69 29.

AIS-léime 27 6; féac eisléime.

AISLING, -INN (b.), 3 32, 22 11,

AIT, "mian" gc. A. le, re 4 4, 78 16.

ÁIT, (b.) 54 9.

ÁIT, "géar," 67 13, 70 14, 91 41; -nEART-mhuir 89 8; -eamh-dhúid 83 9.

AIT-, féach at-.

AITHE [3], A. tá hanfad 92 44; anfadh- 89 7.

AITHEAR, AITH-, -DIR, RE A ha. 24 25; tuar A fola d'A. 27a 29; A n-A. 5 30; A. ar 108 1; A. iomaithir 5 21; trom- do 95 16.

AIT-DEODHAIM, -dhuighim 102 35, 107 16.

AITHRIM, A. é, "imrim díoghaltas mar ghealladh air" 84 39.

AITHEACHT, (?) 60 5

AIT-CEOD, 65 21; nach athruigh d'A.? 49 14.

AITEACH [11], "piasd," gc. 50 10.

AITEACH [55], "daor-duine" 71 14, 72 32, 117 16.

AITEANTA, gc. féach aitnim.

AITEANTAS, (f.) 67 32.

AITEARRACH, gc., féach atarrach, gc.

ÁITEAS, "buaidh" gc. 88 11, 97 45.

AITEAS [38].

AITEASG [12, 18, 28, 38], 12 1, 17 15, 80 39; d'A. éim-pir 75 26.

AIT-GEALLAIM, 106 29.

AIT-GEARR, 31 6, 43 4; A. fa, "gann fa" (?) 103 24.

AIT-GIN [13], "samhail" gc. 20 3, 37 36, 48 12, 64 10.

AITHID,=ATHAID 76 15.

AITHIGIM, "téigim ar chuairt do" 117 9.

AITIM, "díolaim" 60 36, 95 4; p. aithe [3] 121 27.

AITINNE [2].

AICIR, **féac** NAICIR.
AICIS [13, 14], **27A** 15, 17.
AICLE, D'A. "I NOIAIÐ" **27A** 26, **58** 31; A hA. "I NOIAIÐ" **76** 7, **114** 6.
AIC-leAGAIM, **73** 37, **92** 39, **100** 19.
AICMÉALA, -MÉILE [3], **68** 26, **79** 21, **95** 17.
AICNE, **féac** AICNIM.
AICNEAC, DUINE A. "DUINE A bfuil AICNE AIGE AR A lán DAOINE" (?) **101** 38.
AICNIÐ [170], A. DO **26** 14, **69** 12, **91** 40; FEAÐ A haICMTE **101** 43.
AICNIGIM, **101** 38.
AICNIM, A. DUINE, SLIGE, 7C. **25A** 24, **68** 6; A. DUINE, 7C. TAR, SEAC . . . **29** 34, **85** 19; **p.** AICNE, "EOLAS" **10** 39, **25** 6, **101** 38, 39; DAR M'A. **120** 1; CRANN NA hA. **10** 4, **31** 7; A. AR **101** 43; DO LÉIG SÉ A A. I N-AR N-UCT **104** 8.
AICNIM, (DO) **26** 4, **76** 13; **p.** AICNE **6** 8, NA haICNEAÐA **23** 2, **25A** 6; Ó NA haICNIÐ **30** 6; NA haICEANTA **20** 4.
AICREAÐ [**féac** CREAÐ], **34** 17, **37** 34, **81** 35.
AICREAC, "IS A. DOM, LIOM, É," 7C. **8** 10, **27** 6, **57** 6, 12.
AICREACAS, **80** 17, **110** 1.
AICREAMAIL, **23** 2, **82** 2; GAOL- **89** 15.
AIC-RÉIÐ, NÍOS -E, **108** 1.
AICRIGE, (B), **81** 30; RÉ N-A. **64** 9.
AICRIGIM, **féac** ACRUIGIM.
AIC-RÍOGAIM, "BAINIM RÍOGACT DE" **72** 5.
AICRISIM, (**coinG.** AICRÉASTA **58** 35); "INNISIM" **58** 35, **82** 14; **p.** AICRIS [13], "INNSINT" **27A** 2; "LEICÉIÐ," "DÉANAM MAR" 7C. **86** 21, 34, **116** 19; AR A. **63** 19.
ÁL, ÁIL, "MIAN" **2** 12, **3** 16, 39; IS É ÁL AN FIR . . . **102** 38.
ÁLAÐ [11, 104], "CRÉACT" **26** 23, 24, **40** 21; -DORAS "CRÉACT OSGAILTE" **89** 27.
ÁLGAS, -G-, "COIL," "GRÁÐ" **7** 36.
ALL [96] ALLA [2], **29** 16.
ALLAIÐ, MUC, 7C. A. **80** 29, **112** 19.
ALLMURAC [17, 18], **46** 28, **74** 19.
ALLMURÐA, **119** 33.
ALLTA, MUC A. **118** 4.
ALLTAR, "ÁIT IARGCÚLAC," "LÁR NA TÍRE" **96** 29.
ALLUS (**p.**) A. FOLA **1** 16.
ALMSA [2, 8], **10** 35, **42** 41, **100** 16.
ALT [96], **74** 65, **78** 13, **114** 6; A. GRUAIGE **91** 30; DUL D'A. **21A** 22; GAN É I N-A. AGALLMA "NAC FÉIDIR LABAIRT LEIS" **100** 25; -BISEAC **114** 6; AON- **74** 65
ALTAC, CRUAÐ-BÁN- **112** 1.
ALTÓIR [42], **122** 11.
ALTRA [145, **73** 43.
ALTRANNAS, (**p.**), **66** 9, 10, 11
ALTROM (**p.**), **2** 4, **3** 10, **9** 2, **105** 5.
ALTUIGIM, A. É 7C. **46** 1, **114** 17; A. RE DIA É **46** 6.
ÁLUINN, LÁ Á. **2** 13; GO HÁ.> "GO LÉIR" **11** 31; (NÍOS, 7C.) ÁILNE, ÁILLE **7** 19, **32** 22.
AM, "AM CEART" (?) **3** 22; AM+ **TAOIBH.** **11** 21, **48** 24; 'N-A AM **3** 17, **93** 27.
AMH-, AMH-, "NEAM-", -ÓIG **67** 14; -GLIC **36** 5, **75** 34; **féac** AMHLEAS, 7C.
A-MAC, Ó SO A. **6** 6; Ó BÁS A. **7** 6.
AMAIL, A. É **116** 5; A. DO BIAÐ **68** 5; "AMLAIÐ" **75** 34.
ÁMAILL [13], "CLEAS," 7C. **31** 10, **33** 1; **féac** GIM p. 32, v. 24.
AMÁILLE, **83** 17.
-AMAIN, **féac** TUAIÐ, A-NALL, 7C.
A-MÁIN, -ÁN, A-BÁIN, -ÁN **7** 16, **8** 11; NÍ HIAD A. **3** 10; ACT A. GO **68** 25; NÍ (HÉ) A. GO **63** 18, 19; 'S NÍ HÉ A. **75** 9.
AMAIRSEAC (AR), **5** 28, **55** 11.
AMAISIM, "AIMSIGIM" **82** 25.
A-MÁRAC, **féac** MÁRAC.
AMARAS, -AIREAS [53], I N-A. **57** 20.
AMARC [11], **6** 1, **75** 3.
AMAS [53], **78** 6, 11.
AMGAR, (**p.**), **1** 4.
AMGOIRE, (B.) **83** 4, **114** 7.
AMLAC, AMLAC, "GREANTA" 7C. **68** 15, **119** 34; CORR- **117** 49,
AMLAÐ [11], "ÓRNÁIO" **68** 32.
AMLA, **107** 29, 33, **109** 4, **110** 42; AMLAIÐ **21A** 8, **75** 6, **99** 23.
AMLUAÐ, "TRIOBLÓID," 7C. **87** 24, **117** 21.
AMMA, "MAR AN GCÉADNA" **59** 30. (TÉACS?)

AIRRA, "uasal" 7c. 13 5; beann- 107 35.
AIRSA [3] "airsaime" 11 29.
AIRSAIME [3], 102 17, 107 31; A-IRUIG, ní fuil sé a. "ní fuil sé le fáil 114 19.
AIRUS [17].
AIR-, AIM-, "ró-," -áig 98 27; -cion 17 27; -aslac 117 8; -aclam 95 1; -feargac 71 13; -forrán 122 4; -méad 32 4; -orcra 117 44; -toil 70 2; -uaral 72 14.
AIR-, AIM-, "neim-," -aibge 86 7; -aicnid 20 3, 67 8; -aob 121 23; -cuimne 95 9; -bfann 87 17; -ioct 84 28; -mín 50 20; -socrac 52 1; -tuigse 67 48, 68 14.
AIR-, AIM-, "droc-," -mian 1 12; -rian 74 22; -toil 44 1.
AIR N- (ceist.), 37 15.
ANA, "saidbreas" 7c. 41 20, 90 25, 93 46, 107 7.
ANACAIM (<an-focaim), 75 13.
ANACAL, -gal, féach aincim.
ANAIM, a. ag "fanaim i n-éinfeacht le" 26 4, 60 18, 73 44; a. de "leanaim de" 109 13; a. de "stadaim ó" 24 12, 53 24, 84 27; a. ó fanaim amach ó" 22 8, 77 1; a. ar "táim sásta le," "ní beag liom" 3 19, 26 9 (?), 30 18, 58 30, 94 6, 105 25; a. le, re, "fanaim le" 5 21, 11 32; níor anas, "níor stadas" (?) 25a 2; anaim ó úm do úin, "táim ar seachrán ó, 7c." 42 24; p. anmain, anamain [10] 26 3, 9, 27 7; anad 30 18.
ANÁL [149], 67 25, 30, 90 5.
A-NALL, -AN, -AIN, -ÓD, -AINAM 6 29, 17 9, 35 18, 63 12, 27, 64 30, 83 6, 92 4, 112 8.
ANAM [8, 11, 17, 19], 55 6; a a. "a cara," 7c. 37 18, 67 37, 105 20.
ANBA, "an-mór" 7c. 31 5, 9, 17.
ANBÁIL, "nacbásach" 7c. 9 3, 39 4.
ANBUAIM [13], 12 11, 82 37, 98 5, 99 7.
A-NÉ, anoi 7 a. 41 42; a. anos 53 19; ó a. gus anuas 106 24; a. "san ainsir caithe" 40 18, 45 5.
ANFAD (f), "stoirm" 13 10, 27 9, 83 2, 92 44; -aithe 89 7.
ANFADACH, com- 111 18.
ANFORLANN, (f.), "foir-éigean" 7c. 64 13, 74 8, 16.
AN-IAR, fa a. 103 2, 12.
A-NIU, A-NIUGH, A-NIOD, A-NÚ, 7c. 19 16, 43 2, 76 14, 106 24, 109 22.
ANMANNA, 7c. féach ainm, anam.
ANLANN, (f.), 20 3.
ANNÁL 35], ANNÁIL, 93 50; tuar annála 105 3.
ANNAIN, sgéal, 7c. a. 97 14; (is) a. bios, 7c. 34 13.
ANNRÓ [108].
ANNSA, is a. (leat) mé (ná . . .) 13 4, 42 37, 81 14, 116 24.
ANNSA, "grád," saighead na ha. 78 6; fa a. 44 3; m'a. (do) 20 17, 46 2, 65 37; do-beirim a. do 52 6.
ANNSA, an lá a. (téacs ?) 11 29.
ANNSACT [26], "grád" a. mo choilla 36 2; a. do tabairt do 32 6; a. ar 7 8; dá a. (ciall ?) 7 8.
A-NOCT, 18a 1; ="anois" 67 19.
A-NOIR, 17 11, 99 8.
ANÓIR, ON-,-AIR [42], "onóir" >"socar" 32 38, 59 4; t'a. "tusa a duine uasail," 7c. 90 6; i n-a. 11 22, 25 2, 59 5
A-NOIRDEAR, ar n-a. 86 10.
A-NOIS,-E, ANOS, -A, 7 6, 83 6.
AN-OLLAM, cás a. iprinn 7 23.
ÁNRAD, -AD [11], 50 11, 12.
ÁNRODA, "míleata" 102 45.
AN-SÓD, -S, 53 12, 62 15.
AN-TRÁD, 79 1, 95 17.
AN-UAIM [13], ("anbuain" sna ll.) 5 5.
A-NUAS, 7 11.
A-NURAID, 10 12.
AOB [38, 39], aoib [14], 10 10, 67 40, 74 72, 83 7, 91 16, 93 29, 99 12, 42; -bocra 83 7; -glac 102 12.
AOBDA, 9 2, 41 34, 78 6, 99 25; go ha. 7 25.
AOBDACT [26], 7 37, 91 30.
AOGAIRE, AOD-, 9 10, 109 22.
AOGAIREACT, AOD-, 97 27.
AOI, ar a. "mar geall ar" 20 12, 31 3, 39 13, 25, 46 15, 16, 81 27; ar a. "go beacht, cliste" 7c. (?) 79 30.
AOI [180], 23 28; féach toimhlas.

AOIBEALL, -L [11, 54], **95** 14, **110** 47 ; RÁITE A. **97** 10 ; -TUIR **102** 11.
AOIBINN, (níos, ɟc.) AOIBNE, **37** 21.
AOIBNEAS [38], **37** 24; CÉAD- **68** 24.
AOIBNIGIM, **85** 45.
AOIGE, -Ó- [21] **10** 30, **17** 29; A. SGEOIL '' SGÉAL COMHAIDEACH,'' ɟc. **97** 14; A. RÍOG, ɟc. '' Ó TÍR EILE,'' ɟc. **40** 13.
AOIGEACT, **68** 37.
AOIGEADACH, DUINE A. **114** 30.
AOIN-, FÉACH. AON-.
AOINE, **20** 4, **55** 6; NA HAOINEADA **60** 21; AOINE RE DIA **99** 37; AN A. '' A. AN CÉASTA '' **27**A 29.
AOIS, FÉACH AOS.
AOL, CLOC AOIL **119** 12; -CLOC **92** 5; -BLÁIT **68** 13; -EAGAR **89** 27; -LIOS **70** 11; -GREANAD **68** 3.
AOLTA, TEACH A. **100** 12; CNEAS- **87** 12.
AOMAIM, FÉACH FAOMAIM.
AON [60] NÍ, ɟc. . . . A. '' AOINEACH '' **20** 26, **68** 38, **107** 12; GACH A. '' GACH AONDUINE '' **10** 11, **17** 5; A. DO LAITIU '' LÁ ÉIGIN '' **58** 27; A. DO CÉAD **23** 32; ATÚ IM A. I N-AGAIDH . . . **75** 16; AR N-A. D'FÍNE **79** 10; AR-AON, A-RAON (RE) **11** 10, **25** 12; MAR-AON, MA-RAON **25** 12, **38** 10.
AON-, AOIN-, ÉAN, ÉIN-, ''MÓR-'' ''PRÍOMH-'' **3** 19, **40** 10, **60** 15, **68** 29, **87** 18, **89** 15, **96** 37, **109** 14; AON- . . . (AGUS . . .) **1** 8, **20** 8, **80** 7, **96** 34; NÍ . . . AON- **96** 31; NÍ . . . AON .I. '' MÓRÁN '' **6** 17, **29** 1, **32** 40, **46** 41, **73** 3; RIOT-FIR **24** 7; RE -UAIR **72** 4 ; CARA ɟc. NA HAON-UAIRE **88** 27; D'AON-TOIL, ɟc. **75** 36, **103** 23; D'AON-RUATAR **84** 33, GO HAON-CHANN ɟc. ''GO DTÍ AN CRANN DEIREANAD '' **52** 9, **70** 17, **79** 4; AR AOIN-RIAN, AR AON-RAON, D'AON-TAOB, D'AON-LÁIM, RE HAON-UAIR ɟc. '' LE CÉILE '' ɟc. **29** 20, **69** 15, **73** 13, **88** 9, **96** 9, **102** 24; D'AON -TAOB '' to either party '' **96** 1; BEIRIM D'AON-LEIT ''CUIRIM AR LEAT-TAOB '' **18**A 5.
AONAC [55], **37** 24, **99** 42, **109** 1, 18;>'' CAC '' (?) **98** 38; '' LÁ AN BRÁTA ' **20** 3, 8, **26** 9, **53** 9; AINM -AIG **24** 1; BUAIDH -AIG **37** 1, **98** 12; ADBAR -AIS **4** 9; ÚR -AIG **99** 42; BUG AONAC **98** 11; MÓR- **37** 1.
AONAR, ÉA-, SÉ-, ɟc. I N-A. **6** 41, **32** 36; SÉ A. **60** 20, **98** 10; A. ANAS **53** 19; FEITHM A A. AIR **85** 26; NÍ . . . A. '' AOINEACH '' **48** 6.
AONDA, DIA A. **61** 14,
AONTA [7], -AD [12], -AID [13], **5** 11, **6** 20; D'ÉAN- **6** 9; -COSMAIL **89** 25.
AONTAIMA, -IMA, '' GAN BEIT PÓSTA '' **97** 5; I N-A. Ó **68** 16.
AONTUIGIM, '' GLACAIM '' **67** 17; A. PEACAD, ɟc. **20** 11, **67** 37; A., '' IS MIAN LIOM '' (?) **121** 19.
AOR [42, 96], AOIR [115], **73** 19, **95** 2, 23.
AORAIM, **72** 8, **95** 4, **99** 16.
AOS [38], '' LUCT '' **54** 21, **116** 9.
AOS, AOIS [14], **37** 42 ; AON- **1** 8,
AOSDA, **22** 21, **24** 15.
AOSMAR, **105** 23.
AR, AR^{e} (NÉAMH.)+TUILL. NÓ TAOID. **34** 25, **64** 22, 27, **85** 13; +FORA. OR(A)M, **6** 3, **25**A 10 ; OR(A)D,-T **1** 12; AIR **6** 23; UIRTE **10** 39, UIRRE **32** 12; ORAIMN **6** 16, OIRN, (F)OIRN **6** 5, **37** 19; ORAID **7** 4; ORRA **5** 20, ORTA **118** 8, ORTAID **55** 11, **87** 12;+ALT. AR AN N- **3** 5, **64** 7, AR AN^{e} **81** 26; AR NA **24** 4; +AID. SEALB. AR MO^{e} **6** 3, AR DO^{e} **6** 35, AR A^{e} **6** 20, AR A H- **6** 2, AR BAR N-**3** 9, +COID. AR A MBUAILIM, ɟc. **78** 17; AR AR BUAIL, ɟc. **86** 38, AR NAC **3** 38, AR NAR^{e} **91** 11; AR SLEASAIB '' TAOB LEIS NA FALLAIB '' (?) **85** 41; ''DE BRÍG '' **92** 11, **96** 20; '' MAR MALAIRT AR '' **11** 21, **37** 2; '' DO RÉIR **93** 20.
AR N-, IAR N- (NÉAMH.)+TUILL. **24** 15, **38** 3, **93** 36, **107** 26; +AID. SEALB. AR N-AM CRÁD **64** 3; AR N-A GOIN **26** 24; AR, IAR, SIN **46** 17, **50** 21, **90** 18; AR N-UAIR FÉACH UAIR.
AR N- (AID. SEALB.) **3** 1.
AR, '' A-DUBAIRT '' **17** 15, **42** 6, **58** 15, **67** 13, **86** 27; IS IAR-MBÉARLA É, FÉACH **58** 28, **85** 17.
AR [68], '' TREABAD,'' '' GORT '' **42** 16, 34, **48** 27, **50** 6, **83** 14, 15, **89** 22, ; BLÁT- **122** 8; A. GAN FÁL **81** 33.
ÁR (F.), **64** 8, **79** 10; CUIRIM ÁR AN FÍR **21**A 13; CUIRIM I N-ÁR **3** 39; ÁR AR **97** 22;

ARA [21, 193], '' feadmannaċ laoiċ '' **110** 34 ; aon- **75** 13.
ÁRA, ar m'árainn **77** 10.
ÁRAĊ [11, 104], '' snaidm '' '' crócar,'' '' bás '' **59** 10, **100** 24, **64** 25.
ÁRAḋ [11, 104], **42** 8.
ARAḋA [9], '' srian '' ɾc. **53** 2; íslighim a. '' táim uṁal '' ɾc. **52** 25; a. neaṁlag **82** 43; ar -ain agam, '' fam ṡmaċt '' **102** 7; m'a. ó '' cosg do ċur liom féin ó '' **70** 2.
ARAIM, AIRIM, '' threabaim '' **42** 17; **p.** ar [68], **83** 15, **89** 22.
ARAON, **féaċ** aon.
ARḂAR [177], **25**a 7, **89** 22, **101** 5.
ARC, **féaċ** orc.
ARĊAINGEAL [53], **11** 14, 27.
ARD [96] '' cnoc '' **31** 22, **119** 18.
ARD, cnoc, ɾc. a. **6** 32; (nías) airde **119** 19; -ċéim **108** 2; -easbog **90** 6; -long **113** 35; -maġ,> '' sliaḃ an bhráta '' **24** 16.
ARD, **féaċ** ord.
ARDUIGIM, **37** 41, **80** 8, **100** 28.
A-RÉIR, **17** 1.
ARGAM, **féaċ** airgim.
A-RÍS(e), AR-ÍS(e), **13** 5, **15** 18, **46** 10, **50** 3.
ARM [96, 204], '' cloideaṁ,'' ɾc. **82** 6; (**cnuasaimm**) **78** 5, **119** 27; an t-arm (nó '' an tarm ''?) **26** 27; -beart **83** 1; -ċur **85** 7; -ġlas **98** 41; -ġonaċ **108** 19; -ġonta **92** 46; -ruaḋ **117** 21; -sluaġ **118** 10;
ARMAĊ, thream a. **91** 19.
ARNAIḋ, '' calma '' **91** 8, **98** 17.
AROile, **féaċ** oile.
ARRA [2], céad- **74** 48;
ÁRRAĊTA, ARR-, '' iongantaċ,'' '' comaċtaċ '' **67** 15.
ARRAĊTAS, '' gaisgeaḋ '' **84** 38.
ARRann [12], '' pian '' ɾc.
ARSAIḋ, **27**a 10, **51** 8, **61** 14, **92** 6; a. cróḋa **102** 11.
ARSUIGIM, **67** 8, **88** 7.
ARTRAĊ [55], '' long '' **107** 1, 29.
ÁRUS [11], **69** 5, **81** 3; á. easailse **65** 15.
AS, '' bród '' **79** 28.
AS, **féaċ** is, fos, a h-.
ÁSAD, **féaċ** is
ÁSAIM, **féaċ** fásaim.
ASAL [11, 12], **17** 7.
ASBAL, **féaċ** absoal.
ASGAL, ASC-, OS- [12],
ASLAĊ, '' foġa '', an- **117** 8; céad- **117** 7.
ASNA [2].
ASNAĊ (**cnuasa.**) ''asnaí'', **119**
AT-, AIT-, '' aris,'' '' dara,'' 9. ɾc.; -álaḋ **79** 1, -ċead **5** 12; -ċeo **20** 16; -ċion **5** 30; -ċlúṁ **90** 8; -ċneaḋ **79** 5; -eaċtra **20** 4; -éirġim **85** 29; -foirceann **107** 34; -imirce **89** 13; -lá **24** 27; -leaṫaim **80** 17; -léim **6** 18; -long **107** 29; -ṁaoin **95** 10; -meaḋair **89** 15; -nuaiḋiġim **67** 32; -sliġe **55** 7; -śluaġ **20** 27; -uair **37** 29.
AṪ-, AIṪ-, '' ro-,'' -ġarḃ **29** 23; -ġearrn **68** 6; -oirḃearnaḋ **89** 20.
AṪ, '' caṫḃarr '' **98** 20.
ÁṪ [95], á. an báis, ċoṁraiġ, ɾc. **30** 31, **104** 14; aṫ an oċta **31** 27; á. ionṁula **100** 30; á. d'fagáil ar ḋuine, ɾc. **11** 28.
AṪAḋ [11], '' éalóḋ,'' ar a. **64** 15.
AṪAIġ, OṪ- [13], -id (aiṫid, ɾc. go minic sna ll.) ''am'' **9** 4, **10** 15, **76** 15.
AṪAIR [32], **31** 7, **40** 2; dia Aṫar, '' dia Aṫair '' **26** 30;
A-TÁM, ɾc. **féaċ** a-tú.
AṪAR, **féaċ** oċar.
AṪARḂA (b.) tír dúṫċais, ɾc. **71** 9, **74** 21, 46, **92** 1.
AṪARRAĊ, AIṪ- [55], a a. '' a ṁalairt '' **11** 19, 33; **féaċ** aṫruiġim.
AṪĊUIMGIḋ [42], **25** 2, **62** 7, **72** 14.
AṪ-ĊUIRIM, **24** 18, **90** 5 ; cf. í dom aṫċar ar a huan, 23 G 23, p. 239, v 8.
AṪ-ĊUMA. [**féaċ** cuma] **116** 2.
AṪLAIṀ, '' éasgaiḋ,'' ɾc. **91**.38; an- **95** 1.
AṪLAIṀE (b.) '' clisteaċt '' luaṫ a. **17** 19.
ATṀAR, '' aṫa ' **80** 41.
AṪRUIGIM, AIṪR- (**aistr.** 7 **neaṁa.**) **16** 4, **17** 33, **49** 14, **67** 22, 34, **96** 32, **100** 25, **103** 4; **p.** aṫruġaḋ **74** 13; aṫarraċ, aiṫ- [55] **67** 34.
AṪ-ṪUIRSE, (b.) **37** 16, **65** 6.
A-TÚ, **TÁSG. LÁIṪ** [tá tri puirmeaċa ann, a (a-tú, ɾc.), b (tú, ɾc.), c (puilim, ɾc.); bíonn a i gcaimnt neamspleaḋaiġ; bíonn a ṅó b ṅú

C (**uaċ.** 3) 1 **gcainnt coiḃ.**; **bíonn** A no B 1 **noiaiḋ má**, ó **gé**, **mar**; **bíonn** B nó C 1 **noiaiḋ néaḃn.**+**fona. Coiḃ.**; **bíonn** C 1 **noiaiḋ ní**, **naċ**, **go muna**, **noċan**]; **uaċ.** 1 A-**tú 11** 9, ó (A-)**tú 12** 8, **gé** (A-)**tú 77** 7, **mar tú 65** 3, **gá otú** (>**dú**) **17** 28, **fa otú 65** 2, **gé** (A-)**táim** (A-**tám** ?) **36** 5, **101** 21, **uaḋ** . . . A-**táim** (**ceart** ?) **51** 3, **ní fuilim**, **77** 7; 2. A-**taoi 74** 34, **gé taoi 37** 16, **mar taoi 1** 8, **an tí** (A-)**taoi d'iarraiḋ 58** 16, **97** 5, **fa ḃfuile 63** 21; 3. A-**tá 77** 7, ó **tá 1** 7, **mar** A-**tá 73** 14, **116** 3, **mar tá 79** 5, **má tá 97** 22, **gé tá 101** 24, **ruo**, &c. (A-)**tá 1** 11, **15** 20, **dá otá 21** 30, **go ḃfuil**, **ḃfuil 1** 1, **ní fuil**, **ní uil**, **21** 25, A **ḃfuil ann 59** 28, **dá ḃfuil 3** 32, **ga ḃfuil 7** 32, **ruo**, &c. **fuil** . . . **9** 8, **101** 16; **iolln.** 1. A-**tám 6** 1, **70** 1, **mar tám 77** 8, **dá otám 3** 12, **gá dám 97** 22, **gá otámaid 20** 24, **gá dámaid 52** 29, **is ann**, &c. (A-)**tám 20** 30, **a laige** (A-)**táimid 3** 16, **muna tí** A **otámuid** 1 **ngioll 5** 14; 2. **mar táiḋe 79** 28, 1 **ḃfuiltí 22** 16; 3. A-**táid 5** 1, **gé** (A-)**tád 3** 32, **mar táid 73** 10, ó **ḃfuilead 72** 22; **Céast.** A-**tádar 73** 23, **giḋ ḃé** A-**tádair d'iarraiḋ ort 94** 7, **gá dás 65** 26;

Láiṫn. gnáṫ. uaṫ. 2. -**bí 22** 16; 3. **bíḋ 7** 25, -**bí 3** 15; 3. **bíd**, **bíod 3** 29, **21**A 5; **Coiḃ. ḃíos 20** 2;

neaṁp. uaṫ. 1. **do ḃínn 29** 26, 1 **mbínn 67** 32; 3. **do ḃíoḋ**, **do ḃíoṫ 6** 14, **10** 26; **iolln.** 1 **mbímís 82** 12; 3. **do ḃídís 73** 17; **Céast. do bíṫí 7** 18;

Caiṫṫe. uaṫ. 3. **cia ḃaoi 26** 18; **foinḋṫ. uaṫ.** 1. **do bá 77** 2, **doḃáḋas 120** 27; -**raḃa 101** 40; 3. **do ḃaoi 6** 9, **do bí 7** 20, -**raiḃe**, -**roiḃe**, -**raḃa**, -**roḃa**, **3** 38, **5** 18, **71** 16; **iol. do ḃáma(i)r 18**A 4; 2. **do ḃáḃa(i)r 56** 5; 3. **do ḃáda(i)r 34** 12, **77** 23, -**raḃada(i)r 27**A 13; **Céast. do ḃás 57** 31;

fáist. uaṫ. 1. **diad 67** 40, **ní ḋiu 57** 29; 3. **diaiḋ 8** 8, -**dia 24** 8, **iolln.** 3. **deid 15** 2, -**diad 8** 4 -**deid 59** 28; **Coiḃ. ḃias 2** 5; **Céast. beiṫear**, **beiṫir 40** 1;

Coimḟ. uaṫ. 1. **do ḃeinn 7** 16; 3. **do ḃiaḋ**, -**ṫ 3** 5, **32** 4; **iolln.** 3. -**beidis 94** 11;

fon. láiṫ. uaṫ. 1. -**bear 82** 30 ; 3. -**bé 25** 1, -**ra(i)ḃ**, -**ro(i)ḃ 20** 33, **21**A 3, **raḃ**(?) **113** 33; **iolln.** 1. -**beam 58** 28; **Coiḃ. ḃeas 24** 19;

fon. neaṁp. uaṫ. 1. -**beinn 2** 14; 2. -**beiṫeá 53** 18, -**raḃṫa 91** 15; 3. -**beiṫ**, -**beaṫ 11** 8, -**beaḋ 32** 16; **iolln.** 1. -**beimís 67** 32;

orduiġ. uaṫ. 2. **bí 3** 26; 3. **bíoḋ**, **bíoṫ 40** 19, **73** 27; **iolln.** 1. **bíom 6** 21; 2. **bíḋ 74** 66;

Céast. **bíṫear 40** 30;

nannġ. éigṉ. **beiṫṫe 77** 3; A-**tú do** "**labraim ar**" **7** 16, **20**, **20** 30; A-**tú re**, "**labraim ar**" **27**A 4, **77** 3; A-**tú air 'n-a ḋiaiḋ 3** 26; A-**tá sé ó**, **26** 23,; **is beiṫṫe bríoġ ann 3** 35; **fan buan beiṫear 40** 1; **féaċ gá** (**gá otú**, &c.).

b

baca(i)m, b. é **40** 9, 14, **48** 23; **ná bac dá otéasda teasdáil 53** 22; b. é **do 3** 31, **27**A 21, **59** 34, **76** 1; **p.** **bac** [95] **61** 6; **bacaḋ 40** 9, **99** 7; **tá bacaḋ ar 95** 3.

baċall [192], b. **gruaige**, &c. **31** 28; -**ḟiar 66** 13.

baċlaċ, **cúl** b. **84** 42.

baċlamas, **ciaḃ na mb. 66** 10.

báḋ [96], **120** 12.

báḋ [38, 96], **báid** [42], "**gráḋ**" &c. **breaṫ báid 31** 20; **breaṫ le báid 109** 20; **do-ním** b. **re 90** 6; **baint re** (leg. **le** ?) b. **48** 1; b. **liom 17** 24, **65** 1, **91** 14; **tréad** &c. **báid 81** 18; **ro- 81** 40.

báḋaċ, **glór**, &c. b. **66** 13.

báġ [38], **báiġ** [42], "**imreasain**," &c. (**is minic naċ féadtar báġ**, &c. **agus báḋ**, &c. **d'oibreallġaḋ**) **91** 29; **lá báġa 25**A 31, **30** 16; -**ḟear 89** 11.

báġaċ, **duine**, &c. **98** 42.

baġar, **boġ-** [17], **11** 17, **95** 5.

báidim, **báḋaim**, -**ṫ-**, (**aistn.** 1 **neaṁa.**) **3** 39, **29** 9, **105** 12.

bail, **boil** [14], "**áḋ**" **do b. 94** 6; **cuirim b. ar 59** 15.

bailce, "**bríġ**", &c. **111** 17.

baile [2], 106 39, 120 18; a b. i n- '' an áit i n- '' 82 12, 107 7.
bain-, féach bean.
báine, (b), 114 18.
bain-tréabtach [12], 68 5.
báire, (f.) fillim, cuirim, beirim, b. ar '' buaidim ar '' 32 5, 48 29, 52 1, 7, 27, 105 5; ag breit an b. 10 30; b. daoine 88 31; réim ar mb. 70 4; an b. do bí rompa 52 27.
baisde [IGT. l. 1989], 32 11, 59 16.
baisdim, b. de 84 37; p. -eadh 107 29.
baitheas [38], baitis, batais [150] 71 8, 81 1.
balach, féach bolach.
balla [96], 93 10, 110 23, 119 27; -ealtach 117 36; -glan 70 9.
ballaim, b. é, 80 19, 106 19, 110 45.
balc [96].
ball [73], 74 65, 119 28; boill comh-ogair 63 5; go breit gach boill dó 87 8; -daoil 83 11.
balla, (f.), 119 5.
bán [96], -acrach 113 3; -eitreach 100 22; -leabair 109 4.
ban-, féach bean.
bánaim, 27 4.
banais [150], 48 3, 111 36.
banaltra [145], 9 1.
banamhail, 55 13.
bandia, '' banamhail '' 66 13, 80 28.
bandál, -nn- [35], -áil [149], 99 42, 116 9.
bang [39], '' cnó '' 53 26 (?)
bán-gorle, sagas aimhirde ? '' easóg '' ? 83 16.
bainn [73, 96], '' gníomh,'' '' céim,'' 7c. 63 2, 79 26; > '' laoch '' 83 20; cian- 79 27.
bainnca '' fleadh '' ? nó ó '' bang '' ? 53 26.
bansgál (b), ''bean '' 29 27.
bantrocht (f), '' sluagh, buidean, ban '' 65 5, 111 34.
baois [14], baos [38], 8 1, 22 19, 42 9, 53 26, 99 39; '' leanbaidheacht aignid '' 84 38; do-nim b. as 8 3.
baoghal, (f.) 4 1, 79 9; do-gheibim b. ar 86 16; baoghail, '' baoghlach '' 53 4, 26.
baoghlach, 4 9, 96 4, 110 3.
baoth, 8 12; lán- 37 14; -bean 89 27; -diamhair 27a 7; -laogh 80 29; -réim 70 4.
bar, bur, n- (Ard. Seallb.) 56 10, 101 33.
baraimhail [10], '' macsamhla '' 7c. 26 3, 37 22 ; do-beirim b. do 52 25; b. aithne, .i. '' aithne lag, 7c.'' 101 45.
barántas, -ántha, -ánta [2], '' urradh,'' 7c. 9 5, 120 2.
bárc [38], 50 19, 107 4; -cuid-eachta 89 9.
bard [96], 46 29, 119 18.
bárdas [2], '' sluagh cosanta caisleáin '' 26 8, 86 12.
barr [96], '' ceann,'' '' folt'' 19 1; b. tighe 71 16; b. bróige, 7c. 91 51, 106 10; b. gaisgidh, péile, 7c. '' flaith '' 7c. 42 46, 85 31; '' flúirse '' 7c. 3 11, 68 25; i mb. 98 20; b. ar '' tuilleadh, 7c. ar '' 3 5, 20 41; do b. ''marbh.'' 44 7; do b. ar 6 8; úr- 19 1; -buidhe 114 7; -chaon 105 23; -donn 99 1; -fiar 105 27; -glan 97 11; -séimh-seang 105 24; -tais 37 11.
barraim (le tairnge) 44 11.
barrtair, féach borraim.
bás [96], 64 18.
basgadh, bais-, 64 6. 73 19, 106 13.
básuighim, 63 17, 117 41.
batais, féach baitheas
beach [39, 171], 7 8, 81 34.
béadh [95], 41 22, 43 7, 110 39; b. gruaidhe 95 15.
beadhgaim, bíodh-, 36 8, 78 13.
beag [65], ní b. (liom, damh) é, 8 1, 37 4, 67 50; (is) b. é acht . . . '' b. é daoh le . . . '' 37 37; (is) b. do-nim acht . . . 13 13; (is) b. nach . . . 21a 25; (is) b. má . . . 79 7, 101 42; b. de '' cuid beag de '' 82 13; b. dtoraidh, 7c., '' cuid beag de thoradh, 7c.'' 97 27, 101 23; ní . . . a b. 101 46; gá b. (dom) é 3 9, 36 8, 76 24, 106 28; gá b. ar . . . de . . 32 9
beagán [35], b. de 20 26; b. (''le beagán '') sochuide 86 16; re b. '' le tamall '' (?) 24 28.
béal [61], 71 18; b. na tuinne 10 40; b. chéadta 32 32; i mb. '' i n-aghaidh '' 26 9, 30 10;

ne b. ''noiṁ'' **3** 35, **12** 9; ar b. **104** 15; b. ar **103** 30; -luiġe **70** 17; -rún **14** 12.

bealaċ [55].

bealṁaċ, -baċ (f), **88** 3, **111** 20.

bean [27, 36, 41], **10** 3, 4; b(e)an-ċuire **73** 11, -deorad **85** 7, -fáirḋ **97** 10; -naoṁ **25a** 31; -taġa **68** 41; -ua **78** 24.

beanaim, b. blá**ṫ** **48** 1; b. a h- **82** 30; b. a h- ''saoraim ar'' 7c. **40** 21, **59** 11; b. feacaḋ, imirce, 7c. a h- **82** 11; b. de ''bainim de'' **21a** 8, **59** 16; b. de ''cuimlim de,'' ''sroisim'' 7c. **32** 34, **75** 22, 26, **99** 31; beanaiḋ de ''féadtar a rá**ṫ** i dtaoḃ,'' **7** 21; beanaim greim de **89** 10; beanpad duit ''beadh-sa agat'' **67** 14; beanaim teaċ, 7c. air, ''oibrim as mo ċeaċ, 7c. é (?) **25a** 5, **84** 6; beanaim fa ''do-beirim iarraċt ar,'' **95** 24; beanaim ne, le ''cuimlim de,'' ''sroisim'' 7c. **26** 24, **69** 28; beanaiḋ le, ne ''tá baint aige le . . .'' **48** 8, **61** 6, **63** 8; p. béin, béim, buain. **féaċ** iad.

beanġán [35], **9** 8; ġéiġ- **97** 4; -ġeimliġim **89** 23.

beann (b.) ''luaċ,'' ''aire,'' agus a b. beo (?) **42** 41.

beann (b.), b. cnuic, 7c. **20** 5; b. tíre **111** 11; b. (cumḋaċ cinn?) eiċ **111** 20; cnoic- **64** 24; -aṁra **107** 35; -bladaċ **119** 1; -ċorr **107** 3; -ċraoḃaċ **106** 33; -foirḃde **121** 29; -folcaċ **109** 12; -ġarḃ **74** 39; -ġlas **92** 19.

beannaċ, cros, 7c. b. **41** 31; síḋ- ''7 cnuic arda ann'' (?) **117** 4.

beannaċ [11, 104], beannaċt [25], beannaċta [8], **120** 31.

beannuiġim, b. ṫú **67** 33; b. do **67** 12, **120** 22.

béarla ''teanga'' **34** 19.

bearn [39], bearna [4], **29** 30, **30** 6.

bearnaim, **11** 30, **68** 19.

bearraim, **50** 22.

beart [39], beirt [14], ''éadaċ'' **46** 32, **79** 19, **83** 16, **97** 6; ceann- **85** 38; 34; oṫrais- **79** 21; úir- **97** 34.

beart [39] ''gnioṁ,'' 7c. **13** 13, **33** 2, **48** 17.

beart [15+?39] ''ualaċ'' **114** 34; do briġ na beirte **74** 27 : gan beirt **114** 34.

béas [95], **69** 25, **120** 29; ''náduir,'' 7c. **7** 3.

beas, ''bféidir'' **82** 34, **112** 9.

beaṫa [7] ''beaṫa,'' ''biaḋ,'' **37** 2, 22, 43, 42 45; braḋán beaṫaḋ **79** 10; dia do b., dia b. mic, 7c. **18a** 1, 2, 3, 4, 5; aiṫ- **81** 13; céad- **81** 13; beaṫa. **féaċ** biaḋ

beaṫaḋaċ [11], **120** 32.

beaṫuiġim, ''coṫuiġim'' **38** 23, **121** 5; ''do-nim beo é'' **71** 18.

béiceaċ (b.), **111** 24.

béicim, **46** 44.

béilġeaḃaiḋ, ''briseann sé go díreaċ tre?'' **91** 52.

béim [45], **74** 29, **79** 16; b. súl **114** 8; tá sé 'n-a b. doṁ **103** 33; b. ar **77** 24, **103** 21; buing beime fa **111** 15.

béimeannaċ, laoċ, 7c. b. **50** 10.

béin [14], ''buille'' **73** 22, ag b. ġéag, 7c. de **30** 8, **85** 46; ag b. feacaiḋ as **59** 11; b. ne ''laġduġaḋ'' **111** 37; dar mb. a **18a** 1.

béinne. méinne 2 ,''buideann'' **70** 12, 103 6, 14; -ṁear **70** 10.

beirim, **tásg. láiṫ. uaṫ.** 1. beirim **46** 12; 3 beiriḋ **74** 67, -beir **42** 15; **iolln.** 2. -beirṫe **32** 26; 3. beiriḋ **31** 16; **coiṫ.** beireas **35** 1; **céast.** bear(ṫ)a(i)r **19** 6, **59** 16, **71** 16, beirṫear **41** 27;

fáist. uaṫ. 2. béara **43** 5; 3 béaraiḋ **24** 4, -béara **106** 9;

coinġ. uaṫ. 3. -béaraḋ **112** 5; **céast.** -béarṫaoi **72** 21;

fon. láiṫ. uaṫ. 3. -beire **113** 20; **céasta.** beirṫir, -bear(ṫ)a(i)r **24** 25, **71** 1, **91** 6;

foinḋ. 7 **caiṫṫe. uaṫ.** 2. rugais **41** 49; 3. beiris **41** 28, **67** 11, rug **15** 9, 40 8, rugasa(i)r **58** 10; **iolln.** 1. rugama(i)r **35** 18; **céast.** rugaḋ **17** 16;

p. breiṫ **3** 18, lá a beirṫe **17** 4, 20;

rainġ. éign. beirṫe **17** 17, beaṫa **108** 3;

onduiġ. uaṫ. 2. beir **74** 1; **céast.** bearar **101** 25.

b. é ''toġaim, gabaim, é'' **35** 1, **42** 20; b. mac (do) **76** 10; b. (liom) é **1** 13, **25** 14, **43** 5, **67** 11, **116** 12; b. é ó

42 15, 20, 62 3, 69 2; b. ar 24 25, 27 10, 103 20; b. é ar "do-ʒeibim, ceannuiʒim é ar..."(?) 408; beirim toil 318; b. céim, ʒeall, buaid, ɾc. **féach** céim, ʒeall, ɾc.

beirt, **féach** beart.

beitiú, leg. beatáid 42 45.

beitir [163], >laoc, ɾc. 73 14, 75 44; ʒuais- 54 7.

beo [139, 205] 13 12, 25a 7; "roimit so-ʒonta, ɾc. o'fheoil, ɾc." 81 1; beo ("beatha") ar n-aignid 79 9; nem b. 46 32; -ʒleasaċ 89 11.

beoḋa, coim- 74 64.

beoḋaċt, 108 11.

bí, **féach** beo.

biaḋ [76], 42 43; beatha ʒan b. "beatha ar neam" 19 8.

biaṫaim, 85 39, 122 14.

bile (f.) "crann" ɾc., > "laoc" 2 11, 31 7; -tais 106 38; -iodan 74 11; flait- 64 9;

bil(e), "faoḃar" 119 36.

bille, bille na mboċt 28 2.

bine [1], "fíoʒbáil," ɾc. 99 31, 101 28.

binn 67 42; -ċeolaċ 96 8; -fial-busa 91 29; -ʒeal 99 1; -ʒlan 122 2.

bíoconn, 87 22.

bioḋba [21], 21 12, 31 26.

bioḋʒaim, **féach** beaḋʒaim.

bior [71], 3 38, 54 14; -crann 111 23.

bioċ [71], 2 14, 21 7, 26 16.

bioċ-, biċ-, "sior-" -beannaċt 120 31; -buan 29 32.

biseaċ [55], b. sine 83 14; beirim b. 37 10; ar b. 53 6.

bíṫe, "baineann" 80 28; ʒlóir- 67 11.

blaḋ [40, 95], "ʒlóir" 41 27, 91 6; mór- 49 7.

blaḋaċ, beann- 119 1.

bláiṫ, [136], bláṫ [137], "álainn" ɾc. 2 10, 69 30, 74 48; -ar 122 8; -bonn 114 22; -eanʒ-bruaċ 83 9; -réid 109 14; -sleamain 122 2.

bláiṫe, (b.), 41 42.

bláiṫeaċ [54], 111 24.

bláir, "liaṫ"? 98 39.

blas [38], 3 2, 113 18.

bláṫ [38], -ḋ 93 28; mláṫ (?) 22 12; "áilneaċt" ɾc. 1 15, 3 21.

bláṫmar, 65 7.

bleaċt, -io- [99], bo b. 42 42; smuail -a 37 37; coill- 68 17; -craoḃaċ 118 26.

bleiḋe, (b.), "cupán" ɾc. 41 22, 48 30, 70 16, 77 23; óir- 83 16.

bleiḋ-mílol, 46 44.

bleiṫ, **féach** meilim.

bliaḋain [10], 120 20.

bliocṫ [71], "bainne" 110 48,

bloʒ, bláʒ [39] "píosa" 5 5, 42 9, 39, 90 22.

bloʒaim, bláʒ-, bláiʒ- (aistr. ɾ neamha.), 3 36, 38 6, 70 17, 91 24.

bó [86], 42 39.

bóċna (b.) 107 19; sean- 70 12.

boċt [38, 39], 43 2; na boiċt 63 6.

boċta, boiċte (b.) 21 27, 46 22, 52 34.

boċtaċt [26] 52 1.

boḋ, ba- (b.), 64 35, 73 38.

boḋḃa, ba- "croda" 83 8, 98 40.

boʒ, (nios) buʒa, 3 34.

boʒa, buiʒe (b.) 110 49; cuirim ceist i mb. 59 23.

boʒaim, b. fa 98 21; focal dá boʒaḋ 32 27.

bóid, **féach** móid.

boiḋre (b.), 56 6.

boirrṫe, <bairr-te? nó ó "borraim", "atta"? 70 13.

boing, ɾc., **féach** buing.

bolaḋ, balaḋ [11], 42 43; deaʒ- 7 2.

bolʒ, ba- [158], "at," ɾc. b. fis 83 11.

bolʒ, ba- [39], (ar uisge) 92 45; -sreaḃ 68 12.

bolʒ, ba- [39], (órnáid ar sréin) 119 29

bolʒ, ba- [69], (an cuirp, i ʒceannaċain, ɾc.)

bonn [67], (na coise) 3 38, 49 11; b. cnuic 100 12; b. craoiḃe 99 18; b. ar b. "taoḃ le ċéile" 86 20; -bras 89 9, -ʒlan 95 21, -fleasʒaċ (?) 75 12; -seang 80 16.

bonnsaċ, (b.), "slat" ɾc. 105 3.

borḃ, duine b. (re) 21a 11, 79 1, 91 48; áit b. 3 36; éaċt, smaċt, ɾc. b. 58 22, 110 49; sluas b. 119 34; -ʒasda 87 9.

boro [67], "taoḃ" 119 7; -bláiṫ 98 38.

bóroma, -oime, (b.), 105 14, 15

borraim, barrtair orm "lionaim d'feirg" (?) 99 36.
bos, bas [39], 49 11; sío- 92 47; -leabar 75 42; -seang 70 10.
bós, féach fós.
bot [39], 110 9, 115 5.
bótar, bá- [53].
botóg, 111 24.
brá lín [174], 22 17.
brad, féach brod, broid.
bradán, >"laoch" 117 41; b. beatad 79 10.
brága, bráige [131], b. an chuirp 19 11; b. maicne míleadh, 7c.>"laoch" 73 36; "príosúnach" 7 10, 12, 63 1, 12, 77 1; i mbráighi, "i bpríosún" 86 11; b. ghil 77 13, 79 29; -solus 89 27.
braga, 7c., féach brug.
braich [149], 113 18.
braighdeanas (f.), i mb. 7 21.
braine "ciumhais," 7c. 85 43, 114 21.
brain-éan (f), 110 23.
braitreamhail, 122 2.
braitreas [38], 94 3.
branán (f.), "b. fitcille," >"laoch" 7c. 9 2, 90 13, 93 50, 97 15.
branar [11], "talamh bán" 48 12, 23;
brannamh -nd- [11], "clár fitcille" 74 48, 100 17.
braon 34 12, 39 16; braon-"tais" "le mórán adhann" -darach 70 9, 109 1; -doirtadh 107 20; -duibe 109 23; -ealach 109 3, 18, -ghlan 91 47; -ghlas 73 26; -ghort 78 20; -inis 67 45; -leargh 85 2; -tana 68 27, 97 5; -tiugh 92 19.
braonach, tír, 7c. b. 109 9; nua- 37 26.
bras, "mear" 7c. 50 12. 13. 70 9; bonn- 89 9, lúth- 90 12; ro- 63 6.
brat [75] 26 31; téid, 7c. b. ar 15 9, 59 8. 72 27; -téagar 46 26.
brát [38], 2 5, 12 14, 26 16.
brat, féach bratach.
bratach [12], 6 22, 85 6.
bratach, "lán de brataibh" 119 16.
bratach, braitim, b. é, "donim feall, spriodóireacht, 7c. air." 5 9, 14 7, 50 15, 58 9, 119 12, 13; b. é "airighim, 7c. é" 21 16, 24 29, 32 21, 42 32, 67 38, 86 29, 87 19, 91 6, 10, 97 36; b. ar, "táim ag faire ar (le heagla nó le dochas nó le fuath)" 10 15, 64 16, 78 12; b. ("taisbeánaim, 7c." ?) raon 47 2; p. brath [96], (braith 42 32); 5 9, 14 7; beirim b. air 32 21; éachtaibh 110 27; -airm-imleadh, "fogha feallta" 89 20.
bratair [32], b. bocht 34 29, 59 17.
breac [65], "lasg" 46 49, 57 13.
breac, cros, 7c. b. 41 30; -clochach 105 30; -earr 85 5; -lacha 71 12; -longach 92 12.
breacaim, 95 5.
bréag, (b.) 72 18; bréige "fallsa" 7c. 37 43, 69 16.
bréagaim, 67 18, 88 33; do bhréag sé í go nderachaidh sí 6 41.
bréagaire, (f.) 50 20.
bréagnuighim, 74 8.
breath [179], breith [14], "breitheamhnas" lá na breithe 12 11; b. báidh 31 20; b. cumainn 80 20; b. na haithrighe 62 8; >"iomchar," "beartughadh" 7c. 80 4, beirim b. (an fir) "measaim" 14 15, 15 13, 77 25; beirim b. do "measaim" 12 3, 91 9; beirim b. idir 57 29; beirim b. i "do-beirim b. i bpadhar," "aontuighim le" 52 15, 59 26; 90 19; beirim b. re, "measaim do réir" 59 16; téid an b. leis, "saorthar é" 15 13; rugas a b. dó, "do-rinneas an rud d'iarr sé orm" 74 68; mo b. "mo chlú" 7c. 72 32; ar mo b., ar b. doibh, fa b. doibh 10 6, 21 8, 26 19, 80 42, 114 37; do b. Dé 42 3; téid b. uaim ar 10 17.
breathach, caint- 120 39.
breathnaighim, P. -nughadh, 7 18, 53 23.
bréid [45], "eadach" "seol" 91 53.
breisleach, (b.) 92 31.
breith, féach breath, beirim.
breitheamh [51], 12 2; -maicne 89 13.
breitheamhnas [38], 101 15.

bReo, (f.) "lasair" 110 51.
bRiaċar [56], 27a 2, 46 56; -nár 75 29; -ċaoi "labras ʒo ciuin" 117 51.
bRiocṫ [71, 95], b. oruaḋ, ɣc. 75 44, 78 1, 9, 119 11.
bRíoʒ [38, 39], bRíʒ [14], 17 26; b. sʒéil, ɣc. 67 51; oe b. 6 7, 74 27; cuirim, oo-beirim, i mb. 25a 13, 26 7, 60 19 74 16, 108 2.
bRíoʒmar, pailís b. 119 38.
bRionnaċ, "bréaʒaċ" 4 6.
bRíosún, ɣc., féaċ príosún.
bRisʒe, (b.) 42 40.
bRisim, (Aistr. ɣ Neamh.) 21 1, 43 8; súil aʒ -eaḋ 27 4, 43 8.
bRó [84], "iomaḋ" 91 51, 92 24, 100 19.
bRó [84], ċun meilte.
bRoḋ, bRuḋ [95], bRaḋ [38], "ʒríosaḋ", ɣc. 26 33, 74 15.
bRoḋla, "aro-ṁeanmnaċ" 98 42.
bRóʒ, (b.) 72 14; b. capaill 106 10.
bRoiḋ [14], braiḋ, 12 6, 18a 1, 27a 22, 25, 37 6, 8; síoċ broiḋe 3 9.
bRoimeaċ, an b.>"an ríoʒan" ɣc. 99 16; féaċ braine.
bRón [96], 37 23, 81 3.
bRónaċ, ḋuine, ɣc. b. 37 16.
bRonnaim, b. é oo 111 27; p. bronnaḋ 80 30, 31, 37, 40, 99 11, 103 21, 120 9; bronnta (téacs ?) 42 14.
bRosḋaim, 101 53, 106 22.
bRú, "bruaċ" ar b. 10 9, 64 5; fa b. 118 22.
bRú [97], b. mná, ɣc. 9 11; i mbrú (?) 18a 4; bronn-ḋalta 96 23, 104 5.
bRuaċ [75], 31 27, 75 5.
bRúċaċ, (b.), "sʒéiṫ," ɣc. aʒ -aiʒ 111 22.
bRúʒ [29], 25 14, 37 28, 85 41, 98 25.
bRuʒaiḋ [21], 63 6, 73 10.
bRuiḋean [54], -ʃ- "caisleán," ɣc. 25 14, 31 3; ḋul ḋá b.="ʒéilleaḋ ḋó" 85 49.
bRuiḋean [54], "troiḋ," ɣc.
bRuiḋearnaċ, meaḋʒ b. 111 24.
bRuinne [2], "brollaċ" 2 4, 15, 8 7, 18 2; ar b. sluaiʒ 110 34; "boiʒ" 20 22.
bRuinneall [12], 8 10, 19 8.
bRuiṁiṁ, féaċ. bruiṫim.
bRuiṫean [54], 100 19; teas- 42 29.
bRuiṫim, 100 19.
bRuiṫneaċ, criṫir b. 78 1.
bRuṫ [72], "teas" 108 7 =bruiṫ [14] ?
buaḃall, "aḋarc," "cupán" 70 15, 77 23, 85 43, 119 29, 36.
buaḃallaċ, "ɣ a lán tarḃ allta ann," 70 15.
buaċaill, -ċail [111, 112], 109 9.
buaḋ [38, 39], buaiḋ [42] "oeaʃ-ċáil" "feaḃas" ɣc., b. buaḋaċ 98 11; tá b. ar 74 28; oo b. "oo ṡáruʒaḋ" 19 4; b. aonaiʒ, ɣc., "feaḃas ċun comairle," ɣc. 19 11, 37 1, 99 11; fa b. "fá bláṫ ɣc. 46 31; beirim b. (an fir, ar an bfear) 19 6, 32 12, 81 25; beirim b. teaʒmála 108 16; cloċ, ɣc. buaḋa 74 28, 91 36, 114 11; -ċloċ 70 16.
buaḋaċ, ḋuine, ɣc. b. 41 31, 98 11.
buaiḋim 75 35.
buaiḋreaḋ [102] 68 25, 73 11.
buaiḋrim, 75 30.
buaile, "áit ɣ fál, ɣc. 'n-a timċeall" 19 9; >"fál" (?) 99 32.
buailim, bualaim (Aistr. ɣ Neamh.) 21a 17, 74 40; b. i ʒcló fir, ɣc. "oealḃaim i ḃroirm fir," ɣc. 48 7; p. bualaḋ [48] 80 10.
buain [149], "bualaḋ" 77 28, 79 16; b. croinn 6 8, 10 3, 21 3, 4; b. toraiḋ, bláṫ, ɣc. 7 6, 42 3; b. ("faʒáil") ʒráiḋ 103 16; b. a h-"baint as" 21a 22, 59 11, 65 33; iasaċt oo b. ar ḋuine 69 7; b. fa, re, "cuimilt oe," "iarraċt ar" 10 1, 15 4, 8, 32 13, 103 23; b. oe, "baint oe," 14 13, 27a 22, 74 23, 24, 107 20, 121 33; b. ("tosnuʒaḋ") oar n-iomċar 40 22; féaċ beanaim, buingim, béim, ɣc.
buan, 67 26, 69 27; -fás-olc "buaḋairt ḃuan" 84 1.
buanuiʒim, 72 19.
buar [96], 43 5; -sbré 118 29.
búcla [2], (i otiʒ) 119 33.
buḋ-easḋa, féaċ feasḋa.
buʒa (b.), binn-fial- 91 29; féaċ boʒ.

búiṫ (=báiṫ) "muirneaċ" ꝛc. 17 9, 20 21, 31 19, 28, 38 29; -ioṫan 122 3.
buiṫe, cnú b. 57 13; folt com- 49 9.
buiṫe, beirim a b. (leat, riot), 17 17, 31 16, 34 22, 48 15, 110 33; a b. ort 18a 5.
buiṫeaċ, a-tú b. de "atáim b. mar ġeall ar" 52 4, 69 7; bean dar b. Dia, "bean a raiḃ ġrád ag Dia dí" 7 30; b. do "taitneamaċ le" 57 16.
buiṫeaċas, beirm b. an airġid, ꝛc. riot 81 6; doṫ b. 114 36.
buiṫean [54], 46 29; ar mo b. >"dam ċosaint." 40 24.
buiṫneaċ, triaṫ- 63 11.
buiġe, féaċ boġ.
buile, bo- [1, 3], duine b. 16 3; cioṫ b. 75 26.
builiṫ, "caoṁ," ꝛc. 69 20.
builleṁ [1] 21a 17; fuiġeall b. an anaim 6 27; b. ("corruiġe") abra 49 12; b. sguir, 40 29.
buime, muime [3], 9 1, 12, 55 16.
buiṁġim, bo-, b. é "millim." ꝛc. 81 3; b. é de "beanaim é de" 7 13, 21 19, 64 29, 103 19, 110 31; b. é a h-"beanaim é a h-" 74 35; do buiṁġ ġa i n- 104 25; p. boiṁġ, bu-; b. béime 111 15; crann do b. 34 11; ġan b. "ġan díoġḃáil," ꝛc. 79 28; ag b. bróin orm "ag baint bróin díom" 63 22; ag b. le blaṫ "ag iarraiḋ, ꝛc. ġlóire" 67 45; ar mb. re cuid dá ġcúisiḃ 24 5.
buiṁne, (p), "sruṫ" 30 25, 66 6, 80 12, 107 19; ġlór-buiṁne (Ṫaoḃh. iolt. ?) 107 17.
buiṁne, (p.), "gas" 41 25.
búirim, 29 8, 50 18.
buirre, "at" 52 33.
bun [72], b. ("béal") aḃann 71 11; b. ("bríoġ") sġéil 58 17; b. ("barr") méire 79 11; b. "aḋḃar" 117 44; b. (cúl taca, ꝛc.) buiṫne 111 30; b. 's cionn 13 13; ar b. "buan" 21 14, 86 6; i mb. "ag ġaḃáil do," "ag taḃairt aire do" 3 37, 5 7, 6 30; de b. "de bríġ" 58 12; folt, ꝛc. -ċeart 84 42; fíor- 117 44.
bunaḋ, (p.) "buan-áit ċomnuiṫe" 74 9; "source, ꝛc." 91 46; do b. "go buan," 66 7, 74 44; bunaiḋ, "buan," "fada" ꝛc. 25a 19, 55 2, 69 6, 7, 34.
bunaḋas [38].
bunann, féaċ punann.
burḃa, (b.) 89 21; féaċ borb. -ḃus, i-ḃus, féaċ a-ḃus.

c

cá, cár, féaċ gá, ꝛc.
caḃán, (p.) 14 4, 29 9.
caḃlaċ, féaċ co-.
cáċ [64] (+ioln. nó uaċ. bnéiṫne) 3 9; "gaċ aoinní" (?) 41 32; >"straiméar," ꝛc. 73 39; c. uaiḃ 10 2; cáiġ (> ċáiġ go mimic sna ll) 73 39.
caḋaċ, clann ċaḋaiġ 55 17;
cáḋas, (p.) "urraim" ꝛc. 41 2, 45 1, 65 15; do ċ. 101 42.
caḋóṫ, "lasaṫ" (?) 24 28.
caḋóṫ, "cruaḋuġaṫ," "téaċtuġaṫ" (?) 98 3.
caġas (?) 78 8.
cáiṫ, "ioḋan" ꝛc. 20 25, 54 5.
caiṫe, ciall ċ. (ciall?) 105 19.
caiṫe, "cia" c. an. . . 10 27, 53 19, 72 5; c. aċt . . . 22 11; c. a faċaim, ꝛc. 60 33, 105 20, 117 6; c. lasair a leiṫéiṫ 58 2.
caiṫreaḋ, -eaṁ [28], 101 42.
cáil, "náṫúir," ꝛc. 24 19, 98 7.
caile [14] 36 7, 49 9.
caileaṁail, 114 13.
cailiġ [14], c. an ġa 39 34; c. coġaiṫ 73 18; c. ("lot, ꝛc.") 31 7, 102 36; ní ḃa ċ. 78 15.
caillim, féaċ co-.
caillteaċ, (b.), ruaḋ- 120 33.
cáin [201], c. an ċroinn, ꝛc. 2 8, 10 1, 3, 15 10, 24 24, 40 4, 8, 48 18, 62 13;
caingean [53, 54].
cáinim, p. -eaḋ 113 42.
cainnt [14].
cairde [1], "moill" ꝛc. 97 3; c. ar 11 5, 24 17; ġan ċ. 29 12, 34 22; fuaras c. 43 3; tuġas c. 95 5; téiṫ sé ar c. 48 5; cuirim ar c. 24 17, 48 5.
cairdeaċ, duine c. 61 12.
cairdeaṁail, duine c. 37 42
cairdeas, (p.) 34 2.

CAIRT [186], "charta" **110** 10; c. peacaḋ, ɔc. **44** 11, **59** 4, ɪʒc. **66** 14, **120** 7; c. ar **3** 20, **90** 22, **102** 47; ná ʒlac a ċ. **53** 25; peaṁann caɪrte **88** 29.

CAISE, (ḃ.), c. ʒruaɪʒe, **49** 10.

CÁISʒ, [97], Taoiḃ. cásʒa **14** 14, cásʒ **38** 6; creaċ cásʒ ɔc. **14** 14, **38** 6.

CAISLÉAN [35].

CAISMEART [12] **68** 33.

CÁIT (ꝑɪaꝑn.) c. a ḃꝑuil, c. ar ʒaḃ, ɔc. **27** 3, **88** 26, **120** 18.

CAIṪ-, ꝑéaċ caṫ.

CAIṪIM, c. aimsir, ɔc. **26** 33, **73** 9; "íoʒim," ɔc. **32** 24, **53** 22, **117** 23; c. naḋarc, ꝑaoḃar, ɔc. **6** 1, **53** 1; c. ("cráḋaim") mo ċorp **10** 15; c. ("ꝑanaim i") caɪtɪr **29** 28; c. críoċ a ʒnáiḋ, **53** 5; c. ("cleaċtaim") creɪḋeaṁ **14** 2; c. ʒol, ɔc. **26** 28, **27**A 27; c. ɔlús ne **21**A 24; c. ("ɔo-ním") uṁlaċt ɔo **58** 28; c. ("cuɪrim") cné le **119** 13; c. aiɾʒeaḋ, beaṫa, ne ɔuine ɔc. "caɪṫim aiɾʒeaḋ, ɔc. ɪ seɪɾḃís, ɔc. ɔuine" **6** 14, **10** 37, **59** 29; caɪṫeaḋ, ɔo ċaɪṫɾinn, "ní ꝑolaɪɾ ɔom" **6** 1, **13** 13, **25**A 28, **27** 7, **92** 16, **101** 46; ɔo caɪṫɾiḋe ḃláṫ ar "ní ꝑolaɪɾ ɔó ḃeiṫ ꝑa ḃláṫ" **11** 9; ɔo caɪṫɾiḋe a ɾinn neɪmꝑe "ba ċeaɾt oí sínead, ɔc." **11** 36; ɔo ċaɪṫɾinn conʒnaṁ lɪom "ní ꝑolaɪɾ ɔom conʒnaṁ ɔ'ꝑaʒáil" **26** 32; ꝑ. caɪṫeaṁ [101], caɪṫiṁ [150], caɪṫeaḋ (?) **78** 10; ṫéɪɔ c. ɪ n- "ṫéɪɔ as" **6** 35, **11** 13, **87** 7; ɔeaċ caɪṫiṁe "aɪɔneaḋ" (?) **103** 3; c. "ṗéile" **102** 4; c. a ċéile "ag milleaḋ a ċéile" **110** 19; cuɪrim ʒeall caɪṫiṁe air, "caɪṫim é níos ꝑlúɪrsiʒe ná" (?) **27**A 26; cás a caɪṫṫe "cúis a sʒaoɪlṫe" **78** 10.

CAIṪIR, [120], (caṫair **93** 42); **58** 26, **66** 7.

CAIṪ-RÉIM, (ḃ.), **6** 14, 18, **14** 8, **59** 35.

CAIṪ-RÉIMEAḊ, ɔuine c. **107** 10.

CALA, (ḃ.) "calaḋ", ne calaiḋ **58** 15; ṗéaċ KM.

CALAḊ, (ꝑ.) **70** 6, **74** 39, **109** 19.

CALL, ṗéaċ coillim.

CALMA, "cróḋa" ɔc. **41** 41, **85** 32.

CALMAĊT, (ḃ.) **67** 19.

CAM [73], **30** 14; ón c. craoḃ... **98** 20; noċa c. ɔo **74** 54.

CAṁÁIR [42], **103** 20.

CÁIṁALL, (ꝑ.) **31** 10, **41** 11.

CAMÁN [35], **105** 3, 17.

CAMRA, (ḃ.) **1** 6; poll c. **42** 20.

CAN, "soċar" créaḋ a ċ. **42** 40.

CANAĊ, (ꝑ.) **114** 20.

CANAIM "canaim," "aɔeɪrim" **17** 14, 18, **29** 25; c. ó "ʒoɪrim ɔe" **74** 7; c. ɔe "ʒoɪrim ɔe" **2** 7; ꝑ. canaṁaɪn [10].

CANÓIN, CÁ- [42], **20** 31, **57** 1.

CÁNUʒAḊ, "cáin ɔo ċur ar"? **54** 25 (ṫéaċs?)

CAOĊ, beaṁ leaṫ-. **120** 17; -ruaḋ **120** 22.

CAOʒA [8], **55** 19, **64** 17.

CAOI [97], "cuaċ" **89** 26.

CAOI, (ḃ.) "sliʒe" c. oɪɔeaċaɪs **3** 1; ar ċ. caɪrɔeasa **97** 16.

CAOI [99] "ʒol" **23** 28, **65** 24; a ċ. "ʒol 'n-a ɔiaiḋ" **45** 5, **110** 49.

CAOILE, (ḃ.) **49** 13.

CAOIṁḢE, (ḃ.) **64** 33.

CAOIN [14], "caoḃ," ɔc. **7** 16, **42** 19, **119** 36; c. aiʒṫe "clár ɔosaiʒ" **119** 34.

CAOIN, ɔuine, ɔc. c. **13** 4, **17** 15; (níos, ɔc.) caoine **69** 29.

CAOINIM, c. ɔuine maɾḃ, ɔc. **26** 7, **64** 27; c. mo ċréaċt, ɔc. **46** 15; ꝑ. caoine [3] **64** 18, **110** 18; caoineaḋ **6** 33, **110** 14; caoiniṁ **86** 39.

CAOL, nóɔ, mala, peann, crann, ɔc. c. **3** 8, **6** 5, **10** 23, **49** 13, **106** 11; ɔeaċt c. ɔeataiʒe **93** 22; ɔuiʒse, eaʒna, ɔc. c. "ʒéar" **52** 15, **59** 29; -ḃróʒ **84** 43; -carr coċaill **6** 5; -ꝑíoḋ **119** 35; -ꝑoʒa **83** 13; -ʒá **96** 13; -lann **111** 17; -śleaʒ **110** 9.

CAOL, (ꝑ.) c. cuaɪm **96** 9.

CAOLAĊ [55], **74** 63, **106** 33, **119** 26, 28; c. ʒlac="méara" **106** 33; órnaiḋ ɪ ḃꝑoɪrn caolaiʒ (?) **98** 20.

CAOṁ [96], "cara" c. ná cara **115** 6.

CAOṁ, duine, ruo, ɟc. c. **19** 8, **49** 11, **64** 11, **66** 4, **113** 31, **119** 5; -bean **104** 14; -ċoraċ **89** 26; -ċroċaċ **105** 13; -ċrú **118** 15; -carr **96** 20; -ṡrinn **122** 15; -leaṫ **95** 25; -oide **105** 19; -rún **104** 4; -ċruaill **97** 34; -uingeaċ **114** 21.

CAOṁNAIM, c. ("cosnaim") é ar **7** 25, **37** 1, **40** 8; p. caoṁna [3] **7** 25; caoṁnaṫ (?); caoṁanta (taoiḃr.) **68** 39, **81** 18.

CAOṁṪAṠ, -ṪAṠ [22], "compánaċ" ɟc. **41** 31, **70** 21, **98** 18; c. sging (sginge ?) **111** 22; duine, ruo, ɟc. caoṁṫaiġ **117** 41; "cumann" ɟc. (?) **121** 18.

CAOR (b.) c. ar ċrann, ɟc. **2** 5, **106** 39; "meall" **49** 2, **97** 9; "buiḋean" ɟc. **34** 1, **89** 12, **107** 30; c. buaiḋ "laoċ" ɟc. **38** 30, **93** 48.

CAORA [202].

CAORṪAINN, CÁR-, CAOIR-, CÁIR- [11], -air **89** 16.

CAPALL [173].

CAR, CARA. ṗéaċ cor, cuirim.

CARA [6], **108** 12; is c. a-tá . . . "is maiṫ liom atá . . ." **21** 9; caoṁ ná c. **115** 6.

CARA [193], "leis," > "taoḃ" **21a** 22.

CARAIM, "ġráḋuiġim" **3** 7. 10 10, **112** 14; p. carṫaim **24** 18, **52** 7.

CARÁNTA, ṗéaċ coróntа.

CARṪ [39], "long" **99** 29.

CARCAIR [185], **31** 19.

CARṠAS [11], **2** 11.

CARṁOṠAL, (p.) **119** 2.

CARN [96].

CARRAṠ, duine c. **101** 10.

CARRAṠ [54], **68** 1, 40,

CARṪANNAṠ, duine c. **67** 18.

CAS, ġruaiġ, ɟc. ċ. **49** 3, **119** 4; duine c. "ṗoḷt c. air" **71** 3; ṗroiġ ċ. **119** 3; barr- **74** 15; neaṁ- **95** 14; -ċeann **113** 14; -braiḋ **51** 8.

CÁS [38], "cúis," "causa" **17** 33, 19 13, 48 24, 78 10; "cúis ḋliġiṫ" **3** 35; cuirim i gc. **25a** 4, **86** 4; "triobḃlóid," "deaċraċt," "brón" **1** 1, 10, 3 11, 23, 30, 10 38, 11 25, 16 **1**, **20** 35, **21** 13, **24** 18, **30** 28, **52** 1, **58** 37, **59** 9; "dabta" **48** 9, **70** 1; c. iprinn **7** 23.

CASAOIḋ, (b.), ṫá ċ. re **90** 5.

CASNAṪ [11], -naiṫ [13], boing c. do ċroiḋe "croiḋe do snoiġe" **110** 1; beannaim a ċ. de "leiġisim a ċréaċta" (?) **93** 23; c. báiḋe **91** 39.

CÁSUIṠIM, "accuso" c. duine **87** 20.

CAṪ [95], **85** 19, 25; cuirim c. (re) **85** 18, **97** 22, 43; brisim c. (ar) **91** 26; -ḃearna **82** 2, -ċéile **68** 26, -ḟirne **90** 7, -ṡleo **117** 39; -ṡníoṁ **102** 8; -innilte **89** 13; -leoṁan **107** 16; -ṁílíṫ **97** 33.

CAṪAṠ, duine c. **110** 50; neart- **105** 30.

CAṪAIṪ (?) "míliṫ"? cur na gcaṫaṫ **110** 8;

CAṪAIġe (p.) "laoċ," **98** 41.

CAṪAIR (KM cather), "ribí gruaige" **74** 63.

CAṪAOIR, (b.) (oiri. -eaċa **55** 15; -e **85** 42); c. céille, "sedes sapientiae" **55** 15.

CAṪARṪA, "míleata" **74** 51, **75** 4, **85** 19, 38, **87** 10, **91** 49, **97** 37, **121** 15; ṗéaċ TD **2** 24

CAṪ-ṪARR [11] **100** 17.

CAṪuġaṪ, c. na coinn **53** 10.

CAṪOiḷgeaċ, **15** 15.

CÉ, doṁan c. **17** 33, **31** 4.

CÉAċT [95], **3** 27; -ṁín **92** 10; -ṁaġ **92** 39.

CEAṪ [95], c. d'ṗaġáil **95** 25; c. ṗoréigne **5** 11; c. mo ċuirp, "c. ġeineaṁna" **5** 12; do ċ. dé **6** 11, **37** 6; is c. liom, riom, é **95** 3, 26; is c. (doṁ) é **21** 21, **76** 24; ġan ċ. do "d'aindeoin" **14** 12; cuirim ro ċeaṫ é **108** 18. do ċ. d'ṗaġáil "slán d'ṗaġáil agaṫ" **6** 20; ṗéaċ TD **11** 35:

CÉAṪ [95] (uiṁ.), an c. caṫ **84** 33; ṗa ċ. **23** 22; aon do ċ. **23** 32; c. de, "hundred-fold of" **57** 35; sí c. ban "sí ⁊ c. ban i n-éimṗeaḋt léi" **99** 28; go lion gc. **74** 17; -aslaċ **117** 7; -ċaṫaċ **105** 4; -ġuineaċ **71** 3, **98** 23; -ṁaoiṫe **98** 23.

CÉAṪ-, CÉIṪ-, "aonṁaṫ" **29** 37, **80** 17; "mór," "príoṁ-" **3** 19, **54** 6, **68** 16, 41, **108** 4; -ḃliaḋaim, "céaṫ ḃliaḋain eile" **72** 12; -ċion "peacaṫ an tsinnsir" **21** 15; -ċoiġlim é **89** 9; -doċar **107** 34; -ṡear "ṗear céile ḋliġeaċ" **67**

18; -ꝑeaR "ꝑeaR a-ᴅeiRim" **58** 31; ᴅon -lá "aR ᴏtús" **60** 39; -ṁaRḃna **118** 19; -ṡaiṁ-ǯRian **114** 12; ᴅon -ṡeal "aR ᴏtús" **83** 1; -tRáiǯim, ꝛc. **54** 6, **74** 8, **80** 17.

CEAḋ, **ꝑéaċ** CIOḋ.

CÉADÁIR, -ÓIR, -UAIR, 1 ǯc. "ǯo luaċ" ꝛc. **46** 38, **60** 36, **64** 7, **75** 35; an ċ. "ꝑaᴅ ó ṡoin" ꝛc. **20** 28.

CÉADAOIM, ᴅia c. **14** 7.

CÉADꝑAḋ [12], -AIḋ [42], **1** 5, **6** 2, 34; na cúiǯ -ḋa **67** 31; c. caṫa "clisteaċt i ǯcaṫ" (?) **92** 32.

CÉADꝑADAĊ, "CRÍONNA," "clisᴛe" **68** 10, **100** 21.

CÉADOLONǴAḋ, aR c. **80** 8.

CÉADNA, maR an ǯc. **18** 3, **25**A 5; san áit, ꝛc. ċ. 7 tú **33** 3; a ċnuic ċ. "a ċnuic a-ᴅeiRim" ꝛc. **64** 30; na ᴅioᴅa c. "na ᴅioᴅa a-ᴅeiRim" (?) **78** 9.

CEADUIǯim, c. é **52** 5, **77** 18.

CEALǴ [39], **22** 20, **27**A 18; "mailís" ꝛc. **12** 4.

CEALǴAIM, **60** 25; c. é ó **21** 6; c. é i n- **27**A 16.

CEALǴAIRE (ꝑ.), **53** 3.

CEALL [165], **65** 15, **85** 48; "ᴛeaRmonn" **102** 30, **110** 12; ᴛuaṫ 7 c. ꝛc. ("cliaR") **63** 5; c. ioḃaiR **109** 20; -aingliᴅe **89** 10.

CÉALṁOIME (ḃ.) "coṁaRᴛa báis" ꝛc., > "cinneaṁain" **121** 13.

CEALLTAIR, CEALᴛ- [185], "aǯaiᴅꝑioil" ꝛc. "cosaṁ-laċt", ᴅí- **79** 22.

CEAN, **ꝑéaċ** CION.

ĊEANA, **2** 13, **30** 14, **110** 23, **107** 13; ní . . . ċ. "ní . . . aċt ċoṁ beaǯ" **81** 16, **84** 10.

CEANǴLAIM, c. ꝑeis, síoᴛ, ꝛc. **40** 20; **p.** ceangal [17], c. re **14** 10; c. lóim **20** 2; c. é as an . . . **54** 19.

CEANN [65], CROMAIM, CLAONAIM, c. "ᴅo-ǯeiḃim bás" **3** 22; c. cló **38** 1; c. cloiᴅiṁ **86** 24; c. aimsiRe, ꝛc. **6** 9, **86** 21; c. aḋaiRᴛ **88** 32; "naċᴛaRán" **3** 5, **10** 22, **25**A 15; c. ꝑéile, ꝛc. "ᴅuine is mó ꝑéile" ꝛc. **7** 28, **11** 36, **52** 10, **113** 30; aR a ċ. "ċun é ᴅ'ꝑaǯáil," ꝛc. **20** 30, **56** 1, **69** 4, **86** 31, 34; aR ċ. "i ǯcoṁaiR" **17** 7, **21**A 18, **23** 5, **34** 3, 4, **53** 15, **65** 9; aR mo ċ. "RoṁaM," "i nᴅán ᴅom" ꝛc. **1** 12, **42** 44; ᴅe ċ. "ᴅe ḃRíǯ" **26** 6, **30** 15, **48** 25; aR ċuiR ᴅá ċ. "an iṁéiᴅ ᴅo ċuiR sé leis" **91** 14; ꝑa ċ. "ᴅe ḃRíǯ." "i ᴅᴛaoḃ" ꝛc. **25**A 1, **55** 19, **69** 8, **91** 24, **96** 14; um ċ. "i ᴅᴛaoḃ" **10** 22, **69** 27, **84** 45, **95** 27, **100** 18; ᴛaR c. "aR son," "i n-ionaᴅ" **2** 8, **6** 39, **10** 19, **20** 40, **25** 3, **26** 24, **48** 2, **58** 32, **91** 10, **120** 4; ᴛaR c. "ᴅ'aimᴅeoin" **59** 5; ós ċ. **3** 17, **11** 5, **103** 11; i ǯc. "i ǯcoṁaiR" **3** 5, **23** 29, **25**A 12, **62** 12; i ǯc. "ċun ꝑaǯála," ꝛc. **3** 17; i ǯc. "i nᴅiaiᴅ" **20** 22; ᴛéiǯim i ǯc. "ǯaḃaim oRm ꝑéin," "cuiRim ċun" **68** 39; cuiRim i ǯc. "ᴅo-ḃeiRim ǯo ᴅᴛí" ꝛc. **1** 4, **67** 4, **97** 38; cuiRim i ǯc. "cuiRim le" **11** 5; i ǯc. "i n-aǯaiᴅ" **21** 15, **26** 18, **85** 16; cuiRim i ǯc. "cuiRim i n-aǯaiᴅ" **24** 21, **96** 33; cuiRim i ǯc., "cuiRim i ǯcom paRáiᴅ le" **60** 35; i ǯc. a ċéile **25**A 1; c. i ǯc. "i nᴅiaiᴅ a ċéile" **46** 30, **85** 28, **91** 33, **93** 10; -aRᴅ **112** 10; -ḃile **91** 34; -ᴅeaRǯ **118** 13; -ǯlas **99** 40.

CEANNAIǯim, CEANNĊAIM, -ǯ-, c. (aR aiRǯeaᴅ, ꝛc.) é **13** 9, **14** 13; **p.** ceannaċ [55] **114** 35; "ᴛuaRasᴅal" **50** 8; mo ċ. air "a ᴏᴛuǯas air" **111** 14; "maRǯaḋ" **42** 38; aR c. "maR malairᴛ aR aiRǯeaᴅ" **7** 6.

CEANNAS [38], **15** 12, **60** 4, **97** 26, **110** 3.

CEANN-ꝑORᴛ, (ꝑ.) **74** 7, **112** 2.

CEANNRAĊ [55], c. caisleáin **119** 17.

CEANNSA, "ciuin," ꝛc. **26** 24, **33** 3, **111** 18.

CEANNSAĊᴛ [25].

CEANNSUIǯim, **75** 33A, **111** 18.

CEAP [65], c. connaiᴅ **50** 21; "sinnsear" **93** 24.

CEARAṁ [17], "plán" nó "tál" **119** 8.

CEARC [165], c. ᴅoiRċe **121** 29.

CEARĊAILL 13, c. ċoᴅalᴛa **70** 22.

ceARCAll, "arch" (?) **119** 18; 1 gcearċaill (leg.-caill?) "1 n-aḃlainn" **14** 3.

ceARD [95], (ouine) **13** 8, **38** 19; >"óia" **27A** 16, **76** 4.

ceARD [39], ceIRD [43], "obair," "gníom," "pilideaċt," ꝛc. **3** 35, **13** 10, **48** 21, **51** 10, **68** 32, **100** 30.

ceARDAĊT, **106** 21.

ceARDĊA [7], **92** 31, **95** 10; feirm ceardċa **78** 8; c. goile, >"laoċ" **73** 20, **100** 23; c. sleaġ, ꝛc.="caṫ" **79** 26, **117** 28.

ceARn, **119** 27; cúil ċearna **119** 2.

ceARRḂAĊ [22].

ceART, breiṫeaṁ, focal, ꝛc. c. **3** 28.

ceART [63], c. soillse "méid ċeart de" **55** 15; do-ním c. de "do-ním c. é" (?) **3** 14; téiġim tar c. **44** 2; c. na colla, ꝛc. **24** 20; -aġaid **82** 34; -ḃreaṫaċ **120** 39; -leaṫ, -roinn, "exact half" **111** 12, 17.

ceARTuiġim, **101** 51, **111** 18.

ceAS, "bród," ꝛc. **63** 7, **110** 44; c. cuṁaḋ **76** 23; c. naoiḋean **104** 12, **110** 43; 1 gc. **77** 5, **79** 23, 30; troim- **79** 23.

céASaim, **54** 5; crann céasda **14** 11, **58** 35.

ceASnuiġim, ní ċeasnuiġ (ceARnuiġ san l.) **78** 10.

ceAṫARḊA, "ceaṫar-ḋúileaċ" (?), **75** 21. féaċ KM.

ceAṫRA, ceIṫRe, ceIṫIR, ceAṫAIR (ċeiṫre, ꝛc. go minic sna ll.) **5** 31, **34** 22, **65** 6, **91** 27, **92** 8, **96** 33, **103** 3, **104** 11.

ceAṫRAĊ, "lán d'eallaċ" **89** 10.

ceAṫRAṁA [9].

ceAṫRAṁAḊ, an c. cás **16** 6.

céIḋ-, féaċ céad-

céIḋe, "conair," c. creaċ **88** 37; féaċ KM.

céile, "duine pósta" **109** 14; geall dá ċ. **91** 39; tre ċ. **11** 18; dá ċ. cláir "dá ċlár cosmail, ꝛc. le ċéile" **91** 39; caiṫim m'aimsir le ċ. **26** 33; mo ċrú re ċ. **47** 6; caiṫeir le ċ. iad **5** 2; suiġe do ċuaiḋ 'n-a ċ. **40** 25; le, re. ċ. (is), "cois le" **21** 16, **99** 21.

ceileAḂRAḊ [11], c. do "slán d'fáġáil aġ" **58** 38, **64** 31, **67** 19, **77** 5, **101** 37; gaḃaim c. de **116** 17; "caimnt" ꝛc. **82** 19; "clú" **102** 46.

céilIḋe [1], "cuairt," **70** 10; ar ċ. **58** 36, **77** 16.

ceilIm, (fáisT. -céal, ꝛc. **15** 21, **91** 55); c. ruD (ar ḋuine) **15** 21, **37** 19; c. ("sgriosaim amaċ" ꝛc.) peaċaḋ, ꝛc. **15** 3, **48** 15, 20, **62** 7; ar a gceiltear fala, "naċ mbíonn fuaṫ aġ aoinneaċ dó" **102** 42; p. ceilT [14] **48** 9; cleiṫ [14] **17** 17, **42** 28, **61** 8; ceileaṁain [10] **109** 15.

céill-, féaċ ciall.

céilliḋ, -IḋE, CIallAIḋ [136], duine, ꝛc. c. **17** 24, **29** 13, **108** 13, **109** 2.

céim [45], c. dréimire **70** 4; c. "ardán 1 dtalaṁ, ꝛc." **29** 15; c. "siubal" "coiscéim" **49** 11, **75** 43; beirim c. "gluaisim" **25A** 24, **30** 4; téiġim c. tar **51** 1; gaḃaim c. go **59** 23; c. 1 gcoṁair "dul aġ triall ar" **102** 17; 1 gc. go "aġ dul go" **6** 41; "turas," "foġa," "gníom" **3** 30, **7** 35, **55** 5, **66** 3, 17, **75** 36, **103** 33, **104** 13, 20; "glóir" ꝛc. **81** 19; "smaċt," "cuṁaċt," cuirim 1 gc. **20** 3, **38** 27; cuirim ó ċ. **38** 22; c. ("glún") geimealaiġ **55** 6; -riġin **81** 19, **109** 4.

céimeannaċ, foilt c. **91** 31.

ceim, ꝛc., féaċ cimim.

ceiméal, -eol [77, 78], (cei-, ci-, sna ll.) "sliocT," ꝛc. **66** 7, **113** 31; ruD, ꝛc. ceimíl "ruD, ꝛc. dúṫċasaċ" ꝛc. **31** 20, **49** 2, **67** 41, **74** 67, **85** 46, **90** 18; c. gcuinn **113** 31.

ceiméalTa, ꝛc. "dúṫċasaċ" **73** 7

ceinnḋeART [12], -ḋeIRT [13], **75** 39, **85** 38.

céir [42], **83** 17, **89** 16.

ceirḋeaċ, "cliste" **117** 22.

ceis, "sleaġ" **38** 26.

ceisD [42], **12** 1; is c. orm é "músglann sé m'fiafraiġeaċt" **74** 1; "imnioḋe," "cúis imnioḋe, bróm," ꝛc. **32** 2, **108** 8; ní c. dom é "ní ċuirim 'n-a aġaiḋ," ꝛc. **91** 14; ní ċuireaḃ fáṫ ceasda isceisd, **25A** 33.

ceısım, c. ar "do-ním gearán ar" 37 21.
ceıċeann, ceıċeann [12], "sluag," gc. 10 1, 102 30.
ceıċeannaċ, "a bpuıl ceıċeanna aıge" 80 25.
ceıċe, ceıċır, ṗéaċ ceaċra.
ceo [97, 108] 21 30, 48 35, 70 13; go gceo nime "le ceo báis"? 97 39; c. "neamní" 45 10; dúısigım c. ar "noċtaım," gc. 24 5; gan ċ. "glan" 42 39; dall cıaċ "doille tré neart guıl" 115 9; lán de ċıaıg "bronaċ" 77 8; fa ċ. "ı bpolaċ" 103 13; ceaċt mar ċıaıg tre ċlí 45 10; -ḋıamaır 118 1.
ceol [75], 35 1, 69 29; c. codalta 67 42; -oıreaċt 70 7.
ceolaċ, duine, tráıg, gc. c. 96 8, 122 15.
ceolċar, duine, gc. c., 114 1.
ceolınar, duine, gc. c. 122 11.
cıa, cé (ṗona. ċeısc.), cıa tá, naċ, gc. 21a 5, 26 18; cıa an cara, gc. 21a 9; cıa hoile . . . 21a 18.
cıa, ṗéaċ gé.
cıaḋ, (b.) "gruaıg" 19 10; -ḋoraċ 79 13; -ḟada 120 22; -ḟıonn 113 8.
cıaċ, cıaıg, ṗéaċ ceo.
cıall [39], tarla c. ı n- "tá múineaḋ, gc. ı n-" 93 33; téigim ó ċ. 56 3; cuırım duine ar ċ. 59 11; cuırım ı gc. duıt é 3 37, 19 15; dıa do ċ. "is mór an t-iongnaḋ é" gc. 54 15; is maıt an ċ. é 20 2; ní c. é 14 13; a ċ. "a cara" 67 6; na cúig cılla 60 24; craḋ céille 110 16; caċaoır céille 55 15.
cıallaıḋ, ṗéaċ céillıḋ.
cıallamail, duine c. 55 1.
cıallda, cıalla, duine, gc. c. 122 3.
cıan, ní c. a beaċa 91 20; go c. "ı bpaḋ" 45 1; re heaḋ gcian 74 22; is c. goıṁ, gc. 110 29; is c. do-ċuamar 3 17; c. ó ad-ċlos, gc. 29 14, 110 27; níor ċ. ċuige ó urḋóıd "do bí urcó.d ı ngar dó" 58 11; re treimse im-ċéim 68 17; -ḟoġail "sluaġaḋ ı bpaḋ ó baile" 83 8; -bann 79 27.
cıan, (b.), ı gcéin (ó) 37 39, 65 9; an gcéin ṁaras, gc. 57 20; an gcéin bus . . . 85 23; gcéin beas 24 19; an gcéin ṁéaras 95 9; an gcéin ṁaırṫeas 85 10; ó ċıanaıḃ 52 36, 57 36; ı n-imgéin 66 9.
cıar [96].
cıḋ, gc., ṗéaċ gıḋ.
cıneaḋ, (ṗ.), "sliocht" 3 15, 20.
cıneaḋaċ, "cineaḋ" (cnuasa.) 67 48, 114 38.
cinéal, ṗéaċ ceinéal.
cing, "rí" 63 21; saoır- 87 21.
cinim, ceinim, c. (ó) 41 45, 52 27; do ċ. sí uime "duine dá sinnsearaiḃ do b'eaḋ í" 60 7, 91 38; p. cineaṁain [10].
cinnim, c. ar gníoṁ 86 27; c. ċú dó, "cuırım ı ndán duıt é" 41 29, 69 10, 119 13; is cinnte é (do), "tá sé ı ndán (do)" 13 12, 54 3; c. ("téigim le") craḃaḋ 42 8; p. cinneaḋ 48 17, 110 30; c. cogaıḋ 78 3; ı gc. "ı ndán" 10 4, 75 24; cinneaṁain [10], 37 20, 64 5.
cinn-lıtear [54] 117 43.
cíoċ, -g [39, 46], 7 9, 9 5, 17 1; c. tige 68 34.
cíocraċ, éan, gc. c. 122 10.
cıoḋ, ceaḋ, c. ċú aċt . . . 53 21, 75 21, 102 39; c. fa, c. 'ma, "cad 'n-a taoḃ a n-" 40 10, 101 19, 20; c. naċ "cad 'n-a ċaoḃ naċ" 52 36, 58 35, 65 32, 80 30, 94 15, 106 26; c. um nar . . 72 10.
cıoṁas [37], -te 107 2.
cıon [4, 71], "coır," "accusation" (caoıḃ. ceana 6 33, cionaḋ 12 4; ioll. ceana, gc. 7 32, 17 21, 26 14, cionta, gc. 29 37; 36 1), 3 7, 6 33, 39, 10 34, 12 11, 21a 25, 25a 25, 26 23, 30 11; cuırım ı gcionnaıḃ ċú, "cionnuigim ċú" 88 22; m'ṗear cionaḋ, "mo náma," gc. 101 52; gan luaḋ cionaḋ 85 44; cionntaḋ (go minic sna ll.) 122 12; ṗéaċ cionta.
cıon, ceann [71], "éaċt," "slóır," "buaḋ," gc. 17 23, 32 17, 68 42, 75 15, 86 10, 92 7, 9, 14, 106 10, 17; "onóır," "meas" gc. 36 4,

54 4, **56** 12, **69** 23, **75** 28, **102** 6, 16; cuirim 1 gc. **12** 8, **115** 10; mo ċ. (ouine, 7c.) tá, "beannuiġim oo," "well for him who" **1** 16, **12** 9, **64** 35, **89** 11, **111** 13, 20; ouł oo ċ. tuigsiona **57** 2; c. ouine ar oeoraiḋeaċt" oroċ-staiḋ ouine ar o." **121** 34.

cionnus, **13** 1; c. leat, 7c. (é, 7c.), "cao é oo ṫuairim air," "cuiṁniġ air sin!" 7c. **26** 6, 23, 25, **40** 25.

ciontA, "ciontaiġe" (?) **26** 26, **101** 8; a ċ. "oearṁaḋ, 7c. 'n-a ṫaoḃ" **97** 25; neim- **104** 6.

ciontAċ, -mnt- **1** 6, **41** 2, **88** 22; c. re ouine, 7c. **60** 28, **80** 9; c. re cumann **32** 3; (nios) -aiġe **88** 22.

ciontuiġim, -mnt-, c. (re), "peacuiġim (i n-aġaiḋ)" **10** 2, **101** 30; c. é "oo-nim gearán air, **61** 10; c. (accuso) mé fém oo Ḋia, 7c. **25**a 15.

cíor, (b.) -ṁḃ **19** 9, **79** 11; -ġéar **111** 18.

cíoraim, **114** 4.

ciorrḃaim, p. creiċt-ċiorrḃaḋ **92** 32;=ciorṗeaḋ [11].

cíos [38, 95], fao ċ. 2 4; c. ar **58** 26; -cáin **100** 16.

cioċ [71], **75** 21, 25; ouḃaḋ ceaṫa **27**a 11; an c. oo ċur **75** 22, 31.

ciocṁar, **113** 15.

cipe, **toll.** -eaḋa **111** 18.

cisoe, (p.) **42** 40, **53** 4, **102** 5, **104** 26; c. gaisgiḋ, 7c. **82** 1.

ciseal, (p.) "smut aṁairc, cloice," 7c. **23** 8, 11, 17.

ciuin, -laḃra **49** 11.

ciulánaċ, (leg. ceolánaċ, "ṁól-ásaċ," 7c. ?) **29** 22.

clá [98], "leac oigriḋ," "'cloċ sneaċtaḋ," (?) **98** 2.

claḋ, 7c. **féaċ** cloḋ.

claḋaċ, (p.) **113** 36.

claḋaċ, **claiḋeaċ**, **féaċ** cloḋaċ.

cláirseaċ [12].

clais [186], **29** 21.

clann [40] "sliocṫ," 7c. **93** 11, **113** 1; "mac" **41** 18; fearr beagán cloinne ná clann **27**a 1; oo b'fiu ċloinn **27**a 4; "plannoa" **2** 8; "oual gruaige" **49** 3, **114** 5; aoḋ- "an ṫá aoḋ as oearḃráiṫreaċa ṫá ċéile" **79** 4; -ṁaicne **60** 4; saor- **41** 18,

clannAċ, polt c. **85** 46, **113** 13; tír long- **114** 10.

claoċlóim, -ċluiġim, (**aist.** 7 **neaṁa.**), ní ċlaoċlóiḋ (sé) **102** 3, ní ċlaoċlá (sé) **89** 27; oo ċlaoċlá (sé) **116** 3, oo ċlaoċlóiḋ (sé) **68** 3; níor claoċláḋ (é) **68** 15; p. claoċlóḋ, -áḋ, -úḋ, **1** 5, **6** 36, **36** 6, **58** 18, **87** 13, **98** 6.

claoim, **clóim**, **claoiṫim**, "treasgraim"; oo ċlaoiṫis é **32** 14, oo ċlaoi sé é **3** 15, **82** 34; claoiṫḟiḋear é **60** 14; oo clóḋ, claoiṫeaḋ, é **38** 8, **59** 22, **68** 14; p. clóḋ, cláḋ [96] **30** 22, **48** 21, **63** 29, **85** 20, **103** 24, 33, **110** 36; c. ar gcúl **42** 24; í oo ċlóḋ, >"a gráḋ o'fagáil ṫó féin" **32** 25.

claon [96], "mian" **48** 28.

claon, polt, 7c. c. **49** 2; c. ar cur, 7c. "cuṫa oo ċur," (?) **96** 33; barr- **64** 35; -ḃuiḋe **114** 25; -oairead **109** 18; -ṫe **121** 32.

claonaim, (**aistr.** 7 **neaṁa.**) **85** 24, 26, 27, **91** 26, **121** 19; c. ceann>"oo-geiḃim bás" **31** 23, **39** 26, **54** 23; ní ċlaon fé "éirgeann sé i n-airde go oíreaċ" **119** 24; c. ó **21**a 16; c. ar, oo, re "umluiġim, géillim, oo" **20** 26, **93** 11, **102** 7.

clár [96], "aṁaḋ," 7c. **119** 8, 10; c. (i gcaisleán) **119** 14; teilgim c. de "osglaim" **23** 24; c. brannaiṁ **106** 37; c. ("rolla, 7c.") ciomna **21**a 12; 'n-a ṫá ċ. "briste" **91** 49; -snoiḋe **83** 16; -ċiuġ **122** 13.

clárAċ [55], "obair, 7c. déanta de ċlár" **119** 7.

clAs, **féaċ** cluinim.

clas [39]=clais?

clé [139], taoḃ c. **77** 10; eagar c. ("cuaṫalaċ, 7c.") **93** 34; beart ċ. ("olc") **34** 24, **41** 13.

cleaċtAċ, **fiġte** **114** 5.

cleaċtaim (**aistr.** 7 **neaṁa.**) **66** 10, **68** 20, **73** 25; c. ag **67** 32, **77** 21; c. i n- **55** 3; p. cleaċtaḋ **98** 1.

cleaiṁnas (p.) **66** 9.

cleas [95+?], **53** 20, **88** 19.
cleasaċ, duine c. **4** 5.
cleasraḋ, -rać (f.) **61** 2; cú an -raiḋ, -raiġ **82** 19, **88** 10, 13, 16.
cleaṫ [39], "cuaille" ɣc. **119** 28; "déas arḃa" **106** 22; "lann" **64** 14, 31, **98** 21, **102** 34, **117** 24; >"laoċ" **60** 11, **85** 34, **99** 22, **116** 9; c. dala, dola **101** 17, **110** 34; c anforlann **74** 8; -ċorr **64** 31.
cleaṫrám, > "dual gruaige" (?) **114** 3;
cléireaċ [23], **72** 4.
cleiṫ, féaċ ceilim, cleaṫ.
cléiṫ, féaċ cliaṫ.
cleitín (f.) "javelin" **92** 34, **117** 32.
clí [99], >"corp" **45** 10, **55** 3; ı ɣc. > "ar an saoġal" **2** 2, **18**a 3, **25**a 19, **40** 15, **91** 36, **114** 29; ı ɣc. duine **29** 36.
cliaḋ (f.), c. an ċuirp **42** 18.
cliaṁain [34].
cliar (b.), "buiḋean, ɣc. fileaḋ" **70** 12, **72** 12.
cliaraiḋe (f.), "file" **102** 27.
cliaṫ [39], "hurdle,">"dion," ɣc. **33** 3; "phalanx," "battle" **82** 37, **105** 23; ı ɣc. re **91** 50; "croiś" **47** 2; -ḟroiġ **68** 38.
cliaṫaċ [37], "scrimisg" (?) **72** 23, **98** 18, **104** 19, **122** 6.
cliste, duine, ɣc. c. **79** 27.
cló [108], "tairnge," "sleaġ" ɣc. **3** 27, **20** 17, **21** 30; "dealb" **89** 16, 17; ı gcló "cosmail le" **48** 7, **97** 18, **111** 10.
cloċ, claċ [39, 40], **55** 14, **68** 28; >"caisleán" **119** 12; -cúil **110** 1; -fionn-treaḃ **68** 28; -fionn **97** 38; -órḋa **97** 38; -sneaċta **113** 15.
cloċaċ, ráṫ saor- **105** 13.
cloċaim, "caiṫim cloċa fa" **23** 9.
cloḋ, claḋ [69], c. caisleáin, ɣc. **119** 3; c. gruaige **105** 24; -aċaḋ **75** 13; -eang **83** 15; -faicsin **114** 8; -fionn **91** 21; -réiṫ **74** 58, **119** 3; -uċt **83** 21.
cloḋaċ, cla-, cloi-, tír, carraiġ, ɣc. c. **83** 14, **92** 44; slios c. **114** 20; folt, ɣc. c. **49** 13, **84** 46; geal- **83** 14.
cloġ, claġ [69], **122** 11.
cloiḋe [2].
cloiḋeaṁ [53], **98** 21, **105** 3.
cloiḋim, "coċlaim," cloiḋis uaiġ **41** 23.
cloisim, féaċ cluinim.
clú [98, 108], **3** 13, **91** 3; cuirim a c. "molaim é" **13** 7, **19** 16, **102** 48, **106** 8; cur do c. **103** 15; cuirim c. ar **68** 41; cuirim ı gc. é **103** 9.
cluain [201], c. tarḃ, ɣc. **97** 15.
cluaim, "goid" **82** 9, 10.
cluas, (b.) **32** 9.
cluasaċ, mór- **111** 24.
clúdaim, **111** 23.
cluiċe (f.), **14** 15; breiṫ c. **52** 26; cuirim c. ar "adlacaim" (?) **120** 24.
cluiteaḋ (?) **27**a 7.
clúmh [39, 45, 46], c. éin, ɣc. **49** 10; c. ar gruaiḋ **8** 6; "duilleaḃar" **41** 34, **66** 1, **106** 22; "faḃra" **99** 30; -fioḋ **74** 67; -oil **109** 5; -raon **114** 21.
cnáim, do cná (sé) **79** 23; do cnaoi (sé) **79** 30.
cnámh [95], cnáimh [41], **3** 33, **36** 7; c. coire (?) **111** 25.
cnáimṫa, ó "cnámhaim" .ı. "cnáim" (?) **79** 25.
cneaḋ [39], **108** 18.
cneaḋ [39], **6** 24, **13** 5.
cneas [63], **64** 30, **74** 4; re c. "lámh le" **67** 14, **112** 9; cú cnis "dil" ɣc. **118** 21; -céile **39** 29, **118** 25; -aoiṫa **87** 12; -ḃán **13** 6; -geal **92** 31; -gorm **6** 38; -seang **66** 12; -séimh-seang **105** 12.
cneasda, "cuibiḋ," ɣc. **3** 36, **53** 27, **91** 15.
cniocṫ [95], "riaire" **79** 25.
cnó, féaċ cnú.
cnoc [67], **3** 31, **64** 1.
cnú [83, 98, 203], **9** 6, 7, **26** 20; c. croiḋe **12** 15; c. folaim **1** 12; cnó-ḋonn **111** 8.
cnuas [96], **17** 2, **41** 15; crann cnuais **103** 5; doire cnuais **103** 5; -leiġeas **91** 5; -tiog **75** 38.
cnuasaċ [55], **32** 19, **41** 16.
coḃraim, ca-, c. duine **2** 6, **99** 36; c. brón, ɣc. **67** 31; c. é ó **48** 35; c. ar ċróı-liġe **83** 10; p. coḃair, ca- [10], c. fir "c. le fear" **13** 5, **40** 5, **58** 27; c. otair do leiġeas **54** 10; is í an ċoill an c. gar **60** 12; áit, ɣc. gar do c. **74** 53; duine, ɣc. coḃarṫa cáiġ, ɣc. **7** 33, **19** 15.

coðlaċ, ca- [55], **93** 7.
coðsaið, ''seasmaċ,'' ''láiðir,'' ɣc. **54** 8, **89** 25.
coðuið, cu-, **féaċ** cuiðið.
coċall [17], c. (manaiġ) **6** 5.
coċlaċ, ''fearġaċ,'' ɣc. **80** 14.
codal, ɣc. **féaċ** codlaim.
codċa, **féaċ** cuiðiġ.
codarsna, ''stuacaċ,'' ''comtinneac,'' ɣc. **92** 1.
codlaim, **21a** 1; **fáist.** coideolaið **75** 8; **p.** codal, ca- [17, 37] **3** 32, **103** 8; codlað, ca- [106], **3** 14, 23 26, **103** 16; c. oiðċe **75** 41; c. ar éneið **108** 8; ceol, cóir, codalta **67** 42, **75** 40.
coðnac [11, 104], **58** 31, **113** 40.
coðroim, clár, ɣc. c. **65** 6.
cóɼra [2].
coɣað, ca- [17], **48** 20; 1 ɣc. re **6** 4; m'fear -aið ''mo náma'' **32** 14, 36, **43** 8, **101** 19.
coɣal [17] **42** 44; ''tares'', > ''máċaill,'' **féaċ** laoċ, ɣc. ɣan ċ. LCAB xlvi. 52.
coɣar, ca- [17], ''monabar'' ɣc. **42** 2, **121** 33; c. (''ollamuɣað ós iseall) creaċ, ɣc. **42** 19, **101** 16; io ċ. ''aɣ labairt leat'' **48** 37; c. (do le muire), .i. ''teaċtaireaċt an aingil'' **40** 6, **48** 8, 24.
coɣnaim, ca-, críoċ-coɣanta **89** 9; **p.** -nam [47], -nað **111** 18.
coɣċaċ, ðuine c. **75** 45, **83** 9, **92** 5.
coɣuas, -ɣús [35], **20** 9, **35**, 14.
coiððe, -ċe, ca- [3], coiðċe ''bride-price,'';>''tuarastal méiðriġe''? **10** 37.
coiððean, ca- [12], ''fuireann meirleaċ,'' ɣc. **101** 10, 50, 55; sean— **89** 22.
coiðéis, ''coim-méid'' **42** 1, 5.
coiðneas, craoð -a **68** 23.
coiðċe, go brát **56** 6, **58** 28, **65** 37.
coiðim (?) ''cupán'' **111** 24.
coiɣcéile, ''compánaċ'' **46** 46.
coiɣcríoċ [mar 39] **68** 22.
coiɣle [2], tre ċ. cáiġ **38** 13.
coiɣlim, ca-, c. ''ceilim'' (ar) **48** 24; c. ''coimeadaim i ðaisgið'' **57** 35; c. ðéara ''coisgim ar mo ðéaraiḃ'' **81** 31; c. cleas, ɣc. ' amaim ó ċleas'' **53** 20; c. mo náma, ''ní ðéanaim mo ðíċeall i n-a aɣaiḋ'' **80** 11, **104** 24; ní coigillte air ''ní ceart dom ɣan a ráð go'' **82** 9; **p.** coɣail, coigil, ca- [10, 150] **48** 24, **81** 31; ɣríos san ċ. **117** 21; coɣailt, -aill, ca-, coigilt, -ill, ca- [42] **57** 35, **78** 18; céad-. **89** 9; coigleaḋ **104** 24; fáċ coigilte ar cionnaiḃ **104** 2; dar ɣc. **78** 18.
coilceaċ, colceaċ [12], **56** 9.
coileaċ [23].
coiléan, cui- [35], **92** 45.
coiléar [35], **111** 21.
coill [191], **10** 1, **79** 16; duine fa coill(e) ''ceaċearnaċ coilleaḋ,'' ''meirleaċ,'' ɣc. **30** 4, **67** 3; -fiar-ɣoḃal **89** 23.
coilleaċ, coll ɣeal- **114** 20.
coilliðe (f.), ''meirleaċ'' ɣc. **67** 5, **101** 56.
coillim, coill-, ca-, c. é ''caillim'' é **20** 11; c. (''brisim,'' ''cuirim ar neimní'') cáin, dliġeaḋ, ɣc. **6** 8, 10, 1, 4, 11 9, **21** 20, **31** 9; c. ar ''fealtaim ar'' **31** 9, 22, **110** 1, 28; **p.** coill, caill [14], coll, call [95], **55** 5, **63** 2.
coimh-, **féaċ** com-.
coim [14], (c. an ċuirp) **64** 6; -ślim **119** 19; **féaċ** com.
coim [14], ''dían'' **46** 36.
coimðe [21], ''tiġearna'' **10** 5, **14** 6.
coimðe, -ġe, coimðe [3], ''coimeád'' **10** 38, **12** 14, **26** 18, **30** 3.
coimhéadaċ, duine c. **75** 45.
coimhéadaiḋ [52], **96** 38.
coimhéadaim, **p.** coimhéad [38], **5** 19; c. ar **16** 7; luċt -a **17** 12, **27a** 19; ar mo ċ. **1** 2, **6** 35.
coimheasgar, (f.), ''troid'' **108** 12.
coimhideas, >''doiċeall'' (?) **120** 34.
coimhiġde, neamh-, **féaċ** coimaideaċ.
coimhlimġ [42], ''comhlint'' **46** 54, **74** 56.
coimh-líon, seaċt ɣc. is . . . **42** 15.
coimmeas, coimeas [38], **103** 1, 13; rann -a **100** 8.

coimse, c. nime **26** 20.
coimse, cu- "measarda" **73** 6; "cuibid" **105** 10.
coimse, (b.) "cuid cuibid" a c. de Cluim **99** 30.
coimseaċ, "measarda" **66** 13; "cuibid," gc. **55** 11.
coimseaċ, "neartmar" **87** 1; c. ar **113** 14.
coimh-ċionól, (g.) **81** 21.
coingeall, (g.), c. i gconnrad, gc. **6** 30; c. croide **110** 10.
coingleic [42], -gleac [12], "coimtinn" **108** 10.
coinne [3], c. ("coisde," gc.) nios **103** 23; lá c. "lá an bráda" **12** 2, **24** 1; lá c. "lá comairle," gc. **91** 48; "cad" **113** 39; c. síde "síothcáin" **40** 22; ceann c. "uachtarán," gc. **113** 30; crioċbun c. "dócas deireannaċ" gc. **83** 20; i gc. "i n-aghaid" **12** 2, 3, **25**a 23; i gc., "i gcomhair" **26** 28; i gc. "fa choinne" **40** 22.
coinneal, -eall [54], "lasair," gc. **78** 8, **113** 40; "laoċ," gc. **42** 33, **71** 22.
coinneamh [54], "coigny" **99** 12, **120** 10.
coinnmhim, "I billet" **47** 2; p. coinnmheadh [28] **24** 9, **74** 65.
coimtinn, -nnt- (b.), **64** 24, **104** 7; -mheadhair, "pleisiur i dtroid" **89** 18.
coir [14], **31** 27, **44** 15; ocht gcoire **25**a 4, **60** 27.
cóir [42], mo ċ. "an rud a bfuil ceart agam dó" **7** 14, **21** 25, **47** 3, **48** 6, **54** 4, **61** 9; "a dtuillim" **11** 13; c. an taoib, na croise, san taob, san gcrois, "sásamh mar ghealladh ar gconaib, gc. Críost" **24** 3, **40** 2, 7, 24, 25, **48** 16, 18; an Ċóir (**pearsanuighe**) **3** 28, **48** 37; cóir dá bfuil orm "pian ar son mo peacadh" **3** 15; c. de "cuid cuibid de" **21** 23; c. déime . . . **103** 5; ar c. ("i dtrácht, n-eagar, gc. ċóir") cosalta, droga, gc. **75** 40, **78** 21, **102** 38; c. ("glaodhach," "claim") ar **34** 35, **109** 22; cuirim c. idir "breathnuighim idir" **96** 17; cuirim dá ċ. é "bacaim é ar a ceart d'fagháil" **27** 11; ní trácht córa "ní trácht deagh-ádha" (?) **24** 6; céadh- **54** 4.
cóir, rud, duine c. **3** 10, 27; comhartha c. **79** 19; ní c. dó go dtiodhna . . . **26** 12; (níos) córa, cóire **93** 20; lán- **29** 8; -cuibheann **20** 24.
coire, cu- [3], "corcán mór" **42** 42; cnámh c. **111** 25.
cóirighim, cór-, cá-, **41** 24, **85** 14, **120** 19; p. cóirghedh [102] **93** 37; córughadh "dealbh" **65** 4; cóiriughadh "sluagh" **74** 17, 51.
coirm, cu- [14], corm [39], **39** 33, **46** 7; -bog-abaid **89** 3; -lios **70** 16; -mhilis **71** 21; -muidhim **106** 20; -theach **109** 7.
coirmeaċ, teach, gc. c. **122** 20.
coirce, (c. cloice) compar- "a bfuil a n-ocht mar cloch" (?) **89** 24.
coiscéim, **17** 4.
coisearghadh, gc. **féach** coisr-.
coisgidh, cá-, (g.), **96** 36.
coisgim, cáisgim (**Aistn. 7 neamha.**); c. (de) **7** 9, **11** 23, **44** 12, **56** 2, **58** 11; p. cosg, casg [96], **21**a 18, **27** 4, **69** 29; tá c. ón éag ort **56** 2; coisg (?), cás coisge **71** 13.
coisrigim, -reagaim, cá- **20** 25, **23** 12.
coitcheann, cá- [137], **23** 1, 31, 32; i gcoitcinn **68** 41
col [67], "peacadh" **42** 10, 12; c. d'fagháil "beith coisgithe" **115** 10; corp gc. cuil **25** 1, **25**a 17, **55** 6.
colach, duine, gc. c. **41** 3.
colam [11, 12], -aim [113], **42** 17.
colamhain, (b.) **23** 16, **107** 35.
colann, cá- [37], **9** 3, **32** 32.
colladh, cá- [67], "cos saighe," gc. **78** 7.
colodha, cá- "taobh," gc. **36** 6, **99** 32; c. sluaigh, **113** 27.
colpdha, (c. coise), =colpa, cá- [2] **114** 22.
colg, cá- [69], >"arm," "claidheam," gc. **79** 24, **85** 15; c. sleighe **119** 11; faodhar go gc. (téacs ?) **42** 45; -gairthe **68** 34; -ghnasda **87** 9;
coll, call, **féach** coillim.
coll, call [69], "crann cuill" >"lann" **2** 9, **57** 24, **64** 21; -dog **120** 35; -duibhe **109** 9;

-ɒaɾtaċ **109** 12; -ṗɪoʊḃaɪʊ **106** 21; -ṁɪʊe **109** 8; -ɾos **114** 28.

colluɪʊe, colnaɪʊe, peacaʊ c. **9** 4.

com (ṗ), 56 7; **ṗéaċ** comm.

comṁ-, commṁ-, -aonta 35 2; **-baiṫ 19** 7; **-bɾáiṫɾeaċ 96** 27; **-buaɪʊɾeaʊ 121** 14; **-ċaoṁ 114** 15; **-ċóɪɾ 14** 8; **-ċosṁaɪl 120** 11; **-ċuanna 114** 9; **-ċuḃaɪʊ 109** 7; **-ʊeas 21a** 14, **98** 41; **-ʊɪogluɪm 89** 19; **-ʊɪomʊaċ 101** 48; **-ʊíon 80** 1; **-ʊlúṫ 111** 19; **-éɪgean 82** 8; **-éɪɾṫe 82** 37; **-éɪɾɪm 104** 4; **-ṗéaċaɪm 117** 25, 32; **-ṗeɪċɪṁ 117** 29; **-ṗaḟaɪl 109** 6; **-lán 113** 23; **-lasaɪm 108** 5; **-leaḃṫaċ 104** 4; **-ɾɪḟe 109** 13; **-ɾoḟa 37** 33; **-sʊuamʊa 114** 29; **-ṡínɪm 85** 49; **-ṡnáṁ 113** 23; **-ṫe 11** 29, **34** 16, **97** 7, **113** 23; **-ṫeas 94** 18; **-ṫoɪl 55** 11; **-ṫɾéan 97** 18; **-uaɪm 117** 46; **comṁ- . . . le, ɾe, comṁ- . . . ɪs** "as . . . as" **49** 8, 9; a **ċomṁ-uasal,** 7c. **114** 26, 29.

comṁa [2, 4], "coɪmḟeall síoʊ-ċána," 7c. **34** 31, **68** 22, **100** 3, **102** 7, **111** 8; "bɾeaḃ," "cíos," 7c. **67** 37, **93** 30, **100** 21; na cúiʒ **comṁaʊa,** > "na cúiʒ cúiʒɪʊ"? **109** 6; "ṫáille"? **23** 32; **éan- 105** 25.

comṁaċt, ṗéaċ cumṁaċt.

comaɪʊ, cu- [189], ṗear **comṫa** "cara," 7c. **37** 20, **73** 45, **77** 24; **ɪʒcumaɪʊ** "**ɪʒcomparáɪʊ**" **117** 10.

comaɪʊ [10], "**coɪmʊe.**"

comuɪʊeaċ, -ṫeaċ, coɪṁ- [23], "**scɾaɪnséaɾʊa**" 7c. **21a** 1, 13, **57** 16, **70** 21, **86** 15; **-ċoɪmɪʒṫe 89** 7.

comaɪʊeaċt, -uɪʊ- [24, 26] **69** 14, **73** 21.

coɪṁ-aɪnm, "**leas-aɪnm**" **12** 13; "**ʊuɪme aɾ aon aɪnm le**" **91** 41.

comaɪɾ, aɾ ċ., ɪ ʒc., ʊo ċ., ṗa ċ., "coram" **12** 11, **16** 5, **36** 1, **58** 31, **79** 22, **102** 17; ṗa ċ. "ɪ ʒcomaɪɾ," "le haʒaɪʊ" **80** 28.

comaɪɾce, -ʒe, -ċe, coɪm,-cum- [3], "**ʊíon**" a ċ., c. an ṗɪɾ "**ʊíon aɪɾ**" **39** 28, **67** 3, **6, 116** 24; a ċ., c. an ṗɪɾ "**ʊíon ʊo-beɪɾ sé**" **5 22, 26 27, 55** 18; aʒ so aɾ ʒc. **102** 29; **cɾann na c. 6** 8; **ceann c. 11** 36.

comaɪɾle, (b.) **55** 16, **97** 45; **ʒlacaɪm, ʊo-níṁ,** 7c. **c. 37** 45; **97** 45; aɾ mo ċ. "aʒ ʒéilleaʊ ʊom" **76** 1; **ɪʊɪɾ ʊá ċ. 70** 1; "ɾún," "**ceaɾaʊ,**" 7c. **6** 11, **70** 5; **tá sé ʊom ċ. ʒo . . .** "aʒ ɾáʊ **liom ʒo . . .**" **21a** 20; "**coɪsṫe**" **23** 5, **88** 26; "**comaɪɾleaċ**" **55** 16; **-ṁeaɾ 89** 4.

comaɪɾleaċ. [22, 104], **69** 28, **88** 26.

comallaɪm, -uɪllɪm, c. ("**coɪmlíonaɪm**") **tɪomna 31** 7; c. **ʒaol** "**ʊo-níṁ na ʒníoṁa ċuɪɾeas mo ʒaol ʊ'ḟɪaċaiḃ oɾm**" **96** 32; **ní naɾ ċomuɪll ʊá ċɾoɪʊe 20** 34; **comaɪll** ("**ɾaḟ**") **ʊuaɪs ʊaṁ 41** 49; **p. comall** [11] **68** 36, **72** 12, **113** 6; **neaṁ- 53** 15, **96** 32; **mío- 101** 11.

coṁ-alta, 104 5, 20.

coṁ-altas [38], **25a** 19, **96** 28, **104** 28.

comaoɪm, (b.), "**soċaɾ**" **23** 24; "**seɪɾḃís**" **27a** 6, **30** 1; **ʒan ċ.** "**ɪ n-aɪsʒɪʊ**" **86** 17.

coṁ-aɾ [17], aʒ c. **ʒɾás,** "aʒ **beɪṫ ɪ bpaɪɾt le ʊuɪne ċun ʒɾás ʊ'ḟaʒáil**" **48** 23.

comaɾʊa, (ṗ.) **54** 29, **72** 2.

comaɾʊaʊ, c. **ɾe,** "**comóɾtas le**" **84** 31.

comaɾʒ [11], "**ɾann ʊuaɪne**" **37** 46; **ṗéaċ ɪaɾʒcomaɾʒ.**

coṁaɾʊa, -ʊa, (ṗ.) **60** 13, **83** 3; c. **cóɪɾ** "**ʊeaʒ-**" **79** 19; "**comaɪɾle**" 7c. **55** 3.

com-baiʒ, "**comparáɪʊ**" **19** 7.

coṁʊa, ṗéaċ coɪṁʊe.

coṁ-ʊál [149], **20** 9, **42** 8, **64** 17.

coṁ-ḟaʊ, a ċ. **ʊon ċɾann 41** 43; **an c. saɪn 120** 30.

coṁ-ʒaɾ, ɪ ʒc. ʊo 102 29.

comla [7], **37** 26, 30, **119** 18, 34; c. **súɪle 99** 32; c. ("**ʊoɾas**" > "**ʊíon**") **ʒaoɪʊ-eal 117** 20.

coṁlaċ, cúɪɾt ċ. **119** 22.

comluɪm, cuɪm-, coɪm-, c. **ɾuʊ ʊe ɾuʊ 42** 22; **p. comailt, coɪmeɪlt** [42].

coṁ-lann [11], "**ʈɾoɪʈ**" **64** 31, **85** 32.

com-máɪmaɪm, "**cuɪɾɪm ṗa aon-ċuɪnʒ**" **65** 7.

com-maoɪʊɪm, 85 10, **98** 14.

COṁMUIṪḌE, -OIṪḌE (ꝑ.), "áit ċ." **73** 22; im ċ. "CIUIM" **75** 37; CUIRIM i ꝸC. é "CEANNSUIꝸIM é" **109** 21; compánac c. **73** 18; SꝸÍOS c. **79** 25.

COṁMUIṪḌEAĊ, "CIUIM" ꝛc. **75** 15.

COṁOIṪḌEAĊṪ, "DUL i n-éiṁṗeaċt le" **69** 14.

COṁ-ÓL, **25**a 10, **80** 6.

compán (ꝑ), **7** 33, **46** 35.

compánaċ [17], **36** 1.

compar, "CIAḂ," -COIRṪE, "a ḃṗuil a n-uċta mar ċloċa" (?) **89** 24.

COṁRA [7] **86** 8, 37.

COṁ-RÁṪ, -RÁĊ [11], **26** 22; CUIRIM i ꝸC. é "LAḂRAIM AIR" **32** 13.

COṁRAꝴ [11], **44** 9, 65 28.

COṁRAIꝸIM, **89** 3.

COṁRÁIṪNE [3], "COMÓRTAS" ꝛc. **65** 18.

COṁRAṀAĊ, "ḃUAṪAC," ꝛc. **120** 13.

COṁ-ROIMM, **29** 12, **82** 20, **103** 2.

COṁ-ṠNOIṪḌIM, **20** 44.

COṁ-ṠONAS, (ꝑ.) **58** 17.

COṀṪA, **ꝑéaċ** COMAIṪ.

COṀṪAĊ, CU- [22], -MṪ-, "compánaċ" **5**, 9, **58** 9, 13, **73** 25, 45, **118** 18.

COṀṪAĊ, CU- [22] (= CAOṀṪAĊ [22]?), "CUIṪEAĊṪA" **4** 8 (CUṀṪAĊ).

COṀṪROM, ṪUIME, ḂREAṪ, ꝛc. c. **21**a 14, **26** 28; ṪROIṪ ċ. **80** 11; IS c. ꝸCUṀAṪ IAṪ "IS IONANN CUṀA ṪÓIṪ" **65** 24; SÍON ċ. "ṪEAꝴÁṪ" **3** 4.

COṀṪROM, c. ṪʼṖAꝴÁIL Ó **32** 3; i ꝸC. (RE) **21**a 25, **82** 6; CUIRIM IṪ ċ. **52** 5.

COṀURSA [121], **60** 25, **89** 17.

CONÁĊ [64] "SAIṪṪḂREAS," ꝛc. **26** 10, **41** 34; ꝑa. ċ. **7** 2; ṪUIME CONÁIꝴ **38** 9.

CONAIR [13], **23** 32, **30** 31; -RÉIṪIꝴIM **89** 21.

CON-ĊAR, "CIONAṀAIL AR ĊONAIṪ" **105** 17.

CONĊLANN, -ꝴL-, [11, 12], "CÚPLA" **65** 24, **85** 32.

CONĊLANNAĊṪ, "COMPARÁIṪ" **76** 8.

CONṪAOIS, (ḃ.) **101** 58.

CONṖAṪ [11], -ṖAIṪ [13], "ṗíoc"; AR c. **82** 25; ṪAOIṪḂR. = AIṪ **75** 43, **107** 30.

CON-ꝴÁIR, "ꝴLEO," "SZLÉIM" nó "UALLĊARTAĊ ꝴAṪAR," **68** 4.

CON-ꝴÁRAĊ, **86** 9.

CONꝴḂAIM, (CONꝴḂ-, CONꝴṀ-, CONNṀ- SNA LL.) (ꝑÁIST. COIMꝴEOṪḂA **74** 64); **36** 2, **58** 15, **68** 40; c. ꝴO CÓIR é **42** 35; ꝑ. CONꝴḂÁIL [148] **42** 7

CONꝴNA, (ꝑ.) "AṪḂARC" **99** 13.

CONꝴNAIM, (ORDUIꝴ. CONꝴAIM **2** 2, 7); ꝑ. CONꝴNAṀ, CU- [47], c. le **26** 32, **95** 21, **96** 23; c. AR "c. i n-AꝴAIṪ" **95** 21; Aꝴ SIN c. UAIM ṪON UILE, "SIN c. ACÁ UAIM i n-AꝴAIṪ CÁIꝴ"? **26** 31; ṖEAR CONꝴANTA **104** 5.

CON-MAOR, **72** 31.

COMM, "CIALL" **69** 31, **106** 20.

CONNAṪ, (ꝑ.), CRÍON- **50** 21.

CONNAIL, **ꝑéaċ** CU-.

CONNAILṪE [3], "ꝴRÁṪ" ꝛc. **39** 28, **74** 69.

CONNARṪAĊ, "AR AON AIꝴNE le ċéile" **58** 28.

CONNLAĊ, (ꝑ.), **119** 22.

CONNRAṪ, CU- [49], **6** 30; RUṪ ṪʼṖAꝴÁIL AR ċ. "AR ĊOIMꝴEALL" **26** 31; TÁ SÉ IM ċ. LEIS **92** 46; c. CUAIM (CIALL?) **48** 14; TUꝴAS c. SAOR ṪE RUṪ ṪUIT "ṪUꝴAS ꝴO SAOR ṪUIT É" **6** 21; c. ṪE ĊIONN **59** 2.

CONNTAR, **89** 24; -ĊAIṪIM "MARꝴUIṪEAĊT," ? **89** 24; cf. Gad, p. 69.

CONNTAS, -ṪUS, CU- (ꝑ.) **34** 3, 5, **53** 15.

CONTAḂAIRT, "ḃAOꝴAL" **37** 38, **96** 14; "ṪAḂṪ" NÍ ḟUIL c. AR AN ḃṗOCAL **97** 29; NÍ ḟUILIM 'N-A ċ. "NÍ ḟUIL ṪAḂṪA AꝴAM 'N-A ĊAOḂ" **6** 23; CUIRIM i ꝸC. ꝴO . . . **52** 18.

CONNṪRAĊṪ [25], "CONNRAṪ" **1** 12.

COR, CAR [67, 69], (A) "CÁS," "CUMA," **4** 9, 5 15, **26** 30, **35** 9, **56** 1, **82** 17; ṪIA ṪO ċ. "CAṪ É MAR ṪUḂAISṪ, ꝴNÍOṁ" ꝛc. **52** 8, **77** 13; c. TÁ ꝑA **26** 2; (B) "ÓCÁIR," ṪON ċ. SO **92** 32; (C) "ꝴLUAISEAĊṪ" NÍ ĊUIRIM c. ṪÍOM **102** 25; BÍOṪ A ċ. RE ꝸCÉIMEANNAIḂ **75** 36; (D) "NÓṪA CEOIL" **17** 19; ION- **119** 29; (E) "CONNRAṪ" "COIMꝴEALL" **21** 1, 14, 20, **42** 7, 10, **111** 5, 30, 31; c. SÍṪE **111** 27; NÍ . . . AR ÉAN- **38** 27; c.

(''URRAÚAS'') TAR CEANN **111** 30; (F) ''COIṀEASGAR'' ȝc. c. RE DUINE IM RUD **85** 52; DOCHUADAR c. **103** 8; (G) ''ORDUGAḊ'' ''CÓIRIUGAḊ,'' ''CARN'' ȝc. **92** 35, **106** 6, **119** 32, 36; CUAILLE CUIR **50** 11, CLOC CUIR **75** 31, **82** 31; TEACH CUIR **119** 3; CRANN CUIR ''CRANN PÁSTA AR N-A CUR I DTALAṀ'' (?) **57** 8, **64** 21, **91** 45, **121** 4; (H) ''TUISLEAḊ'' ȝc.; **6** 26; TARLA c. DO **105** 22; c. DO TABAIRT DO **64** 12.

COR, CORA, **ṗéaċ** CUIRIM.

CORA, CA- [4], (c. AN ÉISC) **29** 10, **99** 18.

CORA [7], (c. CLÉIREACH).

CÓRA, **ṗéaċ** CÓIR.

CORAC, ''CEOLṀAR'' CAOṀ- **89** 26.

CORAḊ, =CORRAḊ ? CIAḃ- **79** 13 (KM corach).

CÓRAIḊ, CÁ- [13], ''CÚPLA'' **5** 8, **57** 38, **82** 23, **112** 23.

CORAIGEACT, (**ṗéaċ** KM) ''BREITEAṀNAS'' (?) **95** 23; c. IDIR **95** 22.

CORANN [54], ''CORÓIN.''

CORCAIR [185], **111** 42.

CORCRA, **2** 7, **67** 42; BOS Ċ. **92** 47; IASC c. **20** 23.

CORCRAC, **2** 5.

CORCRAIM, **50** 13; **p.** -CRAḊ [11].

CORM, **ṗéaċ** COIRM.

CORN [39, 67], ''CUPÁN'' ȝc. **25A** 10; -BLÁIT **74** 3;

CORÓM, CA-, CARÁM [42], **51** 4.

CORÓNTA, -ÁNTA, **9** 5.

CORP [67], **65** 34; c. CÓIR ''ṖÍOR-LEAGAN (SCRIOPTÚIR)'' (?) **42** 13; -ṡEANG **39** 34.

CORPORDA, **52** 16, **60** 24.

CORR ''SLEAṀAIN,'' ''CRUIMN'' ȝc. LÁṀ, ȝc. Ċ. **19** 10, **71** 2; PEANN, SLEAG, ȝc. c. **49** 13, **74** 59; CNOC, CAITIR, LIOS, TEACH, DOIRE, ȝc. c. **66** 6, 7, **68** 12, **85** 6, **116** 18, **119** 32; SUIL Ċ. **52** 14, **68** 13, **99** 30; (NÍOS, ȝc.) CUIRRE **66** 6; -AṀLAC **117** 49; -ṪRUIM **96** 34; -ṖÁIN-TIUG **19** 11; -GA **98** 18; -GEAL **98** 21; -ṠLAS **97** 35; -ṀIAS **119** 36; -ṠLAT **91** 52.

CORRAC, SÍON Ċ. **73** 2; SUAN c. **110** 9; DUINE c. **80** 13.

CORRAIGE, (D.), **50** 18.

CORRÁN (Ṗ.) **111** 18.

CORRTAR [11], -TAIR [13], ''CIUṀAS,'' ȝc. **78** 7, **85** 40.

CORRTARAC, ÉADAC. c. **114** 24.

CÓRUIG, **ṗéaċ** CÓIRIGIM.

COS, CAS [39, 40], RE COIS, ''LÁIṀ LE'' **6** 19, **20** 25; RE A ĊOIS ''DÁ AIṀṪEOIN'' (?) **21** 7; FA Ċ. ''NÍOS LUGA NÁ'' **119** 4.

COSAIR [185], c. CRÓ **30** 20, **79** 12.

CÓSTA (Ṗ.), ''TRÁIG'' **24** 15.

COSG, **ṗéaċ** COISGIM

COSGAR [17], **54** 22, **112** 10, 13; CUR, BREIT, COSGAIR **110** 50, 54.

COSGRAIM, ''GOIRIMI,'' ''TRASGRAIM'' ȝc. **6** 17; c. A ĊIALL ''SGRÚDUIGIMI, ȝc. É'' **42** 13, **72** 7; **p.** COSGAIRT [42].

COSṀAIL, CA- [13], c. IS,'' c. LE'' **85** 30; ''likely'' **6** 5, **58** 5, **88** 13; ''OIREAṀNAC'' **1** 1, **11** 2, **51** 10; (NÍOS, ȝc.) COSṀAILE **58** 4.

COSṀAILE, (D.) I GC. A ĊROTA FÉIN **79** 22.

COSNAIM, (**ṗáist.** COISEONAD, ȝc. **12** 1; **ṗoirḃ.** 2 DO COSNAIS **74** 68); **12** 1, **82** 39, **85** 20; **p.** COSNAṀ [47] **2** 11, **120** 9; COSAINT **107** 34.

COTUIGIM, **17** 21, **32** 24.

COTÚN [35], **98** 20, **111** 21.

CRÁḂAḊ [11], ''CRÁIḂEACT,'' **3** 5, **42** 8, **55** 16, **99** 38.

CRÁḊAIM, CRÁIḊIM (**Aistr.** 7 **neaṁa.**) **7** 21, **38** 11; **p.** CRÁḊ **46** 12, **55** 6, **64** 3, **109** 23, **110** 16.

CRÁIḂEAC, DUINE, ȝc. c. **72** 13, **81** 19.

CRAG, CREAG [39], ''CARRAIG'' CRANN [74], c. ÓS ṖIOḊ **91** 40; ''ADMAD'' **119** 5; ''CROS'' **3** 22; c. NA HAITNE, NA CÁNA, NA COMAIRCE, ȝc. **6** 8, **10** 4; ''SLEAG'' **91** 51; c. SIUIL **19** 6, **79** 4; c. CEOIL ''CRUIT'' **103** 27; c. CNUAIS ''STÓRAS'' ? **103** 29; c. DO ĊORA, ''CRANNCUR'' (?) **111** 7; -GÉAR **108** 17; -RUAḊ **92** 30.

CRANNAC [37 + MAR 55 ?] **113** 13.

CRANNDA, ṖUIL Ċ.> ''DROC-ṖUIL'' ȝc. **115** 10.

CRANNGAL [12], **23** 10, **113** 12.

CRAOḂ, (D.), >''CRANN'' **26** 6, **42** 30; c. CEOIL **68** 21; c. GRUAIGE **109** 8; ''plume'' ? **75** 40, **98** 20; c. EOLAIS ''MAIDE EOLUIS'' **31** 21; >''PLAIT,'' ȝc. **80** 28, **82** 21; c. GEMEALAIG **68** 23, **70** 17,

72 21; c. (cıall ?) 42 31; -ꝑaḃra 114 14; -ıoḋan 109 3; -lıos 74 50; Cú na -ruaıḋe 96 26, 97 36, 109 16.

CRAOḂAC, tír, ɣc. c. 41 13, 98 11, 20.

CRAOḂRAḊ, (b.) 78 7.

CRAOISEAC, CRÓı-, CRÚı- [12], '' sleaɣ '' 111 17.

CRAOS, (ꝑ.), 17 32, 22 19.

CRÉ (na n-aspal) (b.) 15 1, 3.

CRÉ [97+] (Ꝺuıln. cré, criaıḋ 8 7, 9); 43 3, 119 13; colann ċriaḋ 69 15.

CREAC, (b.) c. na Cáɣ, cróıne, ɣc. 10 30, 14 14, 38 6, 8, 11; cuırım c. ar 21 16; -ḂanḂa 107 11; -ráċ 92 23; -ruaċar 92 19.

CREACAIM, 95 3.

CRÉACT [95], 3 27, 23 30; -cáır '' cóır as ṡú ꝺo ċréacṫaıḃ '' 54 29; -ċıorrḂaḊ 92 33; -ꝺoṁaın 92 21; -ꝑuıl 117 43; -ɣoın 93 39; -ċrúı-nıṁ 46 13.

CRÉACTAC, corp, ɣc. c. 39 27.

CRÉACTNUIɣIM, 92 27.

CREACTÓIR [50], 38 13, 87 4.

CRÉAꝺ (ꝑıarn.), c. as . . . 25 11; c. an cúıs, ɣc. 2 7; c. ċanaım, ɣc. 56 8; c. mar . . . '' caꝺ 'n-a ṫaoḃ '' 105 20; c. ꝑa '' caꝺ 'n-a ṫaoḃ '' 26 11; c. naċ . . . '' caꝺ 'n-a ṫaoḃ naċ . . .'' 11 8, 69 12.

CRÉAꝺA [3], '' cré na n-Aspal.''

CREAṀ, -ꝺoılleaċ 114 20.

CREAPAIM, '' crapaım '' (?) 113 33.

CREAT, 111 24.

CREIꝺIM, CROIꝺIM, '' c. é, ann, ꝺó,'' '' creıꝺım ɣo ḃꝑuıl sé ann '' 14 1; c. (uaıt) é 58 30; c. ɣo 14 6, 15 22; c. ꝺoṫ ꝑocal, ɣc. 1 7, 25 5; c. ꝺuıt, '' tá muınıɣın aɣam asat 56 30, 106 1; ꝑ. creıꝺeaṁ, croıꝺ- [101], creıꝺıṁ [150], -ꝺeaṁaın [10] 25 5.

CRIḊE, ꝑéaċ croıꝺe.

CRÍne, (b.), 25a 14, 42 10.

CRÍOC (b.) '' ꝺeıreaḊ '' 10 34; c. an ċluıċe 14 15; c. (" barr ") bróın, ɣc. 79 8; '' plean '' '' cusbóır '' 40 6, 18, 75 35; c. (" ceaċt ısteaċ") taırnɣıne, 109 21; c. (" ıomlán ") cumaınn 36 4, 53 5; c. ꝺ'ꝑáɣḂáıl as, a ċ. ꝺ'ꝑaɣḂáıl; '' tuıɣsınt as '' 7 23, 21a 8; '' tír '' 45 7, 74 14; -ḃun 70 1; -coɣnaım 89 9; -ꝑıonn-ṁonaḊ 89 6; -ruaḊ 111 39; -rún 121 15.

CRÍOCnuıɣım, 53 20; cuırım crıocnuɣaḊ ar 70 3.

CRÍON, seanóır, ɣc. c. 67 19.

CRÍON (ꝑ)=crıne ? 42 12.

CRÍONAC [55].

CRÍONAIM, 1 15, 24 25, 41 20.

CRÍONNA, ꝺuıne c. 35 2.

CRÍONNA (b.), neiṁ- 75 33.

CRIOS [71], 99 33, 119 19; c. ꝺoraıs 119 34; 'n-a ċ. 67 11.

CRÍOSꝺAL [11], 49 8.

CRÍOSꝺUIṫḊE, (ꝑ.), 58 32, 74 32.

CRIOṫ [71], 24 7; ar c. 3 34, 114 36.

CRIOṫÁNAC, cuıꝺeaċṫa ċ. 111 18.

CRIṫEAR, -ṫır [162, 163], 24 18, 30 28; '' ḃeoꝺaċt cuırp '' 24 25; sompla- 89 24; -ṫe 74 62.

CRIṫREAC, ꝺuıne c. 80 13.

CRÓ [87], CRÚ [98], c. capaıll, ɣc. ḃás cró '' ꝺuıne ḃíos aɣ síor-ṁarcaıɣeaċt '' 102 42.

CRÓ [87+?] c. ealaıɣ, ɣc. 42 38, 39; c. sleaɣ .ı. ''croıꝺ,'' ɣc. 117 24, 43; cur (na ɣ)crú (leg. ɣcró ?) '' orꝺuɣaḊ caṫa'' (?) 79 12, 110 8; ꝑear cró '' ṫaoċ '' 106 17; > '' tír '' 74 60, 81 14, 95 19, 110 7; > '' maoıne,'' '' saıṫḂreas '' (?) 2 15; -ḂoṫḂa 83 8.

CRÓ, ꝑéaċ crú.

CROḊ, (ꝑ.) 70 13, 102 25; -ꝺearɣ 118 22; -ꝑearꝺa 112 5; -loc 78 21.

CROḊAINɣ [13, 113], 9 3, 6, 9; -éirɣım 89 21.

CROċ [39], 2 1.

CRÓċ [64], -ṡluaɣ 73 41.

CROċAIM, 3 16, 60 33.

CROṪ, CRAṪ [69], '' ealaċ,'' '' saıṫḂreas '' 4 1, 10 19; croṪ (ꝺaoıṫr. ıolln.) 42 40; léıɣım c. ar, '' ceannuıɣım '' 72 11.

CRÓṪA, ꝺuıne, caṫ, ɣc. c. 85 18, 105 28.

CRÓṪAC [26], 100 29.

CROIꝺ, 29 12.

CROIṪE, CRIṪE [2], 40 7; > '' sólás,'' ɣc. 80 29; laoɣ mo ċ. 69 28; ꝺuıne, ɣc. c. '' ꝺuıne ꝺıl '' 21 27, 73 30; na cúıɣ ċ. '' créacṫa Críosṫ '' 6 16, 23 26, 27a 21, 39 24, 61 7; -ıorɣalaċ 89 4; "ɣráṪ" 121 18

CROIDEAṀAIL, 92 5.
CROIDIM, ꝛc. **féaċ** CREIDIM.
CRÓI- féaċ CRÚ.
CROM, 56 7; -ċeannaċ 90 4.
CROMAIM, (**Aistr.** ꝛ **Neaṁa.**), c. fa 80 1; c. ar "do-beirim aire ar," "sgrúduiġim," ꝛc. 63 16, 21; c. ceann>do-ġeibim bás 3 22.
CRÓN (b.), >"ipreann" 10 30 (**féaċ** ACL iii 216; IGT l. 81; SIBP xxix 37); -dáṫaḋ 18a 3.
CRÓNÁN (p.), 111 24.
CRONUIĠIM, c. é "gabaim fearg, ꝛc. fa" 21a 22, 47 3, 48 21, 25.
CROS (b.), 12 4, 40 3; cloiḋeaṁ -ġlan 98 28.
CROS (b), "cosg" "prohibition" 72 2.
CROSAĊ, fearann c. "naċ puiristse eolas d'fáġáil ann (?) 41 13; cruimne c. "lán de ċriobloiḋ" (?) 41 25.
CROSAIM, "bacaim" 21 22.
CROT [39].
CROT, **féaċ** CRUIT.
CROṪAḊ CROIṪEAḊ, 110 46, 111 24.
CROTḂALL (p.) "críne" 41 14.
CRÚ [108], CRÓ, "puil, "clann" ꝛc. 3 27, 12 6, 24 21, 38 1, 47 6, 67 41, 91 3; cosair CRÓ 30 20, 79 12; CRÓIDEARG 85 42; -l(u)iġe 83 10, 86 24; CRÉACT-ĊRÚI-NIṀ 46 13; fionn- 67 3.
CRŮ féaċ CRÓ.
CRUAḊ [39], CRUAIḊ [41, 42], c. cloiḋiṁ, CROIḋe, ꝛc. 20 44, 21a 19.
CRUAIḊ, duine, RUD, ꝛc. c. fa rún 117 40; gá CRUAIḋe ceisd 12 1, 70 5; -dán-alṫaċ 112 1.
CRUAS [38], 14 14, 79 9; c. CROIḋe "cníopaireaċt," ꝛc. 103 26, 111 25.
CRÚḊ [96], súile, ꝛc. dá gc. "dá broluiṁġaḋ" 79 11; "úṫ" 98 6; aon- 98 6.
CRUIṀ [39], CRUIṀ [14], 15 21, 22 9.
CRUINN, neaṁ- 70 22; CRUNNfailġeaċ 119 4.
CRUINNE [1], 2 4, 9 2; ní an ċ. 3 14; ní na c. 3 22.
CRUINNIĠIM, 27a 24, 81 14.
CRUIT, CROIT [14], 68 33, 69 29.
CRUITNEAĊT [26], 71 21, 84 42.
CRUṪ [72], 19 12, 68 14; i gc. báis, ꝛc. 16 5, 17 12; i gcroṫaiḃ "cráiḋte," ꝛc. 48 25, 103 16; i gcroṫaiḃ fallsa 26 29; san ċruṫ-sa "aṁlaiḋ" 17 33; san ċruṫ ċéadna 92 9; -ġeal 74 62, 109 21.
CRUṪAĊ, 41 6, 65 4.
CRUṪUIḋE (p.) "cruṫuiġċeoir" 57 19.
CRUṪUIĠIM, 13 8, 67 21.
CÚ [21], (b.+p.) 112 1.
CUAĊ [75] (i gcoṁair fíona, ꝛc.) 13 3, 31 24.
CUAĊ, c. gruaige 112 10.
CUAĊ, **féaċ** caoi.
CUAĊAĊ, ór- 105 33.
CUAILLE (b.), 50 11, 57 8.
CUAINE (p.) "c. con" 76 10, 99 41, 100 28; **féaċ** cuan.
CUAIRT, -d [42], 26 3; ċéiġim c. 67 49; c. ċimíl 90 18; c. timċill 26 5; ar ċ. 2 11, 23 5, 67 31; nár, truaiġ, ꝛc. an ċ. 41 6, 22; c. ar áit 99 12; cuirim c. áite 109 5; c. duine ꝛc. 41 10; fear cuarta, "aoiġe" 110 21.
CUAN [39, 96], c. (con, ꝛc.) 93 17, 52, 107 2; -fearṅoin 89 15; fear-. 92 35; **féaċ** cuaine.
CUAN [96], c. mara, ꝛc. 75 7, 99 18; timċeall cuain 40 22; cunnraḋ cuain 48 14; c. fíona 103 19, 24, 114 31; -ealaċ 70 9; -ġeal 92 8.
CUANNA, "áluinn" 24 29, 41 47; -ór- 54 2.
CUANORT, con- [12], -AIRT [13].
CUARTUIĠIM, 75 7.
CUAS [75].
CUḂAIḊ, ꝛc. **féaċ** cuiḃiḋ.
CUḂAR [17], 49 8, 74 62.
CUḂAT, (p.) 29 5.
CUḂRA, **féaċ** cumra.
ĊUGAM, ꝛc. **féaċ** go.
CUIḂḊEAS (p.) 75 22.
CUIḂIḋ, CUḂ-, COḂ-, 20 31, 40 17, 114 4; cláir, ꝛc. cuiḃḋe 65 6; isad cuiḃḋe 98 29; (níos, ꝛc.) cuiḃḋe 32 36, 74 60; is dá cuiḃḋe, "is dá uair níos c." 40 10.
CUIḂREAĊ, (p.), 111 18; giall- 63 11.
CUIḂREANN (p.), >"páirc" 77 5; cóir- "roimṫe cóir" 20 24.; **féaċ** TS
CÚIĊ, "cia" gid c. mé 67 14.

cuiṫ [42], is í do ċ. **32** 15; mo ċ. croiḋe **69** 32; c. ronna **52** 6, **77** 21; c. (" cion," " páirt ") máṫar, ɟc. **30** 22; c. naḋeise **36** 9; c. ḋéirce **46** 14.

cuiḋeaċṫa [8], " buiḋean " ɟc. **74** 32; ar ċ. " le ċéile "; c. do ṫabairt do **70** 22.

cuiḋiġ [187], " cuiṫ " **3** 29.

cuiḋiġim, c. obair, ɟc. " cuiḋiġim le daoine aġ déanaṁ oibre " **3** 29, **40** 6.

cúiġ, cóiġ, c. méara, **21a** 23; c. céadraḋa **67** 31; c. ṫíne, ɟc. **50** 11; c. sgola **93** 26.

cúiġeaḋ, cói- [11], **75** 46.

cúiġear, cói- (ṗ.), **34** 8.

cúil [42], ṗéaċ cúl.

cuile [7] " stóras " ɟc. **42** 39; iolann- **39** 22.

cuilt, cúilt [14] " éideaḋ " ɟc. **38** 14, **83** 8.

cuimlim, ṗéaċ comlaim.

cuimne [3], (cuimna **21** 7), c. ar **26** 14, **31** 13; a ċ. " cuimneaṁ air " **21** 7; ar ċ., "i gc." **93** 3, **95** 9, **102** 9, **111** 35; c. cuirp, ɟc. " aire ar corp, ɟc." **32** 2; c. gaoil " gráḋ, ɟc. de ḃríġ gaoil " **40** 2; do ċ. cumainn " mar ċuimneaċán," " as keepsake " **32** 37; dul gan ċ. uaim, " imṫeaċt as mo ċ." **58** 12; gan ċ. " naċ péiṫir, ceart, do ḋearṁaḋ " **16** 2, **102** 44; cian- **102** 1; glan- **102** 9.

cuimneaċ, is c. mé (" is cuimin liom ") go . . . **122** 7; " glórṁar " ɟc. **112** 17.

cuimnige, (b.), **26** 14.

cuimnigim, c. ruḋ (do) **7** 11, **8** 12, **11** 8; c. ar ruḋ **27** 4; ṗ. -niuġaḋ, -neaċaḋ **7** 11.

cuimse, ɟc. ṗéaċ coimse, ɟc.

cuin, " caṫain " c. do bí . . . **29** 25, c. díolṁa **101** 14; gid ċuin " 'pé uair " **25a** 23, **119** 37; cá c. **37** 39.

cuing, co- [14], **6** 30, **7** 30, **32** 36; cos cuinge caṫa **79** 27; c do ġabáil **59** 5.

cuingiḋ [52], " daoiseaċ " **73** 36, **82** 6.

cuingim, " iarraim " c. ort é **25a** 16, **60** 21, 42, **78** 17; ṗ. cuingiḋ [42].

cuip, (b.) " cuḃar " **19** 13, **64** 30.

cuir, ṗéaċ cor, cuirim.

cuire (ṗ.), " buiḋean " **20** 24, **38** 10; (KM caire); ban- **55** 13.

cuire, ṗéaċ coire.

cuireaḋ [49] " iarraiḋ ċun fleiḋe," ɟc. **48** 2; ag c. fir, ɟc. **30** 30, **40** 11; ar c. **117** 14; a gc. (?) **99** 10; fíon- **75** 11.

cuirim, c. " cuirim i gcás " **100** 7; c. síol **24** 27; c. caṫ, treas, cró **73** 29, **103** 32, **110** 33, 54; c. a ṁúnaḋ, ɟc. " doním a ṁúnaḋ, ɟc. " (?) **11** 25; c. a h-" díbrim a h- " **41** 6; c. amaċ **3** 25; c. ar " téiġim i ḃfeiṫim ar," **21** 14; c. ar " molaim do " **90** 12; c. díom é " c. i leaṫtaoiḃ, ar aṫlá, ɟc." **15** 16, 17, **30** 35; c. dia dá ċóir " coimeádaim dia ón gcóir do ḋéanaṁ " (?) **27** 11; c. dá ċoiṁde **12** 14; c. in- **10** 12, **27** 5, **108** 1; c. in aġaiḋ **3** 19; c. i gcionn " c. i n-aġaiḋ " **24** 21; c. dá, 'n-a, ċionn " cuirim le," **11** 5, **91** 14; c. i méaḋ, n-óige, ɟc. **3** 29, **67** 28; c. le ċéile **27** 6; c. le " cuiḋiġim le " **11** 28, **32** 39, **75** 37, **82** 38, **99** 17; c. re " tosnuiġim " **10** 7, 20, 23, **25a** 28, **82** 17; c. re " c. i n-aġaiḋ," **60** 38, **82** 42, **85** 52, **110** 7; cuir mé ṫar, " cosain mé ar " **25** 1; c. cros (fioġairna croise) ṫarm **41** 38; ṗ. cur [70], cara, cora [2], cor, car, ṗéaċ cor.

cuirm-meaḃaiḋ, i gc. cuinn **106** 20 (ṗéaċ muiṁ, coirm).

cuirr, (b.), " ciomas " ɟc. **99** 13, 29.

cuirre, ṗéaċ corr.

cúirt, (b.), **31** 16, 20; lá cúirte **23** 29; " caisleán " **87** 14; -treaḃ crann **93** 44.

cúirtiġim, c. cion, ɟc. **11** 35.

cúis, (b.), c. a ḋéanta, ɟc. **31** 1, **68** 6, 10; mo ċ. **24** 5; c. fa ḃruilim **69** 11.

cuisle [145+] (go gcuislib **17** 12); c. cuirp **62** 5; mo ċ. croiḋe **69** 28; c. (" sreaḃ ") fola **3** 30, **40** 9; c. (" géag ") crainn **60** 27; c. (" feaḋán," ɟc.) ceoil **17** 12, **85** 46.

cuisne [2], " sioc," ɟc. **79** 28.

cúitiġim, (ṗáist. cúiteaġtar **34** 13); c. do gráḋ, ɟc. leat **15** 12, **27a** 6, **34** 13; cúiteagid muirc mo ṗeaċaḋ **7** 32; it-

ıġıḋ Críost cáin an ċroinn **15** 10; cúıtıġıḋ Críost a ċeannas **15** 12; **p.** cúıteaċaḋ, c. ı gcneaḋaıb Críost **6** 37.

cúl [39], cúıl [42], '' cúmne '' **119** 2; **féaċ** ıargc.

cúl, (**p.**), c. ar aġaıḋ **36** 8; c. (gruaıge) **49** 10, **98** 11; cuırım mo ċ. re **7** 8; téıġım, cuırım é, ar gc., ar a ċ. **40** 24, **79** 11, **103** 28, **105** 19, **116** 20; láṁ ar gcúl **26** 10; c. díona, '' c. taca '' **26** 34; cloċ ċúl ''taca'' **110** 1; ar c., ar cúlaıḃ, '' taoḃ ċıar oe '' **37** 30, **46** 13, **63** 13, **65** 14, **106** 34; -ċam **105** 35.

culaṫ [11], **97** 33; c. bróin **93** 31; ór- **70** 3.

ċum, (<do ċum) sna **ll. 51** 4, 10, aċt loċtaċ do réır IGT p. 29.

cuma [3], '' oealb '' **84** 41, **99** 33; '' déanaṁ '' **70** 5; c. coṁa '' déanaṁ sıoṫċána '' **34** 31; ceanglaım c. '' do-nım sıoṫċáın '' (?) **111** 26; mo ċóır reo ċ. **62** 15; c. do déanaṁ re Dıa '' obair ı n-aġaıḋ Dé '' ? **24** 20; ag c. fa ċeart **23** 1.

cuma '' mar a ċéile '' ɔc. **11** 19, **30** 11, **62** 9, **101** 17; c. (''nıor ṁısde '') a luaṫ **119** 23.

cuṁa [4], **68** 28; a ċ. '' c. 'n-a ḋıaıḋ '' **65** 21; c. um **65** 25; cuırım ı gcuṁaıḋ é '' do-nım foıréıgım air '' ɔc. **74** 37; nıor ċuır sınn cuṁaıḋ ı gcás '' nıor ṁeasas go mbeaḋ a leıṫéıd sın do ċuṁaıḋ le fulung,'' ɔc. **86** 4.

cuṁaċt [25], cuṁaċta [8], **14** 2, **74** 23.

cuṁaċtaċ [104], **73** 37.

cumaıḋ, **féaċ** comaıḋ.

cuṁaın, -ṁan, '' cuṁın,'' is c. lıom é **32** 4, **77** 12, **97** 39.

cuṁal [12],'' caılım aımsire,'' ɔc.

cuṁal [12], (sagas éırce) a ċ. **101** 4.

cumaım, co-, **8** 6, **25a** 20, **31** 4; cumṫa '' oeaġ-cumṫa '' **67** 7, **112** 5; **p.** cuma, **féaċ** cuma.

cuṁang, -ṁag [17, 141], rıan, róṫ, ɔc. c. **3** 8, **37** 14; ''gann '' ɔc. c. gcaḃra **34** 7; creıdeaṁ c. **14** 2; gráḋ c. **3** 16; róıṫ ċuṁga **89** 21.

cuṁang, ní c. (''féıdır '') é, ɔc. **29** 30; a ċ. '' an méıṫ is féıdır leıs '' **42** 36 (**féaċ** Ped. ii 554).

cumann, co- [11], **32** 37, **101** 44; c. an tsıonnaıġ **4** 6; do ċ. '' gráḋ ḋuıc '' **4** 9; ḋul ıo ċ. **25a** 22; fear cumaınn, ''cara,'' ɔc. **25a** 9, **50** 7, **69** 29.

cumas, (**p.**) ar ċ. dom '' ım láṁ,'' ɔc. **37** 29; ar ċ. mo ṁéar **21a** 23; c. m'anma d'ıonġuıre **21a** 4.

cuṁḋaċ; **féaċ** coṁḋaċ.

cuṁḋuıġım, caṫaoır ċuṁḋuıġṫe **85** 42; c. é '' cosnaım é '' **104** 3, **117** 1, **121** 4; c. é ar '' coımeaḋaım é ó '' **103** 6; **p.** cuṁḋaċ **34** 9, **104** 3; cuṁḋaıġ '' cosantaċ '' ɔc. **75** 25a, **97** 35.

cuṁga, cuṁnga (**b.**) '' cuṁangraċ '' **54** 23, **103** 27, **120** 16; > '' trıoblóıd '' ɔc. **90** 10, **98** 33.

cuṁga, **féaċ** cuṁang.

cuṁgaċ, cuṁngaċ (**p.**), ''cuṁangraċ,'' ɔc. **54** 21,.

cuṁna, **féaċ** cuṁne.

cuṁra, cuḃra, cuṁraıḋe, blát, ḋuıne, ɔc. c. **2** 6, **52** 23, **93** 52, **109** 8, 25.

cuṁsguġaḋ, '' croċaḋ '' **55** 14.

cunnaıl, cunnaıll [118], '' cıallmar,'' ɔc. **89** 1.

cunntae, -ṫaoı [99].

cúntaır, luaṫ cúntaır, '' sıopaḋóırí '' (?) **111** 39;

cúp, '' coop ''; caoın aıġṫe cúpa '' taoḃ tosaıġ caıbınéıd'' **119** 34.

cupa, aon- **84** 17.

cúpla, c. tıġe, ɔc. '' arch '' ? **119** 33.

cúpla, [mar 2?] **34** 12, **37** 22, **111** 22.

cúplaċ, caısléan, ɔc. c. **116** 4.

cur, cura, ɔc. **féaċ** cor, cuırım.

cur [21], '' laoċ '' **63** 9, **64** 22, **85** 32, **89** 13; saor- **70** 3.

curaḋa, -ṫa, '' laoċḋa '' **78** 21, **120** 38.

curaıḋ, ɔc. **féaċ** cur (''laoċ'').

cusbóir, (**p.**), **64** 8, **78** 16.

cúṫaıl, '' suaraċ,'' '' pann '' **46** 26, **111** 11.

D

DÁ[e], dá h-, dá n- (do, de+**Aiḋ. Seallḋ.**), **féaċ** A, do, de.
DÁ n- (**Comh.**), +**Fon. Láiṫ. 11** 6, 24; +**Fon. Neamh. 11** 19.
DÁ[e] (**Uiṁ.**), +**Duillin.** (+ **Aid. Iollin.**), dá sduaiḋ, gc. (donna, gc.) **114** 14, **121** 15; an dá aoḋ **117** 47; dá dtrian **80** 37; **daoiḃ.**bean dá ċumaḋ **73** 1, ar feaḋ an dá míos **120** 26, imṫe an dá easbal ndéag **25A** 29, grád an dá ċeaṫrar **25A** 5, **70** 1, mogall an dá ċnó déag **34** 10, 15; **Duillin.** i noíḃ leiṫiḃ **111** 8; +**Aid. Seallḋ.** 'n-a dá eire **10** 8, 'n-a dá clár **91** 49, 'n-a dá colba **99** 32; 'n-a dá gcuid **57** 22, daoḃ do dá ("dá" san i.) gruaḋ ngeal **114** 16, do do dá ("dá" san i.) ċolbṫa **114** 22, gile a dá glac **3** 31, a huċt ar dá n-aicme **90** 24; ní har "dá" aċt ar an ainm, gc. 'n-a diaiḋ oibriġeas an **Aid. Seallḋ.** aċt is minic naċ leanann na **ll.** an riaġail seo; **féaċ** ar ndá aoiḋ-ne **79** 30, gc.; **ianmbéarla** is eaḋ dá **3** 31, **10** 8, **80** 37, **106** 17; (is) dá mhó, gc. . . . ná **20** 17, **40** 10, **121** 24.
DAḂAĊ [192], **88** 14, 18.
DAG-, DAIG-, **féaċ** deag-.
DAIḋḂIR, duine, gc. d. **22** 4.
DAIḋḂREAS [38], **22** 6, **46** 3.
DÁIL [149], DÁL [38], "staid," "gníomh" "imṫeaċt" "event," "condition," "state" gc. **1** 1, **10** 34, **13** 3, **17** 16, **21A** 10, 17, **26** 19, **34** 23, **37** 2, **62** 9, **65** 39, **79** 8, **91** 2, **109** 15, **110** 27; dála "mar" **58** 23; aṫair, máṫair, fear, gc. dála ("dligeaċ"?) **15** 5, **21** 18, **32** 11, 30, **52** 39; i ndáil "go dtí" **24** 2, **42** 29, **44** 12, **45** 8, **48** 32; um dáil "i dtaoḃ" **67** 7; do-ním a dáil "labraim ar a son" gc. (?) **67** 1.
DÁIL, **féaċ** dáilim.
DÁILEAMH [51] d. fíona, gc. **10** 35, **31** 24, **80** 9, **103** 10.
DÁILIM, v. deoċ, saiḋḂreas, fuil, gc. (do) **3** 27, **7** 11, **10** 35, **13** 2, **31** 6, 24, **37** 4, **40** 11, **48** 30; **p.** dáil, dál [149], **3** 2, **7** 21, **10** 19, **11** 3, **15** 10, **24** 2, **26** 10, **27** 9, **37** 26, **40** 10, **41** 7, **48** 30, **93** 11, **99** 9; >"pósaḋ" **48** 17 (**féaċ** LCAB xxx 4, 44, 48).
DAINGEAN [53], "dían," gc. **13** 8, **34** 27; mo d. ar **19** 14.
DAINGEAN, síoḋ d. **38** 28; suiġe d. **40** 20.
DAINGNE, (b.), **99** 34; díol ar nd. **111** 33.
DAINGNIġIM, **27A** 1, **52** 10, **111** 24.
DAIMHIN [150], "díoġḃáil," gc. **82**, 24, **86** 39, **102** 17.
DAIR [193], **61** 4; deallḃ- **119** 1; caorṫan- **89** 16.
DAIRT, (b.) **64** 8, 9, **78** 1, 4, 16.
DAIṫ, "mear" gc. **99** 29; (níos, gc.) daiṫe **79** 4.
DÁL, DÁLA, gc. **féaċ** dáil.
DÁLA, DOLA, cleaṫ d. (ciall?) **101** 17, **110** 34.
DÁLL [40, 74], an D. **60** 31; luiġe an doill **50** 4; d. ciaċ "doille ó ġol" gc. **115** 9; "mall," gc. -daṁaċ **83** 21.
DÁLLAIM, **6** 7.
DÁLLÁN, (f.), **50** 9.
DÁLTA [mar 2] "mac, gc. altroma" **3** 3, 5, 15, 16, **7** 9, **9** 2; d. glún **40** 24.
DÁLTÁN, (f.), "dalta" **82** 27.
DAṁ [74], **17** 7; d. Ré **91** 47; d. díleann **112** 11; laoġ- **91** 47.
DÁM, DÁS, DÚ, gc. **féaċ** a-tú, gá.
DÁṁ (b.) "buiḋean fileaḋ" **74** 67, **102** 21, **103** 5, **114** 35, **115** 7.
DAṁAċ, dall- **83** 21.
DAṁNA, do- [2], "aḋḃar," **1** 6, **7** 10, **13** 6; "prionnsa," gc. **71** 13, **85** 11, **91** 35.
DAMNAIM, **10** 24, **24** 9, **44** 9; d. é i n- **10** 5; **p.** -naḋ **10** 24, **24** 10; d. báis **59** 9.
DAṀRAḋ [12], "laoċraḋ" **46** 3, **79** 4.
DÁṀRAIḋ [13], "luċt dána."
DÁN [95], "filiḋeaċt" gc. **12** 8, **38** 1, **83** 2; d. díreaċ **73** 41; aos dána **114** 36, **116** 9; -ṁolaḋ **114** 34.
DÁN [95], >"cinneaṁain," i nd. do **64** 3, **93** 12.
DAN, DANN, **féaċ** tann.
DAN, DANA, DÁNAḋ, gc. **féaċ** is.
DÁNA, (is) d. uaim é **40** 7; d an **98** 4.
DÁNAĊT [26], **7** 13.
DAOI [85], aḋḃar duaḋ **3** 6.

DAOINEAĊ, "a ḃpuil a láin luaċt leanaṁna aige" **46** 59, **85** 47, **97** 44.
DAOINIM, "do-ním snasda" **119** 35; **féaċ** KM dáin.
DAOIRE, (ḃ.) **42** 27, **61** 15.
DAOIRSE, (ḃ.) **14** 9, **63** 30.
DAOIRSIMC [3], **63** 4, **74** 24.
DAOIṫIN, DAOṫAIN [13], DAOṫAN [11], **20** 26.
DAOL [96], **56** 9; -ċruaiḋ **97** 34.
DAOLAṀAIL, **114** 14.
DAOLAĊ, **50** 6.
DAONAĊ, =DAOINEAĊ (?) **99** 42.
DAONNA, cré ḋ. **26** 32.
DAONNA, (f.) "duine" **113** 25, **119** 20.
DAONNAĊT [26], "nádúir duine" **14** 1; "cartannaċt" **7** 36, **74** 65, **81** 18.
DAOR [96], ḋ. do ḃraiṫ, ɟc. (sé) **47** 2, **61** 9; "daorḃa" **30** 6; -ḃreaṫ **95** 25; -ḋuinɡ **108** 17.
DAORAIM, **78** 18; DAORAIḊ, "sáruiġiḋ" (?) **99** 41.
DAR, (**Néaṁn.**) ḋ. m'éiɡ-se **121** 20.
DAR, "do réir cuairime" ɟc. ḋ. liom, ɟc. (ɡo . . .) **1** 4, **6** 25, **24** 8, **27**A 25, **30** 22.
DAR, (<DO AR²) DAR ɡeall, ɟc. "ɟ do ɡeall, ɟc." **80** 33, 39, **84** 33, 34, **116** 12; **féaċ** is, do, de.
DAR n- **féaċ** AR n-, DO, DE.
DARA (**Uiṁ.**) **21**A 17, **70** 6; ainm an DARA hiṅime **55** 4; is **iarmbéarla** "DARA,"; **féaċ** **21**A 17, **81** 9, YBL col. 156 v. 39.
DARAĊ, **féaċ** DAIR.
DARAĊ, DOIREAĊ, ḃraon- **109** 1; cam- **46** 28; claon- **109** 18; míon- **70** 6.
DARḊ DAOL [134], **119** 26.
DAR-DAOIN, (DIA)Ḋ. **14** 8, **39** 17.
(D)ÁR-ÍRIḊ, (DÁ)-RÍRIḊ **24** 4, **81** 24, **120** 10.
DARTAĊ, call- **109** 12.
DÁSAĊT [25], **84** 1.
DAṫ [95], **91** 3; AR ḋ. óir, ɟc. **43** 8, **74** 63; DÉAR ḋáṫa **110** 17; -ɡeal **101** 26; -ómra **97** 38.
DAṫAĊ, SDUAḊ ḋ. **41** 23.
DAṫAIM, **79** 24, **97** 17, **101** 40.
DÉ [97], "DEAṫAĊ" **119** 6; "LASAIR" **121** 15; >"LOSɡAḊ," "SLAD" ɟc. **75** 2; "cúis" **122** 8; DOIRE DIAḠ **119** 25; I NDIAIḠ ("NDOIRḊEAĊT") anma **59** 23; -ḋorann **81** 1.
DE[g] (**Néaṁn.**), +**Duillm.**; noiṁ ainm>DO **100** 10; DÁ (<DE) ɡaċ **51** 11; +**Alt.** don[g] (<DE an) **43** 6, **95** 14; do na **5** 5; +**ɸona.** díom **5** 9; díot, -D **3** 29, **11** 26; de **84** 27; dí, di **5** 8, **7** 26. dín(n), díon(n) **17** 23, 26; díḃ **21** 8, díoḃ (?) **43** 9; dí(o)ḃ **3** 3, **9** 9, **26** 7, **91** 43; +**Aid.** **Śealḃ.** dom[g] **41** 6; dod[g] **53** 24; dá[g] **3** 3, da h- **21**A 22, dar n- **19** 15; dá ḃurn- **51** 10; dá n- **40** 11; +**Coiḃ.** dá n-, dar[g] **7** 10; dá nac, nar[g] **10** 16, **99** 31; "i dtaoḃ" **35** 13; is mói-de, feirr-de, ɟc. an obair, ɟc. an fear, ɟc. (do ḃeiṫ . . .) **9** 5, **11** 3, **30** 16; is mói-de, feirr-de, ɟc. an obair, ɟc. ɡo ḃruil, ɟc. . . . . **53** 16; is mói-de, feirr-de, ɟc. an obair, ɟc. tá an fear . . . **23** 16, **80** 23; is móide, feirr-de, an obair, ɟc. fa, ɟc. **81** 13; do ċionn, ɡnáṫ, ɟc. **féaċ** ceann, ɡnáṫ, ɟc.; do-ním, leanaim, ciɡim, ɟc. de, **féaċ** do-ním, leanaim, ɟc.
DEAḊAIḊ [189], "easaontas," "troid" **73** 37; ḋ ó, "absence from" (?) **74** 15; ar ḋ. **67** 49.
DEAC, DEAĊA, ɟc. **féaċ** téiġim.
DÉAĊAIM, DÉAɡAIM, DÉAɠAIM=féaċaim, **47** 6, **85** 23; p. DÉAɡSAIN **34** 28, **74** 57; DÉAĊAIM **24** 10; DÉICSIN **102** 31; **féaċ** féaċaim.
DEACAR, -AIR, DO- [161], **14** 9, **20** 10, **34** 32; ceiṫ dá ndeacraiḃ aɡad **80** 20; aoḃ- **83** 7; neaṁ- **83** 1.
DEACAR, -AIR, DO-, ruḃ, ɟc. ḋ. **1** 14, **83** 1; (níos) deacra, docra **13** 10; ɡá ḋ., ɡár ḋ., ḋul, ɟc. **20** 1, **30** 22.
DEAĊṀAḊ, an ḋ. cuid de **120** 37; an ḋ. cnú, ɟc. **5** 18, **25**A 7.
DEAĊṀAḊ [12], "decima pars" **25**A 7, **115** 2.
DEACRAĊ, DO- ruḃ, ɟc. ḋ. **21**A 10, **25**A 3.
DEACRAĊT, DO-, **25**A 2, **32** 13, **37** 21.
DEAĊT(A), ḃu-, ḃuḋ-, "feasda" **42** 15.
DÉAD [95], **13** 6, **36** 7; (**Daoiḃn. IolL.** mar **Aid.**) **86** 23, **96** 18; -ḃláiṫ **87** 15.
DÉADLA, "calma" **49** 14, **61** 14; ɡnúis- **102** 31.

deaȝ-, deiȝ-, daȝ-, daiȝ-, '' maiṫ '' '' ȝo maiṫ,'' -aḋar duaḋ **3** 6; -aoraim **95** 7; -caomṅaim **69** 1; -conȝnaṁ **117** 31; -cuiṙim **34** 32; -ḋeargaim **95** 10; -ṗéaȝsaiṁ **95** 2; -ṗeis **62** 12; -ṗuil **70** 21; -ṁín **111** 5; -ṁoċuiȝim **106** 8; -oiṙeaċt **96** 2; -śáṫal **114** 28; -śaṁail **112** 12; -sȝaȝaḋ **104** 1; -śnuaḋaċ **114** 9; -ceaċ **91** 12; -urra **103** 15.

dÉaȝ,dá . . . ḋ. **34** 28,29, **120** 26.

d eaȝaiḋ, i no. **10** 22, 36, **48** 31.

dÉaȝaim, -ȝ-, **ṗéaċ** ṗéaċaim.

deaȝlaim, deiȝlim, **p.** deaȝail [10], deiȝil [150], deaȝailṫ, deiȝ- [42], **10** 34, **12** 5, **29** 29, **30** 6, **31** 3, 19.

dealá, '' díoċuṙ,'' ɔc. **3** 33; **ṗéaċ** KM dela 3; PB; LCAB xviii 143.

dealá, dual, ɔc. (?) **74** 59; ''ȝaol'' (?) **25a** 20; (KM dela 4).

dealḃ [38, 39, 192], deilḃ [42], **10** 29, **49** 7, **60** 37; ar ḋ. **65** 13; =dealḃaḋ **7** 7, **31** 4; -daraċ **119** 1; -lasair **70** 16; -órṫa **70** 12.

dealḃaċ, sduaḋ ḋ. **119** 17.

dealḃaim, **42** 31, **69** 4; d. síoṫ re **3** 21; **p.** dealḃaḋ **63** 14; dealḃḋa,**78** 17, **99** 1; soi-**112** 7.

dealȝ [44], >'' taiṙnȝe '' **3** 30, **31** 13, **79** 1, 2.

dealȝa [8].

deall, **ṗéaċ** diall.

deallraḋ, dealraḋ, -aṁ, **17** 13, **49** 1, **58** 38.

dealuiȝim, d. (re) **29** 29, **58** 22, **60** 14, **67** 16.

deaṁan [17], **37** 34, **82** 43.

dean, '' díoċṁar '' (?), **91** 46, **106** 6; **ṗéaċ** KM.

déar, deor [39], **11** 21; d. ṗola **32** 32; -ċaoi **46** 40; -ċulaḋ **73** 3; -ċuṁa **65** 1; -ḋuḃa **73** 14.

déaraċ, **29** 19a.

dearaim, ɔc. **ṗéaċ** a-deirim.

dearaḋ [49] '' diultaḋ,'' > '' milleaḋ,'' ɔc. **11** 8, 31, **24** 12, 13, **26** 14, **40** 27, **48** 10, **107** 27;

dearḃ, is d. ȝo . . . **43** 2; ȝo d. **72** 14; =''dearḃaḋ '' **37** 19; -ṗáil **102** 41; -ȝol **102** 14.

dearḃáile, -ll-, **76** 1; **ṗéaċ** KM dermaile, Eriu v 176 l. 238.

dearḃaim, '' taisbeánaim ȝo huȝdarásaċ '' ɔc. **15** 6, **51** 6, **79** 40, **109** 8, 12; ''I experience'' **35** 17, **83** 4, **91** 13; '' tastáilim '' **35** 17, **51** 6; ''a-deirim ȝo láidir'' **14** 3, **97** 10; **p.** -ḃaḋ **6** 16, **37** 5; do ḋ. ar **39** 2; dearḃa **110** 53; **nannȝ.** dearḃṫa '' oilte '' '' cliste '' **110** 50; '' uȝdaruiȝṫe '' **34** 20; ȝo d. '' ȝo cinnte '' **109** 16.

dearḃuiȝim, **71** 4.

dearc [39], '' súil '' **13** 6, **43** 8; -corr **67** 1; -ɡlas **91** 52.

déarc, déirc [39], **20** 4, **46** 13, 14, **55** 9.

dearca [6], **98** 7.

déarcaċ, déirceaċ, duine d. **41** 11.

dearcaim, ''ṗéaċaim '' **89** 16.

dearȝ [15], bean d. **99** 9; réalta ḋ. **110** 19; ṗíon d. **91** 45, 54; cloíḋeaṁ, ɔc. d. **91** 48; ȝnúis d. **91** 54, **101** 57; teine ḋ. **31** 3; éasȝa d. **38** 19; déar ḋ. (i. ó ṗuil) **30** 8; -ṗuil **101** 18; -ór **100** 21; -róṫ **97** 8.

déarȝaḋ [102],>'' leaḃaiṫ '' **120** 20.

dearȝaim, (**Aistr.** 7 **neaṁa.**) d. le ṗuil, náire, ṗeirȝ, ɔc. **38** 26, **40** 17; d. (''ȝearraim'' ɔc.) talaṁ **68** 4; d. air '' tá ṗearȝ, ɔc. orm leis '' (?) **110** 41.

dearlaȝaim, -laiȝim, ''bronnaim '' **35** 9, **57** 30, **67** 52.

dearmaiḋim, (**ṗáist.** deirméad, ɔc. **117** 48); d. é **3** 9, **82** 20; **p.** dearmaḋ [11] **6** 7, **25a** 28; dul ar d. **82** 43; duine dearmaiḋ ''dearṁaḋṫa'' **29** 20, **85** 44; deoċ dearmaiḋ '' deoċ suaiṁ '' **74** 11; -ḃair '' ȝníoṁ ba ḋeacair do ḋearmaḋ '' **89** 3.

dearṁáireaċ, '' an-móṙ,'' ɔc. **82** 23.

dearna [145], **16** 5, **26** 23.

dearóil, duine d. **67** 16.

dearsȝaiȝṫe, -sȝnaiȝṫe, ''car barr'', ɔc. **25** 6, **118** 16.

deas, ṗear, ɔc. d. **84** 15, **91** 33; meaḋair ḋ. **41** 35; is d. liom é **67** 14; deaḃaiḋ, ɔc. ḋ. **105** 31; -ḃean **19** 8.

deas, láṁ ḋ. **3** 27, **119** 4.

deas, (b.) ''láṁ ḋeas '' ar ḋeis **6** 20, **14** 14.

deas, ba ḋ. **74** 2, **76** 9; a ndeas **64** 6.

ᴅéᴀs, ƿéᴀċ ᴅɪᴀs.
ᴅéᴀsᴅᴀ, ᵬu ᴅ., ƿéᴀċ ƿᴇᴀsᴅᴀ.
ᴅᴇᴀsᵹᴀ, -ᴀɪᴅ [180], 53 27, 111 43.
ᴅᴇᴀsᵹᴀᴅáɪl 38 9, 10.
ᴅᴇᴀsuɪᵹɪm 78 7.
ᴅᴇᴀᴛᴀċ, ᴅᴇᴀċ- [37, 55], 93 22, 119 24.
ᴅéᴀ-ᵬᴏʀᴀɴn, ƿéᴀċ ᴅé, ᵬᴏʀᴀɴn.
ᴅᴇɪᴅᴇᴀᴅ 103 7, ƿéᴀċ KM debed.
ᴅᴇɪᴅᴇᴀᴅᴀċ (?) 60 2.
ᴅᴇɪᴅʟᴇáɴ [35], 31 21, 32 24; ᴅ. (ɪ nɪƿʀᴇᴀɴn) 35 2.
ᴅéɪᴄsɪm, ƿéᴀċ ƿéᴀċᴀɪm, ᴅéᴀċᴀɪm.
ᴅéɪᴅᴇᴀnᴀċ, ᴅᴇɪᴅ-, 6 37, 60 8.
ᴅᴇɪlᵹɴᴇᴀċ, ᴛʀuᴀɪll, ᴊc. ᴅ. 97 34.
ᴅᴇɪmɴɪn [150], ɪs ᴅ. ᵹo . . . 43 1, 82 20; ᴛá sé 'n-ᴀ ᴅ. 48 32; (níos) ᴅᴇɪmɴᴇ 74 6.
ᴅᴇɪmɴɪᵹɪm, 106 15, 109 11.
ᴅéɪn, ƿéᴀċ ᴅo-ní.m.
-ᴅéɪn, ᵬu(ᴅ) ᴅ. ƿéᴀċ ƿéɪn.
ᴅéɪne, (ᵬ.) 88 1, 103 5; ƿéᴀċ ᴅɪᴀn.
ᴅᴇɪmɴᴇ [3], "mífᴏɪᵹɪᴅe" 112 18.
ᴅᴇɪʀᴅéɪle, "ᵬʀón" 65 19.
ᴅᴇɪʀᴅ-ƿɪne 91 34, 109 13.
ᴅᴇɪʀᴅ-ʃɪuʀ [32], 54 20, 62 14.
ᴅᴇɪʀᴇᴀᴅ, ᴅ.=" ᴀʀ ᴅ." 2 11; ní ᴅ. ᴅo 69 24; lᴇɪᵹɪm ᴅ. ᴅo 69 23; ƿᴀ ᴅ. 6 36, 68 29; ᴀʀ ᴅ. 85 6; ᵹo ᴅᴛí ᴀn ᴅuɪne ƿᴀ ᴅ. 23 31; ᴅuɪne, ᴊc. ᴅᴇɪʀɪᴅ 70 5.
ᴅᴇɪʀᴇᴀnᴀċ, 109 15, 110 35.
ᴅᴇɪs, ᴀʀ ᴅ. "ɪ ᵬᴘᴏɪᵹse" 66 9.
ᴅᴇɪs, "cuɪᵬɪᴅ" 91 7.
ᴅéɪs, ƿéᴀċ ᴅᴇᴀs.
ᴅéɪs, ƿéᴀċ ᴅɪᴀs.
ᴅéɪsᴅᴇᴀn [11], -ᴅɪn [149].
ᴅᴇɪse, (ᵬ.), ᴅᴀ ᴅ. 49 7.
ᴅᴇɪseᴀl, -ᴇᴀll [11, 12], ᴅɪᴀ ᴅ. nᴀ ᴅᴇɪse, 98 33.
ᴅᴇɪᴛᵬɪʀ [13], 24 25, 88 12.
ᴅᴇɪᴛᵬʀɪᵹɪm, "téɪᵹɪm ᵹo luᴀċ" 48 32.
ᴅᴇᴏᴄ [165], 42 43: ᴅ. ᴅᴇᴀʀmᴀɪᴅ 74 11; óᴛᴀɪm 'n-ᴀ n-éɪnᴏɪᵹ ɪᴀᴅ "ᵹo ƿᴏnmᴀʀ," ᴊc. 32 40; ᴅo ᴏɪᵹ ᴛnúᵬᴀ "ᴛʀé ᴛnúᵬ" 110 32.
ᴅᴇᴏᴄᴀɪn [112], 52 38.
ᴅᴇᴏɪᴅ, -ᵹ "ᴅɪᴀɪᴅ" ɪ nᴅ. 3 33; ƿᴀ ᴅ. 8 8; ᴀn ƿᴇᴀʀ ƿᴀ ᴅ. "ᴀn ƿᴇᴀʀ ᴅᴇɪʀɪᴅ" 40 4; ᴅ. ɪ nᴅ. 79 2, 102 20.
ᴅᴇᴏɪn [149], ɪs ᴅ. ᴅom 102 45; ɪs é mo ᴅ. 63 10; ᴅo ᴅ. ᴅé 93 20, 97 41; lem ᴅ. 46 39.
ᴅᴇᴏl, ƿéᴀċ ᴅɪul.
ᴅᴇᴏnuɪᵹɪm, ᴅ. é (ᴅo) 61 10, 69 8.
ᴅᴇᴏʀ, ƿéᴀċ ᴅéᴀʀ.
ᴅᴇᴏʀᴀ [21], -ʀᴀᴅ [11], 48 7; "sᴀɪᵹᴅɪuɪʀ" 40 12, ᵬᴀɪn- 85 7.
ᴅᴇᴏʀᴀɪᴅᴇᴀċᴛ, 26 1, 70 7.
ᴅᴇᴏʀᴀᴅᴛᴀ, ᴅuɪne ᴅ. 6 41.
ᴅɪᴀ [108] "lá" ᵹᴀċ ᴅ. 119 20; ᴅ. luᴀɪm, ᴊc. 14 8.
ᴅɪᴀ, ᴀᵹ ᴅɪᴀ, mᴀc ᴅé, ᴀ ᴅé, 24 4, 10, 23.
ᴅɪᴀ, ᴅ. ᴅo "cᴀɪᴛé mᴀʀ" ᴊc. 60 41, 110 41, 120 13.
ᴅɪᴀ ᴅᴇᴀᴛᴀ, ƿéᴀċ ᴅᴇᴀᴛᴀ.
ᴅɪᴀᵬᴀl, (ƿ), nomen personale 21 2, 29 28, 29.
ᴅɪᴀᵬᴀlᴛᴀ, 120 19.
ᴅɪᴀᴄáɪʀ, ᴛɪᴀ- [13].
ᴅɪᴀᴅᴀ, 81 3.
ᴅɪᴀᴅᴀċᴛ [26], 14 1, 45 9.
ᴅɪᴀᵹ, ᴅɪᴀɪᵹ ƿéᴀċ ᴅé.
ᴅɪᴀɪᴅ, ɪ nᴅ. ("ɪ n-ᴀᵹᴀɪᴅ," ᴊc.) ᴛ'ᴀnnɪᴀ 26 26; ᴅul 'n-ᴀ ᴅ. "ɪᴀʀʀᴀċᴛ ᴅo ċᴀᵬᴀɪʀᴛ ᴀɪʀ" 21 21; ᵬí 'n-ᴀ ᴅ. ᴏʀᴛ 3 26; ᴅ. ɪ nᴅ. 93 31.
ᴅɪᴀllᴀɪm, ᴅ. ʀe "ᴛáɪm cosmᴀɪl le" ᴊc. 32 1, 102 14, 37; ᴅ. ᴏʀᴛ "cʀomᴀɪm ċun ᵬeᴛ cᴀoɪᴛeᴀmᴀɪl leᴀᴛ" 67 6; ƿ. ᴅɪᴀll, ᴅeᴀll [95], 102 14, 37.
ᴅɪᴀmᴀɪʀ [37], "mɪsᴛéɪʀ," "ᴅoɪlɛɪᴛeᴀċᴛ" 15 4, 41 4, 70 2, 75 20; "rún" ᴊc. 104 23; ɪ nᴅ. 90 1, 94 7; ᵬeᴀnᴀɪm ᴅ. ᴅe "noċᴛᴀɪm" 59 6.
ᴅɪᴀmᴀɪʀ, coɪll, ᴊc. ᴅ. 97 8, 98 22; ɪs ᴅ. ("ᴅoɪlɛɪʀ") ᴏʀᴛ é 10 9; ᵬᴀoɪᴛ- 27ᴀ 7; ʀᴀnn ʀoɪ- 118 18.
ᴅɪᴀmʀᴀċ, 75 7.
ᴅɪᴀn (níos, ᴊc.) ᴅéɪne, 94 10.
ᴅɪᴀs [165], "ᵬeɪʀᴛ ᴛᴀoɪne" 11 6, 27ᴀ 12 15; "ᴅá ʀuᴅ" 26 17; > "ᴄorƿ ᴊ ᴀnᴀm" 15 18, 36 9; > "máᴛᴀɪʀ ᴊ ᴛoɪʀċeᴀs" 99 33;
ᴅɪᴀs, ᴅéᴀs [39], ᴅ. ᴀʀᵬᴀ, ᴊc. 57 23, 78 25 (?), 110 46; "lᴀnn sᵹɪne," ᴊc., ƿᴀ ᴅéɪs "ƿᴀ ʀᴀoɪn ᴄlᴏɪᴅɪm" 86 24; ᴛᴀʀ ᴀ ᴅéɪs, < "ᵹo ƿeɪʀc" (?) 64 8; ᵹoɪʀm- 119 36.
ᴅíᵬᴇᴀʀᵹ [12], 62 8, 73 39.
ᴅíᵬᴇᴀʀᵹᴀċ, -ᴇɪʀᵹᴇᴀċ [11], 97 43, 101 18.
ᴅíᵬʀɪm, ᴅíᴏᵬ-, 35 10, 111 23; ƿ. ᴅíᵬɪʀᴛ, ᴅío- [42] 74 7, 122 8.

díċeal, -ll [53], **35** 15; dán díċill **38** 16.
díċealtair, "riocт bréige" **79** 22.
díċleiċ, 1 no., "fa ċeilc" **63** 14.
díonim, **67** 2, **96** 22; **p.** díneam [53] **48** 19, **52** 39, **75** 4.
díg, **féaċ** díog.
díġeann [11, 12] "dún" gc. **75** 25a.
díġear, gc. **féaċ** téiġim.
dil, "muirneaċ" gc. **20** 38, **78** 19, **87** 23, **92** 47, **107** 5; (nios, gc.) dile **61** 17; roi- **117** 4.
dile, (b.) "gráð," gc. **79** 10.
díle [145], **3** 39, **55** 4; dam díleann **112** 11; draoi ón díliuin **78** 8.
díleanntа, **117** 45.
díleas, mac, flaiṫ, gc. d. (do) **2** 3, **6** 15, **110** 38; liuḃ ḋ. **110** 41; sealḃ ḋ. **64** 35; fáiḋ as d. rún **93** 3; is d. dom é "is liom-sa é" **10** 20.
díleas "private property" **52** 12, 30.
dílleaċta [2], -taiḋ [52].
dílse, **dísle** [3], dul ar do ḋ. **13** 13; dá ḋ. dom **21a.** 9.
dimbríoġ, mo ḋ. **46** 51; d. do **64** 3, **73** 6, **74** 14; d. in- **92** 40; do-nim d. de **68** 9; ceas dimbríoġa **79** 30.
dí-meas, d. ar **52** 30; fa ḋ. **101** 32.
dí-miaḋ [95], "easonóir" **3** 24, **82** 1, **101** 34.
dine, "danaltra," gc. **118** 8.
díne [2], **3** 39; na cúig ḋ. **50** 11; **dínnéar** [35].
díoḃaḋ, "milleaḋ" **61** 13, **62** 11, **73** 20.
díoḃḋúḋ, "milleaḋ" **73** 23.
díoḃragaim, -aiġim **64** 8, 9.
dío-ċoisg, "aimriaġalta" **75** 1; (nios) -e **101** 49.
díoċra, "dúṫraċtaċ" **6** 18, **41** 11.
dío-ċuirim, "díbrim" **72** 4, 10.
díod, (b.) "ballán" **78** 9.
díog, **41** 39; -ġeal **99** 15.
díoġa [2, 6], **35** 2, 9; beirim d. **35** 1; deaġail re díoġain > "ipreann do ṡeaċaint" (?) **40** 4; ní dáil díoġna, "is maiṫ an rud é" **111** 34; is díoġaḋa de iad "is iad an daoḃ as measa don dá ṫaoḃ" **37** 31; **féaċ** IGT ll. 260, 261.
díoġail, -ailt, gc. **féaċ** díoġlaim.
díoġaltaċ, duine, gc. d. **75** 45.
díoġaltas [38].
díoġḃaḋ [102], **44** 16 (?), **68** 27, **117** 44.
díoġḃáil [149] **81** 12.
díoġḃóḋ (= díoḃḋóḋ ?) **20** 11.
díoġlaċ, "millteanaċ" **112** 18.
díoġlaim, **díġ-** (**fáist.** díġéala, gc. **101** 14); d. duine, peacaḋ, gc. **1** 12, **46** 24, **84** 6; "make up for" **110** 32, 45; **p.** díoġail, -ġal [10, 37] **24** 24, **40** 14; díoġailt **1** 12, 25a 11, **86** 20.
díoġluim, **dí-** [42], "bailiuġaḋ" gc. **57** 17; coim- **89** 19.
díoġna, gc. **féaċ** díoġa.
díoġrais, (b.), "dúṫraċt" **31** 21, 38 15, d. molta **13** 2, **92** 48.
díoġuinn, "láidir" **75** 25a.
díol [95], "dóṫain", "sáit" gc.; d. teineaḋ dam **70** 16; d. deise **99** 33; d. aipreann **103** 24; mo ḋ. bíḋ, mná, mo ḋ. de biaḋ, mnaoi, gc. "biaḋ, bean, gc. mór, maiṫ, gc. go leor dom" **6** 40, **21** 17, **34** 23, **37** 16, **48** 7, **52** 14, **59** 8, **60** 41, **86** 20, **88** 10, **119** 31; d. ar ndaingne "díon maiṫ dúinn" **111** 33; beag d. na cruinne dar ġcéill "is an-beag an ċuid dar n-eolas mór do ṡásóċaḋ daoine an domain" **75** 34; d. (worthy of) gráda, gc. **13** 6, **22** 5, **31** 11, **36** 4, **38** 2, **45** 1, **115** 1; "luaċ" **23** 30, **26** 12, **30** 16, **40** 13; ní d. (gráḋ) uirre "is olc an margaḋ, gc. gráḋ do ṫabairt dí" **36** 3; as d. a mairg **78** 20; 1 no. (leg a ḋ. ?) **24** 27.
díolaim, d. airgead, gc. **13** 1,; **25a** 7; d. t'ḋbair, gc. "cúiciġim leat é" **30** 1, **40** 13; d. ("cuillim" gc.) neaṁ, gc. **44** 7; d. fíon gc. "íocaim as" **48** 30, **99** 5; d. ("ceannuiġim" "I redeem") duine **40** 12; d. duine, "cuġaim luaċ ruda dó" **114** 35, **116** 6; d. feargᵹ dé, d. 1 bpeirᵹ dé "sásuiġim", "maoluiġim" **10** 13, **11** 10; d. peacaḋ, d. 1 bpeacaḋ **11** 33, **20** 14, **25a** 9, **51** 2, 11; d. é re "ceannuiġim é ó" (?) **21** 23; **p.** díol [95] **83** 12.

DIOLÁIM, "DOCAR," "DÍOGBÁIL" (?), 54 16; féach TD 31, 8, AOD xlix 16.
DÍOLAT, -AD [12], -AIT, -AID [13] "DIALLAIT"
DÍOLTA [3], "DIALLAIT" 119 8.
DIOMÁOIN, "I N-AISGID" gc. 95 8, 20.
DÍOMAS [17] 1 6, 31 29.
DIOMBÁG, cúis DIOMBÁIG 68 10.
DIOMBÁIG, [42], DIOMBÁID, "BRÓN" gc. 70 8, 81 7, 121 20.
DIOMBALTAC, "CAITEAC" 122 9.
DIOMBOG, "CRUAID" 111 13.
DIOMBRAS, "MALL" "MAORDA" (?) 102 38.
DIOMBUAID [42], -BUAD [36, 39], FA D. 46 31; IS D. AN DÁIL 37 2; IS GAR D. DO 35 12.
DIOMBUAN, 17 33, 37 2, 68 20.
DIOMDA [2, 7] "FEARG" gc. 20 43, 26 12, 31 1, 85 44; D. NA CROISE "FEARG DE CIONN NA CROISE" 31 13.
DIOMDAC, D. DE 21a 5.
DIOMDAD [12], "DIOMDA."
DIOMMOLAIM, "CÁIMIM" 109 12, 112 2.
DÍO-MÓR, "AN-MÓR" 29 38.
DÍOMSAC, DUINE D. 6 6, 43 2.
DÍON [95], D. AN FIR, gc., A D. (AR), "A COSAINT (AR)" 1 14, 10 20, 11 3, 12 1, 14, 40 16, 48 7, 52 14, 85 51; TÉIGIM AR D. "AR MO COIMEAD" 87 15; TÉIGIM FAD DÍON "IARRAIM ORT MÉ DO COSAINT" 85 51; D. MO PÉINE, "MO FIAN DO CONGBÁIL AMAC UAIM" 13 1; ÉIDEAD, gc. DÍONA 26 34, 48 28, 110 49; -CRIOS 70 11; -LÍGEAL 75 29.
DIONGBAIM, IONNMUS DIONGBAS MÓR DE, "SAIDBREAS COIMEADAS MÓR AMAC UAID" .I. SAIDBREAS SGAIPEAS A BEAN DÁ AIMDEOIN 98 26; CIA AN DUINE DO DIONGBUIDE DE 75 46; DIONGBAIM CLAON NA CÓRA "COIMEADAIM FEARG NA CÓRA AMAC UAIM" (?) 48 28; p. DIONGBÁIL [148], DIONGBÁLA, "CUIBID" gc. 52 39, 55 9.
DIONGNA [2] "DÚN" gc. 17 19, 92 13.
DIONGNA, "NEAM-GNÁTHAC," "MÍO-NÁDÚRDA" 39 1, 46 46, 99 22, 110 18.
DIONN, "DÚN," -NAOIDE 70 7.
DÍOR, "CUIBID," 38 4, 14, 74 12.
DIORGAIM, féach DÍRGIM.
DIORMA [2], 85 1, 99 7; féach DÍRIM.
DÍOSG [199, 203], COBAR, CROIDE, gc. D. 21a 6, 25a 12, 26 28; FEIDM D. 32 36; DUL I NDO. 32 19.
DÍOT [95], "EASBAID," "DÍOGBÁIL," "BÁS," gc. 6 2, 21 12, 26 7, 68 34, 73 10; DO-NÍM D. DE, "LOICIM" 27a 5; DO-NÍM D. "FEACUIGIM," gc. 32 7; CUIRIM D. AR 91 22; TÉID DO D. "SGRIOSTAR" 21 1; -AIMMNE 121 1; -CIALL 1 15, 121 27.
DÍOTRAIM, féach DÍTREAB.
DÍREAC [142], 74 73; DÁN D. 73 41; BREACD. "B. GAN MOILL" 11 8; (NÍOS, gc.) DÍRGE 101 23.
DÍRGIM, DÍOR-, 114 3; p. DÍRGEAD, DÍORGAD [102], 78 6, 114 3.
DÍRIM, DÍOR- [10], 74 27, 82 19, 86 31; -DREAM 89 12; féach DÍORMA.
DÍS, féach DIAS.
DÍSLE, féach DÍLIS.
DÍSLIGIM, D. DO "GÉILLIM DO" 84 22.
DÍSLIOCT ("divisio" ?) GRUAIGE 114 3.
DÍT-CEANNAIM, 84 35.
DÍTIGIM, "SGRIOSAIM" 91 23.
DÍTREAB, DIODROB, -M [28], 41 35.
DÍTREABAC, DÍO- [104].
DIULAIM, D. CÍOC 30 34; p. DIUL, DEOL [96], 30 34, 42 43.
DIULTAIM, D. É "NÍ GLACAIM É" 7 1, 23 19; D. CAC 110 51; D. DUIT É, "NÍ CIUBRAD DUIT É" 59 10; D. TÚ, "TUGAIM DRUIM LÁIME LEAT" 6 24, 20 36; D. DUIT, "TUGAIM DRUIM LÁIME LEAT" 20 36, 24 13; D. É DO DÉANAM 6 39, 32 3; D. ÓM CIG É 120 29; p. DIULTAD 20 36, 24 13.
DLAOI [98, 99], "CUMDAC" gc. 45 5, 9, 59 14, 110 49, 119 22.
DLEACT, "DLIGTEAC" 25a 24, 37 14, 68 8.
DLEASDA, 91 2; féach DLIGIM.
DLEISINN, gc. féach DLIGIM.
DLIGEAD, (p.) 12 3.
DLIGIM, (LÁIT. CÉASTA, DLIGTEAR, DLEAGAR, -AIR 3 12, 26 14, 30 11; COMG. DO DLEISINN, DLEASAIMN 42 27, 66 12, 101 10;

Rannȝ. éiȝn. dleasda 91 2). dliȝim, dliȝċear díom, é (do ṫéanaṁ), ''tá d'oibliogáid orm'' 3 12, 10 10, 11 26, 26 14, 30 11, 37 45, 40 2, 48 15, 70 6, 109 20; dliȝim (uait, díot) é ''tá de ċeart agam é d'fagáil (uait)'' 10 19, 31 23, 40 17, 41 2, 58 9, 66 12, 84 9, 92 47, 97 25, 101 10, 108 1; dliȝim duit é ''tá sé agat orm'' 42 27; dliȝiḋ sé, dliȝċear é, (do) ''is ceart é'' 7 21, 10 32, 15 11, 40 12, 17, 48 21, 120 15; dliȝċear (''is ceart'') daṁ é 57 29; dliȝiḋ cairt agam 3 20; p. dliȝsin, dleasdain, dleaċtain [148].

Dluiȝ, ''dualgas,'' ɔc. is d. (do) 50 14, 64 18, 67 44, 74 26, 91 37; ar no. (?) 60 40; liu doṁ conaiḋ do ḋ. dó 119 37; féaċ Eriu iv 238, MD 248, DD.

Dlúiṫ, 2 11, 93 24, 119 1; áiṫ-eaṁ-ḋ. 33 9; -ċoll 105 35; -ċros 65 2.

Dlúṫe, (b.), 99 34.

Dlús [38], 85 19, 111 19; d. ''dúṫraċt'' ɔc. 90 1, 104 21; duil i no. 93 21; cuirim, caiṫim d. re, >''gráḋuiȝim'' ɔc. 21a 24, 32 13, 59 18, 104 1.

Dlúṫaim, 119 34.

Dlúṫuiȝim, gníosaim (?) 103 6.

Do[e] (**néaṁn.**), +**Tuillm.** (act díonn ''doṁ gcoim, dod ċoim, mbeag'' 7 a leiṫéiḋi go minic sna **ll. féaċ** 19 10, 11, 12); dá (<do) +gaċ, bar n- 10 31, 17 27, 74 37; +**Alt.** doṁ[3] 112 4; do na 21 11; +**fora** doṁ, daṁ 2 1; duit, dait, deit 1 2, 3; dó 80 26; dí, di, 1 14 5 19; dúin(n), dún(n) 3 2, 7 10; daoiḃ, duiḃ, díḃ 3 9, 13 10, 42 7, dáiḃ (?) 67 44; dóiḃ, dáiḃ 3 10, 24; 13; +**Aid. Sealḃ**· doṁ[e] 2 3; do[e] 2 3; dá[3] 52 19; dá h- 112 4; dar n- 2 11; dá bur n- 21 21, 26 4; +**Coiḃ.** dá n- 7 17, dá nac 98 3 dá[e]+ċreise, féaḃas, ɔc. 32 34, 52 19, 53 14, 75 7; dá haiṙde, ɔc. 49 7, 105 13, 121 19; do= ''go dtí,'' ''go'' 25a 18, 116 12; do, ''i dtaoḃ,'' ɔc. 96 27; do+p. (i gcláśal cuspóṙḋa) 13 3; dó, ɔc. a-tám, ɔc. féaċ a-tú; do-san féaċ -san; d'féaḃas, ɔc. féaḃas, ɔc.

Do[2] (+**Aid.**), do gnáṫ, śíor, ɔc. féaċ gnáṫ, ɔc.

Do[3] (**Aid. Sealḃ**), do ḃean, t'fear, ṫ'fear, ṫ'eaċ, t'eaċ, ɔc.

Dó, a dó díoḃ 23 25; nó (a) dó ''nó ba ċirte a ráḋ 'a dó''' 34 34.

Do- ''neaṁ-'' -ḃinn 6 3; -ṁeanma 37 12; ''olc'' ɔc. -beart 7 25, 95 26; -ḃéas 37 26; -gníom 101 14; -ṁian 31 28, 92 1; ''deacair le'' -ċaiṫṁe 32 24; -ċuiṙṫe 52 18; -ċeaġla 83 3; -ṫéanta 112 14; -ṫéiṁṁe ''naċ ceart do ṫéanaṁ'' 104 4; -freastail 108 12; -fulaing 32 23; -gabṫa 81 23.

Do-beirim, **tásg. láiṫr. uaċ.** 1. do-b(e)irim 77 26, -taḃraim 69 27; 2. do-b(e)ire 23 20, 74 68; 3. do-b(e)ir 21 8, -taḃair 6 31, -tig 10 14; **Céasc.** do-bear(ṫ)ar, do-b(e)ir(ṫ)ear, -r(ṫ)ir, 37 22, 52 25, 57 13, -taḃa(i)r 69 25, 83 7, teagar 85 14;

Neaṁp. uaċ. 1. -taḃraimn 69 27; 3. -taḃraḋ 52 16, 82 22; **Iolln.** 3. do-beirdis 27a 9; **Céasc.** do-beirṫi 110 33;

fáisc. uaċ. 1. do-béar 17 15; 3. do-béara 12 3, -tiuḃra 6 21, -tiḃre 91 10; **Iolln.** 1. -tiuḃram 70 22; **Céasc.** do-béaraṁ 101 29;

Coinġ. uaċ. 1. do-béaramn 84 7, -tiuḃramn 3 9; 2. -tiḃreá 52 19; 3. do-béaraḋ 32 6, -tiuḃraḋ 37 12; **Iolln.** 1. do-béarmaois 29 25; **Céasc.** -tiuḃairṫe 102 26;

for. laiṫr. uaċ. 2. -tugа 60 19; **Céasc.** -tugṫar 67 35;

for. neaṁp. uaċ. 2. -tugṫa 116 18; 3. -taḃraḋ 82 22; **Céasc.** -tugṫa 53 23;

foirḃ. uaċ. 1. tugas 36 4; 2. tugais 26 20; 3. tug 6 19, do-ug 72 2, 88 16; **Iolln.** 1. tugsam 58 28; 2. tugaḃair 95 2; 3. tugsad 25 10; **Céasc.** tugaḋ 26 5;

Ordaiġ. uaċ. 2. tug 76 17, taḃair 11 20; **Iolln.** 2. taḃraiḋ 75 10; **Céasc.** tugar 89 19;

p. taḃairt [149];

Nannş. Éişn. tuşča 40 9; tuşas (''do caiţeas'') lá 39 16; tuşas a ar (''mar malairt ar'') b. 68 5, 69 25, 89 21; ''do-ním,'' ''cuirim ar siubal,'' ''efficio'' ɔc. do-beirim şol, ɔc. 107 37; do-b. ar bpiocaḋ é 88 11; tuşas é ḋá ráḋ 115 10; tuşas é şan . . . 65 25, 113 35; tuşas uirre şur ṗáş sí é 76 17; tuşas uirre mar do ṗáş sí é 80 8; tuşas (şo) ouḃ, ɔc. é 65 2, 73 8.

DODRÓN (p.), 37 9, 69 29.

DO-ḂUAIḊ, ''droc-cáil'' 98 14.

DOCAR, **péaċ** deacar.

DOĊAR, (p.), 14 9, 21 23, 34 23; oul cum doċair do 51 10 (acc **péaċ** IGT § 131)

DÓĊAS [38], 7 10; dóċċas 110 28

DO-ĊÍM, **Tásc. láiṫ. uaṫ.** 1. do-, ad-, cím, ċiu 4 1, 23 16, 34 8, 42 41, -ṗaicim 6 6; 2. do-ad-, cí 3 22; 3. do-, ad-, cí 37 38; **iolln.** 1. do-, ad-, ċiam, címid 23 2, 54 12; 2. do-, ad-, ċíṫe 17 29; 3. do-, ad-, ċío, ċiad 17 12, 31 16; **Céast.**; do-, ad-, cíṫir, ċiṫear 65 8, 75 21;

Neamṗ. iolln. 3. -ṗaicdís 37 9; **Céast.** -ṗaicṫe 7 27;

ṗáist. uaṫ. 1. -ṗaiceaḃ 57 22; 2. do-, ad-, cípe 66 3, 4; 3. -ṗaicpe 6 6; **Céast.** do-cípear, -pir 12 4, 29 36;

Foinḃ. uaṫ. 1. do-ċonnarc 41 18, -ṗaca 41 44, 77 25; 2. -ṗacaḋais 37 17; 3. ad-, do-, ċonnai(r)c 32 23, 41 15, -ṗaca 101 40, -ṗacaid 37 18, 82 16; **iolln.** 3. ad-ċonncadar 74 31; **Céast** -ṗacas 120 8;

Fon. láiṫ. uaṫ., do-ċear 37 39, -ṗaicear 37 39, 57 22; 3. ad-ċeaḋ 89 18, -ṗaicc 37 39; **iolln.** 1. -ṗaiceam 81 19;

Fon. Neamṗ. uaṫ. 2. ṗaicṫeá 1 8, 37 18; 3. -ṗaiceaḋ 37 38;

Ordniġ. iolln. 1. ṗaiceam 119 28; **Céast.** ṗaicṫear 60 37;

p. ṗaicsin, -sc- [148] 8 10, 16 5;

an ṗear, ɔc. do-cí, do-ċíad, do-ċíṫir, ɔc. ''an ṗear'' ɔc. **so.** soin, ɔc. 42 6, 64 16, 65 8.

DO-ĊLUINIM **Tásc. láiṫ. uaṫ.** 1. ad-ċluinim 60 24, -cluinim 41 38; 2. -cluine 56 8; 3. ad-, do-, -ċluin 87 6, 114 29; **iolln.** 2. ad-, do, ċluintí 5 3, 75 27; **Céast.** -claisdear 85 10, -cluintear 45 2;

ṗáist. uaṫ. 3. do-ċluinpe 41 4, -cluinpe 10 39; **iolln.** 1. -cluinpeam 117 10; **Céast.** -cluinpiḋir 109 19;

Foinḃ. uaṫ. 1. do-ċuala 41 47, -cuala 68 39, 93 48; 3. ad-ċuala 23 28, do-ċualaid 63 25, -cuala 17 18, -cualaiḋ 15 20; 1. -cualamair 117 10; 2. do-ċualaḃair 7 38; **Céast.** ad-clos 29 14, -cualaḋas 65 21, -clos 103 12, 115 5;

Fon. láiṫ. uaṫ. 3. -cluine 76 3; **iolln.** 1. -cluineam 63 30, 81 31.

Neamṗ. uaṫ. 3. -cluineaḋ 75 19.

Ordniġ. iolr. 1 cluineam 37 13, 94 2; **Céast.** cluinţear 45 2;

p. cluinsin, cloisdin, claisdin [148] 23 28, 37 35, 72 20.

DOCRAĊ, ''cruaid'' ɔc. 73 37, 87 8.

DOCRAĊŢ, 106 13.

DOĊRUIDE [3], 74 22, 105 22.

DOCTAR, (p.) ''doċtúir'' 34 14.

DOḊAIṄŞ, (b.) ''driobloid,'' ɔc. 83 13.

DO-ŞAḂAIM, **Tásş. láiṫr. uaṫ.** -(p)aş(ḃ)aim 57 35, 69 18; 2. do-şeiḃe 10 11; 3. do-şeiḃ 22 8, -paş(ḃ)ann 32 1; **iolln.** 2. do-şaḃṫaoi, do-şeiḃṫe 119 16, 120 36; 3. do-şaḃa(i)d, doşeiḃid 3 4, 31 16, -paş(ḃ)a(i)d 5 11, 34 3, 98 5; **Céast.** do-şeiḃṫear, do-şeiḃṫir, do-şaḃar 7 28, 48 12, 93 21, -(p)oşaiḃṫear, -(p)oiş(ṫ)ear, -(p)oş(ṫ)ar, -(p)a-, -(ṫ)ir 13 9, 39 3, 58 13, 65 33, 97 18, 102 12, 109 2, 112 15, 117 18;

Neamṗ. uaṫ. 1. do-şeiḃinn 77 26; 3. do-şeiḃeaḋ 27a 17, -paş(ḃ)aḋ 52 16, 88 10; **céast** do-şeiḃṫí 27a 28.

ṗáist. uaṫ, 1. do-şeaḃ, do-şéaḃ 13 11. 40 31, 67 40; 2. do-şeaḃa, do-şéaba 84 10; 3. do-şeaḃa, do-şéaḃa 20 32, -(p)uiş(ḃ)e, -(p)oiş(ḃ)e 5 30, 6 5, 22 5, 96 11; **iolln.** 1. do-şeaḃam, do-şéaḃam 21a 10, -(p)uiş(ḃ)eam, -(p)oiş(ḃ)eam 36 7, 49 3;

2. -(þ)oiȝ(ḃ)ċe, -(þ)uiȝ(ḃ)ċe **17** 1, **24** 27; **Céasd.** -(þ)oiȝ(ḃ)ċiʀ, -ċeaʀ, -(þ)uiȝ- **59** 30, **93** 49; **Coiɲȝ. Uaḋ.** 1. do-ȝéaḃaimn **76** 1, -þuiȝ(ḃ)imn **40** 18; 3. -þuiȝ(ḃ)eaḋ **73** 26; **Iollʀ.** 3. -þuiȝ(ḃ)(ḃi)dis, -dís **72** 30, **86** 16; **Céasd.** do-ȝéaḃċa, -ċaoi **40** 3, **117** 21, **118** 4, -þoiȝ(ḃ)ċe **25** 9. **48** 35.

Þon. Láiṫiʀ Uaḋ. 1. -(þ)aȝ(ḃ)aʀ, -(þ)oȝ- **7** 14; 2, -þaȝa **10** 34; 3. -þaȝa **61** 19; **Iollʀ.** -þaȝam **59** 19; **Céasd.** -þaȝa(i)ʀ **6** 31.

Þoiɲḋ. Uaḋ. 1. þuaʀas, do (þ)uaʀas **10** 20, **51** 11; 2. þuaʀais **20** 23, -uaʀais **44** 6; 3. (þ)uaiʀ, do (þ)uaiʀ, **6** 12, **7** 17, **9** 4, **10** 30, **26** 11, **41** 20, þuaʀ **10** 30, þuaʀasdaiʀ **117** 1; **Iollʀ.** 1. þuaʀamaʀ **46** 50; 2. þuaʀoḃaiʀ **22** 14, **29** 19a; 3. þuaʀadaʀ **25** 9, þuaiʀseaḋ, **34** 13; **Céasd.** þʀíoṫ **6** 40. 21a 8.

Oɲduiȝ. Uaḋ. 1; (þ)aȝ(ḃ)aʀ **12** 8; 2. þaȝ **8** 6; 3. þaȝ(ḃ)aḋ **31** 28, **59** 4; **Iollʀ.** 2. þaȝaiḋ **113** 7; **Céasd.** (þ)aȝ(ċ)aʀ **79** 21, **99** 5.

þ. (þ)aȝ(ḃ)áil, þoȝ- [148] **7** 5, **83** 7.

do-ȝeiḃim é aʀ . . . "maʀ ṁaláiʀd aʀ . . ." **42** 36; do-ȝeiḃim í "pósaim í" **32** 1; do-ȝeiḃim do **41** 17; do-ȝeiḃim so **76** 1; ní þaȝaim díom é "ní þéaḋaim é do ċuʀ díom" **20** 16; ní þaȝaim mo ċoil ó, "ní þéaḋaim mo ċroiḋe do ṡaoraḋ ó" **36** 7; þuaiʀ sé a ráḋ, þéaċain, ɾc. "a-duḃraḋ, do-ċonnacaṫas, ɾc. é" **83** 1, **97** 37.

DOȝailseaċ, **73** 3.

DOȝoillse, -ailse, "ḃrón" **87** 6.

DOȝʀa, "ḃrón" **73** 11.

DOȝʀuinȝ, [13], -ainn, "ḃrón" "mí-áḋ" ɾc. **17** 3, **25** 8, **73** 30.

DOiċeall [53, 54], **29** 24.

DOiċleaċ, duine d. **72** 19.

DÓiD [14], -ȝlac-ṡaoʀ **67** 13; -leaḃaiʀ **67** 1.

DOiȝ [191], "cinneas" **42** 21, **52** 36,

DÓiȝ, DÁ-, -iċ [14], "ʀud ċuiṫeas amaċ daʀ leaṫ," "likelihood" **23** 26, **40** 25, **42** 13, **75** 19, **103** 1, **105** 12, **109** 13; "dóċas" **7** 11, **59** 31, **90** 17; i nd. ("dóċas") saiḋḃʀis, ɾc. **5** 22, 24, **75** 23, **117** 29; i nd. ("dóċas") ṫo . . . **116** 26; d. ("dóċas," "muiniȝin") a h-**5** 16, 27a **14**, **51** 3, **82** 18, **110** 26; (is) d. ċreiḃe an ċeaȝ "ċeaċ oiread ṁaċ" **37** 17; d. oinis, aoiȝeaḋ, ɾc. "duine þlaiṫeaṁail" **40** 30, **73** 35; dom ḋ. "do ṫéiʀ mo ċuaiʀime" **93** 1; dóiȝ "ʀud þuiʀiste," "ʀud, ɾc. naċ baoȝal," ɾc.; ní d. é do ḃualaḋ, ɾc. **41** 22, **89** 12; ní d. dom ḃeiṫ . . . **7** 14; ní d. aȝʀa é, "ba leaȝ liom ḃeiṫ aȝ aʀȝóint leis" **11** 27; ní déinim d. de "is eaȝal liom ʀoiʀ leis" ɾc. **27** 11; ní d. d'éaḋ iaḋ "ní ṫéaḋaṫaḋ duine éaḋṁaʀ loċt d'þaȝáil oʀʀa" **93** 19; d. ȝliaḋ ḋaiṁ, mo ḋ. ȝliaḋ "náṁa naċ eaȝal liom ʀoiʀ, ɾc. leis" **108** 13, **110** 40; do-ním d. ceaȝḃála de "ní heaȝal liom ceaȝḃáil leis" **108** 9; is d. ċú "ní þuil eaȝla oʀam noṁaṫ" **108** 20; duine naċ d. Danaiʀ "duine do ċuiʀpeaḋ eaȝla aʀ Danaraiḃ" **75** 9; ní d. é as a ċuiʀm-ċiȝiḃ "ní þuil a leiṫéiṫ ann ċun þleaḋa do ṫaḃaiʀd" **109** 7; ní d. antoḃaiȝ í "ba ḋeacaiʀ í (i. an ċóiʀ) do ṫoḃaċ" **3** 15; oliȝeiʀ an d. **24** 3.

DOiȝeamail, "cinn" **82** 3.

DOiȝeaʀ [54], -iʀ [150], **58** 35, **73** 35.

DOilḃċe, DOilḃċa, Da- "cealgaċ," ɾc. ceo ḋ. **70** 13; ḃréaȝ ḋ. **42** 21.

DOilȝe, du- [3], **42** 31, **83** 18; a ḋ. do bí sé **16** 2; **þéaċ** DOiliȝ.

DOilȝeas, du- [38], **13** 6, **51** 6; i nd. ʀe **69** 33.

DOiliȝ, du-, DOlaiȝ, "deaciaiʀ" **42** 36. **101** 15; (nios, ɾc.) DOilȝe **11** 6, **27** 3.

DOille, (ḃ.) **1** 5, **6** 16; **þéaċ** dall.

DOiṁin, DOṁuin, (**Daoiḃʀ. Iollʀ.** -ṁan **40** 7, -ṁain **92** 25); muiʀ, ɾc. ḋ. **30** 31, **48** 27; uaṁa, ɾc. DOiṁne **75** 27; ċréaċt- **92** 21;

DOiṁne, d. na þairrȝe, ɾc. **48** 25.

DOineann [12].

ᴅᴏɪᴍᴇᴀɴᴛᴏᴀ, **73** 36.
ᴅᴏɪᴍᵐɪʒᴇ, ᴅᴀɪ-, "ᴅᴇᴀᴄʀᴀċᴛ," ɾc. **83** 4, 11.
ᴅᴏɪʀᴜ̆ "ɢʀᴜᴀᴍᴜ́ᴀ" ɾc. **29** 20, **35** 3, **85** 30.
ᴅᴏɪʀċᴇ, ᴅᴏʀċᴀ [2], **17** 1; ᴏᴜl ɪ ɴᴏ. **34** 16; ᴛᴇᴀċ, ɢʟᴇᴀɴɴ, ɾc. ᴏ. **10** 37, **20** 5.
ᴅᴏɪʀᴇ (ᵽ.) "ᴄᴏɪll ᴅᴀʀᴀċ" **98** 4; ᴏ. sʟᴇᴀʒ "ᴄᴀċ" **85** 6, **110** 24; ᴏ. ᴄɴᴜᴀɪs, "sᴛóʀᴀs" (?) **103** 5; ᴏ. ᴅɪᴀʒ "síʟᴇáɪl" (?) **11** 925.
ᴅᴏɪʀᴇᴀċ, ᵽéᴀċ ᴅᴀʀᴀċ.
ᴅᴏɪʀʀ, (ᴅ.), "ᵽᴇᴀʀʒ" ɾc. **29** 12, **48** 9; ᴅᴏ-níᴍ ᴏ. ɪᴍ **101** 10.
ᴅᴏɪʀsᴇᴏɪʀ, -ʀʀs- [50], **43** 12, **58** 14; ᴏ. súɪʟᴇ > "ᵽᴀᴅʀᴀ" **27ᴀ** 22, **52** 14.
ᴅᴏɪʀᴛɪᴍ, **23** 22, **87** 3.
ᴅᴏʟ, ᴅᴏʟᴀ, ɾc. ᵽéᴀċ ᴛéɪʒɪᴍ, ᴅᴀʟᴀ.
ᴅᴏʟᴀɪʒ, ᵽéᴀċ ᴅᴏɪʟɪʒ.
ᴅᴏ́ʟᴀs, (ᵽ.), **35** 9.
ᴅᴏᵐᵐᴀɪɴ, -ᴜɪɴ, ᵽéᴀċ ᴅᴏᵐᵐɪɴ.
ᴅᴏᵐᵐᴀɴ, (ᵽ.), **71** 20; "áɪᴛ" **113** 22.
ᴅᴏ-ᵐᴀᴏɪᴍ, "ᴅíoʒᴃáɪl" ɾc. **86** 39.
ᴅᴏᴍʙʟᴀs, (**Tᴀoɪʙʜ.** -ᴀɪs **39** 25, -ᴀsᴀ **83** 5); ᴏ. ᴀoɪ **23** 28.
ᴅᴏᴍʙʟᴀsᴛᴀ, ᴅᴇᴏċ, ɾc. ᴏ. **120** 15.
ᴅᴏᵐᵐᴀċ [55], ᴅ. ᵽáɪse **23** 9.
ᴅᴏᵐᵐᴀ́ɴ, (ᵽ.) **53** 27, **90** 1.
ᴅᴏᵐᵐᴀs, subᴀɪʒe ᴅᴏᵐᵐᴀɪs "s. ᴏᴏɪᵐɪɴ" (?) **83** 12.
ᴅᴏɴᴀs [11].
ᴅᴏ-níᴍ, **Tᴀ́sc. Lᴀ́ɪᴛ. Uᴀᴛ.** 1. ᴅᴏ-níᴍ **12** 7, -ᴅéɪᴍɪᴍ **46** 22; 2. ᴅᴏ-ní **4** 6; 3. ᴅᴏ-ní **13** 2, -ᴅéᴀɴᴀɴɴ **32** 8; **Iᴏllʀ.** 1. ᴅᴏ-ɪᴀᴍ **84** 13; 3. ᴅᴏ-níᴏ **97** 13, ᴅᴏ-ɪᴀᴅ **3** 8; **Céᴀsᴛ.** ᴅéᴀɴᴛᴀ(ɪ)ʀ **15** 21, **24** 3; **Neᴀᵐᵽ. Uᴀᴛ.** 1. ᴅᴏ-níɴɴ **5** 30; 3. ᴅᴏ-níᴏᴜ **46** 15, -ᴅéᴀɴᴀᴏ **59** 8; **ᵽᴀ́ɪsᴛ. Uᴀᴛ.** 1. ᴅᴏ-ʒéᴀɴ **23** 13, -ᴏɪɴʒéᴀɴ **95** 20; 3. ᴅᴏ-ʒéᴀɴᴀ **48** 11, -ᴏɪɴʒɴᴇ **21** 23, -ᴏɪᴏɴʒɴᴀ **3** 14; **Iᴏllʀ.** 1. -ᴏɪɴʒɴᴇᴀᴍ **14** 8; 3. ᴅᴏ-ʒéᴀɴᴀɪᴅ **75** 18; **Céᴀsᴛ.** ᴅᴏ-ʒéᴀɴᴛᴀʀ **107** 33, -ᴏɪɴʒᴇᴀɴᴛᴀʀ **120** 31; **Coɪɴʒ. Uᴀᴛ.** 1. -ᴏɪɴʒɴɪɴɴ **92** 37, -ᴏɪᴏɴʒɴᴜɪɴɴ **20** 40; 2. ᴅᴏ-ʒéᴀɴᴛᴀ **2** 12; 3. -ᴏɪᴏɴʒɴᴀᴅ **21** 12, -ᴏɪɴʒɴᴇᴀᴅ **24** 20; **ᵽᴏɪɴᴃ. Uᴀᴛ.** 1. ᴅᴏ-ʀɪɴɴᴇᴀs **108** 2, ᴅᴏ-ʀíɴᴇᴀs **10** 20, -ᴅᴇᴀʀɴᴀs **41** 40; 2. ᴅᴏ-ʀónᴀɪs **20** 21, -ᴅᴇᴀʀɴᴀɪs **26** 18; 3. ᴅᴏ-ʀɪɴɴᴇ **21** 3, ᴅᴏ-ʀíɴᴇ **39** 26, ᴅᴏ-ʀóɪᴍᴇ **46** 46, **109** 14, ᴅᴏ-ʀᴏɪᴍɴᴇ **15** 10, ᴅᴏ-ʀᴏɪʒɴᴇ **11** 10, ᴅᴏ-ʀɪʒɴᴇ **40** 15, -ᴅᴇᴀʀɴᴀ **10** 13; **Iᴏllʀ.** 1. ᴅᴏ-ʀónsᴀᴍ **31** 25, -ᴅᴇᴀʀɴsᴀᴍ **101** 32; 2. ᴅᴏ ʀónᴀᴃᴀɪʀ **88** 23; 3. -ᴅᴇᴀʀɴᴀᴅᴀʀ, -ᴀɪʀ **27ᴀ** 5, **86** 14, -ᴅᴇᴀʀɴsᴀᴅ **72** 27; **Céᴀsᴛ.** ᴅᴏ-ʀɪɴɴᴇᴀᴅ **27ᴀ** 7, ᴅᴏ-ʀᴏɪɴɴᴇᴀᴅ **111** 3, ᴅᴏ-ʀᴏɪʒɴᴇᴀᴅ **110** 36, -ᴅᴇᴀʀɴᴀᴅ **32** 7; **ᵽᴏɴ. Lᴀ́ɪᴛ. Uᴀᴛ.** 1. ᴅᴏ-ɴᴇᴀʀ **65** 37, **95** 7, -ᴅᴇᴀʀɴᴀʀ **4** 3, **39** 14; 2. -ᴅᴇᴀʀɴᴀ **67** 1, **71** 20; 3. ʀᴏ-ɴé **91** 8, -ᴅᴇᴀʀɴᴀ **11** 3; **Iᴏllʀ.** 1. -ᴅᴇᴀʀɴᴀᴍ **38** 22; **ᵽᴏɴ. Neᴀᵐᵽ. Uᴀᴛ.** 1. ᴅᴏ-ɴᴇɪɴɴ **37** 14, **42** 7, -ᴅᴇᴀʀɴᴀɪɴɴ **30** 13; 3. -ᴅᴇᴀʀɴᴀᴅ **40** 3; **Céᴀsᴛ.** -ᴅᴇᴀʀɴᴛᴀ **99** 11, 16; **Oʀᴅᴜɪʒ. Uᴀᴛ.** 2. ᴅéɪᴍ **12** 9, ᴅéɪᴍᴇ **47** 5, ᴅéᴀɴᴀ **43** 1; 3. ᴅéᴀɴᴀᴅ **17** 1; **Iᴏllʀ.** 1. ᴅéᴀɴᴀᴍ **75** 34; 2. ᴅéᴀɴᴀɪᴅ **26** 1; **Céᴀsᴛ.** ᴅéᴀɴᴛᴀʀ **101** 25; **ᵽ.** ᴅéᴀɴᴀᵐ [100], ᴅéᴀɴᴀɪᵐ [10] ᴅéɪɴᴇᴀᵐ [101], ᴅéɪᴍɪᵐ [150], **Tᴀoɪʙʜ.** ᴅéᴀɴᴛᴀ **7** 30.
ᴅᴏ-níᴍ ᴅᴜᴃ, ɾc. é **95** 20; ᴅᴏ-níᴍ ᴅᴏᵐᴀɴ ᴃᴇᴀʒ ᴅᴇ ᴅᴏᵐᴀɴ ᵐóʀ **6** 36; ᴅᴏ-níᴍ (ᴀ-táɪᴍ, ɾc.) (ʃo) subᴀċ, ɾc. **17** 1, 3, **75** 34; ᴅᴏ-níᴍ ("efficio ut") ʃo . . . **39** 5, **57** 4; ᴅᴏ-níᴍ ' n-éaʒᵐáɪs, seaċ, ᴛᴀʀ . . ɪ "táɪᴍ sásᴛa, ɾc. ᴃeɪᴛ ʒan '. **30** 21, **32** 17; ᴅᴏ-níᴍ seaċ, "seaċɴaɪᴍ" **10** 41; ᴅᴏ-níᴍ aʀ, "ᴛéɪʒɪᴍ ʃo," "I make for" **11** 19, **30** 9, **84** 18; ᴅᴏ-níᴍ aʀ ċóɪʀ nᴅé **48** 6; ᴅᴏ-níᴍ ᴏíᴏᴍ é "cuɪʀɪᴍ ɪ meaʃʒ mo luċᴛ leanaᵐᵐa é" **7** 30; ᴅᴏ-níᴍ amaᴅáɴ, ɾc. é, "meaʃaɪᴍ ʒuʀab amaᴅáɴ é" **75** 18; ᴅᴏ-ní, ᴅᴏ-níᴛɪʀ, ᵽíoɴ, ɾc. ᴅ'uɪsʒe **10** 13, **18ᴀ** 5, **27** 3; ᴅᴏ-ní sé maɪᴛ "tá sé 'n-a ᵐaɪᴛ . . ." **21** 28; ᴅéᴀɴᴀ [a nᴏlɪʒ] ᴅᴏ ċóɪʀ **48** 16.
ᴅᴏɴɴ [67], ᴃean, ʒʀuaɪᴅ, ɾc. ᴏ. **19** 7, 10; an ᴅ. "laoċ" ɾc. **98** 40, **102** 13, **105** 34, **117** 44; -ᴃʀaᴄ **106** 27; -ᴅʀuɪᵐ **113** 31; -ᵽɪᴏᴅ **102** 47; -ᵽɪᴏᴅʀaɪᴅ **106** 21; -ᵽɪᴏɴɴ **98** 30; -ᵽᴜɪl **3** 30; -ʃasᴅa **85** 37; -ʃlan **102** 38; -ʃʀɪan **103** 32; -lᴏɪse **58** 37; -ᵐᴇaʀ **113** 12; -ᵐɪl **98** 24; -sʟaᴛ **111** 23; ʒnéa- **95** 18.

DOMNAIM (AISTR. 7 MEAṀA.) 4, 103 19, 21, 106 29, 35.
DORĊA, FÉAĊ DOIRĊE.
DORĊAĊT, 54 5, 93 32.
DORĊLA [2], "DORAS" 122 1.
DORĊUIGIM 119 21.
DORLAĊ (F.), "LÁN GLAICE" 78 11, 12.
DORN [67], 21A 12, 78 7; D. ḊORT 84 4; "LÁN DUIRN" 84 46, 47.
DORNĊAR [11] (D. CLOIDḂ) 110 24, 119 21.
DORNĊLA [2] (D. CLOIDḂ) 86 25.
DORRḊA, "FÍOĊṀAR" 111 24.
DORRSAĊ, GEAL- 105 5.
DORUS [53], 55 15; D. BÁIS, ÁṠA, GÁIḊ 100 24, 117 36, 42; D.ULAḊ 96 3; D.>"CRÉAĊT" 23 25, 27A 21, 54 22, 92 25; -BÉAL 85 47.
DOS [67], 91 34; -ṠLAN 2 11, 108 19.
DOSAĊ, ÁIT D. 41 13.
DO-ṠNÍ, FÉAĊ SNÍM.
DRAIG, (D.) 102 42, 46, FÉAĊ DREAGAN.
DRAOI [85], 78 8, 86 29; SAOR- 115 1.
DRAOIḊEAĊT [26], 112 6; D. DÉ 34 24.
DREAĊ, (D.) 37 10, 13, 56 5; NEIṀ- 88 23; -ḊOIG-GEAL 75 28; -CORR 111 12; -FAOILIḊ 117 40; -FEAḊAIM 102 30; -LASAIM 95 14; -ṀAORḊA 92 26; -NAOI 102 13; -NÁRAĊ 64 22.
DRÉAĊT, (F.) "DUAN" 7C. 68 21, 73 29, 41.
DREAGAN, (F.) 70 18, 113 38.
DREAM, (D.), 37 22, 42 5.
DREAS, FÉAĊ DRIS.
DRÉIM [45], "COIṀLING," 7C. DUIME DO D. "FOGA DO ĊABAIRT FA DUIME" 91 32, 106 25, 119 15; D. RE DUIME 79 4, 89 12, 104 1, 106 14; D. RE DUL 93 52.
DRÉIMIRE, (F.) 56 10, 70 4.
DRIOC, FÉAĊ DREAĊ, NEIṀḊRIOC.
DRIS, DREIS [42], 61 4.
DRÍTLE [121], 78 18, 95 10, 12.
DRÍTLEANNTA, 78 15.
DROIḂÉAL [35], "TÍR FIADÁIN" 7C. 75 7, 27, 29, 44.
DROIĊEAD, DROĊAD [11], 23 1.
DROIGEAN [53], FÁL -IN 113 20.
DROLAĊ, CIAB D. 80 9.
DRÓLANN [11, 12], MO ḋALTA D. 69 31.
DROMANNAĊ, ABRA D. 80 19.
DROṀLA, DRU- [2], "FEARANN," 7C. 37 25, 74 45, 75 31, 83 15.
DRONG, (D.), 70 7, 75 25; D. SRUAIGE, 7C. 80 11; D. RANN 118 18; D. DON FÍTE 119 26.
DRONGAĊ, FOLT D. 41 27, 80 23.
DRONGLÁNAĊ, BARR D. (=DRONGAĊ ?) 114 9.
DRÚĊT [95], 24 2; -BRAON 95 15; -FUIL 111 22.
DRUIḊ-FEAĊTA, 70 22.
DRUIḊIM, D. ("DÚNAIM") BOSGA, 7C. 59 27; D. É "TEANNAIM LE" 98 15; D. RE, "TEANNAIM LE" 56 12, 72 2, 83 8, 105 29; D. I NDÁIL, I NGOIRE "TÉIGIM I NGAR DO" 45 8, 96 11; D. É RE "CUIRIM 'N-A ṠEASAṀ É GO DLÚṪ LE" 10 21; D. ("DÚNAIM") GLAS AR 40 6; D· DRUD, DROD [95] 32 30; D. RIS "DUL N-A GAR" 72 2; AG D. RE CAIṪEAṀ A ĊÉILE, >"AG TROID LE ĊÉILE GO FÍOĊṀAR" 110 19; IS D. RE HANUABAR "IS ANUABAR É BEAG NAĊ" 80 10; DO BÍ AG D. I GCOIMNE AN BÁIS "BA BEAG NAR BÁS É" 30 12.
DRUIM [41, 149], D. PÁIRCE, 7C. 37 9; D. RÓIḊ 91 38, 101 41; (DO-BEIRIM) D. RE 15 9, 85 43, 101 18, 104 28; D. RE FIOḊ 99 21; CUIRIM DOM D. "TARRAINGIM ORM FÉIN" 82 35; AR D. A GCEAN 92 9; AR D. GAC SOĊAIR 104 18; AR D. "I N-AGAIḊ" "I LEIṪ" 3 38; D. AR D. "I NDIAIḊ A ĊÉILE" 3 20, 68 32, 90 19; D. TAR AIS "BUN ÓS CIONN" 20 11, 95 12; TAR D. "TAR CEANN" 111 28; DE D. "DE ĊIONN," "TRÉ," 7C. 7 9, 13, 17 26, 63 11; AG CLEIṪ DOLA AR A D. (CIALL ?) 101 17; -LEABAIR 106 20; RO- 91 38.
DRUIMNE, "DRUIM," 7C. 65 6, 93 29, 117 45.
DRUIME, MÍON-, "ÓRNÁIḊ," 7C. 83 16.
DRUIMEAĊAS, "DÉANAṀ ÉADAIG ÓRNÁIDIG" (?) 114 36.
DRÚIS [14], 22 19, 44 8.
DÚ, D. DO 2 3, 3 7, 10 9.
DÚ, GÁ DÚ, 7C. FÉAĊ ATÚ, GÁ.
DUAḊ, FÉAĊ DAOI.
DUAḊ, "TRIOBLÓID" 106 13.
DUAIḂSEAĊ, "GRUAMḊA"; GLÓR, GOIM, 7C. D. 64 9, 110 45.

DUAIRC, ''gruamda'', duine, gc. d. **111** 24.
DUAITEANTA, **110** 38; **féad** aitnim.
DUAL, d. do **3** 6, 13, **53** 11; d. ar (?) **53** 10.
DUAL [96], d. gruaige, gc. **96** 31.
DUALAC, folt, gc. d. **41** 31, **119** 7.
DUALGAS, DUALAS [38].
DUAN, (b.) **21a** 15, **38** 4, **68** 21; -sgaeta **115** 4.
DUANAC, deag- **64** 33.
DUAS [39], DUAIS [14], **12** 8, **13** 11; i no. (=mar d. ?) **38** 30.
DUB, (nios, gc.) duibe **35** 10; -mailgeac **119** 4; -neal **90** 9; -re **35** 10; mion- **99** 27.
DUBA, DUIBE (b.) **32** 23, **56** 8, **73** 42, **99** 31; deor- **122** 11.
DUBAC, is d. duit **97** 3.
DUBAD, **30** 5, **36** 7, **48** 35; d. ceatha **27a** 11.
DUBLACT, ''geimread'' **80** 2.
DUBLAIMI, dublad cráid **79** 6.
DUIL [43], ''prímfhoborr'' ''elementum'' **13** 8, **93** 10; na ceithre duile **5** 31; d. (''creatura'') daonna, diabalda, gc. **14** 11, **120** 19; d. teineadh, duine, gc. (**Daoibh.** ion.) **34** 19, **74** 61; d. (''mianach'') oimig **117** 6; dula ''dúthchasach'' **74** 36.
DUIL (b.) ''mian,'' d. i n- **44** 9; d. do **51** 4.
DUILBIR, duine d. **111** 21.
DUILEAC, dia d. **21a** 2, **57** 17.
DUILEAMH [51], ''cruthigtheoir'' **2** 11, **9** 11.
DUILLE, (p.) (na duilleadha **109** 10); d. (crohnn, gc.) **1** 4, **43** 6; d. (páipéir) **72** 2; d. (>''suarachas,'' gc.) an domhain, domhnáin, gc. **22** 12, **24** 28.
DUILLEABAR, DUILEA-, [36], d. an domhain **76** 6.
DUILLEOGAC, teach gc. d. ''teach, gc. eidhneannach, gc.'' **119** 16
DUINE [79], **7** 36, **48** 29; ní d. an té nach . . . **23** 9.
DÚINEADH, gc. **féad** dúnaim.
DUINNE (b.)**52** 33; **féad** donn.
DÚINTE, **féad** dún, dúnadh.
DÚIRE, (b.) **83** 16.
DÚISIGIM, **23** 26; d. (>''sgaraim'') ceo ar **24** 5; p. dúsgadh **73** 42, **110** 22, 51; dúsacht [25], **21a** 9, **31** 29.
DUIL, DUILA, gc. **féad** téigim.
DÚILA, **féad** dúil.
DULANN [11, 12], -AIMH [13] ''aire,'' ''ollmhúchán'', d. re **79** 24; d. dó a cealg ''ba mhaith leis a cealg d'imirt . . .'' **113** 9; Eriu v 70; SIBP xxx 23.
DULC (<d'ulc), gá d. ''cadh é an dochar'' **21** 15, **70** 6.
DUMHA [2], ''tulach,'' gc. **64** 33, **118** 13.
DUMHAC [190], ''tulach'' gc. **106** 2.
DÚN [46], **9** 11, **46** 3, 51, **62** 14.
DÚNADH [53], ''dún,'' **37** 23, 30, **58** 16, **85** 47.
DÚNADH [11], ''deireadh sluaigh'' nó ''dún'' (?) **98** 10.
DÚNAIM, DÚIMIM, (**Aistr. I neamha.**) **6** 9, **55** 15; ''ceilim'' (?) **119** 27; d. fa, um, ''timcheallaim'' **86** 23, **106** 38; d. ar (''cuirim glas ar'') teach **6** 17; d. glas ar **30** 8, **40** 14; p. dúnadh [48] **85** 47.
DÚR, ''dorcha,'' ''gruamda'' **79** 22.
DURSAN, ''cruaidh, gc.'' **64** 21, **70** 8, **73** 44.
DÚSACHT, DÚSGADH, gc. **féad** dúisigim.
DÚTHAIGH [150], mo dh., **25a** 21, **26** 1.
DÚTHAIGH [154], tír d., **21** 19, **25a** 21.
DÚTHCHAS [38], **7** 36, **25a** 21.
DÚTHRACHT [25], **7** 9; do-ním mo dh. do, **81** 22, **90** 23; —togha **89** 8.

e

é, í, iad; buailim, gc., é, gc. **1** 14, **8** 4; buailtear, gc. é,, gc. **36** 4; is, gc. é, gc., **2** 9, **9** 12, **17** 6; agus é, gc., **17** 6, **98** 33; gan, gc. é, gc., **3** 24, **79** 20; féadann ''é, gc.'' beith i n-ionad ''sé,'' gc. (**ainmnidhe bhéithe thascaighe**) má tá focail eile idir iad agus an bhéithir, **32** 5, **53** 5, **91** 35.
éadach, **féad** ibim.
éadairt, gc., **féad** a-deirim.
each [39, 171], **56** 10, **88** 1; luach eich **114** 11; dul ar each crohnn **40** 7.
eachlasg [12], -aisg [13].
eachradh [12], -airi [13] **82** 10; -ghrois **89** 22.

eaċt, **ṗéaċ** ṗeaċt.
eaċt [95], "coinġeall," "ceart," "oibliogáid" **11** 35, **21** 13.
éaċt [95], **92** 2, **106** 8; néall éaċta, "néall naṫbáis, ꝛc. **73** 1; é. ríoġ, **49** 19; -aċaḋ **93** 25; -aiġneaḋ **89** 9; -ḃraċ **110** 27; -ċor **122** 9; -ċú **118** 16; -ċur **92** 27; -ionġnaḋ **92** 33.
éaċtaċ, ḋuine, ġleo, ꝛc., é. **64** 19, **85** 7.
eaċtra [mar 3?], **10** 33, **40** 9, **107** 39, **109** 4; ar e., **74** 71; "sġéal," ꝛc. **103** 28; ṗairo- **70** 22.
eaċtronnaċ (ṗ), **92** 12.
eaċtronn-ṁaor, **107** 13.
éaḋ [95], ġaḃaim é, **71** 13, **80** 33; é. re ḋuine, **57** 22; m' é. re clú, ꝛc. ṗir, **65** 20, **99** 26; é ṗa, **6** 12; -nuaċar, **92** 18.
eaḋ [95], "damall," re he, **46** 44, **67** 11, **74** 22; re he. n-óil, **85** 44; e. naḋairc, e. ḋot aġaiḋ, "ar leaġaḋ na súl," **2** 13, **37** 38.
eaḋ, is eaḋ ṫuiġim, ꝛc., ġo . . . **7** 16, is eaḋ ("is é an ní sin, ꝛc.") a-tá, ꝛc. . . . **10** 32, **25a** 6 (leg. iaḋ?), 25, **37** 20; is eaḋ (i. leat, ann, áluinn, aġ ḃeiṫ, ꝛc.) a-tá, ꝛc. . . . sé, ꝛc, **22** 13, **42** 27, **84** 41.
éaḋa, tá n-éaḋa "más ṗéidir leis" **99** 44; éaḋair, "doġeiḃṫear" **110** 16; -éaḋṗa, "-ṗéaḋṗaiḋ tú" **57** 14; **ṗéaċ** ṗéaḋaim.
éaḋaċ [55], **81** 26, **93** 26.
éaḋáil [149], **7** 28, **117** 42; deiġ-, **103** 28.
éaḋaiṁġean, **27a** 14, **81** 20.
eaḋamar, >aḋamar, **46** 24, 25, **73** 22, **92** 18; Acad.. Dict. E. col. 63; TD 2 17.
éaḋan [17], -néiḋ, **114** 12.
éaḋána, **98** 4.
eaḋarḃúas, "i n-airde," **65** 8.
éaḋṁar, oir-, **97** 12.
éaḋóċas, i n-é. ar, **22** 4.
eaḋráin [42], droid, ꝛc., d'e. "droid, ꝛc. do ċosġ" **80** 13; ḋaoine d'e. "ḋaoine aġ droid, ꝛc. do ḋeaġailt amaċ ó ċéile" **80** 15, **101** 11; ḋuine d'e. (ar) "ḋul i bráirt ḋuine (i n-aġaiḋ) . . ." **24** 22, **101** 12; e. ṗeirġe ḋé, ꝛc. "ṗearġ ḋé, ꝛc., do ċoimeaḋ amaċ." **33** 2, **34** 7.
éaḋtarḃa, **65** 33.
éaḋtarḃaċ. **29** 19a.
éaḋtláiṫ, **87** 15.
éaḋtroċt, "soillseaċ" ꝛc., **92** 38.
éaḋtroim, **67** 13; é. ġcoṁṫóala, **42** 8.
éaġ [95], **99** 44; aġ é. **8** 12, **25a** 29; ḋul d'é., **26** 7; ḋar m'é., **121** 20; -ḃáṫaḋ **108** 4.
eaġal, (is) e. é **40** 1; ḃus, ꝛc. e. **26** 13, **48** 8; (is) e. ḋoṁ, **12** 2, **109** 25.
eaġar [17], e. clé **93** 34; ar n-e., **48** 24;; eaġair "curṫa i n-eaġair," **29** 11, **89** 3, **113** 38; aoil-, **89** 27; formaid-, **89** 3.
éaġcaoine, (b.) "caoineaḋ" ꝛc., **27a** 29, **64** 18, **95** 2.
éaġcaoinim, **98** 23.
éaġcaointeaċ, ḋuine é., **116** 22.
éaġcóir, éaġóir, -áir [42], **80** 33; "naċ riaċtanaċ" (?), **98** 18; neiṁ-, **106** 28.
éaġcoṁlann, "foirneart," ꝛc., **63** 24.
éaġcosġ, (ṗ.) "ġné" ꝛc., **68** 2, **82** 22, **117** 51.
éaġcosmail, éaġsamail, **27a** 10, **68** 31, **70** 14.
éaġcruṫ, **68** 7, **79** 11.
éaġcuiṁne, "dearmad" **76** 3.
eaġla, (b.) am, ꝛc. na he., **31** 22, **96** 1; d', ar, e. **3** 10, **30** 30, **75** 8, 27; e. an ṫir, ꝛc. "e. roimis," **57** 5, **59** 22; is é m'e. "an té a ḃruil imnide orm 'n-a ċaoḃ" **79** 2.
eaġlaċ, (nios, ꝛc.), -laiġe, **6** 37.
eaġlais [127], -las [130], **14** 2, **15** 15.
éaġṁais, i n-é. an ṫir, ꝛc., i n-a é., **6** 40, **21a** 9, **74** 21; i n-a é. > "in addition to" **102** 18; do-nim 'n-a é. "I do without it" **30** 21.
eaġna, (b.) **3** 10, **34** 20, **59** 1, **75** 27.
éaġnaċ, (ṗ), **101** 4; é. ar **68** 7, **101** 53; é. d'e., **68** 14.
eaġnaiḋe, ḋuine e., **13** 3.
eaġraim, e. cir, ꝛc., **105** 8.
eala [4], "ġéis" **49** 4, 10; **99** 23; >"ríoġan" **77** 18, úir-, **74** 67; -sruṫ, **122** 15.
ealaċ, "lán d'ealaiḃ," **74** 47, **99** 18; báim-, **74** 51; braoin-, **109** 3.

ealaḋa, -ċa [9], **72** 5, 32, **76** 16, 22.
ealaḋmaċ, ḋuine e., **122** 15.
ealḋa [4], **27a** 24, **40** 26; mílealḋa, práṁ-ealṁa, **112** 19.
ealċuing, alċ-, (i gcoṁair na n-arm), **75** 38.
eallaċ [55], **42** 38, **90** 7.
éalo, do é. ó, **39** 4; **p.** -ód, -úd; ar é. **14** 12, **64** 15.
ealta [7, 8], **70** 14, **78** 23, **82** 20.
ealtaċ, bailb-, **117** 36; goirm-, **93** 2.
eaṁ, **eaḃ** [39], "cos gcine, rc." áit-eaṁ-ólúit, **83** 9.
éan [61], **82** 23; é. coluim "éan, i. colum," **42** 17.
éan-, **éin-**. **féaċ** aon.
eanaċ, **éanaċ** [55], **79** 30, **109** 18. **118** 6.
éanaṁail, **85** 5.
eang, (b.) "cúimne" rc.; e. éadaiġ, talṁan. rc., **89** 10, **96** 20. **99** 13, **119** 26; e. ar eing "daoḃ le daoḃ" **102** 43; oilém-, **89** 28; óir-. **70** 15; -bláit, **85** 40; -foirḃde. **122** 8.
eangnaiṁ [28]. "gairgeaḋ." rc **72** 29 **83** 20
éanlaiṫ [13] **6** 35; é. niṁe "é. an ai-éir" **21a** 15, **37** 31.
éan-ṁaḋ, **féaċ** aon-, moḋ.
éaraic, **féaċ** éiric.
éaraim, é. é "ní maiṫ liom é do ġlacaḋ" rc. **21a** 24, **48** 11, **76** 20, **109** 20, **110** 51: é. é (fa) "ní maiṫ liom a ḋoil do ḋéanaṁ (i dtaoḃ . . .)" **11** 6, 33, **85** 24, **109** 23; **p.** éara [3], **11** 6, **21a** 24; é. do ṫabairt ar **67** 35; é. ne "gan fáiltiuġaḋ roim" **68** 37; é. dá ilreaċtaiḃ **83** 1; atáid dom é. uaiḋ **38** 27.
earla, **féaċ** urla.
éarlaiṁ [28], naoṁ-fatrún **25a** 33, **52** 19.
éarlaiṁaċ, **64** 11.
éarma, **féaċ** éirim.
earnaċ, **féaċ** iarn-.
earr [39], "deireaḋ" **42** 4, **53** 6; "cúimne," rc. **74** 36; breic- **85** 5; caoil- **6** 5; caoiṁ- **96** 20; sróill- **70** 15.
earraċ [17, 55], goil- **83** 15.
earraḋ, rc. **féaċ** eirreaḋ, urraḋ, rc.
eas [95], (uisge) **49** 8, **73** 4; e. ruaiḋ **42** 23; -ḃán **118** 21; goirm- **68** 24; síṫ- **68** 29.
eas [39], "easóg" **71** 17, 18.
easair [185].
eas-aonta **21a** 14.
easḃaċ, "díoġḃálaċ," rc. **72** 23, **113** 4.
easḃaiḋ [149], **21a** 16, **52** 6; i n-e. bíḋ, iuil, rc. **3** 10, **120** 25; gan e. **55** 10; m'e. "a bruil ag teasḃáil uaim" **52** 4; a-tá e. ar **85** 47; fuair sé ruo, rc. d'e. orm **31** 15; fuaras d'e. gan . . . **65** 16; teaċ na heasḃaḋa **6** 25; éin- **52** 8; is e. orm é, "is díoġḃáil dom é" **92** 14.
easḃal, rc. **féaċ** asbal.
easḃog, **easgaḋ** [11], **58** 12, 15; airo- **90** 6.
éasga, **éisge** [2], "gealaċ" **2** 12, **38** 3.
éasgaiḋ, **éisgiḋ** [136], é. n-aisoir **80** 36; neiṁ- **95** 2; troiġ- **117** 32; gniṁ- **46** 25.
easgar,> "cuitim," rc. **52** 9, **79** 7, **86** 8; > "dorad" (?) **34** 23.
easgcara, -sc-, **6** 25, **21a** 5.
easgraim, ní easgar iot **73** 7.
easgraim, "treasgraim," rc. **79** 4.
eas-laċ, -loċ, **80** 25.
easlán [96], **13** 6, **46** 31.
easnaċ, cúirt e. **199** 22.
easnaiṁ [28].
easonóir [42].
easráin [42], croiḋe d'e. re n- **78** 16; e. oiniġ "lot oiniġ" **73** 20.
easrán [35], "sgairdeaḋ"? **73** 11.
eas-sáḋail, "anṡocar" **111** 9.
eas-urra [mar 7, 11], "duine comairdeaċ" **101** 10.
eas-urraim, **80** 10.
eaṫ, **féaċ** iot.
eaṫal [11, 12], ga gréine, rc. **41** 48, **119** 24; e. peirge **88** 5; -glan **117** 31.
eaṫar [17], "báo" **30** 10, **107** 20; -rod "le báḋaiḃ luaḋa" (?) **68** 1.
eiċ-réiḋ, "maċaire" **74** 49, **77** 15.
éideaḋ [11], **39** 31, **58** 18, 19; eaċ éidid "ꝛ éideaḋ cruaiḋe air" (?) **98** 30.
eideán=**eidneán** [35], -glan **116** 17.
éidiḋ [136], "gránda" **72** 4.
éidir, -ear, **féaċ** féidir.

eiḋṙe, -ġṙ-, ɣc. ṗéaċ oiḋṙe.
éiḋḋeaḃaċ, "oíbirte" 54 11.
éiḋḋeḋan [96], 107 38.
éiḋḋeiṡe, (ḃ.), 77 19.
éiṗeaċḋ, 102 9.
éiġceaṙḋ, 92 18.
éiġcéillíḋ, ḋuine, ɣc. é. 75 26, 33a.
éiġcríonna, ḋuine, é. 80 7, 97 40.
éiġeaṁ [101].
éiġean [53, 54], 11 36, 16 7, 27 10; i n-é. 58 23; cara éigin "cara i n-am annró" 12 12; ṗear m'éigne "mo náma," ɣc. 11 13; ḋo-ním éigean ar 7 29; is é. ḋo 1 9, 34 9; is é. go . . . 21a 2; ar éigin "i n-aimḋeoin" 25 10, 88 24; ḋ'áis nó ḋ'é. 75 43.
éiġeantas, (ṗ.), 62 14, 68 24, 92 41.
éiġeas [23], "píle" 72 9, 74 72.
éiġin, lá, ɣc. é. 26 16.
éiġne, (ṗ.) (na -eaḋa 100 4); "braḋán" > "laoċ" 92 44, 100 22.
éiġneaċ, "ḋian" 77 10.
éiġneaċ, "lán ḋ'iasg" 68 1.
eiġriḋ, -ṙeaḋḋa, ṗéaċ oiġ-.
éiġrinn, "neim-ġrinn" 82 14.
éiġse, (ḃ.) "piḃḋeaċt" 72 6; -ġeal 79 14; éigs-ṗíle 70 14.
éiġseaċ, 73 38.
eile, ṗéaċ oile.
eilit (ḃ.) 27a 24 (téacs ?), 69 25, 80 27.
éim-, ṗéaċ aon-.
eineaċ, oin- [55], "aġaiḋ," > "onóir" 7 7, 21a 13, 48 32; ar eineaċ, ar ionċaiḃ "i láṫair," ɣc. 21 18, 25 1, 44 14, 63 38, 94 9; ar a hionċaiḃ > "a ḃruil sí ag déanaṁ air," "a cusbóir" 78 13.
eineaclann [11, 12], 100 20; ḋuġas ruḋ ḋ'e. i n- 52 35.
-éir ṗéaċ éirġim.
eire, oire [2] (aire 21a 12, 73 23), "ualaċ" ɣc. 10 8, 26 30, 31 18, 32 14.
eirġ, ṗéaċ téiġim.
éirġim, (ṗoinḃ. ḋo éiriġ 85 29, do éirġiosḋar 120 16; ṗon. láiṫ. -éir 66 3; Coinġ. ḋo éiréaġaḋ 52 9; Ondiuġ. ná héirġeaḋ 67 36; ṗ. éirġe [3], 20 1, 66 3.
éiriċ, éaruic [10], é. páise Críost, ɣc., 10 36, 23 30; é. i n-12 10; ḋ'é, i n-é. páise, ɣc. 27a 15, 59 11, 82 21, 86 38.
éirim [10, 13], éaraim [10], éarima [2], "ġluaiseaċt" ɣc. 78 14; coim-, 104 4.
eirreaḋ, earraḋ [11], "éaḋaċ," ɣc. 43 5, 46 36, 98 32, 105 6, 122 11.
éis, éise ("diaiḋ"), ar é., 52 19; ḋ'é, 5 25, 7 20; ḋá é. "ruḋ eile ḋe" 32 9; ḋ'é. pileaḋ "ar aiṫris pileaḋ," 99 5.
eisde, ṗéaċ a h-.
éisdim, é. ṫú, 6 39; é. ne focal, ɣc., 25 1, 25a 33; é. focal, ɣc., 17 31, 25a 27, 100 3; ṗ. éisdeaċt [24], 1 5, 6 39.
eisġir, "druim talmhan," 29 5.
eis-iodán, "cionntaċ," 60 22.
eisiomláir [148], 54 17, 95 23.
eis-ionnraic, "cionntaċ," 78 2.
eisléine, 39 29.
éisleis [13], "failliġe," ɣc., 73 12.
eis-síoḋ, 39 23, 25, 73 39; "buaiḋirt aigne" 39 10; m'ṗear cissíoḋa "mo náma," 101 51.
eite, 78 7; e. láiṫ > "laoċ," ɣc., 21a 9, 45 12, 107 3, 110 31.
eiteaċ, ṗéaċ eiṫġim.
éiṫeaċ, "bréaġ" 51 7.
eiteal, -ll [12], 85 5, 117 47.
eiṫġim, "diultaim," ɣc. 52 35; ṗ. eiteaċ [55] ḋo-ním t'e. "obaim ṫú," 94 5; e. ḋ'faġáil fa, 80 28; ḋul fa e., 120 8; ṗear a h-eiṫiġ, 120 4.
eitne (ṗ.), 57 12; na heitniḋe, 55 17; (Acad. Dict. E. etne.)
eitre [2], ṗéaċ eitriġe
eiṫreaċ, lios e. "gar ḋ'iasg"? 117 35; Ḃóinn Ḃáin- (?-iṫriġ sna ll.) 100 22.
eitreaċ, óin-, 60 42.
eitriġe (=eitre), "iomaire" an ṫá e. ḋ'aḋraḋ, 50 5; ar t'e., 50 6; (Acad. Dict. etarche).
eo [108], "crann," 2 5.
eo [108+l. 651], "braḋán," > "laoċ" 73 35, 117 36; e. ṫobair na tróicaire, 23 6; -maiġre, 74 2; -mḋoḋarn 89 14.

eoċaıʀ, eᴀ- [185], 9 10, 55 12; e. meanma, 78 17; e. ᴅo ċoss, 76 21; e. m'aıṫʀiġe, 52 38; e. na ríġe 71 23.
eoın, féaċ éan.
eol, ıul [96], "eolas" 34 27; "eolas na sliġe," ɔc. 17 1, 24 26, 25a 24; e. ᴅanḃa 74 1; beır e. ᴅo "ᴛʀeoʀuiġ ɡo ᴅtí" 74 4; ní he. ᴅoṁ é "ní féaᴅaım é" 32 10, 60 16; maʀ ḃuṫ e. "maʀ ᴅ'féaᴅfaınn" 11 16;>"béas" "náᴅúıʀ" ɔc. 24 21; e. aʀ . . . ɡo 74 70.
eolaċ [17], "ᴛʀeoʀuiᴅe" 1 13; "file," ɔc. 24 26, 30 14, 77 24.
eolas [38], beır e. ᴅúmn 74 1; e. áıṫe "sliġe ɡo háıṫ" 74 72; luċt eolais "ᴅaoıne foġluma" 75 10; ᴛeaċt ım e. "ᴛeaċt an ᴛʀeo-sa 12 12.
eolċuıʀe, (ḃ.) "ḃrón" ɔc. 20 41, 27 5, 63 22.

F

fᴀᵉ (Néaṁn.)+Tuilln. nó Áms. 91 41, 114 39; +fonᴀ. púm 53 24, púᴅ, púṫ, póᴅ, 3 32, 84 43; fᴀoı 38 21; púıṫe 30 27; púın(n), púᴎ(n) 44 4, 9; púıḃ, póıḃ, fᴀoıḃ 1 3, 43 5, 45 2; púṫaıḃ, púṫa 10 21, 74 4; +Ailt. fᴀnᵉ 114 8, fᴀn n- 5 13; +Aıᴅ. Śealḃ fᴀᴅ 2 4, 114 1; fᴀᵉ (<fᴀ Aᵉ) 83 24; fᴀ h-(<fᴀ A h-) 15 15; fᴀʀ n- 40 24; fᴀ n-(<fᴀ A n-) 10 6; +Coıḃ. fᴀ n- 2 7, fᴀʀᵉ 5 23, ᴄʀann, ɔc. fᴀ ᴅonaᴅ, ɔc. 98 25; fᴀ ᴄloıᴅeaṁ, "ı ʀaon cloıᴅıṁ" 86 24; fᴀ Conn "ᴅe śíol Cuinn" 91 44 93 50; "ı ᴅᴛaoḃ" ɔc. 31 28, 52 13, 117 40; ɡuın fᴀ ɡuın 78 18, 86 19; fᴀ ᴄʀí, ɔc. 23 22, 39 7, 81 22; "ʀoıṁ" 65 20, 25.
fáḃall, (f.), fóᴅ -aill 45 7.
(f)aḂʀa, (f.) "ʀıbí aʀ comlaıᴅ na súile" 19 2, 21a 2, 99 30, 114 14; "comla na súile" 27a 26, 32 12, 52 14, 75 8; ᴄʀaoḃ- 114 14; -ᴅuḃ 119 2; -ṁall 54 24.
(f)aḂʀaċ, monɡ- 106 5.
fáċaın, féaċ foċaın.
fᴀᴅ, fᴏᴅ [38], "fᴀıᴅe" 59 35, 74 15; a f. ᴅo ḃí . . . 101 34; an f. ᴅo ḃí . . . 34 12, 86 19; a f. ɡuʀ ıompuiġ sé 59 15; aʀ fuᴅ áıṫe, ɔc. 26 5, 41 15, 73 40, 77 8; ᴛeaċt, ᴅul, ɔc. ı ḃfᴀᴅ 1 3, 6 7, 58 15; aʀ fᴀᴅ "ɡo hıomlán" 26 33.
fáḋ, féaċ fáṫ, fáıḋ.
fᴀᴅa, f. naċ fuaʀaıs 97 3; f. ᴅaṁ ann 34 31; (is) f. ṫú uaım "is ʀo-fᴀᴅa an aımsıʀ aṫá ṫú ı ḃfᴀᴅ uaım" 40 21; (níos, ɔc.) fᴀıᴅe, foıᴅe 3 13, 60 17, 65 38; fᴀıᴅ-eaċᴛʀa 70 22; fᴀıᴅ-féaʀ 24 28.
fᴀḋáltᴀ, féaċ fo-ḋáiltm
fᴀḋḃ, fu-, -ḋḃ [39, 96], "saıḋḃeas ᴅuıne ṁaıʀḃ" ɔc. 42 41.
fᴀ-ᴅeaʀa, féaċ fo-ᴅ.
fᴀᴅuiġim (Aıᴄᴛʀ. ɔ Neaṁa) "aṅaım" "lasaım" 58 1; fᴀᴅuiġeann an ᴛeıne púm 30 27; fᴀᴅuiġim fᴀ ṫeınṫ 58 1; f. fᴀḋóḋ, -áḋ, -áġ 30 27, 58 1, 7 38 2; f. ceaṫa "cıoṫ ᴛeımeaḋ" 24 28.
fᴀġail, fᴀġḂail, ɔc., féaċ ᴅo-ġeıḃım.
fáġḂaım (fáıᴄᴛ. fúıġf- 15 17, fᴀoıᴄf- 6 33); cʀíoċ fáġḃaım aʀ sgéal 7 23, 21a 8; f. fáġḃáil.
fᴀġlus (leg. ıaḋ-lus "bindweed" (?) 93 26.
fᴀıċill [150], "seaċaınᴛ," ɔc. 78 1.
fᴀıcsın, fᴀıcṫe, ɔc. féaċ ᴅo-ċím.
fᴀıcṫe, -ʂṫ- (ḃ.) 7 6, 66 5.
fáıḋ, -ṫ [112], fáḋ, -ṫ [38], 3 19; an f. "cʀíosᴛ" 9 7, 13 3, 21 12; ɡaċ fáḋ (ᴄıall?) 93 39; ᴅaġ- 93 2; ban- 97 10; -ḃʀeaṫ 81 6; -ċıall 109 14; -fıle 109 22; -ʂoᴘʀaıḋ 118 18; -leaḃaʀ 109 4.
fᴀıġʀım, ɔc. féaċ fo-.
fᴀıl [193], "ḃʀaısléaᴅ" ɔc. 49 4, 114 12.
fᴀıl [193], "cʀó muıce," ɔc. 118 4.
fᴀıl [14], "osnaḋ,"
fᴀıl, "foıɡse 'ım, ɔc. f. 21 10, 30 18, 59 22, 67 21.
fᴀılce, féaċ folc.
fᴀılġeaċ, "le ḃʀaısléaᴅaıḃ," ɔc. 117 44; ᴄʀunn- 119 4; snáṫ- 96 31.
fáılıḋ, fᴀoı-, 17 30, 41 16, 92 4; feaʀg f. "luaṫ"? 40 4 (féaċ ḃrón f. LCAB iv. 96).

fail [14], f. (ar), 6 5, 21a 8, 86 15; duine, fáirc, gc. ar f. ''gan dosnaḋ'' 21 3, 75 1, 93 6, 14; ''faillige'' f. do tabairc, d'fagáil, i n- 40 9, 79 21; ní téid f. ar mo tuirse,>''bím ag síor-daoineaḋ''? 86 40; freagra failleadaḋ 52 31.

failligim, f. é (do déanaḋ, gc.) 6 39, 52 31; f. fa 75 40; p. failleadaḋ 52 31.

failm, féad failm.

fáilte, fáoilte, 30 21; buaiḋ, bann, gc. f. 19 11, 110 4; fíor- 107 23; f. do 19 9; f. re 19 13.

fáiltead, fáoil-, 19 10, 116 22; forbf- 19 11.

fáinne, (f.) 89 11, 14.

fáinnead, earla, gc. f. 101 25.

fairdrioġ, gc. féad foirdrioġ.

fairge, (d.) 10 37, 70 2, 109 21; sluag- 117 19 (Taoibh. Iolln.?)

fairr, (d.) fear f. 10 8, 21a 1; m'f. 21a 10; é d'f. 75 4; ag comh. cruid 96 1.

fairsing, -seang, tír, gc. f. 105 1; gairm ḋ. 3 32; fuinneog ḋ. 85 40; foraire ḋ. 96 38; (is) f. an só ó troda 119 23; (níos, gc.) -e 120 3.

fairsinge, -seanga, (d.) 54 21, 120 1.

fáisdine, (d) ''tairngire,'' gc. 75 20, 28, 97 21, 26; f. adar, ''f. i dtaoḃ adar'' 97 32.

faisnéis [13], ''innisin'' 7 20, 120 37.

faitḋeas [38], 11 34, 34 5.

faitḋeall [54], -ill, 90 6 (=faiḋill IGT 150?).

fál [96], f. do 70 9; f. le 109 23; f. a gcreaḋ 110 13; f. droiġin 113 20; f. náṁad, gc. 46 28; le a ḃfear i ḃf. (?) 42 31; gnáḋ- 49 5.

fala, féad fuil, fola, gc.

falaiġ, féad fail.

falaḋḋ, féad folaḋḋ.

fallsa, duine, ruḋ, gc. f. 12 13, 26 29; neaṁ- 74 73.

fallsaḋḋ, do-ním f. 43 11.

fan, féad is, fa.

fán [96], ''fánaiḋ,'' ''cuid íseall i dtalaṁ'' 29 15, 52 24, 119 18; coirr-fáin-diġ (?) 19 11; -foirḃde 118 2.

fánaiḋ [4], teaḋḋ re f. 15 22; beirim re f. é 40 14; síos re f. ''ag meaḋaḋ'' 93 18.

fanaim, féad anaim.

fanáṁad (f.) 53 24, 57 9.

fann, duine, gc. f. 87 3, 102 41; folt, sróll, gc. f. 8 12, 85 4, 91 17; crann f. ''fa ṁór-doraḋ'' 87 32; -áluinn 83 17; -daoṁ 113 4; -foirḃde 56 6; -glan 99 25; -tulaḋ 73 5.

faoḃar [17], gan ḟ. 48 4; f. go gcolg 42 45; -te 67 5; céad-''neart na hóige'' 53 1; toll- 50 1.

faoḃrad, colg, cad, gc. f. 85 15; gut f. 24 3; file f. 80 14.

faoi, nír ḟ. le ''níor ḋós, gc.'' 68 11.

faoi,=aoi? 101 48.

faoiḋ, ''gáir,'' ''fuaim'' 81 30, 85 46, 110 20, 21, 22.

faoile [145], -eann [12], -eannán [35], 49 10.

faoilid, -lte, gc. féad fái-.

faoiseaṁ, -iṁ [28], faosaṁ, ''maoluġaḋ'' ''sólás'' gc. 39 23, 24, 29, 30.

faoistine [143], -oin [144], 25a 1, 55 5.

faoi-ċú [21], 73 5.

(f)aoiṁaim, ''aontuigim,'' gc.; f. t'impide 102 20; f. uiṁla 31 23; f. an ċrois 38 10; f. peacaḋ, gc. 20 10, 55 11; f. gníoṁ do déanaṁ 3 25, 10 13, 62 3; f. leat é 110 42; f. duit é 2 15, 109 13; p. (f)aoiṁaċtain [148]; faoiṁaḋ, do-ním neaṁ- 95 7.

faon, -luiġe 73 20.

faosaṁ, féad faoiseaṁ.

farraḋ, ic ḟ. 64 30.

farroid, 27a 22.

fás, ''folaṁ,'' gc. dias ḟ. 110 46; foirgneaḋ f. 68 12; slios f. ''daoḃ gan dosnaṁ'' 90 4; -folaṁ 122 18.

fásaċ [55], 20 18, 19, 41 35; fásaiġ (>aid.) ''fiaḋáin,'' ''folam,'' gc. 68 13, 85 13.

fasaiḋ, =fosaḋ, nó leg. fásaiḋ? 7 36.

(f)ásaim, 17 28, 19 15, 90 9; p. fás [38], 17 26, 21a 9; -fairċe 117 41.

fásuiġim, ''creaḋaim,'' gc. 75 44.

fáṫ, fáḋ [38, 95], ''aḋḃar'' 17 25, 83 3, 8, 109 14; an f. 'ma ḃfuil 65 18; an f. fa ḃfuil . . . 54 15, 100 26.

faṫa, féad foda.

fáċaċ, " fáiṫeamṁail " 75 33a, 118 11.

feaḃas, (f.) 101 39; d'f. a aiċriġe 57 37.

feaċaim, f. láṁ, ġlún, toil duine, ɫc. 30 22, 88 5, 95 5, 106 33, 108 9; crann feaċta 82 15; druid-feaċta 70 22; p. feaċaḋ 30 22; f. do baine a h- 59 11.

féaċaim, -ġ-, -ġ-, déa-; f. (uaim) é " do-cím é " 21a 19, 36 5; f. é " meaḋaim " " sgrúdaiġim " 21a 19, 27 1, 2, 46 24, 25, 111 11; f. é " look forward to," " expect " 48 19; f. é " cuġaim iarraċt ar " 46 25, 69 17, 87 22; f. é " do-ḃeirim aire do " 13 2, 40 21; f. a n-imne reampa " oll-muiġim ġaċ aoinní 'n-a ġcoṁair" 89 14; f. cia . . . 26 21; f. mar atá . . . 27 2; f. ar "cuiṁniġim ar" " have regard for " 11 1, 27 8, 56 2; f. do " cuiṁniġim ar " " cuirim san áireaṁ " ɫc. 5 12, 93 34, 95 2, 103 22; f. fa " sgrúdaiġim " ɫc. 21 22, 94 2; p. féaċaim [148] 24 10; féaċaḋ, -ġ-, -ġ-, -aim 10 9, 32 23; féasgaim, -gs- 46 25; 95 2; as f. " i gcomparáid le " 37 23, 25; ar f. "do réir cosaṁlaċta," ɫc. 10 9; cuġas f. ar 32 23; deiġ- 95 2.

feaċt, eaċt, f. oile, " uair, la, eile" 39 12, 58 10, 72 12; f. n-aon 20 18; ar e. 3 14.

feaḋ, féaċ fiod.

feaḋ [95], f. ná foirċeann 29 33; ar f. bliaḋna, ɫc. 27a 11; f. (" ar feaḋ ") aḃra d'osgolaḋ 21a 2; re f., " ar feaḋ " 10 8; ar f. " ar feaḋ tamaill " (?) 93 18; an f. naċ ḃruil . . . 63 4; (ar) f. Éireann, ɫc. 6 40, 20 25, 75 21.

feaḋaċ, (f.) " caolaċ " 99 34 (feaḋnaċ sna ll.).

féaḋaim, " is féidir liom " 10 13; féaḋṫar gan teaċt, " ní gábaḋ teaċt " 74 71; ní féaḋaim é " ní féaḋaim é d'fagáil, ɫc." 86 23; ní f. díom é " ní f. é do díḃirt " 58 23; p. féaḋaċtaim, éaḋ- [148].

feaḋan [37], -aim [10], 89 1, 91 30, 48; -fóir (?) 38 10.

-feaḋar, láiṫ. 1. do-f. 66 5, 80 22, ní f. 50 21; 3. do-fiuir 111 8, ní fiuir 29 8; 1. ní feaḋamar 92 35; pon. neaṁf 2. -feasḋa 105 12; iol. 3. -feasḋais 37 35; foinḃ. Céasta. ní feas 1 8, 64 9, gin gur feas 91 8, nofeas 91 34; go minic mar eaḋarċaint, 66 5; féaċ eaḋamar.

feaḋḃ [39], " baintreaḃaċ " 29 35, 55 13.

feaḋmannaċ [22] 46 2.

feaḋmannas, (f), 1 16.

féaġaim, ɫc. féaċ féaċaim.

feall [39, 65], 84 26, 28; foilċeas, ɫc fill 63 14; f. ar 101 10; f. taoiḃe do 55 6; -ġníoṁ 44 12.

feallaim, f. ar 45 9, 50 15, 91 19.

feallsaiṁ [51], 60 16, 75 19.

feallṫaċ, duine, ɫc. f. 14 7.

féar [61], 10 39; barr feoir 79 27; -ġort 107 3.

fear [65], f. cogaiḋ " náṁa " 43 8; f. ġráiḋ, féaċ ġráḋ; -ċuaim 92 35.

féaraċ [55] 29 19a.

féaraċ, tír, ɫc. f. 72 12.

fearaċt [26], fiaiṫ inṫéanaiṁ fearaċta an iollánaiġ 83 19.

fearaim, " doirtim " 30 4, 39 5, 21, 40 29; fearfaiḋear fras 75 25; "tuitim," ɫc. 26 16, 48 22; fearfaiḋ ġlóir faoi 93 20; p. fearṫaim [149], braon, ciod, ɫc. d'f. 39 21, 75 21; f. i néas ruaiḋ 42 23; f. (" fuil ") troiġtiġ 48 32; fearaḋ 48 36.

fearann [11], 3 27; f. túṫaiġ 25a 21; -fiaḋuil 89 21.

fearannaċ [17], " feirmeoir " ɫc. 83 15.

fearb [39], f. (" cuaireaċ " ?) gaoiṫe 119 22.

fear-ċú, 112 6; cuain- 89 15; fearċoin-šireaḋ 89 7.

fearḋa, croiḃ- 112 5.

féarḋa, fóid- 83 18.

fearg [39], a-tá f. orm re 25a 26; f. d'oṫair 10 17.

fearġuiġim, f. duine, 100 26.

fearr, is f. (i. " luġa ") do ḃaoġal 32 2; do b'feirr-de an cló, " ní beaḋ sé ċoṁ tinn " 30 13; gá f. 53 6; gár f. 52 10.

fearт [90, 95], "uaiġ" **30** 29, **48** 19.
fearт, fiorт [95], "míorbail" **25** 7, 10, 26 22; "cumaċt" ɔc. **51** 11, **122** 19.
fearṫain, féaċ fearaim.
fearṫais, f. mara **91** 52.
feas, feasta, ɔc., féaċ -feadar.
féasta (f.) **17** 30, 23 18, **122** 13.
feasta(a), **6** 6, **81** 28; bud-easta **108** 20.
féata, "dána," ɔc. **105** 8, **117** 49.
féiċeam [51], > "litigant" **101** 22.
féiċeamnas, (f.)>"freagarṫaċt i dtaob fiaċ, ɔc." (?) **101** 15.
(f)éidir, -ear, **27** 10, **44** 4; ní hé. go . . . **44** 8.
feiḋm [41], "gníom" "obair" **10** 3, **31** 4, **34** 14, **48** 22, **120** 14; >"gníom deacair" **10** 29, **29** 34, **57** 1, **114** 37; cuirim d'f. ort é **111** 23; a-tá d'f. orm **121** 34; f. (do) "seirbís, ɔc. (do)" **55** 9, **85** 43; m'f. "seirbís dom" **11** 12; "troid," "gaisgeadh" **31** 22, **82** 1, 28, **85** 26, **110** 32; cur feadma (féaċ cur cada, ɔc.) **73** 39.
féige "barr" **25a** 11.
féil [14] **18a** 1.
féile(b.), **68** 35, **120** 1; féaċ fial.
feill-, féaċ feall.
feilm, (b.) "caṫ-barr," **75** 40, **91** 49.
féin, féine, bu(d)-déin(e), **2** 12, **22** 14, **39** 6, **42** 35, **121** 21; éireannaċ f. "é. dom maiṫ" **89** 1; aċt cáċ f. "aċt cáċ duine maiṫ" **79** 17.
féinid, -nn- [52], **68** 42, **85** 29; fiaiṫ- **82** 10.
féinnideaċt, **89** 5.
feirc "riast ó fuip" (?) **114** 34.
feis, (b.) "pósad" ɔc. **40** 20, **48** 9, 17, **64** 15; f. le **104** 18; deiġ- **48** 3; -teaġ **111** 43.
féiṫ "sinew" (?), -iomġaoṫ **83** 9,
féiṫ, "ciuin" -innbearaċ **89** 6.
feiṫim, f. é "do-beirim aire do," "cosnaim," ɔc. **3** 29, **7** 34, **9** 10, **12** 13, **21** 8, **54** 10, **58** 8, 39, **59** 36, **67** 50, **71** 16, **73** 32, 34, **75** 41, 44, **82** 12, **85** 18, **96** 5, 22; luaṫ rom feiṫ **29** 28; f. air "fanaim leis" **88** 36; f. go "fanaim go . . ." **97** 6; **p.** feiṫeam [51, 101], feiṫim [150], aġ f. ar ċáċ, "ag cosaint cáiġ" **26** 35; f. ort "dom ċosaint féin ort" (?) **3** 28; d'f. ar feirg "mar ċosaint i n-aġaid feirge" **14** 16; fear an feiṫimhe **85** 18; am an feiṫimhe "am éirġe ó ċodlaḋ" **27** 2; ar tí a feiṫim **21a** 1; coim-"forairc" **117** 28; im- **85** 18.
féiṫle, féaṫla [145], féiṫ-leann, féaṫ- [11, 12].
feiṫmeaċ, "aimeaċ" **92** 43, **117** 35.
feiṫmeoin (f.), "fear faire" **96** 17.
feoċair-dríaṫrac, "searḃ," ɔc. **111** 18.
feoiġe, "feoiġte" **56** 6, **59** 19; slim- **83** 17.
feoil [149], **78** 13; -foġail **79** 1.
fiaḃras [38], **117** 50.
fiaċ [64], (éan) **8** 7; loimn- **117** 25.
fiaċ [60], "luaċ" **20** 43, **39** 2, **66** 12, **67** 52, **107** 20; m'fiaċa "airgead atá agam ar duine" **3** 9; "airgead atá ag duine orm" **7** 22; d'fiaċaiḃ "d'oibliogáid" **59** 23, **95** 6.
fiacail [10], **1** 7.
fiaḋ [95], "tír" ɔc. **70** 3, **89** 5; f. ar fail **93** 6; mín- **101** 34.
fiaḋ [95] **112** 17; -ġleann **74** 12.
fiaḋa [6], "finné" a-táim im fiaḋain ar **10** 9; is dá fiaḋnaiḃ dom é "is léir dom é" **37** 7.
fiaḋa [6] "daoiseaċ" (?) ar fiaḋain **106** 31; gan f. **106** 7.
fiaḋaċ [55] **68** 20; fear, ɔc. fiaḋaiġ **32** 1, **59** 6; ní f. gar **86** 13.
fiaḋaiḋe, (f.) **83** 10.
fiaḋail [13], **52** 29; fearainn- **86** 21.
fiaḋamail, **83** 8.
fiaḋnaise [3], f. ar **21a** 21.
fiaḋnuiġim, **65** 9, **102** 16.
fiaḋraċ, "fiaḋail" (?) mar fiaḋraċa **86** 38.
fiafraiġim, fiarf-, f. de **66** 14; f. é "táim fiafruiġteaċ 'n-a daob" **60** 17, **68** 38, **77** 25, **120** 26; **p.** -aiġe **120** 26; -aiġid [150] **68** 38; m'f. "m'fiafraiġteaċt" **114** 2; donim f. **76** 24.

FIAL, DUINE, GNÍOM, ɼc. f. 19 8; (NÍOS, ɼc.) FÉILE 120 3; -MHNÁ 70 19; -RUIRE 73 28; -GNÍOM 97 45.

FIALCAR, "FIAL", 13 4.

FIALLAC (f.), "DRONG" 29 29, 35 1.

FIAN, FIANN, (b.) 82 16; RÍ- 70 19.

FIAR [96], -BARR 79 27; -CLOIDEAC 114 2; BACAILL- 66 13; BAIRR- 49 9, FOILT- 64 32; COILL-FIAR-GOBAL 89 23.

FICE [131], 29 5.

FICEAD, ɼc. FÉAC FIOCAIM.

FIC-LINN (CÉACS ?) 97 35.

-FIOIR, FÉAC -FEADAR.

FIGIM, p. FIGE [3], 114 2, 119 36; SNÓILL- 83 10; FIGEAD 114 11.

FILE [21], 116 9, 19.

FILLIM, (AISTR. 7 NEAMH.), f. GLÚN, ɼc. 41 40, 98 17; f. (DE) "COISGIM (DE)" 40 9, 48 18, 67 34, 109 19; f. AN BÁIRE AR 52 27; f. FA "GÉILLIM DO" 110 30; "CÉIGIM, ɼc. AR AIS" 89 7, 108 12; D'FILL SÉ 'N-A FUAC "DO CHOSNUIG SÉ BEIC 'N-A FUAC" 36 3; p. FILLEAD 48 18, 98 17, 110 30; f. MONG 99 30;

FINE [1], 17 23, 35 4; FEAR f. 47 1.

FINEACAS, (f.), 106 38.

FÍNEAMHAM [10] 25 7; >"FÍON" 83 13, 92 16, 109 18.

FÍNIU, "OEINEAD" 48 13.

FÍNNÉ (f.), "FIACHNAISE," ɼc. 46 8, 58 1; LÁ AN F. 9 1, 11 28.

FÍOC [95], 3 9; f. AN UBAILL "f. DE CHONN AN UBAILL" 40 18; -CHÁNA 87 17; -RÚN 121 15.

FIOCAIM, FIUCAIM, 42 23; FIOCTAR FROS 83 5; p, FIOCAD, FIC-, FIUC- 23 24, 40 1, 88 11.

FÍOCHA 92 30.

FÍOCHMAR 70 21.

FIOD [71], "COILL" 2 8, 73 34; "ADHMAD" 42 40, 78 8, 119 35, 36; "CRANN" 41 49; >"FOLT" 70 22 (?), 79 13; DRUIM RE F. 99 21; CRANN, GÉAG ÓS F. 17 25, 35 16; GÉIG- 39 33.

FIODAC, FEADAC [55], "CAOLAC," "ADHMAD" ɼc. 60 1, 99 34.

FIODBAC (f.) "BOGA" 78 2, 111 18.

FIODBAD [12], -AID [13], 38 19; FOLTA FIODBAIDE 109 17.

FIODRAD, -AID, (b.) "COILL" DOMN- 106 21; AOM- 85 4..

FIOGAIR, FIAG- [185], "SAMAIL" 6 13, 78 25.

FÍON [95], 42 44, 80 8; -DEOC 100 2; -DONN 113 10 -FUIL 40 14, 48 1; -GORT 42 2.

FIONGAL, (b.) 79 18, 109 17.

FIONN [166] 68 11; -BUAD 114 11; -BUIDE 114 7; -CORR 122 7; -CRÚ 67 3; -CARLA 101 30; -FUAR 102 23; -GEAL 99 39; -MUIR 100 12; -RÉID 117 13; -SOLUS 122 12; -TE 99 35; -TEAC 114 39; -UCT 82 23, 112 2.

FIONNAIM, "FIAFRAIGIM," "DO-GEIBIM FIOS," ɼc. 3 14, 5 5, 33 3, 67 21, 29 31, 72 11 85 20; "CUARDUIGIM" 34 11; p. FIONNOCTAIN [148] 37 19.

FÍOR, (IS) f. GO . . . 95 26; SLIOCT f. 17 5; FIOS f. 38 7; más f. (DUIT) 62 11, 107 33; más f. tú 29 4; -AIDBSIGIM 99 28; -BUN 117 44; -FEARR 3 5; -FEAR FOGLA 40 26; -LÁIM-OÍOC 87 1; -LEABAIR 122 16; -RINN 92 46; -CÓIR 109 14.

FÍOR (f.), "FÍRINNE" IS É A F 87 12; DO-NÍM f. DE, "FÍORAIM É" 97 26; f. FLÁCA "CEART AR AN RÍOGACT" 93 48; "CÓIR," "CÚITEAM" (?) 95 26.

FÍORAIM, 62 11, 93 3, 7.

FIORTAC, CROS, ɼc. f. 41 2; FÉAC FEART.

FIOS [70], FÁID FIS 21 12; TOBAR FIS 72 21; IUL GO BFIOS "SGEAL AS EOL DO CÁC" 90 19; GAN F. "GA CEILT" 6 18; CUIRIM f. UAIM AR "send for" 104 16; AR F. DOMHNAILL DAM "AN MÉID IS EOL DAM AIGNE DOMHNAILL" 91 49; GÁ FIOS NAC, "B'FÉIDIR GO . . ." 46 23, 90 9; FA FIOS "GO DTÍ" 107 16; D'F. "GO DTÍ" 20 3, 20, 31 21, 69 14, 70 12, 82 40, 99 29; AR BF. A FRÉIME 67 12.

FIOSRUIGIM, f. é, DO-BEIRIM CUAIRT AIR 58 19.

FÍRE, (b.) RÍ, EOL ɼc. f. (TAOIBH. MAR AIR.) "FIOR" 15 2, 7, 17 4, 31 6, 42 10, 61 16.

FÍRÉAN, FÍORAON [35] 20 3 37 5.

FÍRÉANAC, (f.) 120 29.

FÍRÉANDA, -ÉANNA, -ÉANTA, DUINE, ɼc. f. 46 57, 81 6

fírinne, (b.) **20** 32.
fís, (b.), "aislinʒ" **59** 34.
físiú, "fáiṫ" **115** 9.
fiṫċeall [12], **68** 33.
fíṫe, ʒéas, ɣc. f., **81** 39, **99** 34.
fíṫe, "obair, ɣc., fíʒṫe" **119** 26, 30.
fiu, is f. mé é, ɣc. **12** 7, **20** 32, **69** 19, **110** 8; (is) f. é . . . "ní luʒa é ná . . . **16** 2; is f. é an . . . "cúis imaiṫ don . . . is e ó é **68** 24; (is) mór bus f. é **25**a 31; a f. d'fíor "a feadas" **91** 42; m'f. de "an méid de as dú dam" **100** 21; do b'f. ċloinn (fiu^{c}+**áins.**) **27**a 4; níor bf. leis "níor ċeart leis" **117** 30; is f. mé ʒo bfuil sé . . . "cuillim é do beiṫ . . . **46** 55; ʒan f. ("without even") an feaċaiḋ, na bfeaċaḋ, ɣc. **20** 9, **46** 9, **75** 39; ná déin f. an éinfeaċaiḋ **20** 9; ní maiṫ leis f. éincreiċe do ḋul ċairis **117** 30; f. ar ḋáil sé "is f. cráċt ar ar ḋáil sé" **103** 31.
fiuċaim, ɣc. **féaċ** fiuċaim.
flaiṫ, [91+], (**Ċaoiḃh. iollu.** flaiṫ **73** 11), **15** 16, ní- **85** 21; -féimniḋ **82** 10; -ʒin **107** 19; -triʒ **111** 42.
flaiṫeamnas [38], **37** 2.
flaiṫeas [38], **109** 7.
fleaḋ [39], **68** 20; > "neaṁ" "slánuʒaḋ" ɣc. **3** 21, **12** 7, **48** 6, 20, 24; fear na fleiḋe "aoiʒe" **48** 30; -arsaiḋ **105** 36, -fóḋ **106** 15; -fuar **105** 17.
fleaḋaċ, teaċ, ɣc. f., **67** 48, **74** 47.
fleasʒ, (b.)>"flaiṫ" ɣc. **93** 45, **76** 19.
fleasʒaċ, folt, ɣc. f. **8** 12, **113** 4; boinn-fleasʒaċ **75** 12.
fliuċ, fliċ-beann **95** 12.
fliuċaim, fliOċ-, coiṁ-fliOċaḋ **75** 25.
fóbartaċ, "enterprising," ɣc. **92** 30.
fóbraim, **óbraim**, "tuʒaim iarraċt ar" **57** 25, **80** 37; p. fóbairt [42] **60** 22.
foċainn, fa-, -ain [150] "aḋbar" **10** 6, **26** 15, **31** 2, **64** 20, **86** 1, **4**, **91** 18, **95** 1, **110** 20, **116** 12; ʒan f. "ó neaṁní" **20** 35; fréaṁ-, **25** 12.
foċair, i bf. **10** 6, **18** 1, **30** 33.
focal, fa- [17], **120** 1; -binn **117** 48; -ʒaṁ **117** 34.
foċan, -ann [11], "páirc," ɣc. **46** 48, **78** 25, **110** 46.
foċanta, **118** 22.
foclaċ, bionn- **75** 5.
foċlacán (f.), "sgoláire óʒ" **37** 7, **69** 31.
foċraiʒ [13], "luaċ saoċair" ɣc. **20** 35, **99** 23.
focuil, do f. ("o'ordaiʒ," "do ṁol"?) oineaċ **85** 45; p. focal, fa-, -il [IGT. §17].
fóḋ, **fáḋ** [88], **42** 8; f. an báis **24** 25; ʒaċ f. "ar fad" **67** 22; -boʒ **72** 10; -ʒlan **99** 35; -leaḃair **97** 2; -ṁín **105** 1; -sean **100** 5.
foḋáilim, **111** 9; tosaċ faḋálta **120** 2.
fo-deara, fa-, **107** 22; . . . f. mé dá ḋéanaṁ, ɣc. **23** 3, **65** 19.
fo-ḋord (f.) "coʒar" ɣc. **77** 27.
foʒa (< fuḃa?) "ruaċar" "buille" ɣc. **113** 13.
fo-ʒa, fa- [2], "lann beaʒ" **97** 36; caoi- **70** 20, **83** 13.
foʒaḃar, ɣc. **féaċ** foʒṁar.
foʒal, fa- [10], -ail [37], **82** 32, **106** 4; f. áice, saiḋbris, ɣc. **31** 8, **73** 39, **75** 45, **101** 9; feoi- **79** 1.
foʒar [17], **72** 17, **93** 11.
fóʒartaċ, "duine fóʒarṫa" **58** 27.
fo-ʒeiḃim, ɣc., **féaċ** do-ʒaḃaim.
foʒlaiḋ, fa- [52], **36** 2, **66** 9; f. dé, "diaḃal" **58** 23.
foʒluim, fa- [42], **34** 19, **52** 6.
foʒlumṫa, **108** 15, **115** 3.
foʒṁar, fa- [11], **foʒaṁar** [36], **foʒaḃair**, oʒ-, faʒ-, aʒ- [10] **50** 9, **99** 19, **109** 10.
foʒnaim (**láiṫe.** 3. foʒnaiḋ **10** 33, -foʒain **40** 5, -foʒnann **7** 24; **Coimʒ** 3. do foiʒeonaḋ **58** 24); f. (do), "do-nim seirbis, ɣc. (do), "táim tairḃeaċ (do)" **7** 24, **10** 11, **33**, **40** 5, **58** 24, **99** 21, **113** 16; foʒnaiḋ do, "tá sé oireaṁnaċ do" **90** 3, **120** 39; p. (f)oʒnaṁ [47], m'f. "an tseirbis do-nim" **11** 31, **21**a 25.
fóʒraim, **72** 5; p. fóʒra, fuaʒra [3] **97** 23; f. síoṫċána **87** 17; m'f. (ó) "mo ḋíbirt (ó)" **115** 10, **120** 24.

fosus, fa- [127], f. (do) 43 1, 93 1; nios foisse 3 33.
fosus, i bf. do 65 9.
foiche [2] (-é-, -é-, sna ll.) "dias feoir" 48 12, 78 25, 93 9, 19, 39.
foide, féach faide.
foighde, fa- [3] "iarraid," lc. 59 3.
foi-ghéas, 30 8; f. finn "siol, sliocht, firn" (?) 117 35; -glan 97 12.
foighéasach, 117 25.
foigeonach, féach foghnaim.
foighide [143], -oim [144], 55 3, 80 13.
foighideach, 120 34.
foighrim, fa-, p. -read 61 4; -rinn (?) 78 8.
foisse, i bf. 37 39.
foilcheas, -ghas, fa-, [12, 28, 38], "rún," lc. 25 9, 63 14.
foi-léim, dul d'f. i n- 6 12.
foilghim, féach folcaim.
fóill, fóil, so f. 51 9, 59 35.
foillsighim, fai-, 17 8, 21a 6.
foilmhe (b.) 110 45.
fóir, fáir [14], f. cruaiche, lc.
fóir, tóir, táir [42], "foireann," lc. 63 3, 75 42, 78 25.
foirbhíos, -b- [13, 38, 39], 31 6, 83 6, 108 19.
foirbthe, "gan easnamh" 7 31, 25 9; "arsaid" ? 20 5; "pásta" 97 1; fann- "crion" lc. 56 6.
foirceadal, (f.) "ceasaigh" 29 11.
foircheann, "deireadh" 3 21, 29 33.
foir-dhearghaim, 78 13.
foireann [54], 35 1; f. uball 99 20; m'fhear foirne "duine dom fhine" 40 23.
foirgneamh, -eadh, (f.) 68 12, 33; onóir an -a 81 16.
fóirim, f. tú "sábálaim tú," "cuidighim leat" 2 3, 6, 10 26, 13 1, 21a 13; f. créacht, triobhlóid, lc. 2 2, 7 31, 10 29, 17 3, 52 33, 58 23; f. daoghal 12 5; fóiridh (i. "méadhuigh") mo leisge 85 1; fóirim dhá ó olc, lc. 18a 3, 51 9; f. tú an daoghal, lc. 20 18, 38 5, 83 13; p. fóiridhim, -dhin [184], 21a 13, 83 13; f. d'fhaghail ó dhuine 27a 14; "a f. de," "a sásamh de" 83 11; feis fóirthe cáich 48 17.
foiridheach, (f.) 68 25.
foi-ríor, foir-íor, 20 16, 39 15.
foirleathan 75 25.
foirm, foird [14, 69].
foirn, féach an (néamhn.).
foirneart, (f.) 68 17, 87 14.
foirniata, laoch f. 108 11.
foirtil, féach fortail.
foisdine, "seasmhacht," lc. 80 12.
foithin, (b.) 78 10, 25; 'n-a bhroithniu (nó leg. broithniu ?) 24 2.
foithir (b.) "coill" lc. 20 18, 19, 83 8.
fol-, fola, lc. féach fuil.
fola, fa- [4] "fearg", "fuath (do)" 31 12, 40 28, 48 23, 58 27, 70 16; m'f. re 13 13; ar a gceiltear f. "ná fuil fuath ag aon-duine dó" 102 42; "cúis feirge" tá sé 'n-a folaid orm 82 32; fear folaid "náma," "peacach" 40 7, 11, 101 54; f. an daoidh ghonta, na croise "fuath de dhonn an daoidh, lc." 3 30, 20 36, 40 31; "droichghníomh" "peacadh" lc. 14 5, 39 8, 48 9, 86 43, 101 17; folta fiodhbaidhe "foghla do-níthear ag meirleachaidh" (?) 109 17; tréan- 3 30.
folach, fa- [55+] (i bfholcaidh 83 9); i bf. 82 33, 83 9; peacadh, lc. folaigh "fa cheilt" 7 35, 27a 18, 31 21, 44 9, 68 42, 59 28; féach foluighim.
folachta [2] folacht, fa-, "beirbhiughadh" > "ithe" 83 21; cf. mé an folachta ó thig do thigh" YBL col. 162 v. 7, Wind. Wört. (Fulocht).
foladh, féach fola.
folaidheacht, "uaisleacht" (?) 95 23.
foláir, fu-, fa-, forái, fu-fa-, [149]; ní f. le, re, duine é 97 20; ní f. (dom) é 5 14, 23 28, 26 10, 31 20, 59 3; ní f. (uaim) go . . . 26 11, 82 26.
foláir, féach forái lim.
folaimh, 1 11, 7 5, 17 10.
folc, falc (b), "tuile," "nigheadán" 114 6.
folcaim, foilcim, fa-, "nigim," f. é (a huisge, lc.) 3 20, 39 22, 99 25, 114 6; p. folcadh 79 13, 114 1; é. d'f. "é do ghlanadh amach," "é do chur an neamhní" 34 13.

folċar, 7c. féaċ foluiġim.
follán, -áin, fall-, barr f. 19 7; gníom f. 34 3; cnú f. 50 9; slán f. an doman 41 39.
foluiġim, 55 13, 113 40.
folt, fa- [67, 68], 27 4; -fiar 64 32; -úr 91 31.
folta, féaċ fola.
foltaċ, beann- 109 12.
foltanas, fa- [38], (=fola) 82 3, 101 17.
foluiġim, foilġim, folċaim, fa-, " ceilim " f. (ort) é 6 16, 58 37, 91 54; f. nomat é 103 20; f. ort é>" cosnaim tú air " 48 27; p. folaċ [55], 29 10, 67 18, 69 24.
fonn [67], " gnáth " " mian " is é m'f. 44 7; f. d'fagáil i n- 8 6; deag- 17 15.
fonn [67], " tír " 66 5, 74 14; -ċalaḋ 109 19; -glan 113 12; -gáibḃeaċ 96 27; -leang 118 22; -mag 109 21; gorm- 109 10.
fonn [67], " ceol " 17 18.
fonnmar, f. na bfonn, 7c. 105 4.
fonnsa, fu- [2], 43 28.
for, 113 8; féaċ ar (néamh.)
foráilim, folairim, p. foráil, folair; é d'f. orm, " é do mholaḋ, 7c. dom " 41 40, 54 20; d'f. comaḋ ó ríġ, " comgeallaċa síoḋċána do ċabairt ó ríġ " 68 22; folánam, fa-, fu-, forálam, fa-, fu- [37, 100], foráileam, fa-, fu-, -lim [101, 150].
for-ainm 23 18.
foraire, forfaire, (b.) 30 27, 96 1.
foraois [13], " áit fiaḋáin a bfuil fiaḋaċ innte"; aon- 112 15.
foras [38], " seasmaċt"; (?), 83 7; féaċ MD 253.
foras [38], " eolas " 7c. ceann forais 65 23; leanaim t'foras 2 7; féaċ S xxxii 2, TD 25 40; grian- 92 43.
forba [2+§ 10 p. 5] 111 18.
forbaḋ, (f.), " fás " 98 24.
forbais, " léigear," a f. " fogla faoi " (?) 83 12.
forbfáilid 80 16.
forbfáilteaċ, 19 11.
forfuigell, féaċ uragall.
forlann, (f.), " foirneart," 7c. 78 21; treas- 121 35.
formaḋ [11], 57 22; ag f. re 65 20; gan f. fa ór 49 11; -eagair 89 3.
formáil (b.)< " fostóḋ, " "marsaḋ " 7c. 42 7, 8.
formna, " guala " 75 39.
forraoin, -án, -áin [13], 73 16, 34; an- 122 4.
fortaċt, féaċ fu-.
fortail, -aill, fa-, foirtil, -ill, fa- [132], 2 5, 102 28, 112 23; feaḋm- 83 1.
fortún (f.), 46 6, 34.
fós, bós, "(a-tá, 7c. . . . , ní fuil, 7c . . .) go dtí so " 26 2, 8, 34 26, 68 38; " ruo eile de " 31 11, 39 12, 46 21; " leis," " freisin " 41 4.
fos, as, " staḋ " 7c., ní has (" síoḋċáin," 7c.) do 92 7; cuir fos orm 95 25.
fosaḋ, (f.), " staḋ troḋa," 7c. 21 22.
fosaḋ, fa- [141, 142], fosaiḋ, " seasmaċ " 7 36, 17 7, 92 9.
fosdaim, foisdim, " cosgaim," 7c; f. ó 17 25, 110 24, 41; f. é gan dul ann 80 39; mion- 101 50; p. fosdaḋ, -dóḋ 74 30.
fosgaḋ, (f.) " sgáċ " 11 9.
fosglaim, osg-, (fáisc. oisgeolaiḋ 65 14); f. doras, 7c. 17 25, 27a 21; f. do (" f. doras do ") (?) 65 14; p. fosglaḋ, os- [106] 1 9; beanaim o. as 52 38; osgalaḋ, aḃra d'o. 21a 2, 75 8; (f)oslagaḋ, -aigeaḋ, 96 3; féaċ IGT 1. 456.
foċa, fa- [2], " aḋḃar " 29 11, 93 48.
foċraigim, -ragaim, " nigim " 88 16.
fraoċ [96], f. ar a arm 119 27; -mag 63 21.
fraoċ [95], " fearg mór " 67 38; -abaig 117 24; -lán 14 12; -lann 70 12; -neim 79 18.
fraoċḋa, 122 21; neam- 49 6.
fraoċmar, iul f. 73 5.
freagarṫaċ, " imreasaċ " 7c. 80 12.
freagraim, f. tú 59 3, 67 12; f. go bfuil . . . 57 16; f. sluagaḋ " géillim do gairm sluagairi " 64 37; f. cuan, " téigim isteaċ i gcuan " 24 25; f. é " frioḋáilim air," " do-beirim aire dó " 11 34, 13 3, 61 8, 85 43; p. freagra 13 3, 59 3; duine as caoin f. 34 12; f. failte, 14 15; f. cóire 61 8; dot f. 101 26.

fRÉAIṁ, fR- [39], 89 1, 91 35; f. súile 79 11; AR bFIOS A fRÉIṁE 67 12; lAOIċ- 109 14; -óIN 102 12; -fAċAIMN 25 12.

fREASTAL [17], f. DO 103 3; NÍ fUAIR A DEARC A f. "NÍOR FÉAD A SÚIL FOGNAṁ Ói" 27A 23; DRONG NAċ DÓIG DO f. "DRONG AR DEACAIR DROID leo" 7C. 111 22.

fREITEAċ, "juramentum"; SAOIB- 89 11.

fRIOČNAṁ, "fREASTAL" 27A 27.

fRIOTAL [17], "focal" 24 11; A f. "A RÁD" 24 11, 86 2.

fRIOTÁLAṁ, -ČÓL-, -ČÓIL, -Iṁ [37, 100, 101, 150], CÁIM DO f. 5 19.

fRIČIR, fAOBAR f. 61 11; bRIAčAR f. 95 15.

fROIG, fRAIG [191], "balla," 71 17, 85 43; CLIAB- 68 38.

fROṁAIM, "blaisim" 40 43, 50 12, 78 2; >"millim" 7C. 113 38; fROṁTA "DEARBTA," 7C. 108 15; p. fROṁAD 42 43.

fROS, fRAS [38. 39], fRAIS [14], 41 7. >"tuicim" 112 19; -ṁAG 96 29; fOL- "CIOT FOLA" 93 7; MION- 113 19.

fUAčT, UAčT [95], 22 20, 32 33.

fUAčTAIM, I N-AIMSIR fUAčTANA ("foiréigin" 7C.) 111 18.

fUAD [IGT. l. 1086], "comra," CAOL- 50 23.

fUADAČ [55], 98 30.

fUAIGIM, fUAGAIM, 7C. FÉAČ UAGAIM.

fUAIRE (b.), 61 1.

(f)UAR, 37 21; IFREANN f. 35 12; f. ("NEAṁ-AIREAČ," 7C.) IM, FA, I N- 16 1, 31 16, 36 4, 92 18; NÍ f. LIOM DO ÚÚTRAČT 38 11; (NÍOS, 7C.) fUAIRE 39 16; -BOT 110 9.

(f)UARAIM, p. fUARAD 27 6, 56 13.

fUASGLAIM, fUASLAIGIM, f. DUINE, 7C. 77 2, 105 33; f. GEASA 120 33; A REIC OIRNE DO fUASGAIL 39 30; p. fUASGLAD [106] 77 6; fUASGOLAD 23 14, 77 2; fUASLUGAD 7 17.

fUAT [95], f. DO 64 1; f. FIR, "f. D'FEAR" 36 2, 3, 74 41, 75 11, 96 2; IS f. LIOM DUINE, 7C. 36 1; IS É f. NA DREIME É 70 19.

fUAČUIGIM, p. fUAČAČAD, "fUAT" 6 25.

fUD, FÉAČ FAD.

fUIGEALL, -EAL [53], "focal," 1 5, 17 32; FOR- 76 1, 95 9; FÉAČ URAGALL.

fUIGEALL, -EAL [53], -D-, "fUIGLEAČ"; FÁGBAIM f. 23 29; GAN f. "AR FAD" 54 23; f. ÁIR "AN MÉID NAR MARBUIGEAD I GCAT," 7C. 40 11, 45 2, 58 3, 63 30, 79 3, 93 15; f. builLE 6 27; A f. "A SLIOCT" 37 13; f. IARAIMN AITLEAGTA "CRUAID" 73 37.

fÚIGFIDE, 7C. FÉAČ FÁGBAIM.

fUIGLEAČ (f.), "an méid nač caitčear" 7C. 20 26, 32 32, 112 17; f. AOIGEAD "an méid nar ITEADAR" 102 4; ÁR GAN f. 115 2; f. ÁIR 79 3.

fUIL, 7C. FÉAČ A-TÚ.

fUIL [42, 181], 27A 29; A FOLA, "A fUIL" 113 43; "ceméal" 7C. 115 6, 8, 121 22; FOLA "GAOLTA" 82 39; FÍON- 40 14; DONN- 3 30; DEAG-FOLA "flaithe" 70 21; FOL-fRAS 83 5.

fUILEAČ, "UASAL" NÓ "CRÓDA" 71 3.

fUILIGIM, p. fUILEAČAD "CRÉAČTAD" 92 38.

fUILNGID, fUILIM-, fULN-, fULAN- [52] "DUINE fUILNGEAS" 122 4.

fUILNGIM, fULNGAIM, (fÁIST. fUILEONGAD, 7C. 68 14, 96 13); f. PIAN, 7C. 4 5, 42 28; f. ("CEADUIGIM") (É DO BEIT, 7C.) 12 12, 21A 14, 59 20, 74 36; f. A OSNAID ORM 11 2; f. (MO) BEIT . . . 10 6, 68 14; f. 'N-A BUN, 7C. "TÁIM FOIDNEAČ FA . . ." 6 30, 96 15; NÍ f. GAN . . . "NÍ FÉIDIR LIOM GAN . . ." 10 3; f. IM FAIL TÚ "LEIGIM DUIT BEIT IM AICE" 21 9; p. fULANG [17], 37 11, 14, 40 18; DO-NÍM f. 65 67; TUIR fULUING "CÚL TACA" 7C. 121 22; f. NAOṁ 3 8; ROIṁ fULUING 110 35; AN f. LEAT É "AN BFUILINGEANN TÚ GO FOIDNEAČ É" 76 24.

fUILTEAČ, "7 fUIL AR" 110 12, 24.

fUINEAD, (f.), "IARTAR" 85 49.

fUINEADAČ, (f.) 70 21, 71 3, 91 18, 20.

ƒuinim, '' beiʀƀim '' 42 17.
ƒuinim, ƒaʀ ƒuin uaisleaċt 78 20.
ƒuinneaṁ, (ƒ.), 11 4.
ƒuinneoȝ, (ƀ.), 85 40.
ƒuinneoȝaċ, teaċ ƒ. 119 16.
ƒuiʀeaċaiʀ, '' aiʀeaċ '' ȷc. 92 38.
ƒuiʀiȝim, ƒ. (ʀe), '' ƥánaim (le) '' 43 33, 69 20, 21; aʀ ƒuiʀiȝ uaṫaiƀ, '' aʀ ƒan 'n-a ɲoiaiṫ '' 107 6; '' ceaṫuiȝim '' (?) 113 20; p. ƒuiʀeaċ [55] '' moill,'' ȷc. 7 1, 86 15, 101 26.
ƒuʀnaiṫe, ƥéaċ uʀnaiṫe.
ƒuʀtaċt [25], ƒoʀ-, ƒ. ƒiʀ, ƀʀóin, ȷc. 12 12, 55 7, 74 24; ƒ. aʀ 1 11, 56 13, 69 9.

ȝ

ȝá, cá, '' cia,'' ȝá caʀa, ȷc. 11 19, 50 12; ȝá tíʀ ṫuit 105 9; ȝá ƒios an, naċ, ȷc. . . . 46 23, 53 25; ȝá ƒaṫ ƀia . . . 94 4; ȝá ṫú, ṫám, ṫús, ȷc., ȝá ṫú, ṫám, ṫás, ȷc. (ṫaṁ, ṫó, ṫí, ȷc.) (aċt), '' ƥá ṫeiʀeaṫ,'' '' i n-aon ƒocal aṁáin,'' 5 23, 7 20, 26 22, 64 18, 65 26, 86 35, 97 22, 107 15, 112 12, 117 30; (ṫuime ȷc.) ȝá ṫtáim, ȷc. ṫairis 52 20; ȝá ṫás, '' caṫ n-a ṫaoƀ,'' 67 26, 76 25; ȝá cruaiṫe, ṫeacra, ƥeaʀʀ, meisṫe, ȷc., ƥéaċ cruaiṫ, ṫeacair, ȷc.
ȝa [81] '' ȝa ȝréime''; ȝaoiƀ ȝoile 13 11; ȝʀian- 93 12.
ȝá [81] '' lann,'' 16 8, 79 12, 83 10, 15; ȝa bulȝa 104 25; aon- 40 10; coʀʀ- 91 50; ȝall- 100 25; ȝoʀm- 110 12; ƥéaċ ƥo-ȝa.
ȝaƀa, ƥéaċ ȝoƀa.
ȝáƀaṫ [11, 104] '' baoȝal '' ȷc. 3 5, 21 9; a ȝ. '' ȝ. uaiṫ '' 37 37; i ɲȝ. ó 10 36; beaʀn -aiṫ 52 32; cʀéaċt -aiṫ 54 27; ƥíoʀ- 54 27.
ȝaƀáil (i ȝcoṁair beoʀa, ȷc.) 121 5.
ȝaƀaiṁ, ṫáiȝ, láiṫe. uaċ. 1. ȝaƀaim 59 26; 3. -ȝaƀann 1 7, -ȝaƀ, -ȝeaƀ 48 2, 52 28; iolln. 3. ȝaƀaiṫ 21a 15, -ȝaƀaṫ 34 1; Coiƀ. ȝaƀas 98 17; Céast. ȝaƀ(ṫ)a(i)ʀ 15 13, 52 10, 91 38, 93 42;
ƥáist. uaċ. 1. ȝéaƀaṫ 111 27; 3. ȝéaƀaiṫ 93 43, -ȝéaƀa 11 31; iolln. 1. -ȝéaƀam 102 22; Coiƀ. ȝéaƀas 97 20.
Coiɲȝ. uaċ. 2. ṫo ȝéaƀṫa 101 41; 3. -ȝéaƀaṫ 48 4; iolln. 3. -ȝéaƀais 102 18;
ƥoiɲƀ. uaċ. 3. ȝaƀais 58 18, ṫo ȝaƀ, 71 6, ṫo ȝeaƀ 93 27, 51; iolln. 3. ṫo ȝabsaṫar 87 15; Céast. ṫo ȝaƀaṫ 40 27;
Oɲƀuiȝ. ȝaƀ 11 22; ȝeiƀ 41 46, 48 11, 72 1; Céast. ȝaƀar 48 23;
p. ȝaƀáil [148] 12 8, 103 20.
ɲanɲȝ. éiȝn, ȝaƀṫa 82 1; '' capio '' 12 8, 48 11, 57 32; ȝ. éiʀinn, ȷc. ''éiʀiȝim im ʀíȝ ar é.'' 71 6, 97 20; ȝ. ċuȝam é 111 27; ȝ. ȝʀeim (ṫe) 91 25, 93 42; ȝ. m'éiṫeaṫ 58 18; '' ȝlacaim le,'' ȷc. 1 7, 12, 40 27, 48 23, 106 9; ȝ. maʀ ṁasla, ȷc. é. 82 1; ȝ. ȝaol, ƥéaċ ȝaol; ȝ. (''ceapaim'') ṫuaim, ȷc. 21a 15, 85 15; ȝ. ƥeaʀȝ, ṫoiʀċeas, ȷc. 5 21, 27a 10, 48 2, 27, 80 33, 110 3; ȝ. t'ṁlaċt 87 15; ȝ. aiṁƀeas, '' ṫo-níṁ ȝníoṁ baoṫ '' 21 5; ȝ. ṫreise aʀ, '' a-táim ṫána aʀ '' 11 22; ȝ. sliġe, ȷc. 3 6, 59 26, 96 18; ȝ. cuinȝ 59 5; ȝ. ṫíol 40 13; ȝ. ȝlanaṫ, ȷc. '' ȝlantaʀ mé '' 10 14, 11 22, 30 19, 52 21; ȝ. ṫʀuim ʀóiṫ ʀe, '' sáiṫim as mo ƀealaċ '' 91 38; ȝ. aȝ '' a-táim i ƀʀaƀaʀ ṫo '' 11 31, 34 1; ȝ. aʀ, '' cosȝaim '' 57 11, 67 36, 86 41, 88 3; ȝ. ȝan '' do without '' 102 18, 22; ȝ. le '' cuiṫiȝim le '' 15 13; ȝ. le '' ȝéillim, maiṫim, ȷc. ṫo '' 30 22, 48 4, 52 28, 59 5, 82 36; ȝ. le, ʀe, '' pósaim '' 107 26; ȝ. le '' a-táim ƥa aon-ċuinȝ le '' 48 23; ȝ. ʀe, '' ƥáilṫiġim ʀoiṁ '' 17 30; ȝ. ʀe '' cuiʀim i n-aȝaiṫ '' 98 42; ȝ. beiʀn ʀe 98 17; ȝ. seaċ '' ní maiṫ liom aiṫne aʀ,'' '' I cut '' 101 41; ȝ. ċaʀ ''ƥailliȝim'' 59 18; ȝ. séala 72 1; sȝoʀ ṫá nȝaƀáil '' ṫá n-uȝṁuȝaṫ '' (?) 103 20; is ȝaƀṫa aʀ 57 11, 101 47.
ȝaƀal, ȝaƀlaim, ȷc. ƥéaċ ȝo-.
ȝaƀáltaċ, ṫeoċ ȝ. 111 24.
ȝaƀann, ƥéaċ ȝoƀann.

Gabluigim ó "cimim ó" (?) **111** 31.

Gac, (**Caoibh.** gac, gaca **74** 58, **99** 29); gac coir, gc. oíob (oen dá coir) **21** 10; gac a n-, gac arc, 'gac narc, gc. **64** 7, **84** 11, **93** 43; gac ré n- **11** 12, **60** 15; g. n-oíche **98** 3; leis, dá, gc. gac, **féac** le, tre, do, de, gc.

Gád [38], "easbaid" gc. i ng **106** 29; doras gáid "weak point in defences," gc. **100** 24; -ṫear **98** 31.

Gad [73].

Gadaim, **46** 24; g. de **5** 4, **67** 43; g. ó **93** 17; **p.** goid [42] **27a** 25.

Gadar [17].

Gaibnead "obair gabann" **61** 4.

Gáibtheac, "contabartac" gc. **75** 30; fonn- **96** 27.

Gaibtige (**b.**) **96** 20.

Gaineam [53].

Gair [14] (na gárda **68** 33, **féac** gáirde TD **22a** 39); **29** 29, **70** 13, **85** 16, 17; bionn- **70** 15.

Gairbe (**b.**) **41** 5, **111** 30.

Gairde, "túr faire" (?) **119** 24.

Gairde, **féac** gairid.

Gáire (**b.**) **67** 36, **77** 13.

Gairid [142], **29** 37, **37** 2; g. d'aimsir **121** 16; g. ó **96** 19; (níos, gc.) gairde **89** 26.

Gairm, (**b.**) "glaodac," g. sluagaid **24** 1; g. síosa **61** 1; téid, cuirim g. ar **3** 32, **34** 25, **99** 10; téid g. ó **34** 25; dom ġ. anonn, gc. **93** 10, **109** 2; fear gairma "callaire" **64** 37; teacht fa ġ. "géillim don ġ." **21** 13; "ainm," "diodal" **3** 13, **83** 5, **89** 15; g. an ġrádha "céim" gc. **24** 29; flaith, gc. do ġ. de "d'ainmniugad" **91** 55, **110** 6; "clú" **91** 28.

Gairge, **féac** goirge.

Gaisde [2], i ng. **32** 11; i ng. gabála **57** 32; buain i ng. ġráid **103** 16; i ng. an éaga **52** 10.

Gaisgeadh [11], **82** 4, **85** 10.

Gaisgidheach, (f.), **98** 28; g. áġa **96** 35.

Gal [73], goil [14], "teas ġréine," gc. **48** 36, **49** 7, **66** 6, **83** l.5, **89** 2, **109** 8; "teas trodha, féile," gc. **80** 24, **103** 14, 20; ceannċa goile **73** 29; flaith, treas, gc. goile **73** 11, **85** 58, **96** 12; com- **88** 4; ro- **48** 36; tonn- **88** 4; -earrach **83** 15; -te **89** 2.

Gal, **féac** gol.

Galar [17], **32** 31.

Gall-, -ġa **100** 25; -ġobal **119** 33; -mhuileann **120** 5; -ġaileach **85** 45.

Gallaing, "galleon" **91** 53.

Gallda, duine, gc. g. **72** 6, **114** 30.

Gamh, **féac** gomh.

Gamhain [34].

Gan[e] (**Réamh.**), (is minic nach séimiġeann sé sna ll. **84** 17, gc.); +**Áins.** **34** 20, **42** 2, **51** 2, 7, **70** 16; **77** 3, 18, **91** 48.

Gann, "neamhflúirseach"; ġrásta, iul, sliġe, dáil, ġníomh, breach, gc. g. **24** 20, **34** 4, 6, 23, 33, **72** 32; "gortach," "neimhfial" **34** 2, **119** 38; neamh- **45** 13.

Gaoidhealg [12], mín Gaoidhilge, "mín i gcainnt" **71** 24.

Gaois [14, 115] **87** 4; ro- **99** 1.

Gaol [60+], (na gaolta **6** 9, **93** 2), "goire ar ngaoil" **94** 3; is beag mo ġ. le **45** 4; g. don chóir le **3** 35; "duine gaoil" **6** 9, **10** 36, **93** 2; ní g. ábhacta inn **67** 15; "gráð as dual do ghaoinib gaoil" **23** 24, **40** 2; glacaim, gabaim do ġ. "dobeirim duit an ġráð as dul do duine gaoil" **21a** 19, **44** 10, 13, **93** 43; daob- **39** 20; -mhaith **45** 8; -aithreamhail **89** 15.

Gaolmhar, sliġe ġ do **25a** 22.

Gaoth (**b.**) **110** 22; -reod **83** 20; -muir **96** 18.

Gaoth, "crionna" **67** 38.

Gar, g. do duine **116** 7; g. do chobair **74** 53; g. do dubad **68** 31; is g. an tairngire do **97** 42; g. do dhíġ, gc. **100** 2; ní g. "is deacair" **121** 2; ní fiadhach g. **86** 13; (níos, gc.) goire **9** 8, **26** 29, **45** 6; gá goire dom dul **60** 40.

Gar, (f.), i ng. do **49** 7; -im, gc. ġ. **81** 40, **112** 15.

Garb, **71** 17, 24; -ġlúineach **97** 34; -leachtach **92** 16.

Garg, cat g. **79** 5; fíon g. **113** 25; grian ġ. **119** 19; mór- **71** 4, 15.

Garrda, (f.), **7** 2.

Ꞓart, '' péile,'' -ꝑoıreann **46** 1; -Ꞓlan **70** 2; **ꝑéaċ** LCAB xli 99.
Ꞓart, **ꝑéaċ** Ꞓort.
Ꞓas [96].
Ꞓastꝺa, cruas Ꞓ. **14** 14; ruaıꞒ Ꞓ. **41** 3; corn ꝺonn- **85** 37; sluaꞒ borb- **87** 9.
Ꞓasraꝺ [12], -raıꝺ [13], **85** 19, **107** 30.
Ꞓé^c (cé, Ꞓé, cıa, ꝯc. sna **ll**; **10** 32, ꝯc.); Ꞓé (a-) ꝺeırım, (a-)tá, ꝯc. **3** 32, **5** 16, **10** 2, **20** 17 (aċt Ꞓé); Ꞓé ꝺo ꝑás, ꝯc. **17** 8, **67** 51; Ꞓé ꝺuꞒ, ruꞒ, ꝯc. **113** 41; +ꝑon. **láıṫ**. **3** 28, **11** 27, **29** 18, **65** 37; +ꝑon neaṁꝑ. Ꞓé ḃeıṫ **5** 16, neıṁıonꞒnaꝺ Ꞓé ꝺo-neımn **37** 14, roḃ' ıonꞒnaꝺ Ꞓé maꝺ **42** 34; Ꞓé ꝺo ḃeaꝺ (?) **32** 16.
Ꞓeaꝺ, **ꝑéaċ** Ꞓaḃaım.
ꞒéaꞒ [39] '' Ꞓ. croımn '' ꝯc. **43** 2; Ꞓ. ós ꝑıoꝺ **35** 16, **109** 22; '' cruıṫ '' **85** 45; -aḃall **117** 20; -arsaıꝺ **117** 7; -ḃán **86** 33; -ḃeanꞒán **97** 4; -craoḃ **79** 9; -cruımn **114** 15; -ꝑıar-ḃoꞒ **91** 37; -ꝑıoꝺ **39** 33; -Ꞓeal-taıs **92** 41; -lıos **68** 36; -lom **42** 6; -mıaṁꝺa **101** 1; -sꝺaraċ **70** 14; -ślat **105** 2;- ṫulaċ **68** 10.
ꞒéaꞒaċ, port Ꞓ. '' port ꝑaırsıng '' ? **41** 10.
ꞒéaꞒꝺa, baıs- **74** 15.
Ꞓeal, **69** 11, **99** 31; (nıos, ꝯc.) Ꞓıle, ꝑan Ꞓıle Ꞓrıan **38** 8; -ċaolaċ **106** 33; -ċoılleaċ **114** 20; -ꝺaṫ **97** 24; -ꝺorrsaċ **105** 5; -éan **113** 31; -learꞒ **118** 13; -nuaıꝺe **83** 17.
Ꞓealaım, **75** 5, **80** 2, **93** 22.
Ꞓeall [65], Ꞓ. re, '' urraꝺ,'' '' security for '' **2** 8, **7** 15, **111** 38; Ꞓaḃaım, Ꞓlacaım, Ꞓ. '' I distrain '' **7** 12, 24, 25; cuırım Ꞓ. ('' compete '') leaṫ (ꝑa . . .) **67** 47, **90** 16; ní cóır Ꞓ. ('' comparáıꝺ '' ꝯc.) ꝑır ꝺá ċéile **91** 39; ḃeırım, Ꞓaḃaım, ꝺo-Ꞓeıḃım, ꝺo-ḃeırṫear ꝺoṁ, ḃeanaım, tá aġam, tá lıom, Ꞓ. ꝺíoṫ, Ꞓ. uaıṫ, ꝺo Ꞓ. '' táım níos ꝑearr, ꝯc. ná ṫú '' **3** 11, **73** 33, 40, **100** 8, 13, **117** 10, 34, 36; ḃeırım, Ꞓaḃaım, ꝯc. (ut supra) Ꞓ. saıꝺḃrıs, Ꞓ. ar śaıꝺḃreas, Ꞓ. re saıꝺḃreas, Ꞓ. ı saıꝺḃreas, '' tá saıꝺḃreas, ꝯc. ṫar ḃarr aġam '' **91** 10, **96** 17, **111** 25; ḃeırım, Ꞓaḃaım, ꝯc. (ut supra) ꝺíoṫ, uaıṫ, Ꞓ., ꝺo Ꞓ., saıꝺḃrıs, ar śaıꝺḃreas, re saıꝺḃreas, ı saıꝺḃreas, ''táım níos saıꝺḃre ná ṫú '' **52** 24, **57** 25, **96** 17, **99** 2, 4; a-ꝺeırṫear Ꞓ. aġam ''aꝺeırṫear Ꞓo ḃruılım ṫar ḃarr '' **117** 18; (is) cóır Ꞓ. ı saıꝺḃreas ꝺom **112** 2; ı ng. re '' ꝺe ċıonn,'' '' propter,'' ꝯc. **18**a 4, **43** 12, **51** 3; ı ng. re a ċlóꝺ; > '' ḃeaꞒ naċ sġrıosta ''(?) **59** 9; ı ng. ꝺo Ꞓuıꝺe, ''mar ıarann ṫú é '' **10** 19; is mé 'n-aꞒ. (?) **32** 37; ı ng. ꝺá Ꞓáḃaꝺ **86** 27; ꝑear Ꞓıll ꝺoo Ꞓníomraıꝺ, ''ꝺo leıṫéıꝺ-se'' ꝯc. **85** 11; Ꞓıll (**ṫaoıḃr.**) ''ṫar ḃarr,'' '' prize-,'' **73** 43, **77** 13; Ꞓeall caıṫme **27**a 26.
Ꞓeallaım, **2** 14, **48** 18; Ꞓ. é ꝺo ꝺéanaṁ>'' baꞒraım é ꝺo ꝺéanaṁ '' **80** 33, **104** 9; Ꞓ. '' taırnꞒırım '' **93** 11; **p.** Ꞓeallaꝺ **4** 3, **20** 2, **104** 9, **111** 28; mo Ꞓ. Ꞓo . . . '' ráꝺ [Ꞓo ḃruılım aꞒ ꝺul '' ꝯc. **20** 2; Ꞓeall [95], mısꝺe a ng. ꝺá seaċna sın **86** 34.
Ꞓealltoıꝺeaċt, '' Ꞓaḃáil Ꞓıll'' **7** 25.
Ꞓeaṁar [11], **10** 14, **52** 23.
Ꞓeaṁ-oıꝺċe, '' oıꝺċe ꝑuar '' **96** 14.
Ꞓeaṁraꝺ, **ꝑéaċ** Ꞓeıṁreaꝺ
Ꞓean [95]·
Ꞓeanmnaıꝺ, ꝺuıne, ꝯc. Ꞓ. **122** 20.
Ꞓéar, -ıomꝺa **83** 8; -leaḃaır **91** 52; -reannaċ **117** 13; -rınn **106** 24; -ınġeın- **70** 13.
Ꞓearr [65], aımsear, ꝯc. Ꞓ. **5** 4; Ꞓ. ó '' comꞒar ꝺo '' **7** 28; Ꞓ. ó ꝑríoṫ . . . **39** 1; Ꞓ. ḃıas sé '' ní ḃeıṫ sé ı ḃꝑaꝺ . . . '' **97** 6; Ꞓ. Ꞓur ꝑuasġail ''ꝺ'ꝑuasġail sé Ꞓo luaṫ '' **58** 17; (nıos) Ꞓırre; as Ꞓ. Ꞓnaoı **44** 5; -ṡaolaċ **112** 11.
Ꞓéaruıġım, Ꞓ. Ꞓráꝺ **15** 5.
Ꞓeas, **ꝑéaċ** Ꞓeıs.
Ꞓeaslaċ, '' lúṫmar '' **80** 25.
Ꞓeıḃ, **ꝑéaċ** Ꞓaḃaım.
Ꞓéıḃeann [11], **39** 16, **94** 10.
Ꞓéım (ḃ.), Ꞓ. na hoıġe **27**a 24.
Ꞓeıṁeal [53, 54], **39** 15, **63** 11; Ꞓ. ꝺıomꝺaꝺ **30** 7; -ꝺrom **100** 20.
Ꞓeıṁleaċ [22], '' Ꞓeıṁeal.''

Geiṁliġim, 109 11; beangáim- 89 23.
Géimneaċ, (b.) 111 24.
Geiṁneaṫ, Geaṁ- [11] teann-áil 89 23.
Gein, Gin, (b.), > "duine" 38 8; g. buaṫa 60 1, 91 36; g. na ngrás 38 17; g. soċair 17 21; céid- 55 3; guais- 110 2; póir- 83 16.
Geinealaċ, (f.) 60 1, 71 1.
Geinim, Ginim, (Aistr. 7 neaṁa.) g. de 27a 12; g. ó 15 7, 93 51; g. a h- 100 8; geintear ó 102 6; p. geineaṁ-aim [10] 6 13, 70 2.
Geis, [14, 115], congbaim, coṁ-allaim, fuasglaim, 7c. g. 68 36, 40, 120 33; is dod ġeasaiḃ, is ġeas duit, é do deanaṁ "tá d'fiaċaiḃ ort gan é do déanaṁ" 68 37, 38; cuirim fa ġeasaiḃ dú gan dul 120 25; dún go n-a ġeis "7 geis ag baint leis" 119 4; gan ġeis dá bearnaḋ "gan briocht d'féadfaḋ é do bearnaḋ" 89 20; céid- 68 36; éim- 68 39.
Géis, (b.) >"fiaṫ," "bain-ríoġan," 7c. 70 4, 99 5.
Géisim, "sgréaċaim" 29 14, 50 22; uma ngéisid cuill 110 39; g. re>"fáiltiġim roiṁ" 93 8, 105 34.
Géimaḋ, g. í ann "even it" 82 5; féaċ is, gid.
Giall [95, 96], 85 39, 109 6; g. goill "g. ó ġall" 7c. 85 31, 117 12; ní gaḃċar mo ġ., "táim neaṁ-spleaḋaċ" 82 28; is g. daṁ é "géilleann sé daṁ" 80 24, 85 33, 102 11; is dú g. daṁ, "ba ċeart géilleaḋ daṁ" 91 20.
Gid (gi, giod, gid, cid sna ll), g. ann, 7c. atá sé . . . 64 1; g. bé (duine, ruo, 7c.)+Coid. Tásc. 26 1, 40 1, 94 7; g. bé (duine, ruo, 7c.)+fon. 60 9, 95 7; g. bé do braiṫ, >"ós coiṁair cáiġ" 86 29; g. bé do beiṫ, >"dá mbeaḋ duine . . ." 60 9; g. cia, créad, an peacaḋ, 7c. "gid bé an peacaḋ" 25a 20, 72 18; g. cia le gcaiṫċair 34 2; g. créad eile "'pé sgéal é" 94 7; g. ós g. sean+fon. 42 11; g. cuin do-ċiu 119 37; gid cuin ṫis 25a 23; g. ("even") ruo, duine, 7c. 5 12, 78 14, 80 1, 82 1, 84 18, 90 3; g. é (féin) an ruo, duine, 7c. "even the . . ." 25 11, 30 21, 46 20; an ruo, 7c. g. é ann 52 23; mise g. mé ann "even I" 8 9; g. eaḋ, "dá aiṁdeoin sin" 20 15, 21 15, 75 33, 91 4, 12; gideaḋ=gid (?) 42 30.
Gile, (b.) 3 31, 99 31.
Gile, féaċ geal.
Gill, féaċ geall.
Gille, féaċ giolla.
Gin, féaċ gein.
Gin (gin, gion, gen, cin, 7c. sna ll.), g. go . . . "gid naċ" 3 29, 11 28, 30 28, 60 33, 84 5, 91 15, 110 11, 116 5.
Giolla, Gille [80], 35 13, 42 46.
Giollanaḋ, [12], -raid [13], 89 10.
Girre, Giorra, féaċ gearr.
Glac, (b.), 3 31, 71 5; g. i n-aġaid ordóiġe 75 17; is a. ġ. 'n-a ġar 53 5; -saor 69 25.
Glacaim, 79 12, 93 3; g. fearg. 7c. 87 3, 16; g. gaol, geall, 7c. féaċ gaol, geall, 7c.
Glais [14], Glaise [7], "sruṫ."
Glaiseaċ, mall- 74 46.
Gláiṁ, 111 18.
Glan [73] 41 27, 91 5; -ċas 95 19; -ċuiṁne 102 10, -ċleaṫ 60 11; -leaṫan 117 33; -lúir-eaċ 97 34; -nuaiḋe 100 17; -ré 97 41; -sliom 117 50; -sluaġ 70 9; -slisneaċ 87 2; -tealċaċ 122 5; -uaiṫneaċ 122 21.
Glanaim, (Aistr. 7 neaṁa) 24 22, 90 9; "uaisliġim" 73 43; gaḃáil glanta "beiṫ dá ġlanaḋ" 11 22.
Glas, criosdal g. 49 8; uisge g. 39 18; gall g. "7 éideaḋ cruaiḋe air" 91 26; súl- 70 9; dearc- 91 52; arm- 85 32; lann ċorr- 97 35; -beann 96 38; -linn "móta uisge ġlais" (?) 119 23; -muir 29 9; -rinn 54 21.
Glas [96], g. do dúnaḋ, ċur, druo, laṫaḋ, osglaḋ, 7c. ar duine, ċisde, 7c. 11 2, 40 6, 14, 103 12; "géibeann" 7 10, 11 1; g. ("cosg") orra 92 7, 110 19; g. ("coisgeoir") na bfear, 7c. 71 3; "triobloid" 7c. 27a 14, 60 27; 'n-a ġ. orm "coisgiġe orm" 7 3.

Ȝlᵉ, -ḋeaȝ-óʀ **114** 27; -ḋonn **102** 22; -ȝeal **49** 10, **98** 31; -Ȝlac **24** 21; -nuaiṫe **85** 13.

Ȝleacaċ, beo- **89** 11.

Ȝleann [66], **20** 5; Ȝ. na nᵭeoʀ **45** 1; -ṁuiʀ **71** 10.

Ȝleannaċ, ꝓolṫ Ȝ. **41** 31, **113** 13; maoiṫ- **114** 35; ṫíʀim- **89** 12.

Ȝlᵉas [95], **119** 33.

Ȝlᵉasaim, **23** 18, **111** 23.

Ȝleic [42], "ᵭoiᵭ" ꝛc. **25** 3, **91** 46; Ȝ. ʀe ᵭuine **91** 49. Ȝaḃaim ʀe a Ȝ. **98** 42; ní miʀe ᵭo Ȝ. é ná . . . **84** 47.

Ȝleo [97, 108], **64** 19, **74** 38; ní ḋóiȝ Ȝliaḋ ḋaṁ é **110** 40; Ȝoʀt Ȝliaḋ **91** 23; Ȝleo-luċt **110** 32; Ȝliaḋ-ċaṫ **79** 5; Ȝliaḋ-ḃúʀcaċ **108** 16; Ȝleo-Ȝuim **109** 18; ʀoi- **85** 12; móiʀ- **85** 33.

Ȝleoḋ [96], é ᵭo Ȝ. "é ᵭ'eaḋaiʀḋealuȝaḋ" **60** 16.

Ȝliaḋ, ꝓéaċ Ȝleo.

Ȝlic, ᵭuine Ȝ. **1** 7; Ȝaoiṫealȝ Ȝ. **95** 9.

Ȝlioca, (ḃ.) neiṁ- **75** 18.

Ȝloiṁ [45], aʀ ᵭaṫ Ȝloine Ȝoiʀme **74** 63; míon-Ȝloiṁ "sȝáṫán" >"loċ ciuin" **113** 26.

Ȝloin [45], =Ȝloine, **44** 4.

Ȝloine [2], "Ȝeanmnaiṫeaċt" ꝛc. **21** 26.

Ȝlóiʀ (ḃ.), "clú" ꝛc. **3** 3, **93** 20.

Ȝlóʀ, Ȝlán [96], **14** 7, **109** 2; Ȝ. ᵭeampaill, "caiṁṫ i n-eaȝlais" **60** 26; Ȝ. aiṫȝeaʀʀ é, "i n-aonꝺocal aṁáin" **61** 12; -ḃuiṁne **107** 17.

Ȝlóʀḋa, ʀí Ȝ. **61** 17.

Ȝlóʀṁaʀ, óȝ Ȝ. **37** 44.

Ȝlᵭa [5], "bʀollaċ," ꝛc. **85** 45.

Ȝluaiʀim (Aiʀt. ꝛ Neaṁa.) **69** 14, **74** 2; Ȝluaiʀᵭeaʀ é ᵭe "baiṁᵭeaʀ é ᵭe" **75** 38; p. Ȝluaᵭaċt [25], Ȝ. le Ȝlóiʀ "ḋúil i n-aoʀ an ᵭaoȝail" **38** 5; aȝ Ȝ. "aȝ imṫeaċt" **101** 37.

Ȝlúmeaċ, Ȝʀuaiȝ Ȝ. "Ȝʀuaiȝ ꝑann, solúbṫa," ꝛc. **39** 32, **98** 22; lúiʀeaċ Ȝ. **97** 34;

Ȝlúṁ [44], **98** 17; ᵭoiʀnim Ȝ. **109** 7; Ȝ. Ȝaoil **60** 1, 2, **109** 15; -ṁaol **114** 21.

Ȝnaoi [98, 99], "áilneaċt", "ꝑaḃaʀ," "Ȝlóiʀ," ꝛc. **21** 9, 19, **49** 7, **85** 29, **91** 4, 8, **99** 11, **101** 39, **103** 30, 32.

Ȝnás [38], "ʀuᵭ ṫuiṫeas amaċ Ȝo Ȝnáṫ" **3** 37; i ng. na Ȝlaice ḋá ḃꝑuil **78** 10.

Ȝnáṫ, "Ȝnáṫaċ" **19** 3. **68** 19, **85** 30; ᵭo Ȝ. "Ȝo Ȝnáṫaċ" **3** 36, **8** 12; (níos, ꝛc.) Ȝnáiṫe **79** 28; muiʀear- **85** 40; -ꝑál **24** 30, **49** 5; -allṁuraċ **89** 6.

Ȝnáṫ, (ꝑ.) sean- **117** 17.

Ȝnáṫaċ, **122** 9.

Ȝnáṫaiᵭ, leg. -aiȝ, **onᵭuiȝṫeaċ** ó "Ȝnáṫuiȝim" (?) **17** 22.

Ȝnáṫuiȝim, Ȝ. é **48** 16, **81** 38; p. -ṫuȝaᵭ **67** 44.

Ȝnê [98, 99], "cosaṁlaċt" "snuaᵭ" **17** 13, **42** 33; Ȝ. an aisᵭiʀ aʀ **58** 11; ᵭo aṫʀuiȝ sé Ȝné ("ᵭo ᵭeaʀȝuiȝ") an ȝall-ȝa **100** 25; ᵭo aṫʀuiȝ Ȝ. ᵭá haȝaiᵭ, ꝛc. **16** 4, **58** 18, **103** 4; móʀ ng. as a ngaiʀṫear sᵭéaclái ʀ "is iomᵭa cuma" "is iomᵭa ċúis" . . . (?) **54** 2; i ng. ᵭíoȝḃála ᵭuit **58** 20; -ᵭonn **95** 18.

Ȝníoṁ [95], **14** 14; "coiʀ" ꝛc. **80** 9, **101** 18.

Ȝníoṁaʀṫaċ, "ꝑuimneaṁail," ꝛc. **85** 29; ciaᵭ Ȝ. (ciall?) **19** 10; leg. ṡníoṁaʀṫaiȝ?

Ȝníoṁʀaᵭ [maʀ 12] ; **61** 3, **85** 11, **91** 1, 4, 5.

Ȝnúis [14], **49** 6; -ᵭéaᵭla **102** 31.

Ȝo (Néaṁa.)+Áins. "Ȝo ᵭtí," ꝛc. Ȝo Ȝéiȝ n-aisᵭriȝ **86** 15, Ȝo ꝓóᵭ mbʀaonaċ **109** 9; +Ƭuilliʀ. Iollʀ. Ȝo ᵭoraiḃ **106** 12; +Alṫ, Ȝus an n- **20** 6; Ȝus na Ȝʀásaiḃ **34** 26; +Aiᵭ. Ṡealḃ. Ȝo a ᵭáil, ꝛc. **38** 9, **79** 8, Ȝo a neaṁᵭocraiḃ **83** 1; Ȝus aniu, anoċt, ꝛc. **23** 21, 25a 25; +ꝑoʀa. ċuȝam **5** 14; ċuȝaᵭ, -ᵭ, **1** 1, **2** 3; ċuiȝe **11** 3, **58** 11; ċuice **17** 12; ċuȝainn 21a 17; ċuca **6** 41, ċuȝa **77** 1; Ȝo Ȝnáṫ, léiʀ, ꝛc. ꝑéaċ Ȝnáṫ, léiʀ, ꝛc.; ní ḃʀón, ꝛc. Ȝo . . .; "níl aon ꝑíoʀ-ḃʀón aċt . . ." **79** 7; Ȝo>"ᵭaoḃ amuiȝ ᵭe" **104** 18; Ȝo cáċ aʀ . . . "nó Ȝo mbeiṫ cáċ aʀ . . ." **24** 16, Ȝo buaim . . . "Ȝo ᵭtí Ȝuʀ ḃain . . ." **40** 22.

Ȝo, (=Ȝuʀ), ꝑéaċ is.

Ȝó, ꝑéaċ Ȝa.

Ȝo n- (Néaṁa.), +Ƭuilliʀ. **17** 2; (aċt bíonn "Ȝo nȝné ngil," "Ȝo méin suilḃiʀ" ꝛc. Ȝo minic sna ll, **17** 32, **49** 6, **67** 12); Ȝo

ḃριοs **90** 19; +ᴀıꝺ. ṡeᴀlḋ., ꝺo n-ᴀ **20** 8, **25ᴀ** 26, 27, **74** 47; +ꝑoꝛᴀ. ċoıḋ. ꝺo n-ᴀ ꝺᴛıꝺ ꝺe **37** 30.

ꝺo n- (**Coṁn.**), (ᴀ) ᴀ-ꝺeıꝛım, meᴀsᴀım, ꝛc. ꝺo n-, ꝺuꝛᵉ **1** 1, **21ᴀ** 20; (ḃ) "nó ꝺo n-", +lᴀíḋ. **48** 11, +ꝑáıꝛꝺ. **26** 8; +ꝑoıṁḋ. ꝺuꝛᵉ **25ᴀ** 14, **27ᴀ** 4; +ꝑon. ᴀċᴛ ꝺo ᴏᴛí **6** 22; (ċ) ı ᴏᴛoꝺᴀċ clᴀ́ꝺᴀıl ᴀınmneᴀṁlᴀ ıꝺ éıꝺın, ıꝺ cóıꝛ, ᴀꝛ eᴀꝺlᴀ, ᴛᴀꝛlᴀ, ꝛc. ꝺo n- **3** 20, **21ᴀ** 2, 8, **26** 12, **61** 11; ꝑéᴀḋ eᴀꝺlᴀ, ꝛc.; (ᴅ) ı n-ᴀḃᴀıꝛᴛ cuꝺbónᴀ, +ꝑon. lᴀıḋ. **2** 7, **3** 26, **37** 39; +ꝑon. neᴀṁꝑ. **46** 22, (ꝺo) nᴀċ **74** 68; (e) ı n-ᴀḃᴀıꝛᴛ ıᴀṁᴀıꝛᴛ **17** 13, ꝺuꝛᵉ **3** 39; (ꝑ) ı n-ᴀḃᴀıꝛᴛ ꝺuıḋᴇıꝺ ꝺo n-, + ꝑon. lᴀıḋ. **9** 1, **25** 1, **26** 30, **61** 19; ꝺuꝛ ṁeᴀlᴀ **25ᴀ** 25, **60** 30.

ꝺoḋᴀ, ꝺᴀ- [131], **43** 10, **81** 34.

ꝺoḋᴀl, ꝺᴀ- [12, 192] "pillar, ꝛc." **9** 11, **119** 33; "cuᴀılle mᴀꝛ ṫᴀċᴀ ꝑᴀ ċᴀnn," ꝛc. **89** 23, **93** 46; ꝺ. ꝺéıne **29** 17, **42** 35; ꝺ. ("cᴀoḋ") ꝺeıneᴀlᴀıꝺ **71** 1; "ᴛᴀċᴀ" > "lᴀoċ" ꝛc. **52** 18, **70** 20; ꝺᴀll- **119** 33; coıll-ꝑıᴀꝛ- **89** 23; ꝛío- **70** 20.

ꝺoḋᴀnꝺ, -ᴀṁ, "póᴀ" **7** 31, **76** 2.

ꝺoḋlᴀım, "ᴛáım mᴀꝛ ṫᴀċᴀ ꝑᴀ" **42** 35; ꝑ. ꝺoḃlᴀḋ, ꝺᴀ- [11].

ꝺoḋlᴀ́n, (ꝑ.) ꝺ. ꝺᴀoıl, **60** 7, **106** 30.

ꝺoıḋḃéᴀl [12, 35], "cuᴀn cᴀol" -ınnseᴀċ **89** 2.

ꝺoıḋneᴀḋ, ꝑéᴀċ ꝺᴀıḋ-.

ꝺoıḋnꝺeᴀḋ [11], "cuꝛ ı ḃꝑónᴀ," ᴛıomᴀ́n- **89** 23.

ꝺoıᴛ, ꝑéᴀċ ꝺᴀꝺᴀım.

ꝺoıl, ꝛc. ꝑéᴀċ ꝺᴀl.

ꝺoılllım, ꝺ. ᴀꝛ **86** 30.

ꝺoılllseᴀċ, (ḃ.) "ḃᴇᴀn eᴀċᴛꝛᴀnnᴀċ" **66** 13.

ꝺoıṁ, ꝑéᴀċ ꝺoṁ.

ꝺoım, ꝺuım, ꝑéᴀċ ꝺoınım.

ꝺoımeᴀċ, ꝺonᴀċ, ḃeo- **79** 1; céᴀᴅ- **71** 3.

ꝺoınım, ꝺonᴀım, ꝺoıntᴇᴀꝛ ᴀn ꝺꝛıᴀn, ꝛc. **46** 43, **86** 17, **90** 9; ꝑ. ꝺoım, ꝺuım [42] **16** 5, **19** 14; ꝺ. cꝛuᴀıꝛ **103** 26; ꝛo- **38** 14, 16, **90** 9.

ꝺoıꝛe, ꝑéᴀċ ꝺᴀꝛ.

ꝺoıꝛe, (ḃ.) ı nꝺ. **75** 2, **85** 17, **88** 9.

ꝺoıꝛım, "ꝺlᴀoḋᴀım" **24** 2, **80** 21; ꝺ. ᴅe "ᴀınmnıꝺım" **7** 26, **89** 6.

ꝺoıꝛᴛ, ꝺuıꝛᴛ, "seᴀꝛḋ" ꝛc. ꝺꝺéᴀl ꝺ. **31** 25, **118** 15; mᴀlᴀıꝛᴛ ꝺ. **35** 12; ꝺᴀlᴀꝛ ꝺ. **46** 16; ꝛo- **31** 18.

ꝺoıꝛᴛe, ꝺᴀıꝛᴛe, "loısneᴀċ," ꝛc. ᴀ́ıᴛ, cúıꝛᴛ, ꝺnúıꝛ, ꝺꝛıᴀn, ꝛc. ꝺ. **65** 11, **68** 4, 22, **92** 44, **114** 6; colꝺ- **68** 34.

ꝺoıꝛᴛeᴀċ, (nío) ꝺoıꝛᴛıꝺe nᴀ́ **80** 12.

ꝺol, ꝺᴀl, ꝺul [69, 70], **ꝺoıl** [14], "ᴅéᴀꝛᴀ," ꝛc. **26** 28, **37** 33, **79** 14.

ꝺoṁ [38, 39], **ꝺoım** [14], "ꝑıᴀn" ꝛc. **53** 24, **73** 9, **95** 11; ꝺ. ᴛnúıḋ **92** 2; >"ꝑeᴀꝛꝺ" **20** 35; ꝑocᴀl- **117** 34; ꝛo- **31** 12.

ꝺonᴀ, ꝛc. ꝑéᴀċ ꝺoınım.

ꝺoꝛᴀım, ꝑ. ꝺoꝛᴀḋ, ꝺᴀ- **30** 12, **32** 31, **121** 5; ꝑéᴀċ ꝺoıꝛᴛe.

ꝺoꝛm, muıꝛ, loċ, ꝛc. ꝺ. **2** 12, **71** 10, **116** 25; ꝺlom ꝺ. **74** 63; súıl ꝺ. **71** 5; ᴛᴀlᴀṁ ꝺ. **50** 22; cnᴀ́ṁ ꝺ. **36** 7; -ċlᴀ́ꝛ **50** 22; -ċolom **42** 17; -ᴅéᴀꝛ **119** 36; -ᴅuḃ **109** 9; -eᴀlᴛᴀċ **93** 2; -ꝑonn **99** 1; -ꝺᴀ **106** 11; -lᴀnn **74** 33; -lᴀnnᴀċ **101** 25; -lıonn **119** 19; -mᴀṁᴀnn **97** 34; -ꝛóᴅ **111** 29; -ṡꝛeᴀḃᴀċ **74** 50; -ᴛuᴀlᴀċ **100** 5.

ꝺoꝛᴛ, ꝺᴀꝛᴛ [67, 68], **ᴀꝛḃᴀꝛ**"; **52** 23, 24; -ꝑoıꝛeᴀnn **46** 1; -ṁᴀꝺ **107** 26; -oıꝛeᴀꝛ **121** 31; ꝑéᴀċ ꝺᴀꝛᴛ.

ꝺoꝛᴛuıꝺım, "ꝺonᴀım" **45** 1.

ꝺꝛᴀ́ḋ [38], "céım" "oꝛᴅ"; ꝑeᴀꝛ, ᴀoꝺ, ꝛc. ꝺꝛᴀ́ḋᴀ, ꝺꝛᴀ́ıḋ **7** 34, **54** 21, **58** 24, **67** 40, **84** 19; nᴀ nᴀoı ꝺꝛᴀ́ıḋ **20** 43, **37** 24; -ꝑeᴀꝛ **98** 31.

ꝺꝛᴀ́ḋ [38], ꝺ. ᴅo ċᴀḃᴀıꝛᴛ ᴅo **36** 3; ꝺ. ᴅ'ꝑᴀꝺᴀ́il ᴅe **69** 26; ꝺ. ᴀꝛ "ꝺ. ᴅo" **27ᴀ** 15; ꝺ. ᴀn ꝑíꝛ, ᴀ ꝺ. "ꝺ. ᴅó" **42** 16, **48** 14, **57** 5, **99** 4; ꝺ. ᴀn ꝑíꝛ, ᴀ ꝺ. "ꝺ. ᴀᴛᴀ́ ᴀıꝺe" **3** 16, **36** 3; mo ꝺ. ꝑéın "ꝺ. ᴀᴛᴀ́ ᴀꝺᴀm ᴅom ꝑéın" **36** 9; mo ꝺ. "ᴀn ᴛé ꝺꝛᴀ́ḋuıꝺım" **64** 4, **70** 19; ᴛᴀ́ ꝺ. ꝺᴀıᴛḋḃꝛıꝛ oꝛm **99** 4; ꝺlıꝺe ꝺꝛᴀ́ḋᴀ (cıᴀll ?) **26** 8; ꝑeᴀꝛ ꝺꝛᴀ́ḋᴀ **108** 9.

ꝺꝛᴀ́ḋᴀċ, 25ᴀ 3, **82** 14; so- **114** 9.

ꝺꝛᴀḋᴀm, (ꝑ.), **34** 35.

GRÁḋṁAR 112 7.
GRÁḋUIGIM, 21 6, 46 8.
GRAFANN [54], "RÁS CAPALL" ɁC. 68 20, 85 19.
GRAIFNEAC, ḋUINE G. 98 35.
GRÁIN [14], "GRÁNḋACT" 1 9. 11, 119 12; "FÉACAINTNIṁNEAC" 86 37; G. AR "FUAC, ɁC. ḋO" 60 35; G. RE N- "FUAC ḋO" 102 2; G. FIR, ɁC. "EAGLA ROIṁ FEAR 79 17; IS G. ("EAGAL, ɁC.") (LIOM) É 42 29.
GRÁIMEAṁAIL, CIOT, ɁC. G. 75 80.
GRÁINNE (F.) (ILLR. GRÁINNE 41 16, 17, 24); G. I N-UḃALL, ɁC. 2 8, 41 16, 17, 24, 47; G. ḋOḋ GR Ó 42 16.
GRÁN [96], "GRÁINNE" 57 23, 83 17; CNUASAINN 101 7.
GRÁNḋA, GRÁNNA, 72 6, 113 6; (NÍOS) GRÁINNE 60 38; RO- 120 17.
GRÁNḋUIGIM, (?) 114 34.
GRÁS, GRÁSḋ [38], GRÁSA, GRÁSḋA, GRÁḋSA [2], 16 8, 23 1.
GRÁSAṁAIL 122 18.
GREADṄAC, "SGLÉIREAC" ɁC. 100 6; ROI- 91 32.
GREAG, FÉAC GROIG.
GREANAIM, TÍṫE GREANTA 79 11; AOIL-GREANNAḋ 68 3.
GREANTAC, TEAC, ɁC. G. 70 14.
GREAS [39], "CROIḋ" ɁC. 92 14, 120 37.
GRÉAS [95], "ḋUAN" 38 13, 73 31, 43; "ÓRNÁIḋ" 83 16, 114 30, 119 33.
GRÉAS, ḋO G. "I GCOIṁNUIḋE" 39 16, 45 3.
GRÉASAC, 118 19; MIN- 65 15.
GREASACT [25], "ḃUALAḋ" ɁC 52 11
GREIM [41] BEANAIM, GABAIM, G. ḋE 7 23, 76 6, 96 20, 119 22; GABAIM G. AR 78 12; CUIRIM FA G. É 78 5; BEANAIḋ MO G. ḋE 89 10; GABAIM G. "TÉIGIM I ḂFEIḋM" 85 3, 93 42, 95 23.
GRIAN [39] ROT GRÉINE 2 12; GOḃAL GRÉINE 29 17; -ḋACTA 97 17; -ḋOIRE 70 4; -ORÚCTAC 108 16; -FORAS (?) 92 43; -LÁ 70 19, -LASAIM 117 50.
GRIAN [95] "GRINNEALL" ɁC. G. FOLA 48 25; GONAIM GO G. É 38 4; G. ÁIG "GORT AN ÁIR" 110 40 -ṡNOIGE "SNOIGE GO ḋOIṁIN" (?) 83 10; (?) -FORAS 92 43.
GRIANAC, ÁIT, ɁC. G. 107 17, 122 21.
GRIANÁN, (F.) 71 17.
GRIḋ, "CAPAIḋ" 78 6.
GRINN, AIṫNE G. 58 18; PORT G. 41 17; ḋUINE GLÓIR- 69 20.
GRINNEALL, -EAL [11], G. CUAIN 93 38; G. ("URLÁR") MAINISTREAC 122 15.
GRÍOḋ, (ḃ.) >"LAOC" ɁC. 73 35, 75 44.
GRÍOḋḋA, ÓG G. 41 27.
GRIOLLA, "ḃUALAḋ" "CROIḋ" 85 17.
GRÍOS [38, 39], GRÍS [14], G. ḂEO 58 2, 81 1, 117 21; G. NIṁE "SPLANNC" 119 9; -CACAOIR 117 44; -ÚR 37 21.
GRÍOSAC [37].
GRÍOSAIM, P. -Aḋ "SPRIOCAḋ" ɁC. 74 5, 104 15; "IMḋEARGAḋ" 101 2, 31.
GROD, "MEAR," ɁC. -ṁIAN 24 2.
GROIḋE, "ḋUINE G." 98 40.
GROIG [45], GREAG [45, 95], "SGOR CAPALL" 22 15, 91 53, 121 31; "CAPALL" 68 20, 80 6, 98 13; EACRAḋ- 89 22; MEAR- 74 18; SÍOḋ- 97 16; -IOḋAN 109 10.
GROIGEAC, TÍR, ḋUINE, G. 66 2, 79 23.
GRUAḋ [39, 44], GRUAIḋ [14, 45], 27 5, 74 62, 114 15; -LEARG 101 2; -ṁEAR 87 7; -NAOIḋE 105 34; -NOCT 102 40.
GRUAGAC, >"LAOC" 98 30, 31.
GRUAIM [14], 107 38, 111 30.
GRUAMḋA, ROSG- 114 29.
GRUAMḋACT, 102 40.
GRÚG, (F.) =GRÚIG [14] "FEARG," ɁC. 42 6, 106 16; FÉAC AOD xxii 10; S xxvii 15.
GUAILLIḋ [52], 48 7, 49 5; GUAILLIḋE [2] 27 3, 58 6.
GUAILLIḋEACT, -LNIḋ-, 37 41, 70 7.
GUAIS [14], (IS), G. ("EAGAL") (ḋAIṁ) É, GO . . . 31 27, 36 1, 44 7, 48 6, 70 1, 73 32, 103 21, 110 32; "EAGLA" 1 11, 12 5; G. AN FIR "EAGLA ROIṁ AN ḂFEAR" 103 5, 14; ḋE G. PÉINE 39 17; ḋE G. ḋÓ 20 9; I. NG. ("MBAOGAL") MO GABÁLA, ɁC. 12 8, 31 8; G. "risky deed"

40 15; mo ġ. ''ouine a bṗuil imniúe orm 'n-a ċaoũ'' 79 9; '' seans,'' '' likely thing '' (?) 40 4; ġuais- '' calma,'' -béart 102 10; -beiṫir 54 7, 81 35; -sealbaċ (leġ. -śeabaċ ?) 96 20; -neiṁ '' eagla ó1an '' 110 3.

ġual [96], ġ. ġréine 43 8; ġ. teimeaḋ 32 33; ġaḃann 43 10; -ġríos 81 34.

ġuala [131], ṗear aon-ġualann '' cara '' 80 7.

ġuasaċt [25], '' baoġal '' 67 6; '' eagla '' 90 12; ġ. 'n-a ġar 103 8; raon ġuasoċta (''uaṫbásaċ '' ɪc.) ġon 54 9.

ġuiṫim, ġ. ċú (ṗa ruo, ɪc.) '' iarraim ruo, ɪc. ort '' 80 27; ġ. ort '' ġ. ar oo śon '' 65 12; ġuiṫ uirre reo (ṗao ?) ṁúnaḋ 10 7; ṗ. ġuiḋe (ġuiḃe go minic sna lì) 24 15; mo ġ. '' ġ. ċuġam '' 39 13.

ġuin, ġuirt, ɪc., ṗéaċ ġoin, ɪc.

ġunna, 111 23.

ġur, ṗéaċ is, ġo.

ġus [95], '' coil,'' '' meanma '' ɪc. 42 2, 87 21, 92 43, 102 42.

ġus an, na, ɪc., ṗéaċ ġo.

ġuṫ [72], '' ṗocal,'' '' glór '' ɪc. 57 11, 63 24 ,88 3; oon ċéaḋ- 101 53; '' milleán,'' '' náire '' ġ. ṗaoḃraċ 24 3; ġ. ar 64 3; ġ. oo 73 33; cuillim ġ. 87 8; ġ. oo ċaḃairt ar 91 6; ġ. o'ṗaġáil 58 13; o'eagla ġoṫa 120 12; is ġ. é 74 12; a ġ. '' aċmusán, ɪc. ó '' 3 25, 101 47.

i

ì (ṗona.), ṗéaċ é.

i n- (Néaṁn.)+Cuillin. nó Áins; ɪ ngaċ, ins gac, is gac, 38 32; +Ailt. insan (>isan, san, sa, anosa) 8 5, 16 5, 21 21, is na 16 1; +ṗona. ionnam; ionnat inneac, -o 2 11, 5 4, 68 38; ann, inn 1 1, 10 5, 11 14; inte 1 9; ionainn; ionnaiḃ, inniḃ 68 23, 122 12; ionnta 122 17; +Aiḋ. Śealḃ. im^{e}, am^{e} 3 37; io^{e} ao^{e} 2 4, 6 40; (i) n-a^{e} 6 37; (i) n-a h-; ɪ n-ar n- 85 17; ɪ nḃar n- 100 5; ɪ n-a n- 6 26; +Coiḃ ɪ n-, a n- 2 15, 29 21, 88 26, ɪ n-a n- 24 27, 103 13, ɪ n-ar^{e} 3 22, 7 2, 72 5, nac ṗuil . . 71 2.

iad (ṗona.), ṗéaċ é.

iadaim, ɪ. lion, ɪc. im 91 23; ɪ. glas ar 11 2; ɪ. uime, ṗaoi '' timċeallaim é '' 42 18, 85 7, 105 28; p. iaḋaḋ 32 12, 68 38.

iair-lionn 74 12; ṗéaċ lionn.

iall (b.) >'' sreang boġa '' (?) 113 2.

iar (Néaṁn.) ṗéaċ ar n-.

iarann [11], iarn [11, 95], iara [145], 95 10, 97 34, 98 20; ɪ. capaill 68 20; ġéiġ- 83 18.

iarġcoiṁarġ '' rann oeiriḋ'' 37 46.

iarġcúil [42], ɪ n-ɪ. 74 38; áiṫ, ɪc. -a 74 36.

iarġnó, iarġnó, -ná [108], '' cráḋ '' ɪc. 65 36, 92 36.

iarla (ṗ.), 107 6, 37.

iarmairt (b.), (Ṫaoiṫn. -arta) '' sliocṫ,'' '' result '' ɪc. 5 12, 72 22, 83 7.

iarṁar (ṗ.), '' ṗuiġleaċ '' 6 34.

iarṁoireaċt. ''result''(?) 82 35.

iarṁ-ua, -ó [108], 20 14.

iarn, ṗéaċ iarann.

iarnaċ, earnaċ [55], 63 3, 83 9.

iar-nóin 39 27.

iarnuiġim, 63 3, 27.

iarraim, ɪ. ort é 80 23, 99 6; ɪ. uait é 13 4; p iarraiḋ [149] (Ṫaoiṫn. iarrata, iarraḋa, iarrṫa 97 17, 120 4, 6, 122 6;) ar ɪ. '' caillte '' 10 1; tar nar ḃ'ɪ. art 106 31.

iarsma, '' ṗuiġleaċ '' 79 5, 112 8.

iarṫar, iaṫar [11] 74 43; -ċró 117 51.

iasaċt [25], ɪ. ruoa, oe ruo 69 5, 6; ruo ar ɪ. 69 2; ''ruo ata ar ɪ.'' 45 9, 69 3; ɪ. bunaiḋ oo ḃuain ar 69 7; éaġ iasaċta '' bás ouime eile '' 27a 28, 68 30; áille iasaċta 52 27; seal iasaċta 68 6.

iasg [96] móir- 80 4.

iasgaċ [55].

iaṫ [95], '' tír '' 45 5; na cóig iaṫa 110 17.

iḃ, ṗéaċ sinn.

iḃim (ṗoinṫ. ao iḃ 39 25, oo iḃ 83 5; ṗáist. -éaḃa 60 27), 62 4; p. iḃe [3], 41 7, 121 5.

iḋ [165], ''ġeimeal,'' '' coiléar'' ɪc. 81 34, 94 10, 106 36, 113 28; cur na n-iḋeaḋ 96 33; óir- 67 27, 89 14.

ıʊıʀ '' ʒo ᴅeiṁin '' ȝc. **46** 20, **69** 3, **75** 32, **80** 34, **82** 29, **98** 19, **114** 1.

ıʊıʀᵉ. eıʊıʀᵉ (**n-éaṁn.**)+**Áins.** **37** 24, **91** 51; +**ꝑoꝛa.** eaᴅꝛam **101** 52; eaᴅꝛaᴅ **20** 5; eaᴅꝛainn **64** 32; eaᴛoꝛꝛa, -ʀᵭa **23** 13, **27a** 15; ı. ċeannaiḃ cló **38** 1; eaᴅꝛaᴅ ȝ, '' ıʊıʀ ṫú ȝ '' **20** 5; ná leiȝ eaᴅꝛaᴅ aȝus . . **32** 14 ; ı. . . .ȝ '' ní ḣaṁáin . . . acᴛ '' **114** 30; ᴅoꝛn ı. ṁán is ᴅásacᴛ **84** 1.

ıꝑʀeann, ıꝑeaʀn, ıoꝑaʀn, ıoꝑʀann [11] (ıṫꝑ, ıoċꝑ- ʒo minic sna ll.); ı. ꝑuaʀ **35** 12.

il-, ıol- '' multi-,'' -ḃuaiᴅ **67** 23; -ċeaꝛᴅa **70** 14; -ċroċaċ **67** 29; -ᴅánaċ, -lánaċ, **29** 6, **83** 19, **102** 3; -ᴅaṫaċ **112** 17; -ᴅealḃaċ **97** 28; -ꝑaoḃaiʀ **82** 2; -ȝníomḣa **92** 40; -ṁaoine **101** 33; -ꝑıasᴅa **112** 16; -ʀeaċᴛa **83** 1.

ı-le, a-le **64** 13, **66** 6.

ım, um (**n-éaṁn.**), +**Áins**; +**Alᴛ.** (ı)mun n- **91** 33; +**ꝑoꝛa.** umam **4** 9, umaᴛ, ıomaᴛ, -ᴅ **68** 33, **97** 34; uime ime **3** 22, **70** 17; uimpe, impe **7** 37, **67** 25; ıomainn, um- **36** 4, **39** 21; umpa **82** 20; +**Aıᴅ. Ṡealḃ 'muᴅ** 64 1; 'maᵉ **102** 27, 'ma h- **99** 30; +**Coiḃ.** ıoma n-, uma n- **83** 5, **110** 39, 'ma ḃaᴅ, ȝc. **101** 19, 20, um naʀᵉ **72** 10; '' ᴛimċeall '' **85** 8, 35; '' ı ᴛᴛaoḃ '' **69** 19; '' ı meaȝ simseaʀ '' **7** 37, **82** 38, **91** 32, **99** 1, **114** 27, 28; uime, '' ᴅá ḃʀíȝ '' **3** 22, **27a** 24; umam '' ᴅom ꝑaiʀe '' **38** 32; im ᴅáil ꝑéaċ ᴅáil.

im-, ıom, '' móʀ- '' -áille **27** 5; -ḃáᴅaᴅ **37** 37, **102** 3; -ċáineaᴅ **101** 20; -ċian **68** 17; -ċosnaṁ **96** 26; -ċuḃuiᴅ **93** 49; -ᴅíᴅean **92** 22; -ᴅoṁuin **74** 31; -ꝑoʀmaᴅ **104** 22; -ȝoin **65** 27, **77** 10, **98** 17; -oṁain **83** 21; -ṫnúṫaċ **75** 2.

imḃeiʀᴛ, imiʀᴛ, ꝑéaċ imʀim.

imᴛeall, -imᴛ-, -eal [11, 104], ᴛom ı. '' aȝ ᴛaḃaiʀᴛ ꝑleiᴛe ᴛam '' **67** 4.

im-ᴅeaʀȝaim, aoꝛaim ʒo niṁneaċ '' **95** 4, **101** 6.

imᴛıȝim, ꝑéaċ imṫıȝim.

imeal, eall [53], **64** 12, 28; '' líne ᴛosaiȝ saiȝᴛıuiʀí '' (?) **98** 17, **111** 19; -ᴛeaʀȝ **49** 12; ṁéaʀ **70** 13.

imıȝċéin, **66** 9, ꝑéaċ cian.

imiʀce, -ċe, -ȝe [3], **12** 9, **27** 2; aiṫ- **89** 13.

imle, [maʀ 121], '' imleacan,'' **74** 52.

imneaᴅ, (ꝑ.), **63** 7, **68** 5, 6, 19.

imneaᴅaċ, **29** 29.

impıᴅe [3], **12** 5, **81** 20; ᴛuȝas ı. aʀ **6** 23; aʀ m ı. **114** 40.

impıᴅeaċ, (ꝑ). '' iaʀʀaċóiʀ '' **7** 7, **84** 2.

impiʀe, (ꝑ.) **81** 20.

imʀeasan [17], -ain [10], **70** 16, **88** 10, 23; ı. eolais **74** 53.

imʀim, ꝑáiᴛ. -imeaʀ **95** 20; ı. aʀm. ȝc. **67** 5; ı. (cáʀᴛaí) ȝc. . **17** 32, **116** 11; **p.** imiʀᴛ [42], imḃ-, **17** 32, **67** 5.

imṡníoṁ [95], **58** 23, **63** 7, **79** 30; ᴛ'ı. '' eaglа, ȝc. ʀoṁaᴛ '' (?) **50** 14.

imṫıȝim, -ᴅıȝim, ı. a h- **69** 16; ı. ó **31** 4, **52** 7; imṫıȝiᴅ aʀ '' happens to '' **16** 4, **27a** 4, **88** 3; imᴛeaċᴛ, -ᴅe- [24] **20** 21; '' céim '' **1** 5; sliȝe ᴅ'ı. **3** 17; imᴛeaċᴛa '' sȝéal '' ȝc. **120** 23; ᴅo b'ionnsa ᴅ'imᴛeaċᴛ **117** 2.

in-, ion-, '' móʀ- '' ȝc. -ᴅeaʀḃaᴅ **101** 30; -ꝑuaʀ, -uaʀ **95** 11, **107** 39; -ṁall **53** 10.

in-, ion- '' saṁail le '' -ċuiʀc- **74** 10; -ċuinn **78** 21; -ᴅiaʀmuᴅa ṁóiʀ **91** 29; ʒo ḣionᴅon na ḣeaṁna **96** 30; '' fit for, ready for,'' ȝc. -ᴅeiᴛᴛe **75** 16; -ᴅéanaiṁ **55** 2, **83** 19; -ᴅeaʀmaiᴛ **52** 36; -ꝑuluinȝ **104** 26; -ȝaʀma **100** 31; -loċa **120** 12; -ṁaoiṫᴛe **110** 17; -nuaċair **97** 6; -ráiṫ, -ráᴅa **55** 9, **57** 17, **99** 7; -ᴛoȝa **117** 5; ꝑéaċ ionsguiʀ, ionċoʀa, ionċuiʀ, imᴅeaʀaiᴅ, ȝc.

iná, ná (ᴅeiʀᴛeaʀ naċ ceaʀᴛ '' ná '' ı nᴛoiaᴛ consoine, acᴛ ᴛá sé sna ll. uaiʀeanᴛa, **22** 7) **114** 18; +**ıollа.** ná, náiᴛ, **67** 41, **99** 37, **113** 32; +**ꝑoꝛa. ıollа.** iná iné, ṫú, sé, é, si(o)nn, siḃ, iaᴅ, siaᴅ (ní ceaʀᴛ '' ná ı(o)nn, iḃ '') **88** 22; ní luaiᴛe an ꝑéaʀȝ . . . ná ᴛ'aiȝneaᴅ aȝ seaʀȝ **88** 8; is ullṁa é ná ᴅo hiaʀʀaiᴅe **11** 32; ná ᴅéan é níos ꝑaiᴅe ná ᴅonnais é **74** 36; is ṫúisȝe is

ʀéɪʊ́ɪʒ̇ċe é ná ɪs ʒluaɪste . . . **74** 18.

ɯċɪnn (ɒ.) **42** 18.

ɯ-ɒeaʀaɪʊ́, '' as ceaʀt do ʊ́ɯlcaʊ́ '' ɔc. **83** 1, 6; **ƿéaċ** ɒeaʀaʊ́.

ɯɒ-, **ƿéaċ** ɯn-.

ɯ-ƿeaʊ́na, ɪ. ʀe **70** 18, **104** 12.

ɯʒealt [12], **-ʒilt**, **-ʒeilt** [42], **78** 14.

ɯʒean (ɒ.), **77** 28, **80** 27; oɪbʀɪʒeann '' ɯʒean '' aʀ nós **ɪanmbéanɪa** **78** 23.

ɯʒeaʀ, aʒ ɪ. ʀɪasʒ **99** 19.

ɯ-ʒill, '' luaċ̇ʀaʀ '' ɔc. **39** 26, **73** 33, 43, **90** 15; **ƿéaċ** ʒeall.

ɯʒɪn-, **ƿéaċ** ɪonʒa.

ɯʒɪʀ, '' ʀɪaʒ̇aɪl saoɪʀ '' **119** 31.

ɯʒʀeɪm [41], **92** 6.

ɯɪs [150].

ɯɯe [1], **ɯɯ́e** '' saɪʊ́ɒʀeas '' ɔc. **35** 13, **37** 15, 27, **65** 4; '' aoɪɒneas aʀ neaṁ '' **21** 23, **33** 3; neɪṁ- **70** 5; ʀóɪṁ-ƿleɪʊ́ (?) **89** 14.

ɯɯɪʒe, (ɒ.), '' ɒeaʒ-ʀaċ '' ɔc. **83** 4.

ɯn, ɪ n-, **ƿéaċ** ɪ n-.

ɯn, **ɯne**, **ƿéaċ** sɪmn.

ɯnɒeaʀ, (ƿ.), **49** 4, **71** 12; (aʒ ċaʒaɪʀt do ṁuɪʀe) **6** 40, **21** 17; **-ɒonnaċ** **89** 1.

ɯnɒeaʀaċ, ƿéɪṫ- **89** 6.

ɯne [180], '' cuɪɒ ɪsɪʒ̇ '' **110** 48.

ɯneaċ, (ƿ.), (ɪ n-éaɒaċ) **119** 31; > ʈéɪṫe ɒuɯe (?) **74** 67.

ɯneal, **ɯneall**, (ƿ.), '' sʈaɪɒ,'' '' cuɯa,'' ɔc. **41** 18, 48, **50** 21, **54** 16; aʀ ɪ. '' cosṁaɪl le '' **83** 16; a ɪ. '' ʒaɒ́aɪl ɒe '' **63** 14; saɪʒeaɒ ɒá hɪ. aɪʀ, '' ɒá hollaṁuʒaʊ́ 'n-a aʒaɪʊ́ '' **78** 3; ɒo-ním ɪ. ɒe, '' ceaʀɒ-uɪʒ̇ɪm é '' **15** 14.

ɯneaṁ [11], '' bɪseaċ '' **83** 16.

ɯnɪuʒaʊ́, ''ɒíoʒ̇aɪlt,'' ɔc. **81** 2.

ɯ(n)ɪll, (ó ɯneall ?) '' saoʀ ó baoʒal '' **11** 8, **24** 19, **92** 42.

ɯnɪlɪe, **ƿéaċ** ɯnlɪm.

ɯnɪle [180], '' ealla ċ '' **81** 25, **121** 4.

ɯnɪsɪm, ɪ. é **67** 23; ɪ. é, '' ɯnɪ-sɪm 'n-a ċaoɒ '' **71** 15; **ƿ.** ɯnɪse [143], ɯnɪsɪn [144], **67** 23, **82** 31.

ɯnlɪm, ɪ. lɪon, cleas, uʀċaʀ, ɔc. **6** 40, **21** 17, **32** 20, **80** 27, **92** 31; ɪ. ɒuaɪs oʀt **7** 4; laoċ, ɔc. ɯnɪlɪe, ɪ́ɯealɪa **85** 7; **ƿ** ɯnleaʊ́; bʀaċ-aɪʀm- **89** 20; caɪṫ- **89** 13.

ɯnʀeaṁ, **ɪonnʀaṁ** [28], **ɪonʀaṁ**, ''ʈʀeoʀuʒaʊ́'' 7c, **37** 12, **63** 7; ɒo-ním m' ɪ. eaʈoʀʀa **28** 13; ɪ. ('' state,'''' experience'') na mná **37** 12; suaɪʀc an ʈ-ɪ. ('' ʈuʀas,'' '' ɪmʈeaċʈ '') **41** 10; ƿeaʀ ɒoʈ ɪ. **122** 2; ɪ. a n-olc (leg ɪonnʀaʊ́ ?) **92** 10.

ɯnʀɪm, **ɪonnʀaɪm**, '' slaɒ-aɪm '' ɔc. **ƿ.** ɯnʀeaʊ́, ɪonnʀaʊ́ [11, 28] **107** 31.

ɯnsʒne, (ɒ.) '' ʒuṫ '' **67** 42.

ɯnʈleaċʈ, **ɯɒl-** [24], **3** 17; >'' cleas '' **88** 13.

ɯʈɪnn, **ɯnʈ-** (ɒ.), **46** 3, **67** 18.

ɪoɒal, **ɪuɒ-**, **-ʊ́-** [11] **21a** 22.

ɪoɒalaċ, **27a** 4.

ɪoɒaʀ, **ɪuɒaʀ** [17] **78** 2; **-ɒeaʀʒ** **74** 47; **-ɒonn** **105** 36; **seɯ-109** 20

ɪoċ, **-ʂláɯʈe** **7** 31.

ɪocaɪm, '' leɪʒ̇ɪsɪm '' **24** 3.

ɪocaɪm, ɪ. aɪʀʒeaɒ, ɔc. **15** 10, **48** 1; ɪ. ƿeaċaʊ́ ɔc. '' atone for '' **17** 21, **20** 33, **23** 20, **31** 35; ɪ. seɪʀɒ́ɪs ƿɪʀ, páɪs Cʀíosʈ, ɔc. '' cúɪɽɪʒ̇ɪm '' '' requite '' ɔc. **22** 7, **23** 30, **30** 1, **26** 30, **40** 15, **41** 36; **ƿ.** ɪoc [95] ɪ. +ʈaoɪɒʀ. **17** 21, **23** 20, **26** 30, **40** 15; ɪ n-ɪ. **22** 7, **26** 5; ɪ. ɪ n- **51** 2, **84** 35; aʒ ɪ. na muɪʀne **121** 32.

ɪoċʈ [71], '' ʈʀócaɪʀe '' ɔc. **80** 22; aʀ ɪ. ƿɪʀ, ɔc. ''ɪ láɪṁ'' ''aʀ ċomaɪʀʒe,'' ɔc. **3** 28, **25a** 17, **33** 2.

ɪoċʈaʀ [11], **74** 40, **98** 3.

ɪoʊ́a (ɒ.), '' ɪɯneas cleɪɯne '' ɔc. **29** 1; ʀe n-ɪoʊ́naɪʊ́ **17** 6, **110** 45.

ɪoʊ́an, '' naoɪṁ̇ʈa '' '' ʒlán '' **14** 16, **37** 9, **99** 18; ʒo hɪ- '' ʒo cáʊ́asaċ '' **41** 24; cʀaoɪɒ- **109** 3; **-leaʀʒ** **74** 47.

ɪoʊ́buɪʀʈ [42], **62** 6.

ɪoʊ́lann [11, 12], '' ʒa,'' '' buɪlle '' ɔc. **83** 2; **ƿéaċ** IGT i. 404, YBL col. 184 v. 20 (ʀe ʈaoɒ ɪoʊ́lann ŋʒeal ɒon ʒʀéɪn).

ɪoʊ́lannaċ, **83** 2.

ɪoʊ́laċaɪm, **-aɪcɪm**, '' bʀonn-aɪm '' ɔc. **69** 3, 4.

ɪoɽ-, **ƿéaċ** ɪl-.

ɪolaʀ [11], '' móʀán '' ɔc. **91** 23, **111** 22; ɪ. slóɪʒ̇ **20** 18.

ɪom-, **ƿéaċ** ɪm-

ɪomaʊ́, **-aʊ́** [11, 104], '' méɪɒ '' **3** 14, **14** 5, **17** 28.

IOMAD [49], -AID [189], "DEADAID," ꝛc. 10 4; DOIRD- 83 2.
IOMÁIG [13], IOMÁIGEAN [23], -ÁIGIN [143] 54 16.
IOMÁIN [42], -ÁN [35], 105 7.
IOMAIRE (P.) 83 6.
IOM-AICDEAR, FÉAC AICDEAR.
IOMARCAC, DUINE, RUD, ꝛc. 1. 27A 9, 90 9.
IOMARCAID, "FLÚIRSE" ꝛc. 20 15, 39 15; "DUNTÁISTE" 104 26; A DFUIL D'1. AGAM "A DFUIL AGAM DAOD AMUIG DEN ĊUID RIACTANAIG" 27A 9; TÁ SÉ AGAM D'1. AN FIR, ꝛc. "TÁ NÍOS MÓ DE AGAM NÁ MAR TÁ AIGE" 37 19, 73 38, 82 4, 86 35; NÍ H1. ORM É, "IS MIAN LIOM É" 109 12; "DÁNAIDEACT" ꝛc. 38 29, 84 13; FÉAC TD 3 22, 15 5.
IOMARDAD, "LOT" ꝛc. 21 10.
IOMĊARAIM, IOMĊRAIM, 21A 12, 26 17; P. IOMĊAR, IOMAĊAR [11, 17], 44 14, 52 12.
IOMDA, SAIDBREAS, ꝛc. 1. 22 15; DAOINE, ꝛc. 1. 58 26, 83 3, 8, 113 41, 122 12; (IS) 1. (FEAR, RUD, ꝛc.) TÁ, ꝛc. 19 16, 21A 12, 34 30, 56 9, 58 33, 70 14.
IOMDA, "MÉID SLUAIG" 83 8; 1. DE RUD ꝛc. 83 6; 1. DE RUDAID, DAOIMID, ꝛc. 23 2, 83 2; ÉIM- 83 8.
IOMDAD [12], -AID [13], "LEABAID," ꝛc. 10 41, 17 6, 20 43, 30 7, 19.
IOM-DORAS, (CLOC, ꝛc. ÓS CIONN DORUIS) 119 17.
IOM-GAOIC, FÉIC- 83 9.
IOMLÁN, ÓIGE, ꝛc. 1. 27A 17.
IOMLAOID, -LÚID [13], -LAT, 1. ("MALAIRT") GOINE 108 14; 1. ("GLUASACT" ꝛc.) TEANGAD 101 47; ARM AR 1. "GÁ LÁIMSIUGAD" ꝛc. 5 4; M' 1. "MO ĊUIDIM," ꝛc. 68 25, 29, 69 22.
IOMPA [2], "GÉAG" "tendril" (?) 34 11; FÉAC TD 9 5, SIBP xxxix 16.
IOMPÓIM, IMPUIGIM, (LÁIC. -IOMPÁNN 21A 5; IOMPÁID 52 28; FOIMD. DO -PÓ 20 40, 39 6, DO -PÁ 80 32, 39, CÉASC. DO HIOMPÓD 59 36; COIMG. -IOMPÁGAINN 77 10); 1. AR 21A 5, 26 1; 1. Ó 21A 5, 59 36, 88 10; 1. RE 50 3, 59 15; P. IOMPÓD, -ÁD 20 1, 57 2; TAOIDB. IOMPAOID 88 10.
IOMRÁIDIM, "A-DEIRIM" 72 4; P. IOMRÁD, -ÁC [11], É D'1. "LADAIRT AIR" 22 6; "CLÚ" 58 13, 112 1.
IOMRALL (P.), "SEACRÁN," ꝛc. 33 2; URCAR IOMRUILL 85 50.
IOMRAIM [28], 1. BÁID, ꝛc. 27 9; 1. (leg IONNRAM?) SEALG 79 24; BANN IOMRAMA > "LAOC," ꝛc. FUINNEAMAIL" 83 20; NEARC IOMRAMA (1. LÚD) IO GLAIC 86 36.
IOMTÚS, -TÓS [35], -TÚSA, -TÓSA [2], 17 4, 34 26, 75 32, 78 14, 85 25, 86 32.
IOMUIS-LINN, "LINN FEASA" 89 17
ION-, FÉAC IN-.
IONAD, AD [11, 104], 9 6, 44 33, 54 18, 120 16; 1. SAOR 34 17; 1. COILL TARACAIR 37 9; 1 N-1. 11 24, 35, 29 7, 52 37; MÓR N-1. GÁ FEARTAID "TÁ A FEARTA LE FAGÁIL 1 NGAC AON ÁIT" (?) 25 7; FEIRR-DE A H1. 54 18; AN GLÓR DO GAD A 1. "AN FOCAL A-DUBARTAS" (?) 27A 1.
IONAM (P.), "AM" 5 28, 73 7, 101 22.
IONANN, IS 1. A. 7 B. 5 28, 11 31; NÍ H1. CUIRSE 7 CUIRSE 63 28; NÍ H1. DOM 7 DUIT É 21 11; IOMDA SGÉAL NAC 1. 23 13; DAOINE NARD 1. MARTRA 59 31; 1. IS ALTUIGTE DAM BEIC . . . NÓ BEIC . . . 46 31; 1. D'AOIS IAD 25 8; 1. IUL DÓID 25 8; NÍ H1. SINN D'FÉICEAMNAID 101 22.
IONAR [11] "BRAC" 113 16.
IONDAID (B.), IONNAID, "AM," 73 17, 33, 106 13.
IONCAID, FEAC EINEAC.
ION-CORA, -CARA, -CUIR, 1. LE 37 27; 1. Ó 26 17; 1. 'N-A AGAID 100 7; 1. TÁ DEANAM 93 35.
ION-DULA, ÁC 1. "ÁC IS FÉIDIR DO GABÁIL" 100 30.
IONGA [54], INGNE EAC 68 4; INGIN-DEARG 49 12; -GÉAR 70 13.
IONGABAIM, 1. (COSNAM) DUINE (AR), 46 1, 101 1; P. IONGABÁIL [148] TEINE D'1. "DO SEACAINC" ꝛc. 58 4; FÉAC YBL col. 156 v. 16.
IONGANTAC, 27A 9, 53 9.
IONGANTAS [38].
IONGNAD [49], SGÉAL, ꝛc. 1. 23 13, 98 24; (IS) 1. 10 5, 68 24; (IS) 1. GÉ . . . 37 14, 42 34; NÍ H1. DOM É 75 38; NEIM- 37 14.

ıoñgnáċ, '' neaṁ-gnáċ '' **68** 31.
ıonguırım, '' cosnaım '' **20** 37, **31** 22; **p.** ıonguıre, -aıre, -oıre **21a** 1, 10, **73** 8.
ıonṁaıḋ, **féaċ** ıonḃaıḋ.
ıonmuın, '' muırneaċ '' ɔc. **26** 24, **31** 22, **107**, 26.
ıonṁuıne [3], **20** 37, **78** 5.
ıon(n)aılt, ın(n)eılt [13], '' baın-ṡeırḃíseaċ.''
ıonnarḃaım, **41** 6, **67** 50; **p.** -ba [3], ar 1. **37** 33; -baḋ **21** 10, **41** 7.
ıonnarḃṫaċ, **80** 41.
ıonnlaċ [IGT l. 775], ''foga'' ɔc. **5** 7, **39** 19, **99** 36, **101** 48.
ıonnlaım, '' nıgım '' 1. sal, ɔc. de **11** 22; **p.** -laḋ, -lao, -ṁaḋ, -ṁao [11, 104] uısge ıonnlaıḋ **30** 19; ıonnlaḋ m'aıgeanta **70** 22.
ıonnlas, (p.), >'' péıle '' (?) **114** 38.
ıonnṁus [38], '' saıṫḃreas '' **22** 15, **73** 39, **102** 4.
ıonnraḋ, **féaċ** ınnrım.
ıonnraıc, ouıne 1. **6** 40.
ıonnraıṁ, **féaċ** ınnreaṁ.
ıonnsa, '' oeacaır '' **116** l; '' cruaıḋ '' '' searb '' ɔc. **121** 33; '' cruaıḋ '' '' náıṁdeaċ '' **90** 2, **111** 18, **117** 2.
ıonnsaıgım, -suıgım, **7** 1, **66** 15, **74** 5, **104** 22, **113** 36; **p.** -saıgıḋ [149], **35** 7, **76** 8; ıonnsaıge (leg -saıgıḋ ?) **120** 22.
ıonnśaıṁaıl, (ıonntɛ- go mınıc sna ll.) 1. an fır, ɔc. **53** 13, **55** 2, **64** 23.
ıonnśaıṁla, bród a 1. **81** 8.
ıonnśaıṁluıgım, ıonntsa-, **89** 18.
ıonraṁ, **féaċ** ınnreaṁ.
ıonsoruımınt, uasaıl- **111** 18.
ıon-sguır, ıs 1. ouıt ó **56** 13.
ıon-tao ıḋ, -taoḃaıḋ, -taoḃṫa (ıonnt- go mınıc sna ll), '' (ouıne) ambeaḋ muınigın agat as '' **104** 8, **110** 3, **118** 26; ní h1. cáċ rıs '' ıs baogal é do cáċ '' **88** 10.
ıon-túıḋ, ıs 1 é '' ıs fıu é é do ṁolaḋ, ɔc '' **46** 49; ní h1. rıom é (ann), > '' ní féadfaí é do ċur 1 gcomparáıd lıom ('n-a ṫaoḃ) '' **34** 21, **59** 21; cıa naċ 1. res (leıs ?) an eol >'' molaım gaċ aoıneaċ a b'fuıl an t-eolas saın aıge '' **3** 2.

ıon-túır, ıs 1. é '' do beaḋ túıl agat ann '' **37** 5.
ıor-gaıl 1 '' troıo,'' ɔc. (**féaċ** gal), **85** 4, **104** 23, **109** 17; uaıṫne ıorgaıle **85** 37.
ıorgolaċ, -gal- **65** 30; crıḋ- **89** 4.
ıorra [2], **19** 9, **42** 37, **99** 25, ór 1. **41** 27.
ıosḋaḋ, easḋaḋ [11] **68** 13, **92** 20.
ıoṫ [71], **41** 49, **61** 4, **73** 7, **78** 25, **80** 3; -ṁaṡ **83** 5; eaṫ-ḃarr-ṡleaṁaın **89** 22.
ıoṫa (b.), 1 n-ıoṫaın **29** 26.
ıoṫla, ıoṫla [145], ıoṫlann-ċuıle '' stóras '' **89** 22.
ıoṫıṁar, caor, ɔc. 1. **96** 30.
ırıs [150], '' eolas,'' ɔc. **61** 17, **80** 33, **116** 12; fat 1. '' ıo ċoınne '' **50** 14; an 1., > '' an fogluım '' (?) **72** 10.
ıs, (ıs, as, agus, 7 sna ll), **féaċ** agus.
ıs, **tásg. láıṫ. uaċ** 1. am **90** 4, ısam **42** 16, **ɒıult.** nıam **80** 9; **ıolr.** 3 ısaı (?) **98** 29; **uaċ.** 3. ıs (=as, ıs, 's sna ll.); **ɒıult.** ní h-, **65** 14, noċa **42** 14, noċan (roıṁ **ġuċ.**) **35** 2, noċan fearr **120** 5; **Coıḃ.** as^{c} (=ıs, as, 's sna ll); ısa '' cujus '' **58** 39 (?), **65** 12; **Coıḃ. ɒıult.** naċ 1 1; **fıarr.** an 1 6; **fıarr. ɒıult.** naċ **27** 9; **ıoċt.** as (?) **41** 33, gurab, gurb, **52** 4, **66** 9, gur (go, gub, gob, gur, sna ll.) **24** 30, **98** 6; **ıoċt. ɒıult.** naċ 1 15; +má, más **17** 32, **112** 15, más^{c} 2 9, másac **24** 12, **101** 14; +muna, munab **76** 24, mun (?) **111** 12; +gé, gıḋ (<gé+**fon**), **féaċ** gıḋ; +ó, ós(a) **18a** 4, **100** 15; +ar+**Coıḃ.** ara(b) **21a** 12 16, **38** 26, ar naċ **54** 4; +as+**Coıḃ.** asa **30** 1, asan (?) **108** 1, asaı (**uaċ.** 2 ?) **67** 3; +de+**Coıḃ.** dan **84** 45; +do+**Coıḃ.** dan h- **20** 14, **102** 11, dana(b) **74** 44, **91** 31, dara(b) **12** 13, **26** 21; +fa+**Coıḃ.** fan **38** 8; +ı n-+**Coıḃ**, ına h- **116** 24; +ım+**Coıḃ.** umun **38** 7; +le+**Coıḃ** len **10** 35, leıs naċ **37** 4; +ó+**Coıḃ.**, ónab **37** 5, ón(a) h- **55** 4, 12, **88** 9, **95** 1, **102** 35, 42; +re+**Coıḃ.** ren **58** 4, rer **19** 9; **fáıst.** duḃ [annso, san **Coınġ.**, san **ḃfoınḃ.** 7 san **ḃfon.**

bíonn '' buí,'' '' buí,'' '' ba,'' '' b-'' sna li] buí **74** 56, buí h- **29** 29, **93** 23; **Coiḃ.** bus **30** 31, bus- **64** 37; **Diult.** ní buí h- **29** 1, **74** 48; **Íoċt Diult.** naċ buí **109** 13;

Coimg. buí, do buí, no buí **3** 36, 39 33, 60 37, **91** 7; **Diult.** ní buí **3** 6; **Coiḃ.** buí **21** 20. buí **19** 22; **Íoċt Diult.** naḃuí **74** 42; **Coiḃ. Diult.** naḃuí **21**A 7; +go. gomaí **3** 35; **Fiaṙn. Diult.** naċaiṙḃ **69** 4; +do+**Coiḃ.** ḋaṙ- **25** 5; +i n-+**Coiḃ.** i naṙ- **112** 2; +fa +**Coiḃ.** faṙ **10** 38;

Fon. láiṫṙ. roḃ **122** 21; **Diult.** naṙaḃ **5** 28, **69** 40; +má, maí **40** 5; +go, gurab **119** 37, goma(ó) **39** 15, **93** 37, go mba h- **20** 7; +gé, géma **11** 34; +muna, munḃa **111** 3;

Fon. Neaṁṙ. Diult. náḃa(ó) **65** 32 **101** 49; **Coiḃ.** buí- **69** 8; +gé, géma **65** 32; +da, ḋáma **6** 15; +maṙ, maṙ ba(ó) **60** 25, **119** 12; +muna, munba(ó) **119** 15; +aṙ+**Coiḃ.** aṙ buí **11** 19; +do +**Coiḃ.** ḋáḃuí **3** 25; +im+ **Coiḃ.** ma buí **101** 19; +fa+ **Coiḃ.** famaí **101** 30.

Foiṙḃ., fa **113** 4, do ba- **41** 22, do ba **104** 18, (ro) buí **21** 7, **79** 2; roḃ-, doḃ- **113** 13; **Coiḃ.** fa h- **30** 24, do ba **52** 11, 15, **59** 6, **91** 24; doḃ **23** 9 buí **93** 15; **Diult.** níṙ(ḃ)- **63** 2, **100** 28, noċaṙ(ḃ- **5** 26, **69** 24; **Coiḃ. Diult.** naċaṙ(ḃ)- **3** 39, **41** 13, naṙ(ḃ)- **103** 8, **105** 28; **Íoċt.** gur- **9** 3, gur h- (?) **27**A 19; **Íoċt Diult.** naṙḃ-, **21** 11; +gé, géṙ-, géṙḃ **7** 27, **20** 12, **56** 4, géarsam (**liaṫ.** l) **53** 10, **73** 45; +aṙ +**Coiḃ.** aṙ aṙ- **70** 17; +as +**Coiḃ.** as aṙ- **65** 38, as naṙ- **99** 11; +de+**Coiḃ.** ḋaṙ- **32** 20; +do+**Coiḃ.** ḋaṙ(ḃ)- **93** 49, **97** 16; +i n-+**Coiḃ.** (i)naṙ **23** 4; +le+**Coiḃ.** leis naṙ- **59** 6; +re+**Coiḃ.** ris aṙ(ḃ)- **113** 4; +tre+**Coiḃ.** ṫríd naṙḃ **46** 1.

íseall, -eal [53], **27**A 11, **77** 27; ós í **107** 16.

íslé, (b.), 5 3; cuiṙim i n-í. é **116** 7.

íslíġim, **23** 4; i. m'aṙaḋaim **52** 25; p. -liuġaḋ **46** 4.

is-ṫeaċ, tuġas i. aimsiṙ, '' do ḋaiṫeas '' **6** 19; tig taiṙnġire i. **97** 31; mo ṫṙeiṫ i. (''aṙ neaṁ '') **31** 26.

is-tig. ás-t., '' aṙ neaṁ,'' **24** 23, **39** 35, **62** 14.

itċe, itġe, (b)., '' guiṫe '' **12** 9, **42** 10, **60** 42.

itim, p. ite [3].

itiomṙáḋ, **25**A 9, **27**A 17.

itiṙ, itean [185], **24** 14, **53** 23.

iuḃal, iuḃaṙ, féaċ io-.

iul, féaċ col.

iul-cóiṙ, -cáiṙ **14** 7.

l

lá [82], laiṫe [2], **39** 14, **53** 22; l. saoiṙe **99** 37; lá do na láiḃ **39** 4; aon do laiṫiḃ **58** 27; ní l. ḋo '' ní ham do '' **38** 22; l.] oiṫċe (ciall ?) **113** 5, 6, 7; **Daoiḃn. Aimseaṙḋa** **10** 17, **12** 3, **43** 7; luaġ aṙ ló '' páġ lae '' (?) **119** 37; do lá **57** 15; ní luġa do lá **82** 41.

lá, féaċ lám.

laḃṙaim, (**fáist.** laiḃéaṙ **12** 12, **97** 28); l. é '' laḃṙaim 'n-a daoḃ '' **12** 10 12, **59** 30, 65 29, **99** 1, **109** 5; l. le '' laḃṙaim aṙ son '' **14** 16, **16** 7, **31** 29, **58** 24, **90** 2; l. do '' laḃṙaim i ḋaoḃ '' (?) **27**A 8; p. laḃṙa [3], **13** 4, **16** 7; laḃṙaḋ [106], **17** 15, **104** 10; laḃairt [42] **117** 46.

laċa [6], **98** 2; > '' banḟlaiṫ '' **114** 30; breac- **71** 12.

laċnaċ, aḃann l. **65** 17.

laċt [95], '' bainne '' **113** 21, 33; -ċroí **114** 41.

laġ [40, 73], (níos) loiġe **3** 23; coin- **49** 11; -leaḃaṙ **105** 24.

laġ, =loġ [95], '' luaċ,'' '' peaḃas '' **84** 41.

láġ, féaċ láiḋ.

laiḋiomḋa, **111** 9.

laiġḋiġim, **fáist.** laiġḋeoḃaiḋ **65** 4.

laiġean, aṙ a l. **73** 23.

láiḋ, láiġ, do l. '' do ċuiṙ '' '' do leaġ '' **71** 19, **99** 13; **Oṙḋuiġ.** láġ **42** 22, 45.

láim, '' cuiṙim '']c. **Láiṫ. Coiḃ.** lás **119** 14; **Foiṙḃ.** do laoi **64** 16, do lá **82** 41; **Céast.** do láiḋ **89** 3, **119** 19, **121** 12; **féaċ** Ped. ii 499, Wi. (laaim).

láir [201].
láiṫreaċ, láṫrać [38], ''treaċ, 7c. bruiste, 7c.'' **122** 14.
láṁ [192], ní leaġar l. **79** 15; l. fa ċraoiḃ naċ cromann, ''ġníomh naċ feidir leat'' **4** 5; l. ar ġcúl **26** 10; a-tá lám (''cumaċt'') agam san tír **45** 6; cuirtear as mo l. (''sciliḃ'') é **6** 28; ar mo l. ''ar mo breiṫ'' ''on my decision'' **35** 12; i láimh ''i ngéibeann'' **7** 12, **63** 3, **94** 15; i láimh ''i meaśg'' (?) **92** 30; cuirim láimh (''caḃair'') le **10** 13, **34** 32; láimh leis, ''é do mhéadoġaḋ'' **91** 7; láin, láim, le, ''i n-aice le'' **90** 15, **96** 13; ''ġaḃaim obair, 7c. do láimh'' **103** 23; (ó) l. do, go, l. ''le ċéile'' ''diaid i ndiaid'' 7c. **38** 20, **46** 10, **90** 18; doom láimh ċle, 7c. **15** 12, **24** 9; ''láimh im thionnsgnamh'' ''cuiriġ lem iarraċt'' 7c. (?) **33** 1; -ḋearġ **100** 4.
láṁaċ (f.), ''sgaoileaḋ laimhe, ġunna, 7c.'' **78** 12, **82** 14, 18.
laiṁaim, lá-, l. é ''tá de mhisneaċ agam é do ḋéanamh'' **77** 27, **82** 28, **100** 28; ní laimhim, laimhtar, laimhtair é ''ní fuil de mhisneaċ ag aonduine é do ḋéanamh'' **91** 5, **96** 31, **100** 26; laimhtar tart **11** 20; naċ laimhtair meaḋail a múin **119** 12.
láiṁainn [12] ''glove'' > ''láimh'' **113** 8.
lamba ''lampa'' **24** 17.
láṁḋuiġe, laṁḋa, [3], ''sduaim,'' > ''seirḃis'' (?) **83** 16, **114** 31.
láṁnuiġim, ''ġeimim'' **97** 13.
láṁuiġim, ''láimsiġim'' **86** 26.
lán, anóir, 7c. l. **3** 18, **32** 6; l. de **3** 13, **7** 5, 26; luċt fraoċ-, **14** 12; -ḃaoṫ **37** 14; -faicsin **114** 18; -ġorm **116** 25; -mhear **119** 15; -mhóṫaraiḋ **111** 18; -mhór **14** 12; -te **102** 40; -treaḋraḋ **119** 30; an l. (''an t-ualaċ'') do bí n-a bruinne **10** 26; l. na talmhan ''an talaṁ go léir'' **2** 6; l. súl, l. mo súl, 7c. **41** 7, **88** 33; a l. de **57** 24, **116** 4; l. do (= ''dia do,'' lór do'') **87** 18; an l. mara **27** 9;
lánaiṁa [9], -mhaim [10], **29** 35.
lann [40, 199, 200], **75** 40, **82** 5; scan- **86** 23; -armaċ **110** 15; -uaine **100** 17.
lannaċ, gorm- **101** 24.
laoċ, (f.), **71** 21; -aicme **117** 24; -fréamh **109** 14.
laoċraḋ [12], -aiḋ [13], **85** 13, **86** 32.
laoġ [96], **69** 24, 25; l. ḋó **52** 31; l. na hóige **27a** 17, **58** 25; -ḋamh na naoi n-oigeaḋ **91** 47.
laoi, **féaċ** lá, láim.
laoiḋ (b.), **88** 20; l. 7 leaḃar, litir, ''gaċ saġas fiaḋnaise'' **100** 14.
laoiḋeaṁg, saġas luimge **100** 13.
laoiḋeaṁgaċ **70** 15.
laoiḋim, ''canaim,'' 7c. **93** 50; ''gníosaim'' **25** 8. (TD **10** 24).
laoṁḋaċt **91** 30.
láir [96], ar l. ''i meaḋon'' **41** 48, **42** 16, **46** 34, **77** 15, **116** 4; go l. ''go talamh'' **65** 4, **119** 14; tá l. ''ón taoḃ istiġ de'' **86** 13, **119** 13; tá l. ''de'' **45** 3; do l. ''ó talamh'' **79** 15; leigim, 7c. fa l. ''paillíġim'' 7c. **48** 37, **78** 18, **121** 25; béal re l. **29** 16.
lás, **féaċ** láim.
lasaim, l. fa ''lasaim le gnáṫ do'' **59** 13; l. go ''lasaim le fuaṫ do'' **82** 11; l. de **49** 1.
lasair, -ar [185], **10** 41, **58** 2; -dealḃ- **70** 16.
laṫaċ (mar **37**] **50** 4.
láṫar, láiṫear [162, 163, 185], ''áit,'' 7c. **74** 5; tá l. ''i n-a fochair'' **63** 16 (?), **102** 18; ar l. ''gan mhoill'' **80** 27; ar, san, l. ''anois'' **42** 25, **53** 18.
láṫar, láiṫear [162], láṫair, láiṫir [185], ''bríoġ'' ''neart,'' ar lomaḋ tá l. (?) **63** 16.
le h- (**néamh.**), (is minic bíos ''re'' ''ris,'' 7c. i n-ionad ''le,'' ''leis'' 7c., 7 ''le'' ''leis'' i n-ionad ''re,'' ''ris'' sna ll.); +**áins.** **65** 29; +ġaċ, leis ġaċ **100** 11; +**alt.** leis an **78** 2; +**alt. ioir.** leis na cásaiḃ **16** 8; +**fona.** liom, leam **1** 4, **3** 5; leat, lat **22** 16, leis, lais, **11** 10, **73** 30; lé **5** 25, **37** 6; linn, leinn **7** 12, **38** 21; liḃ **26** 3; leo **3** 3; +**aid. Sealḃ.** lem^{e} **6** 3; leo^{e} **4** 2; le a^{e} (>le^{e}), **65** 31; le a h- (>le)

69 11; le aR n- **21** 19, **42** 28; +**coiḃ**. le a n- **3** 27, **57** 22, le aR° (>leR°) **2** 6, leis naċ **37** 4; is liom, ɾc. é **22** 16; ḃa le maRḃ **42** 41; is a ɸaḋḃ linn maR is leo **42** 41; is liom, ɾc. é '' is ceaRt ḋom é '' '' is ɸéiḋiR liom é '' **7** 12, **26** 3, **38** 21, **121** 33; ȝaḃaim, leiȝim, conȝnaṁ, ɾc. le, **ɸéaċ**. ȝaḃaim, ɾc.

leaḃa [4], **leaḃaiḋ** [189], **83** 9, **120** 19; l. míl muiġe **75** 7; l. luinge **30** 25.

leaḃaR [75], **72** 6; ɸáiḋ- **109** 4; ṅíȝ- **122** 16.

leaḃaR, -**ḋaiR**, '' ɸaḋa'' ɾc. **2** 7, 122 16; lá ɾc. l. **98** 25, **122** 16; -loċ **74** 40; báin- **109** 4; ḋruim- **106** 20; ɸír- **122** 16; lis- **114** 10; slait- **114** 3; ṫaoiḃ- **68** 3.

leaḃRuiȝim, '' sínim '' ɾc. **114** 5.

leaḃṫaċ [22, 104], coiṁ- **104** 4.

leaḃṫaċ, ɸolt l. '' sleaṁain '' (?) **114** 5.

leaċ [158], **10** 41, **27a** 24; l. laoġaire (''lia ɸail '') **109** 5.

leaca [6], **41** 11, **48**, **114** 16, 18.

leaċta, =**leaġta** ? **ɸéaċ** leiȝim.

leaċt [95], **92** 2, **110** 11; -ɸánuiḋ **107** 15.

leaċtaċ, '' tíR ȝarḃ ''(?), ȝairḃ- **92** 16.

leaḋraim, '' ȝearraim '' **73** 35, **102** 27.

leaȝ [39], l. lóġṁar **7** 33, **49** 7.

leaȝaim, l. seol **15** 20, **26** 9, **91** 53; l. láiṁ **79** 15; l. uille aR >'' téiȝim ḋo ċoḋlaḋ aR '' **21a** 4; '' ḋreasȝraim '' **60** 38; **ɸcaċ** leiȝim.

léaȝaim, l. leaḃar, ɾc. **73** 42, **104** 7.

leaȝaim, (**Aistr. ɫ neaṁa.**), leaȝaiḋ sneaċta súil ḋuine **111** 9; leaȝaiḋ an lá **26** 13.

léan [61], '' bród '' **69** 11, **79** 8; ḋuar leoin **8** 8, **65** 10.

leanaim, l. é **40** 7, **48** 1; l. ort é ''cuirim ro leiṫ é '' **5** 23, **25a** 7, **26** 21, **40** 23, **101** 17; l. aR '' strive at '' **10** 33; l. ḋe '' claoiḋim le '' **24** 15, **74** 25, **80** 35, **84** 36; **p**. leanaṁain [37], **100** 15; leanṁain **30** 15; luċt leanaṁna **70** 18, **90** 3.

leanḃ, -**nḃ** [15], **leanaḃ**, -**aḃ** [16], (-ṁ ȝo minic sna **ll**) **17** 1, 3, 31 36, **37** 14, **67** 7.

leanḃaiḋe, ɗuine, ȝníoṁ, ɾc. l. **97** 41.

leanḃán (**p.**), **67** 7.

leann, **lionn** (**b.**), '' brat '' **113** 27; l. lúḋa **70** 11.

leannán [35], **9** 8, **70** 8, **102** 1; céiḋ- **97** 4.

leannánaċt, **67** 15.

leanmṁaR, bean l. **71** 10.

leaR, an l. **46** 42; ṫar l. **93** 43.

leaRȝ [39] **24** 8; braoin- **85** 2; ȝruaiḋ- **91** 54; -ġlas **121** 26; -ġort **106** 21.

leaRȝan, '' leaRȝ '' (?) **101** 6;

leas, **leas-**, **ɸéaċ** lios.

leas [39] (l. na coise), 33 i (?).

leas [95],'' soċar '' ɾc. mo l. **33** 2; aR mo l. **11** 27, **32** 4; is é mo l. **77** 4; l. a anma **122** 12; téiḋ l. air, '' leasuiġṫear é'' **121** 3; luċt leasa **30** 9;

léas, '' ȝa '' soi- **37** 26.

leasaċ, tirm- **74** 23.

leas-ainm, **100** 18.

léasḃaire, '' lóċrann '' **42** 33.

leasȝ [15, 96, 116], (is) l. (liom, ḋaṁ) é **13** 7, **74** 7, **76** 19; céim l. **69** 14; -ɸear **111** 43; boinn- **68** 42; -ȝeal **81** 9.

leasȝaċ, =**ɸleasȝaċ** ?; boinn- **75** 12.

leasuiġim, (**ɸáist.** leiseoċaiḋ **42** 40); ''coimeaḋaim beo, úr,''ɾc. **72** 26, 27; **p**. leasuġaḋ; ɸuair an talaṁ l. **6** 31; luċt mo leasuiġṫe, '' luċt mo leasa'' **104** 8; sȝéal as linn ḋo leasuġaḋ **7** 12.

leaṫ [31, 39], n-a ḋá l. **3** 34; '' ḋúṫaiġ '' ɾc. **95** 29; l. a, ḃruil aġam **120** 28; i l. (an) laoi, '' i meaḋon lae '' **42** 3, 9, **106** 4; an l. oile, >'' na ḋaoine ḋamanta '' (?) **41** 43; máṫair- **96** 31; -ċaoċ **120** 17; -cineaḋ **96** 22, 23; -ḋorn **84** 45.

leaṫ [31, 39], '' caoḃ,'' i l. '' aȝ brać ar '' **12** 14; cuirim i l. '' cuirim le '' **27** 4; i l. ḋroma '' caoḃ ċiar ḋe '' **101** 53; i l. '' i mbun '' '' cuġṫa ḋo,'' **38** 6, **106** 4; i l. '' i n-aġaiḋ '' **48** 8, **101** 17; ḋia lé i l. re . . . **99** 38; ḋo l. ḋo láiṁe ḋeise **24** 23; ḋon l. ċuaiḋ **64** 36; ḋon l. eile **5** 15; ḋo l. t'aiġṫe **85** 42; ḋo l. uḃaill a ɸaċain **10** 6; ruȝ ḋ'éiṁl. é '' ḋo ċuir i leaṫ-

taoib é '' 18a 5; dul d'éim- '' dul i bpáirt '' 52 1; duine ar l. '' gac duine pa leit '' 25 6; l. re '' cosmail le '' 98 38; duine ar l. '' duine tar barr '' 7c. 99 22; l. ar l. '' le céile,'' i ndiaid a céile 5 27, 27 6, 64 25, 81 31; -breac 109 20; -sgéal 21a 23; -cuing '' compánac '' 76 22; -bord 96 13; -láim 46 51, 111 18; -taob 82 16.

leacaim, l. (''sinim'') láim, 7c. 31 20, 54 20; leacaid a paire ar 96 8; do l. (''do leagad,'' ''do lagduig'') a lúd 56 5; aic- 80 17; céid- 80 17.

leacan [137] 65 6; -gorm-mag 89 20.

leac-láim, 53 17

leac-láimha, 86 32.

leacnuigim, 20 25, 48 32.

leac-trom, breac, troid, 7c. l. 5 15, 87 8, 94 14.

leac-trom, (p.), ''snapánacc i dtalam,'' 7c. 119 18; '' éagcóir '' 7c. 82 6, 100 11, 11 12; '' foirneart '' 96 31; '' buntáiste '' (i dtroid, 7c.) (?) 92 32; l. do '' neart rolaidir do '' 64 17.

léibeann (p.), l. (''storey''?) tige, 119 10; caitir 'n-a l. ''level city'' (?) 41 5; l. (''line,'' ''rank'') sluaig 92 24, 111 17; péac YBL col 179 v. 20; -long ''decked ship'' (?) 89 12.

léigeann (p.), 59 23; l. Óroa, '' Legenda Aurea '' 59 30.

leigeas, péac leigisim.

léigim, péac léagaim.

léigim, leig-, leag-, l. é '' ní cuirim 'n-a agaid '' 96 28; l. gair, 7c. 85 16; l. as mo láim é 25 3; l. uaim é 15 2, 26 18, 37 29; leagar ro fleid 48 20; leig do ''ná bac le'' 105 24; leigim duit é '' págaim púc é,'' 29 37, 93 39; leigim diom '' stadaim ó '' 75 15; l. leat é '' maitim duit é '' 21 15, 34 13, 43 3, 56 10, 84 10; l. leat é ar airgead, 7c. 11 21; l. tarm é ''pailligim é'' 15 3, 32 10; l. ro leid é '' l. dó beid it agaid '' 48 8; do léig i n-ar n-uct a aidne 104 8; leagar ar (''is let into'') neam 42 14; ná leig eadrom is an diabal 32 14 p. leigim 26 18.

leigisim, leigeasaim, l. duine, 7c. 3 26, 48 3, 110 42; p. leigeas, l. ar olc 7c. 100 8; luid, luag 7c., leigis 6 11, 48 1.

léim [45], l. tar line 17 4; dol do l. tar 89 7; '' cúrsa '' l. so-dáin 113 5; l. luige ''dul cun luige síos '' 25a 23, 27a 24; péac linsim.

léime [4].

léir, (is) l. (doim, liom) é 3 37, 112 12; ní l. loct, 7c. (air), 51 1, 119 32; ní l. cás . . . 106 1; go l. ''go soléir'' 42 13; go l. '' ar pad '' 6 28, 82 33, 97 40; ní l. dam ''ní peadar cionnus . . .'' 51 2; ní l. paigte ó mnáib, 103 3.

léis, laog ar l. '' ar slabrad '' (?) 79 9.

leis-, péac, lios, leas.

leisge, (b.), 95 1; do-nim l. re 94 4; aim- 95 1; péac leasg.

leitéid [13, 113], 76 12; l. a láimaig, 7c. 35 50; caide lasair a l. 58 2; duine dom leitéidib 57 24, 75 37.

leit-sgéal, gabaim do l. > ''maitim duit'' 21a 23; a-táim taob red l. 53 9.

leob [96] ''nige'' (?) 39 11.

leoin, péac léan.

leoinan, leogan (p.), 6 22; -alta 89 5.

leoinanda, -nta, laoc, 7c. l. 108 11, 117 38.

leonaim, 73 7, 110 5, 50.

leor, lór, is l. é 4 3, 26 26; is l. liom, dam, é 3 7, 41, 37 4 44; is l. é do...'' péadann sé '' 36 5, 110 1, 22; is l. do cion 7c. é> '' is ionann é 7 cion '' 60 22; (is) l. do bron ''nac mór an bron é, 7c.!'' 6 7, 25, 34 27, 92 34; go l. ''go plúirseac'' 38 31; go l. '' le móran '' 87 10; l. a-tám, '' pada go leor a-táimid'' 42 45; l. do souaid eamna a pasáil, 85 48; is l. do seanmóir 72 3.

lí [98], '' dac '' l. glan 41 10; l. brón 68 28; ar l. an óir 8 4; -glan 49 2; líg-geal (mar ''rí-, níg-) 48 19, 75 29.

lia, is, 7c. l. (ná) 10 39, 99 26; as l. sa l. 34 9, 20; as l. buada, eol, 7c. 7 33, 24 8; (is) l. dá síol '' méid níos mó dá síol '' 3 3; roi- 60 5.

lia [98, 108], "cloċ" **14** 12; an l. "l. fáil" **106** 23; l. ("caisleán") Teamhrach **91** 42; l. luiġe, liġe "Tuimba Críosd" **20** 39, **47** 1; l. luiġe > "ipreann" **61** 18.

liaċ, "brón" **35** 7, **46** 2, **79** 29.

liaiġ [41], **31** 1; saoi leaġa **31** 5.

liamhain, **féaċ** líim.

liaċtain, **56** 3.

liġe, liġim, gc., **féaċ** luiġim gc.

líġ-ġeal, **féaċ** lí.

líim, "luaḋaim," líċear ort é "tá sé luaiḋte leat" (?) **97** 9; **p.** liamhain [37], cionnus lib l. óiġe **40** 25; sona an l. dod leiċéid **97** 9; líoḋ [95].

líne [2], léim tar l. **17** 4; "sliocht," gc. **26** 5; na sé l. **24** 4, **40** 13.

líneaċ, craoḃ l. **98** 20.

lingim, "léimim" **41** 16; l. a h- **6** 18; l. é "brisim cat air," "do-beirim poġa faoi" **74** 55, **84** 22, **86** 13, **98** 36, **104** 20, **109** 19, **119** 13, 15; l. learg, gc. "do-beirim ruaċtar ar" **92** 24; **p.** léim [45], l. tar **17** 4; l. trodа, treasa, gc. **111** 20, **117** 38, 39; tá l. **119** 15; gan l. oí eisde **119** 6; **féaċ** léim.

linn, "am" ó l. **113** 10; re l. **68** 19, **91** 25.

linn, linn-te gc., **féaċ** lionn.

lioḃra [172], "caoile" **99** 32.

líoġ [39], **20** 42, **35** 16; -ġeal **92** 22.

lío-ġlan, **féaċ** lí.

lioġmhar, "solusmhar" **32** 9.

lionmaim, **48** 4; lann rinn-líomhta **70** 12; gaisgeaḋ líomhta **73** 19.

lion [96], brat lín **120** 17.

lion, (**p.**), l. ar slóiġ "sinn go léir" **64** 37; go l. sceaḋ **74** 17; l. áiġ óġḃaḋ **122** 7.

lion [96], (i gcomhair éisg, gc.) **6** 40, **21** 17; l. cinnċill **82** 29; l. tarraing **57** 3; l. táiċ **74** 70; iaḋaim l. um **91** 23; l. a gcoisġe **111** 18.

lionaim, (**Aistr.** 7 **neamh.**) **29** 7; l. le **26** 4; l. de **42** 33, **67** 48; l. isteaċ i n- **122** 7; **p.** -aḋ **26** 4.

lionmhar, bruaċ l. **112** 16.

lionmhar, "plúirseaċ" **35** 11, **110** 37, 48; l. de **85** 36.

lionn [96], linn [191] "uisge" **42** 4; l. gras **48** 32; 'n-a l. láim "lán go béal" gc. **52** 2; linnte téaċta, gc. **73** 1, **95** 12; l. atmar **80** 41; l. peirge **88** 19; ó l. go l. **107** 21; tar l. "tar lear" **46** 5, **90** 5; l. táiṫ, táṫuiġte "cement" **41** 39, **113** 41; gorm-, glais- "clais" **119** 19, 23; d'iomuis-linnid **89** 17; -ḃán **70** 15; -ṗuar **68** 20; -maġ "pairge" **38** 19; -tana **117** 5; -taoi "an uisge ċuim" **65** 17; -te "na loċ seasgar," gc. **46** 4.

lionn [71, 101], "beoir" **42** 44, **98** 25; iair-leanntа **74** 12; -aḋḃa **31** 8.

lionn, **féaċ** leann.

lios [70], **29** 30; -leaḃair **114** 10; leas-clár **73** 11 (?)

liosda, duine l. **111** 18.

líoṫ, "péil" > "áṫas" nar l. lais **73** 30; **féaċ** YBL. col. 177 v. 10.

litear [54], **106** 18.

líṫear, **féaċ** líim.

liṫreaċ, "órnáideaċ" gc. **97** 37.

liu=lia (?); is l. é ná **91** 42; l. don ċoraiḋ do ḋluiġ dó **119** 37.

loḃar [17].

loċ [29], **86** 37.

locaim, l. é "staonaim ó" **5** 25, **31** 2; "diultaim" **69** 3, **116** 21; > "coisgim" **88** 6.

lóċrann, (**p.**), **49** 3, **65** 7.

lóċrannmhail, **89** 16.

loċt [95], **69** 34; aon- **20** 14.

loċta, gc., **féaċ** luċt.

lóg, lóġmhar, gc., **féaċ** luaċ.

loġaim, "maitim" **67** 49.

loiġe, (b.), **3** 18; **féaċ** laġ.

loiġe, -ġim, gc., **féaċ** luiġim.

loingeas [53, 54], **99** 29, **105** 21, 39.

loinn, "mian" "meanma" **3** 28, **86** 32 (?), **100** 3, **101** 55; -mear **113** 40.

loinn, **féaċ** lann.

loinnear [54], **42** 33; -mur **70** 13.

loinneardа, **82** 5.

loinnreaċ, **68** 20.

loise [1] "lasair," "soillse," **25**a 32, **37** 20, 27; l. pilideaċta **65** 8; donn- **58** 37.

loise, laoise [143] (l. an tsléiḃe) "sruṫ obann an sliaḃ"?

loisgneaċ, loisgeaċ, 73 2, 80 12.
loisgim, 81 2; p. losgaḋ 37 37.
loitim, ; p. lot [67] 3 30, 10 24; loit 10 41, 86 22; -aḋnaḋ 117 34.
lom, lam, labra l. 111 39; (nios) luime 119 32.
lom, lam (f.), ra- "casbaid" > "peacaḋ" gc. 51 8.
lomaim, "noċtaim," "poillsiġim" 63 16.
lomán (f.), "crann gan duillcabar" 41 39, 56 7; crann lomáin 41 14, 15.
lomlán, lomnán, "lán" 85 36 113 23.
lon [67], 97 41; -ċor "ceol luin" 119 29.
lón [96], lán, "biaḋ" gc. 19 3, 22 6, 39 17; "maoine," "acmainġ" 25a 10; lán arba 89 22; do-nim l. 20 1; dá fleiḋ ni l. do-ḋana, "ni caiṫfiḋ sé a fleaḋ" (?) 48 11; dá dúṫċas gan déanaṁ lóm, "gan biaḋ do ċoisilt dá daoinib féin" (?) 103 7.
long [192], 40 7; l. an anma 30 25; l. cíġe 40 22; aro- 113 35; óg- 113 35; léiḃeann- 89 12; -ċlannaċ 114 10; -treaċ "halla" (?) 85 40.
longaċ, breac- 92 11.
long-port [11] 116 13.
lonn, "dúṫraċtaċ" "dian" gc. 41 31, 73 2, 19, 75 45, 117 39; -fiaċ 117 25; -torċaiṁṫe 89 24; saor- 113 42.
lór, féaċ leor.
lorg [67, 158], ar l. 1 13; leanaim do l. 59 10; beirim do l. "leanaim ṫú" 59 25; gaḃaim, leanaim l. ("sliġe") 3 35, 48 5, 79 5.
los, "diaḋ" ar a l. 65 4, 13; i n-a l. 79 12; as a l. 63 8, 64 21; a l. gopraiḋ 104 10.
losgaḋ, féaċ loisgim.
lot, féaċ loitim.
luaċ [95], luag [44], lóg [96], log [95], "value" 55 4; l. ("tuarasdal") oileamna, gc. 3 4, 13 1, 48 1, 62 2, 69 32; a l. "tuarasdal dá ċionn" 110 11; reacaim ar l. é 3 21; ni biod a l. orra "fuaradar i n-aisgiḋ é" 81 15; a l. de . . . "a ċoimḋéro de," 84 9, 110 45, 46, 47; l. ro ċréaċt "sásaiṁ mar ġeall ar do ċréaċt" 51 7; gan l. ar "gan suim do ċur i n-" gc. 29 26, 31 13; gaċ neaċ ag a l. ar ló 119 37; do l. nar leigeabar . . . 88 28; l. ("saiḋbreas") an tsaoġail 53 4.
luaċair [10], 98 25; -bláiṫ 83 9.
luaċmar, lóg-, 35 16, 49 7.
luaḋaim, luaiḋim, "do luaiḋeaḋ i fa . . ." do bí sí geallta i gcleamnas do . . ." 32 19; ná luaiḋ peirim, "ná déin gníom," gc. 97 33; p. luaḋ [96], a l. "tráċt air" 2 14, 91 40, 111 36, 119 23; ag l. ("cosar") meabla 42 19; l. glóir "stealladh cainnte" 60 26; gan l. cionaḋ 85 44
luagal, -all, -aigeal, -eall [12], -ail, -aill, -aigil, -aigill [42], "gluaiseaċt," gc. 97 41, 104 1, 113 8; l. éiṫiġ 51 7.
luaigiḋeaċt, 37 41, 70 7.
luaimneaċ, troig, gc. l. 73 36.
luaimnige (b.), 108 7.
luaiṫ [149], leabḃa luaiṫ (taoiseach. iollar.) 44 9.
luan [96], 60 35; lá an luain 8 10; l. na foilinne 55 4; -brát 12 3; -car dé 29 23.
luas [38], 44 12, 119 9.
luaṫ, "luas" 73 7.
luaṫ, (nios) luaiṫe 48 5; -noċtaim 89 8.
luaṫa, (b.), "luas" 7 18.
luaṫuigim, luaṫuiġ ort 88 36.
lúb (b.), 50 1; l. (gruaige) 8 4.
lúḃaċ, doime, gc. l. 4 8.
lúḃaim, 111 23, 113 11.
lúḃánaċ, crom- 111 24.
lúḃgal (b.) 53 24.
luḃ-gort (f.), 22 16, 26 21.
luċt [72], 75 10, 85 21; l. ("last," "freight") arṫraiġ, gc. 107 1, 3; gaol- 20 14.
luċtmar, 107 7.
lúṫ, féaċ lúṫ.
luġa, 15 22, 25a 7; l. sa ċáċ 1 15.
luiḃ [14], 32 23, 38 20.
luige, luġa [2] "juramentum," béal- 70 17
luigim, loigim, liġim, 26 31, 49 2; l. le "pósaim," gc. 6 11, 9 8, 19 14; luiġiḋ bron orm 94 15; luiġiḋ m'intinn air "beiḋ m'intinn sásta

leıs " **88** 30; luıġım aır " bruġaım ısteaċ aır " **96** 29, **101** 58; luıġım pa " ġéıllım do " **109** 8; luıġıṫ a glac orm, " beıṫ sé 'n-a aıṫeaċas orm " **92** 21; p. luıġe, loıġe, lıġe [2, 3] **65** 22; l. an doıll **50** 4; " cuıtım," " creasgaırc," ɔc. **41** 9, **73** 12, **79** 1; léım l. ṗéaċ léım; lıa l. ṗéaċ lıa.

lúıreaċ (b.), **37** 31, **98** 22; sgıaṫ- **49** 5; glan- **97** 34.

luısne [2], " lasaır " **88** 18.

luısneaċ, nua- **117** 23.

luıs [72+], barr an luıs **71** 19; " luıṁ " **2** 1, **65** 35; suṁ-losa **114** 32.

lúṫ, lúṪ [38], **1** 5; > " lúṫġáır " **17** 29; l. (" ṗoluaṁaın ") brataıġe **70** 15; lıonn lúṪa " brat ṗoluaımneaċ " **70** 11; -bras **99** 12; croıḃ-mear- **70** 13.

lúṫġáır (b.) (Daoıṁ. -ára, -áıre) **54** 11, **82** 18.

luṫmar, -ṁ- **46** 45, **65** 28.

m

má[e] (Comm.), +Dásg. **14** 10, **72** 2; +ṗon. **5** 10; +ıs, ṗéaċ **ıs.**

mac [15], A. (ı n-ainm tıġearna) mac Doṁnaıll, ɔc.; ınġean, ɔc. meıc Doṁnaıll, ɔc.; b. (ı n-ainm ḃuıne ɔ a śloınnṪ), Cormac, ɔc. ṁac Doṁnaıll; ınġean, ɔc. Cormaıc, ɔc. ṁeıc Doṁnaıll; C. (ı n-ainm ḃuıne ɔ a aṫar), Cormac, ɔc. ṁac Doṁnaıll, ɔc.; mac Doṁnaıll; teaċ, ɔc. Cormaıc, ɔc. ṁeıc Doṁnaıll, ɔc.; teaċ, ɔc. meıc Doṁnaıll; aċt nı leantar na somplaı seo ı gcoṁnuıḋe sna **ll.**; ṗéaċ **63** 3, **71** 5, 6, 10, **73** 19, **74** 4, 66, **79** 19, **89** 14, **91** 52, **92** 46, **103** 31, **110** 25, 52, 53, **116** 23; ṗéaċ TD xcvii, ci, IGT 168, 169; ı n-ıonaḋ " mac," " meıc," ɔc. bıonn " máṪ," " méıṪ," máıṪ, ɔc. ı śloınnṪıḃ éıġın (máṪ CarḃaıṪ, máṪ Flannḃaḋa, máṪ Aonġusa, máṪ Uıṫır, ɔc.); bıonn A, b, 'n-a bṗoclaıḃ ɔ béım orra, ṗéaċ **74** 34, **90** 21; ıs mar sın do C (ṗéaċ **64** 29, **71** 10, **74** 21, **80** 20, **82** 11, **84** 8, **85** 12, 21, **87** 9, **88** 29, **117** 27) aċt uaıreannta bíonn sé 'n-a **ıaırmḃéarla** (ṗéaċ **68** 10, **73** 19, **78** 19, **117** 25); ṗéaċ "DaṪġ-mac Dıaın" ɔ a leıṫéroí **79** 29, **96** 34, **97** 21.

macaırc [1], **7** 1.

macáın, -aoın [35], -áın, -aoın [112], **27a** 16, **37** 7; moċ- **69** 31.

macnas [38], **80** 41.

macraḋ [12], -aıḋ [13], **60** 34.

mac samḟla, **84** 21, **117** 33.

macṫuıġım, **101** 42.

maḋaḋ [11], maḋra [30].

maḋan, ṗéaċ maıḋean.

máṪ, méıṪ, máıṪ, ṗéaċ mac.

maṪ [31+], (Duıll. muıṪ, maṪ **85** 6, 8, **99** 17, 35); -śliaḃ **98** 5.

maṪar, " síol éırc " (?) **113** 23.

maıcne [1], **74** 34; clann- **60** 4.

maıḋean [23, 54], maḋan [17, 18, 56] **42** 3, **48** 20, **112** 18, **120** 7; ar m. **67** 52; ġeal- **49** 4.

maıḋm [41], **85** 25, **91** 24; aṪ m. **91** 52.

maıṪḋean [12], **49** 4; muıne maıṪḋean [126] **1** 17, **24** 16.

maıṪean, (b.), " áıt " **106** 20; ṗıonntan- **89** 18.

maıṪıstır [33].

maıṪre, (p.), " braḋán " **48** 25, **113** 24; eo- **74** 2.

maıṪreaċ, **70** 6, **113** 26.

mailṪeaċ, ouḃ- **119** 4; ṗéaċ mala.

maille re, **22** 7.

máille [2].

mainéar [35] " manor," -reannaċ **89** 28.

mainıstır [185], **81** 30, **122** 4.

mainnear [54], stóras ı gcoṁair arm (?) ɔc. **83** 13, **119** 10; m. (" áıt ", " páırc ") maṫma **119** 10.

mainnt-Ṫċalaċ, **111** 18.

mairṪ, m. (ḃuıne, ɔc.)+ **ḃrıaṫan Ċoıṁ.** **4** 7, **36** 1, **37** 1; ıs m. é **39** 35; as síol a ṁ. **78** 20; cuıṪım a ṁ. **36** 9; ıs mór an ṁ **38** 31.

mairım, maraım, (ṗáıst. mairṪeaḋ, méaraḋ **1** 8, **58** 29, **85** 10); p. marṪam [148], **3** 7, **77** 7; m. ḃuıt **41** 1; glóır ar m. " glóır śuṫain " (?) **38** 23.

mairtír, (p.), **25a** 28.

mais, (b.), " massa " " materia " **60** 11.

maise, (b.), 65 6, 77 17; truaġ an ṁ. 1 9.
maiṫ, duine, rud, m.
maiṫ, (b.), m. (" soċar ") dá ḃpuair 98 27; m. (" saiḋḃreas ") na cruinne 37 29; ar ṁ. le 85 50; na maiṫe " na flaiṫe " 116 14, 121 27.
maiṫeaṁnas, (f.).
maiṫeas [38], 7 27, 20 37.
maiṫim, m. feacad, gc. (do) 11 13, 30 26; m. Éire dó " leigim dó Éire d'faġáil " 75 43; m. duit cur liom " ní ċuirim d'fiaċaiḃ ort cuiḋuġaḋ liom " 11 28; ní ṁ. duit é " cuirim d'fiaċaiḃ ort é do ḋéanaṁ " " I won't let you off doing it " 30 15; mo ḋáil is mó do ṁaiṫfinn 101 22; p. maiṫeaṁ [101], -iṁ [150] 5 22, 20 31; maiṫeaḋ 87 19.
maiṫṁeaċ, duine m. 20 37, 80 14.
maiṫiṁiġe, (b.), 11 9, 36, 39 5.
mala [193], 19 6, 84 42; seaṅgṁalaċ 49 13; malaċ-ḋuḃ 84 42.
malairt [42], -airt [12], 35 12, 75 3; an ṁ. is mó 103 18.
mall [40, 73], sruṫ, gc. m. 42 44; bean, súil, gc. ṁ. " maorḋa " gc. 8 5, 64 17, 66 14, 77 16, 114 21; briaṫar ṁ. " ṡolaṁanta " 93 10; ainṁian ṁ. " stuaċaċ " gc. 53 10; m. do " liosta do " 111 3; (nios) moille 83 20; aḃra- 49 12; com- 49 11; ion- 53 10; -aḃraċ 105 15; -ḃean 111 17; -ḋuḃ 99 30; -ġeal 49 4; -ġlaiseaċ 74 46; -ġlan 122 18; -ġlas 117 49; -ṡuḃaċ 83 6.
málla, mánla, sluaġ, gc. m. 73 41; briaṫar ṁ. 52 17.
mallaċt [25], mallaċta [8], mallaċ [11, 104], 50 7.
malluiġim, p. malluġaḋ 95 18.
mana, " duar " 46 12, 64 22, 85 8, 86 33.
manaois [13], " sleaġ " 82 5.
maoiḋim, m. é, " luaḋaim é " 17 29, 78 11; m. é " do-ním mórtas as " 41 16, 71 14, 85 16, 17, 99 27, 101 33; m. ort é, " cuirim i gcuimne ḋuit é " 52 33, 34; ní maoiḋte as, > " ní cóir an iomad muiniġne do ḃeiṫ agam as " 48 31; ní maoiḋte ḋuit é, " ní ceart an iomad do ráḋ 'n-a ċaoḃ " 68 25; p. maoiḋiṁ [150], maoiḋeaṁ [101], 71 14, 85 16, 17, 99 27.
maoileann [12], 64 27, 66 1.
maoin [14], 13 4, 22 1; aṫ- 95 10; do- 86 39; iol- 101 33.
maoiṫ, múiṫ (b.), " bród," gc. 2 11, 119 1; do-ním m. 37 14.
maoiṫe (b.), 110 22.
maol, (f.), m. na gualann " slinneán " 119 14.
maol, cló, dealg, gc. m. 3 30; ráiṫ ṁ. 68 13; cuma ṁ. (" las ") 30 19; ní m. (" leaṁ ") sdair 34 35; -uilleaċ 114 21.
maolaim, m. fearg, gc. 30 27, 60 13; m. cloiḋeaṁ 108 15.
maoluiġim, m. fearg, gc. 67 43.
maor [96], m. toḃaiġ 94 9; m. na meiḋe 10 31; con- 72 31; aro- 1 13.
maorḋa, duine, gc. m. 61 17; dreaċ- 92 26.
maorḋaċt [26], 83 7.
maoṫ, " bog " 8 3, 85 2, 96 10; m. gcráḃaiṫ 52 13; ciaḃ ṁ. 52 13; -barr, " barr sleaṁain " 2 1; -bas 41 30; -ċam 84 44; -ċlúṁ 46 33; -ċroiḋe 11 21; glór -ċruaiṫ " caimnt ṁilis ó ċroiḋe cruaiṫ " 14 7; polt -ġleannaċ 114 35; -réiṫ 90 11; -ślim 49 13.
mar^e (ṅéaṁn.), +áims. 17 16, 68 8, 74 35, 93 10 (aċt " mar ḃóċna bailḃ sna ll.); m. an gcéadna 18 3; maraon, féaċ aon.
mar (doiḃr.) " áit a n- " 64 4.
mar (comh.) m. ċuireas, do ċuir, gc. sé 23 10; +fon. neaṁp. " quasi " 58 27, 101 13; +coiṁġ. " quasi " 23 10, 99 36.
márać, ar n-a ṁ. 29 6, 86 9.
maraiḋe, (f.), " mairnéalaċ " 96 10.
marḃ [96], 65 28; súil ṁ. " ṁall," " ṁaorḋa " 8 5; tonn -ġlan 79 20.
marḃ [96], " duine marḃ " 42 41.
marḃaim, 68 11, 71 14; do ṁarḃ Críosd an ċóir 21 24.
marḃna [3], -mad, -maḋ, -mat, -maṫ [12], -maid -maiḋ, -maiṫ, -maiṫ [13], 118 17, 18, 21.

marc, -ṡluaġ **98** 32.
marcaċ, (p.), **85** 14; m. na croise **2** 5, **58** 34; ra- **112** 24.
marcaiġeaċt, aġ m. ar **50** 19.
marcraiḋ [13], **73** 13, **88** 6.
marġaḋ, m. ġnáṫ **24** 16.
mart [96], **42** 42.
márta, -ṫeasḃaċ **89** 25.
martaim, **féaċ** maraim.
martraḋ [11], **60** 34; martra **3** 3, 16, **32** 17.
masġlaċ [l. 730] "puinneamḋail," ɔc. ro- **120** 14.
masla (b.), **11** 6, 11, **32** 29.
máṫair [32], -leaċ **96** 31; -ḃunaḋ **89** 6.
meaḋaiḋ, **féaċ** muiḋim.
meaḋair (b.), cuirim de m. **60** 3; (is) m. liom **104** 11.
meaḋair, **ordugiġ**. ó "meabraim" **58** 22 (?).
meaḋal [37], (-ail **102** 37 loċtaċ do réir IGT), **26** 23, **42** 19.
meaḋlaċ, duine, ɔc. **4** 7, **14** 7, **36** 4.
meaḋruiġim, 4 4, 7, 7 19.
meaḋḋa "na mbeaċ" **83** 16.
méad [38], méiḋ [14], 1 9; lán do m. meanma **10** 13; cuirim i m. **3** 29; dul i m. **11** 4, a m. "quantum . . ." **34** 13; a m. lasaim, ɔc. **59** 13; port, cosaḋ, ɔc. dá m. **96** 9, **101** 56; is a m. **15** 2; tar m. ("tar an gcoitċiantaċt") míliḋ, ɔc. **91** 14; síniḋ 'gad ċlú m. as mó "ro ċlú-sa śroiseann sé an ponc as airde" **91** 14; roi- **15** 2.
meaḋ [39], "sgala," ɔc. m. (miċíl) **10** 31, **12** 5, **21**a 25; m. "méad" **37** 4; ní m. a. ɔ ḃ "ní hionann iad" **91** 43; m. do "cosmail le" "com mór le" **89** 17, **93** 32, **117** 16, 51; m. na n-uile **10** 31.
meaḋ, meaḋa, **féaċ** miḋ.
meaḋail. **119** 12.
meaḋair [161], -ar [17], "sult," ɔc. **37** 4, 23, **79** 10; rinn gaċ meaḋra (?) **72** 17; "focal," "cainnt," ɔc. **41** 35; aon-ait- **89** 15; mí- **83** 13.
meaḋg, (b.) **111** 24.
meaḋón, -án, meiḋeon [35], **17** 8, **98** 22.
meaḋónaċ, -áṁaċ, **60** 8.
meaḋraċ, duine m. **105** 18.
meaḋraim, **106** 17.
meaḋuiġim, P. -uġaḋ. fuair sé a m. dá méim **91** 35; lá, maor, ɔc. an meaḋuiġte ("an bráṫa") **11** 29, **15** 21.
méaḋuiġim (aistr. ɔ neaṁa.), 4 6, **100** 14, **110** 16.
meala, **féaċ** mil, meilim.
méala, m. naċ . . ., "mairg naċ . . ." **115** 7.
meall [65, 95], **73** 42.
meallaim, **37** 1, **60** 42, **86** 31.
meamram, (p.), **49** 13; -rulla **89** 19.
meanġaċ, "fallsa" **4** 2, 3, **50** 8.
meanma [2, 8], **15** 1, **17** 2, 21; mo m. ar **99** 22.
méar [61], **21**a 23; meil- **70** 13; -ċorr **71** 2; -ġeal **84** 42; -śeang **75** 14.
mear [65], láiṁ, ɔc. m. "acluiḋe" **8** 3; fear, ɔc. m. "cróṫa," "fearġaċ" **71** 4, **73** 41; eaċ m. "luaṫ" **91** 1; -aiṫne "aiṫne ḋoiléir" **67** 13, **101** 45; -ċalma **107** 11; -ċaṫ **97** 43; -ċuiṁneaċ, "obann" ɔc. **74** 11.
méaraiḋ, ɔc. **féaċ** maraim.
mearaim, "mearuiġim," ɔc. **91** 20.
mearḃall, -rṗ-, -al [11, 12], -aill [13], 70 3; ġaḃaim m. tar **45** 13.
mearḃallaċ, **83** 2.
mearḋa, "mear" **70** 19.
meraiġim, **25** 1, **79** 30, **91** 35; p. mearaċaḋ **105** 10.
meas [95], "toraḋ croinn" **59** 25.
measa; meisde, misde, **88** 41; ġár m. dó ḃeiṫ **79** 19.
measaim, m. (é) **3** 12, **48** 26, **102** 13; m. duine fa, ar "m. duine do réir . . ." **91** 1, 2, **93** 20; m. é re "saṁluiġim é le" **7** 3, **68** 2; m. ġníoṁ do ḋéanaṁ "táim ar cí é do ḋéanaṁ" **70** 3, **121** 10; do ḃuaḋ ní measda do ṁnáiḃ **19** 4; ar measaḋ do . . . **118** 20; measdar mall **73** 7; p. meas [95] **7** 3; téid m. ar, "measdar" **7** 24; do m. "do réir duairime" **12** 10; ar m. do meic **19** 23; lá an measda **26** 27, **44** 8.
measarḋa, duine m. **117** 37.
measarḋaċt, **52** 35.

meaṡṫ [118], ı m. náṁaḋ, ɟc. 6 38; ı m. bréiġe, ɟc. 25a 22.
meaṡṫaim, 42 22.
meaṡṙuiġim, p. -ṙuġaḋ 67 52; lá an ṁeaṡruiġṫe 11 18, 42 29.
méaṫ [137], "neaṁar".
meaṫaim, m. ("millim," ɟc.) ṫóiġ, ɟc. 7 11, 59 31; p. meaṫ [38] 110 52; meaṫaḋ 111 6.
meaṫṫaċt, 87 16.
méiṫ, ṗéaċ méaṫ.
méiṫe, "muineál" 96 18; m. cinn "cuiṫ uaċtair" 84 36.
meilim, ġur ṁeala, ġo meala, tú . . . "ġo ġcaiṫiṫ tú . . .," > "bail ort . . ." 25a 25, 60 30, 74 59, 97 39; p. meilt, mleiṫ, bleiṫ 42 32, 111 20.
meilleoġ, (b.), 111 18.
méin [14], ("méimn" ġo mimc sna ll.) "náṫúir" ɟc. 21 11, 59 17, 24, 91 16, 30, 31, 35, 36, 93 52, 102 10, 13, 113 18; m. caise (ı ŋġruais) 49 10; "ṗonn" ṫ'éin- "ar aon imcinn" 75 34; ṗéaċ mian.
méimne, ṗéaċ béimne.
meirḃ, ġníoṁ m., 91 24; neiṁ- 105 4; roi- 97 33.
meirḃe, (b.), 56 3.
meirḃreaċ, méir-, (b.) 4 2, 63 15.
meirġ, (b.), 56 5.
meirġe, (b. ɟ p. sna ll.) "bratać" 48 5, 65 8, 85 1; na -eaḋa 85 30.
meirġeaċ, 111 18, 24.
meirseaċ, m. ṫo "ṗa śmaċt, ɟc." 60 29; ṗéaċ MD p 105 (meirse).
meirṫniġe, (b.), "loiġe," ɟc. 87 16.
meiṡṫe, ṗéaċ meaṡa.
meiṡġe, meaṡġa [3], 44 7; meiṡġeaḋ (ṫaoiḃr. iollr.) 111 43.
meiṡneaċ, miṡ- [12, 55], 60 29; ṫeiṡ-, fír- 87 1, 2, 3.
meiṫeal [54], mea-, 42 1, 14, 45.
mí [97, 108, 112], 30 2, 120 26.
mí-, mío-, "neaṁ-" -ḃáiṫ 93 4, 110 14; -ċiall 104 19; -ċoṁall 101 11; -ṫáṁr 33 1; -ṫóiġ 7 10; -laoċṫa 108 11; -ṁeaṫáir 83 13; -ṁeanma 37 45; -ṁian 70 19; -riar 7 14; "ṫroċ-" -ṫéas 120 29; -rún 46 35; -sġéal 63 15; -ṫaom 86 23, 117 20.
miaṫ [95], "onóir" 47 4; rí- 58 25.
mian [95], m. súl 49 14; m. ṫiġe "ṫúil ı ṁoiġ" 59 33; m. ı n- 93 52; "ruṫ is mian leaṫ" 6 26, 21 11, 28 1, 48 25, 58 32; ṫo ṁ. "ṫ'ṗonn," 3 29, 72 9, 96 16; ó ṁ. "ó ċroiḋe" 38 2; ṗéaċ méim.
mianaċ [55+ ?] (caor ṫo ṁianaiġ moġa 97 9); 5 29, 49 2.
mias (b.), 50 15; coirr- 119 36.
mil [149], 42 44; -béal 65 28; -ṫéar 83 17; ṫoinn- 98 24.
míle (uiṁ.), cúig míle 20 20, 32 36; na mílte 29 22, 107 26.
míle, (ı. míle sliġe) mun mó m. (ciall ?) 111 10.
miliṫ [52] "saiġṫiuir" 72 22; caiṫ- 97 33.
milis ṫeoċ ɟc. ṁ. 3 2, 10 10; (níos) millse 3 2.
milliṁ 26 21, 41 29, 85 6.
milleaḋ, ṫuine, ɟc. m. 92 6, 12.
mín, cruċ, ɟc. m. 85 52; -aṫra 91 55; -ard 92 12; -ḃónn 109 16; -ḃun 79 11; -ṫearg 92 14; -ṫoireaċ 70 6; -ṫuḃ 99 27; -ṫionn 92 46; -ṫoisṫim 101 50; -ṫros 113 18; -ġéiġ-ġeal 92 15; -ġlan 112 16; -ġlom 113 26; -ṁuir 91 5; -rais 92 47; -réiṫ 101 4; -sġoṫaċ 74 29; -ṫana 92 40.
mín, (b.), "maċaire ṫorṫaċ" 106 24; 118 24; mín (nó min ?) 106 12.
min-, ṗéaċ mion.
míne, (b.), 3 31, 110 49.
mimic, is m. é (ag . . .), 7 19, 79 26; ṫurais, ɟc. mince, meince, mionca, 7 4, 110 49, 118 22; (níos) mince, meince 21 5, 79 26.
mínigim, 13 10, 100 2.
mínleaċ, "péarać," 91 43.
mioċt [95], ós ṁ 103 17.
mioṫ [71], 42 44, 84 18; m cuill 99 21; -ṗonn 106 38; -ṗuar 99 42.
mioṫċar, mioċar, -air [116, 117] 27a 27, 66 13, 77 16, 81 37, 113 15.
míol, (p.), 112 15; m. mór 46 49; m. muiġe 75 7; -ealḃa 112 19; muir- 113 23.
miolla, -il- 20 34; ṫreiċ- 75 33; ṫoinn- 91 41.

mion, srut m. 89 17; go mór m. 25a 3; ó mór go m. 17 2; "gortaċ" 42 14, 106 6; neim- 64 20; -aitne "tuigsint soiléir" 102 26; -ċlú 95 19; -ġréasaċ 65 15; -leanaim "sgrúduigim go hairdeaċ" 83 1.

mion-, féaċ mín.

mionca, (b.), 111 15; féaċ minic

mionlaċt, -ll-, 106 6.

mionn [60], "coróin" gc. 97 38; "relic" "scrín" gc. 2 7, 46 57, 54 2, 73 9; "oath" 102 44; m. súl 45 11, 69 31; +Taoiḃ. ion. 25a 32, 54 26, 78 2, 85 14, 102 42.

mionuigim, m. bearna ar 82 40.

mionúr, 52 20.

miorḃail, -ḃall [12], -ḃail, ḃaill [13], -ḃuile, 10 39, 32 9, 69 18.

miorḃailḃa, 81 30.

miosgais, (b.), 92 4.

mír [45], "roinnt" 2 14, 29 26, 42 11.

mire, (b.) 56 7, 88 11, 111 13.

miṫid, -id, 24 14, 53 23, 106 1.

mlaṫ, féaċ blaṫ.

mleiṫ féaċ meilim

mó (comp.), ní sa mó "níos mó" 93 4; mó sa ċáċ 120 6; mó sa mí 10 11, 100 23; (is) dá mó é (ná . . .) 20 17; gár mó broid, gc. 27a 22; ní mó ná beo do bí sé "do bí sé 'n-a beaṫaíḋ aċt ní raiḃ ann aċt sain" 30 26; ní mó do bí sé . . . 20 11, 44 7.

moċ, "luaṫ" 21 15; go m. 39 27; -ḃuaḋ 114 9; -macám 69 31; -ṫráṫ 29 7; ro-, "roluaṫ" 69 24.

mo ċean, féaċ cion.

moḋ [95], "cuma," "sliġe" gc. ar m. 63 12; i n-éan- 59 22; "béas" gc., duine as miṫ m. 87 3; m. fir, gc. 91 2, 3; fear measarḋa do m ("béas") 117 37; gá huaisle m. 32 20; -ċlann (nó moġ-clann ?) 122 3.

moġ [21], "daor-duine" 7 38, 46 32.

moġall, -al [17], m. na gcnó 83 16; m. géag 34 7, 59 25; deaġ- 27a 5.

móid, múid, b- [14], "mian," "mood" 60 24, 89 21; "fearg" 41 11, 16, 46, 67 4, 43, 51, 71 24, 99 5, 101 7, 113 11; dia do m. 101 37.

móid, múid, b- [14] (< "votum") 81 22, 90 21.

mói-de, "mó" 6 2; ní m. 6 é 6 28; is m. é fa . . . 69 2; is m. as nár é crocaḋ an ríoġ . . . 3 24; is m. é go bfuil . . . 6 3; is m. mar . . . 7 36; is m. nír bean sé . . . 52 24.

moiġ, gc. féaċ maġ.

moille, (b.) 1 5; m. do déanamh re 95 6.

móin [201] 91 43, 98 4.

molaim, ní m. é le . . . 17 32; m. do "comairligim do" 32 39, 97 40; p. molaḋ 95 5.

monaḋ, (f.) m. olc 21 28; m. óir 100 16; aon- 52 30.

monġ [158], 50 22; -aḃraċ 106 5; -daṫa 114 15; -donn 17 3; -saor 74 9; -súil 19 7, 10.

monġar (f.), "doranna" 85 6.

mo-nuar 51 5; mon-uar 25a 17.

mór, 106 35; ní m. ("niomda duine") do bí 75 30; m. dar dearḃ "is iomda duine dar dearḃ . . ." 83 4; m. d'uaislib daoi . . . 92 1; is m. le ráḋ é, "diodal uasal é" 3 12; ní m. dá ḃaránta 120 2; ní buḋ m. ar cáċ dá croḋ 71 24; m. do bí ar "costasaṁail" (?) 48 30; naċ m. go gclas í 103 12; ní m. do, "ní foláir do" 117 25; mór n- "anḋuid de" 1 4, 6 31, 7 5, 10, 35, 38, 40, 63 12, 94 13, 117 1; -fear 109 4.

móraim, 85 48, 110 10.

mórḋaċt [26].

mór-ḋáil, 90 19.

mór-ḋálaċ, 71 3, 121 22.

moṫar, (f.), "coill, gc. doirċe" 112 15.

moṫuigim, "airigim" 25a 14, 87 5; moṫuiġim é "bainim pleisiur as," "is taiṫneamaċ liom é" (?) 106 8, 111 6, 114 1; p. moṫaċaḋ "céadpaḋa," gc." 27a 25; daġ- 106 8.

muc (b.), 118 4.

mucaiḋ, muicid [52], 71 12.

múċaim, 65 2.

muiḋim, "brisim" nar mhuid móid, gc. 81 22, 102 44; m. caṫ 97 43; meaḃaid (fáisc.) ar mo ġuṫ 86 40; i gcuimm-meaḃaiḋ cuinn 106 20.

muile, =meile, beile [2]? 111 25.

muileann, moi- [53], gall 42 32.

muime, **ṗéaċ** buime.
muin (**b.**), ar m. 2 5, 20 42, 26 30, 58 34; m. ar m. "ı moıdıb a ċéile" 42 21, 112 19; do m. "ı moıdıb," "de bríġ" ɣc. 20 28, 53 3, 65 27; do m. ceirt, "do réir cirt" 101 15.
muince "coiléar," ɣc. **98 19.**
muine (**b.**), 2 10; na seaċt muine 55 1; aon- 9 8.
muinéal [77].
muinġim, -ḋm [184].
muimġim, m. a h- 23 16.
muintear [12], 7 32, 11 16.
muintearas, (**ṗ.**), 101 34.
muir, moir [41, 42], 48 25; m. ṫéaċt 32 32.
muirear, moı- [11], -ġnáċ 85 40.
muirn, moı- [14], 37 1, 2, 27, 64 37.
muirneaċ, 25 2, 65 2.
múiṫ, **ṗéaċ** maoiṫ.
mullaċ, (**ṗ.**), 98 27, 42.
mun, muna, ɣc. **ṗéaċ** is, im.
muna^{c} (muna n- ɣo mimic sna ll. 60 32, 97 31), mun n- 44 10 ?, +**ṗon. láiṫ.** 5 14, 11 2. 35, 26 15, 60 32, 97 31; +**ṗon. neamṗ.** 11 26, 72 21; +**tásg. ṗoinḋ.** munar^{c} 23 19; munar ob 91 10.
múnaim, múimim, m. ouine 10 35, 11 23, 93 8; m. teaġasg 67 35; m. ouıt é 3 10, 10 18; **ṗ.** múnaḋ [48]; buime, oıde, ɣc. múinte 30 28, 34 15; **ṙanng.** múimte "béasaċ" ɣc. 87 14.
múr, "caisleán" 9 10; m. tráġa 98 4.
múraċ, teaċ m. 119 3.
múraim, múirim, "leaġaim" **29** 15, 93 33.
musġlaim, mo-, mú-, 56 11; **ṗ.** musġlaḋ, mos-, mús- [106], 110 22; mosġolaḋ 23 26.

n

n-á, +ordujġ, 11 2, 25a 15, 26, 67 19.
n-á, +**ṗon.** (=ġuiḋe.) 63 30, 121 35.
n-á, **ioċt. ḋiult.** ná paca 101 40.
n-á, **ṗéaċ** iná.
ná, ní . . . ná 42 11; créad is . . . ná 25 11; náid+**ioilla.** 113 32; ní déantar ioirdealuġaḋ idir "nó" ɣ "ná" sna ll. 8 2, 41 33, 68 21, 82 10.
nAċ, **ṗéaċ** is.
nAċ (**ṗona. Coiḃ. Ḋiult.**) (nAċ n- ɣo mimic sna ll) 1 7, 3 38, 25a 4, 58 1, 97 29; nAċar^{c} 10 2, nAr^{c} 4 8.
nAċ (**Coimn.**), (nAċ n- ɣo mimic sna ll.); nAr^{c}+**ṗoinḃ**, 1 15, 4 8.
naiḋm [41], **ṗéaċ** snaiḋm.
náimdeamail, 105 31.
náire, n. d'fáġail 27a 12; tuġ n. do 32 5; ġá n. as neasa 24 23; bean do-ní n. 99 3.
náireaċ, **ṗéaċ** náraċ.
naisġim, "ceanglaim" n. é ar 32 12, 59 5.
naiṫir [120], (aiṫir 50 10), 73 8, 75 43.
náim, <ná+**ṗona.láin** 61 6; 67 20.
náma [6], 86 17.
naoi, (**uim.**) n. ngráda, ɣc. 20 43, 37 24; dam na n. n-oiġeaḋ 91 47.
naoi, naoiḋe, **ṗéaċ** nua.
naoiḋe [19], "leanḃ" "fear óg" 17 16, 21a 25, 41 21, 42 27; ceas naoiḋean 110 43.
naoiḋeamda,-ta, 74 18, 82 15.
naoiḋeandaċt, 67 25.
naoiḋiġim, núiḋ- 67 22.
naoṁ, spiorad naoṁ 15 14, 20 37; -aċair 20 37; -iodan 122 19.
naoṁ "ouine ar neaṁ" ɣc. 1 13, 3 8, 6 23, 42 43; a naoṁa "a ṁná ar neaṁ" 26 32.
naoṁaiḋe [3] -uiḋe, 21a 18, 57 11.
naoṁaim, 46 8.
naoṁda, -ta 61 17, 18, 63 12.
naoṁdaċt, -ṫaċt 59 15.
nár^{c}+**ṗon.** 25a 27, 29 31, 37 39. 59 1, 60 18, 63 30, 93 15.
nar, **ṗéaċ** naċ.
nár, ní nós n. "ní droċ-nós 93 28.
nár, náir, "rud ċuireas náire ar", (is) n. (doṁ, liom) é 3 24, 21 a 7, 42 46, 43 4, 51 5, 104 5; iom- 77 24, 92 16; ro- 6 29.
nár [137], náir [136], dreaċ, drong, ɣc. n. ("uasal," ɣc.) 92 43, 117 11; óg- 19 8, 80 35; briaṫar- 75 29.
náraċ, náireaċ [137] 64 20, 66 13, 71 3, 117 23, 121 23; neaṁ- 53 15.
naṫarda, dreaċ n. 73 24.

-ne (**bann+Céad-fearsa iollnaiḋ**), (A) +**fona.** sinn-ne, inn-ne **10** 22; (B) +**néamh. +fona.** againn-ne, orainn-ne, ɾc. **25** 4, **27** 11, **31** 23; (C) +**aid. Sealb.** ar leannáin-ne **70** 8, **bar** bfearainn-ne **10** 21, ar noaoṁtai-ne **11** 21, ar gcoiṁéitne **16** 7 ; (D)+**bhiaṫar,** tógbaim-ne **17** 2, muna féadaim-ne **11** 2, tuairim-ne **37** 27.

neaċ [171], "duine" **3** 3, **9** 12, **17** 14, **55** 9, **99** 36, 38, **101** 31; gaċ n. **34** 8, **91** 3.

neaċtar, **111** 24.

neaḋ [65].

néal, néall [75], "sgamall" **17** 13, **110** 18; n. gréine "sgamall ar gréin" **80** 12; n. éaċta **73** 1; n. bróin **118** 16; n. ("aisling," ɾc.) plaċa **93** 40.

neaṁ-, neiṁ- -áḋ **110** 26; -aṁail **3** 6; -aṁdeonaċ **89** 21 ("fonnmar"); -báiṫ **118** 14; -ċaoṁna **92** 26; -ċas **95** 14; -ċiontа **104** 6; -coṁallaim ("failliġim") **53** 15, **96** 32; -coṁáċ **38** 9; -creideaṁ **75** 28; -cruaiḋ ("soft") **92** 35; -cruinn **70** 22; -cruṫ **68** 5; -ḋeas **49** 7; -ḋocar **83** 1; -éagcóir **106** 28; -éasgaiḋ **95** 2; -fáoṁaḋ **95** 7; -foġlaċ **74** 40; -foirbḋe **97** 7; -folaċ ("foillsiuġaḋ") **117** 42; -ġlioca **75** 18; -ġlóine **109** 25; -ġlóir **81** 2; -ġnáṫ **68** 18; -ġráḋ **75** 10; -ġuṫ ("cuibiḋ") **109** 15; -inne **70** 5; -meirḃ **105** 4; -múċaim **74** 44; -oirċra **35** 5; -róiṁ **72** 4; -seaṁar **67** 19; -toil **34** 9, **58** 21, **70** 8; -uaignеaċ **122** 21; -úiḋ **106** 32.

neaṁ [206+] (**Daoiḃr.** neaṁ **27a** 29, 40 27); na seaċt nime **55** 15; an ṫá neaṁ **60** 21; naoṁ, ɾc. nime **1** 13; laoċ ar niṁ naoṁ **42** 43; níġ- **60** 21.

néaṁann, niaṁ- [11, 12], **32** 8; gorm- **97** 34.

neaṁ-ċor (neaṁċur sna ll.) "saoirse ó ḃaoġal" (?) **34** 4.

neaṁḋa **15** 14, **60** 18.

neaṁḋaiḋe **109** 25.

neaṁ-ġar, "aṁġar," "triblóid," ɾc. **63** 19.

neaṁ-uis <neaṁ-foirs (?) **105** 26; féaċ fos.

neart [63], **33** 2, **70** 1; n. ("leigeas") ar **69** 8; -ċaṫaċ, **105** 39.

neartuiġim, **33** 2.

neasa, "níos gaire" **11** 17, **74** 2; gá náire as n. "caiṫé ba luaiṫe do ċuirfeaḋ náire orm" **24** 23.

neiṁ, niṁ, (b.), "biaḋ, ɾc. díoġbálaċ" **29** 33; "pian," "géire," ɾc. **7** 31, **40** 14.

neiṁ-ḋroċ "neaṁ-ġruaṁḋaċt" (?) **88** 23.

neiṁneaḋ [11], "áit naoṁṫa" **100** 14.

neiṁneaċ, duine n. **95** 23.

neiṁ-ní, pa n. ("an-puirisde") doiḃ é **110** 33; cuirim i n. é "is beag an ḃeann atá agam air" **121** 2; cuirim ar n. é "milliu, ɾc. é" **39** 7.

ní, (**Daoiḃr.** ní **42** 12, neiṫ **20** 22, **79** 17, **84** 5; **Duillr.** ní **12** 7, **26** 11; **iollr.** neiṫe **5** 30); ní ("roiṁṫ," ɾc.) de **3** 7, **57** 12, **67** 25, **84** 5; "aoiṁní" **12** 7, **42** 12; is ní liom é "is mór liom é" **46** 9; ní ní ḋoṁ é "ní soċar ḋom é" **25a** 6; ní . . . ní, "ní . . . i n-aonḋor" (?) **98** 33; ní as a mbeaḋ "ruo as a mbeaḋ," i ḋtreo go mbeaḋ" **52** 38, **108** 1.

niaḋ, "laoċ," rí- **117** 28.

niaṁ [39], "áilneaċt" **29** 34; -ḟonn **68** 20; -ṡolas **92** 43; -ṫonaċ **79** 13.

niam **féaċ** is.

niaṁann **féaċ** néaṁann.

niaṁḋa, -ċa, **99** 10, **102** 37; airm- **70** 12; puilt- **67** 34.

niaṫa, "laoċḋa" foir- **108** 11.

niġim, n. duine **20** 38; n. peacaḋ **21** 14; **p.** niġe [3] **21** 14.

niiṁ **féaċ** neaṁ, neiṁ.

nó (**Comn.**), "aut" **37** 15, **58** 29, **72** 30, **101** 44 ; **féaċ** ná.

no (<ono<oano), **22** 17, **58** 29, **72** 30, **101** 44, **119** 4.

nó go n- (**Comn.**). +**Dásg. Láiṫr.** **103** 33; +**fon. Láiṫr.** **11** 22, **67** 36; +**fon neaṁṗ.** **71** 22; +**Coiṁġ.** **69** 4.

noċa (**diultr**), "ní" roiṁ b-, noċa **10** 9, **29** 19, **42** 15, 40, **67** 21, **82** 5, **103** 17, aċt tá ḃ- i mb- i gcuid de na ll.; roiṁ d-, noċa **52** 21, **72** 25, **85** 48 ; (aċt tá d- i gcuid de na ll. noċa dtaḃraḋ **52** 16); roiṁ n-, noċa **21** 29, **101** 40; roiṁ c-, noċa ċluinim **41** 38, noċa gcuala **104** 12 ; roiṁ gur **nó** .

noċan aoṁ, ṗuil, ꝛc. **46** 47, **69** 3, **74** 65 ; noċan ṗuaıṙ, **32** 11 ; noċan ṗuiġḃe, ꝛc. **86** 16, **98** 5, **101** 35; acċt noċa bṗaca **91** 40; noċaṙ, "níoṙ" **3** 22, **21a** 20; **ṗéaċ** IGT p. 8.

noċa, noċan, noċaṙ, **ṗéaċ** is.

noċt [137], eaṙla, ꝛc. n. **30** 23, **94** 7.

noċtaım, **7** 9, **34** 6, **39** 28, **53** 15.

nóım [201] **42** 4; ıaṙ n. **38** 29; tṙáṫ nóna **24** 6.

noırṫeaṙ, **ṗéaċ** anoırṫeaṙ.

nós [38], "béas" **93** 28; aṙ an n. soın **93** 28; do n. "maṙ" **73** 34, **92** 20, **111** 6; "onóır," "clú," **21** 26, **32** 33, **34** 26, **41** 4, 25; do ṁuın nóıs **103** 26; ġan déınıṁ nóıs **103** 5.

nua, nuaıde, núıde, naoıde, naoı [204, 206], **5** 1, **67** 22, **69** 2, **97** 7, **99** 10, **100** 10, **110** 50, **114** 8; ṗéaṙ n. **64** 2; ġnúıs ṙa- **99** 10; -ḃaṙṙ **119** 14, 36; -ḃıle **85** 9; -ḃoġ **105** 9; -ḋeaḃaıṫ **109** 3; -ġaḃáıl **97** 10; -leaḃaṙ **109** 1; -luısneaċ. **117** 23.

nuaċaṙ, (ṗ.), **76** 7, **102** 12; éaḋ- **92** 18; ıon- **97** 6.

nuall, (ṗ.), "osna," "ġáır," **29** 29, **93** 8.

nús [38] > "bainne" **30** 34.

o

oᶜ(ṙéaṁṙa.)+**Tuıllıṙ**. **3** 12, 10 12; +**Alıt**. óṁᶜ **10** 26, **39** 12; acċt bíonn "ón ġclár (mbeag)" ⁊ a leıṫéıṫí ġo mınıc sna **ll**. **23** 5, **29** 31, **42** 9, **75** 42; ó na **5** 2, **10** 36; +**ṗoṙa**, uaım, uam **3** 4, **26** 31; uaıt, -ṫ, uaṫ, **1** 2, **51** 3; uaıḋ(e), uaṫ(a) **1** 16, **24** 27, **27a** 14, **61** 1; uaıṫe **48** 5; uaın(n), uan(n) **3** 13, 23; uaıḃ **1** 4; uaċa, uaċaıḃ **21** 6, **44** 10; +**Aıḋ Ṡealḃ**. óṁᶜ **6** 28; óᵭᶜ **10** 21; ó aᶜ (>óᶜ) **10** 12, **40** 23; ó a h- (>ó h-) **37** 45; ó aṙ n- **6** 7; ó a n- (>ó n-) **20** 20; +**Coıḃ**. ó a n- **102** 45; ó aṙᶜ (>óṙᶜ) **15** 7; ó ġníoṁ, ꝛc. "ı ngníoṁ," ꝛc. **3** 12; a-tá sé ó **26** 23, **51** 3; aᵹ sın conᵹnaṁ uaım, ı. "a-tá uaım" **26** 31; uaım féın do-rınneas é **27a** 18.

ó [168, 169] (ó, ua; ı uí; ua, ó, sna ll.); A. (ceann ṫ'ṗıne Ḃrıaın, ꝛc.,) Ó Ḃrıaın; lám, ꝛc. ı Ḃrıaın; ṫ'ú Ḃrıaın; B. (descendant of Ḃrıan, ꝛc. nó mac meıc Ḃrıaın, ꝛc.) Ó Ḃrıaın; lám, ꝛc. ı Ḃrıaın; ṫ'ú Ḃrıaın; C. (member of ı Ḃrıaın, ꝛc.) Cormac, ꝛc. Ó Ḃrıaın; lám Cormaıc ı Ḃrıaın; a-ṫeıṫeaṙ ġuraḃ é sın an lıtrıuġaḋ ceart acċt ıs mınıc bíos a ṁalaırt de lıtrıuġaḋ sna **ll**, **ṗéaċ** **63** 28, **77** 7, **94** 13, **106** 7, **118** 23; **ṗéaċ** IGT 168, 169; oıḃrıġeann Ó, ı ú maṙ **ıaṙmbéaṙla** (**66** 11, 14, 15, **71** 23, **73** 15, 27, 28, **85** 3, 51, **86** 4, 17, 22, **104** 28) acċt ní maṙ sın ṫóıḃ ı ġcomnuıḋe (**92** 23, **121** 21): bíonn "íḃ" ı n-ıonaḋ "í" uaıreannta, íḃ eaċaċ **96** 19.

ó (**Comn**.) ó tá, ꝛc. **1** 7, ó ṁaıreas **21** 20, **72** 25; ó naċ **24** 27.

oḃaım, o. ṫú (ım aırᵹeaḋ, ꝛc) **25a** 18, **46** 14, **48** 6, **81** 27; o síoḃ **48** 37; o. caṫ **66** 8; o. ṗeaċaḋ **56** 11; m'oḃaḋ óm (leg ım ?) oıḋreaċt **121** 33 ; oḃaım ḃuıt é **46** 6; oḃaım roṁat "oḃaım ṫú" **38** 27; aṙ hoḃaḋ aır **32** 27; **p**. oḃa [3] 81 27; oḃaḋ **31** 8, **48** 6, 8; ġan oḃa ("staonaḋ") ó **83** 8.

oḃaıṙ [42], oḃaṙ [56], **17** 24, **103** 13; ıs o. é "ıs ḋeaċaıṙ é" **11** 4; an oḃaır > "an ċaṫaır," ꝛc. **93** 35.

óḃaıṙ, **ṗéaċ** póḃraım.

oċlán (ṗ.), **73** 4.

ocras, ocáras, ac- [38], **29** 26.

oċt (**uıṁ**.), na ho- ġcoıṁe, ꝛc· **25a** 5, **60** 27.

oċta, **ṗéaċ** uċt.

oċtaṙ, **3** 39.

-oᵭ, -eoᵭ, **ṗéaċ** -úᵭ.

oṫraıġım=oḋaruıġım **113** 43.

óġ, áᵹ [96], "saıġoıuır" **110** 31; -lonᵹ **113** 35.

óᵹ, áᵹ [96], ḋuıne, ꝛc. óᵹ **71** 12; -ḃláṫ **88** 29, -náır **80** 35.

óᵹ [39, 126], "maıġḋean" **2** 5; ṗíor- **79** 19.

oᵹ, aᵹ [31, 45], "ḃó" **27a** 24; ḋaṁ na naoı n-oıġeaḋ **91** 47.

oᵹ [30], "uḃ" **ṗéaċ** uḃ.

óᵹaċ, "lán ḋ'óᵹaıḃ" **74** 73.

OŚail, ɔc. **féaċ** eaŚal.
ÓŚaiṁail, 6 40.
ÓŚán, (ƿ.), 56 12.
ÓŚbaḋ [12], -aiḋ [13], 68 17.
ÓŚḋa, beam, ɔc. ó. 46 57, 99 25; iris ó. 61 17.
ÓŚḋaċt, 35 17.
ÓŚ-láċ, -laoċ, 75 39, 85 29.
OŚraḋta, "ŚorM," "ar ḋaċ boŚluis" 114 15.
OibriŚim, 52 17; ƿ. oibriuŚaḋ "ŚniomM" 21a 6.
Óiḋ, **féaċ** úiḋ.
Oiḋċe [93], 17 7; Śaċ n-o. 98 3; céaḋ- 120 10; **féaċ** aḋaiŚ.
Oiḋe, (ƿ.), 65 38; o. múinte 3 1, 34 15; ioin.oiḋeaḋa 46 3, 121 21.
OiḋeaċT [24, 26], 73 21, 104 2.
Oiḋeaṁail, 121 21.
Oiḋiḋ, ɔc., **féaċ** oiŚiḋ.
OiḋRe, ei-, -Ś- [2], OiḋiR, ei-, -Ś- [89], 13 11, 14 6; a o. "ḋuine cosṁail leis" 59 13.
OiḋReaċT, ei-, -Ś- [26], 27a 20.
OiƿiŚ (b.), 23 7.
OiŚḋe [3], > "ḋuan" ɔc. 38 13.
OiŚe [3], > "ḋuan" ɔc. 73 33, 118 17.
ÓiŚe, (b.) 3 24, 67 10.
ÓiŚe, (b.), "maiŚdineaċt" 27a 17, 40 28; "ioinláine" 61 8.
OiŚeaḋ, **féaċ** oiŚiḋ, oŚ.
OiŚiḋ [149], OiŚeaḋ [11], Oiḋ-, "báS" "maRḃaḋ" 26 23, 48 31.
OiŚReaḋ, ei- [11], 43 9, 49 8.
OiŚReaḋta, ei-, 35 3, 75 18.
OiŚŧe, ɔc., **féaċ** ḋo-Śabaim.
Oil, ail [14], "cloċ" 20 42; o. úiR 92 2; clúṁ- 109 5; -béim, "aiċis," ɔc. 52 13, 64 26.
Oil, ail [14], "aiċis" ɔc. 72 3 (?), 87 9, 102 3, 115 4.
OilċeaS, ail- (ƿ.), "ḋeaCRaċt," 122 16.
Oile [3], o. ḋéaS 101 24.
Oile, aile, eile, 26 30; aR nDiaeile 58 7; a ḋuine eile 27 3. uaiR o. "aRís" 15 18; uaiR o.>"faḋ ó ṡoin" 76 9; ReR-oile 31 5, Re-Roile 61 3; aR-oile 85 37, 103 25; ḋá-Roile 92 6; leaṫ o., **féaċ** leaṫ.
OileaċáN, "cill ḋéanta ḋe ċloċaiḃ" (?) 120 20.
OiléaN, [35], -eanŚ 89 28; -innseaċ 89 2.
Oilim, 3 11, 9 8; o. síoḋ 10 32; ƿ. oileaṁaim [10] 37 11, 18; mo ḋoiṁeanma ḋ'o. 77 9.
Oil-ioinḋa, =oil ("aiċis") +ioinḋa? 83 3.
OiliċRe, (b) 45 3.
OiliċReaċ, (ƿ.), ="oiliċRe" 116 18.
Oineaċ, **féaċ** eineaċ.
Óinníḋ, áin- [13], "amaḋán" 75 26, 32.
Óinníḋeaċ, 75 33a.
Óinseaċ [12], 78 2.
OiR, **féaċ** aR ("ŧReaḃaḋ").
ÓiR. "nam" 99 37.
OiRḃearnaim, aċ- 89 20.
OiRḃeaRT [25], -ḋiRT [42], m'o. "mo ċosaint" 101 28; o. áiŚ "ŚniomM Śaile" 112 1.
OiRḃeaRTaċ, laoċ. ɔc. o., 93 2, 117 11.
OiRḃiRe [3], "aiċis" ɔc., 74 68, 72; >"loċt" 52 31;=ƿ. 114 33; ŧRom- 67 33.
OiRĊeann, 82 9.
OiRĊeaS, "cuiḃiḋ" 6 3, 26 34.
OiRĊeaS, (b.), "ionnsuiḋe," "teaċt" ɔc. 11 30; (KM, airchess).
OiRĊill, uiR- [13], o. aR 43 7, 57 7; i n-o. náiṁaḋ 29 7; i n-o. cRuiḋ 82 9; i n-o. m'ionŚuiRe 21a 10.
OiRĊilleaċ, o. aR 53 13; is o. ḋam é, 57 19.
OiRḋne, **féaċ** oRḋa.
OiRniḋe, i. "RíoŚḋa," ɔc.; éaċt o. 118 12.
OiRḋinn, OiRnn, "RíoŚaim 110 14; o. páRa 110 55; > "naoṁuiŚim" 39 14; >"ŧosnuiŚim" 81 2; ƿ. oiR(ḋ)neaḋ 43 4, 68 9.
OiRe, **féaċ** eiRe.
OiReaċaS, (ƿ.), "RíoŚaċt" ɔc. 85 27.
OiReaċT [24], "ḋáil" "ḋaoine" ɔc. 66 8, 71 22, 93 46; RíoŚ- 89 5.
OiReaċTas [38], 68 28.
OiRéaḋṁaR, 97 12.
OiReaŚaR, 29 38.
OiReaŚḋa, "uasal" ɔc. 70 18, 85 43.
OiReaṁ [51], aiR-, "ŧReaḃḋóiR" 48 34, 50 6.
ÓiR-éan, 97 37.
OiReaR [11], "ciR" 3 7, 64 1; síoḋ 70 6; -ṁonaḋ 89 4.

OIREAS [38], -IS [13].
OIRFIDEAČ [22], "FEAR CEOIL" 37 32, 80 26.
OIRFIDEAD [11] "CEOL."
OIRIČILL [150] A O. 20 2; O. DO 117 29; FÉAČ OIRČILL.
ÓIR-IDIB, FÉAČ ID, ÓR.
OIRIM, "TREABAIM" 48 34.
OIRIM (DO), "TÁIM OIREAMNAČ DO" 93 52; P. OIREAMAIN [10], 109 10, 15.
OIRISEAIN, "MOILL" ǷC. 111 38.
OIRMEAČTA, DUINE O. 108 10.
OIRNIM, ǷC. FÉAČ OIRONIM.
OIRRDEARC, -ÓREIC, ÓEIRC, ORRÚRAIC, -ÚAIRC [170], 17 31, 25 13.
OIRRDEARCUGIM, OIRÚ- 117 11.
OIRŚLIAB, 96 19.
OIRTEAR [11].
OIRTEARAČ, 75 6, 100 5.
OLA [7], 23 19, 34 31.
ÓLAIM, Ó. ORC "Ó. DO ŚLÁINTE" 109 18; Ó. 'N-A ÉIM-DIG ("GO FONNMAR") É 32 40; P. ÓL [38] 103 3; MEAD-ÓL (?) 109 12.
OLANN [37], SNÍOṀ-OLLA 83 8.
OLC [67], MONAD O. 21 28; A O. "TRIOBLÓID UAID" 30 2; MAIT 7 OLC 111 36; D'O. ("D'AIN-DEOIN" ?) AN ḞOBUIL 32 36; O. "FEACAD" 36 5; AR O. RE 92 9, 101 9, 110 31; NA HUILC "TUBAISTÍ" 46 58; GÁ D'ULC, FÉAČ DULC.
OLL-, "MÓR" -ČÚIGEAD 96 33, 104 11; -AICME 102 29.
OLLAṀ [51], 65 16, 67 37.
OLLAṀ (AID.), FÉAČ ULLAṀ.
OṀ [69], FEOIL O. 42 17; COṀ-AIRLE O. 42 38.
OṀAN, FÉAČ UAṀAN.
ÓMRA, (P.) 49 9; DAČ- 97 38; LÍOG- 83 18.
ÓN, ÓNA, ǷC., FÉAČ IS.
ÓN (INTR.) 4 1, 2, 28 1.
ONČÚ [21], >"LAOČ" 109 24.
ÓNNA, "CÚTAL," "CEANNSA," ǷC. 42 4, 105 8, 28, 117 39.
ONÓIR, FÉAČ ANÓIR.
ONÓRAČ, GAIRM, ǷC. O. 90 15.
ONÓRÚA, AINM, ǷC. O. 102 9.
OR, FÉAČ AR ("TREABAD").
ÓR [96], 61 12; IBIM A HÓR 100 18; -ARM 97 15; -ARMAČ 108 6; -BRAT 118 28; -ČUAČAČ 105 33; -ČULAD 70 3; -EANG 70 15; -ID 67 27, 89 14; -EITREAČ 60 42; -RIG 83 10; -ŚLATAČ 89 11.
ÓRAIM, "MAISIGIM," ǷC. 93 28; P. ÓRAD 83 21; DEALB- 70 12.
ORC, ARC [96].
ORČAR, FÉAČ URČAR.
ORČRA, URČRA [3] 37 10, 42.
ORČRADAČ, 37 35.
ORD [67], O. GADANN, ǷC. 119 7, 11, 34.
ORD [67], "MOD" "CUMA" 42 45, 93 19.
ORD [67], (ARD 79 24); O. CLÉIRE, NA N-AINGEAL, ǷC. 38 31, 32, 59 24, 25, 63 6, 79 24; NA DEIČ N-UIRD 1 13.
ORDA [5] "PÍOSA" ǷC. 78 2.
ÓRDA, -ČA, 70 12, 81 26; DEALB- 70 12.
ORDLAČ, ORRLAČ [55].
ORDÓG (D.), GLAC I N-AGAID ORDÓIGE 75 17.
ÓRÚIDE, "ÓRÚA" 102 25.
ORDUIGIM, 2 10, 66 9, 121 71; P. -UGAD, -AGAD, -ACAD, 65 36, 68 34.
ORGÁN [35], BIONN- 70 13.
ORLAIṀ, ORLANN, ORRAD, ORSA, ǷC. FÉAČ UR-.
-ORT FOINB. CÉASTA Ó "ORGAIM" "DO SGRIOSAD É" "TÁ DEIR-EAD LEIS" (?) 42 42.
ORTA, ARTA [8].
ÓRTÓIR (P.) 73 41.
OS (P.), "TARB" ǷC. 112 19.
ÓSᶜ (RÉAṀR.), (IS MINIC NAČ SÉIM-IGEANN SÉ SNA LL.); +TUILLR. 9 10, 29 5, 109 15; (ÓS GRUAID MBRIOC 41 30, ÓS FÉIM BFIONN-89 10, ǷC. GO MINIC SNA LL.) +ALT. ÓS ANᶜ 66 4; (ÓS AN NGEAL-ČLÁR GCAOṀ 114 13, ÓS GAČ BF. BF. 83 18, ǷC. GO MINIC SNA LL.); ÓS NA FINB, ǷC. 35 4; + AID. ŚEALB ÓS DOᶜ 19 7; ÓS A 10 62
ÓSDA, >TEAČ 24 15.
OSGOLAD, ǷC., FÉAČ FOSGLAIM.
OSNA [7], -NAD [11, 12], 11 2, 39 8.
OSNADAČ, (D.), 22 9.
ÓTÁ, ="Ó" 111 10.
OTAR, ATAR, "CRÉATT," "TINNEAS" 34 17, 46 15, 54 10, 110 7, 8, 11; "DUINE BREOITE NÓ GONTA" 5 13; TEAČ OTAIR 10 6; OTAIR (TAOIBH.) "BREOITE" ǷC. 63 5; COṀ- 63 5; -ČNEAD 79 21.
OTRAS, (P.), "TINNEAS," ǷC. 79 1; -BEIRT 79 21.

p.

pácsa [2], "póg" 41 1.
paidear [54].
pailís, (b.) 119 38.
pailm, pa-, (b.) 23 17, 18; -ṡéas 111 29.
páirt [14] 34 13, 58 25; pear, gc. páirte 5 8, 34 13; aon- 96 34.
páis [14], p. Críosd 3 23, 6 37.
pápa, (f.) 29 38.
pár [96], 89 19.
parrtas, -ṫas [38], 2 8, 31 7.
patri-arca, (f.), 63 15.
peacaḋ [17], 3 21, 57 25.
peacṫaċ, peacaċ [11], 10 12, 37 32.
peacuiṡim, 60 23.
peall [65], "súsa", "ṡúarc" 71 11, 85 14, 119 5; éin- 84 17.
pealóid, "árus" rí- 67 6.
peann [39, 65], 39 22, 49 13; páṫraig na bp. 59 13.
peannaid, (b.), 37 6, 8, 57 4.
péarla [2].
pearsa [121] 25 13; deiṡ- 25 5; éin- 60 15.
pian, (b.), 3 26, 10 5.
piast, péist, béist [43], 25 14, 29 8, 37 38.
pláiṡ, (b.), 29 3.
plannda, (f.), 78 20, 122 20.
plés̃s̃, -a púdar, 111 23.
plúr, (f.), 20 23.
podal [17], (i. daoine gc.) 3 32, 42 2, 74 5, 28.
pós̃, (b.) 14 7, 41 46.
poimnide, "ro-imdi" 67 5 (Eriu V. p. 198).
poll [67], p. camra 42 20.
pór [96] 15 8, 17 28; -ċuanna 54 2; -ṡin 83 16.
port, part [67, 68], "cuan" gc. 27 10; "áit" gc. 6 19, 10 5, 30, 37 18, 41 17, 18, 44, 68 2; > "neam" 51 1; p. na bpian "ifreann" 38 7; páṫraiṡ puirt na hÉireann 55 19; -ṡlas 110 38; corr- 74 40.
pósaim, do pósad í re fear 27a 16.
posd, (f.) p. cada, an ṡaiṡgid, gc. 92 44, 110 41.
prap, "luaṫ" 41 13, 98 36.
preab, "mear" -sgor 91 1.
préamh, péaċ préamh.
pressus, péaċ sí-p.
príomh, (san bportús, gc.) 42 2.
príomh-, prímh-, -ealma 112 19; -ṫeallaċ 117 4; -ṫorc 64 24.
prionnsa, (f.), 111 18.
príosún, brí- [35], 37 6, 7, 11, 21.
príosúnaċ, brí- (f.), 37 23.
príosúnta, brí-, beaṫa b. 37 22.
proiṡeaċt [24], 69 14.
proinn (b.), 20 23, 42 5.
puba, (f.), "maiṡistir" 78 22 (KM bobba).
puball, -al [56], -al, -aill [150], 41 44, 85 14, 104 16.
púdar, Daoibh. ioillh.? 111 23.
púdar [17, 37], -air [10], "mí-aḋ," "tubaist," gc. 10 12; mór- 64 15.
punann, bu- [12], 84 42.
purṡaḋóir, bur- [42].

r

ra-, péaċ ro-.
raḋaḋ, péaċ roḃaḋ.
raḋarta, (f.) sruṫ r. 91 44.
raċ, gc., péaċ téiṡim.
ráḋ, ráḋa, gc., péaċ ráidim.
raḋailim, 85 15.
raḋaim "cuirim" "caiṫim" 21 2, 36 3, 39 11, 58 9, 86 19, 102 25, 121 17.
raḋarc, ro- [11], 56 2; r. tinn 1 10; síor- 70 7; céad- 6 1.
raṡuinṡ [13, 113], "soillse" (?) 33 1.
ráidim, ráḋaim, do ráiṫ, 97 24; "a-deirim" 7 14, 17 17, 72 8; p. ráḋ [38], ráḋa [3]; buime, gc. do r. re, "buime, gc. do ċur mar ainm ar" 3 13, 27a 17, 54 5, 91 15; do ráḋ Cuinn, "mar deir Conn" 75 17.
raiṡne, péaċ roṡa.
ráimh-, péaċ ráṁ.
ráinṡ, gc. péaċ ránaṡ.
rais, mion- molta 92 47; cf. Din. Rois.
ráiṫ [41, 42], ráṫ [38, 39], 10 23, 68 9, 117 29; maol- 68 13.
ráiṫ, péaċ ráidim.
ráiṫe [b], r. aoibheall 97 10.
rala, péaċ tarla.
ralam, péaċ lom.
ráṁ [38, 39], ráimh, ráimhe [2], -eas 110 20.
ráṁaċ, eas Ruaid r. 66 4.

RÁNAG, (1. ránaz **82** 12; 3. ráinig, ránaig **19** 11, **42** 9; **Céast.** ránzas **48** 25, **77** 19, **79** 8); "táinig mé, ɣc." **42** 9, **82** 12; "do ṡroiṡ" **48** 13, 25, **77** 19, **79** 8 (Ped. ii 556).

RANN [73], r. an domain, ɣc. **17** 11, **100** 8, **121** 13; na trí ranna **34** 21; timṡeall- **89** 19.

RANN [73], "buidean" "páirt" ɣc. **3** 3; r. do ċéanaiṁ re **21** 3; dá r. do ċeanaiṁ de **48** 4; dul io r. **54** 24.

RANN [74] (i ndiaiṁ) -ṡlan **115** 7; aon- **95** 8.

RANNAIM, **ṗéaċ** roinnim.

RAON [96] "cúrsa," "sliġe," **3** 6, **10** 23, **17** 27; 'n-a r. réiḋ "so héasġaiḋ" **19** 15; aon- **75** 18; clúṁ- **114** 21; -ṁaġ **81** 5.

RAON, **ṗéaċ** aon.

RAṪ [38], "áḋ" ɣc. **3** 25, **37** 4, **42** 23, **64** 35.

RÁṪ, **ṗéaċ** ráiṫ.

RÁṪ [38], "pledge" ɣc.

RÁṪAĊ, tír, ɣc. r. **70** 2.

RAṪṀAR, **74** 73, **107** 5.

RÁṪUIġIM, r. ("ġeallaim", "I guarantee") duit é **67** 44.

RÉ, ġaċ ré, **ṗéaċ** ġaċ.

RÉ [98, 99, 108], "aimsir" "beaċa" ɣc. **5** 2, **8** 3, **10** 34, **89** 5; tuilleaḋ ré **13** 2; aċt ré n-aiṫriġe **64** 9; do ré "do ṫéarma" **26** 9; ré a aḋlaiccе **86** 22; re a ré **39** 40.

RÉ [99, 112] "ġealaċ" **89** 17, **103** 30; slios ré **90** 9; ré lán **19** 6; ġlaim- **97** 41; duiḃ- **35** 10.

RE h- (**Réaṁn.**); (is minic cuirtear "re" i n-ionaḋ "le" ɣ "le" i n-ionaḋ "re" sna ll.); +**Áins.** **67** 16, **70** 18, **80** 36; ris ġaċ n- **95** 15, re ġaċ n- **111** 26; +**Ailt.** ris, res, an n- **3** 2, **15** 9, **29** 31; +(**Ailt**+) **Tuillin.** **ioln.** **16** 3, **30** 11; + **ṗona.** riom, rum **5** 6, **20** 30; riot, riut, rut, reat, **19** 14, **42** 25, **101** 30; ris **21** 29; ria **3** 13; ruim, rinn **9** 9, **21** 3; ruiḃ, riḃ **6** 14, **18a** 4; rú, riu **17** 14, **32** 15; +**Aiḋ. Ṡealḃ.** rem^{c} **3** 35; reo^{c} **1** 6; re a^{c} (>re^{c}) **98** 42; re ar n- (>rer n-) **17** 29; + **Coiḃ.** re a n-, ris a n- **23** 18 30, **111** 13; rer^{c} **26** 24; ris ar easḃaċ **113** 4; ris nac^{c} **91** 41; ris nar^{c} **84** 31; re calaiḋ "as an dtráiġ" **58** 15; beiṫ re, "beiṫ i mbun" ɣc. **11** 4, **37** 28, **38** 21; re dá lá, > "ġaċ ré lá" (?) **106** 17; re trí tráṫaiḃ **16** 3; re linn, ré, ɣc., **ṗéaċ** linn, ré, ɣc.; a-deirim, congnaim, ɣc.; re, **ṗéaċ** a-deirim, congnaim, ɣc.

RE n- (**Réaṁn.**), +**Áins.** **98** 30, **110** 3; +**Tuillin.** **ioln.** **98** 16; re ġaċ n- **42** 35, ris ġaċ n- **17** 30, **58** 4, re ngaċ **2** 2, **15** 7; +**Ailt.** ris, res, rias, an n- **6** 1, **29** 3, **121** 12; + **ṗona.** roiṁam, róm, **34** 6, **44** 11; roiṁat, róḋ **8** 1, **74** 19; roiṁe roiṁe **10** 8, **25a** 23; reimpe **11** 36; roiṁuinn, reaṁuinn, róin(n), **10** 21, **38** 27, **65** 26; roiṁaiḃ, róiḃ, reaṁaiḃ **20** 7, **21** 27, **31** 21; rompa, reampa **30** 5, **52** 27; + **Aiḋ. Ṡealḃ.** reo^{c} **48** 22; re ḃar n- **71** 22; re n-a n- **29** 37; "ante," ɣc. re n-iodaiḃ **17** 6; re n-oiḋċe ɣc. **58** 28, 35; re roċtaim **83** 10; re ngaċ duine, ɣc. **2** 2, **15** 7; re n-a ġcionnaiḃ **29** 37; measaim é re n- "is feark liom é ná . . ." **68** 2; re n-ógaiḃ, "ar ċeann sluaiġ" (?) **98** 16; rompa "mar ṡompla ḋóiḃ" **99** 11; sluaisim roiṁam, "ar agaiḋ" **41** 17; roiṁe, "roiṁ ré" **10** 33; roiṁam, roiṁe, rompa, ɣc., "do bí roiṁe sin," "a-ṫuḃramar ṫuas," ɣc. **10** 8, **15** 18, **25a** 23, **58** 9, **69** 9, **97** 44; easla, páilte, ɣc. re n-, **ṗéaċ** easla, páilte, ɣc.

READAĊ, "meiḋreaċ," ɣc. **41** 11, **71** 7.

READRAḊ, (p.), "súgraḋ" **37** 12, **105** 11, 20.

REACAIM, "díolaim" **3** 21, "imisim," "labraim ar" **3** 25, **19** 14.

REACAIRE (p.) "fear dán do ráḋ ós comair cúirte," ɣc. **111** 24.

REAĊT [95], "fearg" r. fa **69** 8, **82** 20.

REAĊT [95], "dliġeaḋ," "cuṁaċt" ɣc. **3** 6, 35, 37, **10** 10, 32, **11** 9; il-reaċta **83** 1.

REAĊT, "do riġeaḋ," "do sineaḋ" (?) **52** 26.

REAĊTMAR "dliġeaċ," ɣc. **92** 43, **112** 8.

REACTMAR "FEARGAC" (?) **105** 31.
RÉAD [95], "RUD" **32** 37; [leg séad suirge ? **féac** LCAB xxxviii 35, xlv 137.]
RÉALTA, -LDA, LLA [121], **17** 7, **110** 19; RDI- **112** 14; -COBSAID **89** 25.
REAMAR [116], **106** 33.
REANNA, ɔc. **féac** RINN.
REANNAC, (F.) NA HAIRD-REANNAIG **46** 45.
REANNAC, (AID.) MAINÉIR- **89** 28; CAIC- **122** 7.
RÉASÚN, (F.) **21A** 4, 8.
-REIC, NÍ R. RE "NÍ CIG LE" **37** 28; GO R. SÉ LIOM "GO BFÉADFAIDMÉ É" **101** 52; NAC R. NÍGE, "NAC SDOISPID NÍGE" **62** 8; GO R. "GO DTÍ" **116** 9; DO R. TAR "RACAID TAR" **42** 32; NOCA R. TAR "NÍ BEID NÍOS FEARR NÁ" **106** 28.
REIC [42], "DÍOL" **39** 30.
REIC [42] "RÁD" "INNSINC" GUIDE DO R. **10** 33; RUN DO R. **21** 11; DUAN DO R. **68** 21; A R. (RE) "É DO RÁD (I DTAOB)" **18A** 4, **19** 13, **61** 3, **97** 45; A R. RIOM "É DO MOLAD DOM" **90** 10, **109** 5; CUG DIA A R. DUIC **59** 27.
RÉID, (B.), "MACAIRE" ɔc. **105** 36; EIC- **74** 49, **77** 15.
RÉID, LEACA R. "SLEAMAIN" **41** 48; BEARNA, RAON, R. "GAN COSG," ɔc. **19** 15, **21** 29; DUINE, ɔc. R. (RE) "CEANNSA ɔc." **1** 14, **31** 28, **82** 33, **91** 37; AGRA R. **26** 21; GO R. "GO NEIMLEASG" **103** 29; R. UAIC "CIUIN FAD ÉMACT" **101** 52; R. DO RUAGAD **111** 23; SDUIC R. RONNA **111** 38; RDI- **31** 28; -FONN, "MACAIRE" **92** 14.
RÉIDE, (B.), "CEANNSACT" **91** 37; R. RE **5** 16, **25A** 1; R. A NDUAS DO DÍOL "FÉILE" **102** 8.
RÉIDIGIM, R. DOGRUING **74** 1; R. COGAD RE **17** 24, **101** 54; R. RAON RE N-, **59** 12; R. AN SÍOC RE **61** 10; R. IDIR **101** 52; RÉIDIG FÉIN DÚINN **10** 18; CONAIR- **89** 21.
RÉIDIM (?) "RÉIDIGIM" (?) **113** 5
RÉIDTEAC, (B.), **62** 2, **117** 14.
RÉIL "SOILÉIR," "GLÓRMAR" **91** 32.
REILEAG, RDI- [54], "CEALL" **50** 23; "SCRÍN" (?) **100** 31.
RÉILIGIM, >"INNISIM" ɔc. **120** 15.
RÉIM [45], "GLUAISEACT," ɔc. **78** 2; "CÚRSA CAITRÉIMEAC" (?) **92** 44; R. ("GLÓIR") AN RÍCID **37** 25; R. ("SGÉAL," ɔc.) SOISGÉIL **17** 4; R. ("RAC," "STAID" ɔc.) AN TIGE **116** 18; DO-NÍM A R. "DO-NÍM AITRIS AIR" **65** 32; FA R. >"I RIOCT" **6** 41; BAOIT-RÉIM BÁIRE **70** 4.
REIMEAS [53, 54], "AIMSEAR" **68** 8, **114** 33.
RÉIR, **féac** RIAR.
REOD [75], MAIDEAN REOID **99** 17; AG REOD RIOM **39** 16; CUISLE BACTA AN RIUID REAMPA **40** 9; GAOIT- **83** 20.
RE-ROILE, ɔc., **féac** OILE.
RÍ [21], **9** 9; RI(G)-BEAN **40** 30, **48** 24, **99** 16; -BEIDIR **92** 43; -DAMNA **73** 40; -FLEAD **48** 24; -MIAD **58** 25; -NIAD **117** 28; -OIREACT **89** 5; -RUIRE **83** 10; -TEAC **40** 30.
-RIA (Ped. ii 609) "RACAID" **10** 27, **42** 37, **99** 38, **106** 24; NOCAN RIA >"NÍ BEID" **29** 20; "SROISPID," ɔc. **95** 11; -RIACT, >"TÁINIG" **64** 36, **80** 25, **84** 30; **p.** RIACTAIN [148].
RIAGAL [10, 37] **59** 10; DUL TAR AN R. **32** 39.
RIAGLAIM, R. É **6** 34.
RIAIN, BÍD, DO BÍ, ɔc. R. **38** 7, **42** 33; NÍOR . . . R. **15** 22.
RIAN [95] "BÓTAR GO" **37** 34; GABAIM A R. "LEANAIM É" **74** 31; "BÓTAR" **20** 7, **37** 14; NÍ R. GANN "TÍR, ɔc. LEACAN," "NÍ TURAS BEAG" **34** 21; "SOMPLA" **80** 36, **91** 25; AR AOIN-(AGUS) "I N-ÉINFEACT LE" **69** 15, **90** 14, **97** 15.
RIAR [95], RÉIR [14] "FOGNAM, TABAIRT AIRE, GÉILLEAD, ɔc. DO" **7** 14, **9** 2, **10** 18, **21** 8, **25A** 19, **26** 15, **27A** 6, **37** 8, **38** 22, **42** 7, 36, **91** 18, 25, **99** 11, **103** 31; DO R. "MAR DEIR" ɔc. **97** 21; AG R. "AG DÍOL AS" **114** 40; R. (>"BEARTUGAD," ɔc.) SLEAG **106** 11; CUID DÁ R. "CUID DÁ CÚRAM" **106** 38; MÍ- **7** 14.
RIARAC, "UMAL", "RIAG ALTA" **70** 6.
RIARAIM, R. É "GÉILLIM, FOGNAIM, ɔc. DÓ" **11** 10, **98** 18; **p.** RIAR, **féac** RIAR.

RIARUIġIM, R. RE 5 29.
RIASZ [96], 99 19; ꝑINN- 20 25.
RIBE, RUIBE [2], >"ġéiḃeann" 113 38.
RÍĊEAD [182], "neaṁ" 54 15.
RIġ [191], NA hÓIR-RIġE 83 10 (nó leg. hÓIR-RÓE ?)
RÍġ-, ꝑéaċ RÍ.
RIġE, (D.) "RÍġEAĊT" 97 29, 110 26; AIRD- 71 23; sáiṁ- 74 45, 109 16.
RIġE,-EAD, ꝑéaċ RIġIM.
RIġEAĊ, "láiṁa" 41 31.
RIġIM, "sínim" ꝛc. CIA DO RIġEAD RE 114 29; ꝑ. RIġE, "ꝑIAN" "CRÁD" 118 8; R. RE "sínead AR ꝑEAD" 3 31, 41 30; R. RE "CUR, beiṫ i gcomparáid, ꝛc. le" 19 14, 16, 103 9, 109 13, 114 29; coiṁ- 109 13.
RÍġIM, RÍOġAIM, R. é "DOníM 'n-A RÍġ é" 91 20, 110 5, 27, 113 21.
RIġIM, ꝑEARġ, ꝛc. R. 40 5; céim- 81 19, 109 4; sír- 79 6.
RÍṁIAD [95], 58 25.
RINN [41, 149], "bIOR,">"sleaġ," ꝛc. 3 38, 29 9; mo R. RE 11 20; R. CAṫA, éigIN, ꝛc. 92 27, 41, 93 40; R. ÁIġ, >"laoċ" 63 6, 79 21; R. ("columḃan," ꝛc.) lasnaċ, ꝛc. 10 41, 119 24; R. AOIḂE, clú, DEALḂA, maiṫiṁ, meaḋRA, moltA, ꝛc. "ceann, an ponc AS AIRDE," ꝛc. AOIḂE, ꝛc. 67 40, 101 41, 60 39, 11 36, 80 41, 13 1, 92 46; R. ROINN 72 17; R. A n-ÁIġ 104 23; "néalt" 29 17, 35 8, 89 17, 25; R. ("nóṫA") CEOIL 67 42, 82 19; R. ("ġéiRe," ꝛc.) RAḋAIRC, súile 6 6, 34; AIRM- 85 39; AIṫ- "BIOR NUA" 6 1; CAIṫ- 68 6; ꝑíR-, 92 46; ġéiR- 64 24; ꝟLAIS- 54 21; ꝟOIRM- 110 10; SOLUIS- 89 17; SAIṫ 105 3; -ꝑéAṠAIM "ꝑéAĊAIMT ꝟO ꝑéAR" 83 19; súil RIONN-ꝟLAN 68 2;
RINNCNE [2], sleaġ 65 28.
RÍO-, ꝑéaċ RÍ.
RIOĊT [71], "CUMA" "ꝟNÉ" 23 7, 51 9; 1 R. 11 18, 27A 13, 38 7; TÁ R. UAṫMAR ANN 110 48.
RÍOġAIM, ꝑéaċ RÍġIM.
RÍOġAN [37], 40 12.
RÍOŽÓA, RÍOÓA, 18 2, 74 2', 113 34.
RÍOġNAIDE, "RÍOġNAṁAIL" 83 16.
RÍOġRAD [12], -AID [13], 60 3.
RÍOṁAIM, 93 3; ꝑ. RÍOṁ [95] 2 14; DÉIO R. AIR 103 1.
RIONN-, ꝑéaċ RINN.
RIONDAIDE, ORD R. "ORD ĊUN ġREANTA" 119 7.
RIONNAṁAIL, "nIṁneaċ," beaċ R. 83 21; laoċ R. 100 27.
RIONN-LÁN, RUAIS 7 A R. ÁIġ UIRRE "7 A LÁN ÁIġ Ó SLEAġAIḂ UIRRE" 113 39; ꝑéaċ RINN.
RIONNTA, "ġREANTA," ꝛc. 111 21.
RIOṫ, RIṫ [71], R. EIĊ, AINNLE, ꝛc. 53 2, 13; 'n-A R. "ġO LUAĊ" ꝛc. 34 19, 42 32, 33; TÁ R. AS AN ÉAS ORM 27 8; IS R. é "IS ġEARR-ṠAOġLAĊ, ꝛc. é" 57 20.
RIṫLEARS, "rhetorica" 70 14.
RIUIṠ, ꝑéaċ REOṠ.
RO-, RA-, "mór-" "DEAġ-" (A)+BRIAṫAR, -BUINGIM 81 3; -ṠAOṁNAIM 37 1; -ṠÁILIM 85 15, 103 25; -ÉISDIM 25 14; -ꝟAḂAIM 74 7; -ṁOLAIM 66 1; -SGARAIM 101 5; -ṠAOḂUIġIM 53 8; (B) +AIDIAĊT, -ĊEOLĊAR 114 1; -ĊAOIM 101 35; -ṠOILṠE 70 1; -ṠIL 117 4; -ꝟAR 106 4; -ꝟLAN 101 27; -ꝟREAṠNAĊ 91 32; -IOMṠA 85 44; -MASGLAĊ 120 14; -MEIRḂ 97 33; -MÓIDE 105 1; -NÓIR 6 29; (C) +AINM, -BÁIṠ 90 6; -BLAṠ 99 28; -ĊOMAIRCE 89 13; -ṠALTA 2 3; -ṠAṁ 91 47; -ꝟAIṁ 31 12; -ꝟAL 48 36; -ꝟLAC 91 21; -MAIġ 96 5; -MARCAĊ 112 24; -MÉAD 96 9; -MOILLE 95 6; -NÉALTA 112 14; -RINN 6 3; -ĊEAS 99 40; -ṠOIL 87 5.
RO (=DO)+ꝑOIRḂ. 73 25.
RÓ [108] "mórán" 48 30, 54 20, 63 24, 25, 73 30, 103 15, 111 21.
-RÓ "DIOCHAIR," "SROISIR," ꝛc. 29 6, 42 25, 57 17, 80 30, 103 15; TÁ RÓ "má ṫig (sá)" 97 44, 42 29.
ROḂAD, RA- [53], 1 12, 20 16, 36 8.
ROĊTAIN [148], ꝑéaċ -ROIĊ.
ROD, "luaċ" (?), EAĊAR- 68 1;
ROD=RO+ꝑORA. LÁIR. 20 3, 67 21, 63 30.
RÓD, RÁD [88], 89 21; R. MARA

31 12; druim ród 91 38, 101 41; ród (i gcrois) 54 1; ród (i gcorp), 19 8, 81 23; " réim " 7c. 113 10; -bán 19 8; -leasg 93 24; -déanam 83 18.

RÓD, féad re n-.

ROga, Raga [2, 5], 97 19; is é mo r. é 113 43; roigne bó, 7c. 42 37; roigne éireann 107 17; beirim r. 35 18; beirim do, mar, rogam é 40 16, 58 10, 102 48; fíor- 37 31.

RO-gan, féad goim.

-ROIC, -RÓIG, fon. 7 Tásc. Láith. Uat. 3, -roic, 78 24; 91 9; -róig 29 1, 33, 96 7; iolln. 1. -roiceam 70 18; Céast. roicceir 83 4; fon. Láith. iolr. 1. -roiseam 44 16, 70 10; fon. neamp. Uat. 3. -roisead 105 25; " sroiseann " " sroisfid," " féadann " 78 24, 83 4, 96 7, 105 25, " tiocfaid " 91 9, 29 1, 33, 44 16, 70 10, 18; p. roctain [148] 37 34, 57 14, 60 21, 83 10, 116 19; ruactain [148] 44 6, 107 2; Ped. ii 609, 610.

RÓID-DÉANAM, " obair bóthar do théanam " 83 18.

Roile, féad oile.

Róim [42], " reilig " 68 7, 81 2, 110 26; r. aoigead 110 14; " tearmonn " 7c. 81 30, 102 1; sean- 81 2; róim-fleid-imne (téacs ?) 89 14.

Roimim (rannaim 78 11, 111 1, ronnaim 111 13), r. é " do-ním dá cuid de " 59 35; r. é re, le 6 9, 20 30, 40 20; r. é re " sgaoilim é fa " (?) 78 11; p. roimn [42] r. (re, le) 9 9, 42 1, 5, 59 35; r. idir 77 20; r. lann ar gníomharthaib, 97 30; do-ním r. ar 111 3; r. glaice re 78 9; cuid ronna 77 21; sduic réid ronna 111 38.

Rolla, Rulla [2], 44 11, 122 16; glan- 73 42; meamram- 89 19.

ROm-, rom^{e}, =ro+fona. Láim. 13 1, 20 41, 67 22, 48, 80 11.

RómaidmuID (?) 108 6.

ROS, -ro+fona. Láim 70 4, 71 8, 17, 18, 92 16.

RÓS [96], 19 5.

ROS, RAS [67, 68], coll- 114 28.

ROSg [67, 68], " súil " 1 7; -sruamda 114 29; -vaime 101 36.

ROt [95], 91 53; r. greime 2 12; aon- gaisgid 96 37.

Ruacdain, 7c. féad roic, 7c.

Ruad, bean, 7c. r. 120 17; donn r. 105 34; glas-liuin r. 29 9; -sleag 105 3; -caitleac 120 33.

Ruag [39], Ruaig [42], " ruadar " 7c. 50 5, 74 52, 106 10; " cúrsa " 25a 2; " éadt " 7c. 15 1, 41 3; " sluag ag teicead " 64 13, 101 29, 113 39; r. neabraid, " léimneac 7c. le neart áthais," 7c. 37 12.

Ruagad [48], 111 23.

Ruaime, Rói- [2], 19 9.

Ruamannadt, " luisne " 111 24.

Ruathar, (p.) 53 26, 91 23; creach- 92 19.

Rug, 7c. féad beirim.

Ruinn, 7c. féad re h-

Ruire, (p.) " flaith " 93 16; fial- 73 28; ríog- 83 10.

Ruithean, " lasair " 111 24.

Rún [46], reic rún 21 11; do-ním r. ar 55 2; sgéal rún 17 14, 43 11; -cuirim, " cuirim ós iseall " 7c. 101 9; -nim 39 6; " grád " 7c. 6 33, 19 2, 31 11, 109 16; " toil " 7c. 76 20, 106 6; do r. croidhe 15 1, 27a 6; do r. aom-fir 17 29; -bras 70 9.

Rún, " grád " nó " rune " ? 72 17 (féad gluaiseanna).

Ruthach, (p.), 111 18.

S

's (<is, as), féad agus, is.

sa (<san, 7c.), féad i n-.

sa, ní sa mó, lia sa lia, luga sa cáth, 7c., féad mó, lia, luga, 7c.

-sa, -se (bann)+Céad-fearsa uat., (A)+fona. mei-se, mise 24 23; (B)+Ainm.+fona. dam-sa 13 2, riom-sa 11 20, oram-sa 6 30, uaim-se 7 22; (C)+Aid. Sealb. mo leas-sa 11 27, mo toil-se 21a 1, m'oirdis-se 11 30, dom breith-se 25 14; (D)+briathar. -biu-sa 80 34, -fagar-sa 7 14, do caras-sa 67 21, do-ním-se 34 9, dá léigimn-se 80 37, tú rom choigil-se 80 11.

-sa,-se(bann.);+Dara fearsa uat. (A)+fona. tu-sa 24 23; (B)+Ainm.+fona. ort-sa 50 18, duit-se 3 33; (C)+Aid.

Śealb. t-iul-sa 24 26, io ċíoċ ḋeas-sa 11 34, do linn feirgei-se 88 19, doo ċuir-se 56 10; (D) +ḃriaṫan ná fáṡ-sa 8 6, cuir-se 11 25, sloinn-se 76 14, a-taoi-se 74 34.

sácramaint (b.) 20 27.

saḋ [39], "saḋar buineann" 50 10.

sáḋal [116], -áil [117], "caoin," gc. deaṡ- 114 28.

saiḋḃir, duine s. 22 4.

saiḋḃreas [38], 22 7.

sáiḋim, sáiṫim, 23 15, 71 14; p. sáḋaḋ 79 2.

saiġeaḋ, gc., féaċ soi-.

saiġniḋan (f.), "splanne" 95 11, 110 9, 47.

sail [193], 23 12 (sailġe).

saileaċ, "cruit aḋmaid," ġall- 85 45.

sáime (b.), 4 2.

sain, -sain, féaċ sm.

saimnt [14], 53 22.

sáiṫ, "ṫóṫaim," gc. mo ṡ. de 73 24; mo ṡ.+taoiḃh. 119 35.

saiṫ, "olc," >"íseall" (?) 111 40.

saiṫe, (b.), (s. beaċ) 79 4.

sáiṫeaċ, ní saiḋḃir s. 22 4.

sal [96], "salaċar" 11 22, 15 17.

sál [149], (s. coise) 71 8; -ċruinn 114 22.

sál [96], ("uisge") s. i n-aḃainn 106 38; "muir" tar s. 67 46, 93 52.

salaċ, 50 6.

salċaim, "do-nim salaċ" 50 4.

salm [60], 59 12; ġnáṫ- 85 15.

saltair, -tar [185], 85 14.

saltraim, s. an 77 4.

sam, "samraḋ" -ṡlan 122 12; céad-ṡam-ṡrian 114 12.

sám, sáim, sáin 56 11, 102 21; sáim 8 11, 79 6; -níġe 74 45, 109 16.

samail [10], is s. é do 93 6; is s. é ne 19 9; ní fuil súil, gc. a s. 24 10, 48 33; mo ṡ. 41 45, 58 9; an s. is siad 42 6; s. an ċeoil, gc. 17 18; s. síne i noiaiḋ ḋuḃaiḋ 43 35; s. Crot ar ċaoine 64 33; séad s. 92 38; mac samla, féaċ mac samla; s. ("samlaoid" gc.) cáin 86 33.

samlaim, s. é ne "cuirim é i gcomparáid le" 64 22, 88 24; is samalta ne 74 20, 91 44.

samluiġim, s. ne "táim cosmail le" 64 26.

sampla, féaċ sompla.

samraḋ [11], 49 4.

-san, -sean (ḋann); +tneas fearsa uaṫ. feminnsgne, (A) +fona. ei-sean, sei-sean 17 17, 98 33; (B)+neamn.+fona. do-san 69 5, 86 12, 98 33, 39, aigei-sean 82 4, leis-sean 13 4, neimei-sean 69 23; (C) +aid. Śealḃ. a ḃárda-san 86 12, 98 28, a ḋul-san 69 21, a mháṫar-san 96 21, a ġnáin-sean 108 14, lá a ḃeiṫei-sean 17 24, a ċruṫ nua-san 114 26, ó a ċoiġ ċei-sean 98 35; (D) +ḃriaṫan do an-san 6 20, a-tá-san 71 24, do-ní-sean 75 4, téid-sean 117 23, do ċoigil-sean 104 24, fuair-sean 87 8.

-san, -sean (ḋann.); +tneas fearsa iolln. (A)+fona. iad-san 107 5; (B)+neamn.+fona. ionnta-san 122 17, ḋóiḃ-sean 63 7; (C)+aid. Śealḃ. tá nglór-san 37 32, tá gcreid-eamh-san 75 23, a n-ainm-sean 109 15; (D)+ḃriaṫan. do-ċíd-sean 17 12.

san (i n-ainm naoimh), 15 22, 32 4, 34 34; féaċ sint.

sanas [38], -ais [150], > "tealṫaireaċt an aingil" 48 3.

samtaċ, 53 1.

samtuiġim 96 29, 120 5.

saoḃ, "ḋícéillid," 1 15, 25a 5; oirig ṡ. gc. 23 7; -ċiall 46 52; -nós 111 26; -ṡruṫ 30 25; -ċim 87 21.

saoḃaim, do saoḃaḋ síona 46 44 (féaċ MD. p 262).

saoġal [17], 53 1, 2.

saoġalta, -da 53 1, 3, 17.

saoġlaċ, ġearr- 112 11.

saoi, no-saoi (?) 100 10.

saoi [85], 29 2; >"muire" 45 13; s. fir foġla 111 24; aḋḃar suaḋ 115 1; s. leaġa 13 5; slios ne saoid "taca na ḃpileaḋ" 121 26; -ċeisd "diamair" (?) 25 13.

saoiḋeamail, 122 19.

saoilim, "measaim, tá súil agam, go mbeid" "I think," "I expect"; 5 17, 24 3, 23 9, 40 4, 8, 110 6, 116 10, 121 3; s. pa 110 28; p.

saoileaċtain [148], 102 11; s. fa 63 29.
SAOIRE (b), 72 30; briseaḋ s. 25a 6.
SAOIRSINE [3], 63 4, 23.
SAOR, "nasal" gc. 2 1, 8 7, 71 21; "neaṁ-ċostasaṁail" 7 6; connraḋ s. 6 21; (téiġim) s. (ó baoġal, gc.) 5 17, 69 25; s. ("neiṁ-ċiontaċ") ar ċion 101 12; (ba) s. ("sgaoilte") an snaiṫim 34 18; ionaḋ s. "créaċt leiġiste" (?) 34 17; (níos) saoire 71 21; -aġaiḋ 70 20; -binn 122 15; -ċlann 108 17; -ċuan 117 36; -ḋraoi 115 1; -fear 102 4; -lonn 113 42; -uiḋe 113 9.
SAOR [96], "ceardoiḋe" 3 19, 26 6; seanóir saoir "saor aosda" 27a 16; >"dia" 10 10, 11 14, 13 11, 41 5; s. ("flaiṫ"?) Saḃaill 113 31; -ċloċaċ 105 13.
SAORAIM, s. é (ar) 3 38, 16 6; s. é de 32 36; s. é ó 10 40, 61 18; s. peacaḋ, broid, gc. 14 5, 93 2; p. saora (?) 72 21; saoraḋ 61 18, 72 8.
SAOR-ĊLANNA, laoġ, gc. s. 80 28.
SAOR-ĊLANNAḊ, (?) 89 16.
SAORḊAĊT, "ceird" "déanṁas" 78 7, 20.
SAOṪ, "truaġ" 73 19, 85 28.
SAOṪAR [17].
SAOṪRAĊ, oḃair, gc. ś. 68 32; is s. é ar 70 21, 92 17.
SAOṪRUIġIM, 70 3.
SÁR [96], "aiṫis" 42 28, 50 7.
SÁRUIġIM, "buaiḋim ar" 20 15, 48 9, 73 4; "táim easumal do," "masluiġim," 5 24, 41 9; "brisim," "éigniġim" 27a 22.
SÁS [38], s. gaḃála . . . "ruo, gc. atá ábalta ar gaḃáil," 21 17.
SÁSAIM, s. ṫú 20 28, 37 32; s. peacaḋ, gc. 2 8; p. sásaḋ 20 22, 102 19.
SḂAIRN [42], "troid" 91 24, 98 42.
SḂEACLA, -ĊLÁIR, > "teaċ, gc. soluis" 54 1, 8, 9, 28.
SḂÉIR [14].
SḂÉIS, (b.), tá agam, cuirim, do-ḃeirim, gc. s. i n- 2 23, 52 16, 54 28.
SḂÍN [135 sp-], conóin s. 39 25.
SḂIORAḊ [11, 12], "anam" 56 6; "Sḃioraḋ naoṁṫa" 14 5, 15 14,
SḂLANNC, (b)., 78 1.
SḂOR [67 sp-].
SḂORAIM, 88 4.
SḂRAIC, (b.), "meanma" 78 21, 86 36, 102 45.
SḂRÉ, buair- 118 29.
SḂROIġEAĊT [24].
SDAIR, (b.) "sgéal" 2 9; fa híseal s. ("beaṫa") 30 24; nír clóṫ a s. ("clú") 91 19; fa geal s. ("glóir") 78 25.
SDARAĊ, géag- 70 14.
SDARġA [2], "targe" (?) 98 12.
SDÉAḊ [95], 106 10; -mac 105 2.
SDÍOM [39], -a [2], "sréaṫ," gc. 117 49.
SDIURIRIM, 74 33.
SDIURAIḊE (p.), 83 10.
SDUAḊ, SDUAIḊ, -ġ, (b.), "áirse i dtig," gc. 119 1, 7; "árḋán i dtalaim" (?) 41 23, 83 9; >"flaiṫ" gc. 41 11, 49 12, 75 14, 85 48, 91 32, 101 34; caol- 114 14; -díġim 119 30.
SDUAḊAĊ, 98 12.
SDUAIM [14] olc an s. "is uaiḃreaċ an gníom" 46 4; aon-sduaim orra "aon-uaisleaċt deilḃe," gc. 114 14.
SDUAMḊA, com- 114 29, 30.
SDUIC, "sdoc"? 111 38.
sé (uim.), na s. aimseara, cinid, dine, line, sluaiġ, socaiḋe, gc. 22 3, 24 4, 25a 14, 38 5, 49 13, 48 3, 54 26; fé puirt Ċirearn 68 7.
sé, sí, siad (fona.) (A) ainmniḋe bréiṫne gníom. 8 3, 17 6; (B)+is, is sí an seiseaḋ 55 8; (C) fona. neamṫspl. is sé slán 3 24, is siad ar sioc 3 31, sé d'fulang aoigeaḋa 23 3, ní . . . aċt sé 25a 22; ní ceart "sé," "sí" do beiṫ i ndiaiḋ "molais," "do ṁolasḋa(i)r'; 7 ní ceart "siad" do beiṫ i ndiaiḋ "do ṁolsaḋ," "do ṁol(s)-aḋa(i)r."
-se (barr.)+bana pearsa tollr., (A)+fona. ib-se 85 26; (B)+neaṁn.+fona. uaiḃ-se 14 9; (C)+aid. Sealb. eaċ bar n-iomċuir-se 56 10; (D) +briaṫar -ciṫi-se 17 29, ná déanaiḋ-se 101 10.

-se (barr); +treas fearsa bainnsine (A) +fona. si-se 98 38, i-se 9 5; (B)+néamh.+fona. aicei-se 9 5, léi-se 5 25, oi-se 9 8, 98 33; (C)+aid. Sealb. a hainm-se 55 3, 'n-a foċair-se 63 28, 'n-a bais-se 21a 21, a hanbuaim-se 7 22, 'ma súil ċuirr-se 99 30, a huiċt-se (?) 9 6; (D), +briatar ruig-se 17 21 mar ċuig-se 21 5, fuair-se 21 3, do ċaim-se 58 20, noċar fuluing-se 76 10.

-se, féaċ -sa, -so.

seabac [17], 70 20.

seabcaide, 84 7.

seaċ, seoċ (néamh.)+áins. 74 55; +ait. seaċ an n- 65 39; +fona. seoċam 101 41; seaċad, -t, seo- 63 25, 65 5; seaċa 37 3, 75 30; seice 10 41, 39 33; seaċoinn 121 8; "ag dul tar . . . gan bainc le . . ." "ag seaċaint" 45 12, 63 25, 96 29, 101 4, 41; dul s. "gabáil tar" 75 30; dul s. "caillea-mainc &c. 81 13; "d'aindeoin" 39 33; ní . . . s. "ní . . . act" 113 18; do-ním s., "do-ním d'éagmais" 10 41; fa s. "i ndiaid a ċéile" &c. 20 12, 29 38, 59 31.

seaċmaid, "neim-riaċtanaċ," "dearmad" 41 21, 58 21, 26.

seaċnaim, s. peacad, &c. 31 27, 41 16; s. cur. . "ní ċuirim" 30 10; s. fleid, &c.> "staon-aim ó fleid 60 21; s. lorg, &c. ní leanaim lorg 38 32; s. grás "ní iarraim, &c. grás" 35 9; s. duine "dréigim duine" 67 16; s. duine ar saoidbreas, &c. "dréigim duine ċun saoid-bris, &c. d'fagáil" 35 12, 101 37; s. duine ar . . . "cosnaim duine ar . . ." 22 19, 48 23; s. cír, "anaim amaċ ó ċír" 74 15; nior seaċnaid uaim cluain a eaċraid don fior 82 10; p. seaċna [3] 35 12, 38 32, 48 23.

seaċnóin, "ar fud," 112 17.

seaċrán, (f.) 17 27; ar s. 16 3.

seaċránaċ, 53 25.

seaċt (uim.), s. gcoimlíon & "s. n-uaire nios mó ná" 42 15; s. nime 55 15; s. bpeacaid 25a 4, 60 27.

seaċtmad, an s. hingean 55 9.

séad [62], "rud luaċmar" 57 35, 68 41; s. suirge, féaċ réad *supra*; -ċruaċa 92 18.

séad [95], "sliġe," "curas," ar s. ó 74 14; s. samail 92 38.

sead [95], "sbéis," leigim, cuirim, tá agam, s. i n- 8 5, 15 11, 57 1, 64 37; gá s. ("gá brís") é 120 6; duine as mó s. ("clú") 93 26, 121 10; s. (>leigeas, &c.) ar gcruais 79 9; beig- 57 1.

seada, "fada," "seang," &c. 78 11, 83 9.

seadmar, "tádbaċtaċ" &c. neim- 67 19.

séagainn [13], "maorda" 65 12; -geal 54 29.

seagal 99 13 "cuid uaċtair de sceicead mná"?; féaċ BDD *voc.* sedlach.

seal [95], "tamall" 8 1, 3, 37 2, 67 26; s. ("uaimideaċt") de 10 31; gaċ ré s. 11 12; deig- 89 5; an ċéid- 67 11, 83 1.

séala, (f) 48 10, 54 1; is s. dam é 20 14; fa s. "buan" 31 17; buailim s. um síod 12 15; cuirim, téid, &c. s. ar 58 3, 67 39.

sealad, -ad, seadal [1, 104], 70 6, 79 15.

sélaim, sélaid > "créaċta" 10 7.

sealaideaċt, "uaimideaċt" 96 2.

sealb [39], is s. dam é 8 2; mo s. "an rud is liom" 46 49; tá s. agam ar teaċ, &c. 43 2; s. fallsa, oligeaċ, &c. 76 13; fear na seilbe 40 31; s. i n-a teaċ, &c. 15 6; s. an tige, &c., a s. 10 3, 21 14, 32 7, 18, 40 23, 31, 69 7; teaċ, &c. i seilb an fir, im s. 7 13, 58 10, 99 22; duine i seilb an tige, &c., i n-a s. 11 12; a nduil i seilb m'anma 34 14.

sealbha [4], 29 25; > "cír," &c. 71 9.

sealbaċ, (f.), guais- "sealb-cóir neim-eaglaċ" 96 20 (nó leg. guais-sealbac ?).

sealbaim, s. é, "tá sé im seilb" 119 5

sealg [39], seilg [42], duine sealga 113 13; gair ag seilg 70 15; do seilg ar, "d'iarraid ar" 39 18.

seaḷgaire (p.), 97 41.
séaluiġim, 38 4.
seam-, **féaċ** seim-.
sean [65], cnoc, ɣc. s. 46 4, 68 21; dúṫaiġ, ɣc. mo ṡean " mo ṡinnsear " 54 25, 81 2: -bean 92 19; -ċé 46 43; -dúṫaiġ 74 44; -ṗonn 100 6; -ġnáṫ 117 17; -iodar 109 20; -nóiṁ 81 2.
-sean, **féaċ** -san.
séan [95], " áṫ," ɣc. 7 12, 68 19, 80 42, 91 28, 107 38, 108 4, 110 12; s. buaḋa 41 28; s. soṁáin 102 32; s. uaire 97 36; s. caṫa, ɣc. 85 2, 121 17; trát séana 24 6; ar s. 75 20; -tuiṡe 92 21.
séanaim, s. (" bréagnuiġim ") sġéal, ɣc. 5 24, 48 10; s. tú " a-deirim, leigim orm, ná fuil aithne agam ort " 39 8, 40 19; s. é " diultaim é " 6 8, 48 28; s. mo ṗeacaḋ, ɣc. 44 11, 101 14: s. ort é " ní ṫiubraḋ duit é " 48 16, 105 20; an sluaġ séanta, " na daoine damanta " 24 2; p. séana [3] 5 24, 6 8, 40 19.
séanaim " naoṁuiġim," plúr, crann, ɣc. séanta " beannuiġte " 20 23, 23 16, 54 9, 81 6.
séanaṁail, 68 26, 85 5.
seanċaiḋ [52] 29 4.
seanċas, (p.), 50 22, 71 1.
seanḋaċt, 67 25.
seanġ [63], " caol," " leaḃair " ɣc. 8 7, 19 9; s. ó ṫrosġaḋ, ɣc. 42 27, 55 6; méir- 116 22; -bán 102 41; -donn 98 13; -ṗear 105 6; -ġeal 98 32; -slat 91 1; -ṫroiġṫeaċ 114 22; -uċt 109 12.
seanmóim, -óir [42], 60 26, 74 25.
seanóir [50], 6 12; an s. 27a 2.
searb, 3 21, 32 28; -ġaoṫ 110 19.
searc, (b.), (aċt " mór, ɣc an s." go minic sna ll.), 46 52, 78 14, 18, 118, 22
searcaċ, síṫ- 79 22.
searcḋa, 122 19.
searg, =" searġaḋ " 10 22, 40 4, 88 8, 13.
searġaim, (Aistn. ɣ neamh.) 43 7, 66 6, 80 12, 100 30.
searraċ [17], 111 20.
seas [95], >" tasa," -c. 102 46.
seasg, seisg [199].
seasgar [116], -gair [117] 29 26.
seasmaċ 85 22, 23.
seiċ, do s. i n- " naċaiḋ," 79 17, 99 14.
seiċe [7], (s. bon, tairḃ, ɣc.).
séiḋim, s. pa " cuirim uisge pa ṫalaimh ar bun i n-aġaiḋ " 44 4; ge séiḋ ar n-iul a síor-lot 24 21: p. séiḋeaḋ, s. peirge púm " éirġe, ɣc. peirge im aġaiḋ " 44 10.
seiġleoir [50], " ṗear coimeaḋta príosúnaiġ " 63 10.
seim [41], " rivet," seampaoḃrac 112 11.
séimh, 19 12, 20 26.
séimhe, (b.) 111 31.
séimhiḋe, " séimh " 122 14.
-séim (bann.); (A)+ṗorn. ei-séim 80 21, iaiḋ-séim 54 15; (B)+neamh.+ṗorn. ainn-séim 39 6, oíḃ-séim 96 25, doi-séim 82 7, 87 19, dóiḃ-séim 20 26, riuiséim 117 2; +aid. Sealḃ. a hainm-séim 55 5.
sein-ċé, ɣc., **féaċ** sean, cé.
seinnim, p. seinm [149], craoḃ ṡeanma 68 21.
séis, (b.), " harmonia," coimh- 111 24.
seise [2], " cara " ɣc., 5 6, 50 7, 10, 77 3, 7, 78 10, 121 28; (daoiḃ. > aid.) 5 6.
seiseaċt, 50 1.
sei-sean, **féaċ** -san.
seisear, 34 5.
séiṫċe, (b.), " bain-ċéile " 46 13.
séiṫreaċ, " láidir " ɣc. 67 16.
seol [75], s. báid 30 25; leasġaim s. 15 20, 26 9; crann siuil 79 4; " cúrsa " " siubal " 42 22, 78 15; -crann 34 30.
seolaim (Aistn. ɣ neamh.), s. (" díriġim") sluaġ, ɣc. 40 12, 82 29; " gluaisim" 74 1, 2; s. (" díriġim" ɣc.) bán do 91 11; s. iul do 24 26; s. mo ṁeanmain 15 1; go seoltа, " go dtiocfá " 14 14; muna seolpam (ceacs ?) 84 30; p. seolaḋ. 40 12; ga s. " ag gluaiseaċt " 6 22; d'éis a seolta 30 25; tolg dar seolaḋ 113 1; " seolaḋ (>" claonaḋ ") ón fuil air go deoraḋ 106 35.

SGAGAIM, > "SGRÚDUIGIM," s. leaban, gc. 3 5, 34 12; SGAGTA, "glanta," "toGta," gc. 3 12, 34 24, 73 18; p. SGAGAD, DEAG- 104 1; duan- 115 4.

SGÁILE (b.), 76 6, 119 6.

SGAOI [99], "SGATA," gc. 34 8, 89 21.

SGAOILIM, s. m'foilt AR 41 31; s. ("SGAIPIM") CEO, SAIDBREAS gc. 62 10, 70 18; s. ("NOCTAIM") m'uct AR DO SGÁT 3 9; s. UAIT "TRÉIGIM TÚ" 31 20; s. Ó CÉILE IAD "SGAIPIM" 46 55; s. TÚ "FUASGLAIM TÚ" 54 19; s. ("IMMISIM") SGÉAL, gc. 59 21, 68 23, 73 29, 103 22, 115 11; s. ("SGAIPIM") IAD FAN TÍR, gc. 110 5; "LEATHUIGIM" 59 21; s. UAIT É, "BAIMIM DÍOT Ó" 51 8; s. DÍOT "BOGAIM MO GREIM ORT" 7 16; s. ("BRISIM," CUIRIM DEIREAD LE") AN SÍOT 40 3; s. ("DOBEIRIM UAIM," "BRONNAIM") EADA, gc. 74 64; s. TAIRNGIRE 89 18; SGAOILEAD ("DEIREAD") gc. DON SGOIL 73 15; SGAOILID "IMTIGID Ó NA CÉILE 107 23; FA SGAOIL A-TÁ AN TRÓCUIRE, (CIALL?) 7 9; FAR SGAOIL BUAILE D'IORNAIB ÓIR 19 9.

SGARAIM, (AISTR. 7 NEAMA.), (FÁIST. SGÉARAD, SGARFAD 29 19, 57 23, 105 36); s. RE, LE, 29 19, 42 10, 57 23; p. SGARTAIM [148], 60 18; SGARAD 24 10, 65 29.

SGARLÓID, (nó SGARLÚD?) "DEARG" 114 24; FÉAD MATAL SGARLÓID S. xxix 22.

SGAT, FÉAD SGOT.

SGÁT (F.), "EAGLA" gc. TÁ S. ORM (RE N-) 17 15, 27 10; TÁ S. MO ŻOIME IONNAM 92 39; s. GUIDE A MEIC AR IÚIRE 61 7.

SGÁT (F.), "SGÁILE," "IOMÁIŻ," gc. 24 30, 69 16.

SGÁT, (F.) "DÍON" AR S. MO ĊUIRP, gc. AR MO S. "ĊUN MO ĊUIRP, ĊUN MÉ FÉIN, DO "COSAINT" 3 9, 11 9, 30 35, 49 5, 92 1, 96 12, 21; TÉIŻIM, gc. AR S. AN FIR, gc. "GO GCOSNÓĊAID AN FEAR, gc. MÉ" 23 20, 31 27, 48 29, 53 9; GABAR S. M'AINBIS AŻAM 7 15; BIAID SÉ DOD S. AR "DOD ĊOSAINT AR" (?) 30 14; S. SGÍTÉAN "SGÁT FA SGIODÁN" 24 30.

SGÁTÁN, (F.) 49 5; TAOIBH, UAT. SGÁTÁN 1 7, 24 30.

SGÉ, DO SGÉ "DO BRIS AMAC," gc. 46 6, 110 7; p. SGEIT [14].

SGÉ [97], "SGEAC."

SGÉAL [61], 17 14; GAN S. (FOCAL DO RÁD) 'N-A HAŻAID 82 24; TÁ S. ("AITIS," "EASONÓIR") 'MUN FÁINNE AIR 102 27; S. (AITIS) AICE ORRA 104 15; MEISDE A S. > "D'ÍOC SÉ AS" 74 26; MÍ- "DROID-" 63 15.

SGEAN, (B), "SCITREAC CAPAILL" 98 37.

SGEILE [2] "FAOISEAN" (?) 41 22.

SGEINNIM, 95 10; p. SGEINN [149] 37 35.

SGIAN [39], "AILNEACT" 99 9; "GNÉ" 79 21,

SGIANAIM, 73 31.

SGIAN [165].

SGIAT [39, 96] 30 35; -LÚIREAC 49 5.

SGIM, "FUADAR" "TEASBAC," (?) 56 11.

SGING, SGEING, "ÉIDEAD," "BRAT" 111 22, 114 24, 119 22.

SGÍOS [38], SGÍS [14], 13 5, 77 1.

SGIRRIM, NAC SGIRR FÓD IAD 42 8.

SGITÉAN, "SGIACÁN" 24 30.

SGIURSA [2], SGIUIRSE 32 31.

SGOILT, SGAILT [14].

SGOILTIM, SGAILTIM (AISTR. 7 NEAMA.), 39 23, 86 3; p. SGOLTAD 6 16.

SGOL, (B.), 3 6, 11, 103 12, 20, 25; NA CÚIG SGOLA 93 26; ÓS- 70 14.

SGOL, "FUAIM ŻUIL NÓ ÁDAIS" (?), 103 6, 17.

SGOLAID, SGOLAIDE, (F.), "SGOLÁIRE" 70 21, 73 14, 16, 105 5.

SGOLÁIR [112], SGOLÁIRE [2], 78 17.

SGOR, FÉAD SGAR, SGUIRIM.

SGOR [67], s. CAPALL 99 9, 103 20 PREAB- 91 1.

SGORAC, FÓD- 70 14.

SGOT, SGAT [39], "BLÁT," > "ROSA" 68 42, 74 49, 83; -ŻEAL 73 31; -MÍN 93 36.

SGOTAC, SGATAC, 105 4, 112 17; MION- 74 29.

SGRÍBEANN [53+] (TUILLM. -BINN 49 13); "LITEAR," gc. 3 5, 49 13, 72 5.

SGRÍBNEOIR [52].

SGRÍOB (b.), >'' líne '' **49** 13.
SGRÍOBAIM, **29** 1, **72** 5.
SGRIOBTÚR (p.), **3** 2, **27**a 3, **37** 5.
SGRIOS [70], **20** 20, **72** 22.
SGRÚDAIM, **111** 23.
SGUAB [39].
SGUĊAIM, laoċ nar sgucaiḋ, '' nar treasgraiḋ,'' gc. **113** 15; Ped. ii **617**,
SGUIRIM, (**Aistr.** 7 **Neamh.**) s. m'ṗearg, gc. **67** 15, **91** 22; s. (ċú) oe **25**a 13, **56** 1, **75** 15, 23; s. re **56** 11; s. '' staoim '' **53** 3; oo sguir an cíoġ **32** 32; **p.** sgor [67], sgur [70,] trát re s. **42** 10; trát sguir **2** 5; buille sguir **40** 29; béal leis nar mian sgur **59** 6; sgor síl **89** 22; is ion-sguir ouit ó **56** 13.
SÍ, **ṗéaċ** sé.
SIA, '' paire '' **34** 2, 25, **58** 1, **95** 11; noċa s. anonn imá nóin i. '' um nóim nó i n-a ḋiaiḋ sin '' **42** 4.
-SIA, oo sía '' riocpaiḋ '' gc. **99** 8; Ped ii 609.
SIAD, **ṗéaċ** sé.
SIAN, **ṗéaċ** síon. **3** 4.
SIANSA (p.), '' puaim,'' gc. **78** 4, **110** 20; s. síḋ **79** 10.
SIAR, **41** 15, **42** 32, **93** 39.
SIḂ, **ṗéaċ** sinn.
SÍḂ-, -SÍḂ, **ṗéaċ** síoḋ.
SIḊE, '' ruaḋar '' gc. **23** 5.
SIĠEAN [54], SIĠIN [150], SIĠNE (**iollr.**) [180], s. toile **78** 5; s. luaṫ **93** 16.
SIĠNIM, '' oirdnim '' nó '' dobeirim,'' '' assigno '' **112** 21.
SILIM, (**Aistr.** 7 **Neamh.**), **12** 6, **77** 4, **110** 48; sileaḋ pinn **39** 22.
SILLIM, '' ṗéaċaim '' gc., s. é **8** 5, **54** 13; s. ar **102** 31; **p.** silleaḋ **54** 1, 10, **99** 30, **102** 30.
SIN-, **ṗéaċ** sean.
SIN, SEIN, SOIN, SAIN, (**ṗorn. Ċaisḃ.**), (A)+**bniaṫar**, puaradar sain beiṫ . . . **25** 9, oo luic sin mé **25**a 8, ní ġaḃ sein díol . . . **40** 13, rug sein an bpeirg **40** 14, oo-ċuaiḋ sin **16** 6, mar tá sin **27** 8, oo bí soin **16** 3, (is) pearr sin ná **22** 7, dán séala soin **20** 14, (is) ġein sin oo bí . . . **17** 21, (is) pir sin . . . **34** 19, is sé sin **20** 29, is é soin **16** 6, is iad sain **20** 8, **107** 6, ráṫ peirge . . . soin **110** 29; (B)+**Néamh.** gc. ag sin ċríċ (**Áins.**) **14** 15, ag sin an t-olc **20** 33, ag soin piaċ **39** 2, ó soin **54** 8, ó ṡoin **21** 10, ó ṡin **25**a 19, iar sin **46** 17, mar sin **15** 20, **79** 23, mar soin **20** 18; imá sin **24** 29; (C) +**Néamh.**+**ṗorn.** ann sin **23** 15, triḋ sin **107** 28, ann soin **39** 5, seaċa sin **25**a 15, aṁlaiḋ sin **81** 10; (D) +**Aid. Ṡealḃ.** dá éis soin **27** 7, a bpréamha sain **25** 11, re a sluaġ soin **74** 20, a ġné sin **17** 13, a bpuinn sin **17** 18.
-SIN, -SOIN (**barr.**); **Aid. Ċaisḃ.** an t-eolais-sin **74** 55, pan aimsin **17** 8, **80** 22, an bairr-sin **84** 42, san braiṫ-sin **22** 17, an ċrois-sin **65** 13, an paiḋ-sin **53** 7, an cnoc airḋ-sin **6** 32, an long ṡiublaiġ-sin **107** 25, an uair-sin **17** 5, luċt an lis-sin **29** 30, an lá-soin **24** 5, an triur-soin, gc. **9** 12, **17** 13, ón ḃás-soin **34** 26, an t-ár-soin **115** 2.
SINIM, '' téiġim i n-aois '' **27** 4.
SÍNIM, s. snáṫ, gc. **48** 11; s. láiṁ re **41** 31; s. (''cuirim ar aṫ-lá,'' ?) é **48** 2, 13; s. soir, gc. '' téiġim ar aġaiḋ soir,'' gc. **74** 4, 46, **89** 12; s. seaċ, '' téiġim ċar '' **45** 12, **121** 8; s. m'éill, **113** 2; sínid ġuḋ ċlú méid as mó **91** 14; **p.** sínead, leigim s. i n- **40** 26.
SINN, INN, SIONN, ION, SIḂ, IḂ (**ṗorn.**); (A)**Ainmn. Dnéiṫne Fnioṁ.** raċaiḋ sinn **13** 1, dá ndearna sionn **31** 29, oo ṗógair inn (é) **72** 5; (B)+is, gc. is lán inn **10** 13, buḋ ṗearr inn-ne **10** 22, fa coill . . . inn **79** 16, buḋ slán sionn **25**a 16, is siḃ ar ġcara **23** 19, más dream . . . siḃ **17** 32, más iḃ **68** 2; (C) **Cuspóir Dnéiṫne** oo oil (sé) inn **3** 11, saor sinn . . . **19** 15, ná leig sinn-ne **25** 3, ná séanaḋ (sí) sionn **35** 15, go dteasgra sinn **79** 16; (D) **ṗorn. Neimspl.** sinn is aġaiḋ **10** 15, siḃ is óig **19** 13; (E)+**Néamh.** mar iḃ **71** 22; (F) +aċt, aċt sinn **5** 17; (G)+(i)ná, (i)ná siḃ **88** 22 (is loċtaċ '' iná ionn, inn, iḃ ''); is anṁinic bíos '' sinn,'' gc. '' siḃ,'' gc. i n-ionaḋ '' mé,'' '' tú.''
SINNSEAR, SEIN- [11], **27**a 1.

Sinc, 59 25, 33; féaċ San.
Siobal, gc., féaċ siub-.
Sioblaċ, ouine, gc. s. 92 45, 107 25.
Sioc [71], ar s. "téactuiġce" 3 31.
Síoḋ, Síoċ [38], "síoṫċáin" 38 28, 80 3; teaċta síḋ 68 22; bearc síḋ 71 19; tuar síḋ 67 39; síoḋ broiḋe "síoṫċáin ċruaiḋ"(?) 3 9; s. coṡaiḋ 40 6; s. fir, s. Dé, gc. re "síoṫċáin iḋir Dia aṡus" 10 22, 24, 12 9, 5231; s. fir > fárḋún ón bfear 58 5; s. Dé "síoṫċáin le Dia" 59 16; láin-síoḋ cáiṡ "síoṫċáin an domain" 17 16 ṡaḃaim síoḋ ("fárḋún") ar son mo ṫeaċaiḋ 15 17; síoċ do ṫaḃairt dom ḋoil 6 4; s. an éaċta 23 30.
Síoḋ, -ċ [39, 46], "elf-hill" Daoiḃ. > Aiḋ. "elfin" "ionṡantaċ," ṡlóṙ síṫe 8 11; leanḃ s. 67 11; fairċe ṡ. 109 21; sianṡa s. 79 10; ceo ṡ. 110 51; craṁn s. 41 14; aiṡneaḋ s. 87 14; eaċ s. 98 32; laoṡ s. 80 28; cuan sreiḃ- 68 36; -ḃean 66 6; -ḃeannaċ 117 4; -ḋóinn 109 14; -ḃruṡ 97 16; -ḋuan, -méar 75 16; -ċraoḃ 68 21; -eas 68 29; -ṡlan 92 24; -lios 70 11; -loċ 112 18; -mumha 70 3; -oiread 70 6; -ṡeaṙcaċ 79 22; -ṡlisneaċ 87 3; -ṡoċruiḋ 19 10; -ṡluaṡ 111 39. féaċ TD 1 25.
Síoḋa, síoḋ-óṙḋa 83 18.
Síoḋaċ, s. re 67 36.
Síoḋamail, 70 6.
Síoḋuiḋe, (f.) > "fiaṫ" gc. 70 9, 85 41, 93 14.
Síoḋuiġim (re) (Aistr. ⁊ neamha.) 24 24, 48 7, 106 19.
Síol (f.) > "ceinéal" gc. 17 1, 48 7; is minic bíos síol n-, síl n-, gc. sna ll. 85 41, 113 29; sṡor síl 89 22; s. sliġeaḋ "s. aṡ tuitim ar ḃóṫar" 10 16.
Síolaim é, "ṡeimim é" 55 10; "foirleaṫnuiġim é 58 27, 72 1, 113 10; dar síolaḋ ("ó ṫáimiṡ") an fearṡ 103 4; p. síolaḋ, 23 4, 41 8.
Síon (b.) fearṡ na sine 110 29; teas i sín 99 19; síona soineannda 97 13; síona fuara 96 12; do saoḃaḋ síona 46 44; ní coṁṫnom síon 3 4; síon im aṡaiḋ 121 9.
Sionnaċ [17], cumann an tsionnaiṡ 4 6.
Síor, flaiṫeas, gc. s. 20 44, 37 2, 68 38, 90 20; do síor 10 18, 81 24, 113 10; -ḃeanaim 121 30; -fáicsin 114 4; -ṡlóir 109 16; -riġin 70 6.
Siorṫaḋ, féaċ sirim.
Siorḋuiḋe, 20 39.
Síos, 43 5; ceann s. 50 16; s. "ó ṫuaiḋ" 88 35; ḋul s. 21 20.
Síosa, [2], "seissiun" 61 1.
Síoṫċáin, (b.), 7 7, 39 6.
Síoṫlaḋ [11], s. mara 83 20; croiḋe aṡ s. "aṡ ciuiniuġaḋ" 69 26.
Si-pressus, pressus, 23 14, 16.
Sirim, s. ar "iarraim ar" 2 1, 3 15, 5 20, 13 7; ná sir a ṫaoḃaḋ 53 7; p. sireaḋ [49] "fiaḋaċ" gc. 73 5, 89 9; na siorṫaḋ (leg. "sirṫeaḋ"?) 121 11, fearċoim- 89 7.
Sisc, féaċ -se, sí.
Siuḃlaim, p. sioḃal [17], siuḃal; ruaṡ siuḃail 74 52; "sluaṡaḋ" 98 15; s. sneaċta 46 34; s. oiḋċe 67 5.
Siur [32] ar s., i. "muire" 2 4, 5 17.
Slaḋraḋ, (f.) 82 22; laoṡ ar s. 80 26.
Slaḋ [73].
Sláimṫe, im ṡ. 101 13; s. ḋ'fáṡáil 59 33.
Slán [96], s. fa "beannuiġim ḋo," gc. 114 1; tuṡ sé a ṡ. fa.. 6 38; s. dá sgéalaiḃ 72 30.
Slán [38], "ṡeall," "urraḋas" s. mo síoḋa 43 11, 16; fa slánaiḃ ríoṡ 48 18; slám i n-ar seilḃ-ne 40 23.
Slán, "slán ó ṫaoṡal," gc. 3 24, 97 22; i "leiġiste" 40 23; s. re, "s. ó" 68 30; -ċréaċtaċ 65 31.
Slánuiġim, 3 22, 30 17, 41 49.
Slaṫ, (b.) "slaṫ ríoṡ" gc. 3 34; s. broiṫ 106 27; s. domais 54 27; >"fear óṡ," "laoċ," gc. 41 10, 75 17; -ḋoill 83 17; -ṡeal 92 15; -leaḃair, gc. 19 12, 105 18; -ṡaor 85 43.
Slaṫaċ, 85 6, 119 16; ón- 89 11.
Slêaċtain, "umluġaḋ do," aṡ s. ċuṡat 41 46, 54 16; feaḋ slêaċtana 54 15.
Sleaṡ [39], 97 36, 119 11.

sleaġaċ, 71 5; coirr- 74 59.
sleaṁan, -ain [116], 113 38, 119 8; blaiṫ- 122 2; eaċ-ḃairr- 89 22.
sleasaċ, múr s. 122 4.
sliaḃ [66], 64 36, 81 39.
sliġe [4], "ḃóṫar," "cúrsa" ɾc. 70 1; ṫéiġim s. 21 27; ar sliġiḋ go 6 19; ar sliġi-ne "eolas ḋúinn" 29 4; sonn sliġe 29 4; síol sliġeaḋ 10 16; iomḋa sliġe go 34 30; san sliġiḋ "go prap," ɾc. 69 16; sliġe síḋ 10 23; s. ġráḋa 25 8; s. ceoil "tuim" 17 18.
slim, 17 7, 19 10, 49 13; sliom 49 3, 117 4; -ḃuiḋe 119 7; -ṗeoiġe 83 17; -ġeal 114 24; ġéiġ- 82 14; maoiṫ- 49 13; cruinn- 49 3; coiṁ- 119 19.
slinneaċ [22, 104], 119 24.
sliocṫ [71], "rian" 54 3, 13; "cineaḋ" 17 5, 27, 71 2.
sliocṫḋa, "sleaṁain," ɾc. 119 8.
slios [70] "ṫaoḃ" 68 32, 75 6; ar sleasaiḃ 85 41; s. ré 90 9; s. ṗás 99 4; s. re saoiṫ 121 26; bean slis-tuiġ 111 43.
slisneaċ, (ṗ.) slaiṁ- 87 2; síṫ -87 3.
sloinneaḋ, (ṗ.), ar snaiḋma sloinniḋ "ar muinnear" (?) 40 20.
sloinnim, slonnaim, "aḋeirim," "innisim," 50 12, 55 2, 76 14, 97 20; "ainmiġim" 122 4; s. saoi-ċeisṫ 25 13; óġ leir slonnaḋ síoḋ 38 31.
sluaġ, slóġ [96], 80 1; lion ar slóiġ 64 37; ban- 64 36; -creaċ 111 15; -ṗairċe 117 19; -mear 121 14.
sluaġaḋ, slóġ-, sluaiġ-, slóiġ- [11] 64 37; ṗear sluaġaiḋ 26 3; s. as ionnsa ṫ'imṫeaċt 117 2; ġairm sluaġaiḋ 24 1; mór- 117 5.
smaċṫ [95] s. (ar) 26 6, 84 11.
smaċṫuiġim (é), 8 1.
sméar, s. ḃuḃ 42 34.
smól, smál, smual [96], smál [39], "ḋeaṫaċ" ɾc. 58 2, 88 2, 119 25, 27; "sméaróid," ɾc. smuail bleaċta 37 37; s. ṫá ġcuiṙeear criṫe 74 62; s. ḋo ḋiṙeliṁ 97 35.
smuaiṁim, s. (é) "maċtnuiġim (air)" 42 24, 85 48; s. ("táim ar tí") ruḋ ḋo ḋéanaṁ 46 9, 106 25; s. ar 56 6; ṗ. smuaineaṁ [28], smuaineaḋ [11].
smuaintiġim, 31 4.
smual, ɾc. ṗéaċ smól.
smuas [39], "salaċar" ɾc. 89 21
snaḋmaim, "ceanglaim" ɾc. 40 3; s. coimne síḋ 40 22; s. ġréas 38 13; s. ḋo ṡaoraḋ 14 1; s. (re) "pósaim" 7 35, 27a 8, 109 1; ṗ. snaḋmaḋ, snaiḋmeaḋ, naiḋmeaḋ [107], snaiḋm, naiḋm [41] "ceanġal" ɾc. 21 13, "ḋeaċraċt," "imṡníoṁ" ɾc. 34 18, 25; s. tarngaireaḋ 89 18; s. coġaiḋ 101 54; s. sloinniḋ 40 20.
snáiṫe, snáṫa (ṗ.), 19 9, 117 46; s. ar saoġail 79 9; "líne, sreaḃ" s. ġeal ṗeaḋaiġ 99 34.
snáiṁ [95] s. anpaiḋ 83 2; s. oiġniḋ 98 2.
snas (ṗ.), >"gné" s. ḋearg 110 19; s. corcra 49 1.
snasḋa, colg- 87 9.
snáṫ, (ṗ.) 41 44, 119 31; s. uama 48 11; s. uiṁa "ṫéaḋa cruiṫe" 100 30; -ġlanaim 118 18; -ṗailġeaċ 96 31; ór- 81 25.
snáṫa, ṗéaċ snáiṫe.
sneaċṫa, lá s. 98 2.
sniġim, 83 17; ṗ. sniġe [3], 41 32, 42 18.
sníṁ, ḋo śní (téacs?) 101 49.
sníoṁ [95], s. ("bearṫuġaḋ, ɾc.") airm 85 25, 110 10; s. toirse 79 25; "triobloid" 73 23; ag s. orm "'n-a ualaċ orm" 85 11; -olann caċa 83 8.
snoiġim, -ḋ-, 42 31, 73 31; ṗ. snoiḋe, -ġe [3] 32 22, 41 8; clár- 83 16.
snuaḋ [95], 8 7, 8, 49 8; -mínġeal 119 30.
so (ṗona. ṫáisb.); (A)+briaṫar, (is) oirrḋearc so 98 1, léigiḋ so 72 30, tuġ so 112 19, tá neaċaiḋ so 22 4, sir so 22 21, go tí so 51 6; (B)+néaṁn. ag so, 9 7, ag só 34 35, ó so 76 3, má so 13 2; (C)+ṗona. is í so an seaċtmaḋ himġean 55 9; (D) +néaṁn.+ṗona. ḋóiḃ so 37 42, aca so 82 36, as so 74 19; (E) aid. Sealḃ. tar éis a suiḋiġṫe so 85 45.

-SO, -SA, -SE (Barr.), Aid. Caisb., an lá-sa **15** 13, **17** 2, an inḋean-so **27a** 16, an ṗian-so **58** 22, an corp ṗuar-so **13** 5, as an éigean-sa **11** 20, don ċur-sa **6** 26, an ṗroinn-se **20** 23, an líoṫ ċloiċeir-se **20** 42, don ṫís-se **27a** 12, is na cásaiḃ-se **16** 1; +Gairm. a mhuma-so **77** 15, a ṁream-sa **29** 32, a ċrossa **65** 3, a ċraoḃ ṗionn-sa **80** 31, a ṗir-se **53** 5, a mhuirisse **67** 51, a ċruaill-se **53** 14.

-SÓ, do só, &c.. ṗéaċ sóiġ.

SO-, SOI-, "deaġ-", -ḋealḃa **87** 6; -ḋealḃḋa **112** 7; -ġníom **42** 15; "puiriste le" -ḃeirte **45** 3; -ġráḋaċ **114** 9; -ġuiḋe **30** 27; -leaġaim **27** 1; -molta **101** 46; -óil **85** 37; -snaḋma **106** 18.

SOḂARTAN, "áḋ" &c. **80** 35.

SOĊAIḊE [3], "sluaġ" **7** 32; na sé s. ṗéaċ sé.

SOCAIR [161], **24** 11; neam- **83** 19.

SOĊAR, (p.) **21** 23, **110** 9; 'n-a s. do **3** 24, **51** 4; ġein, &c., šoċair **17** 21, **30** 33.

SOCRAĊT, **26** 25, **52** 2; an- **52** 1, 32.

SOĊRAIḊE [3], "sluaġ" &c. **37** 3, **66** 8.

SOĊRUIḊ, "deaġ-ċumḋa" **87** 6, **122** 14; síoḋ- **19** 10.

SOĊT, SOSD [95], **103** 17; ní ba s. ḋóiḃ **74** 48; ṗéaċ toċd, tosd.

SÓḊ [96], (sóṡ go minic sna ll.) s. ṗeiṫme "duine ṗéadas cosnaṁ . . ." **7** 34; s. trodа "láidir ċun trodа" **119** 23; s. na leoṁan **91** 34; s. na heilte **69** 26.

SÓḊ, SÓṠ [38], "pleisiur" **37** 3; ḋánaḃ s. seaċna a uird, **38** 32; deaġ- **53** 3, **67** 17.

SOḊÁN, "deaġ-áḋ," séan so-ḋáin **102** 32; ṗa léim so-ḋáin **113** 5.

SÓIṠ, SOIĊ, "riocṗaid," "sroispid," do sóiṡ **29** 38, **93** 13, **99** 20, **118** 16; do soiċ **42** 32; soiġid **29** 38; soiṫṗiḋ **80** 29; do só **89** 17.

SOIġDEOIR [50], **78** 6.

SOIġEAD [54], SA-, **78** 2, **82** 5.

SOIġID [101], SOIġIN [150], cáċ ḋá ṡaiġiḋ **29** 2; soiġin ("paġáil") maoṁúaċta, &c. **83** 7; ḋá saiġiḋ "go ḋtí iad (i. na beara)" **61** 9; do ṡoiġin ("d'iarraid") síoḋa **40** 19.

SOIġNEAĊ, siansa s. **78** 4.

SOIġNEAN [35], SA-, "sblamc" "anṗaḋ" **73** 2, **92** 45, **95** 11.

SOILĊAS, "léas" **37** 26.

SOILÉIR, "so-ṗeisce" bruṡ s. **25** 14; iul s. **52** 30.

SOILLSE, (b.) **20** 5, **37** 9, 16; ṗéaċ solas.

SOILLSIĠIM (é) **27a** 11.

SOIN, ṗéaċ sin.

SOINEÁṀAIL, péasda s. **122** 13.

SOINEANN [12], **80** 3, **99** 20.

SOINEANNDA, sion, &c. s. **97** 13.

SOINNIṠE, (b.) "deaġ-áḋ," &c. **83** 4.

SOINN, ṗéaċ sonn.

SOIR, SAIR, **41** 15, **67** 46.

SOIRḊ, intinn s. **31** 15; dreaċ s. **83** 21; ní lot s. **91** 46.

SOISGÉAL [35], -ġéala [2] **17** 4, **42** 13.

SOIṫEAĊ, -ḋ- [55], **76** 12, **88** 15.

SOLÁṀ, "éasgaiḋ" **98** 37.

SOLAS, "solusmar" **2** 7, **82** 32; (níos, &c.) soillse **17** 13, **37** 15, **54** 1, **116** 8; braġad- **89** 27.

SOLAS [53].

SOLÁṪAR, (p.), do-ním s. **96** 29.

SO-MHASDA, cuirm s. **85** 37.

SOMPLA [2], **54** 11, 14; "ornáid" **70** 15, **83** 10; s. coḃarṫa **79** 19; -ċriṫir, **89** 24.

SON, AR mo s. **121** 35; AR s. ġan **5** 27; siod AR son peacaid **15** 17; AR son, "de ḃríṡ", **32** 25.

SONA, duine, teaċ, focal &c. s. **66** 15, **69** 14, **97** 9, **113** 27.

SONAS [11], **113** 24.

SONN, SANN (p.), "cuaille," "pál," &c.; a s. iarrata eolais, **97** 17; slinnteaċ soinn **119** 24; s. sliġe (?) **29** 4.

SONN, SUNN, "annso" **31** 4, **41** 43; sonna, sunna **113** 24, **116** 2.

SONNAḊ, "tabaiṁe", **84** 2.

SONNRAḊ, ṗéaċ sunnraḋ.

SORAIḊ, "áḋṁaraċ" &c. ráḋ s. **105** 25; s. le **108** 20; s. to **29** 37, **114** 4.

SOR-ĊUAIḊ, (? soir- sna ll.) **64** 14, **74** 2.

SOSAḊ [11], "stad," &c. **69** 5.

SOSD, ṗéaċ soċt, tosd.

SRAON, AR s. 7 AR seaċrán **29** 13

SRAṪ [38], SROṪ, **75** 25a.

SREAD [39], SRIOD [71], 40 9, 99 18; binn- 55 2; boilg- 68 12; fuair- 83 13; -glas 92 37; -síd 68 36; -uaine 74 29.
SREADAC, cír, gc. goirm- 74 50.
SREANG, (b.) 78 1, 111 23.
SREAC [39], s. cláraig 119 7; s. aimsiaid 73 13; ciad na s. 75 8; naoim- 29 35; -glan 70 8; -miad 114 16.
SRIAN [96], s. re "cosg ar" 7 29, 113 42; boilg sréin 119 29.
SRIANAC, múr s. 98 42; capall, gc. óir- 68 20.
SRÓLL, SRÓL (f.) 19 9, 85 4; caom- 49 11; -bratach 89 11; -earr 70 15; -fige 83 10.
SRÓLLAMAIL, 83 8.
SRÓN [149].
SRONNÁN, "srann," nó "carsán," gc. 56 7.
SROCAIB, féach srac.
SRUC [72], 42 44; -linn 93 39; fuar- 95 12.
SUAIL, SUAILL, s. nar ("beag nár") íslig 81 4.
SUAIMNEAC, 73 25, 88 19, 111 20.
SUAIRC, -G, 17 3, 41 6, 85 4.
SUAITEANTA, 81 33.
SUAITHNID [170], 54 1, 71 4.
SUAN [96], 19 2, 44 1.
SUAS, mo gaol s. 19 5; mo léigin s. 26 32; seol-crann s. 34 30; ó sin s. 35 13, 14; -ain 35 13.
SUADACH [48].
SUD [39], 114 18; snuad s. 8 8, 49 8; -lus 114 32.
SUDAC, "lúigáineac," gc. 17 1; 109 24; mall- 83 6.
SUDAIGE, (b.) 83 12.
SÚD, (fonn. Taisb.); +bniadan do grádaig súd 21 6; saorfaid súd 93 2, ní fód súd . . . 27 1, creidim súd 31 10; +Néamh., gc. ag sud 50 1, act súd 45 7.
SÚG (f.), s. ("fuil") buinn 3 38; s. ("bainne") cioga 26 34; s. ("torad") talman 79 20; s. ("fion") cuain 103 19; "deoc" 113 18.
SÚGÁN (f.) 111 18.
SÚGRAD [49], 79 6.
SUIDIGEAL, 34 35.
SUIDE, (f.) s. seilge 118 24; níog- 70 17.
SUIDIGIM, s. (é) 42 35, 36, 101 15; suidig sinn ar . . . 11 14; p. suidiugad 85 45.
SUIDIM, (fáisc. -suidéad 88 26, suidfead 93 47) 42 35, 120 19; "suidigim" 85 41.
SÚIGIM, s. (é) 86 38.
SUILe, SUILe, s. aibigeas 11 15, s. leanas 25 1, s. tuileas 101 2, s. fuair 110 27, s. do bris, gc. 21 12, 31 15, 77 9, 106 27; + fon. s. deac 7 24, s. tí 26 13, 51 10, 95 24, s. deacar 58 19, s. tuga 81 22; s. tí, deac, gc. go minic sna tí.
SÚIL [92], s. eochair 76 23; lán súla 88 33; im súilib "im aignead," gc. 10 18; s. ar, "féachaint ar" 6 24; s. le, re, "dóchas" 17 33, 38 3, 109 12; s. ("cúis, gc., dóchais") 97 20; a s. re ("a beit ag súil le") siodal ("sluagad") 98 15; s. sgaraid re dia 24 10; tar a súile 83 8; -corr 99 32.
SUILBIR, 17 32, 122 4; neam- 65 2; -connail 89 1.
SUIM, (b.), s. ("iomlán") an geimealaig 60 3.
SUIM (b), cuirim s. ("sbéis") i n- 8 5.
SUIRGE [3], 32 2, 40 20; fear s. 32 1; mo s. re 32 4; réad (leg. séad ?) s. 32 37; s. do-chóid 'n-a céile 49 25.
SÚLCAR, "muirneac" (?) 65 25, 101 9.
SUMMRAD [49].
SÚR, s. ("cuardach") cathrach, gc. 17 7, 70 6, 73 34, 80 25; "ag lorg ar," "iarraid" gc. 44 10, 48 27, 75 12, 93 39.
SUT [72], "torad," 74 13, 99 19.
SUTAC, 41 6.
SUTAIM, oiche s. 35 5; soillse, gc. s. 35 10.

T

TABAIRNE, TAIB- [2], ar t. "san siopa" 11 25.
TABALL [11, 54], -AILL [150].
TABARTAS [38], clann tabartais 52 28.
TACA, "taisibneas" "oigbáil" 79 18, 27, 83 3, 10.
TACAR, féach tocar.
TACHAING, -AIG [13], -ANG, -AG [11], "ceangal," "timcheallad" 83 17.
TADALL, féach taidlim.
TAGAD [17], TAIGEAD [23], "saidbreas," "ád," gc. 83 11.

tasraim, t. re "labraim ar son" **24** 24; do taisséard ar tí **78** 15; **p.** tasra, tosra [3] "labairt, ɔc. ar son" "cosnam" **25** 4; mo t. "mo cosnam fém" **21** 19, **30** 1; uair t. na scúis scrive **61** 7; t. re tisearna **101** 21; t. leis **100** 28; rí do t. dá ndeach dó **106** 23; lá na t. **25a** 10.

taible [2].

taibleard [11] "battlements" (?) **119** 15.

taibse, taibdoise [3], "féachaint," > "breasdacht," ɔc.

taibseach, tír, ɔc. t. **83** 14.

taibiuir, "brónach," ɔc. **88** 31, **110** 21, **122** 19.

taibleach, cuairt t. an tige **17** 9.

taiblim, taiblaim, "téigim go," ɔc., t. beirn **82** 28; taom taibleas mo chroidhe **10** 31; **p.** taiball [23], t. áite, ɔc. **122** 12; t. fad toil **44** 15; mas (an) taiballl, > "domhan diombuan" **26** 10, **57** 19.

taisdeach, **35** 17.

taisdéarach, **féach** tasraim.

taille [2].

taim [201], **10** 40, **42** 37, **104** 10.

taipleas, tái-, -sc [12], -pis, -sc [13], **50** 7.

tair, ɔc. (furmeadh as teacht ó réamfocluibh 7 na préamhacaibh "icc," "ret," "saig"); "tis," "sroisid," "dosgeib" ɔc.; **fáist.** 7 **fon. láit. uat** 3. tair **16** 2, **27** 2, táir **13** 12, **45** 2, **74** 48, **104** 10, tarsa **99** 8, tara **60** 18, tora **99** 17, táire **63** 30, taraid **42** 39, **116** 5; **iolln.** 2. tárta **79** 25, tartaoi (?) **24** 27; **coib.** táireas **83** 6, 13, táirseas **57** 26; **céast.** tárair **10** 16, tartair **83** 2; **coinj uat.** 3. táirsead **108** 14; **foinb.** 7 **caithe. uat.** 2. tárrais **122** 9; 3. tairreasdair **83** 12, tarraid **71** 23, **112** 13, tárraid **50** 19, **78** 6, **113** 26, **114** 19, táraid **73** 4, tartaid **73** 23; **iolln.** 1. táirteamar **17** 22-27; 2. táirteadar **79** 28; **céast.** tárras **50** 18, **122** 10, tárrtus **108** 7, tárras **80** 38; **p.** taradtain, tor-, tár-, tárr-, táireadtain, tairr-, táirt- [148], **11** 4, 23, **89** 8.

tair, ɔc. **féach** tigim.

táir, **89** 11, leg. sáir.

táire, (nios) t. "nios isle" **52** 3, **57** 29.

tairgim "I offer" tairg teach dé gan tuinadh **40** 30; tairgfid (sé) druo **96** 11; tairgeam síot . . . **58** 3; do-beirim iarracht ar," "I try" tairg mo locht do leigeas **11** 15; tairg do dhibach do chóra **97** 39; **p.** tairgsim [148], tairgse [3], tairsim [13, 148], t. mo lot do leigeas **6** 32.

tairise, "seasmhach," ɔc. **7** 24, **21a** 10, **32** 5.

tairisiomh, toi- [101, 150], "moille" ɔc. **111** 38.

tairm, toirm [14], tarm [96], t. ("torann") teineadh **34** 18; "glóir" **74** 42, **91** 28; "ainm," "tiodal" **91** 27. dá t. **71** 9; "focal," ɔc. **26** 27;

tairnge, -rrn- (**p.**), **40** 15; na trí t. **40** 10, **48** 25, **61** 4.

tairngeartach, tarn- [22, 104], -tairt [52] "duine a bhfuil tairngire 'n-a thaobh" **83** 1, **102** 13, **117** 36.

tairngim, **féach** tarraimgim.

tairngire, tarn- [3], **16** 2, **18a** 1; tig an t. (isteach) (do) **97** 12, 25; atá an t. do **97** 31; fam t. **57** 34; > "tuar" **83** 4; sean- **89** 18.

tairngirim, tarn-, t. ó **52** 28, **93** 28, t. go . . . **64** 5; **p.** tairngire [3], **109** 8, 9, 13.

tairnis, "do criochnuigeadh" **65** 39, **115** 1.

tairseach, -rrs- [11, 12, 55], **37** 38; t. cogaid **75** 15; leac tairsig na troda **92** 45.

táirteachtain, ɔc. **féach** tair.

tais, folt, ɔc. t. ("bog," ɔc.) **8** 6, **19** 10; "aoibinn," "taitneamhach" **54** 2, **63** 25; nion t. do . . . é **102** 33; (nios) taise **8** 6, **49** 10; barr- **37** 11.

taisbéanaim, **p.** -nadh **101** 4.

taisbéanta, -beonta, -b- [2], "taisbeáinte" **20** 23.

taisdeal, -eall [11], as t. an domhain **65** 30.

taisdealach, (**p.**) **96** 35.

taise [180], "corpán," ɔc. **1** 9, **29** 21; t. caisil **74** 70.

taisgid [149], dá t. "gá chur i dtaisgid" **6** 33; t. (> "cosantóir") anma **96** 36; truaill taisgeadha **6** 33.

TAISIȝ, **féaċ** tosuiȝim.
TAITBEOGAIM, **108** 8.
TÁITIM, t. é RE **119** 35; **p.** táċ [38] **3** 1, **30** 19, **106** 18, **109** 1, **110** 29; linn táiṫ '' simeṅt '' **113** 41; líon táiṫ '' buiṫeaṅ taoime d'féaṫaiḃ é do táṫ '' **74** 70; -ċeaṅgal **79** 28.
TAIṪLEAĊ, '' aiṫriȝe,'' ɾc. teaċt ar ṫ. **5** 27; dul i n-a ṫ. **57** 9; do-ní t. teaȝmála '' réiṫtiȝeas an troiṫ '' **80** 14.
TAITNEAṀ (**p.**), '' soillsiuȝaḋ '' ɾc. **13** 9.
TAITNEAṀAĊ **19** 12, **105** 18.
TAITNEAṀAIL **114** 3.
TÁL, aȝ t. '' aȝ sniȝe '' **83** 17; t. (> '' múscladh,'' ɾc.) meanma **83** 3.
TÁL (96], (ċun sroiṫe, ɾc.) **42** 31, **119** 8.
TALAṀ, to- [17, 19], **3** 8; (aȝ taȝairt do ṁuiṙe) **46** 57, **49** 6.
TALL, **féaċ** toll.
TALL, TALL, > '' ar neaṁ '' **3** 3, **6** 17, **23** 14, **24** 22, **32** 34; > '' tar éis báis '' **36** 1; an aimsear ṫ. (" caiṫe ") **6** 34; tall-aim **35** 17; tall-óo **75** 20.
TALL, ní ṫ. **91** 13.
TALLANN, TALANN [12], cian ó talluinn **99** 9.
TALIṀAIṪE, **20** 30, **74** 61.
TÁṀ, (**p.**) **71** 20.
TAMALL [11].
TAṀAN [17], t. croinn, ɾc. **31** 7, **78** 19, **83** 18; na trí taṁna '' an Triónóiṫ '' **25** 9, **30** 12; > '' fear óȝ '' **93** 25; maol- **41** 19.
TAN, TANN, TANN, TAN, an t. '' nuair '' an t. **10** 28 **39** 7; an tan-sain **20** 24; an tan **106** 8; an tann **10** 20.
TANA, clár t. **50** 7; carr t. sróill **85** 8; sluaȝ t. **85** 52; sgian t. **50** 1; béal t. **32** 23, **52** 12; long ṫ. **100** 13; lann t. **85** 35; braon- **68** 27; lionn- **117** 5.
TÁNOISTE, -NUISE [2], '' tara '' **29** 6, **88** 16.
TANUIȝIM, t. an sluaȝ **85** 22.
TAOḂ [38, 39], > '' corp '' **84** 41; t. ruaimne **19** 9; '' aird,'' ar ȝaċ t. **1** 3; don t. ṫeas **74** 50, don t. is-teaċ **42** 19; ȝaċ t. don teaȝ **119** 36; t. (i ngeimealaċ) **7** 37, **23** 4; do ṫ. '' de ċionn,'' '' de ċionn '' **12** 5, **17** 22, **32** 5, 33, **40** 29, **43** 1, **48** 19; t. re '' muiniȝin as,'' ɾc. **3** 35, **12** 14, **32** 15, **91** 7; a-táim, ɾc. t. re **6** 21, **93** 44; do-beirim t. re '' táim aȝ brać ar '' ɾc. **69** 27, **94** 9; do-beirim t. re '' luiȝim le '' **8** 9; t. re t. '' le ċéile,'' '' ȝo léir,'' ɾc. **73** 40, **106** 3; re, le, t. '' láiṁ le '' '' i n-éiṁeaċt le,'' '' i ȝcomparáiṫ le '' **64** 1, **99** 12, **105** 32, **110** 32; re t. taċair '' i otroiṫ '' **98** 36; ní . . . d'aon t. **96** 1; d'aon t. '' le ċéile '' **73** 13, 27; mór ot. a ngaḃaḋ . . . **34** 1; -nuaiṫe **109** 16; -uaime **105** 17.
TAOḂAIM, -ḂUIȝIM, t. é cuirim mo ṁuiniȝin ann **1** 2, **12** 4, **53** 7; nar ṫaoḃ eaṁain **89** 1; ná taoḃ re **11** 14; ro- **53** 8.
TAOI, '' balḃ,'' ɾc. ar t. **89** 23; lionn- **65** 17; briaṫar- **117** 51.
TAOIḂREITEAĊA, leg. saoiḃ- **89** 11.
TAOISEAĊ, TÚIS-, TÓIS- [11, 104], **71** 22, **74** 16.
TAOM [38, 39], **10** 31, **34** 13, **41** 19, **63** 16, **73** 1, **80** 32; t. tubaistoe **86** 10.
TAOSGA, **féaċ** túisge.
TAOṫ, '' tuitfiḋ '' **92** 1.
TAPAṀ, do-ním t. **26** 13.
TAPRAĊA, **féaċ** tobar.
TÁR [96], TÁIR [14], '' aiṫis '' ɾc. **26** 20, **38** 7, **121** 24; tugas i ot. é **56** 12.
TÁR-, '' ro- '' -noċt **29** 27.
TAR, TAR, (**Réamh.**) (is minic tar^{e} sna **ll.** **22** 1, **91** 14); + Áins. t. ȝaċ bpear **106** 24, t. feartais mara **91** 52; (bíonn '' t. féin féilim,'' 7 a leiṫéiṫí ȝo minic sna **ll.** **73** 28); + **Tuilla.** **loilla.** **107** 1, **117** 11; + **Alt.** t. an n- **25** 4, **27A** 12; + **fona.** ṫoram **6** 35; ṫarao, ṫart, -o, ṫo- **52** 39, **114** 7; ṫarais, ṫairis **10** 10; ṫairse **52** 29; ṫarainn **24** 19; ṫaruiḃ, ṫo- **7** 4, **53** 13; ṫarsa **18** 2, ṫairsiḃ **30** 24; + **Aid. Sealḃ.** ṫar t'aȝaiḋ **114** 12; ṫar ar ȝceann **25** 3; + **Coiḃ.** tar ar^{e} **113** 17, tar naċ **99** 36, tar narḃ^{e} **106** 31; ní ... t., '' ní ... aċt '' **22** 1; '' i n-aintoeoin '' **26** 12, **31** 28; t. ais, ceann, line, lear, ɾc., **féaċ** ais, ɾc.; dorn, cuirim, téiȝim, tiȝim, ɾc. tar, **féaċ** dorn, cuirim, ɾc.

TARAIḋ, TARRAIḋ, ɣc. **féaċ** TAIR.
TARAĊAR [17], toll -AIR **37** 9, 25.
TARḋ, (ṗ.) >'' laoċ '' **113** 34; -ḋaṁ **91** 44.
TARḋA, TO- [3], IS T. é DO **75** 4; TUILE, ɣc. ɣAN T. **75** 21; TÉIT I DT. (DO) **15** 2; ɣÁ T. é DO **58** 8; RO- **75** 4.
TARḋAĊ, '' úsáIDEAĊ '' **119** 34.
TARCAISNE [3], -CAISE [3, 143], -CAISIN [144], **27a** 14.
TARCAISNEAĊ, **111** 24.
-TARD (<DO-RAT), '' TUG '' **91** 33, **113** 25.
TARṖÁS, '' DO TAISBEÁNAḋ '' **75** 22.
TARḞA, **féaċ** TAIR.
TARLA, (DO-RALA **46** 52, **81** 27) '' A-TAOI '' **1** 8; '' A-TÁ,'' '' DO BÍ '' **3** 20, **7** 15, **16** 7, **32** 9, 14, **42** 20, **44** 1, **71** 18, **80** 38, **82** 7, **93** 33, **101** 16; T. DÓ '' TÁINIG ɣO DTÍ É '' **34** 35; TARLA RE **88** 4, T. SÉ BOĊT, ɣC. **81** 27; AN TÉ RE DTARLAḋ **108** 9,
TARM, **féaċ** TAIRM.
TARMAIRT, **101** 6.
TARNGAIRE, ɣC., **féaċ** TAIRN-.
TARRA, TARRAIḋ, ɣC., **féaċ** TAIR.
TARRAINGIM, TAIRRNGIM; ɣO DTAIRNGE AN BIOḋ ḋARAIḃ **53** 13; ṗ. TARRANG, TAIRR- [11], TARRUING, TAIRR- [13], AG T. DEOĊ A LUING **91** 53; LION TARRAING **57** 3.
TARROĊTAIM, ɣC , **féaċ** TAIR.
TARSNA, AN CRANN T. **23** 17; BEIRIM CÉIM Ṫ. ḋAR 2ḭ 24.
TART [95], **46** 37.
TÁSG [96], '' FAISNÉIS,'' ɣC. **48** 34.
TÁṪ, **féaċ** TÁIṪIM.
TAṪAIṁ [11], '' LOIGE '' ɣC. **27a** 25, **79** 26, **109** 6.
TAṪAOIR, (ḃ.) '' MILLEÁN '' **6** 12, **64** 4; ÉAN- **101** 35; ɣRÍOS- **117** 44.
TAṪAOIREAĊ, **111** 24.
TÁṪUIGIM, T. é RE **45** 13, **46** 55; ṗ. -UGAḋ, LINN TÁṪUIGṪE **41** 39.
TÉ, TÍ, '' AN TÉ '' ɣC. **5** 31, **38** 2, **57** 36.
TE, TROM, ɣC. TE **29** 13, **34** 32; ɣRÁḋ, ɣC. TE **39** 33, **90** 24; TRÁIG TE '' TORRṪAĊ '' **66** 4; TÍR, TEAĊ, ɣC. T. '' SEASGAR '' ɣC. **68** 3, **89** 12, **116** 26; ɣNÍOṁ T. '' DÁNA '' **101** 7; CLOIḋEAṁ, ɣC. TE **98** 35; (NÍOS, ɣC.) TEO **29** 13, **64** 19; CIOṁAIS- **107** 2; COIṁ- (''COṁ-ɣRÁḋṁAR '') **11** 29; FAOḃAIR- **67** 5; TRÁIĊT- **107** 1.
TEAĊ, -G [31], AN T. (ṪALL) '' NEAṁ '' **2** 2, **6** 17; NA TRÍ TIGE **61** 13; TEAĊT DÁ, 'N-A, Ṫ. '' GÉILLEAḋ DÓ '' **21** 16, **59** 16; RIG- **40** 30.
TÉAĊT [197], (=TEAĊT [181] ?), MUIR TÉAĊT A DÉAR **32** 32 ; LIMNTE TÉAĊTA **73** 1.
TEAĊT, TEAĊTA, TOĊT, **féaċ** TIGIM, TÉIGIM.
TEAĊTA, TOĊTA [2], T. SÍḋ, ɣC. **20** 30, **68** 22, **103** 28, **107** 15.
TEAĊTAIRE, (ṗ.) **21a** 7.
TEAĊTAIREAĊT, **29** 3, **66** 8.
TÉAD [39, 62], **85** 46; -ḋINN **72** 29.
TÉAGAIM, **féaċ** TÉIGIM.
TEAGAR, ɣC., **féaċ** DO-ḃEIRIM, TIGIM.
TEAGAR [17], '' STÓR '' **68** 41, **70** 18; DÁ T. '' ɣÁ SOCRUGAḋ (?) **48** 37.
TÉAGAR, '' NEART '' ? -TE **97** 1; BRUIT- **46** 26.
TEAGASG [11], **1** 7; DUINE DO Ṫ. **34** 21, **36** 5, **101** 55.
TEAGḋAIS (ḃ.), '' TEAĊ '' **68** 8, **74** 6.
TEAGLAĊ [55], 5 11, **37** 28.
TEAGṀAIM, -GḋAIM, T. DÓ '' CASTAR LIOM É '' **57** 5. **101** 26, 41; T. RE, >'' TROIDIM LE '' **7** 34, **21a** 11, **24** 22; T. (''TÁIM '') TEANN AR **95** 22; TEAGṀAIḋ LUG DO ḋUL . . . . '' TARLA DO LUG ḋUL . . .'' **119** 15; TEAGṀAIḋ (''TARLA '' ɣC.) (ɣO . . .) **3** 11, **67** 21; ṗ. TEAGṀÁIL [148].
TEALAĊ, **féaċ** TULAĊ.
TEALĊAĊ, GLAIM- (-TEALAIG SNA LL.) **122** 5.
TEALGAIM, **féaċ** TEILGIM.
TEAL-GLAS (= TUL - GLAS ?) '' AGAḋ-GLAS '' ? **64** 28, **féaċ** TUL-.
TEALLAĊ [55] '' TEINTEÁN,'' T. TROIGIG **40** 17; GOIRM- '' GORM-ḋÚṫAIG '' **90** 4.
TEAMPALL, -AL [17], GLÓR -AILL **60** 26.
TEANGA [4] **82** 28.
TEANN [63] '' DÁNA '' ɣC. **80** 7; '' NEARTṀAR '', MÓR, ɣC. **7** 24, **45** 2ḭ **8** 30, **93** 27; T. AS

''muiniġneaċ as'' **51** 5, **30** 1; t. (''oian,'' ''dána'') ar **70** 17, **93** 25, **95** 22; bronnaḋ t. **80** 30; (níos, ɣc.) tinne **30** 9, **70** 17; -leanṁain **102** 15; -ṫeaċ **93** 38.

teann [63] ''éiġean'' ɣc. **37** 40; troiġ re t. **91** 51; t.(''uaḃar'') i n- **8** 7; t. as, ''muiniġim as'' **88** 20; móir ot., ''a lán náṁaḋ,'' ɣc. **85** 20.

teannáil [42], -ál [35, 149], ''teine'' ''connaḋ'' **29** 22, **117** 26; -ġeiṁreaḋ **89** 23.

teannaim, ''brúġaim ar aġaiḋ,'' ɣc. **74** 66; t. as ''tá muiniġin aġam as'' **99** 11.

teannta [7], i ot. ''go dlúṫ le,'' ɣc. **96** 3; ''taca'' troiġ re t. **117** 45.

tearc (is) t. ouine, ruo, oaoine, ruoa, + **coiḃ.** **17** 10, **55** 2, 8, 10; (is) t. oíoḃ, oo ċáċ, ɣc. **3** 6, **4** 8, **48** 20, **58** 1; (níos, ɣc.) teirce, tearca, **57** 1, **100** 4.

tearcuiġim, **23** 5.

téarma [2], **56** 7.

tearmann [11, 104], **41** 37; t. ó **41** 42.

téarna, (tearna **71** 20); ''o'imṫiġ'' **107** 36; ''puair bás'' **110** 26; ''ṫáinig slán aris'' **37** 36, **71** 20, **104** 27; oo ṫuit ɣ oo ṫ. ''puair bás ɣ o'éirig'' **25a** 8; t. re ''imṫiġim ó'' **73** 18; t. ó **101** 12; **p.** téarnaiṁ [28] **37** 36, t. i ɣceann cairoeis, **108** 3; téarnúḋ [103] **46** 40.

teas, (**p.**), **109** 7; t. ɣráiḋ **3** 27; -ġráḋ **20** 30; -broiṫean **42** 29.

teas (**Doiḃ.**) **74** 50, **91** 32.

teasairgim, ''sáḃáilim'' **65** 34; **p.** teasargain [150], **11** 5; teasraġaḋ **11** 17, **52** 39.

teasḃaċ [55] **37** 37, **61** 2, **119** 22.

teasda, **teasta**, (-ṫá **5** 31 **82** 41, -ṫó **85** 18); t. ó ''ní puil ag'' **6** 6, **102** 39; ''puair bás'' ɣc. **5** 31, **59** 28, **65** 25, **82** 41, **85** 11, 18, **110** 40, 48; ''o'imṫiġ,'' ɣc. **53** 22, **90** 25; ġé ṫ. ní ṫ. **118** 30; t. oíom ''is mian liom é'' **116** 19; **p.** teasḃáil, teasḃáil [40], **53** 22, **83** 11.

teasġaim, ''ġearraim,'' ɣc. **79** 2, 7, 8, 16, **84** 36.

teasraġaḋ, **féaċ** teasairgim.

té deum, **59** 12.

teibe [3], teibeaḋ [107] ''obaḋ,'' ɣc. **48** 20, **52** 35.

teiċim, ɣc., **féaċ** teiṫim.

teiṫim [41], **1** 11, **26** 15.

téiġim, ''do-ním te é'' **114** 24, **117** 19; t. ''táim ar lasaḋ'' **29** 28; t. re ''ġabaim ġráḋ do'' **46** 22, **92** 44; **p.** téaġaḋ **10** 41, **36** 5, **37** 25.

téiġim, **láiṫ.** **uaṫ.** 1. téiġim **121** 7; 2. téiġe **66** 1; 3. téid **66** 1, do-éid **98** 31; **ioln.** 1. tiaġmaid **91** 37; 3 tiaġaid **75** 23, ṫiad **31** 5, **45** 10; **Céast.** tiaġair **37** 40, tiaċar **27a** 2;

fon. uaṫ. 1. -deaċar **58** 19, -oiġear **38** 29; 3. -deaċa **95** 7; -deaċ **5** 10, 23 27; **ioln.** 1. -deaċam **27a** 3;

fon. neaṁṗ. uaṫ. 3.-deaċaḋ **65** 3; **Céast.** -deaċṫa **86** 34;

fáist. uaṫ. 1. -raċ **88** 35; 2. raċa, raġa **74** 41; 3. raċaid **3** 32, raġaid **15** 13, -raċa **6** 23, -raġa **10** 34; **ioln.** 1. -raċam **77** 22; **Coiḃ.** raġas **101** 17; **Céast.** raċṫair **43** 3;

Coinġ. **uaṫ.** 3. do raċaḋ **615**;

foinḃ. **láiṫ.** 1. do-ċuaḋas **10** 20; 2. do-ċuaḋais **20** 19; 3. do-ċuaid **5** 24, do-ċóid **27a** 10, do-ċáid **40** 11, -deaċaid **15** 9; **ioln.** 1. do-ċuamar **67** 49, do- ċámar **3** 17; 2. do-ċuabair **26** 3; 3. do-ċuadar **74** 30, do-ċádair **93** 13, do-ċódar **105** 27; **Céast.** do-ċuas **52** 15, **119** 14;

Ordaiġ. 2. eirġ **68** 28;

p. dul, dol, dula, dola **64** 32, **104** 9; teaċt, -a, toċt, -a **10** 10, 26, **105** 14;

téiġim ''imṫiġim,'' ''do-geibim bás'' **25** 3, **27a** 28, **32** 2, **45** 10; téiġim a héideaḋ ''cuirim díom é'' **58** 19; téid as ''tá deireaḋ leis'' **56** 4, **77** 28, **88** 25; téid ar deoraiḃ, ɣc. daṁ'' cuireann sé aġ gol, ɣc. mé'' **6** 15, **64** 2, **80** 17; ''do-ċóid sanais ar ċeiġ-ṗeis oí'' **48** 3; téid ar céadpaid caċa **92** 32; téiġim ar doimeanmain ɣc. ''tig droiċmeanma, ɣc. orm'' **1** 15, **13** 13, **37** 12; do-éid ar (leg. tar ?) **98** 31; téiġim de ''tigim slán ó'' **59** 6, **82** 27, **104** 9; téiġim de, ''ṗáġaim'' **3** 29,

53 12, 82 26; téid diom "teipeann orm" 5 10; téid de "laghuighear, gc. é" 57 2, 85 23; dá ndeachadh m'aire de "dá sdadainn ó bheith ag cuimneamh air" 65 3; do-chóidh a n-aire do chloinn 27a 10; téigim dá gcuireadh 40 11; téid damh a dhanamh "fhadaim a dhéanamh" 102 26; téid damh "imtigeann sé orm "happens to" "turns out for" 93 29, 104 28, 106 23; do-chóidh duib "fuarobair" 42 7; ní théid duit "ní foghnann sé duit 53 4; dul i dtarba, ndoirche, n-óige, gc. 15 2, 34 16, 67 10; dul 'n-a diaidh "iarracht do thabairt air" 21 21; téid re "is cosmail le" 106 31; a dtéid liom "a dtaitneann liom" 30 6; téid re boidh 91 52; ní théid sé róm "ní chosnann sé mé" (?) 121 28; téigim ó "tigim slán ó" 5 7, 10 12, 52 15, 95 8; téid a sealh ó 21 14; dul ó chéill "as a chéill" 56 3; téigim uait "tréigim, gc. tú 67 49; do-chóidh ón loinn dóib 86 32; do theacht re "cur i n-aghaidh" 32 16, 93 17, 105 14; téigim tar "táim níos fearr, gc. ná" 42 3, 91 14, 113 29; dul tar riaghail "briseadh riagla" gc. 32 39, 40 1; téid thar "imtigeann sé ó" 69 26; dá ndeachadh thorainn 95 7; téid mo chosnamh thort 11 23, 52 39; téid trócaire thort 7 4; do-chuaidh ainsear tharm 53 6; ní thiacar thar bhéithir, "ní féidir í do shárughadh" 27a 2; teacht tar "failligh do dhéanamh i n-" 10 10; tocht thar "briseadh isteach ar," 96 22; teacht tairse 68 8; dul seacht 101 4; a ndul seacha 81 13; gealladh dul síos 21 20; don dul-sa "anois" 121 29; téigim cuairt, ród, cor, céim, gc., fhéach cuairt, ród, gc.; dul i dteach do, fhéach teach; dul dul i ndáil, dul i gcionn gc. fhéach dáil, cionn, gc.

teilgim t. uaim é 31 2; t. i dtír é 113 24; t. clár de "osglaim e" 23 24; t. "doirtim" 13 10, 85 22; t. m' fhearg i n-aghaidh 101 1; t. ("sgaoilim urchar fa") éan, gc. 82 18, 25, 119 11; t. re 84 22; p. tealgadh 119 11.

teimheal [53], 68 34; gabaim t. 59 14.

teine [4], 58 1, 3.

teinn, fhéach tinn.

teinne, (b.), tinneas, gc. 40 15.

teinntreach [12], 81 7, 95 14.

teirce, (b.), 73 5; fhéach tearc.

teirt, (b.), (i bportús) 42 2.

teist [42], "teistiméireacht" "clú" 25 13; t. ar 91 14; túr teasda 102 39; tús teasda 117 43; teist gan tuar 91 56.

teitim, -tim, 58 22, 87 8; t. ó 93 35; t. é "t. uaidh" 7 34, 26 35; p. teitheadh 10 17, 26 30, 35, 98 40; teitheamh 60 38; teitimh 7 34.

teo, fhéach te.

teora, (uimh.), t. thrátha "trí thráthna" 30 19.

teora [2], fhéach tórann.

tí [99], "líne," "teora," gc. 40 27, 109 19, 119 30; > "sgríobadh," "gearradh," gc. 79 11; ar tí "set on" "on point of," "about to" 5 24, 20 19, 31 19, 89 8, 101 31; ar tí "i n-aghaidh," "attacking," gc. 13 12, 21 18; tuirse ar tí, "leisge roimh" (?) 21a 1.

tí, fhéach té, tigim.

tiar (Doibh.) 46 5.

tiúrach, "gáireatach" 68 42 117 26.

tlche [2], "tinneas" (?) 79 29.

tig, fhéach tiogh.

tig, fhéach tigim, do-beirim.

tigearna [2], 89 4.

tigim, láith. uath. 3. tig 26 29, tig(Coibh.) 1 6; iollr. 3. teagaid 20 20; Céast. teaga(i)r 20 25, 26 13.

neamh. uath. 3. tigeadh 86 19; iollr. 3 tigeas 68 22; fáist. uath. 2. tiocfa 74 10; 3. tiocfa 12 2; iollr. 3 tiocfaidh 62 15; Coibh. thiocfas 29 10; Céast. tiocfaidhir 58 8;

Coimh. uath. 3. tiocfadh 86 6;

foinbh. uath. tánaig 11 1, táinig 6 11; iollr. 1. tángamar 6 7; 2. tángabha(i)r 27 2, 74 9; 3. tángadar 26 2; Ceast. tángas 7 36, 77 19, 26, 79 8, 101 9;

ꝑon. uaċ. 2. tís 25a 23; 3. tí 6 35, 20 34, 26 13, 29; **iollr.** 3. teaʒaid 25a 31;
ꝑon. neaṁꝑ. uaċ. 3. tíosaḋ 101 7;
onduiʒ. uaċ. 2. taiṙ, toiṙ 11 24, taṙ 24 22, taiṙṙe 61 5, toiṙċe 42 24, 72 2; 3. tiʒeaḋ 101 47; **iollr.** 2. tiʒiḋ 29 32;
ꝑ. teaċt, toċt [95], teaċta, toċta [2], toiʒeaċt [24], 10 10, 26, 20 6, 51 4, 54 22. tiʒim oo, "tiʒim ʒo otí" 102 19; ná tí a ṫal aṙ "ná haontuiʒeaḋ sé le" 121 35; tiʒ tíom "ṗéaoaim é" 26 26, 51 10; tiʒ ouit 51 6; tiocṗa ꝑam ṫairnʒiṙe (?) 57 34; tángas ꝑúm "oo tuʒaḋ ꝑoʒa ꝑúm" (?) 79 8; ʒo otí a ʒuṫ ꝑan toʒairm 63 24; tiʒim le "aontuiʒim le" 27a 3, 20; tiʒ liom "ṗéaoaim" 38 12; tiʒim ó "síolruiʒim ó" 91 8; tángas riom "oo tuʒaḋ ꝑoʒa ꝑúm" 77 19, 26; teaʒaṙ re ċois 20 25; taiṙ roṁuinn 67 6(?); tiʒim taṙ "labraim aṙ" 30 24, 72 2; aċt teaċt taiṙse 68 8.

tílim, "díriʒim," "stiuriʒim" ꝛc. 40 27, 119 14; **ꝑ.** tileaḋ 80 42, 93 16, 97 11, 106 18, 109 15; clár tilte "soiuir" 79 29; **ṗéaċ** TD. 10 11.

tim, "las" ꝛc. 91 25; saoiḃ- 87 21.

timċeal, tiomċ-, -ll [11, 17], t. na háite, ꝛc. 64 10; t. an ꝑir 85 26; i ot. an ċroinn 58 35; i ot. na háite 74 12; i ot. "ar son," "i otaoḃ," "mar ʒeall ar" 16 6, 35 8, 75 9, 92 2, 96 26, 110 30; im, io, ꝛc. ṫ. "oir imo, oo, ꝛc. ṡinnseaṙaiḃ" 5 16, 7 36, 102 44, 108 19; t. cuaim 40 22; cuairt timċill 26 5, 117 9.

timċilliṁ, t. é 42 18.

timḋiḃe, "leaʒaḋ," "milleaḋ" 83 4; **ṗéaċ** Ped. ii 462.

timṗiḋ (?) 24 28.

timʒeall, "páistine," -roinn 89 19;

timi, teinn, 20 7, 79 29; ní t. ʒo 79 7; (níos, ꝛc.) timne 73 45, 79 7; roi- 20 2.

timne, **ṗéaċ** teann.

timneas, tei- [38].

tiomlaċaim, tiomnaċaim, tiomn-, -aiċim "bronnaim" ꝛc. 59 29; **ꝑ.** tiomlaċaḋ, ꝛc. 6 28, 29, 102 33, 117 37, 120 9; tiomnaċal 114 39; aṙ mo ṫ. 114 39.

tiuʒ, tiuʒ, 42 17, 49 4, 68 5, 19, 91 37, 92 46; = "tiuʒas" 85 22; cnuais- 75 38; corṙṗáin- 19 11; slios- 111 43.

tiomáin [42], -án [35], -ʒoiḃneaḋ 89 23.

tiomna, (b.), "uaċt" 62 13; "orduiʒeaḋ" 31 7; lá na t. 11 7; clár t. na trócuire 21a 12.

tiomnaim, t. é oo 74 5; **ꝑ.** tiomna 42 25.

tiompáin, (ṗ.) 72 29.

tiomsuiʒim (**Aistn.** ⁊ **neaṁa.**) "bailiʒim" 22 17, 32 19, 34 24; **ꝑ.** -suiʒeaḋ, ꝛc. 7 6, 11 18.

tionnaḃraḋ [11], "coolaḋ" 21a 4.

tionnlaċaim, ꝛc. **ṗéaċ** tiomlaċaim.

tionnsgnaim, "cuirim aṙ bun," "tosnuiʒim," 32 18, 116 13; **ꝑ.** -sgnaṁ [47] 33 1.

tionólaim, -óilim (**Aistn.** ⁊ **neaṁa.**), 74 42, 104 11, 105. 27; **ꝑ.** tionól [35] 51 4, 85 8.

tiormuiʒim, (**Aistn.** ⁊ **neaṁa.**) 39 19, 20, 109 11.

tíṙ [45], 42 31.

tirim, tírim, tirm [118], -ṫéaḋ 49 9; -ʒlan 54 2; -ʒleann-aċ 89 12; -ruaḋ 114 41; -ṡolus 119 17; -ṡruṫ 118 23.

tiuʒ, **ṗéaċ** tioʒ.

tluiṁ, aoin- 17 18.

tlaċt, "éideaḋ" 106 31.

tláiṫ, "boʒ," ꝛc. 41 19, 91 41, 50; neaṁ- 85 3, 92 23.

tlás [38], oo-níṁ ṫ. re 21 18; oul i ot. 59 29.

tnúṫ, -ṫ [39, 46], tnúiṫ, -ṫ [45], 3 10, 73 42, 110 32; t. riom, "éad liom" 105 1; t. riom "coiṁlinn liom" 91 41; ʒabaim t. ann, "tá túil aʒam ann" 41 5; t. le coṙ ("túil i ʒcuṙ") cosʒair 110 54; oo-níṁ t. le 76 20.

tnúṫaċ, "ꝑonṁar"; t. ḃroʒla 92 10; iom- "túilṁear i nglóir" 75 2.

toḋaiʒim, toiḋʒim, t. cíos, ꝛc. 58 26 > "oo-ʒeiḃim" ꝛc. 7 32, 11 6, 39 5, 68 13, 118 11;

p. tobaċ, ta- [55], **97** 39, **105** 14; an t., >'' an bráṫ '' **6** 22; maor, ɣc. tobaiɣ **21a** 15, **94** 9.

tobán (p.) **111** 24.

tobar [17], **tapar** [17, 185], **tapair** [185], **106** 34; t. pis **72** 21; trí tobair na trócaire **9** 10; tobar trí ɣcíoċ (>an tríonóiro ?) **42** 44; pior- **75** 11.

toċar, ta- [17], '' troiro '' **34** 32, **98** 36, **102** 15.

toċailt, ta- [42].

tocrád, tac-, toċ-, taċ- [11], **54** 21, **73** 4.

toċt, toċo, soċt [95], '' toso'' **79** 25; cuirim ro t. ṫú **3** 28; a t. '' ɣan laḃairt air '' **86** 41; **peaċ** toso.

toċt, toċta, péaċ téiɣim, tiɣim.

toɣa, ta- [3], a-tú im t. ag . . . **113** 43; bean- **68** 41; coṁ- **99** 43; éan- **3** 19.

toɣail [10, 37], ta-, t. natraoi **107** 32.

toɣaiḋe, mór- **89** 26.

toɣaim, ta-, toi- **3** 19, **25a** 29, **94** 9; t. é '' is pearr liom é '' **37** 17.

toɣairm, >'' impiḋe '' **63** 24; na trí toɣarma (''ɣarma'') **27** 7; =**p.** **12** 13.

tóɣḃaim, toɣḃaim, (ordaiɣ toɣaiḃ **21a** 25, tóɣaiḃ **72** 5; **fáist.** toiɣéaḃaiḋ **93** 36); '' arḋaiɣim '' **21a** 25, **24** 22; '' do-ním (teaċ, ɣc.) '' **93** 35, 36, 38; tóɣaiḃ séala '' bain séala do sgríbinn '' **72** 5; '' beaṫaiɣim,'' ɣc. **9** 7, **29** 27, **74** 41; t. ɣal (''cuirim lasaḋ '' ?) i ngruaiḋ **103** 20; t. mo ċeann **23** 27; t. mo ṡúil re **88** 7; **p.** toɣḃáil **93** 38, tóɣḃáil **9** 7.

toɣḋa, 113 27; ''éaɣcoṁail,'' '' as an sliṫe '' (?) **98** 9.

toɣraim, tá torograḋ, '' tá mba ṁian leis '' **3** 14; do ṫoɣair (sí) '' do ċinn sí ar '' **7** 12.

toiḃḃim, '' easonóir,'' '' tóiɣḃáil '' **6** 12, **11** 30, **73** 32, **101** 31, 44, **112** 13.

toiḃɣim, péaċ toḃaiɣim.

toice [3], '' saiṫḃreas '' **10** 41, **27a** 5, **46** 8.

toiċeasḋal (p.) '' sluaɣ '' ɣc. **111** 18.

toiɣinn, péaċ toɣaim.

toil, tail [14], **tol** [95], **tal** [96], '' rún,'' '' ceapaḋ,'' **3** 18; dom ṫ. '' lem ṡaor-ṫoil '' **38** 27, **52** 4; do t. dé ''más maiṫ le dia '' **31** 26; dom ṫ. '' ag foɣnaiṁ, ɣc. dom '' **11** 10, **36** 2, **53** 9; dá t. (?) **3** 7; ar mo ṫ. '' mar is maiṫ liom,'' '' fam réir,'' '' fam ċuiṁaċt,'' ɣc. **18a** 3, **38** 22, **46** 20, **63** 4; mo ṫ. ní fuiɣeam ón uaḃar **36** 7; tugas t., mo ṫ., do feaḋaḋ, ɣc. '' d'aontuiɣeas le '' **31** 18; '' ɣráḋ '' **68** 13, **108** 20; t. na mná '' ɣráḋ don mnaoi '' **26** 34; t. na hoileaṁna '' dúil san oileaṁain '' **70** 2; do-ḃeirim t. (''ɣráḋ '') do **21** 5, **36** 4; dot ṫ. '' trí ɣráḋ duit '' **103** 16; mo ṫ. (''ɣráḋ '') do dia **46** 16; a-tá t. cáiɣ le n-a ċaoimiṁ **86** 39; d'aon-t., ar aon-t. (le) **34** 1, **75** 36.

toil-, péaċ tuil-.

toileaṁail, 112 7.

toill-, péaċ toll-.

toillim, péaċ tuillim.

toiṁse, péaċ toṁas.

toimɣim, t. síoṫ '' ceanɣlaim síoṫċáin pa ḃríɣ na mionn '' **111** 28.

toir, péaċ tiɣim.

toir, ṫoir, an rann ṫ. **17** 11; -eaṁain **109** 15.

tóir [42], '' poireann,'' '' sluaɣ '' **45** 2, **60** 5; t. ar '' poireann leanas ṫú ċun tú do ɣaḃáil nó do ṡáḃáil '' **23** 27, **30** 31, **93** 15, 23; t. sgol ar '' ruaṫar na ṁpileaḋ ar (?) '' **103** 6; t. taḃaiɣ ciosa **47** 3.

toirḃeart, tai- [25], **-ḃirt** [42], '' bronntanas '' **17** 26, 28, 46 18; '' taḃairt '' **31** 18, **101** 21; '' sáruiɣaḋ,'' (?) **114** 38; ag t. mná go t. . . . **71** 15.

toirḃeartaċ, '' pial,'' nó '' ɣaisgeaṁail,'' láidir,'' ɣc. **21a** 10, **68** 41, **84** 31.

toirċeas (p.), toirr-, t. i mbroinn **9** 7, 11.

toireaṁain, péaċ toir.

toirling, tui- (**b.**) '' tuitim,'' ɣc. **46** 5.

toirmeasɣaim, -misgim, 86 10; t. é ó **75** 12; t. é pa **95** 24; **p.** toirmeasg, tair- [25] **30** 34, **68** 42, **73** 29, **95** 24, 27.

TOIRNIM, TURNAIM, "leagaim," "íslíghim" 10 24, 40 18, 58 7, 83 20, 109 7, 110 47; "tuitim" "tighim a-nuas" 41 46, 58 6, 12, 82 21; nar thoirne uainn, >"ná fagaidh sé bás" 93 15; p. toirneamh, tur- [28] 58 3, 65 1; ne ot. na otroighead 98 21.

TOIRRCHIM [13, 113], "tromshuan," gc. 27 8, 43 7, 57 7; féach PB 5 47.

TOIRRCHIMEACH, tomhan t. 57 19.

TOIRRNEACH, TAI- [12].

TOIRTEACH, crann, gc. t. 31 7 74 61; geal- 114 22; féach torrach.

TOISG, "turas," gc. 41 13, 71 7, 92 42; tigim t. 74 11, 92 42. >"sgéal" "gníomh" gc. 64 15, 75 19.

TOLCHA, féach tulach.

TOLG, "at," >"mí-ádh," gc. tochta an toilg 79 1; an t. 122 10; t. (>"leabaid?") 113 1.

TOLL (p.), "poll," gc. t. tarathair 37 9.

TOLL "pollta" "polaim" gc. (cf. cnú toll IGT l. 203); gualu t. 119 14; toill-chiall "smuaineamh baoth"? 113 4; toll-airbe "fál briste" 12 14; toll-fhaobair "manntach" (?) 50 1.

TOLLAIM, t. clár, gc. 40 28, 78 2; t. tre 119 26; p. tollad 56 9, 92 35.

TOMHAIM, 98 37, 119 38.

TOMHAISIM, TOIMHSIM, "t. dom cia . . ." 50 12; do thomhais docra 83 7; do thomhais Críosd an crann "do bí sé 'n-a luighe air" 54 27.

TOMHAS [53], 54 27, 93 36, 119 1, 2; "ceist" "riddle" 58 16, 17.

TOMHAS-CHOMAIDH, 89 17.

TONACH, TA- [55], "nighe" niamh- 79 13.

TONN, (b.), t. mara 113 24; tuil tar tuinn 60 40; t. (fuil) cneidhe 40 7; t. grása 3 20; .cubar tuinne 74 62; t. meanma 7 30; na trí tonna 93 24, 105 34; t. oir, "uachtar talmhan" 83 14; fan tuinn ("cneas") 60 18; go n-a thuinn 93 40; -bán 37 24; -druim 113 25; -geal 109 8; -goil 88 4.

TONNA, féach tunna, tonn.

TONNACH, innbear- 89 1.

TOR [67], "turris" 63 1, 75 25a, 106 12.

TORA, féach tair.

TORAD, TA- [53], 42 21; craobh thoraid 10 36; t. (>"grád") gaoil 48 12;. torann gan t. "torann i n-aisgidh" 113 3; tuigh a t. "do-chuaid i bpeirdm" 7 18; ar t. mo teangadh, "ag baint mo slighe-bealach as mo theangaidh" 57 10, 101 31.

TÓRAIM [28], TÓROMA, TÓR-OIMHE [2, 3], 86 11.

TÓRANN, TÁ- [12], "teora, gc." 111 8.

TORANN, TA- [12] "toirneach" 50 20; "gluaiseacht, gc. le fothram" 74 30, 105 26; >"gníomh, gc. mór, gc." 64 18, 113 3; théa-. 81 1; mór- 64 18.

TORC [67], 42 42.

TORCAR, TU- [11], TORCAIRTE, TU- [2], "torad na trága" >"tarbha," gc. 50 2, 76 7, 83 14, 110 36; tonn- 89 24.

TORCARACH, tír, gc. t. 83 14.

TORCHUIR, -AIR, "do thuit," "do marbhuigead" 64 9, 10, 68 12, 107 30.

TORRAC [141], bean, gc. t. 37 6, 41 27; féach toirtheach.

TÓS, TÚS [38], 11 9, 26 2; ar t., ar t., ar ot. (leg ar otús, otós i gcomhnuighe?) 21 26, 26 8, 32 21, 43 3, 74 9; a-tá t. agam ó 21a 24.

TOSACH [55+], 13 8, 27a 20; t. o'fháil ó 69 23; ar (o)tosach 15 9, 32 18; ar (o)tosaigh 7 29, 86 18; [leg. ar otosach, otosaigh. i gcomhnuighe?]; ó thosaigh 31 9, 37 20, 69 22; i otosaigh 75 20.

TOSD, TASD, SOSD, SASD, TOCHT, SOCHT [95] 'n-a t. 30 18; féach tocht.

TOSUIGHIM, TOIS-, TAIS-, 30 32.

TRÁ (Doibh.), "go deimhin," gc. 2 13, 17 9, 20 17.

TRÁCHT [38], "tráigh" 50 19, 107 4; -te 107 1.

TRÁCHT [95], (t. na coise).

TRÁGH [38, 39], TRÁIGH [41, 42], 109 11, 12; múr trágha 98 4; dul i ot. "dul i ndíoghbháil" 22 12; go dtí a t. "go dtí a dheireadh" 103 10.

TRÁICT-DEALBAIM (CIALL ?) 119 30.
TRÁIGIM, (AISTE. 7 NEAMH.) 7 22, 37 37, 74 20, 29; P. TRÁTHAD 120 11.
TRAOTAIM, (AISTR. 7 NEAMH.) "LAGUIGIM" 7 34, 61 19, 116 25.
TRÁSD , TRÁSDA, A DT. "ANOIS" 24 15; GO DTR-, GO DR- "GO DTÍ SEO" 79 26.
TRASGRAIM, P. TRASGRAD 64 6; TRASGAIRT [42].
TRÁTH [38] "UAIR" T. OILE 7 4; MUN TRÁTH-SAIM 120 17; AN T. DO BÍ . . . 120 19; AN T. FA N-, 10 2, 82 41; T. SGUIR 2 5; T. "Ó AM GO HAM" 20 15; NÍ BÍ SÍ T. . . . "NÍ BÍONN SÍ AM AR BITH . . ." 26 35; A T. "AN UAIR ÉEART, ÉEAPUIGTHE, 7C. DÓ" 26 9, 44 14; IS T. DÁ DÉANAMH 5 1, 6 23; IS T. M'ANMA DO NIGE 7 26; "LÁ," AN TREAS T. 15 11; "TRÍ LAETEANTA" TRÍ TRÁTA 16 3, TEORA TRÁTH 30 19, TRÍ TRÁTH 40 16, 83 25; TRÁTH NÓ DÁ TRÁTH 58 34; TAIRG T. (I. GO LUATH) MO LUCT DO LEIGEAS 11 15; TEAGAIR T. 26 13; T. (I BPORTÚS SAGAIRT, 7C.) 25A 10; DEAG- 44 14.
TRE^{C} (NÉAMH.), (TRE, TRÉ, SNA LL.); +ÁINS. 65 23, 68 38, 92 24; TRES GAC N- 66 1; +ALT. TRES, TRÉS AN N- 30 27, 42 34 +FORA. TRÍOM 3 16, TREAMHUM 39 23; TRÍOD 110 47, TREMHIO 101 8; TRÍD, TRÍTH 25A 4, 32 35; TRÍTE 54 28; TRÍN(N) 40 28, TRÍON(N) 40 17; TRÍB 30 15; +AIT. SEALB. TREM^{C} 101 35; TRED^{C} 56 9; TRE N-A 16 6; TRE AR N- 10 5; TRE BAR N- 95 22; +COIB, TRE AR^{C} 10 17, TRÍD NAR^{C} 46 1; TRÍTH NAC 25A 4.
TREAB, (B.), "TEAC" 35 1, 71 23, 119 6.
TREABAIM, T. TALAMH, 7C. 3 27 7 30, 24 14, 48 34, 53 23; T. LE "CLEACTAIM" 7 30, 21 26; T. TAR "DO-NÍM FAILLIGE N-" (?) 24 19; P. TREABAD, >"TEAC" 24 14; "STAD," "CONDITION" 7C. (FÉAC PB 7 2) AN T. MEANMAN 86 13, T. TEAMHRA 107 14.
TREABAIRE (TÉACS ?) 111 24.
TREABLAID [13] "TRIOBLÓID," 7C., 52 36, 79 6; AOIN- 29 20.
TREABRAD [11], "ÓRNÁIDÍ" (?), T. AR TAOBAIB EANG 119 26; ÓIR- CAISLÉAN 68 3; TÍTE LÁIN- 119 30; BEART TREABRAID "ÉIDEAD ÓRNÁIDEAC" (?) 111 21.
TREABRAIM, SAOR SÁ TREABRAD "SÁ DEALBAD, GREANAD" (?) 119 31.
TRÉAD [62], 3 8, 12, 29.
TREALAIM [17], -LL- "ÉIDEAD" 7C. 97 33, 105 4.
TREALL, (P.) "TAMALL" 39 3; RE T. 68 7; GAC RÉ DT. 60 15; I GCIONN TRILL 82 22.
TRÉAN, DUINE, LÁIM, 7C. T. 37 40, 88 28; T. AR 21A 16, 109 23.
TRÉAN [61, 96] "CUIMHECT" "SMACHT" 11 6, 34 34, 115 11; FAM T. 93 43 ; TEACT I DT. 45 8; FA A T. "DE CIONN A CUIMHECTA" 12 13; TEACT RE T. "CUR I N-AGAID NEIRT, FOIRNIRT," 7C. 21A 11, 93 17; T. (I. RÍ, 7C.) AN TIGE 46 59; I DT. (I RÍGEACT) DANDA, 7C. 97 44; I DT. T'ITHE 12 9.
TREAS (AID. UIM.) 76 23, T. SLUAGAD 106 7; T.UAITHE 84 20.
TREAS [95] "TROID," "RUACAR," 7C. 29 23, 64 34, 85 38; CUIRIM T. 83 11, 103 32; DO-BEIRIM T. 82 34, 106 7; FUARAS T. 82 36; -FORLANN 121 35; -CAC 85 22.
TRÉAS [39] = "GREAS"?
TRÉAS [38].
TRÉIDE [180], 4 4, 32 26, 51 5; T. ("COIMHETAÍ") 7C. TREASA 85 38; T. ("GNÉ") TÁ AR ÉIRINN 64 21.
TREIGDIM, TREAGDAIM, 73 45, 79 5.
TRÉIGIM, T. M'FEIRG, 7C. 3 36, 56 4; T. A. AR B. "T. A CUR B. D'FAGAIL" 15 19, 21A 7, 37 30, 43, 74 12, 77 20; T. TÚ DO 61 6; T. DO MHIAN, 7C. DUIT, "GÉILLIM DUIT" 7 29; TRÉIGIS A DÚIRE DÁ DEIRC 83 16; P. TRÉIGEAN 21A 7, 99 15; TRÉAGAD 101 37.
TREIMHSE, TRÉIMHSE (TD 1 21.) 68 16, 17, 122 21.
TREISE, (B.), "CUIMHECT" 7C. 11 30, 14 16, 37 45; I DT. "CUIMHECTAC" 101 12; AG A BPUIL AR DT. "CUIMHECT ORAINN" 15 12; TEACT NEO T. "CUR I N-AGAID DO CUIMHECTA" 32 16; GABAIM T. AR "DO-NÍM DÁNAID-EACT AR" 11 22; T. "OBAIR DEACAIR" 11 4, 23.

TREISE, (comp.) dan t. a doibeim **101** 44; t. ar "(nios) cumaċtaiġe ar" **37** 40; ri ar a t. truaġ **38** 26; ba t. ar "ba déine ar" **52** 11.

TREISEAĊT, **50** 23, **55** 19.

TRÉIT, "laġ," gc. **108** 10; (nios, gc.) tréite **102** 41; -fionn-maoit **83** 9.

TREOIR [149], "deiġ-treoruġaḋ" gc. "deaġ-staid" gc- **79** 27, **91** 29, **93** 23; ni fuil t. aiġe **58** 14; ni t. ġearr **102** 15; deiġ- **96** 17.

TREORUIĠIM, **25** 10, **61** 10; TREORUIĠ mo leas **33** 1.

TRÍ (**uim.**), dá uair nó a t. **82** 25; na t. muire **26** 32, **55** 14; na t. ranna **34** 21; na trí sluaiġ **31** 8; na t. toiġe **61** 13; na t. toġarma **27** 7; na t. tionnlaicte **6** 29; crann na dt. mblát **2** 6; tobar t. gcíoċ **42** 44; teaċ, gc. na dt. bfionn **97** 21; na t. tolċa **96** 6; féaċ tonn, tráṫ, gc.

TRIALL [95], "turas" "dul' **10** 35, **37** 34; t. i. dteaṁraiġ **86** 7; t. teitiḋ **98** 40.

TRIALLAIM, "téiġim" 22, **89** 3.

TRIAN [76], **29** 13; dá dt. **80** 37.

TRIAR [76], TRIUR [96], **9** 1, 2, 3.

TRIAT [95], "fiaṫ" gc. **31** 18; -ċú **118** 12.

TRILIS [150], t. ġruaiġe, **114** 3; trilis (saġas órnáide) bróige **119** 21.

TRÍOĊA [1,8], t. feallsaṁan, **75** 19, 20.

TRÍONÓID [113], **15** 4.

TROĊ, féaċ trú.

TRÓCAIRE [3], **6** 21.

TROĊLUIĠIM, (troṫ- go minic sna li) "millim" gc. **105** 16, **116** 10.

TROID [42], **75** 14.

TROIDIM (re) **29** 13.

TROIĠ [191], **19** 12, **48** 10, 33; >"coiscéim" **6** 2; t. re teannta **117** 45; -éasġaiḋ **117** 32; éan- **6** 2; fiaṫ- "céim fiaiteaṁail" **111** 42.

TROIĠEAĊ, -ġĊ- [22], **39** 10, **40** 2.

TROISGIM, t. ort **95** 6; **p.** trosgaḋ, dom t. **2** 3; aimsir troisġe **25a** 10.

TROM, talaṁ t. **35** 13; do -ġabaim ro-t. é **3** 4; (nios) truime **52** 23, froma **20** 42; ro- **3** 4; -aiṫbear **95** 16; -ċuma **109** 7; -ḋáiṁ **32** 15, **106** 30 **120** 27; -tóir **85** 30; -ċuiniġe **89** 7.

TROM (f.), "meaḋaiṁ" gc.; **48** 33, **117** 7; t. liġe **87** 16.,

TROMA, TRUIME (b.) **21a** 4, **31** 25, **34** 23.

TROMḋA, lann t. **106** 11; troiġ t. **102** 41; ri t. ("cumaṫaċ") **61** 15.

TROMḋÁIṀ. **106** 30.

TROSGAḋ, féaċ troisgim.

TRÚ [21], "duine daoṙta," "truaġán," gc. a tru **53** 8; treabaḋ troċ **24** 14; tá sé 'n-a troic **35** 13.

TRUAĠ, t. "duine truaġ, boċt," gc. **38** 26, **42** 24; is truaġ an meallaḋ **43** 5; faoiḋ, gc. truaġ **110** 21, 22; is t. mar taoi . . . **53** 2; gá truaiġe treas **79** 28.

TRUAIĠE (b.) is t. é **13** 6; mór an t. é **43** 7; gá t. as mo **59** 2; do ("tre") t. do **27a** 24; mo t., **12** 1.

TRUAILL [14], t. cloiḋiṁ, gc. **119** 35; "éideaḋ" gc. **83** 9; t. an ċuirp "corp a-tá timċeall an anma" **6** 10; do-beirim as a t. é "noċtaim é" **52** 39; beanaim a t. de "noċtaim é" **11** 15; caoṁ- **97** 34.

TRUAILLIM, "truailliġim" **21** 26; "loitim" **86** 42, **106** 16.

TUAĠ [39], **111** 18.

TUAIḋ, tuaiḋ-eaṁain **70** 9; fa t. **70** 6; a dt. **109** 1, 3.

TUAIR, -im, gc., féaċ tuar-.

TUAISGEART [28], **66** 8, **110** 2.

TUALAIMG, "ábalta," is t. mé gníom do déanaṁ" gc. **5** 9, **21** 14, **30** 3, **57** 4, **94** 12; is t. tú dar gcomairce **67** 3.

TUAR [96], "gort" gc. **42** 16, **48** 34, **52** 23, **80** 5, **93** 22; "coṁarta," "aṫbar," "presage" **8** 8, **14** 10, **43** 10, **80** 2, **82** 18, **85** 51, **96** 23, **101** 58, **105** 3, **108** 20, **110** 26, **112** 1; féaċ túr, tuaraim.

TUARAIM, TUAIRIM, "tuillim" gc. **29** 31, **37** 27, **39** 24, **60** 15, 18, **91** 44, **99** 23, **116** 26; **p.** tuar **11** 16, **20** 43, **27a** 29, **38** 12, **91** 55; teisd gan t. **91** 56; ag t. **37** 6; féaċ túirim.

TUARAIM, TUAIRIM [13, 42], pa t. " i n-aʒaiḋ " 78 23; tuʒas t. (" aṫḃar ṫóċais ") do 94 12; t. do 119 29.
TUARASʒḂÁIL [148], 37 28.
TUARASḊAL, (p.), 80 38; luċt tuarasḋail 80 36.
TUAS, ṫ-, 20 9, 26 32; -aṁain 20 6.
TUAṪ [39+], (na dtuaṫaḋ 104 9); 74 12, 58; t. 7 ceall 63 5.
TUḂAIM, " trasʒraim " 35 6; p. tuḃa 82 42, 91 26 péaċ PB; bíonn " tuʒa " ʒo minic sna ll.
TUḂAISDE 86 10.
TUʒA, péaċ tuḃa, tuiʒe.
TUIʒE, TUʒA [3, 4] teaċ ʒan tuʒaiḋ 81 34.
TUIʒIM, t. teaċ 119 32.
TUIʒIM, 68 7, 74 61; p. tuiʒsin [148], t. i dtú paoi 32 38; dul do ċion tuiʒseana 57 2; tuiʒse [3] 58 16; " baraṁail " " opinion " 74 61, 75 35; dia do ṫ. " naċ ʒlic é " " a brilliant idea! " 88 14; " foʒluim," " léiʒeann " 21 5; " inntleaċt " ɾc. 91 16; mío- 56 3.
TUIʒNEAĊ, -ḋn-, " éadaċ " ɾc. 96 15, 121 9.
TUIʒ-SE, péaċ do-beirim, -se.
TUIL-, péaċ tul-.
TUILE, (b). 18 1, 56 4; t. ʒan tarḃa 75 21; t. tuirse, ɾc. 65 12.
TUILIM, tuilid tonn feirʒe 101 2; do ṫuil an tráṫ-nóna 24 6.
TUILLEAḊ (p.), " cuid eile " 13 2, 65 15, 84 46.
TUILLIM, toi-, t. é 10 10, 14 10, 19 8, 25 13; p. tuilleaṁ, toi- [101], -im [150] 20 6, 38 2; t. buiḋe 88 27; tuilleaṁaim, toi- [37].
TUILLIM, t. i n-, " tá mo ḋóṫain sliʒe i n-" 99 13, 120 37.
TUIMIḊE, i ot. " daimʒean " 101 16; péaċ TD 9 4, Ped. ii 584.
TUIMIʒṫe, trom- " áitiʒṫe ʒo daimʒean " 89 7; péaċ TD 9 4.
TUIR [14, 191], " tor," >" flaiṫ " 20 42, 39 27; péaċ tor.
TÚIRIM, (= " tuaraim "), " tuillim " 10 35, 61 19, 99 24; p. túr; péaċ túr.
TUIRIṀIM, "áirṁim," ɾc. 113 42, 121 2; p. tuireaṁ [101], -im [150] 23 21, 82 34, 110 29,
TUIRN-, ɾc. péaċ toirn-.
TUIRSE, -rrs-, toi-, (b.), " tuirse," " brón " 13 9, 86 41; ag t. 65 2.
TUIRSEAĊ, is t. mé 86 41; is t. (" brón ") liom, doṁ, é 8 11, 87 1.
TUIRSIʒIM, toi-, t. é 75 42, 107 5.
TÚIS [14] 67 30.
TÚISEAĊ, péaċ taoiseaċ.
TÚISʒE, TAOSʒA, ní t. do-ċuaiḋ sé ná do bí sí . . . 67 25; (is) t. do ḃuail sé mé ná mo ṁac 69 22; (is) t. as réiḋiʒṫe é rompa ná as ɡluaiste . . 74 18; ní hé as t. ʒeimeas 121 3.
TUISLE " barr - ḋuisleaḋ," " tuitim " ɾc. 79 16, 121 18; péaċ tuisleaḋ [11], tuiseal [11].
TUISLEAḊAĊ, seanóir t. 50 7.
TUISMIM, -m-, " ʒeimim," >" beirim," p. tuismeaḋ [28], 17 12.
TUITIM, (fáist. taoṫ 92 1); do ṫuit meirʒe 86 1; do ṫuit, >" do marḃuiʒeaḋ " 64 4; p. tuitim, toi- [150], 86 33.
TUL-, " éadan-," " mór-," " lán- " ? -ċóir 101 23; -ṁear 113 34; -sníoṁ 113 23; péaċ Ped. i. 340; IGT l. 620 (-ċimṫe); LCAB xlvii 3 (-ċeapċaċ); SIBP xl 9 (-maiṫeaċ); Eriu iv p. 96, § 16 (taul-ċain); YBL col 154 v. 6 (-meaḋraċ).
TULAĊ, TEAL-, TOL- [190], 20 6, 37 24, 68 8.
TULÁN, " cnocán," 111 24.
TUNNA [2] (i. tunna fíona, ɾc.) 7 33, 34 31, 113 24; tonna 81 15, 91 53 (aċt loċtaċ do réir IGT l. 50).
TÚR [96] " ʒort " 24 14; teaʒ túir " teaċ feirme," ɾc. (?) 119 12; " comarṫa," ɾc. 20 23; " iarraiḋ," " tuilleaṁ," ɾc. 3 16 18, 45 14, 48 27, 51 5, 60 21, 109 16, 110 54; t. teasda 102 39; t. teaʒċroṫa 106 34; t. teaḃṫa, >" flaiṫ coʒaċ " 73 37; fíon le túr (?) 99 42; péaċ PB 7 14.
TURAḊ, (p.), " triomaċ " 30 5, 48 35.
TURAS, (p.) 71 10; t. na slat 41 10; -ḃeaʒ 95 19.

TURḂAḊ [12], -AIḊ [13 "TUITIM," "MÍ-ÁḊ" ɔc. **64** 7, **110** 30; "exemption"? > "CAIRDE"? **40** 3; **ṗéaċ** TD 2 40.
TURNAIṀ, ɔc. **ṗéaċ** TOIRNIM.
TÚS, **ṗéaċ** TÓS.

U.

UA, Ó [98, 108], **20** 14; IARṀ-UA **20** 14; **ṗéaċ** Ó.
UAḂAR [17], "CAINT UAIḂREAĊ" **100** 3; AINGLE AN UAḂAIR **20** 13; -NEART **107** 28.
UAĊDAR [11].
UAĊTARÁN, (ṗ.), **121** 8.
UAḴ [39], UAIḴ [14], **1** 9, **29** 21. (ṗ)UAIḴIM, >"CUIRIM LE ĊÉILE," "DLÚTUIḴIM" **32** 19, **96** 25, **117** 14, **119** 18; ṗ. UAIM [149] **38** 13, **81** 10, **92** 17, **93** 24, 25, **94** 11; SNÁṪ UAMA **48** 11; COṀ- **117** 46.
UAIḂREAĊ, UAḂRAĊ [137], **41** 9; BRÍOḴ U. AN ṖIONA **80** 8; U. AR **73** 45.
UAIḴNEAĊ, **71** 16, **122** 1.
UAIḴNEAS [38], "ṖÁSAĊ" **20** 27; I N-U. **67** 14, **118** 4.
UAIḴNIḴIM, **68** 4.
UAILL [14], UALL [96], "UAḂAR" "ḴLÓIR" **13** 6, **17** 32, **27** 5; DO-NÍM U. AS **8** 4; UALL-ĊAṪ **70** 16.
UAIṀ, **ṗéaċ** UAIṀ.
UAIM, **ṗéaċ** Ó, UAIḴIM.
UAIN [14], "SEANS" "opportunity **11** 17; D'U. NÓ D'ANUAIM (? ANḂUAIM SAN L) **5** 5; "UAIMIḊEAĊT" U. AN UALAIḴ **117** 23; A-TÁ M'U. DEN UAIḴ AḠAT **57** 36
UAINE, ṖÉAR, ɔc. U. **41** 34, **64** 35; OIḴREAḊ U. **98** 2; RÉALTA U. **114** 15; SÚIL U. **96** 26, **99** 32; ṖÉAR- **85** 13; TEAĊ TAOḂ- **68** 19; MUIR ṠRIOḂ- **74** 29; ROSS- **101** 36.
UAIR, ɔc., **ṗéaċ** DO-ḴEIḂIM, ṖUAR.
UAIR [14], AN U. DO BÍ . . . **5** 18; U. ṖA MBIA . . . **3** 34; NÍ HU. CAIRDE, ɔc. **11** 5; NÍ HU. DAṀ Ó **74** 8; I N-U AN AIRTEAḠAIL **7** 5; AR AN U. DO B'ṖEARR **93** 27; ḠAĊ N-UAIRE "I ḠCOṀNUIḊE" **102** 34; "UAIR AN ĊLUIḴ" **6** 14; ṖEAR NA HAON-UAIRE **88** 27; LE SÉAN UAIRE **97** 36; AR N-UAIR "I NDIAIḊ" **27**A 23; AR, IAR, N-UAIR "'N-A ḊIAIḊ SIN" **42** 38, **60** 36, **83** 12, **98** 27: ÉAN- **6** 14.
UAISLE, (D.) "CÁIL NA HUAISLEAĊTA" **21** 3, **68** 23, **80** 7; **ṗéaċ** UASAL.
UAISLEAĊT, **91** 13, **102** 10.
UAISLIḴIM (É) **54** 7, **91** 5, **110** 3.
UAIṫḂÉALTA, -TIṀ-, -ÉALDA, -ÉALA, "UAṫḂÁSA," **20** 11, **75** 21, 25.
UAIṫNE, -ṪNE, -ṪNE [2], "COLUMAN" >"LAOĊ," ɔc. **84** 20, **85** 37, **97** 14.
UAITNEAĊ, ɔc. ḠLAN- **122** 21.
UALAĊ [55], ṖEAR T'UALAIḴ **48** 22.
UALL [39], "SGRÉAĊ" **37** 33.
UALL, **ṗéaċ** UAILL.
UALLAĊ, "UAIḂREAĊ" LAOIḊ U **72** 14.
UAṀ [39], UAIṀ [42], **1** 10, **29** 16, **37** 24.
UAṀA [4], "UAIṀ" **20** 13, **37** 3.
UAMA, **ṗéaċ** UAḴAIM.
UAṀAN, OIṀ- [17], UAṀAIN, OIṀ- [150] **18**A 5; U. TUIT **12** 11; U. ORM **17** 15; U. DO NÁṀAD, "EAGLA ROIṀ DO NÁṀAIB" **43** 8.
UAN [96], "CAORA ÓḴ" **6** 22; U. DÉ **54** 20.
UAN [96], "CUḂAR" **49** 12; U. AOSDA "MUIR ARSAIḊ" **24** 15.
UAR, ɔc., **ṗéaċ** ṖUAR, ṖUARAIM, ɔc.
UARÁN [35], "TOḂAR" **67** 45.
UARUIḴIM, SEAL UARAIḴTE **117** 19; **ṗéaċ** ṖUARAIM.
UASAL, TUME, ɔc. U.; (NÍOS, ɔc.) UAISLE **91** 16, 31; **ıollrn.**> **Aınm.** NA HUAISLE "NA ṖLAITE." **68** 26.
UAṫAḊ [11] = "TEARC" U. NÍ NAR ḟOILLSIḴ É **17** 8; U. A ḠLÓIR, ɔc. **91** 42; U. BEAN . . . **99** 26; U. URRA **119** 23; TUḴ SÉ ḠO HU. IAD **91** 23; DO BÍ U. "UAIḴNEAĊ" (?) **17** 8.
UAṫṚÁS [35], -ṪḂÁS **75** 24.
UAṫṀAR, "UAṫḂÁSAĊ" **56** 1, **75** 44, **110** 48.
UB, **Tuillr.** UIḂ **42** 36, UB **42** 34; **ṗéaċ** UḴ.
UBALL [94], **114** 17; AR U. NÓ AR UB **42** 36.
UBLAĊ, TÍR U. **66** 2, **113** 26.
UĊ, OĊ, **3** 34, **73** 44; ÉISD IṀ'UĊ **90** 25; UĊ DO ("DIA DO") BROID **77** 6.
UĊT [72], >"BROLLAĊ" **2** 4, **9** 4, 6; MAC OĊTA **9** 9, **73** 41; U. (>"AḠAID") DO ṫABAIRT

ar áit, 7c. **107** 13; u. méire **70** 13; u. re hu. "ar aġaiḋ a ċeile" **81** 17, **105** 31; abair leis é as m'u. "tar mo ċionn" 7c. **76** 15; as m'u. "ar mo són" **21a** 20, **43** 12; a hu. "de bríġ" **21** 15, **34** 28, **82** 7; re hu. "roim" 7c. **6** 32, **21a** 21, **26** 16, **27a** 27, **36** 6, **43** 9, **44** 6, **58** 37; re hu. a ṗiaċ "le haġaiḋ a ṗiaċ" **3** 9; re hu. ("ós ċoṁair") na croise **30** 33; re hu. t'aġallṁa **67** 47; i n-uċt "i measg" **104** 8; claṫ- **83** 21; ṗiomn- **75** 5, **82** 23, **112** 2; seang- **109** 12; leaṙg ṗaṫ-oċta **70** 22.

úṫ, (**Aiḋ. Taisb.**), an ṗuil, 7c. úṫ **3** 32, **27a** 20, **31** 10.

-úṫ, -iuṫ, -(e)óṫ, -(e)áṫ, (**barr**), (A) **aiḋ. taisb.** **37** 16, **116** 11, (B) +**doiḃr.** **75** 20, **112** 8, **37** 16, **75** 20, **116** 11, **ṗéaċ** anall, 7c.

uṫaċt [25], uṫaċta [2].

uġ [39+], "uḃ," as a uġ "ó lá a ġeineaṁna" (?) **42** 12.

uġdar, (ṗ.), **75** 33.

uġdarḋa, eagna u. **102** 39.

úiḋ óiḋ, aoiḋ, (**b.**), "aire" "aigneaḋ" **ar** m'ú **9** 11, **37** 13, 16, **42** 29, **68** 24, **79** 6; a-tá, tugas, 7c. m'ú. **ar** **69** 27, **82** 15, 22; m'ú. do ṫabairt do **31** 11, **116** 18; m'ú. do ṫabairt re **67** 1; do-beirim dom ú. é **8** 4, **37** 12; a ṫabairt d'ú. **42** 30; a ú. "a ċúram" "aire dó" **51** 6; ní hú. liom é "is cuma liom é" **103** 27.

uiḋe, "duras" **saor-** **113** 9.

uile [20], ġaċ u. ṗear, 7c. **20** 20; an u. ṗear, 7c. **46** 41; don u. ṗior, 7c. **3** 37; aṫair na n-u. ḃṗear, ṗear, 7c. **15** 12, **22** 1, **57** 27, **101** 38; do saoraḋ an u. ("ġaċ aoinne") **10** 25; aṫair, 7c. na n-u. **10** 29, **13** 8; do ḋíonaṁ u. ("ġaċ aoinṗir") **11** 32; don u. "do ġaċ aoinneaċ" **7** 7, **17** 5; na hu. "ġaċ aoinneaċ," **10** 38; ar na huilib **113** 14; cáċ, cáiġ 7c. u. **2** 10, **10** 23; mo ṡaiḋḃreas, 7c. u. **11** 6, 12, **15** 16, **26** 33; mná na talṁan u. **18** 2; a-táiṫ, do-ċuaḋar 7c. u. **20** 12, 13; ar n-anaṁain uile, "nuair d'ṗanadar uile" **34** 16; do ḃean sé u. ar n-onóir, "ġaċ a raiḃ d'onóir aġainn" **81** 3; do ḃíoḋ u. an sluaġ, **120** 27; níor ṡlánuiġ sé u. iad **30** 17; do ḋearḃ sé u. ("go hiomlán") a anmsoċt **43** 17; ní dó u. as eagal liom, >"ní dó aṁáin," **79** 16; ní breaṫ as cáir u. ("cóir i gcoiṁnuiḋe") d'ṗior **91** 2; ní hé u., (>"ní hé aṁáin") iarraim **62** 6; ní lat u. (>"ní leat-sa aṁáin") é **48** 26; a ṡíol gur ċuir (sé) u. ("go hiomlán") i n-ár **3** 39; do b'é u. an u. ṗear, "do bí gaċ aonduine ar gaċ aon tsaġas cuma i nísa" **46** 41; ná bí u. don eitne **57** 12; bean do luaiḋeaḋ fa ṗear u. **32** 19.

uille, uile [3, 145], uilleann, uileann [12], tuġ a u. ais re hais dóiḃ "do bí sé n-a ṡeasaṁ cois leo" **38** 10; ar m'u. "lem ċois" **58** 24, **101** 20; u. ar u. "daoḃ le daoḃ" **20** 24; leagaim u. ar (>"táim aġ tuitim im ċodlaḋ") **21a** 4; "cúil" "cearn," 7c. **29** 15, **42** 32, **120** 20; u. (cnuic) **64** 14.

uille, (**b.**) (>oll), **31** 25.

uille, ní as u. "níos mó" **34** 29, **37** 4, **61** 16; "níos mó" nó "níos faide" **30** 2.

uilleaċ, ṗoġa, 7c. u. "ġéar" **113** 13; ġlún maol- (i. boġ, 7c.) **114** 21.

uilleamaċ, "lán de bioraiḃ" **106** 6.

uilliogaṁ "sliocht creaċta," 7c. **83** 19.

uinge, ungá [3], (u. óir, 7c.) uingeaċ, caoṁ- **114** 21.

úire, (**b.**), ú. creaċta, 7c. **11** 24; u. ("áilneaċt" 7c.) gnúise **99** 26; **ṗéaċ** úr.

uir-easḃaiḋ, **103** 24.

uir-íseal, **121** 17.

uirré [**99**], "umla."

uirreamaċ, **ṗéaċ** urramac.

uir-rí, **74** 16, **83** 19.

uirrim, **ṗéaċ** urraim.

uir-sgéal, **29** 14, **82** 26.

uisge, (ṗ.), u. an ċeaṫa **75** 35.

um, **ṗéaċ** im.

ullaṁ, o-, ea- [118], o. ("toil-teanaċ") dá toirḃirt **101** 21; beart u. ("obair chriochnuiġte") **48** 17; greaġ u. "le n-a uġaim" (?) **106** 29; (nios, 7c.) ullma **11** 32, **55** 8.

ulliṁuiġim, **118** 17; **p.** ulliṁaċaḋ **27a** 19.

uṁa [2], 53 12; snáṫ u. 100 30; ní háil bas do buain u. 77 28
uṁal [118], "humilis," "obediens," 27a 11, 55 8, 80 2.
uṁla, (b.), u. (do) 40 2, 55 1; im u. "fam śmaċt" 21 7; fa u. an anma "uṁal don anam" 52 16; com- 107 35.
uṁlaċt [26], 80 2; ag u. do 80 4; u. an fír "u. don fear" 87 15; tá u. agam air "géillfeamn sé dom" 100 9.
uṁlaoid, "uṁla" 55 11.
uṁluigim, u. do 4 8, 100 12; p. -luiġeaḋ 109 11.
úr, teaġlaċ ("muinntear") úr 71 15; maġ úr 66 3; -beart 97 34, -eala 74 67; gríos-úr 37 21.
úr [96], úir [14], "cré," 3c. 17 28, 48 34, 86 38.
uraġall, or-, uruiġeall, or- [53], urf-, forfuiġeall "cainnt" 12 1, 46 11, 52 18.
uraid, ón u., féaċ anuraid.
urḋaid "tuitim," "mí-áḋ" 83 20.
urċar, or- [11] 80 27; u. iomruill 85 50; cuirim u. re 50 2; u. re haill 93 6; u. i n-agaid ruaige 101 29; u. beirne do briseaḋ 82 4; d'u. "go hobann" 58 6.
urċóir [13], 80 32, 90 16.
urċóideaċ, cír u. "lán de baoġal" 3c. 96 20.
urċoiṁal, or- [17], id urċoṁail "laincis" 81 34.
ur-ċoṁair, i n- 76 12.
urċra, or-, féaċ orċra.
ur-ḋail, "coim-méid" 20 40, 118 20.
ur-ḋuḃaḋ, 20 16.
ur-fairge, 83 12.
urla, or-, ear- [2], (-rrl-ġ mimic sna ll) "folt" 3c. 91 30, 101 25.
ur-laḃra, 67 42.
ur-laide, ur-ślaide, "bualaḋ" 83 11.
urláiṁ, "smaċt" 57 3, 111 11.
urlaiṁ, urr-, "ullaṁ," "doilteanaċ," "fuiriste le faġáil," 3c. 48 14, 65 1, 1 1 52, 111 26; (níos, 3c.) urlaiṁe, is urlaiṁe clú 102 5.
ur-lann [12], "páirc" 80 26.
urlár, (f.) u. báid 107 1; u. áiġ, 3c. 102 46, 106 7; fionn- 70 13.
urṁaisim, "féadaim" u. é 29 18, 103 27; p. urṁaise, or-, ear- [143], -sin [144], u. ar "dul i n-aice" 58 37.
urṁaisneaċ, 111 24.
urṁór, "cuid is mó"; d'u., "beag naċ" (?) 102 18.
urnaide, -ḋe, fur- [3] "fanaċt le." 83 4, 94 4, 109 8; féaċ Ped. ii 584.
urnuiġḋe, -uiġe [3] "guide" 58 11, 65 11, 109 25; féaċ Ped. ii 551.
ur-oċt, rem u. "rem uċt" 33 3.
urra, orra, earra [7], u. ris, tar a ḋruim "guarantee," 3c. for it 111 26, 28; u. oibre, 3c. "duine féadas oḋair, 3c. do ḋéanaṁ" 7 33, 52 12, 62 1; u. na creiċe 38 12; u. naċ . . . 24 20; u. re peacaḋ, 3c. "rud ċosnas ar feaċaḋ" 30 11; u. re himċeaċt 23 1; u. don tosaċ, 120 1; "flaiṫ," "taoiseaċ," 97 23, 119 23; eirg it earraid oireaċtais 68 28.
urraḋ, orraḋ, earraḋ [11], "flaiṫ" 3c. 82 38, 93 45, 103 15; u. cáis, "cosantóir i dtrioblóid" 14 6; u. oibre "urra oibre" (féaċ urra) 19 15, 20 29; u. re 109 6; daġ- le cor do ċlú 103 15.
urraḋas, orr-, earr- [38], a u. ("ceannas," 3c.) ar 82 32; "dliġeaḋ," 3c. 74 26; féaċ KM airradas.
urraim, [42], oirrim, uirr- [13, 42], urraiṁa [3], "uṁlaċt" 3c.; u. d'faġáil ó 80 18, 21, 100 21; t'u. doṁ 80 20; u. an ríoġ "u. don ríġ" 80 1, 20, 97 45; m'u. "an té a ḃruil u. agam dó" 69 29; áḋ urroma 80 19, 100 22; gan d'u. ("gan barr, ċraoiḃ," 3c.) agam uait aċt . . . 85 33; t'fíle d'faġáil t'urramа ("d'faġáil urrama uait") 80 21.
urramaċ, uirr-, duine u. "ag taḃairt urraime," 80 2, 19, 106 6.

URRAṁANTA, "cuṁaċtaċ" (?) **111** 24; **ṗéaċ** FM 1688, Din. (URRAḋANTA)

URRAṁAS [38] "URRAIM" (?) **74** 26.

URSA, OR- [121], in-u. **1** 1, **75** 40, **116** 7, **122** 14; ʒo ho. **116** 6; u. ɒom imṡníoṁ **121** 29; > "laoċ," "saoi," **73** 37, 43, **75** 12, **121** 13.

UR-SʒÁṪ (AR) > "aḋḃar eaʒla" **12** 14, **86** 25.

URUSA, OR- [119], **85** 19; ní hu. "ba leasʒ le" **21a** 7; (níos, ɾc.) usa, osa, ʒár ḃ'u. **59** 18; "níos usa le ṗulanʒ" **24** 23, **65** 3, **69** 3.

Filiú do chum na Duana san leabhar so.

Mac an Baird, Aod mac Diarmuda **103.**
— Eogan Ruad (+1609) (mac Gofraida mic Eogain ?) **63.**
— Eogan Ruad mac Uilliam Oig **93** (?).
— Eogan **102.**
— Fearghal mac Domnaill Ruaid **48.**
— Fearghal Og mac Fearghail (mic Domnaill Ruaid) **20, 31, 35, 38, 39, 45, 46, 47, 81, 90, 93** (?), **107, 109, 110, 118, 121.**
— Gofraid mac Briain **33, 78, 83.**
Mac Aodagáin, Anluan **8.**
Mac Bruaideada, Seaán Duibe **80.**
— Tadg mac Dáire (+1652) **2, 17, 51** (?), **95.**
Mac Con Midhe, Giolla Brighde (" Albanach "), **71, 72, 113.**
Mac (Mág) Craith, Eogan an t-Órtóir **100, 106.**
— Eogan (mac Donnchada Maoil ?) **25.**
— Maolmuire, **104.**
Ó Carrdoid, Aod Ollabar (?) **120.**
Ó Cluimáin, Seaán, **84.**
Ó Corcráin, Brian, **112.**
Mac Eogain, Athairne, (?) **36.**
Ó Dálaigh, Aonghus Fionn mac Amhlaoib **1** (?), **12, 13** (?), **19** (?), **36** (?), **43** (?).
— Aonghus (+1420) mac Fearbaill Duibe, **119.**
— Cormac mac Taidg Ballaigh **40.**
— Donnchad Mór (+1244) **1** (?). **9, 13** (?) **16, 18a, 22, 25a, 28, 29, 41** (?), **43** (?) **44, 49, 50, 51** (?), **52** (?), **53** (?), **54** (?), **56, 57** (?), **60** (?), **61** (?), **62, 69,** Tadh eimigh de Duain a **29** ní cinnte gurab é Donnchad Mór do chum aon cheann acu.
— Eogan mac Gofraida Finn **105** (?).
— Gofraid Fionn (+1387), **37, 64, 65, 66, 67, 74, 85, 91, 97. 99, 101, 105** (?), **116.**
— Lochlann Óg, **122.**
Ó Gnímh, Fear Flatha, **89, 115.**
Ó hEoghusa, Eochaid (mac Maoil-seachlainn ?), **57** (?), **68, 70, 75, 79, 92, 108, 117.**
— Giolla Brighde, **18** (?), **42** (?).
Ó hUiginn, Pilip Bocht, **58** (?).
— Maoilseachlainn na nIrsgéal, **82, 88, 96.**
— Tadg Mór (+1315), **98, 114.**
— Tadg Óg (+1448), **5, 76, 77, 94.**
— Cormac, **30**
Ó'n Cháinte, Fearfeasa, **4** (?), **61** (?) **73.**

Daoine, coin, eic.

Abartach, Ab-, 96 36.
— (cú), 112, 118.
Adam,5 18, 60 32, 7c.
Adnuall (cú), 118 10.
Aibéal, 41 11, 50 13.
Aibilín, inghean Miocláis mic Muiris, 67 39.
— inghean Seaain (mic Muiris ?), 74 67.
Aibistin (Naom), 59.
Aicill mac Péil, 110 40.
Ailbe, inghean Cormaic mic Airt, 99.
Ainrias [109] (asbol), 34 33, 58.
Ainmire, 81 6, 113 11.
Aitheach-tuatha, 84 26.
Allmhuraigh, 85 27.
Amra (athair Maoise), 74 21, 100 10.
Anna, 94 9.
Anmchaid, Siol A., 85 7, 41; Anmchadaigh 85 7.
Aod, Atham, 102 2.
— mac Ainmirech, 81 5.
— (rí), 113 13.
— ? 69 34.
Aodan, 98 39.
Aoibheall, 66 12, 97 16.
Aonghus, Bruigh A., 99 43.
— Ó Maoilsheachlainn, 110 28.
Art Aoinfhear, 86 2, 90 13, 97 8, 110 36, 113 21.
Artúr, 91 31.
Arlaid, Ór- [192] inghean i Cheallaigh 114 31.
Athairne, Aithirne, 76 22, 84 12, 117 8, 7c.

Baodan Liag, 113 14.
Baoighell (mac Buadaghaim), 78 19.
Baoisgne, 100 6.
Barra, Báibhioc (+1617) mac Séamuis 87.
Bé Bionn, 91 17.
Blár (each), 98 39.
Bloc, Siol B. 85 26, 91 22.
Boabh, Bruigh Boabh, 91 52.
Bran (cú), 112 12, 118 10.
Brian Bóruimhe, 84 11.
Brian mac Eachach, 102 43.
Brighid inghean Enrí mic Gearailt, 93 51.
Briun, 79 4, 27.
Buadaghan, féach Baoighell.
Búrc, Búrca, Oiléan inghean Éamoinn 112 21.
— inghean (Riocaird Óig ?) meic Uilliam. 66 13.
— Riocard Ruad, 99 10.
— Seaán mac Hoibeird mic Éamoinn, 86 17.
— Tiobóid, mac Uaitéir Chotaigh, mac Uilliam, 95.
— Seaán mac Riocaird Sasanaigh 111.
— Uilleog mac Riocaird Sasanaigh 111.
— Uilleog mac Uilleoig mic Riocaird Sasanaigh, 108.

Cái-in, 41 11.
Cailicín, 86 28.
Cairbre Lifeachair, 90 12.
Caitirfíona, San C., 14 16, 24 29, 53 28.
— ní Néill, 96 21, 37.
Caitréim (cú), 112 4.
Cathair (mór), 105 14, 117 4, 44.
Cathbaid, 65 17, 82 27, 86 30.
Ceallach, 113 13.
Cearball, 68 8, 12.
Cearmaid (mac an Daighda), 65 27.
Cearmna, 110 2, 111 5.
Ceimneach (cú), 112 11.
Cian mac an Cáinte, 96 34.
Cian, cineal C. 106 36.
Cinnéidid, Brian Bóroimhe mac C. 85 21;
Cirine, 29.
Clann Uilliam, 101 54; féach Búrc.
Cobthach, Clann C., 115 8.
Cobthach, clár, 7c. C. (=Cirne), 75 13, 7c.
Coll, 72 26.
Colla, 77 11, 89, 1 16, 103 9, 118 8.
Col(u)m Cille, 72 11, 95 22.

Colmán, 106 7, 37.
Conaire Mór, 93 26.
Conall, Cearnach, 96 32.
— Cime, 113 30.
— Gulban, 66 1, 113 1.
— oide Cuinn Céadchathaig, 105 19.
Conallaig, 81 36.
Congal Cinn Magair, 113 12, 14.
Conlaoch, 82 18.
Conn Céadchathach (mac Una) 78 21, 89 25, 93 25, 97 9, 105 4; 111 5.
Connla, 111 1.
Corc (mac Luigdech), 74 2, 11.
Cormac mac Airt, 90 15, 93 6.
— mac Cuilionnáin, 68 10.
— mac Muireadaig, 91 18.
— na Loingse, 110 27.
Craoibe, Clann C., 110 31.
Créibe, Clann C., 111 2.
Cú Culuinn, 82, 88 9, 92 30, 104 13.
Cúipir, Cúip-iora, 78.
Cúmscraid Meann, 64 23.
Cú Raoi, 64 23.

Dagóg, an D., 65 29, 106 34, 111 3, 119 15.
Dáibíoch (rí), 17 16.
Dáire (Clár D.), 70 8.
Dál gCais, 77 16, 85 12.
Dálach (Síol D.), 83 19; féach Ó Domnaill.
Dallán, 93 3.
Damán, Sa-, 86 21.
Danair, 74 38, 75 9.
Dá Tí, 64 26; Teach, gc. D. T. (=Éire), 91 36.
Deadad, Síol D., 74 50.
Dearbáil [140] ní Conchobair, 76 9.
Deicthe, -the, 96 26, 117 27.
Deirgtheine, 97 44.
Diarmuid Ó Duibne, 64 24.
Dolob, 106 33.
Domnall (rí), 113 12.
— Cairbreach, féach Más Carthaig.
Donn, (each?) 98 40.
Donnchad mac Brian Boruime, 97 17.
Dubchoblaig (ní Chearbaill), 106 36.

Eaba, Eaba, 60 30.
Eanna, 83 10.
Eanóg, 50 17.
Ear (rí), 111 4.
Earc (b. 7 f. ?), 71 4, 6, 11.
Eibear, Crioch, gc. É. 75 15, gc.
Eibilín — ? máthair Conchobair meic Diarmuda, 68 36.
Éile (fáid), 50 17.
Éilim, 84 27.
Eilionóir, -nór, Duitiléir 101 57.
— ingean Conchobair i Ceallachain, 73 38.
Eimhear, 82 20, 96 36.
Eimhrinn (?), 121 28.
Eochaid Ainchenn, 84 27.
— Muighmheadhóin, 76 22, 90 11, 93 22, 121 28.
— File, 115 6.
— Ib Eachach, 96 19.
Eirheamhón, 85 8.
Eogan (mac Néill Naoighiallaig), 118.
— Mór, 74 35.
Eoin (asbal), 34 31.

Fachtna Fáthach, 96 25.
Fathach Canann, 64 10.
Fearadach Ó . . . ?, 69 34.
Fear Dia(d) mac Damháin, 86 21.
Fearghna (rí), 111 4.
Fearghus, 99 40.
— Mac Róig (=f. mac Rossa), 100 29.
— f. foga, 68 11.
Fearon (rí), 111 4.
Féi(d)lim(id) Reachtmar, 90 13.
— mac Criomhthainn, 117 11.
Fiaca(id) Fionnolaid, 84 25.
— Sraibtine, 90 12.
— Fonn f. (=Éire), 63 11.
Finnghal (cú), 112 4.
Fionn, Clár, gc. na (dtrí) bf. (i. Éire), 75 19, 91 17.
Fionn mac Cumhuill, 93 27, an fáid Fionn 97 10.
Fionnabair, 104 18.
Fionnghuala ní Chonchobair, 114.
— ní . . . ? 69 34.
Fionnlochlannaig, 89 1.
Fionntan, 67 8, 97 30.
Fine Fomhra (=Fomóraig?), 98 40.
Fir Monach, 82 33.
Fithal, 93 3, 97 11.
Flann (rí), 121 8; fiad, gc. f. (=Éire), 89 5.
Foirbre mac Fine, 84 27.
Foirnéart (cú), 112 10.
Foramn (rí Éigipte), 31 12, 63 17, 74 25.
Freing (rí), clár f. =Éire, 68 26.
Fromséis, Fr-, Br-, -ias, 15 22, 52 19, 81 10, 122 19, 20.

Gailiain, 86 9, 100 6, 117 7.
Gaoideal (Glas), 92 4; na Gaoidil, 92 1, gc.
Geanann Gruadsolas, 65 21.

Gob na Sgéal (eaċ), 98 37.
Goll mac Morna, 112 9.
Gráinne, G. ní Ċeallaiġ, 76, 77.
Gréag, Gréagaċ, 93 24, 107 30.
Guaire, 72 24, 111 31.

Hoibeard, Clann Ho. 111 32.

Iaiċim, 37 32, 57 28.
I-ób, 46 6.
Íobal, Iubal, -óal [11], 21a 22.
Iolgaċaċ (cú), 112 3.
Iollán Iolċroċaċ, 67 28.
Iorgal (cú), 112 9.
Ios-éaḃ, 63 13.
Íor, 117 32
— Ollarba, 78 21

Laiġbeartaċ, Fl-, (rí), 113 15.
Laiṁeaḋón, 107 30.
Láṁaċ (eaċ), 98 38.
Laoġaire (rí), 109 5, 113 4; Ins, &c. L. (=Éire), 77 8.
Lasairfíona ní Conċoḃair, 113 19.
Lasarus, 69 12.
Liaṫ Maċa (eaċ), 98 34.
Loċlannaiġ, 97 22.
Loġarn, 65 35, 71 8.
Loingíonus, 39 12.
Loingseaċ (rí), 113 14.
Lorc, Clann L., 85 35, 86 8.
Luġ Láṁfada, 65 27, 72 26, 75 8, Luġ — 75 8.
Luġ — 98 40.
Luġaiḋ — 109 4.
Lúisfear, Lúcifear 5 11, 67 50.

Mac an Ḃaird 115 9.
Mac Coise 76 9.
Mac Con Miḋe 115 9.
Mac Craiṫ 115 7.
Mac Diarmuda, Conċoḃar mac Taiḋg, 68, 78 22.
— Toṁaltaċ an Eiṁiġ, 120.
Mac Doṁnaill, Raġnall mac Soṁairle, 89.
— Séamus mac Alasdair, 121 35.
— Soṁairle (Duiḋe) 89 14.
Mac Eoċaḋa, 115 6.
Mac Eoġain, Aṫairne, 36.
Mac Gearailt, Briġid ní G., 93 51.
— Enrí, 93 51.
— Gearóid, 67, 101.
Mac Giolla Caoiṁ, 116 12.
Mac Liag, 80 26.
Mac Murċaḋa, Art, 100.
Mac Suibne, Maolmuire 102 17.
— Ruaiḋrí Óg mac Ruaiḋrí, 102.
Mág Aonġusa, Aoḋ mac Airt, 96.
— Aoḋ mac Aoḋa mic Doṁnaill Óig, 78 22, 109 24.
Mág Carṫaiġ, Cormac Fionn aṫair Doṁnaill Ruaiḋ aṫar Doṁnaill Óig, 64 6.
— Diarmuid mac Cormaic mic Doṁnaill Óig, 91.
— Diarmuid mac Cormaic Móir mic Muireaḋaiġ, 91 22.
— Doṁnall Óg mac Cormaic mic Doṁnaill, 74, 99.
— Doṁnall mac Doṁnaill mic Doṁnaill, Riaḃaċ, Cairbreaċ 64 31, 74 69, 105.
— Eoġan (+?) mac Doṁnaill Óig (+1309), 64 32, 99 40, 116 23.
— Féilim(iḋ) mac Diarmuda mic Doṁnaill, 64.
— Saḋb ingean Doṁnaill Óig, 99.
— Taḋg Mainistreaċ mac Doṁnaill, 97.
— Ríġ de Sliocṫ Carṫaiġ, 91 32.
Mág Maṫgaṁna, Art mac Briain, 103 31.
Mág Flannċaiḋ, 78 23.
Mág Uiḋir, Aoḋ mac Con Connaċt, 70, 75, 92 46.
— Cú Connaċt Coṁarba, 103.
— Cú Connaċt mac Con Connaċt, 107, 112.
— Róis, ingean Con Connaċt Coṁarba, 103.
Máire, Deirḃsiur Iarla Cloinne Riocaird, 79 29.
— ingean Cuinn Ḃacaiġ í Néill, 89 14.
— ingean í Conċoḃair (?) 102, 44.
— . . . ? máṫair í Ḃaoiġill, 78 20.
— . . . . ? máṫair Aoḋa Duiḃ í Doṁnaill 110 52.
Mairgréag, -gréas [157] San M. 32.
— ingean Murċaiḋ í Briain Iarla Tuaiṁuman, 108 19.
— ingean Méig Flannċaiḋ, 78 23.
— ingean Doṁnaill í Conċoḃair Cairbriġ 68 41.
— ingean Féilim í Conċoḃair (?) 102 47.
Mál mac Úġoine Móir, 93 50.
Manaiġ, 82 34.
Manannán, 98 32.
Maoilmitiġ (rí), 98 36.
Maoilseaċluinn (rí), 76 22.
Maoise (mac Aṁra), 41 34, 74 21, 100 10.

Maolċoba (rí), 113 13.
Marcus Cras, 121 12.
Marta, 69 10.
Mata (Asbal), 34 35.
Meadó, 104 11; Maġ gc. m. 75 46.
Meic Miodċaoin, -ċaoin, 64 27, 96 34.
Miċéal (Arċaingeal), 11, 62 15, 64 37.
Míl (Easbáin), clann, gc. Míleaó 85 49, 92 6, 110 32, gc.
Miodċaoin, 64 27, 96 34.
Mo-bí Cláireineaċ, 72 13
Moġ Néio, 87 9.
Móirbinn, 71 5
Mo-ling, 117 44
Mór, inġean . . . (?) 64 36
— inġean . . . (?) bean Maġnusa í Conċobair, 98 26.
— inġean . . . (?) máthair Diarmuda Méig Carthaiġ, 74 61, 91 46.
Morna, 71 5, 112 9.
Mu-án, 71.
Muc Truim Dá Cró, 119 20.
Muirċeartaċ mac Earca, 64 25, 71 6.
— mac Néill Ġlúnduib, 68 9.
Muire Ós [126], 24 16, gc. a ih.>" is truaġ," 88 28.
— Maġ-da-léan(a), 30 22, 39 9.
Muireadaċ mac Eoġain mic Néill Naoiġiallaiġ, 65 34, 71 3.
— Muilleatan 82 34.
— Tíreaċ 109 6.
Monaċa San, 59 7.
Murċaó mac Brian Bóroimhe, 80 24, 85 12, 97 18, 98 37.

Naoi mac Láimhriaċ, 31 11, 107 20.
Naoise, 96 34, 110 26.
Néio, 76 12.
Niall Caille, 113 30.
— Frosaċ, 113 30.
— Naoiġiallaċ, 87 5.
Nuaóa Neaċt, 100 3, 117 2.
— Fionn Fáil, 114 25.
Nuala, inġean Aoóa mic Maġnusa í Domhnaill, 63 26.

Ó Baoiġill, Taóg, 78.
Ó Briain, Conċobar mac Toirdealbaiġ, 116.
— Mairġréaġ inġean Murċaó Iarla Tuadhumhan, 108 19.
— Maċġamain mac Muirċeartaiġ, 80.
— Taóg mac Maċġamna, 77.
Ó Broin, Féilim mac Fiaċaiż mic Aoóa, 117.
Ó Caoimh, Art mac Conċobair, 64 30, 99 42.
— Domhnall mac Airt mic Conċobair, 64 35, 74 72.
— Domhnall mac Airt mic Airt, 73.
Ó Ceallaċáin, Eilionóir inġean Conċobair mic Donnċaiż, 73 38.
Ó Ceallaiġ, Ġráinne inġean Maoilséaċluinn, 76, 77.
— Maoilséaċluinn, 76 2, 4, 25, 77.
Ó Conċobair, Aoó (mac Toirdealbaiġ Óig ?), 76 12.
— Aoó mac Féilim mic Caṫail Croibdeirg, 113 36.
— Aoó mac Eoġain, 119.
— Brian Luiġneaċ, 88 7.
— Brian mac Domhnaill Ó C. Cairbreaċ, 82 88.
— Caṫal Croibdearg, 84 22.
— Caṫal Dub Ó C. Ruaó, 86.
— Dearbháil, inġean Taiġ an Eic, 76 9.
— Dearbforġail, inġean Maġnuis, 66.
— Féilim (?), 102 47.
— Fionnġuala, inġean Maġnuis, 114.
— Maġnus mac Conċobair Ruaiż, 98, 114.
— Lasairfíona, inġean Caṫail Croibdeirg, 113 19.
— Taóg an Eic, 76 9.
— Toirdealbaċ Mór, 82 6.
— Toirdealbaċ Ós mac Aoóa 86.
Ó Dálaiġ, Aonġus mac Aihlaoib, 73.
— Aonġus mac Donnċaiż Mhóir, 69.
— Eoġan mac Gofraiż Finn, 65.
Ó Domhnaill, Aoó Iarla, mac Ruóraiże, 93.
— Aoó Buide mac Cuinn mic an Chalbaiġ, 63 30.
— Aoó Buide mac Aoóa Duib, 103.
— Aoó mac Maġnuis, 121 35.
— Aoó Ruaó mac Aoóa mic Maġnuis, 63 2, 109.
— Aoó Ós mac Aoóa Duib mic Aoóa Ruaiż, 110.
— Conċobar mac Aoóa, 66.

— Domnall mac Domnaill Mór, 113.
— Neactain mac Néill Sairb, 63 29.
— Niall Sarb mac Toirdelbaig, 94.
— Niall Sarb mac Cuinn mic an Calbaig, 63.
— Raghnailt inghean Toirdelbaig, 82 10, 88 5.
— Ruaidhre mac Aoda mic Maghnus, 83, 107, 121.
— Toirdelbach an Fiona, 82 42.
Ó Donnchada Loca Lein, Tadg mac Amlaoib, 64 34, 66 15, 74 71, 99 43, 116 25.
Ó Duibdiorna, 113 34.
Ó Sairmleadaid, Niall, 71.
Oghma, 111 24.
Ó hIfearnáin, 72 15.
Oiléan, inghean Éamuinn (Búrca ?), 112 15.
— inghean Dáibhí Róiste, 87 23.
Oilill, 64 1.
Ó Madadáin, Murchad, 85.
Ó Maoilseachlainn, Aonghus mac Donnchaid (an Carraig), 110 28.
— Art Mór, 106 31.
— Cormac Ballach, 106.
Ó Maolchonaire, Flaithrí, 90 2.
Ó Maoilfabaill, 113 35.
Ó Néill, Aod Iarla, 107.
— Domnall, 76.
— Niall Glúndub, 119 3.
Onóra, inghean Muiris mic Gearailt, 99 7.
— inghean . . . (?) Máthair Flaithrí í Maolchonaire (?) 90 25.
Ó Raghallaigh, 103 15.
Orba (rí), 111 4.
O Ruairc, Aod Buide mac Briain Ballaigh, 79 4, 30, 117 47.
— Aod Gallda mac Briain Ballaigh, 79 4, 30, 117 47.
— Brian na Múrtha mac Briain Ballaigh, 109 23.
— Brian mac Briain na Múrtha, 79.
— Conn mac Briain Ballaigh, 109 23.
— Tadg an Fiona mac Briain na Múrtha, 79.
Ó Ruanadha, 115 7.
Osgar, 112 10, 118 10.
Ó Súilleabháin, Buadach mac meic Dunlainge, 64 33, 74 70, 99 41, 116 24.
Ó Tuathail, Fiadaid, 117 48.
Patraig (mac Alpruinn), 25a 33, 55 19, 59 13 (p. na bpeann), 72 10, 74 5 (pobal P.).
Peadar, Pea-, 39 35, 72 2, 118 30.
Pomp Máighe, 110 38, 121 11.
Pól (asbol), 39 2—, 57 25.
Prím (Rí na Traoi), 93 35.
Raghallach (rí), 68 13.
Raghnailt, inghean í Domnaill, 82 12, 88 5.
Riocard, Risdeard, Féach Búrc.
Ríoghdonn, 112 24.
(Róach), Fine Róigh, 110 35.
Róis, inghean Con Connacht Méig Uidir, 103.
Rosa, Clann R., 96 12, 38.
Róiste, Féach Oiléan.
Ruaidhrí . . . . 76.
Ruidhraide, Clann R., 82 17.
Saidh, inghean Méig Carthaigh, 99.
— inghean . . . (?), Máthair Tadhg í Donnchadha, 74 71.
Sanb (mac Ceit), 84 34, 98 42.
Seachnasach, Síol S., 111 31.
Séam (asbal), 34 34.
Séamus (rí), 63 21, 87 21.
Searlas (Rí na Fraimnce), 108 17, 110 39, 111 37.
Séasar, 17 5, 121 11.
Seat, 41 23.
Sceolang (cú), 118 1.
Síoda Odar mac Conmara, 98 38.
Sláine, inghean Loclainn meic Conmara 77 18.
Soibairce (Rí), 111 5.
Solamh, 41 36, 91 47, 100 10.
Sreang, 107 16.
Subaltach (athair Con Culuinn), 86 24.
Tadhg mac Briain Dhroimhe, 97, 21.
Tadhg Sionna, 99 43.
Toirdelbach mac Taidhg mic Briain Dhroimhe, 97 26.
Tomás (asbal), 34 32.
Torna, 84 13.
Tuatha Dé Danann, 107 11.
Tuathal Teachtmhar 72 28, 84 36, 90 13.
Tuireann, 64 27, 92 41.
Uadha (?), Clann Uadhach, 111 32.
Uar mac Tuirinn, 92 41.
Ughoine, Iu-, 84 26, 92 6.
Una, inghean Cuinn Céadchathaigh, 78 21.
— inghean í Chathail, 117 48.

Áiteanna.

Aidhne, **90** 22, **99** 6.
Áine (Cliach), **67** 36, **70** 8, **74** 53, **99** 3, 26.
Ainid Uladh (Co. an Dúin), **96** 9.
Aisia, **107** 31.
Alba, **71** 4, **84** 31.
Allt (na hEilte) (Co. an Chabáin), **112** 16.
Almhuin, **84** 34, **89** 10, **112** 12.
Ana (abann) (cá háit ?), **93** 8.
Annla (cá háit ?), **106** 29.
Aolmhagh [138] (i mBréifnibh), **110**, 3. 54.
Aran Eoghain (Co. Dún na nG.), **113** 40.
— na nGlas (Co. Sli), **102** 36.
Arma, **féach** Gleann Arma.
Áth Liag (Co. Ros.), **110** 5.
— Truim (Co. na Mide), **77** 18.

Baile an Iobair, **96** 7.
Banba (=Éire), **81** 28, 7c.
Banna (abann), **82** 39, **89** 19, **96** 5.
Baoi (Co. Corc.), **91** 47, **110** 30.
Baoill, **féach** Búill.
Bealach Bóroimhe (cá háit ?), **64** 32.
Beann Boirche (Co. an Dúin), **96** 14, **75** 5.
— Eadair meic Eadghaoith (Co. Átha Cl.), **96** 10.
— Gulban (Co. Sli.), **63** 1, 4, **64** 24.
Bearnas (Co. D. na nG.), **95** 13.
Béimne Briot (cá háit ?), **106** 33; **féach** LL, 27 *b* 40, 290 *b* 42.
Béirre (Co. Corc.), **74** 39. **107** 1.
(an) Beitil, **10** 17, **18a** 5.
Bóinn (abann), **85** 23, **96** 5.
Boirche, **121** 29; **féach** Beann B.
Boireann (Co. an Clair), **80** 10; **Tuillr. Iol.** Boirnib, **113** 40.
Braidéliab (Co. Sli.), **95** 13.
Breagha, Inis, 7c. Breagh, **46** 58, **75** 12, **91** 40, 7c.
Breata, -tain [152, 153], **71** 7.
Bréifne, **112** 17.
Broime (cá háit ?), **67** 32.
Bruigh Boiroibh, **91** 52.
Buanad (abann) (Co. Liatr.), **95** 13.
Buas (abann) (Co. Aontr.), **89** 23, **93** 29.
Búill, Baoill (abann), **93** 41, **95** 11, **109** 12.
Bun Loime (Co. Sli.), **88** 32.

Cadach (cá háit ?), **86** 14.
Cairbre (sa Mhumhain), **99** 14, **101** 55.
— (i gConnachtaibh), **68** 40, **82** 9.
Cairthe an Druad (cá háit ?), **86** 2.
Caiseal, **74** 4, **96** 4, **119** 4.
Calraighe, **88** 32.
Caolmhóin (Co. Tiob.), **64** 29.
Caoluisge (Co. Fear M.), **86** 10.
Caonruighe (Co. Luim. ?), **114** 25.
Carn Fraoich (Co. Rosc.), **88** 36.
Carna (cá háit ?), **98** 9.
Carraig Fearghuis, **96** 8.
Carthach, -rr- (abann) (Co. Ciar.), **74** 49.
Cé (Co. Rosc.), **66** 14, **110** 50.
Ceall Créidhe (Co. Corc.), **73** 23.
— Dara, **106** 25.
Ceann Corad, **80** 25.
Céis (Co. Sligh.), **120** 3, 39.
Ciarraidhe, **74** 50.
Cláire (Co. Luimn.), **110** 28.
Claonghlais (Co. Luimn.), **74** 51.
Clár Rosa (=Éire ?), **109** 24.
Clárach (Calla), **64** 3.
Cleiteach (Co. na Mide), **64** 25. Liodhna (Co. Corc), **86** 20, **99** 8.
Cliu (Co. Luim.), **67** 32, **74** 54, **84** 45, **109** 3, **110** 14; c. Máil, **66** 12.
Cluain Caoin (i gConnachtaibh), **86** 17.
- - Fraoich (Co. Rosc.), **119**.
- - Tarbh, **97** 15.

Cnoc Fionnċairn na Foraire (Co. Armh.), **117** 29.
— Grafann (Co. Tiob), **74** 54.
— Mac Miodċaoin, **64** 27 (nó -ċaoimh ?)
Cnoðða (Co. Luġ.), **111** 5, 39.
Coðal (Co. Cille O. ?), **84** 14, **113** 20. **118** 5.
Coimneall (cá háit?), **99** 4.
Coirrśliaḃ (Co. Rosc.), **88** 37.
Collán, Sliaḃ C. (Co. an Ċláir), **111** 10.
Colt (Co. na Mide), **84** 6.
Conaċaḋ (nó Conaċar) (cá háit?), **85** 34.
Conga (Co. na Gailm.), **93** 18, **111** 38.
Connaċta, [152].
Cora (na dTuaṫ ?) (Co. na Gailm. ?) **84** 47.
Corann (Co. Sligh.), **113** 31.
Corca, **109** 17.
— Duiḃne (Co. Ciar.), **74** 45.
Crannmóin (cá háit ?), **85** 18.
Craoḃ Ruaḋ, **72** 24, **82** 14, **86** 26, **109** 16.
Creamċoill (Co. na Gailm.), **114** 20.
Crota Cliaḋ (Co. Tiob.), **64** 33, **74** 54 (Cruit C.).
Cruaċa, Cruaċain (Co. Rosc.), **90** 13, **109** 9, **114** 33, **119** 1.
Cua (Cláire) (Co. Tiob.), **74** 40, **91** 14, **106** 4, 30.
Cuala, **84** 21.
Cu-án (=Sliaḃ Cua ?), **71** 1.
Cuan Deiṫḃe (Co. Ciar.), **74** 49.
— Coraḋ (=Ceann Coraḋ ?), **99** 5.
— Dor, (Co. Corc.), **91** 12.
— Lime (cá háit ?), **118** 12.
— Sligiġe, **88** 32.
Cúl Raiṫin (=Cúl Raṫain ?), **96** 9.

Daḃall, **féaċ** Druim Daḃaill.
Dail (aḃann) (Co. Sligh.), **83** 11,
Dairḃre (oileán) (Co. Ciar.) **74** 39.
Daol (aḃann) (Co. Dún na nG.), **63** 28, **70** 8.
Daol (aḃann) (Co. Luim.), **74** 51.
Dearg (aḃann) (Co. Dún na nG.), **83** 21, **93** 41, **112** 15.
Dearg Deirc (loċ), **111** 18.
Dearg Droma (=Druim Dearg ?), **113** 24.
Deasmuma, **101** 5.
Doire (Coluim Cille), **66** 11, **70** 4, **75** 37, **81** 4.
Doimnaċ Coḃa (Co. an Dúin ?), **113** 43.
Dora (Co. Corc.), **85** 34, **99** 11; ceann Doir, **85** 11; **féaċ** Cuan Dor.
Droḃaois (aḃann) (Co. Dún na nG.), **112** 15.
Druim Caoin (=Teamair), **96** 34.
— Daḃaill (Co. Muimn. ?), **113** 31.
— Dairḃreaċ (cá háit ?), **113** 26.
— Tuama (Co. na nG.), **113** 25.
Duḃ (aḃann) (Co. Dún na nG.), **83** 10, **109** 9.
Duiḃlinn, **77** 17, **97** 25, **100** 6, **101** 40.
Dún (Co. Dún na nG.), **109** 7.
— Caoin (Co. Corc.), **91** 21.
— Cnuċa (cá háit ?), **113** 18.
— Dá Leaṫġlas (=Dún Padraig, Co. an Dúin), **96** 6.
— Dealga(n), **82** 15, **96** 6.
— Eoċair Máiġe (=Druġ Ríoġ, Co. Luimn.), **74** 52.
— Innbir (cá háit ?), **74** 47.
— Iomdáin, -ṡ-, (Co. na Gailm). **101** 23, **116** 23; **féaċ** TD, **3** 48.
— Lisse (Co. Aont.), **89** 20.
— Máiġe (=Dún Eoċair Máiġe ?), **99** 20.
— na nGall, **81**, **93** 24, **110** 38.
— na Sgiaṫ (cá háit?), **97** 43, **110** 14.
— Sobairce (Co. Aontr.), **75** 6, **96** 6.

Eabar (aḃann) (cá háit?), **113** 36.
Eaċtga (Co. na Gailm.), **64** 25, **84** 19.
Éadar (cá háit?), **93** 45.
Ealga (=Éire), **97** 13.
Ealla (Co. Corc.) [152], **64** 1, **73**.
Eamain (Maċa) (Co. Armh.), **82** 40, **110** 2.
Eanaċ (Duḃ ?) (Co. Liaṫ.), **79** 30.
— (aḃann) (cá háit?) **118** 6.
— (cá háit?), **63** 8, **109** 18.
Eas Ruaiḋ (Co. Dún na nG.), **66** 4, **74** 2, **110** 20.
Easbáin, Sbáin, **107** 9, 10.
Eiróneaċ (aḃann) (Co. Dúin na nG. ?), **113** 2.
Éigipt **74** 25; Rí Éigipte, **63** 13.
Éile (Co. Tiob. ɣc.), **101** 52.
Eilge (=Ealga ? i. Éire), **85** 9, 24.

Éirne (loċ ⁊ aḃann), **66** 3, **75** 5, **79** 14, **95** 11, **118** 23.
Eiṫne (nó "Eirce") (aḃann) (Co. Ciar.), **74** 38.
Eoċaill (Co. Corc.), **86** 15.
Eoġanaċt Caisil, **74** 4, **121** 23.
— Iarṁuiṁan, **74** 44.
Eoġanaiġ, **74** 34.
Eoraip, **90** 6.

Falġa, **98** 12.
Feaḃail (cuan ⁊ loċ), **110** 13, 22.
Féil (aḃann) (Co. Luimn.), **91** 21.
Feiṁean (Co. Tiobr.), **85** 39.
Fionn (aḃann) (Co. Dúin na nG.), **93** 4, **109** 3, **110** 20, **113** 39.
Fionnċora (Co an Ċláir), **97** 36.
Fóola (=Éire), **122** 12.
Foṁra, Fine F., **98** 40.
Forḃar (Co. an Ċláir ?), **64** 4.
Forḋruim (Co. Dúin na nG.), **113** 35.
Forṁaol (Co. Luimn.), **64** 33, **85** 14.
Fréaṁainn [129] (Co. na hIarṁ.), **107** 25.
Fuarán (Co. na Gailṁ. ?), **92** 43.

Gaḃar (Co. na Miḋe), **70** 7, **97** 37.
— (=í Conaill Gaḃra ?), **99** 36.
Gaḃrán (Co. Cille Coinn.), **91** 56, **99** 7.
Gaillṁ, **111** 33.
Gáille (Co. Sligᵹ. ?), **99** 26.
Gáirġe, -ṙḋe (cá háit ?), **84** 9, 19, **97** 39, **109** 2, 24.
Garṁna (Co. Gailṁ.), **98** 40.
Gearg (=loċ Gearg, Co. Dúin na nG. ?), **71** 24.
Glais (cá háit ?) **81** 36.
Glaoi (cá háit ?), **85** 29.
Gleann Arma (Co. Aont.), **89** 19, 22.
— Gaiḃle (cá háit ?), **112** 19.
— Maiḋin (Co. Corc.), **91** 24.
— Riġe (Co. an Dúin), **96** 20.
Greaḃán (nó "Creaḃán" ?), **119** 12.
Gulban, **féaċ** Beann G.

Í Conaill Gaḃra, **74** 51.
Iasgaċ (aḃann) (Co. Sligᵹ.), **112** 16.
Imleaċ Iobair (Co. Tiob.), **74** 54.
Inis (Co. an Ċláir), **77**.
Iomḋán, **féaċ** Dún I.
Israhél, **74** 22.

Laḃáin, **46** 29, **90** 5.
Laoi (aḃann), **93** 41.
Laṫarn (Co. Aont.), **89** 20.
Leaċ na Dṫaraḋ (cá háit?), **67** 8.
Leaṁain (aḃann), (Co. Ciar) **74** 49, **99** 1, **101** 21, **106** 33.
Léim an Ċon (Co. an Ċláir), **79** 14.
Leiṫḃear (Co. Dúin na nG.), **81** 10.
Leitir Maoláin (Co. an Ċláir), **111** 9.
Liaṁain (cá háit?), **67** 2, **116** 21.
Lipe (aḃann), **117** 41.
Liġe (Co. Dúin na nG. ?), **83** 13, **93** 42.
Lios na Deirḃe (in Norway ?), **99** 29.
Loċ Ailinne (Co. Liaṫ.), **95** 11.
— an Sgáil,=Loċ Guir, **86** 21.
— an Sguir (Co. Liaṫ.), **86** 37.
— Beaṫa (Co. Dúin na nG.), **75** 36.
— Cuan (Co. an Dúin), **93** 41.
— Gile (Co. Sligᵹ.), **88** 32.
— Guir (Co. Luimn.), **74** 53.
— Léim (Co. Ciar.), **64** 34, **93** 9.
— Luiġḋeaċ (Co. Ciar.), **74** 40.
— Meilġe (Co. Liaṫ. ⁊ Sligᵹ.), **112** 18.
Lonḋon, Lu-, -nn-, —, **63** 1, **67** 42.
Lorg (Co. Fear M.), **112** 16.
Luaṫair Deaḋaiḋ (Co. Ciar.), **74** 50.
Luiġne (Co. Sligᵹ.), **83** 18.
Luimneaċ, **99** 23, **116** 6.

Maṫaire Féiṁin (Co. Tiobr.), **74** 55.
Magᵹ an Sgáil (cá háit?), **104** 20.
— n-Aoi (Co. Rosc.), **98** 41.
— gCeiṫne (Co. Dúin na nG.), **88** 31.
— gCoiṁḋin (Co. Ciar.), **74** 45.
— Dearg (Co. na Gaillṁe), **118** 24.
— nEime (Co. Dúin na nG.), **66** 3, **88** 31.
— Fearta (Fionntain) (Co. Tiob.), **116** 10.
— Fionn (Co. Rosc.), **114** 23.
— Inġine an Sgáil (Co. Sligᵹ. ?), **82** 8.
— Inġine Eaṫaċ (cá háit?), **88** 35.
— Luirg (Co. Rosc.), **82** 32.
— (mac) Meic Máġaċ (cá háit?), **92** 21, **98** 42.
— Miḋe, **107** 33.

— Modairne (cá háit?), 74 63.
— Mucroimhe (Co. na Gailm.), 64 36, 86 1.
— Muirtheimhne (Co. Luigm.), 92 32.
— Rat (Co. an Dúin), 113 12.
— Ruirde (cá háit?), 99 31.
— Sainb (Co. Rosc.?), 84 37.
— Tamhnach (Co. Luimn.), 91 19.
— Uisnig, 84 37.
Máig (an lodair) (abann) (Co. Luimn.), 74 52, 99 17, 109 11.
Maisde (Co. Cille D.), 80 24, 118 29.
Málann [129] (Co. Dúin na nG.), 93 18, 113 35.
Manann [129] (Co. Corc.), 99 20.
Mangarta (Co. Ciar.), 64 34.
Maonmag [138] (Co. na Gailm)., 77 20, 84 43, 92 14.
Mide, 84 36.
Miodbolg (Co. Fear M.), 112 16.
Modarn (abann?), 65 17, 70 5, 84 46; féach Mag M.
Monad (i nAlbain), 89 6.
Muaid (abann), 92 26, 95 11.
Muir n-Ioct (English Ch.) 71 2
— Ruad, 31 12, 74 20.
Mullac Maisdean, 97 42; féach Maisde.
Mumha [8].
Murbach (Co. Dúin na nG.), 66 2, 75 6, 82 31.
Nás, 68 12.
Neimhtinn (Co. Muig.), 95 14.
Oileach, Ai- (Co. Dúin na nG.), 66 2, 76 11, 110 1, 119 3.
Oirgialla (Co. Luigm., Armh. Muim. Fear M.) [152], 75 6, 103 32, 118 20.
Port Láirge, 91 23.
Port Rois (Co. Aont.), 96 8.
Raoileann, -inn [129] (Co. Cille D.)., >Éire, 81 5, 96 5, 109 17, 110 19, 121 31.
Rath Dá Choga=Druidean Dá C. (Co. Iairm.), 110 27.
— Luirc (=Éire), 97 24.
— Macha, 109 29.
Ré, Dam Ré, 91 47.
Rinn Sibne=Rinn Seimne (Co. Aont.), 96 7.
Róimh, (an) R. 72 1, 116 19.
Ros (cá háit?), 91 34.
— Comáin, 76 4.
— Greadá (cá háit?), 67 22.
Saball (Co. an Dúin), 113 31.
Sagsa, -sain [152, 153], 71 5.
Saimhéar, Inis Saimhéar (cá háit?), 63 1; Saimhéar=Éirne.
Saingeal (Co. Luimn.), 97 43 99 12.
Samain (=Cnoc Samna?) (Co, an Clair), 111 39.
Sbáin, féach Easbáin.
Seagais (Co. Rosc.), 84 39.
Seanchuán (cá háit?), 71 1.
Seantúin [mar 35?] (Co. Dún na nG.?), 63 23.
Síod Aoda (Co. Dúin na nG.), 113 25.
— Eogabáil (Co. Luimn.), 74 53.
— Neannta (Co. Rosc.), 85 41.
— Truim (=Caiseal?), 101 9 .
Sionna (abann), 82 39, 85 13, 106 38.
Siur, Súr (abann), 109 11, 110 25, 28, 116 24; féach TD ii p. 348
Sléacht (Co. na Mide?), 84 40.
Sliab Alpa, 64 26.
— an Iarainn (Co. Liat), 112 19.
— Badna (Co. Rosc.), 95 13.
— gCrot (Co. Tiobr.), 74 19.
— Fornnáin (Co. na hIarm.) 122 4.
— Fuait (Co. Aont.), 64 23.
— Dearg (cá háit?), 112 18.
— Luachra (Co. Ciar.?), 64 36.
— Mis (Co. Ciar.), 64 8, 22.
— Sióin, 20 1.
Sligeach, 112 18, 113 38.
Sorcha, (i dTír Fábáill), 67 27.
Suca (abann), 84 17.
Súir, féach Siur.
Taillte (Co. na Mide), 96 36, 98 27.
Té (=Teamhair), 110 25.
Teach Miodchuarta (i dTeamhair), 120 36.
Téa-ghamh (=Sliab nGamh) (Co. Slig.), 64 32.
Téa-mag>Éire, 93 40.
Teamhair, 85 52, 119 2, 7c.
Tír Conaill, 81 1

Tír Fáil (Éire), 89 7.
Tobar Ṡeal (cá háit?), 82 37.
Tonn Tuaiṫe (Co. Aontᵗ.), 113 19.
— na Trí Tonna, 93 10, 105 34.
Toraċ (inis), 66 12, 83 12, 89 26.
Toraċ (cá háit?), 96 3.
Tráṡ Daile (cá áit?), 86 12.
— Daile (Dún Dealṡan), 96 8.
— Dá Dan (cá háit?), 96 35.
Traoi, an T., 86 13, 93 37, 107 32, 110 38.
Trian an Tuaisgirt (Tír Cloinne Aoda Duibe i nÉill?), 82 30.
Troṁra (Co. an Clár), 111 39.
Tuaṫṁuṁa, 77 12.
Uaine (cá háit?), 99 41.
Uiṫne (cá háit?), 74 39.
Uisneaċ, Clár, Fóir, &c. Uisniṡ "Éire," 107 38.
Ulaiḋ 96 1 &c.
Una (aḃann) 70 11.
Urṁuṁa, Fian U. 109 11

ꝑuiṙmeaċa aiṁm

As an leaḃaṙ ḋaṙaḃ ṫioḋal Irish Grammatical Tracts* is eaḋ ḋo baineaḋ na sompláí atá ṫíos annso. Sompláí iaḋ aṙ �herá-ꝑuiṙmeaċaiḃ na n-aiṁm ⁊ na n-aiḋeaċt atá le ꝑaꝺáil san ṫán ṫíneaċ. Tá tuillead mór ꝑeasa aṙ na ꝑuiṙmeaċaiḃ seo sna I.G.T., ⁊ molṫaṙ ḋon léaꝺóiṙ an leaḃaṙ soin ḋ'ꝑaꝺáil ḋó féin. Na huiṁneaċa atá ṫíos annso is iaḋ na huiṁneaċa ḋo-ꝺeoḃaiḋ an léaꝺóiṙ san ḃpoclóiṙ (ll. 511-634) ioiṙ lúiḃíní ceaṙnóꝺaċa. Is é an ṫ-eaꝺaṙ a-tá aṙ ꝺaċ sompla: tuiseal ainmneaċ, tuiseal taḃaiṙṫeaċ, tuiseal ꝺeineaṁnaċ, tuiseal ainmneaċ ioliaiḋ, tuiseal taḃaiṙṫeaċ ioliaiḋ, tuiseal ꝺeineaṁnaċ ioliaiḋ, tuiseal áinsiḋe ioliaiḋ.

1. ꝑine (ꝑ. ⁊ ḃ.); ꝑine; ꝑine; ꝑine(aḋa); ꝑin(eaḋa)iḃ; ꝑine(aḋ); ꝑine(aḋa).
2. coṁa (ꝑ.); coṁa; coṁa; coṁa(ḋa); coṁ(aḋ)aiḃ; coma(ḋ); coṁa(ḋa).
3. maṙḃna (ḃ.), -na; -na; -na(ḋa); -na(ḋa)iḃ; -na(ḋ); -na(ḋa).
4. coṁa (ḃ.); -ṁaiḋ; -ṁaḋ; -miḋa; -miḋaiḃ; -miḋaḋ; -miḋa.
5. ṙoꝺa (ḃ.); -aim; -an; ṙoꝺaiṁ, ṙoiꝺne; ṙoiꝺniḃ; ṙoiꝺneaḋ, ṙoꝺan; ṙoiꝺne.
6. ḋíoꝺa (ḃ.); -ꝺaim; -ꝺan; -ꝺaim; -ꝺnaiḃ; -ꝺaim; -ꝺna.
7. ḋiomḋa (ḃ.); -ḋaiḋ; -ḋaḋ; -ḋaḋa; -ḋaḋaiḃ; -ḋaḋ; -ḋaḋa.
8. ealta (ḃ.); -taim; -tan; -taim; -tanaiḃ; -tan; -tana.
9. ceaḋṙaṁa (ḃ.); -ṁaim; -ṁna, -ṁan; -ṁna; -ṁnaiḃ; -ṁan; -ṁna.
10. lánaṁaim (ḃ.); -ṁaim; -ṁna; -ṁna; -ṁnaiḃ; -ṁan; -ṁna.
11. colam (ꝑ.); -am; -aim; -aim; -amaiḃ; -am; -ama.
12. colam (ḃ.); -aim; -aime; -uma; -umaiḃ; -um; -uma.
13. ꝺasṙaiḋ (ḃ.); -ṙaiḋ; -ṙaiḋe; -ṙaiḋe; -ṙaiḋiḃ; -ṙaiḋeaḋ; -ṙaiḋe.
14. ṫruiḋ (ḃ.); ṫruiḋ; ṫruiḋe; ṫruiḋe; ṫruiḋiḃ; ṫruiḋeaḋ; ṫruiḋe.
15. ḃeaṙt (ꝑ.); ḃeaṙt; ḃeiṙt; ḃeiṙt; ḃeaṙtaiḃ; ḃeaṙt; ḃeaṙta.
16. leanaḃ (ꝑ.); leanaḃ; leanaiḃ, leimiḃ; leanaiḃ, leimiḃ; leanḃaiḃ; leanaḃ; leanḃa.
17. Alḃanaċ (ꝑ.); -naċ; -naiꝺ; -naiꝺ; -n(a)ċaiḃ; -naċ; -n(a)ċa.
18. Alḃanaċ (ḃ.); -naiꝺ; -naiꝺe; -n(a)ċa; -n(a)ċaiḃ; -naċ; -n(a)ċa.
19. ṫalaṁ (ꝑ. ⁊ ḃ.); -liṁain; -liṁan; -liṁain; -liṁaniḃ; -liṁan; -liṁana.
20. an uile ꝑeaṙ; ḋon uile ꝑeaṙ; méaḋ na huile, na n-uile, ꝑeaṙ; na huile ꝑeaṙ; ḋo na huiliḃ ꝑeaṙ; mic na n-uile ḃṙeaṙ; na huile ꝑeaṙ(a).
21. ꝑile (ꝑ.); -liḋ; -leaḋ; -liḋ; -leaḋaiḃ; -leaḋ; -leaḋa.
22. ṫroiꝺeaċ (ꝑ.); -eaċ; -iꝺ; -iꝺ; -eaċaiḃ; -eaċ; -eaċa.
23. cuiṙṙeaċ (ꝑ.); -ṙṙeaċ; -ṙṙiꝺ; -ṙṙiꝺ; -ṙṙeiḃ; -ṙṙeaċ, -ṙṙeaḋ; -ṙṙe.
24. ꝓroiꝺeaċt (ꝑ.); -eaċt; -eaċta; -eaċta, ⁊c.
25. ḃeannaċt (ꝑ.); -aċt; -aċta, -aiċt; -aċta, -aiċt; -aċtaiḃ; -aċt; -aċta.
26. ꝑeaṙḋaċt (ḃ.); -aċt; -aċta; -aċta; -aċtaiḃ; -aċt; -aċta.
27. banas baile; banas ḃaile; banais ḃaile, banasa baile; banais ḃaile, banasa baile; banasaiḃ baile; banas mbaile; banasa baile.

*Edit Prof. O. J. Bergin, *Eriu* IX.

28. coimṁeaḋ (p.); -eaḋ; -iḋ, -eaḋa; -iḋ, -eaḋa; -eaḋaiḃ; -eaḋ; -eaḋa.
29. bruᵹ (p.); bruᵹ; broᵹa, braᵹa; broᵹa, braᵹa; broᵹaiḃ, braᵹaiḃ; bruᵹ, broᵹ, braᵹ; broᵹa, braᵹa.
30. oᵹ (p.); uᵹ; uiᵹe; uiᵹe; uiᵹiḃ; uiᵹeaḋ, oᵹ; uiᵹe.
31. teaċ (p.); toiᵹ, tiᵹ; toiᵹe, tiᵹe; toiᵹe, tiᵹe; toiᵹiḃ, tiᵹiḃ; toiᵹeaḋ, tiᵹeaḋ, teaċ; tiᵹe, toiᵹe.
32. aṫair; aṫair; aṫar; aiṫre(aċa); aiṫr(eaċa)iḃ; aiṫreaċ, aiṫreaḋ, aṫar; aiṫre(aċa); siur; siair; seaṫar; seaṫraċa; seaṫraċaiḃ; seaṫraċ, seaṫar.
33. maiᵹistir (p.); -stir; -stir, -soreaċ; -sore(aċa); -sor(eaċa)iḃ; -soreaḋ, -soreaċ; -sore(aċa).
34. cliaṁain (p.); cleaṁain; cleaṁna; cleaṁna; cleaṁnaiḃ; cleaṁnaḋ; cleaṁna.
35. ᵹoiḃéal (p).; -béal; -béal, -béil; -béil, -béala; -béalaiḃ; -béal; -béala.
36. táilleaḃar (p.); -ḃar; -ḃair; -ḃair; -ḃruiḃ; -ḃar; -ḃra.
37. ṫeaṫaċ (b.); -ṫaiᵹ; -ṫċa; -ṫċa; -ṫċaiḃ; -ṫaċ; -ṫċa.
38. tráᵹ (p.); -áᵹ; -áiᵹ, -áᵹa; -áiᵹ, -áᵹa; -áᵹaiḃ; -áᵹ; -áᵹa.
39. tráᵹ (b.); -áiᵹ; -áiᵹe; -áᵹa, -áᵹaiḃ; -áᵹ; -áᵹa.
40. cas (b.); coiṡ; coiṡe; casa; casaiḃ; cas; casa.
41. tráiᵹ (p.); -áiᵹ; -áᵹa; -áᵹa; -áᵹaiḃ; -áᵹ; -áᵹa.
42. tráiᵹ (b.); -áiᵹ; -áᵹa, -áiᵹe; -áᵹa, -áiᵹe; -áᵹaiḃ; -áᵹ; -áᵹa.
43. ṫúil (b.); ṫúil; ṫúile, ṫúla; ṫúile, ṫúla; ṫúilib, ṫúlaiḃ; ṫúileaḋ, ṫúl; ṫúile, ṫúla.
44. ᵹruaḋ (p.); -aḋ; -aiḋ(e); -aiḋ(e); -aḋaiḃ, -aiḋiḃ; -aḋ, aiḋeaḋ; -aḋa, -aiḋe.
45. ᵹruaiḋ (p. ɫ b.); -aiḋ; -aiḋe; -aiḋe; -aiḋiḃ; -aiḋeaḋ; -aiḋe.
46. clúṁ (p.); clúṁ; clúiṁ(e), clúṁa; clúiṁ[e), clúṁa; clúiṁaiḃ, clúiṁiḃ; clúṁ, clúiṁeaḋ; clúiṁe, clúṁa.
47. coᵹnaṁ (p.); -ᵹnaṁ; -ᵹnaiṁ, -ᵹnaṁa, -ᵹanta; -ᵹnaiṁ, -ᵹnaṁa, -ᵹanta; -ᵹnaṁaiḃ, -ᵹantaiḃ; -ᵹnaṁ, -ᵹantaḋ; -ᵹnaṁa, -ᵹanta.
48. laiṫeaḋ (p.); -ṫeaḋ; -ṫniḋ, -ṫinte, -ṫeanta; -ṫniḋ, -ṫinte, -ṫeanta; -ṫintiḃ, -ṫeantaiḃ; -ṫeantaḋ, -ṫeaḋ, -ṫinteaḋ; -ṫinte, -ṫeanta.
49. eaḋraḋ (p.); -draḋ; -draiḋ, -darṫa; -draiḋ, -darṫa; -darṫaiḃ; -draḋ, -darṫaḋ; -darṫa.
50. cláirseoir (p.); -eoir; -eoir, -eora(ċ); -eoraiᵹ, -eoire; -eoiriḃ, -eorċaiḃ; -eoireaḋ, -eoraċ; -eoire, -eorċa.
51. táileaṁ (p.); -eaṁ(ain); -iṁ, -eaṁan; -iṁ, -eaṁain; -eaṁ(n)aiḃ; -eaṁ(an); -eaṁ(n)a.
52. ᵹoᵹlaiḋ (p.); -laiḋ; -laiḋ, -laḋ; -laiḋe; -laiḋiḃ; -laiḋeaḋ, -laḋ; -laiḋe.
53. loinᵹeas (p.); -ᵹeas; -ᵹis; -ᵹis, -ᵹse; -ᵹsiḃ; -ᵹseaḋ, -ᵹeas; -ᵹse.
54. loinᵹeas (b.); -ᵹis; -ᵹse; -ᵹse; -ᵹsiḃ; -ᵹseaḋ, -ᵹeas; -ᵹse.
55. crotaċ (p.); -aċ; -aiᵹ; -aiᵹe; -aiᵹiḃ; -oiᵹeaḋ, -aċ; -aiᵹe.
56. crotaċ (b.); -taiᵹ; -ṫċe; -ṫċa; -ṫċaiḃ; -taċ; -ṫċa.
57. láraᵹ (b.); -raiᵹ; láirᵹe; lárᵹa; lárᵹaiḃ; láraᵹ; lárᵹa.
58. ᵹeal ᵭonn (p.) ᵹeal ᵭonn, ᵹiol ᵭonn; ᵹil ᵭuinn; ᵹil ᵭonna; ᵹealaiḃ ᵭonna; ᵹeal nᵭonn; ᵹiola ᵭonna; ᵹeal ᵭonn (b.); ᵹil ᵭuinn; ᵹile ᵭuinne; ᵹeala ᵭonna; ᵹealuiḃ ᵭonna; ᵹeal nᵭonn; ᵹeala ᵭonna.
59. ḃean ṡeanᵹ; mnaoi ṡ(e)inᵹ; mná s(e)inᵹe; mná seanᵹa; mnáiḃ seanᵹa; ḃan seanᵹ; mná seanᵹa.
60. mᵭonn (p.); mᵭonn; mᵭinn; mᵭinn, mᵭonna; mᵭonnaiḃ; mᵭonn; mᵭonna.
61. ṫréan (p.); ṫreoin; ṫreoin; ṫréanaiḃ; ṫréan; ṫreona.

62. séad (buaḋa); (f.); seod, séad; seoid, séada; seoid, séada; séadaiḃ; séad; seoda, séada.
63. ceart (f.); ceart, ciort; c(e)irt; c(e)irt; ceartaiḃ; ceart; ciorta.
64. cróċ (f.); cróċ; cróiċ, cróiġ; cróiċ, cróiġ; cróċaiḃ; cróċ; cróċa.
65. fear (f.); fior; fir; fir; fearaiḃ; fear; fiora.
66. gleann (f.); glionn, glinn; gleanna; gleann(t)a; gleann(t)aiḃ; gleann; gleanna.
67. port (f.); purt; puirt; puirt; portaiḃ; port; purta.
68. part (f.); port, poirt; poirt; partaiḃ; part; porta.
69. croḋ, craḋ (f.); cruḋ; cruiḋ; cruiḋ; croḋaiḃ, craḋaiḃ; croḋ, craḋ; cruḋa.
70. cur (an tsíl) (f.); cur; cuir, cora; cuir, cora; coruiḃ; cur, cor; cora.
71. sioc (f.); sioc; seaca; seaca; seacaiḃ; sioc, seac; seaca
72. luċt (f.); luċt; loċta; loċta; loċtaiḃ; luċt, loċt; loċta.
73. ball (f.); ball; boill; boill; ballaiḃ; ball; balla
74. ball (f.); ball, boll; boill; boill; ballaiḃ; ball; bulla, bolla.
75. reoḋ (f.); riuḋ, reoḋ; riuiḋ, reoiḋ; riuiḋ, reoiḋ; reoḋaiḃ; reoḋ; reoḋa, riuḋa.
76. biaḋ (f.); biuḋ, biaḋ; bíḋ; bíḋ; biaḋaiḃ; biaḋ; biaḋa, biuḋa.
77. ceiméal (f.); -éal, -iul; -éil, -iuil, -íl, -éal; -iuil, -íl, -éil, -éala; -éalaiḃ; -éal; -éala, -iula.
78. ceineol (f.); -eol, -iul; -eoil, -íl, -iuil, -eol; -iuil, -íl, -eoil, -eola; -eolaiḃ; -eol; -eola, -iula.
79. duine (f.); duine; duine; daoine; daoiniḃ; daoine; daoine.
80. giolla (f.); giolla; giolla, gille; giollae, gille; giollaiḃ; giolla; giolla.
81. gá (f.); gá; gá; gá, gaoi, gae, gái; gaoiḃ, gaiḃ, gaoiṫiḃ, gáeṫiḃ; gá, gaoiṫeaḋ; gaoiṫe, gó (tá fuirmeaca eile ann ċoin maiṫ).
82. lá (f.); ló; láe, laoi; láe, laoi, laoiṫe, láiṫe; láiḃ, laoiṫiḃ, laoiḃ, láiṫiḃ; lá, laoiṫeaḋ, láiṫeaḋ; lóa, laoiṫe, láeṫe; (ta fuirmeaca eile ann).
83. cnú (b.); cnaoi; cnó; cnó, cna, cnai; cnaiḃ, cnoiḃ; cnó; cnú.
84. bró (b.); bróin; bróin; bróinte; bróintiḃ; bróin, bróinteaḋ; bróinte.
85. draoi (f.) draoiḋ; druaḋ; draoiḋe, draoiṫe; draoiḋiḃ, draoiṫiḃ; druaḋ, draoiḋeaḋ, draoiṫeaḋ; draoiḋe, draoiṫe.
86. bo (b.); boin; bó; ba, bai; buaiḃ; bó; bú.
87. cró (an eiċ) (f.); crú; craoi; craoi, craoiṫe; craoiḃ, craoiṫiḃ; cró, craoiṫeaḋ; cnua, craoiṫe.
88. róḋ (f.); róḋ; róiḋ; róiḋ(e); róḋaiḃ, róiḋiḃ; róḋ, róiḋeaḋ; róḋa, róiḋe.
89. oiġir (f.); oiġir; oiġir; oiġir, oiġre; oiġriḃ; oiġreaḋ; oiġre.
90. feart (f.); fiort, feart; fearta; fearta; fearraiḃ; fearr; fearta.
91. flaiṫ; flaiṫ; (an) flaṫa, (na) flaṫa; flaiṫe; flaiṫiḃ; flaiṫeaḋ; flaiṫe.
92. súil (b.); súil; súla; súile; súiliḃ; súl; súile.
93. aḋaiġ (b.); oiḋċe; oiḋċe; oiḋċe; oiḋċiḃ; oiḋċeaḋ; oiḋċe.
94. uball (f.); uball; uballl; ubla; uballaiḃ; uball; ubla.
95. eisriaḋ (f.); -riaḋ; -riaḋa; -riaḋa; -riaḋaiḃ; -riaḋ; -riaḋa.
96. tal (f.); tal; tail; tail; talaiḃ; tal; tala.
97. ceo (b.); ciaiġ; ciaċ; ciaċa; ciaċaiḃ; ciaċ; ciaċa.
98. cnú ċuiṁdaiġ; cnú ċ.; cnú c.; cnua c.; cnuaiḃ c.; cnú gc.; cnua c.
99. ré (an duine) (b.); ré; ré; rée; réeiḃ; réeaḋ; rée.

100. déanaṁ (f.); -naiṁ; -naiṁ, -ṁṁa; -naiṁ, -ṁṁa; -ṁṁaiḃ; -naṁ; -ṁṁa.
101. déineaṁ (f.); -neaṁ; -niṁ, -ṁṁe; -niṁ, -ṁṁe; -ṁṁiḃ; -ṁṁeaḋ, -neaṁ; -ṁṁe.
102. díoġḃaḋ (f.); díoġḃaḋ; díoġḃaiḋ, díoġaiḃṫe; díoġḃaiḋ, díoġaiḃṫe; díoġaiḃṫiḃ; díoġḃaḋ, díoġaiḃṫeaḋ; díoġaiḃṫe.
103. téarnúḋ (f.) -núḋ; -núiḋ, -naoiḋ; -núiḋ, -naoiḋ; -núḋaiḃ; -núḋ; -nuḋa.
104. coḋnaċ; ionann ġaḃaiḋ ⁊ colam (m).
105. tinġeallaḋ (f.); -llaḋ; -llaiḋ, -llta; -llaiḋ, -llta; -lltaiḃ; -llaḋ, -lltaḋ; -llta.
106. musġlaḋ (f.); -ġlaḋ; -ġlaiḋ, -ġalta; -ġlaiḋ, -ġalta; -ġaltaiḃ; -ġlaḋ, -ġaltaḋ; -ġalta.
107. foirneaḋ (f.); -neaḋ; -niḋ, -nte; -niḋ, -nte; -ntiḃ; -neaḋ, -nt aḋ; -nte.
108. annró (f.); -ró; -ró; -róa; -róaiḃ; -ró; -róa.
109. Aimnias (f.); -rias; -rias; -riasa; -riasaiḃ; -rias; -riasa.
110. maġnas (f.); -nas; -nais, -nasa; -nais; -nasaiḃ; -nas; -nasa.
111. eoċaiḋ (f.); -aiḋ; -aiḋ, -aḋa; -aiḋe; -aiḋiḃ; -aiḋeaḋ; -aiḋe.
112. fiaċaiḋ (f.); -aiḋ; -aiḋ; -aiḋe; -aiḋiḃ; -aiḋeaḋ; -aiḋe.
113. croḃainġ (f. ⁊ b.); -ainġ; an -ainġ, na -ainġe; -ainġe; -ainġiḃ; -ainġeaḋ; -ainġe.
114. Riocard (f.); -ard; -ard, -aird; -aird; -ardaiḃ; -ard; -arda.
115. seamair (b.); seamair; seimre; seamra; seamraiḃ; seamar; seamra.
116. bean trócair; mnaoi ṫrócair; mná trócaire; mná trócara; mnáiḃ trócara; ban otrócar; mná trócara.
117. bean treaḃair; mnaoi ṫreaḃair; mná treaḃaire; mná treaḃaire; mnáiḃ treaḃaire; ban otreaḃair; mná treaḃaire.
118. bean uṁal; mnaoi uṁail; mná uṁla; mná uṁla; ban n-uṁal; mná uṁla.
119. bean ogla.
120. caiṫir (b.); caiṫir, caṫraiġ; caṫraċ, caiṫreaċ; caṫraċa; caṫraċaiḃ; caṫraċ; caṫraċa.
121. ursa (b.); -sain(n); -san(n), -sainne; -sain, -san(n)a; san(n)aiḃ; -san(n); -san(n)a.
122. luġaiḋ (f.); luġaiḋ; luġaiḋ, luġóaċ, luiġóeaċ, luġaḋa; luġaiḋe; luġaiḋiḃ; luġaiḋeaḋ; luġaiḋe.
123. fiaċa (f.); fiaċaiġ; fiaċaċ; fiaċaiġ; fiaċaċaiḃ; fiaċaċ; fiaċaċa.
124. Cluain Ráṁṗaḋa; cluain R. ; cluana R.
125. Duḃ easa; Duiḃ e.; Duiḃe e.; Duḃa e.; Duḃaiḃ e.; Duḃ ne.; Duḃa e.
126. muine óġ; muine óġ; muine óġ.
127. bean ṗaġas; mnaoi ṗaġais; mná paiġse, paiġse; mná paiġse, paiġse; mnáiḃ paiġse, paiġse; ban ḃraġas; mná paiġse, paiġse.
128. ṗéaġ fa liġe; ṗéaġ f. l.; ṗéaġ f. l.; ṗéaġa f. l.; ṗéaġaiḃ f. l.; ṗéaġ f. l.; ṗéaġa f. l.
129. Raoilinn, -leann; -linn; -leann, -linne.
130. eaglas (b.); -lais; -laise, -alsa; -lasa; -lasaiḃ, -alsaiḃ; -las, -alsaḋ; -alsa, -lasa.
131. ġuala (b.); ġualainn; ġualann; ġuaille; ġuailliḃ; ġualann, ġuailleaḋ; ġuaille.
132. bean ṗortail(l), ṗa-, ṗoirtil(l), ṗa-.
133. luċ (f.); loċaiḋ; loċaḋ; loċaiḋ; loċtaiḃ; loċtaḋ; loċta.
134. darḃ daol; darḃ daol; dairḃ daol; dairḃ daol; darḃaiḃ daol; darḃ ndaol; darḃa daol.
135. coróin spín; -róin sp.; -róna, -róine, sp.

136. bean bláit; mnaoi bláit; mná bláite.
137. bean bláit; mnaoi bláit; mná bláite; mná bláta; mnáib bláta; ban mbláit; mná bláta.
138. maonmhac; -ac; -aig.
139. bean beo; mnaoi beo, bí; mná beo, bí; mná beoa; mnáib beoa; ban mbeo; mná beoa.
140. Dearb áil; Dearb á.; Dearb á.; Dearba á.; Dearbaib á.; Dearb ná.; Dearba á.
141. bean torrac; mnaoi torraig; mná toirrce, torrca; mná torrca; mnáib torrca; ban dtorrac; mná torrca.
142. bean fosaid; mnaoi fosaid; mná foistoe.
143. foighioe (b.); -oin; -dean; -deana; -deanaib; -dean; -deana.
144. foighioin (b.); -oin; -one; -one; -onib; -oneaib; -one.
145. oile (b.); -linn; -leann, -linne; -leanna; -leannaib; -leann; -leanna.
146. bean oireac; mnaoi oirig; mná oirge, oiorga; mná oirge, oiorga;.
147. sgian oireac; sgín oirig; sgine oirge; sgeana oirge.
148. cluinsim, mar feoil.
149. feoil (b.); feoil; feola; feola; feolaib; feol; feola.
150. soighid (b.); soighid; soighte; soighte; soighteib; soighteaid; soighte.
151. Teamhair (b.); -mhair, -mraig; -mra, -mrac.
152. Eile mór (tír); Eile móir; Eile móire.
Eile mór (daoine); Eilib móra; Eile mór; Eili móra.
153. Ulaid móra; Ultaib móra; Ulad mór; Ulta móra.
154. tír dúthaig; tír dúthaig; na tíre dúithe, an tíre dúthaig; tíre dúithe; tíreb dúithe; tíreaid nduthaig; tíre dúithe.
155. Crios díona; Crios díona; Crios díona; Criosa díona; Criosaib díona; Crios ndíona; Criosa díona.
156. Mairgréad; Mairgréad; Mairgréad; Mairgréada, gc.
157. Mairgréag, Muir gréag; Mairgréig; Mara gréag, Mairgréige; Mairgréaga.
158. sgolb (b.); sguilb, -sgoilb; sgoilbe, sguilbe; sgolba; sgolbaib; sgolb; sgolba.
159. aignead (f.); -gneid, -gneid, -geanta; -gnid, -geanta; -gneadaib, -geantaib; -gnead, -geantad; -gneada, -geanta.
160. seirce (b.); -cid; -cead; -cedda; -ceadaib; -cead; -ceada.
161. deaca(i)r (b.); -cair; -cra, -crac; -cra, -cracha; -cr(ac)aib; -car, -crac; -cra(ca).
162. cridear (b.); -dir; -dre(ac); -dre(acha); -dr(eacha)ib; -dreac, -dread, -dear; -dre(acha).
163. crideir (b.); -dir; -dre(ac); -dre(acha); -dr(eacha)ib; -dread, -dreac; -dre(acha).
164. deag fionn mór.
165. dias (do daoinib); dís; deise; deasa; deasaib; deas; deasa.
166. Oil finn; Oil finn; Oile, Ola, Ala, finn.
167. Cora finne; Coraid finne; Corad finne.
168. Ó Dálaig fionn; ú D. finn; í D. finn; hí D. fionna; íb D. fionna; Ó nD. bfionn; u D. fionna.
169. Ó Dálaig finn; ú D. finn; í D. finn; í D. finn; íb D. finn; Ó nD. finn; ú D. finn.
170. bean aidnid; mnaoi aidnid; mná aidinte, aideanta; mná aideinte, aideanta; mnáib aidinte, aideanta; ban n-aidnid; mná aidinte, aideanta.
171. eac (f.); eoc; eic; eic; eacaib; eac; eoca.
172. bróg leabar; bróig leabair; bróige liubra; bróga leabra; brógaib leabra, bróg leabuin; bróga leabra.

173. capall (f.); capall; capaill; capaill; caipliḃ; capall; caiple.
174. bra lín, bralaiġ lín; bralaċ lín; bralċa lín; bralċaiḃ lín; bralaċ lín; bralċa lín.
brá lín; brá lín; bráċ lín; bráċa lin; bráċaiḃ lín, bráċ liu; bráċa lín.
175. Táin bó Cuailġne; Táin bó Cuailġne; Tána bó Cuailġne.
176. maġ fáil; Muiġe, Moiġe, fáil.
177. arḃar (f.); arḃar; arḃa; arḃanna.
178. sgéal olc; sgeol olc; sgeoil, sgéala, olca; sgéalaiḃ olca; sgéal n-olc; sgéala, sgeola, olca.
179. breaṫ olc.
180. taise; taisiḃ; taiseaṫ; taise.
181. fuil teaṁt; fuil teaṁt; fola, fala, teaṁt; fuile, fola, fala, teaṁta; folaiḃ, falaiḃ, teaṁta; fol, fal, dteaṁt; fola, fala, teaṁta.
182. ríċeaṫ; -ċeaṫ; -ċiṫ.
183. aḃann (b.); aḃainn; aḃonn, aḃa; aiḃne; aiḃniḃ; aiḃneaṫ, aḃonn; aiḃne.
184. póiriṫim (b.); -ṫim; -ṫne(aṁ); -ṫne(aṁa); -ṫn(eaṁ)iḃ; -ṫneaṫ, -ṫneaṁ; -ṫne(aṁa).
185. salta(i)r (b.); -tair; -traṁ; -traṁa; -traṁaiḃ; -traṁ; -traṁa.
186. clais (b.); clais, clasaiġ; claise, clasaṁ; claise, clasċa; claisiḃ, clasċaiḃ; claiseaṫ, clasaṁ; claise, clasċa.
187. cuiṫiġ (b.); cuiṫiġ; coṫaṁ; coṫċa(nna); coṫċa(nna)iḃ; coṫaṁ; coṫċa(nna).
188. nuaḋa fionn fáil; -ḋaim, -ḋaiḋ, fionn fáil; -ḋan, -ḋaḋ, fionn fáil
189. iomaiṫ (b); -maiṫ; -miṫa; -miṫa; -miṫaiḃ; -miṫaṫ; -miṫa.
190. tulaċ (b.); -laiġ; -laċ, -lċa; -lċa; -lċaiḃ; -laċ; -lċa.
191. troiġ (b.); troiġ(iṫ); troiġe(aṫ); troiġ(ṫ)e; troiġ(ṫ)iḃ; troiġ(ṫ)eaṫ; troiġ(ṫ)e.
192. láṁ (b.); láiṁ; láiṁe, láṁa; láṁa; láṁaiḃ; láṁ; láṁa.
193. daim (b.); daraiġ; daraċ; daiṁġe; daiṁġiḃ; daiṁġeaṫ, daraċ; daiṁġe.
194. Solaṁ; -laṁ, -liṁum; -laiṁ, -liṁa(n); -laiṁ, -liṁum; -liṁ(an)aiḃ; -liṁan, -laṁ; -liṁa(na).
195. croċ naoṁ; croiċ naoṁ; croiċe naoṁ; croċa naoṁ; croċaiḃ naoṁ; croċ naoṁ; croċa naoṁ.
196. croċ naoṁ; croiċ naoiṁ; croiċe naoiṁe; croċa naoṁa; croċaiḃ naoṁa; croċ naoṁ; croċa naoṁa.
197. corr ġrian; cuirr ġrian; cuirre grian.
198. Cormac Cléireaċ; Cormac cleireaċ; Cormaic cléiriġ, cléireaċ.
199. lann bleaċt; loinn bleaċt; loinne bleaċta, ꝛc.
200. Eaṁain Maċa.
201. móin (b.); mona(iṫ); móna(ṫ); móna, móinte; mónaiḃ, móintiḃ; món, móinteaṫ; móna, móinte.
202. caora (b.); caoraiġ; caoraċ, caoireaċ; caoiriġ; caoiriḃ, caorċaiḃ; caoraċ, caoireaċ; caorċa.
203. cnú díoss; cnaoi díoss; cnó díossa; cno, cna, cnai, díossa; cnoiḃ, cnaiḃ díossa; cnó nníoss; cnú díossa.
204. arm nua; arm nua; airm nua, naoi; airm nua, ꝛc.
205. duine beo; duine beo; duine bí, beo; daoine beoa, ꝛc.
206. neaṁ nua; niṁ nua, naoi; Rí niṁe naoi.
207. siḃin (f.); siḃin; siḃne; siḃne; siḃniḃ; sieaṫ; siḃne.

Fuiṁeaċa na Gnáṫ-bṗéiṫṗe

Tásg. láiṫ. uaṫ. 1. molaim, buailim; 2. mola, buaile; 3. molaiṫ buailiṫ, -moil, -buail, -molann, -buaileann; **ioln.** 1. molma(o)ṫo, buailmiṫo, -íṫo, -molam, -buaileam; 2. molaiṫ, moltaoi, buailiṫ, buailṫe, -cí; 3. molaiṫo, buailiṫo, -molaṫo, -buaileaṫo; **Coiḃ.** ṁolas, buaileas; **Céast.** molta(1)ṙ, buailtiṙ, -teaṙ.

Tásg. neaṁṗ. uaṫ. 1. ṫo ṁolainn, ṫo buailinn; 2. ṫo ṁolta -tá, ṫo buailtea. -teá; 3. ṫo ṁolaṫ, ṫo buaileaṫ; **ioln.** 1. ṫo ṁolmais, -maois, ṫo buailmis, -mís; 2. ṫo ṁoltaoi, ṫo buailte -cí; 3. ṫo ṁolṫa(o)is, ṫo buailṫis, -ṫís; **Ceast.** ṫo molta, -taoi ṫo buailte, -cí.

ḟáist. uaṫ. 1. molḟaṫo, buailḟeaṫo, -molaḃ, -buaileaḃ; 2. molḟa, buailḟe; 3. molḟaiṫ, buailḟiṫ, -molḟa, -buailḟe; **ioln.** 1. molḟamaiṫo, -maoiṫo, buailḟimiṫo, -íṫo, -molḟam, -buailḟeam 2 molḟaiṫe buailḟiṫe; 3 molḟaiṫo, buailḟiṫo, -molḟaṫo, -buailḟeaṫo; **Coiḃ.** ṁolḟas, buailḟeas; **Céast.** molḟaiṫeaṙ, -ṫiṙ, buailḟiṫeaṙ, -ṫiṙ.

Coinġ. uaṫ. 1. ṫo ṁolḟainn, ṫo buailḟinn; 2. ṫo ṁolḟaiṫeá 3. ṫo ṁolḟaṫ, ṫo buailḟeaṫ; **ioln.** 1. ṫo ṁolḟama(o)is, ṫo buailḟimis, -mís; 2. ṫo ṁolḟaiṫe, ṫo buailḟiṫe; 3. ṫo ṁolḟaṫa(o)is, ṫo buailḟiṫis, -ṫís; **Céast.** ṫo molḟaiṫe, ṫo buailḟiṫe.

ḟoiṙḃ. uaṫ. 1. ṫo ṁolas, ṫo buaileas; 2. ṫo ṁolais, ṫo buailis; 3. molais, buailis, ṫo ṁol, ṫo buail, ṫo ṁolaṫa(1)ṙ, ṫo buaileaṫa(1)ṙ; **ioln.** 1. ṫo ṁolama(1)ṙ, ṫo buaileama(1)ṙ, ṫo ṁolsam, ṫo buailseam, ṫo ṁolsama(1)ṙ, ṫo buailseam(a)iṙ; 2. ṫo ṁolaḃa(1)ṙ, ṫo buaileaḃa(1)ṙ, ṫo ṁolsaḃa(1)ṙ, ṫo buailseaḃa(1)ṙ; 3. ṫo ṁolaṫa(1)ṙ, ṫo buaileaṫa(1)ṙ, ṫo ṁolsaṫ, ṫo buailseaṫ, ṫo ṁolsaṫa(1)ṙ ṫo buailseaṫa(1)ṙ; **Céast.** ṫo molaṫ, ṫo buaileaṫ.

ḟon. láiṫ. uaṫ. 1. -molaṙ, -buaileaṙ; 2. -mola, -buaile; 3. -mola, -buaile; **ioln.** 1. -molam, -buaileam; 2. -molṫa(oi), -buailṫe, -cí; 3. -molaiṫo, -buailiṫo; **Céast.** -molṫa(1)ṙ, -buailṫeaṙ, -ciṙ.

ḟon. neaṁṗ. is ionann é ⁊ **Tásg. neaṁṗ.**

Onduiġ uaṫ. 1. molaṙ, buaileaṙ; 2. mol, buail; 3. molaṫ, buaileaṫ; **ioln.** 1. molam, buaileam; 2. molaiṫ, buailiṫ; 3. molaiṫo, -aṫo, buaileaṫo, -iṫ·

ṗ. molaṫ, buaileaṫ.

Rannġ. éiġ. molṫa, buailṫe.

Gaḃann míniġim, bánuiġim, ⁊ a leiṫéiṫí maṙ buailim aċt aṁáin san **bṗaist.** ⁊ san **gCoinġ.** 1. mínéaċaṫo, míneoċaṫo, bánóċaṫo, mínéaġaṫo, míneoġaṫo, bánóġaṫo, míniġṗeaṫo, bánaiġṗeaṫo, mínéaċainn, ⁊c. **ṗéaċ ḟáist.** 1. -aonṫóċ, -aonṫóḃ **67** 17, **Coinġ. ioln.** 2 suiṫeoċṫaoi **105** 10.

Meadar

Seo tíos na meadair atá le fáil sna duanaib

Deibide: 1, 5-7, 9, 11, 12, 16, 18a, 20, 21a, 22, 23, 25, 27, 27a, 29, 35, 37, 39, 46, 49, 50, 52-58, 60, 62-69, 71-78, 80-82, 84-88, 90, 92, 95-97, 100-102, 104, 105, 107, 108, 112, 115-118, 121.

Séadna(ó): 2, 13, 15, 17, 25a, 26, 30-34, 36, 41, 43, 59, 94, 110.

Séadna(ó) mór: 122.

Rannaigeacht mór: 3, 19, 21, 38, 42, 44, 45, 51, 79, 91, 93, 103 106, 119.

Rannaigeacht Béag: 10, 14, 18, 24, 40, 47, 48, 61, 99, 113.

Rannaigeacht Gairid: 28.

Droigneach: 70, 83, 109.

Rannaigeacht Ceathrúbhaidh Reacomarcach: 4.

Leath-rannaigeacht mór: 8.

Rionnaird trí n-aird: 98.

Oll-bhardne: 114.

Oll-chasbhardne: 89.

Snéadhbhardne: 111.

Ae freislige: 120.

Cun tuilleadh feasa d'fháil i dtaobh na meadar-so féach DD xix, xx, &c., Kuno Meyer *Primer of Irish Metrics*, 7, tar gach leabhar eile, ISP, pp. 1-20.

CEARTUGAD

A-TÁ NA FOCAIL SEO ÍOS LE CUR I N-IONAD NA BFOCAL A-TÁ SAN LEABAR.

RÉAMHRÁD

Leat. 3, líne 9, 10, haois
,, ,, ,, 17, féadtar a rád gur

DUANA

2 6b. toraid
3 6a. romuib
10 10d. tairis
10 39b. n-aithe
11 18c. a téile [i gcách]
14 9a. [is a brríot]
17 25b. fiod
21 20d. ar [sal]
21a 7b. na bud
25a 27d. nár
37 24b. dtonnbán
41 38a. sgiat 's
48 20c. grásd
48 25d. mian
51 10d. cor
55 7a. hingean
61 7a. d'óig agra a fine
64 28d. rocnuic. a cnuic.
65 7d. commámtair
65 32a. na ba
67 9d. aoigid
72 3b. seanmóir
76 eagar ceart, 22, 21.
79 17c. croidib
82 7a. do-ríneas
84 18c. [gion] do gualann
84 18d. t'órbuabhall
88 31b. Ceitne
89 11c. sáir saoib.
91 54c. [bad] dearg
94 14b. [ag] laochraid [gall]
96 1c. gcroid
97 10b. ráithe
97 36b. dá sleig
105 21d. dtoirneamh
106 11d. leanab
108 19d. is cuid
109 11c. Siur

NÓTAÍ

10 10d. '' is
10 40a. leg. mór dtonn ?
11 21d. ham aithrige
40 14. '' coisgeann
40 23. leit ''; fear foirne, lit. chess-man.
52 9. d'fhulang
52 14. t-abra sain
59 9c. dó
68 28d. leg. gC
84 18c. leg. [gion] do gualann
84 18d. leg. t'órbuabhall
94 14b. leg. ag laochraid gall
101 44d. is mó a ngoilleann
104 4cd. . . . beag '' (?).
104 8c. lot '' (?); nó '' do léig ''='' do thréig '' (?).
106 8. labairt ''
109 18b. na n-aoigead
117 49c. sdíom
119 24. '' turret ''; féach.... p. 88)
119 36d. bile

IL-LÉAGHMA

61. O'Con. Don's Bk. 73
84 18. -lann: -ball DL.
94 14b. ar laochraid ng. Y.
116 18d. doig a i. L.

fochóir

asnaċ . . . **119** 9.

colann, ca- **44** 4

forṁáil (b)

noċa, ... roiṁ ġuċ nó f-,

ráġuiṁ

tar, ... **22** 1, **89** 7, **91** 14.

áiteanna

éigipt . . . . . Rí éigipt(e) **63** 13, 18.

sorċa, ... fáḃail

fuirmeaċa

ḃrá lín, ... ḃráċaiḃ lín; ḃráċ lín;

Cuilleaḋ ceartuġaḋ

	Duana	Foclóir
3	21 foirceann	dele ainicim, anaicim
7	6, **66** 5 faiṫġe	dele braṫaim
20	40, **118** 20 uroail	breo (b)
24	25 haiṫbior, beirṫior	colainn **44** 4
29	30 cuṁaing, bfuluing	dele cúibiḋ
76	3 éagcuiṁne	cuṁaing . . . a ċuṁang
76	7 doṙċuiṙċe	dele doiṁin
78	20 díol anṁairg	faiṫċe, -ṫġe
110	51 breo ḋearg	faoiseaṁ . . . '' cosnaṁ ''
		foirceadal, foirceann
		foilġim, **féaċ** foluiġim
	il-léagṁa	dele folcaim
		dele fuagaim
84	18co. -lainn: -baill F.	ġion, '' béal '' (?) **84** 18.
		infeaḋma
		láṁann
		dele luaḋaim
	nótaí	dele ríġim
		siansa (f), '' fuaim '' (?)
78	20 anṁairg, **féaċ** YBL f. 159 v. 1	tiodlaicim, tiodn-, tionn-uroail.

Muimntir Cathail, Teo.,
Clódóirí,
i mBaile Átha Cliath

BOSTON COLLEGE
3 9031 01176264 8

150809

DOES NOT CIRCULATE

BOSTON COLLEGE LIBRARY
UNIVERSITY HEIGHTS
CHESTNUT HILL, MASS.

Books may be kept for two weeks and may be renewed for the same period, unless reserved.

Two cents a day is charged for each book kept overtime.

If you cannot find what you want, ask the Librarian who will be glad to help you.

The borrower is responsible for books drawn on his card and for all fines accruing on the same.